Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Colour Chart #13

DANES PICTA .COM

Blue | Cyan | Green | Yellow | Red | Magenta | White | 3/Color | Black

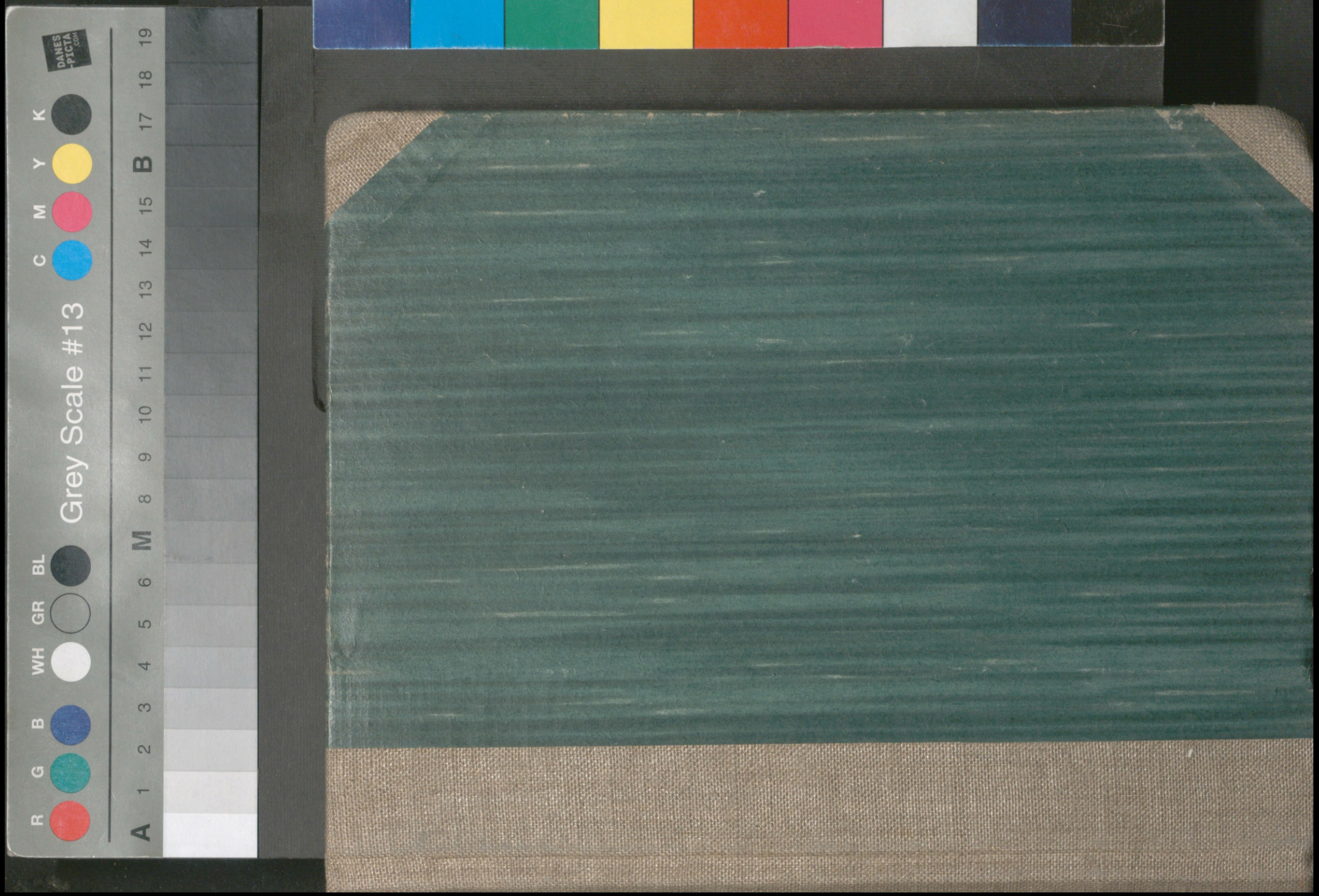

DANES PICTA .COM

C M Y K

R G B WH GR BL

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 B 15 16 17 18 19

Archiwum Jana Zamoyskiego

ARCHIWUM
JANA ZAMOYSKIEGO

KANCLERZA I HETMANA WIELKIEGO KORONNEGO

TOM III

1582—1584

NAKŁADEM
HR. MAURYCEGO ORDYNATA ZAMOYSKIEGO

WYDAŁ
DR. JÓZEF SIEMIEŃSKI

WARSZAWA
DRUK F. WYSZYŃSKIEGO i S-ki
1913

27203/2

PRZEDMOWA.

I Skład tomu. — Układ. — Metoda ustalania tekstu: podstawa wydania i podstawa druku, emendacye, modernizacya pisowni, znaki wydawnicze. — Oprawa: data, sygnatura, uwagi. — Skorowidze.
II. Opis rękopisów.

Wychodząc z założenia, że wielotomowe wydawnictwo nie powinno przechodzić do porządku dziennego nad współczesnym postępem sztuki wydawniczej, ani też ponosić skutków niedostosowania przyjętej na wstępie metody do niedość wówczas znanego materyału późniejszych tomów, musiałem i w tomie niniejszym zaprowadzić pewne zmiany. Starałem się jednak unikać niekonsekwencyi, ale raczej rozwijać zasady poprzednio stosowane.

Pierwsza część niniejszego tomu składa się, wzorem tomu poprzedniego, z listów od i do Zamoyskiego, gromadzonych podobnież według wskazówek katalogu kartkowego, sporządzonego przy rozpoczęciu wydawnictwa*). Niżej podpisany

*) Nie udało się uzupełnić tylko następujących braków: 1) List Zamoyskiego do jednego z Buoncompagnich, datowany 10 I 1583 z Krakowa, w którym „wstawia się za Kościeleckim“, zaznaczony w „Tekach rzymskich“ Akademii Umiejętności w Krakowie (bez numeru „Informacye i relacye o Polsce“) z sygnaturą „Arch. Buoncompagni D. 39“; 2) takiż „za Baranowskim“ z 7 VII 1584 z Zamościa pod „D. 40“; 3) Zamoyskiego do Gdańszczan z 24 X 1584 z Zamościa „Litteras D-tionum Vestrarum, quibus“, otrzymany 7 XI 84, z sygnaturą (dawną) jak w n-rach 843, 853 i in.

robił poszukiwania do tej części tylko w Bibliotece Publicznej w Wilnie (miscellanea i katalogi listów) i w szczupłych zbiorach wileńskiego Towarzystwa Muzeum Nauki i Sztuki — bez rezultatu. Jedynie kopiaryusz Opalińskiego z Biblioteki Ordynacyi Birżańskiej, złożony czasowo w lokalu Muzeum, dostarczył nieco materyału. Poza tem przybyło też parę listów z Rzymu, niestety okolicznościowo. Natrafił na nie prof. Ptaśnik, podjąwszy łaskawie kolacyonowanie odpisów, zrobionych z „Tek rzymskich“ Akademii Umiejętności. Okazało się zatem, że zbiór wydawnictwa, w zakresie archiwów rzymskich oparty na „Tekach“ Akademii, nie jest zupełny, kwerendy jednak systematycznej nie można już było przeprowadzić.

W doborze materyałów do części drugiej (załączniki) okazały się koniecznemi pewne zmiany. Wywołała je okoliczność, że z lat 1582/3 zachował się *liber legationum* Zamoyskiego.

Załączniki bywają zazwyczaj bardzo nieliczne w stosunku do całości korespondencyi bezpośredniej. To też można je drukować bez zbytniego obciążenia wydawnictwa i bez względu na to, czy stanowią one materyał wskazany dla jakiegoś zbioru przyszłego, gdzie powinny znaleźć miejsce bibliograficznie właściwe, tutaj zaś stają się dodatkiem dla badaczy nieprzewidzianym.

Inaczej rzecz się ma z korespondencyą Zamoyskiego, a to z powodu jego urzędu i wyjątkowego stanowiska w państwie. Trudno jest oddzielić jego korespondencyę kanclerską od urzędowej wogóle, bo całe szeregi listów wychodzą z podpisem królewskim z jego kancelaryi, a nawet z pod jego dyktanda, listy zaś przychodzące są mu komunikowane dla doradzenia albo i wygotowania odpowiedzi w imieniu królewskiem lub jego własnem. Zwłaszcza w czasach Batorego, jako kanclerz a zarazem zaufany doradzca królewski, właściwy niemal kierownik polityki polskiej, dzierżył nici wszystkich spraw państwa i, co za tem idzie, był punktem węzłowym dla odpo-

wiedniej korespondencyi. Stąd też w granicach tych okresów, z których zachowały się *libri legationum* Zamoyskiego, wydawca staje wobec takiej alternatywy: albo drukować tylko to, co nosi adres lub podpis Zamoyskiego, i wtedy uczynić wydawnictwo zbiorem przypadkowym pod względem treści, nieprzydatnym do użytku naukowego przed ukazaniem się wydawnictw, obejmujących rzeczy pominięte, albo też dawać wszystko, co przy przejściu przez kancelaryę Zamoyskiego zostało do kopiaryuszy wciągnięte, i przekroczyć w ten sposób pierwotny plan wydawnictwa, a co gorsza ogarnąć znaczną część korespondencyi obcej, mianowicie królewskiej, nie wyczerpując jej wszakże, nie mogąc zużytkować w każdym wypadku najlepszych rękopisów, i wreszcie wprowadzić zamieszanie do systemu wydawniczego, który wprawdzie sformułowany nie jest, z którego jednak niewątpliwymi postulatami wydawcy liczyć się powinni.

Wobec tego wybrałem drogę pośrednią: skład załączników, z natury rzeczy niesystematyczny, postanowiłem rozluźnić, z działu uzupełnień, czynionych przez autorów, zrobić dział uzupełnień, dobieranych przez wydawcę, zaś *libri legationum* wyzyskiwać o tyle tylko, o ile to jest konieczne dla nadania wydawnictwu logicznej całości. Z założenia takiego wynikło, że z ogółu listów obcych, wciągniętych do *liber legationum*, wybrałem głównie te tylko, które zawierają ekspozycyę spraw, prowadzonych przez Zamoyskiego w listach głównych, albo ich rozwiązanie — niezależnie od tego, czy listy te były załączone przy jednym z listów głównych, czy też komunikowane Kanclerzowi oddzielnie w jakikolwiek sposób. Materyały do udziału innych osób w tychże sprawach zaznaczyłem tylko w przypiskach.

Dlatego to dział załączników w tomie niniejszym, poza zupełnem wyczerpaniem pozostałej części znakomitego kopiaryusza z wyprawy pskowskiej, obejmuje też szereg listów od i do Króla pisanych a ilustrujących istotę sprawy szwedzkiej,

pruskiej, stanowisko cesarskie i królewskie w sprawie Zatmaru i t. p. W tymże dziale umieściłem załączniki do numeru 729 ze względu na stylizacyę w imieniu królewskiem i przeznaczenie do podpisania przez Króla, pomimo że są to właściwie projekty Zamoyskiego na listy królewskie. Z pośród innych listów, zachowanych już jako królewskie, niejeden nadawałby się do „Archiwum“ Zamoyskiego, jako ich autora, sądzę wszakże, że jest rzeczą pracy konstrukcyjnej ustalić autorstwo całej wogóle korespondencyi państwowej za czasów Zamoyskiego.

Materyał do działu trzeciego (akty publiczne i prywatne oraz varia), zgromadzony jest w zasadzie także według katalogu prof. Sobieskiego, oprócz Archiwum Głównego w Warszawie, w którem robiłem szczegółową kwerendę w księgach metryki koronnej za lata 1582 — 1584, oraz ksiąg grodzkich chełmskich i horodelskich w Archiwum Centralnem w Wilnie, do których przejrzałem indeksy (galicyjskiej roboty); księgi grodzkie krasnystawskie z przed r. 1649 nie zachowały się, w ziemskich poszukiwań nie podjęto.

Nie włączyłem do tomu zupełnie literatury panegirycznej, dotyczącej Zamoyskiego, jak np. mowa Górskiego z okazyi objęcia starostwa krakowskiego, gratulacya weselna Piskorzewskiego, dedykacya Alda Manutiusa i t. p.

Układ w dziale listów głównych nie uległ oczywiście zmianie. Trzymano się ściśle zasady podawania każdego listu pod osobnym tytułem i numerem, łącząc w grupy jedynie regesty, przez wspólność daty i treści zbliżone do okólników, albo nie zawierające nic poza tytułem.

W rozwinięciu zasady chronologicznej umieszczano listy z wiadomemi tylko granicami daty po terminie *a quo* i przed terminem *ad quem*, z wyjątkiem okresów rocznych, w których listy bliżej nie datowane grupowano na końcu; przy nie-

określonych granicach, a wiadomym mniej więcej momencie— po terminie *circa* z zaznaczeniem „około“. W stosunku do listów z datą wywnioskowaną zwiększono ostrożność: stąd przy końcu roku na czele listów o zgoła nieokreślonej dacie dziennej i miesięcznej znalazły się też listy z wcale pewnymi wnioskami co do daty ściślejszej w przypiskach.

Załączniki, podobnie jak w t. II, ułożono według kolei listów głównych, to jest w tym porządku, w jakim wypadłoby im znaleźć się, gdyby się ich nie wyodrębniło w dział osobny, aby mogły być należycie opracowane wydawniczo. Jednakże z różnicy w zasadach wyboru załączników wynikło, że w tomie drugim układ nie był chronologiczny tylko w ścisłem znaczeniu tego terminu, to jest że porządek listów czasami nie odpowiadał kolei dat, ale zawsze odpowiadał tej kolei, w jakiej Zamoyski je otrzymywał, więc był to układ chronologiczny z punktu widzenia świadomości Zamoyskiego, tutaj zaś mamy po prostu materyał do pewnych spraw pod numerami tych listów głównych, które takiego uzupełnienia wymagały.

W dziale III na układ wpłynęła wzmocniona tendencya do oszczędzania miejsca i czasu na sprawy majątkowe: wszystkie akty z różnych dat, dotyczące jednej sprawy, skupiano pod jednym numerem, drukując jeden akt w tekście, jako dokument główny, pod jego datą, a inne podając w przypiskach. Oprócz tego napotkane w sumaryuszach regesty takich dokumentów, których akty główne przypadają w latach późniejszych, odłożono do następnych tomów, mimo że daty ich przypadały na okres niniejszego.

Przechodząc do metody ustalania tekstu, zaznaczam przedewszystkiem, że wymagania dotychczasowe co do ujawniania podstawy wydawnictwa uważam za niedostateczne.

Zaznaczenie, jakie rękopisy zostały zużytkowane i gdzie są zachowane, wystarcza dla bibliografa; badaczowi, pragną-

cemu się oprzeć na wydawnictwie, daje tylko teoretyczną możność sprawdzenia jego dokładności. Praktycznie ważniejszem byłoby dać pojęcie o stopniu wyzyskania rękopisu, a więc o stopniu względnej zawsze wiarogodności wydawnictwa. Ta ostatnia innej jest miary w tych wypadkach, kiedy wydawca miał oryginał pod ręką w czasie druku, innej, kiedy mógł tylko skolacyonować kopię, innej wreszcie, kiedy wydawca sam oryginału przed oczyma nie miał, a otrzymał tylko odpis przez kogoś mniej lub więcej kompetentnego sporządzony lub sprawdzony.

Tylko w pierwszym wypadku oryginał jest istotnie podstawą wydawnictwa. W drugim jest nią kopia, mniej lub więcej pewna w zależności od tego, czy wydawca kolacyonował sumarycznie, czy też osobno wszystkie miejsca wątpliwe zauważył i sprawdził, co wymaga uprzedniego dokładnego rozważenia treści i formy zabytku. W trzecim wypadku wydawnictwo staje się pracą zbiorową: osoby, która dostarczyła podstawy rękopiśmiennej, i wydawcy, który tę podstawę tylko krytycznie zużytkował.

Dlatego to uważam za konieczne zaznaczyć, w jakiej mierze i za czyjem pośrednictwem wydawnictwo oparte jest na rękopisach, cytowanych w sygnaturze — poza warszawskiemi, z których oczywiście korzystałem także podczas druku.

Najobfitsze materyały obce i dla wydawcy niedostępne, a mianowicie rzymskie, skolacyonował lub odpisał własnoręcznie prof. dr. Jan Ptaśnik, z wyjątkiem uw. 2 do nr. 916 oraz duplikatów nr. 917 i d. 37, które przysłał dr. Czesław Nanke; królewieckie i gdańskie odpisał dr. Ludwik Bąkowski, oprócz nr. 773, 797 i 836, odpisanych przez p. Sobieskiego, i nr. 771, 792 i 798, zrobionych za niego przez osobę kompetentną, jak świadczą uwagi; z lwowskich dokumenty z Archiwum Bernardyńskiego oraz dyplomy z Ossolineum kolacyonował niegdyś, a d. 35 ekscerpował obecnie prof. dr. Przemysław Dąbkowski, list nr. 812 oraz opis rękopisu nr. 669 otrzymałem od

dr. Heleny Polaczkówny, nr. 831 od p. Zaleskiego, pozostałe odpisał prof. Sobieski; z krakowskich uw. 6 do d. 3, d. 24, uw. 3 do d. 28, d. 32, d. 38 i d. 45 kolacyonował dr. Franciszek Duda, d. 3 i d. 12 p. Władysław Baran, z którym kolacyonowałem sam resztę krakowskich materyałów; sztokholmskie, sprowadzone do Krakowa do pracowni Akademii Umiejętności, kolacyonował również p. Baran; nieświeskie (oprócz nr. 959 p. Iwanowskiego), poznańskie i moskiewskie (oprócz uw. 2 do nr. 888 prof. dr. Konopczyńskiego) odpisywał lub kolacyonował jeszcze prof. dr. Sobieski jako wydawca „Archiwum". *Liber legationum,* a mianowicie kopiaryusz pierwotny, oraz odpisy Lat. F. IV 155 i Lat. Q. II 135 sprowadzane były dla mnie do Biblioteki hr. Krasińskich, tak że mogłem go i skolacyonować i sprawdzić prawie wszystkie wątpliwości, nastręczające się po wniknięciu w treść.

Przy ostatecznem ustalaniu tekstu rozróżniałem wśród materyałów, służących za podstawę druku, z jednej strony oryginały i kopie archiwalne, a z drugiej rękopisy archiwalne wogóle i kopie dla wydawnictwa sporządzone, czyli cztery kategorye podstawy druku:

1) oryginały absolutne, 2) kopie wydawnicze, kolacyonowane z oryginałami, 3) kopie archiwalne oryginałów zaginionych, 4) kopie wydawnicze, kolacyonowane z takiemi kopiami. Każdą z tych kategoryi posiłkowałem się inaczej przy ustalaniu tekstu, a przedewszystkiem rozróżniałem rękopisy, będące ostateczną podstawą wydania (kategorya 1 i 3), i kopie będące podstawą pośrednią (2 i 4).

W stosunku do oryginałów trzymałem się zasady niezacierania żadnych poza pisownią właściwości tekstu, nawet t. zw. *lapsus calami*, ponieważ charakteryzują one nietylko roztargnienie autora, ale także często nieznajomość języka lub sprawy z jego strony.

Jeżeli przytem omyłka mogła być przez każdego czytelnika skonstatowana beż żadnych wątpliwości, ograniczałem się

do potwierdzenia omyłkowego miejsca, jeżeli zaś dla ustalenia zamierzonego tekstu potrzebne było jakiekolwiek rozumowanie, albo też dopuszczalne były wątpliwości co do postaci poprawki, to dawałem odpowiedni przypisek.

W kopiach archiwalnych (kat. 3) poprawiałem omyłki pisma, ale tylko takie, jak np. „wiaomość“ na „wiadomość“, to jest kiedy omyłka stworzyła dziwoląg, którego świadomie nie można było napisać, a dający się tylko w jeden sposób na wyraz w języku istniejący poprawić, albo też „nobilam“ na „nobilem“, „parvus“ na „parvum“, jeżeli w całem zdaniu był jeden rzeczownik w IV przypadku—słowem, ustępowałem ze ścisłości wydawniczej tylko przed oczywistą śmiesznością. W razie najmniejszych wątpliwości, chociażby czysto formalnych, zostawiałem omyłkę z odpowiedniem ostrzeżeniem, albo uwidoczniałem poprawkę—prostą w tekście (znaki zob. niżej), skomplikowaną w przypisku.

Z kopiami wydawniczemi mogłem postępować zasadniczo podobnie, ponieważ udało mi się, jak świadczy wykaz wyżej przytoczony, uprosić osoby odpowiednie o skolacyonowanie materyałów podczas druku dla mnie niedostępnych.

A więc w kopiach z oryginałów pozostawiałem wszelkie anormalności, dodając potwierdzenie, o ile takowe było w kopii, albo stawiając znak ostrzegawczy, że w kopii jest tak bez potwierdzenia. W kopiach z kopii poprawiałem omyłki pisma (*lapsus*) kopii archiwalnych i takież omyłki kopii wydawniczych, drukowałem potwierdzenia tych ostatnich, miejsca wątpliwe a niepotwierdzone pozostawiałem, ale ze znakiem ostrzegawczym.

W druku materyałów, które sam kolacyonowałem, a zwłaszcza z *liber legationum*, znajdzie czytelnik zwykle poprawki takie, jak w druku z oryginałów, ponieważ starałem się pozaznaczać wszystko należycie, mając jeszcze oryginał w ręku; z chwilą jednak, kiedy oryginał oddałem, traktowałem swój rękopis jako kopię wydawniczą, i wszelkie wątpliwości co do

poprawności tekstu rozstrzygałem i zaznaczałem w druku tak, jak w druku z kopii wogóle, choćbym był subjektywnie przekonany, że kopia jest dobra, tylko potrzeby potwierdzenia nie zauważyłem, mając oryginał w ręku.

Zasadniczą zmianę zaprowadzono co do pisowni. Przy rozpoczęciu wydawnictwa zdecydowano się na zachowywanie pisowni oryginalnej, mimo pewnych wątpliwości, jakie się już wówczas nastręczały. Jednakże w czasie wykonywania I-go i II-go tomu ukazał się szereg głosów kompetentnych, stanowczo przeciwnych tej metodzie, i to ze strony językoznawców. Gdy zaś zachowywanie pisowni obniża łatwość korzystania z wydawnictwa do użytku historycznego, a t. I i II stanowią poważną daninę, złożoną przez wydawnictwo na rzecz ewentualnych studyów specyalnych, postanowiono od t. III-go modernizowanie pisowni.

Metoda modernizacyi, jaką wydawca niniejszego proponował*) dla wydawnictw większych materyałów jednej ręki, nie mogła być w całej rozciągłości zastosowana do zbioru listów różnych rąk. Możnaby ją z wielkim trudem zastosować tylko do takich rąk, których listy w większych grupach mogły czas dłuższy pozostawać w rękach wydawcy, a więc np. przechowywane w Warszawie. Skoro jednak rozprawka o owej metodzie spotkała się z milczeniem ze strony kompetentnej, wydawca, będąc zwłaszcza autorem wspomnianego projektu, nie uważał za możliwe obciążać wydawnictwa tak znacznem utrudnieniem, którego potrzeba nie była wprawdzie zaprzeczana, ale też nie została uznana przez krytykę naukową. Nie mniej jednak nie pomijałem ogólnych wskazań tej metody: modernizując pisownię wydawanych materyałów, zwracałem pilną uwagę na charakterystyczne właściwości pisowni danej ręki, czego wynikiem była w wielu wypadkach modernizacya indywidualna, omówiona wszakże w przypisku lub

*) O metodzie modernizacyi pisowni w wydawnictwach źródeł polskich XVI-go w. (Sprawozd. z pos. Tow. Nauk. Warsz. wydz. II r. III z. IV pos. 3 VI 1910).

uwidoczniona przez podanie odpowiedniego fragmentu pisowni oryginalnej w nawiasie kwadratowym (np. choćby w nr. 831 „occu“ odczytane „oczu“).

Takie pojmowanie podstawy druku i modernizacyi pociągnęło za sobą system znaków, symbolizujących stosunek tekstu wydrukowanego do podstawy wydania (pierwopisu), a rozmaite posiadających znaczenie zależnie od tego, co było podstawą druku (oryginał lub kopia). A więc potwierdzenie *(s.)* oznacza, że tak wydawca widział w rękopisie lub w kopii archiwalnej, i to po specyalnym zwróceniu uwagi na dany wyraz, albo też że znalazł w kopii wydawniczej potwierdzenie lub poprawkę, zrobioną przy kolacyonowaniu w tem miejscu, przyczem małe *(s.)* stosuje się do danego wyrazu samego w sobie, duże zaś *(S.)* potwierdza całość okresu, zdania lub jego składnię. Wykrzyknik kursywą *(!)*, stosowany tylko do kopii wydawniczych, oznacza, że tak jest w kopii, ale że przy kolacyonowaniu specyalnego potwierdzenia z oryginałem w ręku nie dano — w kopiach raz tylko kolacyonowanych jest to zatem ostrzeżenie co do poprawności druku. Znak zapytania kursywą *(?)* oznacza wątpliwość, a raczej dowolność lekcyi, t. j. że wydawca odczytał tak jak wydrukował, ale że paleograficznie lekcya taka nie jest dość umotywowana. W drukach z kopii zaznaczono w ten sposób parokrotnie wątpliwość co do poprawności kopii, w odróżnieniu od wykrzyknika, który najczęściej oznacza brak potwierdzenia, przy zestawieniu z oryginałem spodziewanego.

Wydrukowanie fragmentów tekstu lub części wyrazów kursywą oznacza: 1) uzupełnienie domyślne przez wydawcę miejsc wyblakłych lub wyrwanych — jeżeli w sygnaturze jest odpowiednia wzmianka; 2) uzupełnienie przez wydawcę miejsca widocznie opuszczonego w rękopisie, względnie w kopii wydawniczej. W druku z rękopisu jest to więc emendacya, w druku z kopii — emendacya lub poprawka kopii na domysł.

Części wyrazów lub wyrazy całe powtórzone antykwą w nawiasie kwadratowym są cytatami oryginalnej pisowni rękopisu, względnie kopii, kiedy modernizacya tekstu nastręczała wątpliwości albo wymagała dowodu słuszności, specyalny zaś przypisek wydawał się zbytecznym. W tych razach, kiedy mogła zachodzić wątpliwość, jaka część wyrazu jest powtórzona w nawiasie, odpowiednia część w tekście wydrukowana jest kursywą.

Potwierdzenia takie i ostrzeżenia dawałem wszędzie, gdzie tylko mogła powstać uzasadniona wątpliwość co do rzetelności druku, a więc zarówno w miejscach skażonych, jak i przy anachronizmach i przy takich wyrazach lub zwrotach, które same w sobie muszą być uznane za prawidłowe, ale wydają się podejrzanymi na tle języka, składni, lub pisowni danego listu czy dokumentu. Jeżeli w jednym numerze szczegół wątpliwy powtarza się kilkakrotnie, dawano potwierdzenie tylko przy pierwszym wypadku (np. „każdy“ i „kożdy“ naprzemian oraz modernizacya „lidżby“ w d. 42).

Rozstrzelonym drukiem oddawano dopiski własnoręczne, petitem antykwą w nawiasach zwykłych — ustępy przekreślone.

Ustępy drukowane w tekście kursywą zregestowane są przez wydawcę; w ekscerptach braki wszelkich rozmiarów zaznaczane są przez - -; kropki oznaczają litery wypadłe lub zgoła nieczytelne.

Na początku listu drukowano w jednym ustępie tytuły i salutacye konwencyonalne, tak że właściwe *incipit* rozpoczyna w tych listach drugie *a capite*.

T. zw. oprawa wymaga również paru omówień.

A więc daty starego stylu, zgodnie z zasadą układu chronologicznego, rozwiązywano na nowy styl, żeby jednak jaskrawiej ostrzedz o tej zmianie, zostawiano też datę starego stylu:

stąd daty podwójne przy takich listach, przyczem data nowego stylu wydrukowana jest kursywą i na pierwszem miejscu. Kursywą drukowane są też daty względnie części dat wywnioskowane. Daty rozwiązywane ze sposobu średniowiecznego na nowożytny wydrukowane są antykwą, ale w tych razach nigdy nie opuszczano ich w tekście, jak również wtedy, kiedy łatwo o omyłkę pisarza lub kopisty, a więc np. przy wyrażaniu daty cyframi rzymskiemi, w szczególności liczby 4 za pomocą lasek.

W regestach nie dawałem streszczeń właściwych: przy listach odosobnionych starałem się wyszczególnić ważniejsze momenty treści, a przy listach należących do większych seryi, dotyczących pewnej sprawy, zaznaczyć zwrot, jaki każdy z nich w przebiegu tej sprawy przynosi. Jeżeli zachował się dobry regest oryginalny, dawałem go antykwą zamiast swego. Nie regestowałem wcale listów i dokumentów, zachowanych już tylko w regestach.

W sygnaturach na pierwszem miejscu wymienione są te rękopisy, względnie druki, które były podstawą wydania, więc jeżeli się tak złożyło, że rzecz wydałem z druku, a nie z rękopisu, to na pierwszem miejscu figuruje druk (np. nr. 964). Jeżeli rękopisy i druki wymienione są wprost kolejno w sygnaturze, to znaczy, że były wyzyskane w miarę swojej stosunkowej wiarogodności, albo zdyskwalifikowane, jako pochodne. Jeżeli mimo większej lub mniejszej wiarogodności wyzyskane nie były, jest to uwydatnione w sygnaturze, albo w przypisku (np. 862, w którym rękopis watykański podany jest tylko jako podstawa Theinera, albo nr. 1008, nie kolacyonowany z rękopisem Bibl. Chigi, albo nr. 892, do którego zużytkowany był niekolacyonowany odpis kopii krakowskiej).

W uwagach, oprócz objaśnień wydawniczych, podane są informacye o wszystkich osobach i miejscowościach, o których tylko wydawca mógł je zdobyć, oprócz zbyt znanych, oraz miejscowości, wspomnianych okolicznościowo, nie jako miejsce

jakiejkolwiek akcyi osobistej Zamoyskiego lub politycznej. I wtedy jednak brzmienie nazw sprawdzono w Słowniku Geograficznym. Uwagę dawano z reguły raz jeden, przy pierwszem zjawieniu się danej osoby lub miejscowości w tomie. Jeżeli więc objaśnienia niema, należy szukać według skorowidza pierwszej wzmianki w tekście.

W tomie niniejszym wprowadziłem zasadę powoływań przy wszystkich uwagach, a to ze względu na możliwe omyłki wydawcy, błędy źródeł użytych, albo sprzeczności ich z innemi danemi. Uważam zresztą zwyczaj podawania objaśnień w przypiskach wydawniczych bez uzasadnienia za równie nielicujący z naukowym charakterem wydawnictwa, jak i podobną wadę w pracy konstrukcyjnej. To że w rozprawach znajdujemy w przypiskach uzasadnienie nowych wniosków, a wydawca daje zwykle informacye naukowo ustalone, nie może tutaj decydować, a to że rozprawy ustalają wnioski na podstawie najlepszych materyałów, a wydawca nie jest w stanie wyzyskać całej odnośnej literatury, szukając tylko dostatecznego uzasadnienia, tembardziej skłaniać winno do ujawnienia go. Powołanie się jest wtedy ostrzeżeniem, że uwaga opiera się właśnie tylko na takim materyale. Dlatego to cytuję tak często Niesieckiego: uważałem za konieczne wskazać, że tak mało wiarogodne źródło było w danym wypadku jedynem, z którego czerpałem, a czytelnik osądzi, czy zawsze było to konieczne lub wystarczające. Dlatego też często cytuję Niesieckiego obok innego, poważniejszego źródła, kiedy mianowicie miałem wiadomość pewną o urzędzie danej osoby pod jakąś datą, a w Niesieckim informacye o późniejszem jej życiu.

Tytuły dzieł powołuję również raz tylko w pełniejszem brzmieniu, ograniczając się później do skróceń. Czytelnik rozwiąże je łatwo przy pomocy dołączonego do tomu alfabetycznego „Spisu dzieł powołanych“.

Spis chronologiczny w dwóch kierunkach wykracza poza ramy karty tytułowej. Z jednej strony wciągnąłem do niego dokumenty, drukowane wyłącznie w tomie II, ale chronologicznie należące do niniejszego, z drugiej zaś zamieściłem oczywiście i te, które znalazły się w niniejszym (akty majątkowe w przypiskach części trzeciej), mimo że datowane są później niż r. 1584, lub że były drukowane w silniejszem skróceniu poprzednio. Zamieszczając w nim regesty listów i dokumentów, drukowane w przypiskach, jako materyał, pomijam natomiast liczne bardzo listy i dokumenty z *liber legationum*, o których w przypiskach znajdują się tylko wzmianki. Listy wydrukowane gdziekolwiek pod fałszywą datą, wciągnięte są pod nią petitem, a garmontem pod datą właściwą.

W skorowidzu znajdzie czytelnik osoby i miejscowości, o których mowa w tekście i w oprawie, a więc niezależnie od tego, czy są wymienione z nazwiska lub urzędu, czy też tylko omówione w jakikolwiek sposób. Dlatego dość często znajdzie czytelnik przy numerach znak zapytania, oznaczający, że wydawca nie miał pewności, czy o tej osobie w danem miejscu mowa. Wymieniono też osoby zbiorowe i instytucye, które jako takie mogą być uważane, a więc sejm, senat, sejmiki, trybunał. Opuszczono tylko nazwy geograficzne, użyte w przypiskach dla określenia położenia miejscowości, wspomnianych w tekście (rzeki, okręgi i t. p.). Cały materyał zgrupowano pod imionami własnemi tych osób i miejscowości, które nazwę swoją dają danej osobie lub instytucyi. W rubrykach większych zgrupowano najprzód momenty terytoryalne, potem instytucye, potem urzędników duchownych i świeckich w kolei starszeństwa, potem grupy ludności. Do skorowidza wciągnięto cały materyał listów drukowanych w skróceniu (w ekscerptach nie pomijano nigdy niedrukowanego materyału indeksowego). Te numery, pod któremi dana osoba czy miejscowość figuruje tylko w regeście, albo zgoła jest opuszczona, ale znajduje się w pełnym tekście, gdzieindziej drukowanym,

podane są kursywą. Numery podane rozstrzelonym drukiem oznaczają, że przypisek objaśniający znajduje się wyjątkowo przy tym liście, a nie przy tym, gdzie dana osoba lub miejscowość po raz pierwszy jest wspomniana.

„Sprostowania i uzupełnienia“ obok zauważonych podczas sporządzania indeksu błędów i ważniejszych skażeń drukarskich, zawierają również materyał przypiskowy, a nawet archiwalny, później napotkany. Dla ułatwienia nie cytuję w nim zwykle wierszy przez całą stronę, ale poszczególne rubryki, na danej stronicy widoczne, albo wiersze tekstu garmontowego danego listu.

Z kodeksów rękopiśmiennych, które dostarczyły materyału do tego tomu, opisano w przedmowie do t. II kopiaryusz Zamoyskiego z wyprawy pskowskiej oraz sumaryusze archiwum ordynackiego (rkp. Bibl. Ord. Zamoy. nr. 1580 i 1615). Egzemplarze kopiaryusza pskowskiego cytuję w skróceniu: „kopiar. Zamoy.“—egzemplarz oryginalny Zamoyskiego, „kopiar. Petersb.“—egzemplarz petersburski, z którego korzystał Kojałowicz, „kopiar. Dzik.“ — egzemplarz dzikowski, podając numer Kojałowicza, względnie kopiaryusza Zamoyskiego. Uzupełnienie zrobionego w t. II zestawienia układu kopiaryuszy i wydawnictwa, załączone poniżej, pozwala odnaleźć numer w kopiaryuszu Zamoyskiego według numeru Kojałowicza, a łącznie z samem „zestawieniem“ w t. II odnaleźć według jednego numeru wszystkie pozostałe. Sumaryusze ordynackie—cytuję: „Regesty nr. 1580 i 1615“. Podobnie cytuję regesty korespondencyi, podając tylko numer zeszytu, względnie arkusza, wszystkie bowiem znajdują się w jednym i tym samym pliku 465 w t. L Zamoyscianów, z wyjątkiem nr. 116 z s. III t. I.

Znacznej ilości listów i bogatego materyału przypiskowe-

go dostarczył *liber legationum* Zamoyskiego z lat 1582 i 1583. Kopiaryusza tego znalazło się 6 egzemplarzy, a mianowicie w Cesarskiej Bibliotece publicznej w Petersburgu trzy, w Bibliotece Miejskiej we Wrocławiu, w Bibliotece Miejskiej w Lipsku i w Bibliotece hr. Tarnowskich w Dzikowie po jednym.

Rękopis petersburski pod sygnaturą Raznoj. F. IV 140 opisany jest w katalogu Korzeniowskiego (Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce t. XI. Zapiski i wyciągi z rękopisów bibliotek polskich i obcych do Polski się odnoszących. I Cesarska Biblioteka Publiczna w Petersburgu. Kraków 1910 str. 295 nr. 384). Sprostować tylko należy źle odczytane nazwisko posiadacza tego rękopisu w w. XVII „a Gorni Gorniski“ zamiast „a Gorai Goraiski“ (*a* wprawdzie u góry nie łączone, ale z porównania liter wynika niewątpliwie, że to *a*) oraz dodać, że okładka ozdobiona jest obramowaniem renesansowem takiem, jakie spotykamy na księgach kancelaryjnych Zamoyskiego, wszakże bez zwykłego tam herbu i napisu pośrodku. Dlatego też nie można mieć pewności, czy jest to oryginalna księga poselstw Zamoyskiego, czy też tylko dobra kopia współczesna. Rękopis ten był ofiarowany przez Gorajskiego do biblioteki dominikańskiej w Gdańsku w r. 1671, a w r. 1692 wydany był królowi Janowi III.

Rękopis dzikowski z sygnaturą p. 3 nr. 24, dawniej XXIV A. 24 opisany jest przez ks. Polkowskiego (Acta res gestas Pol. ill. t. XI. Sprawy woj. St. Bat. str. XV) oraz przez Chmiela (Rękopisy Biblioteki hr. Tarnowskich w Dzikowie, Kraków 1908 str. 24). Jest to odpis bezpośredni rękopisu petersburskiego, powyżej omówionego: świadczy o tem zapiska na nim Hackiego, opata oliwskiego: „Hoc manuscriptum curavi describi ex originali, quod conventus Ser-mo Regi Ioanni III donavit me mediante et cuius copiam habet idem conventus in bibliotheca Ordinis praedicatorum. Testor H. O. Abbas Olivensis 1692“.

A więc w r. 1692 istniały już dwa odpisy ręko-

pisu dzisiaj petersburskiego Razn. F. IV 140: 1) jeden, znajdujący się dzisiaj w Dzikowie, na którym Hacki zrobił swoją notatkę, odpisany jego staraniem w czasie, kiedy za jego pośrednictwem oryginał przechodził w posiadanie królewskie, 2) i drugi, o którym Hacki wspomina w tejże notatce, że znajduje się w bibliotece dominikańskiej w Gdańsku.

Wiadomości o tych rękopisach wystarczają dla określenia pochodzenia wszystkich pozostałych.

Rękopis lipski, z sygnaturą DCLXXXIV, opisany jest przez Liskego (Studia z dziejów w. XVI, Poznań 1867 str. 279) i przez Naumanna (Catalogus librorum manuscriptorum, qui in bibliotheca senatoria civitatis lipsiensis asservantur, Grimmae MDCCCXXXVIII str. 184). Na wstępie tego rękopisu znajduje się list Jana III do Zgromadzenia gdańskiego, w którym Król dziękuje za wydany sobie oryginał i wspomina, że ojcowie zostawili sobie kopię. List ten wydrukował Liske l. c.

Oczywista, że źródłem pośredniem lub bezpośredniem odpisu *libri legationum*, w którym znajduje się ten list, nie może być żaden inny rękopis, tylko ten, który ofiarowano Królowi, t. j. dzisiejszy petersburski Raznoj. F. IV 140. Najprawdopodobniej bibliotekarz gdański oprawił go na wstępie tego odpisu, o którym Król pisze w liście, a Hacki wspomina w swojej notatce na rękopisie dzisiaj dzikowskim. To też Liske wyraża się o rękopisie lipskim, jako o tym, który Dominikanie „sporządzić kazali“, wydając Królowi oryginał.

Rękopis wrocławski jest tegoż pochodzenia, co i lipski: według notatki prof. Sobieskiego są to nawet odpisy bliźniacze.

Rękopisy petersburskie Lat. F. IV 124 i Lat. F. IV 155 stanowią łącznie jeden odpis *libri legationum*, o paginacyi ciągłej, oprawiony tylko w dwa volumina; to też w Bibliotece Załuskich stały obok siebie (opisy obu u Korzeniowskiego pod nr. 129 i 172, ale w indeksie nr. 129 niewykazany). Miałem w ręku nr. 155. Nie jest to kopia kompletna: brak wszyst-

kich listów i dokumentów, pisanych po niemiecku; pismo wydało mi się niewątpliwie XVIII w. późnem.

Części pierwszej nie sprowadzałem, otrzymawszy za łaskawem pośrednictwem p. Aleksandra Woydego odpis pierwszego dokumentu, którym jest—znowu list Jana III znany nam z wydania Liskego.

Rękopis petersburski Lat. Q.II 135, u Korzeniowskiego nie opisany, ale wymieniony u Kargego (Die handschriftlichen Quellen der kais. offentl. Bibl. zu S. Peters. zur Gesch. Polens im XVI u. XVII Jahrh., Zeitsch. d. hist. Ges. f. d. Prov. Posen, Jahrgang XXII 1907 I str. 37), i u Dudika (Historische Forschungen in der kais. offent. Bibl. zu St. Petersb., Sitzungsberichte der philos.-histor. Klasse d. Kais. Akad. d. Wissensch. zu Wien 1879 B. 95 str. 179) miałem w ręku: jest to odpis niestaranny ręką XVIII w. z tymże listem Jana III na wstępie.

Nie ulega zatem wątpliwości, że wszystkie te rękopisy*) bezpośrednio lub pośrednio pochodzą od jednego i tego samego, a mianowicie od wymienionego tutaj na pierwszem miejscu petersburskiego Raznojaz. F. IV 140.

Jako przypuszczalny oryginał, a w każdym razie źródło wszystkich pozostałych, rękopis ten wzięty był za podstawę wydania. To też wymieniając w sygnaturach ogólnikowo „Lib. leg. Zamoy." dodawałem numer porządkowy i kartę tego tylko rękopisu, nazywając go kopiaryuszem oryginalnym w odróżnieniu od reszty—pochodnych. Numery te wskazują kolej, w jakiej dochodziły Zamoyskiego poszczególne listy, zwłaszcza, że w przypiskach dawałem informacye o całej niemal korespondencyi zawartej w *liber legationum***).

---

*) Część któregoś z nich skopiowana została w XIX w. i złożona do Biblioteki im. Ossolińskich (katalog Kętrzyńskiego t. III str. 463 nr. 1321).

**) Niewymienionemi pozostały tylko: nr. 51—56 do Rzymu w sprawie konfirmacyi Solikowskiego, nr. 65 ks. pruskiego w sprawie odstępców warmińskich, osiadłych w księstwie, nr. 105 do ks. lignickiego o granice, nr. 122 i 123 od i do elekt. brandenburskiego, obawiającego się najścia ks. d'Alençon, nr. 134 i 243 od i do elekt. saskiego w sprawie kolońskiej, nr. 179 ks. bawarskiego o lidze, nr. 191 i 209 od i do cesarza w sprawach handlowych oraz nr. 94—96 i 192—194 różne w sprawach osób prywatnych.

Kilka numerów dostarczył rękopis Biblioteki Ordynacyi Birżańskiej nr. 1 z tytułem na grzbiecie „Manuscript 1582“. Poznanie go zawdzięczam uprzejmości p. Lucyana Uziębły, kustosza wileńskiego udziałowego Muzeum nauki i sztuki, w którem rękopis ów czasowo był złożony. Jest to rękopis XVI w. bez początku i końca, oprawiony przez nabywcę Eustachego hr. Tyszkiewicza. Format folio zwykłe, pismo paru rąk bardzo wyraźne. Treść stanowią dyaryusze sejmików, listy do Andrzeja Opalińskiego, listy królewskie i Zamoyskiego w ważniejszych sprawach państwowych, wiadomości dworskie i z otoczenia Zamoyskiego, wreszcie dyaryusz sejmu 1582 r. Jest to oczywiście jeden z niewielu zachowanych a tak cennych kopiaryuszy Andrzeja Opalinskiego, marszałka w. koronnego, do których zapisywano korespondencye „od dworu“ lub z otoczenia Zamoyskiego wraz z załączonymi odpisami listów i dokumentów. Część tego kopiaryusza wydana została przez ks. Polkowskiego w „Sprawach wojennych Stefana Batorego“ (Acta res. g. Pol. ill. t. XI), ale nie bezpośrednio z tego kopiaryusza, tylko z rękopisu nadesłanego przez właściciela.

Ks. Polkowski częścią tego rękopisu pogardził, jako tłómaczeniem polskiem materyałów łacińskich, część zaś wydrukował jako „odpisane po polsku z oryginałów“, chociaż „z ogromnemi błędami“. W rzeczywistości są to odpisy, tłómaczenia i przeróbki zarazem, ponieważ wtręty łacińskie nie są przepisane według oryginału, ale spolszczone bez żadnych ostrzeżeń, a wyrazy staropolskie zastąpione nowopolskiemi; jedno i drugie niezawsze trafnie.

Z ksiąg metryki koronnej, powołanych w tomie niniejszym, księgi nr. 121, 126, 129 i 133 należą do kanclerskich Zamoyskiego, księgi 125 i 127 do podkanclerskich Borukowskiego, księgi 131 i 132 do podkanclerskich Baranowskiego.

Wspomnieć też muszę o rękopisach, z których nic albo

prawie nic nie wzięto, które jednak osoby Zamoyskiego blizko dotyczą.

Więc przedewszystkiem księga rachunków Zamoyskiego z czasów wojny moskiewskiej. Opisała ją Halina Siemieńska— moja współpracowniczka przy „Archiwum“ — we wstępie do „Itinerarium Jana Zamoyskiego 1579—1582“ (Przegląd Historyczny r. 1912 t. XV str. 118), opracowanego głównie na podstawie tej księgi. Ze spisu rzeczy tam załączonego widać, jakie ten rękopis zawiera bogactwo materyałów ekonomicznych i obyczajowych, a dodać trzeba, że zdarzają się tam i nagrody za waleczność i wyrazy nieznane słownikom. Z powodu układu chronologicznego w każdym dziale zosobna, księga ta nie mogła być włączona wprost do tomu i została na razie pominięta.

W Bibliotece Ossolińskich we Lwowie pod nr. 669 znajduje się rękopis p. t. „Formulae rerum variarum, quae aliquid prosunt et valent ad expeditionem cancellariae S. Reg. M-tis“ pisany paru rękoma końca XVI w. o 423 kartach, bez końca, z indeksem późniejszym i datą „Anno 1585“ nad indeksem, w którym na k. 241 znajdujemy tytuł: „De rebus quibusdam ad Cancellariae negotia ac expeditiones pertinentibus admonitio et ordinatio ab Ill. et Mag. D-no Regni Cancellario etc. nec non R-mo D-no Vicecancellario etc. Cracoviae in anno 1583 die XVIII mensis Ianuarii facta, videlicet D-no Ioanne de Zamosczie et Borukowski“ (której to czynności regest dałem pod nr. d. 39), poczem idą formuły dokumentów oraz przepisy procedury kancelaryjnej.

Na zakończenie korzystam z jedynej chwili, kiedy wydawcy wolno zrzucić więzy objektywizmu wydawniczego, po skrzętnem odtworzeniu długiego pasma słów cudzych, dać wyraz osobistym uczuciom—wdzięczności.

Za życzliwe ułatwienia w pracy archiwalnej składam najgłębsze podziękowanie p. Dyrektorowi Wierzbowskiemu oraz pp. Badowskiemu i Granicznemu w Archiwum Głównem Królestwa, pp. Kętrzyńskiemu, Baranowskiemu i Kamienieckiemu w Bibliotece hr. Krasińskich w Warszawie, p. Biskupskiemu w Muzeum ks. Czartoryskich, pp. Czubkowi i Józefowi Rydlowi w Akademii Umiejętności w Krakowie, pp. Sprogisowi w Archiwum Centralnem, Dobrianskiemu w Bibliotece Publicznej i Lucyanowi Uzięble w Muzeum Nauki i Sztuki w Wilnie oraz wszystkim tym, którzy umożliwili mi zebranie wiarogodnego materyału, a których łaskawą współpracę powyżej wykazałem, w szczególności zaś pp. Janowi Ptaśnikowi i Ludwikowi Bąkowskiemu, którzy tyle drogiego czasu i pracy dla wydawnictwa ofiarowali.

Józef Siemieński.

Uzupełnienie zestawienia układu wydawnictwa i kopiaryuszy z czasów wyprawy pskowskiej.

Kopiar. Zamoy.	Archiwum	Kopiar. Zamoy.	Archiwum	Kopiar. Zamoy.	Archiwum
196	712	209	d. 2	222	742
197	708	210	729	223	732
198	t. II	211	z. 729a	224	z. 732
199	„	212	z. 729b	225	748
200	716	213	z. 729c	226	743
201	t. II	214	730	227	751
202	715	215	725	228	752
203	717	216	755	229	727
204	z. 717	217	733	230	739
205	711	218	731	231	z. 744
206	724	219	714	232	744
207	723	220	t. II	233	761
208	d. 1	221	„		

SPIS CHRONOLOGICZNY LISTÓW I AKTÓW.

Skrócenia. W rubryce „Data": a = ante, c. = circa, p. = post; w rubryce „Nr.": l = list (cz. I), z. = załącznik (cz. II); d. = dodatek (cz. III, dział „Akta etc. i varia"); uw. = uwaga.

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Warszawa	1580	I 25	Zamoyski zabezpiecza posag Działyńskiej	d. 16 uw. 1	474
„	1580	I 25	Działyński zapisuje oprawę żonie . . .	d. 16 uw. 1	474
„	1580	I 25	Działyńska zrzeka się dziedzictwa . . .	d. 16 uw. 1	474
p. Worończem	1581	VIII 10	Artykuły wojenne	d. 12	464
Horodło	1581	IX 16	Stanisław Ługowski potwierdza darowizne Szymona	d. 3	444
p. Pskowem	1582	*I 27-III 9*	Uniwersały Zamoyskiego o podwody . .	l. 740 uw. 2	50
„ „	1582	I 28	Zamoyski do Pontusa de la Gardie . .	l. 708	1
b. m.	1582	I 28	Ogiński do Zamoyskiego.	l. 709	2
Ryga	1582	I 28	Giese do Zamoyskiego	l. 711	2
b. m.	*1582*	*p. I 28*	Ogiński do Zamoyskiego.	l. 710	2
p. Pskowem	1582	I 29	Instrukcya dla posłów do Pontusa. . .	l. 712	4
p. Pskowem	*1582*	I 29	Zamoyski do ks. Magnusa	l. 713	7
Wilno	1582	I 29	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 714	7
Bor	1582	I 29	Possewin do Zamoyskiego	l. 715	10
p. Pskowem	1582	I 30	Zamoyski do Króla Stefana	l. 716	12
„ „	1582	I 31	Zamoyski do Possewina.	l. 717	13
„ „	1582	I 31	Ks. Piotrowski do Possewina.	z. 717	403
p. Pskowem	1582	*c.* II 1	Zamoyskiego listy przechodnie	l. 718	17
b. m.	1582	II 1	Rotmistrz Rożen do Zamoyskiego . . .	l. 719	18
b. m.	1582	II 3	Bornemissa do Zamoyskiego	l. 720	18
Warszawa	1582	II 3	Nidecki do Zamoyskiego.	l. 721	19
p. Pskowem	1582	II 3	Artykuły hetmańskie	d. 1	441
„ „	*1582*	*II 3*	Porządek ciągnienia z pod Pskowa. . .	d. 2	442
„ „	1582	II 3-III 9	Rotmistrze różni do Zamoyskiego . . .	l. 722	19
„ „	1582	II 4	Zamoyski do Króla Stefana	l. 723	19
„ „	1582	II 4	Zamoyski do Giesego	l. 724	23
Karkhaus	1582	II 4	Ks. Magnus do Zamoyskiego	l. 725	24
Warszawa	1582	II 4	Tarnowski Sebastyan do Zamoyskiego .	l. 726	26
Ryga	1582	II 9	Giese do Zamoyskiego	l. 727	27
b. m.	*1582*	*a. II 10*	Zamoyskiego mandat do rotmistrzów. .	l. 728	28
p Nowog. Infl.	1582	II 10	Zamoyski do Króla Stefana (pierwszy) .	l. 729	29

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
p. Nowog. Infl.	1582	II 10	Zamoyski do Baranowskiego	l. 730	31
„ „ „	1582	II 10	Zamoyski do Krola Stefana (drugi). . .	l. 731	33
Wilno	1582	II 10	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 732	35
„	1582	II 10	Król Stefan do Zbaraskiego	z. 732	407
Biały Kamień	1582	II 10	Pontus do Zamoyskiego	l. 733	38
Wilno	1582	II 10	Alamanni do Zamoyskiego	l. 734	41
	1582	*c. II 10*	Król Stefan do Papieża (podp. 25 II zob. spr.).	z. 729 a)	405
	1582	*c. II 10*	Król Stefan do dygnitarzy rzymskich. .	z. 729 b)	406
	1582	*c. II 10*	Król Stefan do Bolognetti'ego	z 729 c)	407
Seskiel	1582	II 11	Zamoyski do ks. Magnusa	l. 735	42
Wilno	1582	II 11	Borukowski do Zamoyskiego	l. 736	42
„	1582	II 11	Baranowski do Zamoyskiego	l. 737	43
„	1582	II 11	Berżewicz do Zamoyskiego.	l. 738	45
Biały Kamień	1582	II 13	Pontus do posłów Zamoyskiego	l. 739	46
	1582	II 13-III 4	Zamoyski do Gotarda ks. kurlandzkiego, Magnusa i różnych.	l. 740	50
Parnawa	1582	II 14	Leśniowolski do Zamoyskiego	l. 741	50
Seskiel	1582	II 15	Zamoyski do Króla Stefana	l. 742	50
Ryga	1582	II 15	Giese do Zamoyskiego.	l. 743	52
„	1582	II 16	Giese do Zamoyskiego.	l. 744	54
„	1582	II 16	Giese do Króla Stefana	z. 744	408
Nowogr. Infl.	1582	II 16	Rotmistrze Lubowiecki i Szwaracki do Zamoyskiego	l. 745	55
Wolmar	1582	II 17	Rotmistrz Leniek do Zamoyskiego. . .	l. 746	56
„	1582	II 17	Rotmistrz Stadnicki St. do Zamoyskiego .	l. 747	57
Seskiel	1582	II 18	Zamoyski do Króla Stefana	l. 748	59
Moskwa	1582	II 18	Possewin do Zamoyskiego	l. 749	61
b. m.	*1582*	*p. II 18*	Zamoyski do rotmistrza Stadnickiego .	l. 750	62
Ryga	1582	II 22	Zamoyski kasuje zapis Łyczki	t. II[1])	
Dorpat	1582	II 23	Zamoyski do Króla Stefana.	l. 751	63
Wilno	1582	II 23	Stanisław Ługowski potwierdza darowiznę Szymona .	d. 3	444
Wilno	1582	II 25	Król Stefan do Papieża (zob. c. II 10). .		
Dorpat	1582	II 26	Zamoyski do Króla Stefana	l. 752	65
Wilno	*1582*	*c. II 26*	Baranowski do Zamoyskiego	l. 753	67
Narwa	1582	II 28	Pontus do Zamoyskiego	l. 754	67
„	1582	III 1	Pontus do Zamoyskiego	l 755	68
Dorpat	1582	III *1-2*	Zamoyski do Pontusa.	l. 756	69
„	1582	III 2	Zamoyski do Gotarda ks. kurlandzkiego.	l 757	70
„	1582	*c. III 2*	Zamoyski do Farensbacha	l. 758	70
Kokenhauz	1582	III 6	Rotmistrz Bielawski do Zamoyskiego. .	l. 759	70
z drogi	1582	III 7	Zamoyski do rotmistrza Rożna	l. 760	71
b. m.	1582	*c. III 7*	Zamoyski do rotmistrza Rożna	l. 760 uw. 1	71
Kieś	1582	III 9	Zamoyski do Króla Stefana.	l. 761	71
„	1582	III 10	Zamoyski do rotmistrza Bielawskiego. .	l. 762	72
b. m.	*1582*	*a. III 12*	Zamoyski do N.	l. 763	73
Ryga	1582	*p.* III *12*	Zamoyskiego listy na leże	l. 764	73
„	1582	*p. III 12*	Zamoyski do Jabłonowskiego i do różnych	l. 764 uw. 2	74
„	1582	III 16	Zamoyskiego świadectwo dla Zamanie'go	l. 765	74
„	1582	III 17	Zamoyski do Pontusa.	l. 766	74
Dorpat	1582	III 18	Rotmistrz Rożen do Zamoyskiego . . .	l. 767	76
Ryga	1582	III 22	Zamoyski kasuje zapis Łyczki	t. II[1])	
„	1582	III 23	Zamoyski pożycza od Ekena 749 tal. . .	d. 4	447

[1]) *W księdze metr. data 22 II* (Febr. *literami*): *ponieważ nie jest możliwa, zapis zaś poprzedni nosi datę 16 III, następny 25 III, więc nazwę miesiąca należy poprawić na* Martii.

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
b. m.	*1582*	*a. III 27*	Zamoyski do rotm. Macieja Bielawskiego	l. 768	78
b. m.	*1582*	*a. III 27*	Zamoyski do rotm. Ruszkowskiego. . .	l. 769	79
b. m.	*1582*	*a. III 27*	Kmita do Zamoyskiego	l. 770	79
Ryga	1582	III 27	Przywilej na starostwo Malborskie. . .	d. 5	448
Gdańsk	1582	*a.* IV 6	Gdańszczanie do Zamoyskiego	l. 771	79
Knyszyn	1582	IV 16-18	Rachunki różne	d. 6	449
„	1582	IV 19	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 772	80
Gdańsk	*1582*	*a.* V 4	Gdańszczanie do Zamoyskiego	l. 773	82
Przemyśl	1582	V 7	Dekret w sprawie z Ossolińskiemi. . .	t. II	
Pryniany	1582	V 10	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 774	82
Knyszyn	1582	V 15	Zamoyski do Króla Stefana	l. 775	84
Ryga	1582	V 15	Ks. J. Piotrowski do A. Opalińskiego. .	d. 7	451
	1582	V 30	Rozmowa Zamoyskiego z A. Opalińskim	d. 8	452
Grodno	1582	VI 3	Przywilej na dom w Krakowie	d. 9	457
Knyszyn	1582	VI 15	Zamoyski wydzierżawia starostwo międzyrzeckie	d. 10	458
	1582	VI 23, 24	Zapiska o Zamoyskim.	d. 11	459
Knyszyn	1582	VI 26	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 776	85
Bielsk	1582	VI 27	Porządek ciągnienia na Podole i artykuły hetmańskie.	d. 12	460
„	1582	VI 27	Zamoyski nabywa dobra Sulmice (umowa)	d. 13	470
Grodno	1582	VII 3	Zamoyski winien jest Ocieskiemu 2000 zł.	d. 13 uw. 3	471
„	1582	VII 3	Zamoyski winien jest Stanisławskiemu 5000 zł.	d. 13 uw. 3	471
Augsburg	1582	VII 13	Cesarz do Possewina	z. 788	424
Knyszyn	1582	VII 14	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła. . . .	l. 777	90
Grodno	1582	VII 14	Król Stefan do Jerzego Fryderyka prusk.	z. 779	410
Knyszyn	1582	VII 25	Zamoyski do Opalińskiego marsz. w. kor.	l. 778	91
Krasnystaw	1582	VII 30	Zamoyski nabywa dobra Sulmice (donatio)	d. 13 uw. 1	470
„	1582	VII 31	Cesya długu Zamoyskiego pomiędzy Ocieskimi	d. 13 uw. 3	471
Johannisburg	1582	VIII 6	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 779	91
Warszawa	1582	*VIII 8-14*	Zapiska o Zamoyskim.	d. 14	472
„	1582	VIII 27	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła. . . .	l. 780	94
Friedrichsburg	1582	IX 3	Fryderyk II duński do Zamoyskiego . .	l. 781	95
Królewiec	1582	IX 3	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 782	96
„	1582	IX 3	Jerzy Fryderyk pruski do Króla Stefana	z. 782	412
Warszawa	1582	IX 9	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 783	98
Rzym	1582	*IX* 15	Tyczyn do Zamoyskiego.	l. 784	99
Wielowieś	1582	IX 17	Tarnowski Stanisław do Zamoyskiego .	l. 785	100
Augsburg	1582	*c. IX 20*	Rozdrażewski biskup do Zamoyskiego .	l. 786	103
Ryga	1582	IX 22	Radziwiłł Jerzy do Zamoyskiego . . .	l. 787	108
Rzym	1582	IX 22	Wolski biskup do Zamoyskiego	l. 788	109
„	1582	X 1	Grzegorz XIII do Zamoyskiego	l. 789	111
Warszawa	1582	X 17	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła. . . .	l. 790	112
Mitawa	1582	X 19	Fryderyk kurlandzki do Zamoyskiego .	l. 791	113
Królewiec	1582	X 20	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 792	114
Mitawa	1582	X 21	Anna ks. kurlandzka do Zamoyskiego .	l. 793	115
Warszawa	1582	X 21	Zwolnienie Niewiarowskiego z poręczenia	d. 15	473
Królewiec	1582	*c. X 25*	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 794	116
Wiedeń	1582	X 26	Rozdrażewski biskup do Zamoyskiego .	l. 795	117
Warszawa	1582	X 30	Działyński kwituje Zamoyskiego z odbioru posagu	d. 16	474
„	1582	*XI*	Zamoyski do Possewina	l. 799	120
„	1582	XI	Instrukcya królewska dla Rozdrażewskiego	z. 799	425
„	1582	XI 7	Nobilitacya Piotra Franka	d. 17	475

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Amboten	1582	XI 8	Ks. Magnus do Zamoyskiego	l. 796	118
Warszawa	1582	XI 10	Zamoyski do biskupa Wolskiego . . .	l. 800	122
Królewiec	*1582*	*XI 10*	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 796	119
Królewiec	1582	XI 10	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 798	120
Warszawa	1582	XI 13	Zamoyski do Fryderyka II duńskiego .	l. 801	123
Rzym	1582	XI 15	Tyczyn do Zamoyskiego	l. 784 uw. 1	100
Warszawa	1582	XI 21	Zamoyski do Possewina	l. 802	124
„	1582	XII 1	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 803	124
„	1582	XII 2	Dulski zabezpiecza posag żonie	d. 19 uw. 2	478
„	1582	XII 3	Przywilej prezenty do kapituły wendeńskiej	d. 18	476
„	1582	XII 4	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 804	125
Warszawa	*1582*	*XII 6*	Zamoyski do Possewina	l. 805	126
Warszawa	1582	XII 7	Inflanccy posłowie do Zamoyskiego . .	l. 806	126
„	1582	XII 7	Zamoyski zabezpiecza Dulskiemu 3000 zł.	d. 19	477
„	1582	XII 7	Dulski zabezpiecza oprawę żony. . . .	d. 19 uw. 2	478
Kraków	1582	XII 22	Zamoyski do Lwowian	l. 807	129
„	1582	XII 23	Kwit Zamoyskiego na płacę hetmańską.	d. 20	479
„	1582	XII 29	Akt objęcia starostwa krakowskiego .	d. 21	479
Warszawa	1582	XII	Król Stefan do Stanów pruskich . . .	z. 822	428
Gdańsk	*1583*	*a. I 8*	Gdańszczanie do Zamoyskiego	l. 808	130
Bełz	1583	(?)I 10	Zamoyski nabywa $^1/_2$ Sitańca i Wolę Sit.	d. 35 uw. 1	499
Kraków	1583	I 11	Król Stefan do Jerzego Fryderyka pr. .	z. 904	435
„	1583	I 14	Ocieski kwituje Zamoyskiego z 2000 zł.	d. 13 uw. 3	471
„	1583	I 16	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 809	131
„	1583	I 17	Stanisławski kwituje Zamoy. z 5000 zł. .	d. 13 uw. 3	471
„	1583	I 17	Stanisławski ceduje na Zamoyskiego 8500 zł.	d. 13 uw. 3	471
„	1583	I 17	Uhrowiecki kwituje Ługowskiego . . .	d. 3 uw. 3	446
„	1583	I 17	Zamoyski nabywa Pragę pod Warszawą.	d. 22	481
„	1583	I 18	Zamoyski i Borukowski zatwierdzają formularz	d. 23	482
„	1583	I 19	Zamoyski do Lwowian	l. 810	131
„	1583	I 31	Bolognetti do Zamoyskiego.	l. 811	132
b. m.	*1583*	*II 5*	Wiśniowiecki Michał do Zamoyskiego .	l. 812	133
Lwów	1583	II 6	Zamoyski do Króla Stefana	l. 813	134
„	1583	II 9	Zamoyski do Króla Stefana	l. 814	137
Kraków	1583	II 10	Intromissya do Kobierzyna.	d. 24	482
Lwów	1583	II 11	Zamoyski do Króla Stefana	l. 815	137
„	1583	II 11	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 816	138
Gródek	1583	II 11	Mielecki Mikołaj do Zamoyskiego . . .	l. 817	139
Lwów	1583	II 12	Zamoyski do Króla Stefana	l. 818	140
„	1583	II 12	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 819	141
„	1583	II 12	Zamoyski kwituje kapitułę przemyską z 4000 zł.	d. 25	483
Lwów	*1583*	*II 12-17*	Zamoyski do Króla Stefana	l. 820	142
„	*1583*	*II 15-30*	Artykuły hetmańskie	d. 27	492
Lwów	1583	II 16	Zamoyskiego list do Lwowian	l. 821	142
„	1583	II 17	Zamoyski do Króla Stefana	l. 822	144
b. m.	1583	II 17	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 823	144
Lwów	1583	II 19	Zamoyski zamienia Pragę na Karczmarzowce	d. 26	483
Królewiec	1583	II 22	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 824	145
Lwów	1583	III 3	Zamoyski do Króla Stefana	l. 825	146
„	1583	III 3	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 826	147
„	1583	III 6	Zamoyski do Króla Stefana	l. 827	148

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Lwów	1583	III 6	Zamoyski do szlachty inflanckiej . . .	l. 828	156
„	1583	III 7	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 829	156
„	1583	III 9	Okuń sekr. król. do J. T. Drohojowskiego	l. 830 uw. 2	159
Warszawa	1583	III 20	Okuń sekr. król. do Zamoyskiego . . .	l. 830	158
Kraków	1583	III 29	Zamoyski do Opalińskiego marsz. w. k.	l. 831	159
„	1583	IV 1	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 832	160
Wojtycze	1583	IV 3	Drohojowski J. T. do Zamoyskiego . .	l. 833	160
Kraków	1583	IV 4	Nadanie Rabsztyna	d. 28	492
„	1583	IV 5	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła	l. 834	161
„	1583	IV 5	Zamoyski do Kromera.	l. 835	162
„	1583	IV 7	Mandat król. z powodu nadania Rabsztyna	d. 28 uw. 3	493
„	1583	IV 12	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 836	162
Lublin	1583	IV 18	Pniewski do Zamoyskiego	l. 837	163
Królewiec	1583	IV 22	Marya Eleonora pruska do Zamoyskiego	l. 838	164
	1583	*a. IV 25*	Pruscy wysłańcy do Króla	z. 839 a)	429
	1583	*a. IV 25*	Aulak do Króla	z. 839 b)	433
Kraków	1583	IV 25	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 839	165
„	1583	IV 26	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 840	166
Preszburg	1583	IV 27	Possewin do Zamoyskiego	l. 841	166
Drohobycz	1583	IV 27	Drohojowski J. T. do Zamoyskiego . .	l. 842	167
Kraków	1583	IV 28	Zamoyski do Gdańszczan	l. 843	168
Królewiec	1583	V 2	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 844	169
Wojtycze	1583	V 2	Drohojowski J. T. do Zamoyskiego . .	l. 845	169
„	1583	V 2	Stefanowski do Zamoyskiego	l. 846	172
Lublin	1583	V 3	Pniewski do Zamoyskiego	l. 847	173
b. m.	1583	V 5	Janczy Bagier do Mielecha	l. 859 uw. 2	186
Kraków	1583	V 6	Zamoyski do Gerstmanna bisk. wrocł. .	l. 848	173
Królewiec	1583	V 9	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 849	174
„	1583	V 9	Bülow do Zamoyskiego	l. 850	178
Konstantynop.	1583	V 10	Podlodowski do Zamoyskiego.	l. 851	178
Kraków	1583	V 11	Zamoyski do Possewina	l. 852	179
„	1583	V 15	Zamoyski do Gdańszczan	l. 853	180
„	1583	V 23	Zamoyski do Farensbacha	l. 854	181
„	1583	V 24	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 855	182
Królewiec	1583	V 25	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 856	183
Mitawa	1583	V 26	Ks. Gotard kurlandzki do Zamoyskiego.	l. 857	183
Konstantynopol	1583	V 26(16?)	Dzierżek Krzysztof do Zamoyskiego . .	l. 858	184
b. m.	1583	V 28	Janczy Bagier do Mielecha.	l. 859 uw. 2	186
Zbaraż	1583	V 31	Zbaraski Janusz do Zamoyskiego . . .	l. 859	185
b. m.	1583	V-VI	Kłomnicki do Zamoyskiego.	l. 917	253
Wrocław	1583	VI 1	Wrocławianie do Zamoyskiego	l. 860	186
Rawa	1583	VI 4	Kwit na kwartę z Wirzchrachań. . . .	d. 29	493
Jabłeczna	1583	VI 5	Proński Aleksander do Zamoyskiego . .	l. 861	187
Borysów	1583	VI 8	N. do Zamoyskiego.	l. 862	188
Kraków	1583	VI 14	Dożywocie Gryzeldy na st-stwie bełskiem	d. 30	494
„	1583	VI 14	Dożywocie Gryzeldy na st-stwie knyszyńskiem	d. 31	495
„	1583	VI 18	Zamoyski do Gdańszczan	l. 863	189
Zasław	1583	VI 18	Zasławski Michał do Zamoyskiego. . .	l. 864	190
Kraków	1583	VI 25	Zamoyski zabezpiecza Gryzeldzie posag i wiano	d. 32	496
„	1583	VI 26	Zamoyski obrońcą st-stwa krzeszowskiego	d. 33	497
„	1583	VII 1	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 865	191
„	1583	VII 2	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk. (1)	l. 866	192
„	1583	VII 2	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.(2)	l. 867	195
„	1583	*p. VII 2*	Zamoyski do Farensbacha	l. 868	196

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Nidbork	1583	VII 12	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego (1)	l. 869	198
„	1583	VII 12	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego (2)	l. 870	200
Kraków	1583	VII 13	Zamoyski do Katarzyny Radziwiłłowej .	l. 871	200
Gdańsk	1583	*a.* VII 14	Gdańszczanie do Zamoyskiego	l. 872	201
b. m.	1583	VII 19	Herburt Stanisław do Zamoyskiego . .	l. 873	202
Kraków	1583	VII 20	Potwierdzenie zmiany wójta hyrzeńskiego	d. 36 uw. 2	499
„	1583	VII 21	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 874	202
„	1583	VII 21	Król Stefan do Jerzego Fryderyka prusk. (zob. sprost. daty)	z. 874	434
b. m.	*1583*	*p. VII 21*	Possewin do Zamoyskiego	l. 916	251
Zamość	1583	VII 22	Topornicki do Zamoyskiego	l. 875	204
b. m.	1583	VII 23	Fedro Jan do Zamoyskiego	l. 876	205
Kraków	1583	VII 29	Zamoyski do Gdańszczan	l. 877	206
b. m.	1583	VIII 14	Erekcya kościoła w Starym Zamościu .	d. 34	498
Kraków	1583	VIII 18	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 878	206
„	1583	VIII 19	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 879	207
Wrocław	1583	VIII 19	Wrocławianie do Zamoyskiego	l. 880	207
Wrocław	1583	VIII 19	Cyrus do Zamoyskiego (zob. spr. daty) .	l. 881	208
Gdańsk	1583	*a.* VIII 23	Gdańszczanie do Zamoyskiego	l. 882	209
Kraków	1583	VIII 29	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 883	210
„	1583	VIII 29	Zamoyski do Ponętowskiego	l. 884	211
Bełz	1583	VIII 29	Zamoyski nabywa część Sitańca i Woli Sitańskiej	d. 35	498
Trembowla	1583	IX 1	Włodek Stanisław do Zamoyskiego . .	l. 885	212
Kraków	1583	IX 5	Król potwierdza zamianę Pragi na Karczmarzowce	d. 26 uw. 2	485
„	1583	IX 12	Król Stefan do Possewina	z. 887	435
Ciężkowice	1583	IX 15	Possewin do Zamoyskiego	l. 886	213
Kraków	1583	IX *15*	Król Stefan do Jerzego Fryderyka (zob. sprost. daty)	z. 906 a)	436
Koszyce	1583	IX 21	Possewin do Zamoyskiego	l. 887	214
Zamość	1583	IX 22	Zamoyski do Goślickiego (zob. sprost. daty). . . .	l. 888	215
Kraków	1583	IX 23	Zamoyski do Wrocławian	l. 889	216
„	1583	IX 27	Zamoyski do Possewina	l. 890	216
„	1583	IX 29	Zamoyski do Gdańszczan	l. 891	218
Koszyce	1583	X 5	Possewin do Zamoyskiego	l. 892	218
Urzędów	1583	X 7	Zamoyski do Wacława Uhrowieckiego .	l. 893	220
Lublin	1583	X 10	Zamoyski do Possewina	l. 894	221
Kraków	1583	X 11	Nidecki do Zamoyskiego.	l. 895	222
Sielec	1583	X 11	Uhrowiecki Wacław do Wnuka	l. 893 uw. 3	221
Królewiec	1583	X 19	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 896	223
„	1583	X 20	Bülow do Zamoyskiego	l. 897	225
Parczów	1583	XI	Zamoyski do Possewina	l. 898	226
Kalinów	1583	XI 2	Woroniecki Michał do Zamoyskiego . .	l. 899	227
Kraków	1583	XI 5	Uhrowiecki Mikołaj do Zamoyskiego . .	l. 900	228
Knyszyn	1583	XI 9	Zamoyski do Króla Stefana	l. 901	229
Poryte	1583	XI 12	Troszyński do Zamoyskiego	l. 902	235
Knyszyn	1583	XI 17	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 903	236
„	1583	XI 17	Zamoyski do Bülowa	l. 904	238
Zamch	1583	XI 19	Topornicki do Zamoyskiego	l. 905	239
Morąg	1583	XII 5	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 906	240
„	1583	XII 5	Jerzy Fryderyk pruski do Króla Stefana	z. 906 b)	437
Knyszyn	1583	XII 5	Bülow do Zamoyskiego	l. 907	243
„	1583	XII 6	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 908	245
„	1583	XII 6	Zamoyski do Bülowa	l. 909	246
Rzym	1583	XII 10	Batory Andrzej do Zamoyskiego . . .	l. 910	247
Kraków	1583	XII 10	Kłodziński do Zamoyskiego	l. 911	248

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Knyszyn	1583	XII 17	Zamoyski do Farensbacha	l. 912	248
Krasnystaw	*1583*	XII 20	Zamiana wsi Mokre na Hyżą	d. 36	449
„	1583	XII 20	Zamiana wsi Mokre na wójtostwo hyżeńskie.	d. 36 uw. 2	499
Knyszyn	1583	XII 24	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 913	249
„	1583	XII 24	Zamoyski do Bülowa	l. 914	250
„	1583	XII 29	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 915	250
b. m.	*1583*		Possewin do Zamoyskiego	zob.p.21 VII	251
b. m.	*1583*		Kłomnicki do Zamoyskiego	zob.V-VI	253
	1583		Memoryał do Rzymu w sprawie Pragi i Karczmarzowic	d. 37	499
Sknin	1584	I 1	Rotmistrz Leniek do Zamoyskiego . . .	l. 918	253
b. m.	1584	I 4	Zamoyski do Króla Stefana	l. 919	254
Knyszyn	1584	I 4	Zamoyska Gryzelda do Zamoyskiego . .	l. 920	255
Kraków	1584	I 13	Koryciński kwituje Zamoysk. z 7000 zł.	d. 38	501
?	1584	I 16	Zajączkowski opat wągr. do Zamoyskiego	l. 921	256
Grodno	1584	I 19	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 922	256
Kraków	1584	I 19	Tłokiński ceduje na Zamoyskiego wierzytelność Ocieskiego.	d. 13 uw. 3	472
„	1584	I 22	Zamoyski do St. Reszki	l. 923	257
Grodno	1584	I 22	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 924	258
Wysocice	1584	I 22	Płaza Jan do Zamoyskiego.	l. 925	259
Warszawa	1584	(?) I 26	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 1050	393
Grodno	1584	I 28	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 926	260
Przemyśl	1584	I 29	Drohojowski J. T. do Zamoyskiego . .	l 927	260
Warszawa	1584	I 31	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 928	263
Knyszyn	1584	II 5	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 929	264
Grodno	1584	II 8	Nadanie starostwa jaworowskiego . . .	d. 39	502
„	1584	II 8	Nadanie wójtostwa jaworowskiego. . .	d. 40	502
b. m.	1584	*a. II 13*	Baranowski do Zamoyskiego	l. 1051	394
Knyszyn	1584	II 13	Zamoyski do Possewina.	l. 930	264
Grodno	1584	II 13	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 931	267
Knyszyn	1584	II 13	Zamoyski do St. Reszki	l. 932 uw. 1	269
Knyszyn	1584	II 15	Zamoyski do St. Reszki	l. 932	267
„	1584	II 15	Zamoyski do St. Reszki	l. 933	269
„	1584	II 17	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 934	272
Grodno	1584	II 23	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 935	273
Knyszyn	1584	II 26	Zamoyski do St. Reszki	l 936	273
Zamość	1584	III 2	Materyały do raportu gospodarczego . .	d 41	503
Pyzdry	1584	III 4	Goślicki do Zamoyskiego	l. 937	274
Wilno	1584	III 13	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 938	275
Białogród Tat.	1584	III 14	Broniowski do Zamoyskiego	l. 939	276
Knyszyn	1584	III 21	Zamoyski do St. Reszki	l. 940	277
Praga	1584	III 21	Possewin do Zamoyskiego	l. 941	277
Wilno	1584	III 23	Radziwiłł Jerzy do Zamoyskiego . . .	l. 942	280
Knyszyn	1584	III 24	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła. . . .	l. 943	281
Wilno	1584	III 24	Müller Wawrzyniec do Zamoyskiego . .	sprost.	567
„	1584	III 26	Śreniawa do Zamoyskiego	l. 944	282
Świecie	1584	III 29	Dulski Jan do Zamoyskiego	l. 945	282
Kraków	1584	III 29	Montelupi do Zamoyskiego	l. 946	283
Knyszyn	1584	IV 3	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 947	284
Malborg	1584	IV 3	Żarczyński St. do Zamoyskiego	l. 948	285
„	1584	IV 3	Żarczyński St. do Zamoyskiego	l. 949	285
Praga	1584	IV 8	Possewin do Zamoyskiego	l. 950	286
Knyszyn	1584	IV 8	Zamoyski wydzierżawia starostwo jaworowskie	d. 42	507

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Wysoki Dwór	1584	IV 17	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 951	288
Rzym	1584	IV 18	Reszka St. do Zamoyskiego	l. 952	289
Lwów	1584	IV 18	Cielecki w imieniu Stan. hr. z Górki kwituje Zamoyskiego	d. 43	509
Praga	1584	IV 30	Possewin do Zamoyskiego	l. 953	290
Stężyca	1584	V 4	Zamoyski do Gdańszczan	l. 954	291
Kraków	1584	V 12	Zamoyskiego list okólny	l. 955	292
Włodzisław	1584	V 13	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 956	294
Praga	1584	V 13	Possewin do Zamoyskiego	l. 957	295
Kraków	1584	V 15	Zamoyski do deputatów trybunału (zob. sprost. daty)	l. 958	296
„	1584	V 15	Zamoyski do Radziwiłłów birżańskich .	l. 959	296
Zalesie	1584	V 15	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 960	297
Lublin	1584	V 15	Uchański Paweł do Zamoyskiego . . .	l. 961	300
b. m.	1584	*V 15-28*	Zamoyski do Pawła Uchańskiego . .	l. 1054	394
Zalesie	1584	V 18	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 962	302
Poznań	1584	V 18	Stanisław hr. z Górki potwierdza pokwitowanie Cieleckiego	d. 43 uw. 1	510
Kraków	1584	V 19	Rycerstwo krakowskie do Zamoyskiego.	l. 964	306
Dynów	*1584*	*V 19*	Wapowska do Zamoyskiego	l. 965	307
Kraków	*1584*	*c. V 19*	Zamoyski do St. Szafrańca.	l. 963	304
Kraków	*1584*	*V 22-23*	Zamoyski do szlachty krakowskiej . .	l. 966	308
Grodno	1584	V 23	Król Stefan do Zamoyskiego	l. 967	309
Zalesie	1584	V 23	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 968	314
Królewiec	1584	V 23	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 969	317
Kraków	1584	V 24	Zamoyski do Bolognetti'ego	l. 970	318
Rawa	1584	V 24	Kwit na kwartę z Krzywej	d. 44	511
Kraków	1584	V 25	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła. . . .	l. 971	319
„	1584	V 25	Zamoyski do M. Firleja kaszt. bieck. .	l. 972	319
„	1584	V 25	Zamoyski do J. Sienieńskiego kaszt. hal.	l. 973	320
Kraków	1584	V 25	Zamoyski do St. Herburta kaszt. lwow.	l. 974	320
Kraków	1584	V 25	Cesya vadium na Uhrowieckiego . . .	d. 45	511
„	*1584*	*c. V 25*	Zamoyski do Łączyńskiego.	l. 975	320
Rostoka	1584	V 28	Uchański Paweł do Zamoyskiego . . .	l. 976	320
Kraków	1584	V 28	Kwit na płacę hetmańską i kanclerską .	d. 46	512
„	1584	V 29	Zamoyski do Possewina	l. 977	321
„	1584	VI 1	Zamoyski do St. Reszki	l. 978	323
„	1584	VI 2	Zamoyski do arc. Karnkowskiego . . .	l. 979	324
Milonki	1584	VI 2	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 980	325
N.M.*Korczyn*	*1584*	*VI 2-5*	Zamoyski do N.	l. 981	327
Połaniec	1584	VI 5	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 982	328
Urzędowice	1584	VI 9	Zamoyski do Króla Stefana	l. 983	329
Urzędów	1584	VI 9	Zamoyski do St. Maciejowskiego . . .	l. 984	329
Milonki	1584	VI 11	Szafraniec St. do Zamoyskiego	l. 985	330
Zamość	1584	VI 13	Zamoyski do Ostroroga	l. 986	330
Grodno	1584	VI 14	Baranowski do Zamoyskiego	l. 987	331
Zamość	*1584*	*VI 15*	Zamoyski do Anny Zamoyskiej	l. 988	333
Zamość	1584	VI 15	Zamoyski do M. Uhrowieckiego (zob. spr.).	l. 989	333
Zamość	1584	VI 15	Zamoyski do Sieniawskiego	l. 990	333
Zamch	1584	*c. VI 15*	Zamoyski do M. Uhrowieckiego (zob. spr.).	l. 989 uw. 5	333
„	1584	VI	Zamoyski wydzierżawia młyny Krzeszows.	d. 47	512
Zamość	1584	VI 22	Zamoyski do deputatów trybunału . . .	l. 991	334
Praga	1584	VI 23	Possewin do Zamoyskiego	l. 992	335
b. m.	*1584*	*a. VI 25*	Zamoyski do Filipowskiego	l. 993	338
b. m.	1584	*a. VI 25*	Zamoyskiego uniwersał do poborców. .	l. 1057	396
Lwów	1584	VI 25	Zamoyski do Wojskiego	l. 994	339
„	1584	VI 25	Zamoyski do Łączyńskiego i do N. . .	l. 996	339

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Lwów	*1584*	*c. VI 25*	Zamoyski do N pana polskiego . . .	l. 995	339
„	*1584*	*VI 25-30*	Zamoyski do St. Włodka.	l. 997	340
„	*1584*	*VI 25-30*	Zamoyski do Golskiego	l. 998	340
Piesk. Skała	1584	VI 26	Szafraniec St. do Zamoyskiego . . .	l. 999	340
Lwów	1584	VI 30	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 1000	343
„	1584	VI 30	Zamoyski do N książęcia	l. 1001	343
Jaworów	1584	VII 3	Zamoyskiego uniwersał do wojska. . .	l. 1002	344
b. m.	*1584*	*c. VII 3*	Zamoyski do M. Wiśniowieckiego kaszt. kij.	l. 1003	344
Zamch	1584	VII 7	Zamoyski do St. Reszki	l. 1004	344
Chocim	1584	VII 8	Mustafa czausz do Zamoyskiego. . . .	l. 1005	345
Zamość	1584	VII 12	Zamoyski do Piasoczyńskiego. . . .	l. 1006	346
Waręż	*1584*	VII 12	Piwo z Opolska do Zamoyskiego . . .	l. 1007	347
Zamch	1584	VII 13	Zamoyski do kard. Guastavillani . . .	l. 1008	348
„	1584	VII 14	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 1009	349
„	1584	VII 15	Zamoyski do Albrychta Radziwiłła . .	l. 1010	349
Pniatyn	1584	VII 17	Pniewski do Zamoyskiego	l. 1011	350
Zamch	1584	VII 18	Zamoyskiego uniwersał do Wiśniowczan.	l. 1012	351
b. m.	*1584*	*p. VII 18*	Zamoyski do Ząbkowskiego	l. 1013	352
b. m.	*1584*	*p. VII 18*	Zamoyski do Grabowieckiego	l. 1014	352
	1584	*c. VII 18*	Zamoyski do Suskrajewskiego	l. 1058	396
Rzym	1584	VII 21	Tyczyn Jerzy do Zamoyskiego	l. 1015	353
Zamch	1584	VII 22	Zamoyski do St. Reszki	l. 1016	354
Łowicz	1584	VII 22	Karnkowski arcyb. do Zamoyskiego . .	l. 1017	355
Kowno	1584	VII 27	Radziwiłł Albrycht do Zamoyskiego . .	l. 1018	356
Kałusz	1584	VII 30	Żółkiewski St. do Zamoyskiego. . . .	l. 1019	357
Jaworów	1584	VII 30	Cielecki wykonywa wyrok trybunału. .	d. 42 uw. 1	509
b. m.	*1584*	*c. VIII 1*	Karnkowski udziela rady Królowi . . .	d. 48	513
Lublin	1584	VIII 20	Zamoyski robi fundacyę w Zamościu. .	d. 49	514
„	1584	VIII 24	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 1020	358
Zamość	1584	IX 4	Zamoyski do Jerzego Fryderyka prusk.	l. 1021	358
Czarnawczyce	1584	IX 5	Radziwiłł Albrycht do Zamoyskiego . .	l. 1022	359
Zamość	1584	IX 17	Zamoyski do Jerzego Radziwiłła . . .	l. 1023	361
„	1584	IX 20	Zamoyski do Sokołowskiego	l. 1024	362
Bełz	1584	IX 21	Jabłoński do Zamoyskiego.	l. 1025	362
Zamość	1584	IX 22	Zamoyski do Goślickiego (zob. sprost. daty)	l. 888	215
Działdowo	1584	IX 27	Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.	l. 1026	363
Sielec	1584	X 3	Zamoyski do Buczackiego star. bar. . .	l. 1027	364
Kraków	1584	X 3	Pudłowski do Zamoyskiego	l. 1029	365
b. m.	1584	*c. X 3*	Zamoyski do Kłomnickiego	l. 1028	365
Zamość	1584	X 5	Zamoyski do Possewina.	l. 1030	365
„	1584	X 15	Zamoyski do Gdańszczan	l. 1031	374
„	1584	X 19	Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła . .	l. 1032	374
Kraków	1584	X-XII 19	Wykaz płacy hajdukom	d. 50	519
Zamość	1584	X 28	Zamoyski do St. Reszki	l. 1033	375
„	1584	X 30	Zamoyski do N	l. 1034	376
	1584	*a. XI 1*	Nowiny z Wielkopolski	d. 51	521
Bełz	1584	XI 2	Żółkiewski St. do Zamoyskiego	l. 1035	376
Zamość	1584	XI 4	Zamoyski do Kromera.	l. 1036	377
Praga	*1584*	*c. XI 5*	Possewin do Zamoyskiego	l. 1037	378
	1584	*c. XI 7*	N do Zamoyskiego	l. 1059	396
Rawa	1584	XI 18	Gostomski St. do Zamoyskiego	l. 1038	379
Bełz	1584	XI 24	Zamoyski do Possewina.	l. 1039	380
b. m.	*1584*	*p. XI 24*	Zamoyski do M. K. Radziwiłła Sierotki .	l. 1040	381
Łaszczów	1584	XII 2	Łaszcz do Zamoyskiego	l. 1041	381
Bełz	1584	XII 3	Zamoyski nabywa część Sitańca. . . .	d. 52	522
b. m.	1584	XII 9	Zamoyski do ks. Piotrowskiego	l. 1042	382
Ryki	1584	XII 15	Zebrzydowski Mikołaj do Zamoyskiego .	l. 1043	382

Miejscowość	Rok	Data		Nr.	Str.
Zamość	1584	XII 16	Piwko do Zamoyskiego	l. 1044	384
Bełz	1584	XII 18	Zamoyski do Piwka	l. 1045	385
Falimice	1584	XII 18	Kraiński do Zamoyskiego	l. 1046	386
Zamość	1584	XII 20	Jordan Spytek do Zamoyskiego	l. 1047	386
Jaworów	*1584*	XII 24	Żółkiewski St. do Zamoyskiego	l. 1048	388
Sandomierz	1584	XII 31	Zebrzydowski An. do Zamoyskiego . .	l. 1049	392
Warszawa	1584		Zamoyski do Bolognetti'ego.	zob. I 26	393
b. m.	1584		Baranowski do Zamoyskiego	zob. a. II 13	394
„	1584		Wilhelm Palatyn reński do Zamoyskiego.	l. 1052	394
„	1584		Fogelweder St. do Króla Stefana . . .	l. 1052 uw. 1	394
„	1584		Król Stefan do Goślickiego.	l. 1052 uw. 1	394
„	1584		Karnkowski arcyb. do Zamoyskiego . .	l. 1053	394
„	1584		Zamoyski do Pawła Uchańskiego(?) . .	zob. V 15-28	394
„	*1584*		Żółkiewski St. do Zamoyskiego	l. 1055	395
„	1584		Zamoyski do Baranowskiego	l. 1056	395
„	1584		Zamoyskiego uniwersał do poborców. .	l. 1057	396
„	1584		Zamoyski do Suskrajewskiego	zob.p.VII 18	396
„	1584		Zamoyski do Lanckorońskiego	l. 1060	398
„	1584		Zamoyski do Kacpra Maciejowskiego . .	l. 1061	398
„	1584		Zamoyski do An. Zebrzydowskiego . .	l. 1062	398
„	1584		Zamoyski do An. Zebrzydowskiego . .	l. 1063	399
„	1584		Zamoyski do Mik. Zebrzydowskiego . .	l. 1064	399
„	1584		Zamoyski do N rotmistrza i do Stanisławskiego	l. 1065	399
„	1584		Zamoyski do N stolnika.	l. 1066	399
„	1584		Zamoyski do p. Sokołowskiego	l. 1067	400
„	1584		Zamoyski do Łapczyńskiego	l. 1068	400
„	1584		Zamoyski do p. Wojskiego.	l. 1069	400
„	1584		Lanckoroński do Zamoyskiego	l. 1070	400
„	1584		N do Zamoyskiego.	l. 1071	400
„	1584		Spis Zborovianów	d. 53	523
Grodno	1586	II 26—V 5	Eken kwituje Zamoyskiego	d. 4 uw. 2	447

SPIS ALFABETYCZNY LISTÓW I AKTÓW

według autorów i odbiorców, lub stron.

Alamanni 734, 763(?).
Anna, ks. kurlandzka 793.
Aulak Fryderyk z. 839a, z. 839b.

Baranowski Wojciech, sekr. w., bisk. nomin. przemyski 730, 737, 753, 763(?), 987, 1051, 1056, d. 53.
Batory Andrzej 910.
Berżewicz Marcin 738.
Będkowski, faktor kobierzyński d. 24.
Białobrzeski Marcin, biskup kamieniecki d. 26, d. 26 uw.
Bielawski Maciej, rotm. 768.
Bielawski Stefan, rotm. 759, 762.
Bierniszewski Piotr, wójt hyrzeński d. 36, d. 36 uw.
Biryng 718d.
Bolognetti, nuncyusz 772, 776, 811, 816, 819, 826, 934, 970, 1050, z. 729c.
Bornemissa Jan, dow. węg. 720, 720 uw. 3.
Borukowski Jan, podkancl. koron. 736, d. 23.
Broniowski Marcin 939.
Buczacki Mikołaj, star. barski 1027.
Bülow, kancl. pruski 850, 897, 904, 907, 909, 914.
Buoncompagno Filip, kardynał z. 729b.
Buoncompagno Jakób z. 729b.

Cielecki Dobrogost d. 42, d. 42 uw. 1, d. 43.
Commendone, kardynał z. 729b.
Cyrus Jan, radzca cesarski 881.
Czarnobylski Filon zob. Kmita.

Dela Krzysztof z. 839a.
Drohojowski J. T., star. przemyski 833, 842, 845, 927.
Dulska Zofia z Oleśnickich d. 19 uw.
Dulski Jan, kaszt. chełmiński, podskarbi kor. 945, d. 19, d. 19 uw. d. 29, d. 44.
Działyńska Zofia z Zamoyskich d. 16 uw.
Działyński Łukasz podcz. kor. d. 16, d. 16 uw.
Dzierżek Krzysztof 858.

Eken M., burgrabia ryski d. 4, d. 4 uw.
Eylenburgk Jan Albrecht z. 839a.

Farensbach Jerzy 757, 854, 868, 912.
Farnese, kardynał z. 729b.
Filipowski Hieronim, krajczy 993.
Firlej Andrzej, kasztelan lubelski 955.
Firlej Mikołaj, kasztelan biecki 955, 972, d. 53.
Frank Piotr d. 17.
Fredro Jan, kaszt. sanocki 876.
Fryderyk II, król duński 781, 801.
Fryderyk, ks. kurlandzki 791.

Gallio Pholomeusz, kardynał z. 729b.
Gaszycki 955.
Gdańszczanie 771, 773, 808, 843, 853, 863, 872, 877, 882, 891, 954, 1031.
Gerstman, bisk. wrocławski 848.
Giese Tydeman, sekr. król. 711, 724, 727, 743, 744, z. 744.
Golski Stanisław, strażnik kor. 998.

Gołuchowski 955.
Goślicki Wawrzyniec, sekr. król. 888, 937.
Gostomski Stanisław, kaszt. sochaczewski 1038, d. 53.
Gotard, ks. kurlandzki 740, 758, 857.
z Górki hr. Barbara d. 53.
z Górki hr. Stanisław, wojew. poznański 955 d. 43, d. 43 uw.; ktoś z jego otoczenia d. 51.
Grabowiecki Mikołaj 1014.
Grudziński Stefan, kasztelan nakielski 955.
Grzegorz XIII, papież 789, z. 729a, d. 37.
Guastavillani, kardynał 1008, z. 729b.

Herburt Mikołaj, star. lwowski 955.
Herburt Stanisław, kaszt. lwowski 873, 974.
Herburtowie 955.

Inflanty — posłowie 806; starostowie, komendanci, dzierżawcy 740; szlachta 728(?), 740, 828.

Jabłoński Andrzej, podstar bełski 764 uw. 2, 955, 1025.
Jerzy Fryderyk pruski 779, 782, 792, 794, 797, 798, 823, 824, 832, 836, 839, 840, 844, 849, 856, 866, 867, 869, 870, 874, 896, 903, 906, 908, 913, 969, 1020, 1021, 1026, z. 779, z. 782, z. 874, z. 904, z. 906a, z. 906b.
Jordan Spytek 1047.

Kamieniecka kapituła d. 26.
Karnkowski Stan., arcybisk. gnieźn. 955, 979, 1017, 1053, d. 48.
Karśnicki d. 53.
Kłodziński Maciej, sekr. król., archidyakon żmudzki 911.
Kłomnicki Jan, sługa Zamoyskiego 917, 1028.
Kmita Czarnobylski Filon, wojew. smoleński, star. orszański 770.
Konarski Michał, sekretarz królew. 712, 739.
Koryciński Mikołaj d. 38.
Kraiński Wasyl, sekr. król. 1046.
Krakowska szlachta 964, 966.
Kromer Marcin, biskup warmiński 835, 1036.
Krzeszowski vicecapitaneus d. 33.
Książę któryś 1001.

Lanckoroński, kaszt. małogoski 1060, 1070.
Leniek Maciej, rotm. 746, 918.
Leśniowolski Jan, rotm. 741.
Lubomirski Sebastyan, żupnik krakowski d. 20, d. 46.
Lubowiecki Wojciech, rotm. 745.
Lwowianie 807, 810, 821.

Łapczyński 1068.
Łaski Samuel d. 53.
Łaszcz Aleksander, kasztelan czerski 955, 1041.
Łączyński 975, 996a, d. 53.
Ługowski Stanisław d. 3, d. 3 uw., d. 24.

Maciejowski Kacper, koniuszy 1061.
Maciejowski Stanisław, star. zawichojski 984.
Magnus ks. 713, 718b i c, 735, 740, 796.
Maleczkowski Michał d. 28 uw. 3.
Maliński Jan d. 36 uw.
Marya Eleonora, ks. pruska 838.
Mielecki Mikołaj, wojew. podolski 817, d. 53.
Młodziejowski Jacek 764 uw. 2 (zob. spr.).
Montelupi Sebastyan 946.
Mosiek, żyd d. 47.
Müller Wawrzyniec, wysł. kurl. str. 567.
Mustafa czausz 1005.
Myszkowski Piotr, biskup krakowski d. 53.

N 763, 862, 981, 996b, 1034, 1059, 1071, d. 8, d. 11, d. 14, d. 51; zob. książę, pan, poborcy, rotmistrze, różni, stolnik, trybunału deputaci, wielkopolskie nowiny, wojsko, Zamoyskiego Jana przyjaciel, sługa etc.
Nidecki Andrzej Patrycy 721, 895.
Niewiarowski Przecław d. 15.

Ocieski Jan, star. olsztyński d. 13, d. 13 uw. 1 i 3.
Ocieski Joachim d. 13, d. 13 uw. 3.
Ogiński Bohdan 709, 710.
Okuń Tomasz, sekr. król. 830.
Opaliński Andrzej, marsz. w. koron. 778, 831, 955, d. 7, d. 8.
Orzechowscy d. 53.
Orzechowski Walenty d. 53.
Ostrogski Konstanty, wojew. kijowski d. 53.
Ostroróg Mikołaj(?) 986, d. 53.

Pan polski któryś 995.
Parnawscy(?) komendanci 760 uw.
Piasoczyński Ławryn, podkom. bracławski 1006.
Piotrowski Jan, sekr. król. 764 uw. 2, 1042, z. 717, d. 7.
Piwko Jan, sługa Zamoyskiego 1044, 1045.

Piwo Piotr z Opolska, surrog. bełski 1007.
Płaza Jan, surrog. krak., star. lubaczowski 925.
Pniewski 837, 847, 1011.
Poborcy 1057.
Podlodowski Jakób 851.
Ponętowski Jakób, poseł do Danii 884.
Pontus de la Gardie, dow. nacz. szw. 708, 733, 739, 754, 755, 756, 766; posłowie do niego 712.
Porudyński d. 53.
Possewin Antoni 715, 717, 749, 799, 802, 805, 841, 852, 886, 887, 890, 892, 894, 898, 916, 930, 941, 950, 953, 957, 977, 992, 1030, 1037, 1039, z. 717, z. 788, z. 887.
Praski Jan d. 22.
Pretwic Jakób, star. trembow. d. 53.
Proński Aleksander 861.
Pruskie stany z. 822; wysłańcy z. 839a i b.
Przemyska kapituła d. 25.
Przyjemski Stanisław, starosta koniński 955.
Pskowscy(?) komendanci 760 uw.
Pudłowski Jan, sługa Zamoyskiego 1029.

Radziwiłł Albrycht, marsz. dworny lit. 1010, 1018, 1022.
Radziwiłł Jerzy, biskup wileński 777, 780, 787, 790, 803, 804, 809, 829, 834, 855, 878, 879, 883, 928, 929, 942, 943, 947, 971, 1023.
Radziwiłł Krzysztof Mikołaj, podk. i het. pol. lit., kaszt. trocki, woj. wil. 865, 915, 959, 982, 1000, 1009, 1032, d. 53.
Radziwiłł Mikołaj, wojewoda nowogródzki 959.
Radziwiłł Mikołaj Krzysztof Sierotka, marsz. w. lit., 1040.
Radziwiłłowa Katarzyna z Tęczyńskich 871.
Radziwiłłowie birżańscy, zob. Krzysztof Mikołaj i Mikołaj wojew. nowogr.
Reszka Stanisław, sekr. król., wysł. do Rzymu 923, 932, 933, 936, 940, 952, 978, 1004, 1016, 1033.
Rogier Mikołaj 718a.
Rotmistrze 722, 722 uw.; piesi 728; N. rotmistrz 718a, 1065.
Rozdrażewski Hieronim, biskup kujawski 786, 795, z. 799.
Rożen Zygmunt 719, 760, 760 uw. 1, 767.
Różni 718c, 728, 740, 764, 764 uw. 2, 765, 955, zob. N.
Rudolf II, cesarz z. 788.
Ruszkowski, rotmistrz 769.
Rzymscy dygnitarze z. 729b.

Sabellus, kardynał z. 729b.
Sandomierski N szlachcic 955.
Ścibor Marek d. 52.
Ścibor Stanisław d. 35, d. 35 uw.
Siemaszko Al., kasztelan bracławski d. 53.
Sieniawski 990.
Sienieński Jan, kaszt. halicki 973.
Sienieński Jan, kaszt. żarnowski d. 53.
Sienicki Mikołaj, podk. chełmski 989 mylnie zamiast Uhrowiecki Wacław.
Skrzetuski Marcin, sekr. król. d. 10.
Sokołowski-Stanisław, kaznodzieja król. 1024, 1067.
Śreniawa Piotr, podstoli król. 944.
Stadnicki Stanisław, rotm. 747, 750.
Stanisławski Balcer, pisarz pol. 1065.
Stanisławski Kasper, cześnik sanocki d. 13 uw. 3.
Stefan Król 714, 716, 723, 729, 731, 732, 742, 748, 751, 752, 761, 774, 775, 783, 813, 814, 815, 818, 820, 822, 825, 827, 901, 919, 922, 924, 926, 931, 935, 938, 951, 967, 983, z. 729a, z. 729b, z. 729c, z. 732, z 744, z. 779, z. 782, z. 799, z. 822, z. 839a, z. 839b, z. 874, z. 887, z. 904, z. 906a, z. 906b, d. 5, d. 9, d. 12, d. 17, d. 18, d. 26 uw., d. 28, d. 28 uw., d. 30, d. 31, d. 33, d. 39, d. 40, d. 48, d. 49 uw., d. 53,
Stefanowski Jan 846.
Stolnik N 1066.
Suskrajewski 1058.
Szafraniec Stanisław, wojew. sandomierski 956, 960, 962, 963, 968, 980, 985, 999, d. 53.
Szwaracki, rotmistrz 745.

Tarnowski Sebastyan, koniuszy królowej 726.
Tarnowski Stanisław, kaszt. sandomierski 785.
Tęczyński Andrzej, wojew. krakowski d 53.
Tęczyński Jan, kaszt. wojnicki d. 53.
Tłokiński Erazm d. 13 uw.
Topornicki Maciej, podstar. zameski 875, 905.
Troszyński Piotr 902.
Trybunału deputaci 958, 991, d. 53.
Tyczyn Jerzy 784, 1015.

Uchański Paweł, star. drohobycki 961, 976, 1054, d. 53.
Uhrowiecki Mikołaj, rotmistrz 900, d. 3 uw., d. 45.
Uhrowiecki Wacław, podkom. chełmski 893, 893 uw. 3, 955 (nie Sienicki, zob. sprost.), 989.

Wapowska Kat. kaszt. przem. 965, d. 53.

Wejher Ernest, starosta nowski 712, 739.
Veronensis Camillus, prow. Franc. Szczebrz. d. 36 uw.
Wicht Jan 821.
Wielkopolskie nowiny d. 51.
Wilhelm, palatyn reński 1052.
Wiśniowczanie 1012.
Wiśniowiecki Michał, kaszt. kijowski 812, 1003.
Włodek Stanisław, star. halicki 885, 955, 997.
Wnuk Słowieński Wojciech, wójt zamojski 893 uw. 3.
Wojski Jan 994, 1069.
Wojsko 1002, d. 1, d. 2, d. 12, d. 27.
Wolski Piotr Dunin, biskup płocki 788, 800.
Woroniecki Michał 899.
Wrocławianie 860, 880, 889.

Zajączkowski Wojciech, opat wągrowiecki 921.
Zamani z Olkusza Matys 765.
Zamoyska Anna z Orzechowskich 988.
Zamoyska Gryzelda Batorówna 920, d. 30, d. 31, d. 32.
Zamoyskiego Jana przyjaciel 996c; ktoś z otoczenia d. 51; szafarze d. 6, d. 50; ekonom d. 41; sługa d. 53.
Zasławski Michał 864.
Ząbkowski 1013.
Zbaraski Janusz, wojew. bracławski 859, z. 732.
Zborowscy d.53;zob. Krakowska szlachta.
Zebrzydowski Andrzej, podczaszy koronny 1049, 1062, 1063.
Zebrzydowski Mikołaj, rotmistrz, star. stężycki 1043, 1064.

Żarczyński Stanisław, podstar. malborski 948, 949.
Żółkiewski Stanisław senior, wojew. bełski 955.
Żółkiewski Stanisław iunior, sekr. król. 1019, 1035, 1048, 1055.

Listy i akty samego Zamoyskiego.

708, 712, 713, 716, 717, 718, 720 uw. 3, 723, 724, 728, 729, 730, 731, 735, 740, 740 uw. 2, 742, 748, 750, 751, 752, 756, 757, 758, 760, 761, 762, 763, 764, 764 uw. 2, 765, 766, 768, 769, 772, 775, 776, 777, 778, 780, 790, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 807, 809, 810, 813, 814, 815, 816, 818, 819, 820, 821, 822, 825, 826, 827, 828, 829, 831, 832, 834, 835, 836, 839, 840, 843, 848, 852, 853, 854, 855, 863, 865, 866, 867, 868, 871, 874, 877, 878, 879, 883, 884, 888, 889, 890, 891, 893, 894, 898, 901, 903, 904, 908, 909, 912, 913, 914, 915, 919, 923, 928, 929, 930, 932, 933, 934, 936, 940, 943, 947, 954, 955, 958, 959, 963, 966, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 977, 978, 979, 981, 982, 983, 984, 986, 988, 989, 990, 991, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1006, 1008, 1009, 1010, 1012, 1013, 1014, 1016, 1020, 1021, 1023, 1024, 1027, 1028, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1036, 1039, 1040, 1042, 1045, 1050, 1054, 1056, 1057, 1058, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, d. 1, d. 2, d. 3 uw., d. 4, d. 4 uw., d. 8, d. 10, d. 12, d. 13, d. 13 uw., d. 15, d. 16 uw., d. 19, d. 20, d. 21, d. 22, d. 23, d. 25, d. 26, d. 27, d. 32, d. 34, d. 36, d. 42, d. 45, d. 46, d. 47, d. 49, d. 52, d. 53.

Listy od i do Zamoyskiego

708. Zamoyski do Pontusa de la Gardie. pod Pskowem, 28 I 1582.

Uwiarygodnia Wejhera i Konarskiego [1]).

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 155, kopiaryusz oryginalny Zamoyskiego, nr. 197; Bibl. Publ. Petersb. (dział różnojęz.) F. IV 165 (por. sygnatury nr. 533 i 454 oraz opis kopiaryuszy w przedmowie do t. II str. V—VIII). W kopiaryuszach nagłówek: Litterae fidei ad generalem exercitus svetici capitaneum [2]). *Druk.* Kojałowicz, Dniewnik posliedniawo pochoda Stiefana Batorja na Rossiju (*por. ibid.*) *nr. 284* [3]).

Magnifice ac Generose Domine, amice charissime.

Mitto ad Mag. Vestram G-sos D-nos Ernest Weyer [4]), capitaneum novensem, et Michaelem Konarski, S. Reg. M-tis secretarium, quibus negotia quaedam Reg. M-tis, Domini mei clementissimi, ad Mag. Vestram deferenda commisi. Commisi etiam, ut quaedam [5]) privatim nomine meo ad Mag. Vestram pro mea erga Ser-mam Svetiae Reginam [6]) observantia et erga francicam nationem Mag. Vestrae benevolentia referrent. Rogo igitur, ut Mag. Vestra illis fidem adhibeat et eos cum responso ad me quamprimum remittat. Commendo me benevolentiae et amori Mag. Vestrae, utque bene valeat, Deum rogo. Datae ex castris ad Pleschoviam die 28 Ianuarii anno Domini 1582.

[1]) *Instrukcyę dla nich zob. pod nr. 712.*

[2]) *Pontus de la Gardie, Francuz w służbie szwedzkiej, z czasem baron, feldmarszałek, senator; dowódca wojsk szwedzkich w Inflantach* (Wielka Encyklopedya powszechna ilustrowana; Arch. J. Zamoy. *t. II, i in.*); *tytuły zob. w nr. 739.*

[3]) *W następnych listach, których kopie będą w jednym z 3 rękopisów, opisanych w przedmowie do t. II-go, damy tylko: „Kopiar. Zamoy." „Kopiar. Dzik." „Kopiar. Petersb.", dodając numer u Kojałowicza, a przy listach późniejszych, u Kojał. niedrukowanych, nr. kopiar. Zamoy., według których łatwo znaleźć miejsce danego listu we wszystkich kopiaryuszach na uzupełnieniu* zestawienia układu wydawnictwa i kopiaryuszy (*t. II str. XII—XV*) *załączonem do przedmowy.*

[4]) *Ernest Wejher, późn. wojew. chełmiński, od 27 III 1583 starosta pucki* (*zob.* Polkowski, Sprawy Wojenne Stefana Batorego *w* Acta historica res gest. Pol. ill. *t. XI str. 352, niewykazana w indeksie*).

[5]) *W kopiar. Zamoy. skrót; u Kojał.* quidam.
[6]) *Katarzyna Jagiellonka.*

709. Ogiński Bohdan do Zamoyskiego. *b. m.* 28 I 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 465 nr. 121 str. 3 nr. 41. Regest spółczesny [1]).

Bohdan Ogiński [2]). Ponieważ Ogiński oddał zamki należyte Moskiewskiemu [3]), coby z swą rotą dalej miał postąpić, pyta się JM-ci.

[1]) *Zob. przedmowę do t. II str. IX. Ponieważ regesty, drukowane w tomie niniejszym, pochodzą wszystkie z Biblioteki Ordyn. Zamoyskiej i wszystkie zgromadzone są w tomie L-ym seryi I w pliku 465, przy następnych regestach będziemy dawali skróconą sygnaturę: „Regesty nr. N, str. N, nr. N, gdzie pierwszy numer jest sygnaturą biblioteczną i oznacza miejsce danej seryi regestów w pliku 465, ostatni pomaga odnaleźć regest w seryi, dając zarazem wskazówkę o miejscu listu, z którego był robiony, w odpowiednim fascykule, a więc pośrednio i o okresie, w którym list był pisany.*

[2]) *Bohdan z Kozielska Ogiński,* podkomorzy trocki, sławny pułkownik za Stefana i Zygmunta III (Niesiecki, Herbarz polski, *wyd. Bobrowicza t. VII str. 5, gdzie co do imienia zaznaczona wątpliwość*).

[3]) *Zob. t. II nr. 694 str. 338.*

710. Ogiński Bohdan do Zamoyskiego. *po 28 I 1582* [1]).

Regesty nr. 121 str. 3 nr. 42.

Tenże [1]) za prace swoje, które podjął w Moskwie i Inflanciech prosi o jaki zamek w Infląnciech (*s.*).

[1]) *Regest ten wpisano bezpośrednio po nr. 709 z jednego fascykułu, w którym obydwa listy były złożone obok siebie (zob. numery w sygnaturach) — stąd wnosić należy, że daty ich były zbliżone.*

711. Giese Tydeman do Zamoyskiego. Ryga, 28 I 1582

Zaleca zasługi Embdena. Po otrzymaniu wiadomości o zwycięstwie i pokoju odprawiono nabożeństwa. O tajnych rokowaniach.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 292.*

Illustris Domine, Domine beneficentissime.

Qui hasce reddet, Melchior Fulfrecht est, familiaris D-ni Praefecti arcis Rigensis[1]), viri multo optimi, quem ea de causa D-nus Praefectus ad

Ill-tem Vestram mittit, ut illam faciat de rebus sveticis, quae ad Pernavam [2]) suscipiuntur, certiorem, praeterea ostendat, quo sua fides atque opera in tractando cum Palatino Pernaviensi progressa sint [3]); quae, etsi pace iam Dei benignitate ac S. Reg. M-tis bona fortuna, tum pervicatia Ill-tis Vestrae inita, non requiri iam magnopere videatur, tamen Ill-ti Vestrae benignissime recta omnium in Reg. M-tem et Rempublicam studia complectenti haec nota esse oportere iudicavi. Mitto epistolae exemplum, proxime a Parnaviensi Palatino ad D-num Thomam ab Emden *(s.)*, praefectum arcis Rigensis missae, ex quo summam negotii intelliget et ex imo litterarum istarum cognoscet, quae Buringii [4]) a Pernaviensibus postulata fuerint. Svecus cum tormentis accedere pro certo nuntiatur. Cum Ill-tas Vestra mittet, qui Parnavam in potestatem accipiat, illi Praefectus Rigensis arcis, qui in proximo suas possessiones Sales nominatas habet et, antehac annos complures Pernaviae versatus, omni se opera affuturum pollicetur, si Ill-tas Vestra, ut adsit, iubeat. Quod si etiam interea, dum copiae ab Ill-te Vestra ad Pernavam accedant, illum navare aliquid Ill-tas Vestra volet, maxime si Sveci vim subito adhibere instituant, promptissime se mandatis M-tis *(s.)* Vestrae pariturum promittit. Nudius tertius huc Ill-tis Vestrae litterae ad Ill-mum Curlandiae Ducem [5]) et Rigenses et D-num Farensbegium [6]) allatae sunt, laureatis omnibus splendidiores, etsi ea particula litterarum dignissima laurea esset, quae de delata primis Ianuarii diebus excursione nuntiabat [7]). Hodie hic omnibus templis gratulationes actae sunt et publice recitata Ill-tis Vestrae epistola cum incredibili omnium hominum laetitia et celebratione nominis S. Reg. M-tis et una etiam Ill-tis Vestrae. Deus firmet pacem istam et maximis Ill-tis Vestrae in Rempublicam meritis praemia cetera tribuet; nominis celebritudinem, gloriam, omnium hominum in hisce locis cultum iam consequuta est. S. Reg. M-tas, his molestissimis rebus expeditis, me recurrere Vilnam per litteras iubet; mallem M-tis *(s.)* Vestrae Derpetum (*s.*) versus occurrere et sermones quorundam Corinthiorum perferre [8]), sed spero tamen ipsam S. Reg. M-tem brevi in Livonia futuram, ut vel hac opportunitate manum Ill-tis Vestrae, victoriis et auctoritate praestantem, brevi osculari possem. Ego me ante quintum Februarii diem hinc discedere non posse video, iterum enim nova mihi mandata expectanda sunt a Regia M-te, sine quibus me hinc commovere nullo modo possum. Commendo me benignitati Ill-tis Vestrae, quam Deus salvam diutissime servet. Ex arce Rigensi, die 28 Ianuarii, anno Domini 1582. Ill-tis Vestrae servus promptissimus Tidemannus Gisius sspt.[9]).

[1]) *Tomasz von Embden* (*zob. niżej*).

[2]) *Miasto portowe na l. brz. rzeki tejże nazwy, zwane też Parnawą, po niem. Pernau, po ros. Pernow* (Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego).

[3]) *Wobec niebezpieczeństwa ze strony Szwedów Emden traktował z komendantem Parnawy o poddanie zamku Polakom* (*t. II nr. 698*).

[4]) *Biryngius, Buringius, Burinck i t. p. z Brunświku; był niegdyś w służbie polskiej, korzystając z anarchii inflanckiej miał swoich ludzi i władał zamkami* (*por. t. II nr. 482 i in.*).

[5]) *Gotard Kettler, założyciel dynastyi.*

[6]) *Jerzy Farensbach, inflantczyk, służył wojskowo rozmaitym panom, walczył przeciw Polsce pod Gdańskiem, zaciągnął się na wojnę moskiewską, został w 1583 prezydentem, w 1598 wojewodą wendeńskim* (*artykuł* G. Manteuffla w W. Enc. Powszechnej II.; Wolff Józef, Senatorowie i Dygnitarze W. Ks. Lit-go, Kraków 1885).

[7]) *T. II nr. 674.*

[8]) *Por. t. II nr. 698.*

[9]) *Sekretarz królewski* (*znany biskup tegoż imienia i nazwiska za Zygmuntów*).

712. Zamoyskiego instrukcya dla posłów do Pontusa.

pod Pskowem, 29 I 1582.

Żądać od Szwedów oddania zamków inflanckich Polsce według słuszności i dla bezpieczeństwa od Moskwy. O spokój podczas ewakuacyi prosić.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 283. W kopiaryuszach tytuł:* Instructio legationis ad Mag. et G-sum D-num Pontum de la Gardia (*s.*), generalem exercitus svetici, data G-sis D-nis Ernest Weyer, capitaneo novensi, et (*w kopiar. Zamoy. w tem miejscu zakreślono:* Elharto a Kra) Michaeli Konarski [1]), S. Reg. M-tis secretario, in castris ad Plescoviam 29 Ian. 1582.

Postquam D-num Generalem nomine meo salutaverint, dicent Sermum Poloniae Regem, D-num meum clementissimum, iam ante annum ex conventu Warssoviensi significasse Ser-mo Regi Svetiae [2]) se prorsus iturum esse ad Pleschoviam obsidendam, ut, si Ser-tas Eius vellet, etiam aliquid ex sua parte in ditione ipsius Mosci tentaret, monuisse etiam Ser-mum Svetiae Regem, ne quid in Livonia Eius Ser-tas a tergo suo ageret neve iuribus Eius M-tis praeiudicaret [3]). Post conventum ipsum factum est, ut ultro Moschus ipse legatos ad Reg. Poloniae M-tem mitteret et omnia, quaecunque possideret in Livonia, pacis causa illi concederet, excepta tantum Narva [4]) et aliis quibusdam arcibus minoribus, ad lacum Penbas [5]) sitis. Cum tamen iam Reg. M-tas Ser-mo Regi Svetiae scripsisset de sua expeditione, etsi utiles illi admodum conditiones adferrentur, tamen ab eo, quod scripserat ad Ser-mum Regem Svetiae, discedere noluit. Interim tamen praeter omnem expectationem Regiae Poloniae M-tis accidit, ut exercitus Ser-mi Regis Svetiae non in Moschoviam, sed in Li-

voniam duceretur et tum alias arces, tum etiam Narvam et Album Lapidem [6]) post tergum copiarum Reg. M-tis aditibusque omnibus ex Moschovia a milite Reg. M-tis Poloniae interclusis, ceperit. Quoniam vero producta obsidione Pleschoviensi et copiis Reg. M-tis ad personam usque Mosci evagatis et vastantibus longe lateque eius ditiones ad hoc usque tempus, hoste permoto, interim vero Livonia ipsa variis rumoribus fluctuante, pax facta est inter Ser-mum Regem et Principem Moschorum iis conditionibus, ut tum aliis arcibus alibi, tum livonicis omnibus arcibus, quas teneret, Reg. M-ti decederet et non solum alias arces remitteret, sed etiam nonnularum, quas exercitus Ser-mi Regis Svetiae occupavit, iure concederet, ita ut etiam eius rei causa, quemadmodum ad alias arces, ita et ad eas aulicos quosdam destinaret, quasdam etiam arces moschoviticas pro livonicis a Reg. M-te acciperet: mei officii putasse illum de eo admonere et ab eo perquirere, utrum iuribus Ser-mi Regis mei contravenire velit, an non, tum in arcibus, quarum iure Moschus cedat, tum in aliis, ut deinceps de eo, quod mihi responsum fuerit, ipsius Reg. M-tem et Ordines certiorem (*s.*) facere possim.

Cum vero me spes teneat Ser-mum Svetiae Regem et pro affinitate et pro aequitate sua Reg. M-ti Poloniae et iuribus Regni Poloniae—quod ab illo omnem benevolentiam expectavit, itidemque et Ser-mus Rex Svetiae ab eodem expectare semper potuit — Reg. M-ti et Regno satisfacturum esse nec iura ipsius Regiae M-tis ac Regni esse moraturum: hoc etiam illi significare volui, curasse Reg. M-tem per R-dum patrem Possovinum et oratores suos [7]), ut inter Ser-mum Regem Svetiae et Moschum pax aut induciae componerentur, sed id adhuc effici non potuit. Itaque de eo D-no Generali sciendum esse, ne quam interim in Ser-mi Regis Svetiae ditiones impressionem Moschus faciat.

Haec me publice illi significare voluisse, privatim vero addere tum propter Ser-mam Svetiae Reginam, a cuius Divo Fratre beneficia acceperim, tum propter ipsum D-num Generalem, quem audio nationis esse Francicae, in qua ego ab ineunte aetate aliquot annos ita consumpsi, ut benevolentiam illorum hominum magnam experirer: putare me pro eo loco, quem habet apud Ser-mum Svetiae Regem, nihil inscio illo incipi et inprimis in Livonia auctore illo omnia geri et administrari. Debere igitur pro sua prudentia in omnes partes intueri et inprimis illud curare, ut occasiones dissensionum inter Reges affines tollantur, nec Ordines Regnorum iam diu coniunctorum et arctissima ad extremum affinitate Regum sociatorum inter se exasperentur. Quod, si accideret, facile illum cernere orbem terrarum nemini quam ipsi adscripturum esse. Satis habere hostium Sve-

tiam, habere etiam suos Poloniam, et si nunc cum omnibus pax constituta sit, nihil necesse est igitur illas inter se belligerari.

Consultissimum vero ea reddere, quae cuiusquam sunt et quae barbarus iam liber ab armis polonicis, liber etiam a tartaricis (nam et cum his foedus sancivit) fortasse occupare et praesertim hoc tempore, omni usu navigationis ex Svetia per hiemem intercluso, poterit. Nescire me, quo animo id a me accepturus sit D-nus Generalis, pro eius tamen sapientia et humanitate, de qua audio, arbitror accepturum in bonam partem; ut ut tamen erit, me officio meo erga Ser-mam Reginam et D-num Generalem amori satisfacturum. Quid vero ad Ser-mum Regem Poloniae et Ordines a me referri voluerit, id summa cum fide et studio benevolentiae inter utrumque Regem et Regnum retinendae sine mora, quas res non patitur, relaturum esse.

Ad eum vero scopum eas res reducere admittentur, ut, si D-nus Generalis voluerit, Narvam et in arces, quae in periculo versantur, ne Moschus eas capiat, praesidia Reg. M-tis Poloniae, D-ni nostri, sine mora intromittere iisque cedere; constituatur locus et tempus conventus commissariorum, per quos de iuribus ac controversiis Regum transigi et componi sine iniuria utriusque possit, interim vero bona vicinitas utrinque observetur, ut Ser-mus Rex Svetiae totus intentus esse in Moschum, Ser-mus etiam Poloniae Rex tanto maiori cum assensu Ordinum iterum de pace Ser-mi Svetiae Regis cum Moscho partes suas interponere apud Moschum possit.

Monebunt etiam D-num Generalem, ut cum Mosci ex arcibus vicinis — Pernavia, Felino [8]), Uberpoli [9]), Lais [10]) et aliis decedent resque suas inde evehent, ne illis a milite Sveco noceatur, cum ea res non solum in Mosci, quod minus curandum esset, sed multo magis Ser-mi Regis Poloniae iniuriam cederet, quandoquidem de securitate in hoc discessu legati Eius M-tis ipsi caverunt.

Ioannes Zamoiski de Zamosczie, supremus Regni Poloniae Cancellarius et exercituum Generalis Cracoviensisque etc. Capitaneus sspt.

[1]) *Kredens dla nich zob. pod nr. 708.*

[2]) *Jan III.*

[3]) *Z przytoczonej treści widać, że mowa tu o poselstwie Wawrzyńca Goślickiego (późn. biskup Kamieniecki, Chełmski, Przemyski, Poznański, opat Mogilski* (Niesiecki), *drugiem od czasu sejmu 1581 r. (zob.* Heidenstein, Rerum polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII, Francofurti 1672, *p. 168—9; tenże* De bello Moscovitico, Cracoviae 1584, *p. 156).*

[4]) *Narwa, także Ruhodiew, Rohadow, miasto portowe na l. brz. rz. Narowy v. Narwy, stoku jez. Czudzkiego do zat. Fińskiej* (Słownik Geograficzny).

[5]) *Penbas, Pelba, Pejpus, jez. Czuchońskie. Czudzkie.*

[6]) *Albus Lapis=Biały Kamień=Weissenstein=Wittensten (nr. 733)=Pajda nad rz. Pajdą, dziś m-to powiat. gub. estlandzkiej (t. II nr. 475).*

[7]) *Janusz ks. Zbaraski, wojewoda bracławski, starosta krzemieniecki i piński, Albrycht Radziwiłł, ks. na Olyce i Nieświeżu, marszałek dworny lit., starosta kowieński, syn Mikołaja Czarnego, Michał Haraburda, pisarz lit. Ich korespondencyę oraz Possewina z Zamoyskim i pomiędzy sobą zob. w t. II.*

[8]) *Dziś m-to powiat. nad jez. tejże nazwy w gub. ryskiej.*

[9]) *Uberpol=Oberpol=Oberpahlen=Połczów nad rz. Pahle w dzis. pow. felińskim, gub. ryskiej (t. II nr. 482).*

[10]) *Zamek w dzis. pow. dorpackim, gub. ryskiej na północ od Dorpatu* (Sł. Geogr *i mapy; t. II nr. 475).*

713. Zamoyski do ks. Magnusa. *pod Pskowem*, 29 I *1582.*

Regesty nr. 121 str. 7 nr. 28.

Intercedit Ill-mus ad Magnum [1]) Ducem pro Diderio Heringe, qui, servitiis bellicis Ser-mi Regis intentus, ad diem statam foro comparere non potuit. 29 Ian.

[1]) *Królewicz duński, brat Fryderyka II, władca Ozylii i biskupstwa Kurońskiego, w r. 1570 obdarzony przez W. ks. Iwana tytułem króla Inflant i ożeniony z jego siostrzenicą, nie uzyskał nigdy władzy nad swojem królestwem, bywał w rozmaitym stosunku do Iwana i do Polski; podczas kampanii 1581—2 r. władał szeregiem zamków w Inflantach* (Nowodworski, Bor'ba za Liwonju, Petersburg 1904 *rozdz. II str. 42—64;* Heindenstein, Rerum *str. 121;* Uebersberger Hans, Österreich und Russland, Wien und Leipzig 1906 *str. 368; spis zamków* u Kojałowicza *o. c. str. 216—19).*

714. Król Stefan do Zamoyskiego. Wilno, 29 I 1582

W odpowiedzi na nr. 657 i 658 pisze, kiedy i którędy wysłał zapasy i pieniądze. O drodze do Rygi. O zakupach. O rozpuszczaniu wojska.

Kopiar Zamoy., Dzik. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 306. W Regestach nr. 121 na str. 12 pod nr. 12 obszerny regest tego listu zatytułowany:* Litterae Regis Stephani ad Ill-mum sub signyto, in quibus etiam correctio manu regia litterarum cernitur, *w którym początek tak sformułowany:* Testatur Ser-mus cura sua nolle rebus Regni Poloniae deesse...

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte.

Nullam moram interposuimus in curandis et providendis necessariis exercitus nostri. Quamprimum Duneburgam venimus et aqua glacie concreta transitum praebuit, statim inde in usum militum merces expedivimus. Cum quoque ibidem Duneburgi cognovissemus servitorem Mag. Regni

Thesaurarii[1]) cum nonnulla pecunia Vilnae substitisse, statim per nos admonitus est, ut cum illa pecunia obviam nobis iret; verum ille, quodve a Mag. Thesaurario aliorsum quam Vilnam pecuniam deducendam nihil quidquam in commissis habuerit, sive itineri cum pecunia tuto sese committere minime ausus fuerit, edoctus de proximo nostro huc Vilnam adventu, non progressus ultra, hic nos expectavit. Simulac vero huc pervenimus, statim Dembienskio[2]) eam provinciam dedimus, ut id, quidquid ad manum erat pecuniae, recto itinere per Livoniam Sinc. Vestrae deferendum quamprimum curaret, nisi forte ille aliquid in via tardaverit, id quod illi omnino improbaremus, quamvis, quoad milites non collegerit, qui tuto eam deducerent pecuniam, tum quoque itineri per illas vastas solitudines faciendo, ubi nulli equi subvectitii habentur, nonnihil temporis necessario insumendum fuerit. In nobis certe nihil desiderari passi sumus diligentiae, quominus necessitatibus exercitus nostri, quoad eius fuit rei possibilitas, consuleremus; utinam vero tantae facultates et vires nobis subpeterent quanta hac in parte fuit nostra cura atque sollicita diligentia, omnino rebus satisfactum per omnia fuisset. Intelleximus tamen ex hoc eodem nobili, qui hodie nobis posteriores a Sinc. Vestra attulit litteras, se in quatuor milliaribus a castris obviam habuisse eam, quae per Dembienskium adducebatur, pecuniam, nec dubitamus interim id, quidquid ea mora creatum fuit molestiae, eo ipso sublatum esse; collectam vero aliam pecuniam pro exolvendo uno quartuali, quod ignari fuerimus, num eo usque eodem loco in castris Sinc. Vestra perseveraret, tum etiam qua via tuto, ne huc atque illuc inter medios hostes volutaretur, mittenda esset, atque etiam quod ratam Circumcisionis Domini expectaverimus, nonnihil eo consilio hic detinuimus. Quamprimum autem aliquid certi de Sinc. Vestra, ubinam versaretur, cognovissemus, nihilque amplius afferretur ex hac ipsa rata pecuniae, saltem chartae, ad quas nonnullis militibus aliquot millium exoluta sunt stipendia, illico id totum, quidquid in promptu habuimu, pecuniae, Asceratum [3]), unde Sinc. Vestra, cum in Livonia versabitur, commode petere poterit, expedivimus, eamque secundum eam rationem, quam ex Mlodzieiowii [4]) litteris intelliget, solutioni unius integri quartualis suffecturam putamus. Cum Ordines Regni in Corcinensi [5]) conventu absentibus nobis idque absque comitiis tributum decreverint, nos quoque hanc illorum promptitudinem iuvandi rebus conatibusque nostris in dubium vocare noluimus. Proposuimus itaque recta hinc nos Rigam conferre, ut in re praesenti statum Livoniae constituamus eandem provideamus, iamque discessui hinc nostro 12 Februarii diem designavimus, quem non est nobis animus mutandi, nisi ardua aliqua forte intervenerit causa, aut legatorum minoris Poloniae expectatio retardarit. [6]) Ibi coram de reliquis, de quibus

nos admonet, communicabimus atque constituemus. Ea, quae Riga petenda erant, Tidemanno [7]) commisimus, quem satis diligenter curare putamus, nisi forte id remoretur, quod ea negotia, quae non in nostris, sed in alienis manibus sunt, difficultates habere suas soleant. Iam antea Sinc. Vestrae perscripsimus expedivisse nos Lokniczkium [8]) et Szpil secretarios, numeratis illis paratis mille quingentis florenis atque datis illis sufficientibus mandatis ad contractus cum duce Curlandiae, Rigensibus et nobilibus Curlandiae de commeatu parando. Alter illorum, Lokniczki nempe Disnae[9]) et circum, alter Rigae curabit negotium: habent isti in mandatis, ut ex voluntate D-nis Vestrae pendeant administrentque. Quodsi forte Sinc. Vestra aliquos iam ex militibus dimittere velit, per nos idipsum facere poterit, ante alios vero germano et alio maioris stipendii minusque necessario militi missionem det; sufficereque rebus praesentibus arbitramur, ut praeter eos, quos in arcibus livonicis disponet, milites, duo millia equitum reservet. Deus sospitet et fortunet Sinc. Vestram. Datae *etc.*

Manu Reg. M-tis adscriptum.

Ex equitatu item Hungarico, qui dimittendi aut remorandi sint, brevi scriptum mittemus; peditatus si pateretur, ut delectum eorum haberet, probarem, dubito tamen, ne omnes abire velint, ubi illis habenae laxabuntur [10]). Stephanus rex sspt.

[1]) *Dulski Jan, kasztelan chełmiński, podskarbi koronny, starosta brański, rogoziński, suraski, na Świeciu i tczewski* (*kwit z 4 VI 83 w dziale aktów*).

[2]) *Maciej Dembiński, rotmistrz, dowódca wojsk pol. w Inflantach, od 1583 prezydent, późn. wojewoda parnawski, potem wendeński* (*t. II zwłaszcza nr. 499:* Wolff. Senatorowie).

[3]) *Ascerat, Aszkarat, Ascheraden, Aszrada, zamek na l. brz. Dźwiny w dzis. pow. ryskim gub. infl., wzięty w grudniu 1581 r. przez Dembińskiego* (*t. II nr. 559*).

[4]) *Młodziejowski Jacek* (*Hijacynt*), *podskarbi nadworny koronny.*

[5]) *Król rozesłał z pod Pskowa uniwersały na sejmiki partykularne i generalne i zapowiedział sejm, prosząc jednak w instrukcyi, aby szlachta ostatecznie uchwaliła podatek na sejmikach generalnych bez sejmu walnego: sejmik generalny małopolski w Korczynie podatek bez sejmu uchwalił, wielkopolski w Kole — odmówił, uchwalił go dopiero powtórny sejmik kolski w marcu* (*Bibl. Ord. Birżańskiej, Rps. nr. 1, kopiaryusz oryginalny Andrzeja Opalińskiego, marsz. kor., zawierający dyaryusze tych sejmików lub wiadomości o nich; por. też nr. 753*).

[6]) *Widocznie król miał już wiadomość o rezultacie sejmiku, ale nie zdążyli przybyc posłowie małopolscy do króla z oficyalnem zawiadomieniem i z dezyderatami stanów, wyrażonymi w instrukcyi dla posłów* (*ibidem*).

[7]) *Tydeman Giese.*

[8]) *Sekretarz królewski do spraw litewskich* (*nr. 727*).

[9]) *Przy ujściu rzeki tejże nazwy do Dźwiny; dziś m-to powiat. gub. wileń.* (Sł. Geogr.)

[10]) *Ostatniego zdania brak u Kojałowicza.*

715. Possewin do Zamoyskiego. Bor, 29 I 1582.

Co odpowiedział na nalegania posłów mosk. o ewakuacyę i pretensye o gońca. Skargi trzeba uśmierzyć. Zmarli: syn W-go Księcia i wojewoda Nowogrodzki.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 12 nr. 6. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Mag. et Ill-mo D-no Ioanni Zamoiski, Regni Poloniae Cancellario et Capitaneo generali, D-no suo in Christo observandissimo. *Receptum:* In castris ad Plescoviam 30 Januarii 1582. *Nadto: kopiar. Zamoy., Petersb. i Teki Naruszewicza 89 str. 45 kopia* ex libello impresso Vilnae, *więc niewątpliwie z* Moscovi'i Possewina. *Druk.* Possevini Moscovia *k. 249 (ed.* Vilnae 1586); *skąd przedruk.* Starczewski Adalb., Historiae Ruthenicae scriptores externi sacculi XVI, Berolini 1842; *z odpisów włoskich Albertrandi'ego* Rykaczewski, Relacye nuncyuszów *t. 1 str. 440;* Kojałowicz *o. c. nr. 289.*

Magnifice et Illustrissime in Christo Domine.

Quod ex Biscovicio [1]) Vestrae Mag. scripsi urgeri me identidem ab his Mosci legatis [2]), ut curarem exercitum isthinc deduci, idipsum multo magis scribere nunc possum, cum nulla dies interfluxerit, quin me usque ad nauseam [3]) iisdem iteratis petitionibus tantum non oppresserint: sive quod suspicarentur, arcibus Livoniae restitutis, mansurum tamen isthic exercitum, sicuti dixerunt, sive quod gens querelis assueta videri vult occasionem habere [4]), qua Domino suo gratificetur, si diligenter minuta quaeque colligat et ea, ubi minime opus est [5]), referat. Ad extremum igitur, cum omnes legati hodie me convenissent, ut Vestram Mag. Ill-mam pro ultimo (ut dicebant) meo erga Principem suum obsequio et officio rogarem de copiis isthinc deducendis, dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippe qui scirem iam pridem tormenta maiora fuisse praemissa, equites vero, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, ut in castra omnes ad profectionem convenirent, commoratos porro aliquandiu, tum ne cosacos retro relinquerent, sed praemitterent, sicuti factum fuerat, tum ut tantis copiis castra moturis ordine succederent, quicunque vel ob pabulum, vel propter aliam belli rationem variis in locis substitissent. Cum autem iidem legati Mosci mecum hodie conquesti fuissent, quod quem Plescoviam miserant Petrum Pivum [6]), is per Vestram Mag. nequiverit in eam ingredi, nec vero ab ipsa Vestra Mag. concederetur, ut aliquis tabellarius ex urbe Plescoviensi ad Magnum Ducem proficisceretur, respondi id a me falsissimum esse putari. De Petro Pivo si quid mihi communicassent, cum eum miserunt, fortassis fore, ut illi aditus patuisset ad eam civitatem, cum id a Vestra Mag. rogassem, veruntamen, quoniam [7]) latenter illum fortasse miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur civitatem; ceterum scire me et

optime illos plescovienses boiarios a Vestra Mag. acceptos fuisse et mercatores, qui erant obsessi, libera tractare commercia vel commutationes in castris et alia eiusmodi, quae tandem ipsi non denegarunt. Postremo illos serio ac saepe cohortatus, ne, dum vellent videri boni sui principis ministri, aliquid scriberent aut effutirent, quod veram inter Ser-mum Regem et Moscum amicitiam laedere posset, cui tamen rei haberem, quod opponerem, pollicitus sum me Vestrae Mag. Ill-mae scripturum, ut quidem facio, pene invitus: sed in optimam partem prudentissimus vir et Dominus meus sic accipiet [8]), ut fortassis mei misereatur adhuc inter hos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia sapere est. Quod si quis ad me vel de re cum Sveco agenda, vel aliis de rebus a Reg. M-te mittendus existimabitur, non erit forsan ab re, si multorum querelae militum istius exercitus attexantur, quibus horum querelis, qui de militibus conqueruntur, cum veritate obviam eatur, id enim quadantenus ad tuendam pacem, iustitiam vero defendendam pertinebit [9]). Porro, ex Biscovicio litteras misi Vestrae Mag. Ill-mae una cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate R-mo Apostolico Nuncio [10]) ad Summum Pontificem [11]) mittebam. Obsecro autem iterum illam, ut Orsae praefecto iubeat, ut quamprimum ad fines Regni ex Moschovia rediero, non cunctetur podvodas [12]), quas petam, mittere, pro quibus ubique satisfaciam, habeat vero in mandatis, aliis praefectis ut scribat, easdem ut parent, cum subinde in itinere processero. Filius Magni Ducis primogenitus, ut dudum erat rumor, diem obiit [13]); palatino Novogardiensi [14]) idem accidit. Hic autem in Bor pago ultra Psagam [15]) nullum moscici exercitus adhuc vestigium cernimus. Perendie Novogardiam cogitamus, quo nobiles ad nos excipiendos Magnus Dux praemisit. Deus Vestrae Mag. Ill-mae gressus et conatus omnes ad sui gloriam nominis ad exitum perducat. Ex Bor pago [16]), sub initium noctis die XXIX Ianuarii, 1582 [17]).

Vestrae Mag. Ill-mae

Mag. D-num palatinum Braslaviensem [18]) percupio ex me salutari.

verus in Christo servitor Anthonius Possevinus.

[1]) *Bieszkowicze nad rz. Szelonią, kilkanaście wiorst poniżej Porchowa* (*t. II; atlas* lijna).

[2]) *Kniaź Dymitr Piotrów Jelecki, dworzanin i namiestnik kaszyński* (*Kaszyn, dziś m-to powiat. gub. twerskiej; w t. II nr. 468 objaśniono mylnie* Kozielski, *idąc za* Nowodworskim *o. c. str. 274*), *Roman Wasylów Olfierjew, dworzanin i namiestnik Kozielski* (*pieczętarz według* Karamzyna), *djak Niceta Basionok Mikityn Wereszczahin, pisarz Zacharyasz Swiaziew,* (*traktat pokojowy druk.* Kojałowicz *nr. 274 i 275 oraz* Pogodin i Dubienskij, Kniga posolskaja mietriki W. Kn. Litowskaho t. II, Moskwa 1843 *nr. 82 i 83;* Karamzyn, Historya państwa rosyjskiego, *tłóm.* Buczyńskiego *t. IX str. 312*).

3) Usque ad nauseam *u Possewina opuszczono.*

4) *U Possewina zam. tego zdania* (sive... habere) *jest* sive quod videri velint occasionem capere, qua...

5) Ubi... est *u Poss. opuszczono.*

6) *Tegoż imienia i nazwiska był szlachcic w woj. belzkiem* (*t. I d. 29*), *pisał się z Opolska* (*brak w* Sł. Geogr.); *od Jędrzeja P. miał być kupiony Zamość Stary* (Niesiecki).

7) *U Poss. dodano tutaj* forte.

8) *U Poss.:* prudentissimus Dominus id sic accipiet.

9) *Cały ten okres* Quod... pertinebit *u Possewina opuszczono.*

10) *Bolognetti Alberto, biskup massaneński* (*Massa Maritima w południowej Toskanii*), *nuncyusz w Polsce od lipca 1581, kardynał od 1583. umarł 1585* (L. Boratyński, Studya nad nuncyaturą polską Bolognettego, Rozpr. Akad. Umiej. *S. II t. 24, str. 53—4*) W. Zakrzewski (Stosunki Stolicy apostolskiej z Iwanem Groźnym, Kraków 1872 *str. III*) *zaznacza, że Bol. był już od czerwca w Warszawie.*

11) *Papież Hugo Buoncampagno v. Boncampagno, panujący pod imieniem Grzegorza XIII.*

12) *U Possew.* ductores itineris.

13) *Starszy, Iwan, zabity przez ojca; w t. II były już wiadomości o tem.*

14) *Kn. Jerzy Golicyn* (Karamzyn *o. c. uw. 569*).

15) *Zapewne to samo co Mszaga za Solcą ku Nowogrodowi* (*atlas* Iljina).

16) *Nad rzeką Szelonią poniżej Solcy* (*ibid.*).

17) *Podpisu i dopisku brak u Possewina.*

18) *Zbaraski Janusz, wojewoda bracławski, starosta krzemieniecki i piński, poseł-komisarz do układów w Jamie Zapolskim* (*t. II. nr. 452*).

716. Zamoyski do króla Stefana. pod Pskowem, 30 I 1582.

Wiadomości przywiezie Berzeviczy. Wstawia się za Biryngiem.

Kopiar Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 287.*

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Cum iam antea de omnibus rebus M-ti Vestrae perscripserim, D-nus vero Berzevicius [1]), hic cum esset, quae deinceps acciderint, cognoverit, nihil hoc tempore scribere me ad M-tem Vestram necesse est, saltem rogare, ut M-tas Vestra ad ea, quae ad illam scripsi quaeque deinde ex D-no Berzevicio accipiet, mihi quamprimum rescribat. Buringius comitatus huc est D-num Berzeviceium *(s.)*; rogavit me, ut M-ti Vestrae supplicem, ut illi M-tas Vestra aequam aurem praebeat, libenter factorum suorum M-ti Vestrae rationem redditurum et ea contra criminatores inimicorum ipsi probaturum; quae M-tas Vestrae fusius ex D-no Berzevicio cognoscet. Aequum sane petit, ut audiatur; neque ignoro M-tem Vestram id illi libenter concessuram et pro eius meritis rationem illius habituram. Commendo me in gratiam M-tis Vestrae, D-ni mei clementissimi. Datae ex cas-

tris ad Pleschoviam die 30 Ianuarii anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski sspt.

[1]) *Marcin Berzeviczy, kanclerz siedmiogrodzki, późn. indygena polski z nazwiskiem Berżewicz, starosta (1593) starogrodzki i osiecki* (Niesiecki), *obdarzony zamkiem i włościami Dondangen w Inflantach* (*zob. Zamoy. do J. Radziw. 24 V 83*).

717. Zamoyski do Possewina. pod Pskowem, 31 I 1582.

N-ry 704 i 715 otrzymał. Opisuje ostatnie wypadki. Prosi o relikwie. Sądzi, że sejm będzie odłożony. Moskwa przewleka ewakuacyę i nie szanuje rozejmu; on z pod Pskowa odciągnie, ale w gotowości do powrotu.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 290.*

Reverendissime Domine, amice charissime et observande.

Accepi binas litteras D-nis Vestrae, unas Biscovicio pago die 26 Ianuarii, alteras Boro die 29 Ianuarii datas. Quod D-tio Vestra mihi calcaria addit ad promovenda ea, quae sunt ad laudem Dei, id ego certe pro virili parte mea faciam, Deum vero rogo, ut ipse pusillas vires meas adiuvet. Amen.

Sueci hoc tempore excursiones fecerant versus Parnaviam. Misi ad Pontonum tabellarium meum, sciret hanc arcem Reg. M-tis esse nec illi damna daret. Iam vero post ad duo milliaria a Pernovia exercitus sveticus cum bombardis progressus fuerat, sed credo, mutabit Pontus consilium. Brevi sciam, quomodo Reg. M-tas tabellarium D-ni Cagnoli [1]) remiserit. Quod D-tio Vestra favet laboribus Herbesti [2]) nostri in meo Zamoscio, id certe, quando ex litteris D-nis Vestrae ad me scriptis, quas illi ostendam, cognoscet, tanto maiorem illius animo ardorem addet. Immortales vero D-ni Vestrae gratias ago, quod meum templum sanctis reliquiis ditare voluerit; supplicabo Eius Sanctitati per litteras, ut mihi vel minimum reliquiarum, si fieri potest, *Divi* Thomae apostoli impartiri dignetur, atque etiam monumentum aliquod vel minimum Beatissimae Virginis, tum vero etiam aliquid reliquiarum D. Nicolai, cuius patrocinio Nicolaus, patruus meus magnus [3]) et alter superioribus saeculis gentilis meus, Nicolaus, praefectus cracoviensis prospero *(s.)* usi sunt. Rogo igitur, ut D-tio Vestra vel per litteras hanc petitionem meam apud Eius Sanctitatem iuvet. Quod D-tio Vestra scribit sperare se posse venire ad comitia Regni, sciat D-tio Vestra ea iam, ut puto, celebratum non iri, etenim in conventibus particularibus et maiores Poloni et minores Poloni et Russi et Masovi *(s.)*, om-

nes denique Regni populi sciverunt in duos annos tributum ea ratione, ut legati nobilitatis Corcinum, decem a Cracovia milliaribus, convenirent, ut inde legatos mittant ad Reg. M-tem, ne cursum negotiorum suorum veniendo ad comitia interrumpat, sed potius urgeat rem, nec nisi perfecta conquiescat, sumptum belli in duos annos illi suppeditatum iri [4]). Sed cum Deus effecerit, ut cum hoc Principe christiano, quem spero in congregatione iustorum, auxiliante dextera Dei Omnipotentis, curaturum, ut laudem Dei promoveat, pax facta sit, hos sumptus et biennale tributum recte conferemus in alios usus. Reg. M-tas ipsa scripsit ad me se venturum esse Rigam ad carnisprivium, ut provinciam Livoniam ordinet; itaque rectius eo litteras suas D-tio Vestra mittet, vel illac redibit, quanquam et Orssam scribetur de podvodis, ut D-tio Vestra postulat. Ego iam hinc castra moveo, nec maturius movere potui, dum et tantum exercitum contraho et de tormentis atque id genus aliis impedimentis dispono. Praeterea vero incommode accidit, ut exemplum litterarum pacificationis ante aliquot dies saltem ad me deferretur. In movendo etiam isti homines magnam mihi adferunt difficultatem, quod nescio, quo cum fuco videntur progredi in tradendis arcibus. Ego enim ita iussi, ut ex aliquibus arcibus vel equis regiis ac meis res statim educerentur, et statim in arces iussi immitti custodes Moschorum, ut viderent, ne quid efferretur rerum, ad ipsorum Principem spectantium, atque iam ipsis credo hodie datam Ostroviam [5]), ita enim iussi, vel relictis etiam ibi quinque tormentis regiis, quae deinceps eveham; isti vero ridicule convocatis aliquot saltem rusticis ne inspiciendae quidem Novogrodecae [6]) facultatem D-no Leniek [7]), aulico Reg. M-tis, et uni aut alteri, qui cum eo missi fuerant, dederunt. Dixit vero Moschorum Principis aulicus se neminem eam in arcem admissurum, nisi prius Wlodomireio [8]), Rowna [9]), Trikato [10]), Gowia [11]) res omnes Principis illius eveherentur; qua in re quis non videt saltem moram quaeri, quod credo alios etiam ea ratione facturos esse. Quae res certe non solum occupationem [12]), sed etiam difficultatem castrorum movendorum mihi afferret, cum, ubi deponam apparatum bellicum et impedimenta, non habeam; tamen meo animo ista me superare malo. Moveo igitur exercitum a Pleschovia, ita ut hic ad arces livonicas alicubi consistam cum exercitu; unde quoquo versum me necesse erit ire, non magis quam ex castris gravatim ibo; sed certe, si sincere nobiscum agetur, malo reducere in Lithuaniam exercitum, quam in Moschoviam. Scit enim D-tio Vestra iam animi mei sensus, nec vel in confessione aliud ipsi dicere possem: nihil certe causae habent isti mortales, cur me morentur, statueram enim ego, praesidiis saltem in arces impositis, reliquum exercitum in Samogitiam ad hiberna mittere, sed quod tempus postulat, faciendum est; pro gravitate

sua faceret ille Princeps, si mandaret suis, ne huiusmodi cavillationibus tempus terant. Nec vero solum id accidit, sed sciat D-tio Vestra, quod cum eos pabulatores, qui supra Wdowam [13]) erant, raptim iuberem in castra reverti, ut quam celerrime decederem, atque ii non turmatim, sed sparsim ad castra venirent, non pauci ex iis caesi sunt; inde vero, cum eos milites, qui in castris ad Svatahora [14]) erant, movissem, et alios, qui ad Pieczaram [15]), eosque supra Pernaviam, Felinum et Polczam contendere iussissem, ut Moschos excedentes a Svecis tutarentur, atque ab iis copiis pauci quidam pabulatores profecti in Kierepetensibus [16]) pratis foenum caperent, a Moscis ex arce Novogrodensi et Isburcensi [17]) caesi et spoliati sunt, et alia atque aliae caedes et facinora committuntur, quae longum esset recensere. Nisi pax publicata esset, scirent illos hostes esse, utique caverent, iam vero neque nostros ad castra venire sinebant, neque etiam ex castris libere proficisci per ditiones arcium, a Principe Regi concessarum. Videbo deinceps, quomodo agent, pacem certe non violabo, ludificari etiam me non tam facile sinam. Qui ad me veniunt ex arce, humanissime certe semper habentur; heri tamen quidam arrogantius sunt me allocuti: significavi ipsis magni animi non esse cum illis rixari, sed magna facere. Tabellarios, qui Pleschoviam veniebant et qui etiam Pleschovia emittebantur, certe non morabar; imo iis, qui a legatis veniebant, nobilissimos iuvenes honoris causa, qui eos deducerent, obviam mittebam. Cuidam etiam, qui Novogrodam ex arce mitteretur, adiunxi comitem, ad quod vellet intervallum, ne aliqui ex quisquiliis exercitus, redeuntes in castra, me inscio, aliquid iniuriae illi adferrent. De eo hodie expostulabant: dixi, si hoc illis grave videatur, me facile etiam hoc labore securitatis illorum curandae carere posse, mitterent igitur, quo vellent et quando vellent. Scio, cum [18]) de pace nuntius advenisset, rogaveram, ut per arces omnes et alias et livonicas publicatum pacem mitterent, me etiam missurum ad arces regias, ut interim dum a legatis aulici veniunt, ab iniuriis inter se abstinerent. Videbantur ab initio non abnuere, deinde vero saltem ad Opoczkam [19]) et Siebiezum [20]) tabellarios mittebant, qua minus occasionum inter se grassandi [21]), quam aliis in locis fuerat. Expectabo litteras D-nis Vestrae, si Derpatum non intromittar, in aliqua curia ad Derpatum. Rogo igitur, ut D-tio Vestra quamprimum mihi rescribere velit. Datae ex castris ad Pleschoviam die 31 mensis Ianuarii anno Domini 1582. R-mae D-nis Vestrae observandissimus amicus Ioannes Zamoiski Cancellarius et Generalis Regni Cracoviensisque Capitaneus sspt.

Cedula iisdem litteris inserta.

De Piwowo ante acceptas litteras D-nis Vestrae nihil audiveram. Cum diligenter inquirerem, cognovi ex D-no Palatino Braclaviensi ad septem

milliaria cum illo versus castra progressum fuisse, inde in prandio hanc cervisiam *(s.)* (id enim piwum schlawonice significat) nimis cremato [22]) permixtam fuisse, atque ita primum substitisse, deinde vero ad legatos reversum esse per ebrietatem, etsi eum, qui duceret, quo vellet, adiunctum D-no Palatino habuisset. Nec hoc sane est in pacificationis litteris, ut illorum tabellarios a vi cremati, si se illo ingurgitent, tueamur.

Adscriptum manu Magnifici.

Ex pacificationis formula tenentur me intromittere die Lunae Novogrodecam. Etenim die Lunae superiori rustici illis dati sunt, quibus in subvectione uterentur. Die vero Martis aut Mercurii Derpatum, eadem ratione. Videbo, quid agent, et an ludant verbis. Certe expeditum habebo iter et inde, ubi ero, cum exercitu in Moschoviam. Mittant igitur legati quamprimum monitum hosce mortales, ne ludant.

Cedula manu Magnifici scripta.

Haec omnia, quae hisce litteris continentur non temporis causa, sed vere prorsus scribo et de tributo et de iniuriis et omnibus prorsus de rebus.

Cedula postrema.

Postridie, ut haec scripsi, mane accurrit ad me nuntius: eum arx Ostroff Moscis tradita esset, quinque ibi nostris adhuc tormentis relictis et aliquibus rebus, quibusdamque hominibus, quod iis fideretur, iam aliquot ex iis Mosci occiderint. Videat D-tio Vestra istas crocodilorum lachrymas; certe, si peierabunt, confido Deo meo, non solum hanc arcem illis syncere traditam, sed maiora quaeque, Deo, periurii vendice, iuvante, me erepturum. Adhuc in equis nostris sedemus.

[1]) *Cagnolo Wawrzyniec, Wloch (nr. 647) w służbie szwedzkiej: o misyi jego i gońcu do króla zob. w t. II.*

[2]) *Herbest Jan, ksiądz, brat jezuity i teologa Benedykta, znany z misyi do Szwecyi, sprowadzony do Zamościa dla nawracania inowierców (t. II zwł. nr. 514).*

[3]) *Mikolaj Zamoyski, brat Feliksa, Janowego dziada, syn Floryana, referendarz kor., kanonik krakowski i innych beneficyów posiadacz,* in toga religiosissimus ac prudentissimus, in bello fortissimus (Niesiecki; Stemma Samosciorum ab ill-mo heroe Ioanne Samoscio consriptum, ab Adamo Bursio editum, Samoscii MDCIX.

[4]) *Wiadomość o sejmikach niedokładna: zob. nr. 714 uw. 5.*

[5]) *Ostrów, zamek nad rz. Wieliką, zaliczany do pskowskich przygródków (zob. t. II).*

[6]) *Nowogródek inflancki, Neuhaus, Nowy Horodek, zamek nad rz. Piżmą (Pivusa), nad granicą inflancko-moskiewską od strony Pskowa, najważniejszy z trzech (Now., Serenesk i Lais) które Moskwa koniecznie chciała zatrzymać (zob. t. II nr. 488. uw. 1).*

7) *Leniek Maciej, późn. star. nowogródzki, kaszt. derptski* (*t. II nr. z. 707 oraz* Wolff, Senatorowie).

8) *Też Wołodzimierz, Wołodymirzec, Wołodymierec, Volmiria, Wolmir=Wolmar, łot. Walmare-Lin, dziś m-to pow. gub. infl.* (*t. II oraz* Sł. Geogr.).

9) *Równe, Rowny, Rumborg, Runeburg, Ronnenburg, Ronneburg, dziś m-ko w gub. infl. na wschód od Kiesi ok. 3 mil* (*t. II oraz* Sł. Geogr. *i mapy*).

10) *Trykat, Trikaten, Trikate w okr. walkijskim pow. wendeńskim gub. infl. około 1 mili na wschód od Wolmaru* (*j. w.*).

11) *Gowia=Asel, Adził. nad rz. Gają cz. Aa w okr. walkijskim, ok. 7 mil na wschód od Wolmaru* (*por. nr. 731 uw. 7*).

12) *Tak u Kojałowicza; w kopiar. Zamoy.* occasionem.

13) *Wdowa, Udowa, zamek na wsch. brzegu jez. Czudzkiego, przy ujściu rz. Gdówki; dziś Gdów, m-to powiat. gub. petersburskiej* (*j. w.*).

14) *Klasztor pod Pskowem, na półn.-zach. od miasta na pr. brz. rz. Wielikiej. Pod tym klasztorem był obóz Bielawskiego,* castra Bielaviana (*t. II*), *w którym oprócz oddziału B. stał oddział Ręczajskiego* (*ci wspominani zawsze*), *Uhrowieckiego piechota, Farensbacha Niemcy, później posiłki z całego wojska wybrane; w najbliższem sąsiedztwie tych stały roty, które brały udział w wyprawie Krz. Radziwiłła, kaszt. trock.* (*zob.* Heidenstein, Rerum *str. 179; t. II,* Piotrowski *o. c. pod 29 IX, 12 XII, 13 i 23 X; też* Górski, Trzecia wojna Batorego z W. Ks. Mosk., Bibl. Warsz. 1892 r. *t. IV str. 241*).

15) *Pieczora, Pieczary, łac. Pizzura, Petzura, silnie ufortyfikowany klasztor na trakcie inflanckim między Nowogródkiem a Pskowem, który bezskutecznie oblegał Farensbach z Bornemissą* (*zob. t. II.*).

16) *Kirempe, Kirumpa, Kierepieth, Kerepiecz, Kierepiecz, Kierepeć, zamek należący do biskupstwa dorpackiego* (*Piotrowskiego* (*?*) *spis zamków, przesłany Opalińskiemu:* Kojałowicz *o. c. str. 216—219*); *w* Sł. Geogr. *nie wymieniony, w atlasie* Iljina *też go nie odszukałem, jest natomiast u* Zannoni'ego *mn. w. na połowie drogi od m. Walk do cieśniny między jeziorem Pskowskiem a Czudzkiem, pierwszy na wschód od Ulsen* (*zob. nr. 725 uw. 3*), *od Nowogr. Infl. na półn.-zach. nieco wyżej Pieczar.*

17) *Isburg, ros. Izborsk, kilka wiorst na półn.-wsch. od Pieczar* (*j. w.*).

18) *Tak u Kojał.; w kopiar. Zamoy.:* vellent, scio. Cum...

19) *Zamek nad rz. Wieliką, dziś miasto powiat. gub. pskowskiej* (Sł. Geogr.).

20) *Zamek na półwyspie jeziora tejże nazwy, dziś m-to powiat. gub. witebskiej* (Sł. Geogr.).

21) *W kopiar. Zamoy.* quaminus; *u Kojał.* quominus *i po* grassandi *wstawiono domyślne* abstinerent.

22) *Oczywiście gorzałka; wyrazu tego nie zna* Forcellini *ani* Du Cange.

718. Zamoyskiego listy przechodnie. *pod Pskowem*, 1 II 1582.

Regesty nr. 121 str. 7 nr. 31 (a, b, c), *str. 16 nr. 13* (e) *i nr. 123 B nr. 6* (a) [1]) *i 7* (d).

a) Litterae innotescentiae seu passus Nicolao Rogier, ex castris moscoviticis eunti in Galliam, quibus monet Ill-mus quendam praefectum militum, ut Kazanovium [2]), cum Scottico milite euntem, Felinum [3]) usque comitetur.

b) Itidem intercessoria ad Magnum principem, ut Kazanovium, cum Schotico *(s.)* milite euntem, Felinum comitetur.

c) Intercessoria etiam ad Magnum et alios quosdam in Livonia capitaneos 1 Febr.

d) Ad Biringum pro Nicolao Korf [4]), ut comitivam suam omnem in territoria arcium *(s.)* Lemzel [5]) deducat [6]).

e) Paszport pieszym do Pernawy, Felina, Oberpola, Laisa [Laisza], aby dobrowolnie przepuszczani byli i żywności im nie broniono.

[1]) *Tylko:* Litterae passus Nicolao Rogier, ex servitio bellico in Galliam eunti

[2]) *Kazanowski Marcin, rotmistrz.*

[3]) *Por. nr. 723.*

[4]) *Inflantczyk, przydomku Schmiesing; wraz z Wilhelmem Platerem przyprowadzili na wyprawę pskowską kilkuset Inflantczyków* (Heidenstein, Rerum *str. 179); w 1588* za zasługi wojenne otrzymał na prawie lennem Jurgensburg,... oraz Kryżbork (*art.* Manteuffla: O starodawnej szlachcie krzyżacko-rycerskiej na kresach inflanckich, Miesięcznik heraldyczny, *r. 1910, nr. 8—9*).

[5]) *Łot. Limbasza w pow. wolmarskim, gub. ryskiej* (Sł. Geogr.).

[6]) *Ten i ostatni regest bez daty. Podaje się je tu na zasadzie prawdopodobieństwa tylko.*

719 Rożen Zygmunt do Zamoyskiego. *b. m.* 1 II 1582.

Regesty nr. 121 str. 3 nr. 43.

Zygmunt Rożen [1]) daje znać Kr. JM. [2]), że Moskwa wyjazd swó z Derptu odwłacza. Mianuje zamki do Derptu należące, które Magnus dał Miemcom. 1 Febr. 1582.

[1]) *W rkp-sie* Rozen *i tak pisany w t. II—mylnie, bo pisany w 2-im przyp.* Rozna, Niesiecki *zaś zaznacza, że go Rożen wymawiano, i że ten rotmistrz właśnie z Rożnowa (por.* Sł. Geogr.) *pochodzi; był później starostą dorpackim* (Niesiecki).

[2]) *Z uwagi na datę i treść listu przypuszczać tu należy omyłkę kopisty, i że list ten pisany do Zamoyskiego.*

720. Bornemissa do Zamoyskiego. *b. m.* [1]) 3 II 1582.

Regesty nr. 121 str. 3 nr. 44.

Joannes Bornomesza *(s.)* [2]) ad Novogrodum tormenta cum equis mittit. Novogrodenses suspectos facit. Quo tempore castra moturus sit Ill-mus, quaerit [3]).

[1]) *Zapewne z pod Pieczar* (*zob. t. II nr. 467 uw. 1*).

[2]) *Por.* Laisza *w nr. 718 e; u tejże ręki* esze *i t. p. Bornemisza János* (Veress *l. c. w nr. 723 uw. 15*) *rotmisrz jezdny* (Górski, 1-a wojna Rptej z W. ks. Mosk., Bibl. Warsz. 1892 *t. II str. 102*) *główny obok Károlyi'ego dowódca Węgrów* (Piotrowski *pod 7 IX, 5 X i 3 XI*).

[3]) *Dalej zanotowano:* Responsi terminata ad eas litteras ibidem habetur 3 Febr. 1582.

721. Nidecki do Zamoyskiego. Warszawa, 3 II 1582.

List ks. Biskupa posyłając JM-ci, ukłon swój przy nim JM-ci oddaje. O archidyakonią, że mu jej zajrzą *(s.)* niejako, frasuje się.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 152 nr. 14. Oryginał własnoręczny nieco uszkodzony z pieczątką i adresem: Ill. et Mag. D-no D-no Ioanni Zamoyski *etc.* D-no D-no colendissimo. *Receptum:* In Sesskiell [1]) 17 Febr. 1582. *Regest powyższy w nr. 21 str. 41 nr. 22.*

Ill. et Mag. D-ne, D-ne colendissime.

Posyłając ten listek WM. od JM. ks. Biskupa Płockiego [2]), kłaniam się WM. i służby a modlitwy swoje WM. zalecam. Dalej bawić WM. ani chcę, ani mi się *god*zi. Ja przepłynąwsky *(s.)* tonę, abo nie ja, ale ta trocha chleba, którąmem był sobie na starość zgotował. Na ardyakońst*wo (s.)* vilnense ludzie oczy otwarli, a jam je sam dawno puścić chciał, bym był mógł mieć skądinąd na starość jakie wychowanie. O tempora, o mores! Haeccine *(s.)* tu aequis oculis aspicis!

Służby swe do łaski WM. zalecam. Dat. Va.....e d. 3 Febr. 1582. Ill. Mag. Vestrae servitor obsequentissimus A. Patricius Nideczki [3]) dalej nie wiem [4]).

[1]) *Miejscowość nie dalej dnia drogi od Nowogródka Infl. ku Dorpatowi (por. nr. 731 pisany 10-go i 735 pisany 11-go).*

[2]) *Piotr Dunin Wolski, b. kanclerz kor., podówczas poseł do Rzymu.*

[3]) *Andrzej Patrycy Nidecki, późn. biskup wendeński, znany humanista i teolog* (Morawski Kazimierz, Andrzej Patrycy Nidecki, Kraków 1892; *por.* W. Enc. Powsz. Ill., *gdzie o tej monografii brak wzmianki*).

[4]) *T. j. nie wie, jak się będzie miał prawo tytułować.*

722. Rotmistrze różni do Zamoyskiego. 3 II — 9 III 1582.

Regesty nr. 21 str. 13.

Tegoż roku 1582 a die 3 Februarii ad 9 Martii listy do J. Kr. [1]) M. rotmistrzów różnych o wielkiej trudności podwód [2]) dla wyprowadzenia Moskwy z zamków Inflanckich. O opatrzenie żywności [3]).

[1]) *Podobnie jak nr. 719 niewątpliwie do Zamoyskiego; por. uw. 3.*

[2]) *W rkp.* podwud.

[3]) *Dalej:* i kopie odpisów JM-ci, *których brak.*

723. Zamoyski do króla Stefana. pod Pskowem, 4 II 1582.

Moskwa zwleka z ewakuacyą, dlatego on zatrzyma wojsko w Inflantach na granicy. O odnośnych rokowaniach. Ostrów oddany. O liście komendant

Parnawy. O różnych swoich zarządzeniach. Sejmik kolski źle poszedł. O Tarnowskim. Zamki nie oddane Węgrom. Źle, że król wydaje rozkazy bez porozumienia się z nim.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 294. Regest częściowy w pl. 466 nr. 4.*

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Duo sunt, quae adhuc me impeditum tenent: unum, quod necesse me est discedere a Pleschovia, antequam arces livonicae a Moscis M-ti Vestrae tradantur; alterum, quod video futuram esse moram in evehendis rebus a Moscis ex arcibus propter paucitatem podvodarum. Utrumque in litteris foederis est, ut scilicet et exercitus quamprimum reducatur non expectata traditione arcium, et ut podvodis districtuum earundem arcium, quas tradit Moschus, res Moschorum educantur ea ratione, ut quamprimum venerit nuntius, nomine M-tis Vestrae Reg. missus, illi quidem iurisdictio subditorum statim concedatur; is vero deinde teneatur dare podvodas Moscis, illi septimo die a datis podvodis ex arce decedere. Sed cum parvus numerus podvodarum dari possit, inde occasionem ducendi temporis Mosci ne sumant, subvereor. Ego hanc viam sequi in animum induxi, ut et iuramento legatorum satisfiat, et nihilominus videant nos in omnem partem intentos esse, quod moturus quidem sum castra a Pleschovia, sed quamprimum Livoniae fines attigero, in iis subsistam, donec eventum rei videam. Legati Moschorum identidem obiectabant D-no Possovino me non discedere et cum D-no Palatino Braclaviensi tanquam legato per litteras expostulabant; Pleschovienses etiam miserant ad me, nisi intra biduum discederem, pacem irritam fore. Respondi illis subridens vitandam esse effusionem sanguinis, nec ullum praeterea responsum dedi; sed postridie misi: darent mihi tabellarium, per quem litteras mitterem ad Possevinum. Suspicati me scripturum illos renuntiasse paci miserunt, qui orarent, ut saltem illo die, quem edixeram, discederem. Respondi: me discessurum, sed ita, ut nisi arces tradantur, subsistam in finibus Livoniae. Miserunt vero Novogrodecum et Derpatum cum meo tabellario suos quoque tabellarios, ut, non expectata die dicta, illae arces vacuae reddantur, et ut id facilius praestare possent, miserunt etiam Derpatensibus bonum numerum podvodarum. Miror certe in civitate, tam diu obsessa, tam magnum numerum iumentorum superfuisse. Nostri iam Ostroviam tradiderunt Moscis; id etsi praeter meam sententiam accidit, non incommode tamen videtur accidisse, etenim alacriores etiam videntur facti Mosci ad decedendum citius ex Livonia, suspicione illa sublata, qua etiam ipsi apud nos laborant. Ad Possevinum quid de ea re scripserim,

M-tas Vestra cognoscet ex litterarum exemplo, quod illi mitto. Credo et ab ipsis legatis venturum tabellarium, qui praesidia livonica moneat, ut maturent decedere. Si subsistemus in finibus Livoniae, erit fortasse id cum aliquo subditorum novorum M-tis Vestrae onere et maioribus cum exercitus M-tis Vestrae aerumnis, sed melius est ista omnia ad finem perferre, quam deludi. Mitto M-ti Vestrae Reg. litteras Palatini Pernaviensis, scriptas ad Praefectum arcis Rigensis; videt M-tas Vestra Reg., quid Sveci adhuc spirabant, videt etiam istum Biringium adhuc lusisse: merito hominis est ratio habenda. Spero ipsis Svecis iam spiritus imminutos esse. Post adventum nuntii moschovitici, publicandae pacis causa missi, scripsi ad Pontonem litteras hoc exemplo, quod mitto. Inde cum ad famam exercitus, qui in Moschovia contra illos cogatur, Svecos trepidaturos crederem et tormenta etiam maiora Narva evehi audirem, mittendum putavi ad Pontonem Weyerum et Konarscium cum praescripto hoc legationis, quod his litteris adieci, ac eo magis id feci, quod M-tas Vestra scripsisset tractatibus rem tentandam esse. Itaque hanc occasionem, qua nulla melior of*f*erri poterat, negligendam non putavi; dedi etiam litteras Weyero Possevini, quas ostenderet Ponto, in quibus de exercitu, qui Nowogardiae contra eius Regem cogatur, scribit. Quidcunque mihi Weyerus et Konarscius renunciaverint, subito M-tem Vestram faciam certiorem. Derpatum misi Rozen, in aliqua etiam arce vel curia districtus Derpatensis subsistet Iordanus[1]), ut, si necesse sit mittere Narvam, praesto sint. Felinum misi Kazanovium, Pernaviam Liesniowolski[2]), Andream Orzechowski[3]) Laissium, Uhroviecium[4]) mittam Uberpolim, alios alibi, ut tempus demonstrabit. Nec ego quicquam his, quos mitto, aliquid aliud nomine M-tis Vestrae dico, quam futuros eos ibi esse tantisper, donec M-tas Vestra ipsa, quid fieri velit, praescribat. Supplico, ut sciam, an M-tas Vestra Reg. conventum obibit, an convocationem Senatorum tantum habebit, an vero, utroque omisso, Rigam veniet; ego, quod optimum putabam, M-ti Vestrae significavi; ipsa prudenti suo iudicio rem totam definiat. Credo iam M-tem Vestram exitum conventuum particularium omnium prorsus cognovisse [5]). Ostendit mihi Piotrovius[6]) secretarius litteras, ex quibus video res satis bene Srzodae constitutas; Kolae per pusillanimitatem quorundam, propter quam quacunque ratione M-tem Vestram retrahere in Poloniam volunt, (ac maxime, ut coadiutoriatum per decretum, quod nonnisi in comitiis ferri posse videtur, rescindat) impeditas et perturbatas esse[7]). Gratias ago M-ti Vestrae Reg. pro vino, quod mihi misit; maximas etiam gratias agunt milites pro pecunia. Pruscius[8]) cum nesciret, ubi me offenderet, et vinum et pecuniam in Ascherat deponendam putavit — utrunque non incommode. Si quas M-tas Vestra Reg. litteras ad me dabit, ut puto daturam cum

mandatis de omnibus rebus, de quibus ad illam retuli, tabellarius M-tis Vestrae reperiet me vel Derpati, vel in aliqua curia ad Derpatum. Die Martis [9]) hinc [10]) moveo. Uhrowieczki omnia tormenta et omnem apparatum bellicum Ostrovia ad Novogrodecum iam fere deduxit; reliquum etiam, cum equi non sufficerent, ut omnia una ducerentur, ducit. Commodius ducta fuissent Derpatum, sed nec pedes ad extremum adterendus erat, nec equi podagra impediti valebant. Cogitet M-tas Vestra Reg. de peditatu aliquo ad arces livonicas submittendo loco delectorum ex bonis regalibus: iam tandem ratio habenda est miserorum. Schotos misi Felinum cum Kazanovio. Si pax coletur cum Sveco, nostri sunt submittendi, ut his missio detur. Si res gerenda erit, credo, adductis a Garone[11]) ad hos, qui sunt, septingentis aut octingentis bonis pixidiariis ad nostros milites, satis nos a peditatu provisos fore. Commendo me etc. Datae ex castris ad Pleschoviam die 4 Februarii anno Domini 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

Cedula manu Magnifici scripta.

Spem habeo M-tem Vestram per D-num Sendomiriensem [12]) multa utilia posse perficere. Id ex eius litteris ad me et ex Ossolinii [13]) perspicio. Ne praecidat illi spem M-tas Vestra; rescribat illi humaniter, quod M-tas Vestra, cum ad eam rediero, de negotiis eius mecum communicabit, cum sciat M-tas Vestra illum de suis rebus mecum communicare solere.

Cedula iisdem litteris inserta.

Rogo, ut M-tas Vestra mihi significet, ubi Ill. D-num Baltazarum [14]) collocare debeam, item equitatum ac pedidatum Ungaricum. Postquam iam rotmagistros miseram Felinum ac Derpatum, voluerunt sibi a me dari has duas arces cum districtibus administrandas. Verebar, ne invidia inde excitata, actiones M-tis Vestrae cum Ordinibus de subsidiis institutas turbaret; sed consiliorum meorum rationem credo me M-tem Vestram probaturam, cum illam videro, certe ea ad utilitatem ipsius et dignitatem tendere prorsus cognoscet. Volebam, ut peditatus in duas arces maiores duceretur, sed ostendit mihi D-nus Bornomissa (*s.*) litteras M-tis Vestrae, scriptas ad D-num Carolum [15]), ut versus Rigam, pace facta, tendat, idque facturum D-num Carolum dixit, ita tamen, ut ad Derpatum expectet eventum, si arces a Moscis bona fide tradentur. Melius est, ut M-tas Vestra nobis, quid fieri velit, de omnibus praescribat, nam subvereor, ne, dum quae illis me dicere non licet, cum iis non loquor, de mea erga se voluntate dubitent; accedunt quorundam voces, quas ego, et dum in me ipsum iaciantur, prohibere aliquando non potui.

[1]) *Spytek Jordan z Zakliczyna, rotmistrz; wysłany wgłąb Moskwy (zob. t. II) dotarł do Nowogrodu Wielkiego (nr. 546), czem znaczną sławę pozyskał* (Niesiecki *t. IV str. 504—5*).

[2]) *Leśniowolski Jan, rotmistrz jezdny (zob.* Heidenstein, Rerum *str. 193, gdzie mowa o tej samej sprawie; przy innych okazyach Heidenstein wymienia Marcina na str. 190, Jana na str. 186, ponieważ jednak zarówno* Zamoyski *w listach, jak i* ks. Piotrowski *mówią zawsze o Leśniowolskim bez wymienienia imienia, więc na wyprawie był niewątpliwie tylko jeden Leśniowolski, a mianowicie Jan: dowodem, że ten był nagrodzony później starostwem parnawskiem* (Niesiecki, *przyp. Krasickiego t. VI str. 48; por. niżej nr. 741*) *w Inflantach za zasługi w tej wojnie, oraz regest następujący (nr. 122 str. 2 nr. 5):* Eiusdem Ponti germanicae (*sc. litterae*) 9 Febr. A. 1582 ad Joannem Lesniowolski rotmagistrum. *Treści nie podano, ale nie ulega wątpliwości, że chodzi tu o nieporozumienia pomiędzy Szwedami a Leśn. po zajęciu Parnawy (zob. nr. 733 i 741).*

[3]) *Orzechowski Andrzej, rotmistrz (zob. t. II nr. 475), późn. starosta laiski* (Niesiecki).

[4]) *Uhrowiecki Mikołaj, rotmistrz, jeden z poważniejszych dowódców polskich, komendant piechoty polskiej szlacheckiej* (Górski Konstanty, Historya piechoty polskiej *str. 34;* Heidenstein, Rerum *str. 167*).

[5]) *Zob. nr. 714 uw. 5.*

[6]) *Ks. Jan Piotrowski, sekretarz królewski, kanonik gnieźnieński, krakowski i poznański, w r. 1585 scholastyk łęczycki, kustosz sandomierski i kanonik poznański, urzędujący przy Zamoyskim, autor nieocenionych listów do Opalińskiego marsz. kor. (zob. t. II, przedmowa str. V).*

[7]) *T. j., że przeciwko uchwale podatkowej bez sejmu walnego wystąpił prymas Karnkowski, któremu chodziło o przyspieszenie sejmu, a na nim sprawy swojej ze St. Czarnkowskim, eks-koadjutorem gnieźnieńskim o Żnin (takie informacye miał Opaliński w sprawozdaniu z tego sejmiku: rękopis Bibl. Ord. Birż.).*

[8]) *Pruski, komornik królewski (t. II nr. 539).*

[9]) *T. j. 6 II; list pisany w niedzielę.*

[10]) *Tak u Kojał.; w kopiar. Zamoy.:* hic.

[11]) *Garonne Jan Francuz, kapitan w piechocie cudzoziemskiej Farensbacha* (Piotrowski *pod 29-ym sierpnia*). *Mylnie uśmiercił go* Gliszczyński *w swojem tłómaczeniu* (Reinolda Hejdensztejna Dzieje Polski, Dziejopisowie krajowi t. VI, Petersburg 1857 *t. II str. 70—por. oryginał:* Heidenstein, Rerum *str. 177—8*), *był bowiem zdrów już 7-go XII (t. II nr. 454).*

[12]) *Kasztelanem sandomierskim był wtedy już Stanisław Tarnowski (por. t. II nr. 611 oraz tutaj nr. 785).*

[13]) *Zapewne Zbigniew, brat słynnego Hieronima (zob. art.* Sobieszczańskiego *w* Encykl. Powsz. Orgelbranda).

[14]) *Młody Baltazar Batory, bratanek królewski (zob. t. II, nr. 455 uw. 4).*

[15]) *Károlyi István* (Veress Endre, Lengyelországi Adalékok, Budapest 1896 *str. 23*), *po łac. nazywany Carolus Stephanus, stąd, biorąc imię za nazwisko a przekręcone nazwisko za imię, pisze go wielu Karolem Istwanem; pułkownik węgierski* (Górski, Hist. piech. *str. 31 i 238*).

724. Zamoyski do Giesego. pod Pskowem, 4 II 1582.

Pochwala gorliwość Embdena. Zaleca mu gotowość do pomocy komisarzom. Chciałby go widzieć. Sekretarz senatu ryskiego umarł podobno.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 293. W kopiaryuszach tytuł* Responsum ad easdem (*nr. 711*) litteras.

Generose Domine.

Studium D-ni Praefecti Rigensis vehementer probo, etsi credo iam cum minori difficultate negotium de Pernavia perfectum iri, cum iam aulicus moschoviticus profectus sit Pernaviam cum D-no Liesniowolski, quorum ille eam arcem nomine Principis sui tradet, hic accipiet nomine Reg. M-tis. Non incommode tamen faciet D-nus Praefectus, si se sub hoc tempus quam proxime ad Pernoviam admoveat et in omnia sit intentus ac, si quid acciderit, consilium et vires conferat cum D-no Liesniowolski, qui Pernavae, D-no Kazanowski, qui Felini, D-no Uhrowieczki, qui Uberpoli, D-no Andrea Orzechowski, qui Laissii futuri sunt. Etsi ego existimo Pontum quieturum, admonitum a me per litteras, quod Reg. M-tas mandaverat, et deinde per Weyerum ac Konarscium, quos ad eum misi aliis etiam maioribus cum rebus; hi cum redierint, facilius sciam, quid sperare, quid cavere debeam, interim etiam fortasse nova mandata Reg. M-tis accipiam. Vehementer rogo, ut si licet, ad me excurrat hisce diebus, vel Derpati vel in aliqua curia ad Derpatum me offendet. Aveo aliquid Corinthiaci. Assentior de musicae sumptu, curetur igitur. De aulaeis quid postremo concluserim, scripsi ad D-tionem Vestram; cum vero verear, ne istae litterae ad D-tionem Vestram perlatae non sint, mitto earum exemplum. D-num Praefectum ob tam bonum eius studium erga Rempublicam verbis meis collaudet et gratias agat. Rigensi Senatui scribat me laborasse de illorum secretario recuperando et paratum fuisse alium captivum non vilem pro illo dare, sed mortuus est, ut audio. Bene valeat D-tio Vestra. Datae ex castris ad Pleschoviam die 4 Februarii anno Domini 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Por. t. II nr. 698.*

725. Ks Magnus do Zamoyskiego. Karkhaus, 4 II 1582.

Król i Zamoyski zarobili na wieczną sławę, dając upragniony pokój Inflantom. Życzenia jego spełni.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 302.*

Magnus, Dei gratia episcopatuum Curoniae et Maritimae dominus, administrator dioecesis Revaliensis, haeres Norvegiae, dux Schlesvici, Holsatiae etc. Illustris et Magnificentissime Domine, amice charissime.

Litteras Ill-tis Vestrae, in castris 18 Ianuarii scriptas [1]), 2 Februarii ambabus ulnis amplexas, inefabili gaudio perlegimus, annuntiarunt etenim nobis ultra annos viginti quatuor in Livonia desideratam pacem per Altissimi benedictionem, summam S. Reg. M-tis curam atque Ill-tis Vestrae per omne aevum celebrandam vigilantiam, prudentiam, huic hactenus afflictissimae Livoniae restitutam esse. Altissimo sit gloria atque S. Reg. M-ti et Ill-ti Vestrae honos immortalis. Hanc celeberrimam victoriam, quod feram illam pessimam hoc regium bellum domuit [2]), laudabunt omnes christiani, unoque ore Livoniensium posteri incessabili voce dicent: vivat Rex, vivat Rex in aeternum! Tabellarium Ill-tis Vestrae ad Generalem Svetici statim transmisimus habemusque Ill-ti Vestrae immortales gratias, quod ea in omnibus nostri adeo piam rationem habet; eam autem immeritam benevolentiam si sanguine nostro demereri possemus, faceremus libentissime. Iniunximus pro voto Ill-tis Vestrae capitaneo Kerempensi, Ulsensi[3]) et Ermensi [4]), Ioanni Anreb, nostrarumque arcium reliquis, ut podvodas in usum Ill-tis Vestrae paratas habeant. Igitur Ill-tas Vestra, quatenus ea ipsa iis indigent (*s.*), pro libitu mandare poterit, quorsum et quando mittendae sint. Verum, quod ad Moschos attinet, nota est nobis fallacia et dolus, quibus, si podvodas daremus, ne unam reciperemus, mendaces enim sunt ab utero, quod nos cum nostro maximo malo experti sumus; praeterea isti ex nostris ditionibus tot rapuerunt podvodas, ut iis facile sua quorsum velint, vehere possint. Porro ad nos perlatum est Ill-tem Vestram castra, quod felix faustumque sit, movere, cum igitur *Ill-ti Vestrae* ex Helmeth [5]) non ita pridem ad eam scripsimus, libenter conveniremus, amice petimus ea nobis, quorsum iter suum dirigat, ubique commode ipsam convenire possimus, per praesentem significare velit (*S.*). Postremo rogamus Ill-tem Vestram, quoniam Felinenses quondam ministrorum nostrorum nomine Macz Langomesser captiverunt, quem secum abducere atque in tyranni manus tradere decreverunt, ut Ill-tas Vestra ipsum propter hanc nostram intercessionem ex potestate illorum liberare dignetur. Deus omnia etc. Datae Karkus[6]), anno 82, 4 Februarii. Magnus manu propria sspt.

[1]) *Niżej pisze Magnus, że gońca Zamoyskiego do Pontusa odesłał; zapewne był to goniec z listem Zamoy. do Pon. z 17 I (nr. 673), a przy nim musiał być list do Magnusa z zawiadomieniem o pokoju. Może tego listu regestem częściowym jest nr. 687 d.*

[2]) *U Kojałowicza* demovit.

[3]) *U* Zannoni'ego *jest zamek* Ulsen *na wschód od Walk ok. 8 1/2 m. nieco ku północy, w* Sł. Geogr. *niema.*

[4]) *Ermes v. Ermis ok. 3 mil na półn.-zach. od Walk* (Zannoni).

[5]) *Helmet, zamek w pow. felińskim, w kierunku Ermesu i Walk.*

[6]) *Karkus, Karkhus, Karkhaus, zamek na połd. od Felina na wysok. poł. brz. jez. Wirzjaerw, ros. Wirz Jarwi (atl.* Iljina; Lottera *(XVII-y w.); w t. II podano za* Sł. Geogr. *mylną informacyę, która od* Enc. Orgelbr. *przetrwała do* Ilustrowanej).

726. Tarnowski Sebastyan Jelitczyk do Zamoyskiego.

Warszawa, 4 II 1582.

Został koniuszym królowej, prosi o nadania.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 128 nr. 1. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: Wielmożnemu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu z Zamosczya, kanclerzowi koronnemu, krakowskiemu, knyszyńskiemu, międzyrzeckiemu, zamechskiemu etc. staroście, panu stryjowi [1]) i dobrodziejowi memu m-ciwemu. *Receptum:* In Sesskiell 17 Februarii 1582.

Wielmożny a mój m-ciwy Panie, Panie Kanclerzu. Służby swe i samego siebie w łaskę WM. m. m. p. stryja i dobrodzieja pilnie zalecam, życząc przytym WM. swemu m. p. łaski Bożej, zdrowia dobrego, fortunnego panowania na długie czasy, jako zawżdy życzliwy, wierny służebnik i stryjaszek [1]) WM. m. m. p. etc. etc.

Oznajmują przytym WM. m. m. p., iż mię Królowa Jej Miłość do posług swych wezwać raczeła; która dać mi raczeła urząd koniuszowski po nieboszczyku panu Zebrzidowskim [2]), z czego się mnie Królowej Jej M-ci jako m. m. paniej wymówić nie godzieło, gdyżem jeszcze z młodych lat swych temu świętemu narodowi zwykł beł zawżdy wiernie, życzliwie i cnotliwie służyć, a tak proszę, abyś WM. m. m. p. i dobrodziej, wiedząc to o omnie, *w* Warssewie na dworze Królowej Jej M-ci mnie też sługi swego zapominać nie raczeł. A ledwieby się Gora i z Ropcziczami [3]) do tego mego urzędu nie zeszła, gdyż też to mój antecessor trzymał, a jeźliby to być nie mogło, tedy proszę o wioseczkę blizko siebie Godynycze [4]), która jest w starej sumie, a teraz wakuje po nieboszczyku panu Janie Buzenyskym [5]), przeto WM. m. m. p. i dobrodzieja swego pilnie proszę, abyś mi WM. m. m. p. do tego dopomóc raczeł, jakobych też wżdy z tego cokolwiek otrzymać mógł z przyczyny WM. a z łaski Króla JM. m. m. p.; co Pan Bóg WM. płacić będzie, a ja i z dziateczkami swymi, pókim żyw, zasługować. A na ten czas dłussym [6]) czytanim (*s.*). WM. m. m. p. bawić nie chcę, tylko się w łaskę pana i dobrodzieja swego pilnie zalecam, którego daj Panie Boże abych rychło a w dobrym zdrowiu fortunnie oglądał. Dat. *w* Warssovie die 4 Februarii anno Domini 1582. WM. m. m. p. zawżdy powolny sługa i stryjec Sebastian Tharnowsky Kr. Jej M-ci koniuszy sspt.

[1]) *Na pieczątce widnieją włócznie herbu Jelita.*

[2]) *Zygmunt Zebrzydowski* (*u* Niesieckiego *nie wspomniany*): *zob. uw. 3.*

[3]) *Ropczyce, dziś m-to pow. w Galicyi* (Sł. Geogr.); *tutaj zapewne chodzi o* suburbium ropczycense (Zródła dziejowe *t. XIV str. 250*). *Góra, zapewne t. zw. dziś Góra Ropczycka, wieś parafialna w pow. ropcz., bo w regestach poborowych z r. 1581 czytamy:* Parochia Gora, Gora, regalis, g-si Sigismundi Zebrzidowski tenutae (Źr. dz. *t. XIV str. 251*).

[4]) *Godynice, wieś w pow. sieradzkim, gmina i parafia Godynice, należała do starostwa klonowskiego* (Sł. Geogr.).

[5]) *Jan Bużeński* (*autor pisze y zam. i, tutaj w środku dla zmiękczenia n*), *starosta ostrzeszowski, dworzanin królewski, zmarł w Dynaburgu 29 XII 1581* (Paprocki), *towarzysząc królowi w powrocie z pod Pskowa* (*t. II*).

[6]) *W rkp.* dlussim, *podczas gdy* prossze, koniusszowski, wyosseczka, zessla.

727. Giese Tydeman do Zamoyskiego. Ryga, 9 II 1582.

O zakupach na potrzeby wojska. O płaceniu najemników. O małżeństwie Farensbacha. Wstawia się za Fastiusem. O tajnych zleceniach.

Kopiar. Zamoy. (*nr. 229*) *i Dzik.*

Illustris Domine, Domine beneficentissime.

Tandem Copum [1]) extrusi, quem a commeatu, quem adfert iam diu paratum hic tenuit vecturae difficultas. Etsi vero Ill-tem Vestram, cum ad eam Copus perveniet, iam in Livonia futuram arbitrarer, tamen nihilominus opportunum fore commeatum putavi, quam in ipsis castris esse potuisset. Quod Ill-tem Vestram stomacho etiamnum inbecilliore esse ex D-no Berzeviceio cognovissem, eo misi nuces indicas, quas mirabolanas vocant; scripsi Gedanum, ut recentiores curentur. Ego tandem eluctor ex hoc importuno et spisso militum Germanorum negotio: lustratio Petzurana tota mihi rescindenda fuit, milite iterum hic recensito, praefectis eam rem indignissime patientibus; D-nus Farensbegius vexillum suum sua pecunia, quam a sponsa sua bene divite vidua [2]) mutuam sumpsit, dimisit sine lustratione—reliqui recensiti 545, praeter aegrotos atque eos, qui maiora munera gessere, ut ad summam sexcentis mihi solvenda stipendia sint pecunia mutua, quam quidem difficillime a civitate Rigensi et Ill-mo Curlandiae Duce exprimo. A D-no Mlodzieiowio teruntius ad me missus est omnino nullus, pannum me, qui in castra ad Ill-tem Vestram perferri debuit, ad eam solutionem conferre iussit, sed illum miles accipere plane recusat. Ego me hac septimana ista (Deo adiuvante) molestia liberabo et Vilnam (quod iubet S. Reg. M-tas) recurram, maxime cum dilatum esse Reg. M-tis haec in loca adventum D-nus Secretarius Maior [3]) mihi perscribat. D-nus Berzeviceius itineribus quam potuit maximis ad Reg. M-tem ab Ill-te Vestra proficiscens contendit, ut biduo

antequam has darem, pervenire ad Reg. M-tem potuerit. Nudius quartus D-nus Lokniczki, secretarius lithuanus, cum D-no Spillo curandae rei frumentariae causa huc pervenerunt: laborant et nituntur sedulo cum apud Ill. Curlandiae Ducem, tum civitatem Rigensem et sperant se nonnihil comparaturos, quod principio satis esse possit. A privatis cum nobilibus tum civibus contrahi satis magna vis posset, sed illorum omnium manus occulatae sunt: credunt, quod vident, inprimis quidem cum ratio cum lithuanico thesauro habenda est. D-nus Farensbegius biduo postquam has darem, erat uxorem ducturus domum, pecuniosam imprimis et praestantem matrem familias; accepit de Ill-tis Vestrae adventu et erat ea causa dilaturus nuptias, nisi illi properandum in Oziliam [4]) necessario esset, ex qua Ill-ti Vestrae occurrere instituit. De illius detrimentis et gravitate rationum, quas cum eo D-nus Thesaurarius Aulae inivit, coram Ill-ti Vestrae exponam. Tormenta hic maiora Ill-ti Vestrae iam curata essent, nisi ingens frigorum vis impediret; ad priorem inscriptionem addam sancitae pacis beneficium, reliqua memini Ill-tem Vestram comprobasse. Commendo me Ill-tis Vestrae benignitati. Rigae nona die Februarii.

Ill-tis Vestrae.

Ioannes Fastius, secretarius vetus Rigensis, homo plenissimus fide et officio in Reg. M-tem et Ill-tem Vestram, uxorem Derpato ortam duxerat, e qua et liberos et possessionum quarundam in civitate Derpatensi iura accepit. De iis Ill-ti Vestrae supplicat: praepropere fortasse, sed tamen pro eo et ego supplico, ut Ill-tas Vestra virum optimum aut hoc tempore aut deinceps, cum opportunius fuerit, tueatur et auctoritate sua adiuvet, ut redire ad illius libere bona materna possint *(S.J.* De causa Corinthiorum diligenter et cogitat et laborat; res est sermonis potius quam litterarum, et magnus his locis est Corinthiorum numerus, hominum exulum, qui apud suos plurimum posse dicuntur.

servus obsequentissimus Tid. Gisius sspt.

[1]) *Sługa Zamoyskiego, do Rygi wówczas wysłany* (*por. t. II nr. 613*).

[2]) *Zofia z domu Fircks, właścicielka zamku Doblen, 37-letnia wdowa po komturze dobleńskim Matyaszu von der Recke* (W. Enc. Powsz. Il. *art.* G. Manteuffla *o Far.*).

[3]) *Baranowski Wojciech, późn.* (*1585*) *biskup przemyski i podkanclerzy, dalej biskup płocki, kujawski, arcybiskup gnieźnieński* (*art.* W. Smoleńskiego *w* Enc. Pow. Il.).

[4]) *Której dożywotnim namiestnikiem mianował był go Fryderyk duński* (Manteuffel *l. c.*).

728. Zamoyskiego mandat. *przed. 10 II 1582 r.* [1]).

Regesty nr. 121 str. 8 nr. 47.

Eodem argumento [2]) mandatum Ill-mi: procurent podvodas; do tego upomina pieszych rotmistrzów, aby dokąd Nowogródek zdany nie będzie, przy działech byli.

[1]) *Nowogródek oddany był dnia 10 II 1582 (nr. 729). Widocznie chodzi tutaj o rotmistrzów, którzy eskortowali działa, wysłane do Nowogródka jeszcze na 8 dni przed odstąpieniem Zamoyskiego z pod Pskowa, i pozostających wraz z działami pod Nowogródkiem, jeszcze w tej chwili nieoddanym* (Heidenstein, Rerum *str. 193; zob. też nr. 745*).

[2]) *Zapisany bezpośrednio po regeście a) z nr. 741 uw. 1.*

729. Zamoyski do króla Stefana (1) [1]). pod Nowogr. Infl., 10 II 1582.

Radzi stanowczość w sprawie Ługowskiego. Nowogródek zajął. Podwody gromadzi. O zbiegach.

Kopiar. Zamoy., Dzik. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 297.*

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Videt M-tas Vestra etiam favente Summo Pontifice, ut ex litteris Ticini [2]) ad me scriptis apparet, quas M-ti Vestrae mitto, quosdam malevolentia sua negotium de episcopatu praemisliensi Romae morari [3]). Qui autem sint, ex litteris Praepositi [4]) cognoscet. Accessere et aliorum in regno hoc studia, quorum quidem, evecto hoc ad archiepiscopatum leopoliensem, vacuum fieri episcopatum praemisliensem cupiunt; alii vero, dum hoc timent, et archiepiscopatu illum detrudere conantur, ut hoc modo viam sternant suo candidato, qui extra illorum technas satis virtute sua commendatus est. Tum etiam et aliud genus hominum reperitur, quod praepositurae inhiat, item quod ornamentis patrimonii mei invidet. Ita variorum varia ambitio diversis modis hunc exagitat, nemo tamen est, qui in illum lapidem iacere possit. Si vitam anteactam spectes, non solum non Archiepiscopus, sed ne maior fortasse aliquis alius etiam extra Poloniam: si dona data — scit Archiepiscopus [5]), quid pro episcopatu cuiaviensi dedisset, et nescio, quis non dederit a temporibus Bonae ad tempora M-tis Vestrae, vitium vero non fuit aliis dedisse, nunc piaculum est dedisse ecclesiae. Quid vero aliis in regnis non semel, sed in annos etiam singulos dant, et quaedam sacerdotia mulieres quoque obtinent. Hoc certe piaculum est, non scholas instituere. Conati sunt pontifices aliquando nominationes regum infringere, sed efficere id non potuerunt. Etiam incorruptis illis ab haeresibus saeculis, quid Casimirus tuendi sui iuris causa fecerit, notum est. Rogo igitur, ut M-tas Vestra iterum Romam litteras det, et tanto

magis rogo ex parte M-tis Vestrae, quod praecavere debeo, ne ius nominandi M-tis Vestrae contra privilegia Regni infringatur, ex mea vero parte, quod iam non tam de re (quam Deus alia ex parte pro gloria sua mihi sarcire posset), quam de existimatione mea agatur. Cum ad M-tem Vestram rediero, scribam ego ad D-num Commendonum [6]) et Comensem [7]), ut nomina eorum, a quibus de corrupto me audierint, mihi edant. Fortasse aut illos non edere, aut quos ediderint, scripsisse pudebit. Videtur Caligarius [8]) Romam scripsisse commendationis M-tis Vestrae litteras, aliud ipsa agente, ut nesciret, quid subscriberet, illi obtrusas esse. Etenim commissum est nuncio novo, ut resciscat, an M-tas Vestra Praepositum ad hunc episcopatum nominarit. Hoc ad suam adstruendam auctoritatem; illud quoque non minori cum arte, quod litteras meas Romam scriptas retinuerit. Mirifica est istorum sanctitas. Commendo me etc. Datae ex stationibus supra Novogrodek die 10 Februarii, 1582. Ioan. Zamoiski.

Adscriptum.

Declaret se M-tas Vestra modo non esse suae gravitatis revocare beneficium, quod dedit, nec istis spatium cavillandi concedat: certe conticescent. Tentant saltim M-tis Vestrae animum, etiam ipso Summo Pontifice aliud sentiente, nec certe legibus et institutis istius Regni M-tas Vestra nominationem suam rescindere, nisi iure non romano et corthesanico, sed terrestri convincatur, potest.

Cedula iisdem litteris inserta.

Post scriptas superiores litteras heri ingressus sum Novogrodecum, cum non agnoscerer [9]). Dedi equos ex illis podagricis tormentariis, quibus Mosci educantur. Hodie migrant, ac nostri tormenta inferunt et ipsi immigrant. Conabor etiam Moschos Derpato quamprimum educere. Dabo ad eam rem equos meos omnes curules, a militibus commodato sumam. Pro evehendo Wladica vel lecticam honoris causa, ut quam citissime demigret, mittam. Ad alias etiam arces necesse me fuit mittere rotmagistros, qui hoc idem curent. Rogavi principes Curlandiae et Magnum, nobilitatem [10]), monui capitaneos et Biringum per litteras, ut iuvent. M-tas Vestra, rogo, ut et ipsa rem litteris suis urgeat et lithuanicas etiam aliquas podvodas, ex vicinia coactas, Kokenhausium [11]) et inde, quo opus erit, mittat. Multi nebulones ad Moschos profugiunt ac praesertim cosaci. Ad M-tem Vestram vellent plerique boiarorum filii, sed utilitatem corum nullam video, nam si saltem ut aliquid illis detur, satis habemus eorum, qui accipiant. Unum tamen militarem certe virum, qui in omnibus excursio-

nibus primum locum semper tenuerit et omnibus consiliis interfuerit, ad M-tem Vestram puto me deducturum. Ex eo exacte statum rerum pleschoviensium et moschoviticarum cognoscemus, nec in servitiis M-tis Vestrae opera eius inutilis erit, et quod illi M-tas Vestra dabit, non frustra dabit, modo veniat [12]).

[1]) *Zamoyski pisał tegoż dnia jeszcze jeden list do Króla, pomieszczony tutaj pod nr. 731, ponieważ z miejsca zapisania w kopiaryuszu* (*por.* zestawienie układu kopiaryuszy *przy przedmowie*) *i z treści wynika, że list niniejszy pisany był równocześnie z nr. 730, tamten zaś później.*

[2]) *Ks. Jerzy Tyczyn, uczony, poeta i dyplomata, ajent polski w Rzymie.*

[3]) *O sprawie obsadzenia biskupstwa przemyskiego zob. w t. II i niniejszym według skorowidza pod* Ługowski, *którego właśnie król nominował, a Stolica Apostolska nie chciała konfirmować, jakoby z powodu, że Ług. ofiarował Zamoyskiemu kilka wsi za nominacyę* (*dał je na użytek kościoła i szkoły zamojskiej*).

[4]) *Sam nominat, prepozyt miechowski, Ługowski Szymon. O pochodzeniu jego* (*z Szaniawskich*) *por.* Niesieckiego *z tem co pisze Zamoyski w nr. 730 oraz uwagę 7 przy tymże liście.*

[5]) *Karnkowski Stanisław.*

[6]) *Jan Franciszek Commendone b. nuncyusz w Polsce, jeszcze jako biskup Zacyntu w latach 1563—5; drugi raz już* (*od 1564*) *jako kardynał w l. 1571—3.*

[7]) *Kardynał Ptolomeusz Gallio, opat u S. Abandio w Como i założyciel t. zw. Collegium Gallium tamże. stąd* (Zedlers Universal Lexicon, Halle und Leipzig 1735) *zwany a nawet tytułowany oficyalnie* (Liber legationum I. Zamoiscii 1582/3, *opisany w przedmowie*), *kardynałem komeńskim, di Como, Comensis, minister sekretarz stanu Papieża* (W. Zakrzewski, Stosunki, *str. 88 i 76 gdzie twierdzi, że zwano go tak od miejsca urodzenia.*

[8]) *Caligari Jan Andrzej, jako biskup Bertinoro, brittonoriensis, nuncyusz w Polsce w l. 1578—81.*

[9]) U *Kojałowicza* Novogrodecum; cum non agnoscerer dedi equos... (*zob. opi zajęcia Nowogródka u* Heidensteina, Rerum *str. 194 tłóm. str. 103*).

[10]) *U Kojałowicza:* et magnam nobilitatem; *por. t. II listy 20—24 I.*

[11]) *Zamek na pr. brz. Dźwiny przy ujściu rz. Perzy* (*łot. Kokna*) *w dzis. pow. ryskim*

[12]) *Przy tym liście wysłano projekty na listy króla do papieża. 6-ciu kardynałów, Jakóba Buoncampaquo i Bolognetti'ego, pod którym dodano zalecenie aby napisać też do biskupa Wolskiego i do Tyczyna. Wymienione listy zob. w załącznikach.*

730. Zamoyski do Baranowskiego. pod Nowogr. Infl., 10 II 1582.

Należy energicznie domagać się konfirmacyi Ługowskiego.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 301.*

M-ciwy księże Sekretarzu.

Pisałem nie mało tam listów, na żadne odpisu nie mam, i gdy na co tam co mi odpisują, tedy obiter jakoś i evasive. Choć mi to odpisz-

cie, że tej a tej daty listy moje was doszły, jeśli nie może być co dalej, abym wżdy wiedział, że jakom nie omieszkał o wszystkim co trzeba dać znać, tak też że te listy doszły. Ale to już fatale, że już sprawy wszystkie w Polscze tak idą. Na tym mi sieła należy, abym wiedział pewnie, jako się Kr. JM. rezolwuje, jeśli być w Rydze, czyli nie zaraz; druga, żebym o tym wywożeniu Moskwy z Inflancki ziemie pilnie myślił. Więcy to piszę dla was dworowych, niż dla Króla samego, bo sam Król JM. doświadczył na nędznych kulach i prochach, co to za molestia. Widzę, że część ambitiosi et cupidi, część invidi mei nasadzieli się na to, aby Proboszcza Miechowskiego [1]) od biskupstwa odrazili, aż i owa truchna (*s.*) [2]) już trzeci raz w tem gmerze; ale to nie będzie. Nie mogli temu dosyć uczynić księża panczoszkowie [3]), aby Biskupa Kijowskiego ruszeli, chocia Luter [4]). Jużby tak za lada przyczyną pierwy duchowną radę, potym świecką [Szweczką] chcieli w Rzymie degradować. Będę ja sam urzędnikiem u księdza Proboszcza i w biskupstwie przemyskim i w miechowskim probostwie: niech tam przyjedzie z bullami z Rzyma, ujźrzy wygra-li co, ba i z artykułami księdza Borkowskiego za moje dobrodziejstwa przez Bieikowskiego a przez Wojewodę Mazowieckiego [5]) pisanemi. Wielga się to teraz castitas księżej rzymski i polski jęła. Ach biadaż z tą obłudą. Przydzie-li na rug, obaczem, kto nań kamień rzuci. A to teraz krzywda, że na kościół dano — przedtym nie krzywda beła, kiedy Giżankam dawano za przyczynę; że włoskie i francuskie błędy jeszcze więtsze minę. Powiedzcie to wszystko J. Kr. M. a proście, żeby J. Kr. M. raczeł się deklarować, że nie jest gravitatis J. Kr. M-ci, co uczynił, odmieniać i że przyczyny nie widzi taki ani w osobie taki, kogo zalecał, a tym mni sam w sobie. Widzę ja, że za poddaniem okazyi z ambicyi naszych et ex levitate radziby tu nogę włożeli Rzymianie, żeby possent mutare quadrata rotundis, ale nie będzie to. Proszę odprawcie tego posłańca księdza proboszczowego co narychli wedle ty kopii, którą wam posyłam. Powiedzcie Kr. JM., że zwłoka Kr. JM. i haesitatia nic tem nie przyniesie, jedno że je wsadzi barzy na barzego, a skoro się deklaruje Król JM., niech będzie tego pewien, że umilkną. Jakoż Papież i wszyscy Kardynali co inszego rozumieją i nie przeczą temu, telko to dwa [6]), ksiądz Caligarius a naszy ambitiosi nadęli. Przeczytajcie ten mój list Kr. JM. Z tym WM. etc. Datae in stativis supra Novogrodek 10 Februarii 1582

Proszę komunikujcie te sprawy wszystkie z p. Kuchmistrzem [7]). Co się dotycze szlachectwa księdza Lugowskiego, wszak wedle prawa może się kto actorem uczynić i z nim [snim] o to czynić, a paskwilusami temi nie narabia nikt, jedno komu prawdy nie staje, a zatym się boji paenam talionis i nie pójdzie to. Wiedzą wszyscy, że w Lugowy ubogi szlachty

Lugowskich jest siela [8]), a jeśli ociec jego w mieście mięszkał kiedy, będąc ex progenitoribus szlachcic, jest o tym dosyć dekretów Zygmunta Starego, że to szlachectwu nie szkodzi nic: z zubożeniem [subozeniem] siełaby jich [gich] szlachectwa potracieło. Wszak go ledajak nie puszczano do kapituły Posnański (*s.*) i Krakowski; i to przeczytajcie Kr. JM. List księdza Proboszcza Miechowskiego przeczytajcie Kr. JM., a zwłaszcza te miejsca, którem naznaczeł, pokażcie. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Lugowskiego, bisk. nomin. przemyskiego* (*zob. nr. 729 uw. 2*).

[2]) *W* Słowniku gwar polskich Karłowicza *truchno=próchno.*

[3]) *U Kojałowicza* panczeszkowie.

[4]) *Mikołaj Pac, którego jednak właśnie w r. 1582 od biskupstwa odsądzono, wynagradzając kasztelanią smoleńską* (Wolff Józef, Pacowie, Petersburg 1885, *str. 21—27*).

[5]) *Stanisław Kryski, woj. mazow., star. płocki* (Niesiecki).

[6]) *Zapewne kardynałowie Commendone i komeński* (*nr. 729*).

[7]) *Dominik Alamanni, Włoch, kuchmistrz kor.; otrzymał indygenat za Zygmunta Augusta, od Stefana starostwo nowomiejskie na Mazowszu* (Bartosz Paprocki, Herby rycerstwa polskiego).

[8]) *Stanisław Lugowski, bratanek Szymona, pisał się* de Ługi (*t. II d. 36 uw. 3*), *por. z tem informacye* Niesieckiego *o Szymonie.* Sł. Geogr. *wylicza szereg wsi obu nazw.*

731. Zamoyski do króla Stefana (2). pod Nowogr. Infl., 10 II 1582.

Posłowie źle obwarowali ewakuacyę. Obawia się zdrady ze strony Moskwy. O ostrożnościach, jakie przedsięwziął.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 305.*

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Satis certe in lubricum locum deduxerunt res D-ni Legati, cum et de reductione exercitus promiserunt, priusquam aliquae arces livonicae in potestatem venirent, deinde vero, cum nullam diem certam tradendarum arcium statuerunt, sed iurisditionis *(s.)* tantum in rusticos, in quo nihil positum est, tertio, cum onus eorum educendorum et podvodarum dandarum receperunt. Video adhuc ita Moschos animatos esse, ut non tam in fide nutare[1]) videantur, quam vereri, ne si prius res suas educant ex finitimis arcibus, dum educent ex ulterioribus, a nostris spolientur; veruntamen multa interdum cadunt inter os et offam. Mirum est illos aliquot hebdomadas in titulis haesisse et indies de iis ad me perscripsisse, ita ut etiam mihi stomachum moverent, ac praesertim cum de cearіatu Astrahanensi [2]) disputaretur, de re vero tanti momenti, in qua fundamentum totius rei constituebatur, ipsos per se constituisse, ita ut cum post conclusionem non

paucis diebus exemplum foederis accepissem, nihil aliud scirem, quam mihi ad Pleschoviam eo usque consistendum esse, donec ad minimum Derpatam (*s.*) et Novogrodecum traderetur; sed deinde a D-no Palatino Braclaviensi admonitus sum ita esse transactum et ita faciendum, ni ipsorum iusiurandum violare velim. Movi igitur a Pleschovia eo consilio, ut supra Derpatum cum exercitu subsistam, sed si ducent Mosci negotium, inops sum consilii, quid deinde facere debeam: si exercitum retinebo, magis magisque atteretur, provincia vastabitur; si non retinuero, maiorem facultatem cunctandi Moscis concedam. Expectabo igitur mandata M-tis Vestrae; rogo vero, ut sine mora, quid fieri velit, perscribat, inprimis vero curet de podvodis, quibus quamprimum Mosci Kukenhausio, inde ex Roziten [3]), Lucen [4]), Marienhausio [5]), Marienburgo [6]), ac item Volmiria, Rumburgo, Trikato, Abzelo [7]), Novogrodeco moveantur, deinde etiam ex aliis arcibus. Scio, quantae id sit difficultatis; utinam id reputassent D-ni Legati vel saltim alios consuluissent. Eorum certe, quae illis consulti, non me poenitet, quae vero haec sint, facile liquebit: tamen habent litteras meas, quas ad illos scripsi. Vehementer vereor, ne interim taedio et aerumnis affectus D-nus Filion [8]) Luco [9]) decedere properet, etsi D-nus Palatinus Braclaviensis me securum esse iusserit, quod ita illum informasset ac Oglięskium, quem cum aulico moschovitico mittebat, ne prius decederent, quam Derpatum traditam audivissent, quanquam et ego post, cum de his tricis podvodarum cognovissem, illum admonuerim, ne decedat, priusquam litteras a me accipiet. Ungaros vero capitaneos [10]) litteris, quas in manus D-rum Legatorum miseram, initio admonuerem, ut iussi a D-nis Legatis cederent, inde vero ne cederent Newlo [11]), Zawolocia [12]), Voronecio [13]), donec a me novas litteras haberent, admonui, quas litteras scio satis mature illis redditas esse, sed intellexi post Zawolocium arsisse [14]), iussi tamen, ne locum arcis desererent. Nondum despero de voluntate Moschorum, etenim quibus viribus nobis post resistant, non video, sed tamen quo in statu res sint, volui M-ti Vestrae significare, ut mature in omnes eventus consilia capere possit. Scripsi ad Spilium et Lokniczkium, ut in Livonia a Moscis commeatum comparent, quem ipsi satis vili pretio vendunt; Volmiriae et Rumburgo (*s.*), ut audio, sex grossis avennae (*s.*) tunnam, Derpati grossis octodecim, siliginis vero principis quatuor milia tunnarum saltim in ipsa Rumburga sunt, maior vero vis Felini et Derpati. Ad capitaneos M-tis Vestrae et tenutarios pristinos arcium Livoniae scripsi de suppeditandis podvodis; scripsi etiam ad duces Curlandiae et Magnum, Biringium, nobilitatem; quid facturi sint, adhuc ignoro. Commodum esset, ut M-tas Vestra, quantum numerum potest, podvodarum cogat et Kukenhausium ad Bielavium [15]) mittat; ni providerit, timeo, ne nimis ista aditio possessionis arcium extrahatur.

Det et ipsa M-tas Vestra litteras ad Duces, Biringium et nobilitatem, et aliquot etiam homines, qui urgeant, ex aula mittat, et ipse interim rotmagistros, qui curent, ut poterunt, mitto. Commendo me in gratiam etc. Datae in stationibus supra Nowogrodek die 10 Februarii anno D-ni 1582. Ioan Zamoiski sspt.

1) *U Kojałowicza:* mutare.

2) *Spór o tytuły zob. w t. II według skorowidza.*

3) *Rositen, Rzeżyca, zamek nad rzeką tejże nazwy, dziś m-to pow. gub. witebskiej* (Sł. Geogr.).

4) *Lucyn, Ludsen, Lutzen, łot. Ludza, zamek nad jez. Łużą v. Lucyńskiem; opodal dziś. m-to powiat. gub. witebskiej* (Sł. Geogr.).

5) *Marienhaus, zamek nad jez. tejże nazwy w dzis. pow. lucyńskim* (Sł. Geogr.).

6) *Marienburg, zamek na wyspie jeziora tejże nazwy w dzis. pow. walkijskim gub. ryskiej cz. inflanckiej* (Sł. Geogr.).

7) *Z zestawienia z nr. 717 wynika, że to Abzel=Absel=Asel=Adził=Gowia (zob. nr. 717 uw. 11). Przeczy temu nr. 596 w t. II, gdzie Gowia wyliczona jest w 1-ej grupie, a Absiel w 2-ej; wobec tego notuję, że w atlasie* Lottera *jest oprócz* Adzil *jak wyżej, jeszcze i* Adzilhof *nad jez. Burtneek (u* L. *bez nazwy, tylko zamek* Burtnik) *przy wyjściu z niego rz. Salis, nazwanej u* L. Leddow fl. *W* Sł. Geogr. *jest tylko* Adził=Gowia, *toż tylko znalazłem u* Iljina.

8) *Kmita Czarnobylski Filon, tytularny wojewoda smoleński, starosta zamku Wielkołuckiego* (Wolff, *o. c.;* Heidenstein, Rerum *str. 166*).

9) *Łuki Wielkie.*

10) *Węgrzy byli komendantami zamków, które miały być oddane Moskwie (t. II nr. 624, 641, 675), a mianowicie Zybrzyk Jerzy, po węg. Sibrik György (zob.* Veress Endre, *o. c str. 34) — Newla i Zawołocza, Király Albert* (Veress *l. c.*)—*Worończa, Sołtan Mikołaj (por. t. II* Sprostowania i uzupełnienia *do str. 212 i* Niesieckiego *wiadomość o Sołtanach, pieczętujących się armatą) — Ostrowia.*

11) *Newel, zamek nad jez. Newelskiem i rz. Emienką; dziś m-to pow. gub. witebskiej.*

12) *Zawołocie nad jez. Podsosz (Sł. geogr. ros.* Smirnowa; *w* Sł. Geogr. *mylnie Podco) w dzis. pow. opoczeckim gub. pskowskiej.*

13) *Woroniecz nad rz. Sorotą, dopł. Wielikiej w pow. opoczeckim gub. pskowskiej. Odróżniać należy od Wor ońca czy Worończa nad rz. Uszaczą w dzis. pow. lidzkim gub. wileńskiej (por. mapy;* Sł. Geogr.*miesza obydwa: por. t. II* Sprostowania i uzupełnienia *do str. 111*).

14) *U Kojałowicza* ursisse.

15) *Bielawski Maciej, rotm. (wysłany był na odebranie Kokenha : zob. t. II z. 707)*

732. Król Stefan do Zamoyskiego. Wilno, 10 II 1582.

Odpowiadając na nr. 701 i 702 dowodzi, że lepiej teraz Inflanty urządzić. Zarząd chce oddać Zbaraskiemu. Zależnie od zamiarów Moskwy trzeba zatrzymać 4,000 wojska albo całe. Na suknie nie myślał zarabiać. Węgrów bałby się zostawić. O liście Drohojowskiego.

Kopiar. Zamoy. (*z mylną datą roku:* 1581), *Petersb. i Dzik. Druk. bez ostatnich 20-tu wierszy* Kojałowicz *o. c. nr. 309. Obszerny regest w nr. 21 str. 9.*

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte.

Litterae a Sinc. Vestra, die XXV Ianuarii ad Pleschoviam datae, hodie sunt nobis redditae, quibus sine mora respondemus. Intelleximus sententiam Sinc. Vestrae de sequendis [1]) comitiis aut de indicenda conventione Lomzae. Nos vero, dum tempora temporibus et res rebus pensamus, censemus consultius id facturos, ut nunc una eademque opera provisionem Livoniae absolvamus: alioquin si hinc, non perfectis rebus, abierimus, veremur, ut postea alias unquam in horas has redeundi idque perficiendi facultatem habeamus. Nullam necessitatem celebrandorum comitiorum adesse videmus, nisi forte eam Ordinum promptitudinem [2]) in dubium vocare neque illi acquiescere velimus. Ut vero convocationem indicere debeamus, videmus hac re extractum nobis iri tempus illuc eundo et iterum redeundo sub resolutionem per ea loca, quae quale praebeant iter, sumus experti. Interim vero commoditate navigationis omnia difficiliora nobis redderentur, quae nunc longe facilius temporis praesentis occasione peragi possent. Putamusque pro ea convocatione vix plures affuturos D-nos Senatores, quam hic ad nos iam veniunt, et absentes per litteras consulere possumus, cum quibus, adhibitis quoque ad eam rem M. D. Lituaniae Senatoribus, communicabimus consilia, quid hac in parte nobis erit faciendum. Optaremus atque cuperemus quidem, ut si per valetudinem liceret, ut Sinc. Vestra, tolleratis atque perpessis tanto tempore tot incommoditatibus, dum promovet Reipublicae negotium, ut adhuc unam atque alteram septimanam una nobiscum daret in extrema apponenda [3]) manu rebus *(S.)*; sed si Sinc. Vestra adeo esset afflicta valetudine, ut id sine periculo facere non posset, nollemus illi esse molesti. Neminem vero alium videmus, cui in absentia Sinc. Vestrae eam provinciam demandare debeamus, praeter D-num Palatinum Braclaviensem; in omnem eventum scribimus eo nomine ad eundem, quid vero scribamus, ex adiuncto exemplo intelliget [4]). Cum hoc, si iam aliter fieri non possit, quam ut inde Sinc. Vestra propter valetudinis curam discedere deberet, agendum erit Sinc. Vestrae, ut hoc onus suscipiat. De retinendis militibus iam antea Sinc. Vestrae mentem nostram aperuimus, ut, si cognoverit Moschum hac hieme nihil attentaturum, praeter eos milites, quos per arces livonicas disponet, ut duo millia equitum retineat, peditum item selectorum duo, aut ad summum tria millia; quod si vero aggredi vellet Moschus arces, per Svecum captas, retinendi essent omnes. Igitur intenta sit Sinc. Vestra in eam rem atque id faciat, quod ibi in re praesenti faciendum esse cognoverit. Pannum quod attinet, id ne per mercatores elevaretur supra modum pretio, curam dedimus thesauri officialibus, ut adverterent, utque eo pretio, quo emptus est, iustis tantum in deducendis impensis appositis, ut id et sine damno et sine

ulla utilitate nostra fiat, iniunximus eiusque rei regestrum ad manus Sinc. Vestrae mitti iussimus, ex quo Sinc. Vestra rei aequitatem videre potuit. Nos, qui nunquam mercaturam exercuimus, ut aliquem quaestum ex panno faciamus, nunquam ne in mentem quidem nobis venit. Bene valeat Sinc. Vestra. Datae Vilnae die 10 Februarii anno D-ni MDLXXXI *(s.)*, regni vero nostri anno VI.

Manu Reg. M-tis adscriptum.

Posito casu, ut nos conventum Senatorum indicamus, minimum sex septimanas perdemus; si redeundum in Livoniam erit, praeter tempus anni incommodissimum ad reditum, totidem septimanas computamus; exequentibus autem ibi rebus, totam aestatem consumimus, atque hoc modo vix in sequentem annum in Poloniam veniremus sumptibusque modum imponeremus; aperta autem navigatione, multa illi praeter nos commoda consequ*e*ntur. Si quid igitur mihi agendum est, cito id erit exequendum, et sperarem ego vel sola fame [5]) illos adigi posse, vel si tractationibus ad eam rem cum Rege transigend*am* accedend*um* fuerit, propinquitate nostra maturabitur negotium et promovebitur apud eum Regem, apud quem verba fortasse sine viribus minime proficerent. Huc accedit, quod cum nullum hoc tempore provinciae administratorem dare possum, erunt quasi oves errantes distracti ab ipsis regulis, a quibus iam pridem appetuntur, excussi a militibus nostris, qui in absentia D-tionis Vestrae nullo imperio parituri sunt, sine lege, sine ordine, confusi et angustiati: ne quid peius accidat, timendum certe erit.

Equitatum hungaricum, si ad Narvam hac hieme oppugnandam Moschus non accedet, aut si eorum opera non adeo necessaria est, remittat D-tio Vestra in aliquem [6]) certum locum medium inter Rigam et Vilnam, cuperem enim illos absolvere. Balthazar autem nepos noster, si D-tio Vestra ibi morabitur, maneat penes D-nem Vestram cum paucis saltim necessariis famulis suis; quod si D-tio Vestra discederet, inde eumque secum reducat. De peditatu hungarico postulo, ut D-tio Vestra suam nobis aperiat sententiam, quid faciamus, plurimi enim eorum et potiores missionem petunt, et non saltim gregarii milites, sed et Capitaneus [7]) eorum, quos retinere potissimum in tanto pecuniae defectu difficile est, potissimum in egena illa provincia; sed et duri eorum malique mores cum hac gente minime conveniunt et aegre tollerantur, mallem igitur illis carere, quam de bono opere lapidari, aut saltim ad minorem numerum [8]) redigere.

Magna etiam sollicitudo tenet exequendi pii illius propositi, de quo una saepius loquebamur, constituendi scilicet religionis in Livonia episco-

patu fundato collegioque aliquo instituto, quae omnia praesentiam requirunt. Proposui tamen interim Vilna non discedere, donec D-tio Vestra de hisce litteris responderit de receptisque arcibus certiores fecerit.

Stephanus Rex sspt.

Ex Capitanei Praemisliensis [9]) litteris intelliget D-tio Vestra omnia per Dei gratiam illi commissa optime perfecisse etc.

[1]) *U Kojałowicza:* sequentis.
[2]) *W uchwaleniu podatków (zob. nr. 714 uw. 5).*
[3]) *U Kojałowicza:* opponenda.
[4]) *Zob. załącznik.*
[5]) *U Kojałowicza:* fama.
[6]) *W tem miejscu urywa się kopiaryusz petersburski, z którego drukował Kojałowicz.*
[7]) *Zapewne Károlyi (por. nr. 723 uw. 15 oraz* Górski, Hist. piech. *str. 238).*
[8]) *Poprawione przez wydawcę; w rkp.:* monerum.
[9]) *Drohojowski Jan Tomasz, starosta przemyski, wysłany do Turcyi (zob. t. II).*

733. Pontus do Zamoyskiego. Biały Kamień, 10 II 1582.

Odpowiadając na nr. 673, wyraża zdziwienie, że Szwecyi nie objęto pokojem. Proponuje sąd rozjemczy w sporze o granicę. Magnusa nie zaczepia. Gdzie wysłać posłów do Króla i do Zamoyskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 19 1. Oryginał z podpisem własnoręcznym, z pieczątką i adresem: Mag. et. ill. d-no d-no Ioanni Zamoiski de Zamoizie (*s.*), Supremo Regni Poloniae Cancellario et exercituum Generali, Cracovi*ensi*, Bels*ensi*, Knisini*ensi*, Miedsirec*ensi*, Kres*soviensi*, Zarmech*ensi* (*s.*), Czarnol. (*s.*) Capitaneo, d-no et amico charissimo. *Receptum Zamoyskiego*: In Sesskiel 13 Februarii 1582; *królewskie*: Vilnae d. 25 Februarii. *Nadto kopie w kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk.* Kojałowicz *o. c. nr. 304. Regesty w nr. 122 str. 1 nr. 3 i w nr. 21 str. 11.*

Magnifice et Illustris Domine, Domine amice charissime.

Litteras Vestrae Ill-tis, datas in castris ad Plescoviam, ego in castris ad Pernoviam accepi, in quibus erat pacem inter Reg. M-tem Poloniae et Moschum certis quibusdam enumeratis conditionibus, in quibus nulla neque Reg. M-tis, neque Regni Svetiae facta est mentio, esse conclusam. Quod, quamvis mihi non solum [1]), verum etiam multis prudentibus hominibus videretur mirum, imprimis cum Ill-tem Vestram non fugiat, quid iam ante biennium inter utrasque M-tes Regias earumque consiliarios ultro citroque convenerit, attamen ego hanc factam pacificationem, omnibus heroicis ingeniis diiudicandam, in medio relinquo atque Reg. M-ti Poloniae Vestraeque Ill-ti de ea congratulor, idque vere affirmare possum,

quod si Reg. M-tas Svetiae, D-nus m. cl-mus, affinem et fratrem suum Reg. M-tem Poloniae excludere ex suis actionibus atque non tam communis, quam proprii commodi rationem habere constituisset, memor pactorum et promissorum, sane iam pridem luculentas eius M-ti esse datas occasiones cum Mosco, oblatis tollerabilibus et Regno Svetiae non inconvenientibus conditionibus, pacisci, sed tam sui, quam Reg. M-tis Poloniae affinitatis, fraternae amicitiae initaeque confoederationis gratia istiusmodi actiones omnes plane respuit neque futurum credidit, ut aliter quid Reg. M-tas vel etiam Regni Polonici Ordines attentarent. Quid autem Moscus, licet decies pacta sua iuramento confirmaverit, per hanc Regum divulsionem callidissime machinetur, id prudentioribus et experientia edoctis iudicandum relinquo, et ipsum tempus, quod plerumque veritatis est parens, olim demonstrabit. Ego quidem non solum operam dedi, quo Reg. M-ti Poloniae et Vestrae etiam Ill-ti meum studium liberaliter offerrem et probarem etiam, si sic occasio tulisset, sed de hac re hactenus ne quidem responsu dignatus *(s.)*, quod quidem valde miratus sum. Bellum contra utriusque communem hostem Moschum tam in Finlandia, quam hic in Livonia ea fide, qua me decuit, gessi cavique [2]) praecipua diligentia, ne quenquam praeter Moscum offenderem, sicuti id omnibus honestis hominibus notum est.

Nuper cum Pernoviam obsidione premerem ita quidem, ut inde quoque indubitatam victoriam expectarem, et Vestra Ill-tas virum nobilem equitum magistrum [3]) cum litteris plenipotentiae, cui Ruteni civitatem traderent, Pernoviam versus misisset, ego ipsum honorifice ad me deduci curavi eique, cum nisi in suburbium non intromitteretur [4]), meam non solum operam in omnibus promisi, verum etiam obsidionem paulo post solvi atque militem ad confinia, quae Reg. M-tis Svetiae ditionis ac iuris sunt, abduxi. Overpoln [5]) obsessam et ad extrema deductam similiter intactam reliqui militemque revocavi, cum indubitatam victoriam pene in manibus haberem, et haec tamen omnia respectus et honoris causa Reg. M-tis Poloniae et Ill-tis Vestrae. Biduo postquam haec gesta sunt, misit ex suburbio idem magister equitum aliquot nobiles, qui suo nomine quosdam districtus postularent, qui proprio iure ad provinciam Wyk [6]) spectant et flumen Pernoviense discernit nostrique equites continuis stationibus per tot menses ab hoste defenderunt. Cum autem ego hanc eius postulationem tanquam parum pudentem illi denegarem, ad minas processit affirmavitque se vi petita occupaturum adducturumque propediem tot Ungaros atque Polonos, qui brevi totum Sveticum nomen ex Livonia extirparent, nam Reg. M-tem Poloniae cum Mosco hac de re foedus sanxisse referebat. Quae omnia cum ab affinitate, fraternitate et amicitia, quae inter utrosque Reges merito est arctissima, valde sint aliena, Vestra Ill-tas quo-

que facile pro sua prudentia intelligat vim vi repellere ipsis legibus licitum esse, verisimile quoque mihi minime videatur Vestram Ill-tem illi tale quicquam demandasse. Ob id peto, quo Vestra Ill-tas ipsi serio mandato iniungat, quo Reg. M-tis ditione et districtibus abstineat, et (non appetens aliena) fruatur istis, quae illi a Rutenis largita et concessa sunt; quamvis non tam Rutenis ista, quam Reg. M-tis Svetiae militibus, qui ob ea sanguinem et vitam multoties profuderunt, merito acceptum referre debebat. Novi ego quidem Reg. M-tis Svetiae animum ita erga Reg. M-tem Poloniae affectum, ut de levi quavis re non facile cum affini disputare, multo minus rixari velit, et ut maxime olim pacatis rebus vel de finibus, vel de quibuslibet aliis rebus controversia incidere possit, puto ego hanc consultius per utriusque Regni deputatos amicis verbis, quam armis discerni posse. Qua de re ego etiam cumprimis ad Reg. M-tem Svetiae, D-num m. cl-mum scribam, quod et Ill-tem Vestram facturam confido. De duce Magno quod scribit Ill-tas Vestra, existimo Vestram Ill-tem iam pridem intellexisse me nunquam post id tempus, cum rescivissem illum in Reg. M-tis Poloniae tutela esse, aliquid attigisse, quod eius proprium fuit; unde Vestra Ill-tas, me tacente, facile existimare potest, quo animo hactenus erga ipsum fuerim et etiam futurus sim, quam diu ipse se intra suos limites continuerit, de qua quidem re nihil dubito.

Intellexi etiam Reg. M-tem Poloniae Rigam et Vestram Ill-tem Dorptam *(s.)* brevi profecturam esse. Cum autem constituerim meos tam ad Reg. M-tem, quam ad Vestram Ill-tem ablegare internuntios, peto quam amice et officiose, quo Vestra Ill-tas id per idoneum nuntium mihi significare dignetur. Si qua in re vel simili vel maiori Vestrae Ill-ti vicissim gratificari potero, id vel lubens fecero. Quam feliciter valere cupio. Datae in regia arce Wittensten [7]) 10 Februarii anno 82. Reg. M-tis Svetiae, D-ni m. cl-mi, Gubernator et exercituum Generalis Ductor in Livonia, Vestrae autem Ill-tis amicus deditissimus.

Vestrae Ill-tis amicus omnino deditissimus Pontus de la Gardye.

[1]) *U Kojałowicza* consolum.

[2]) *Tak w oryg.; w kopiar. Zamoy. i u Kojał.* curavique.

[3]) *Jana Leśniowolskiego* (*zob. nr. 723 uw. 2*).

[4]) *W oryg.* non *dopisane; w kopiar. Zamoy.* intromitteret.

[5]) *Tak w oryg.; oznacza niewątpliwie Oberpahlen, Oberpol; w kopiar. Zamoy. jest* Ouerpolm, *u Kojał.* Oberpolum.

[6]) *U Kojałowicza* Vile; *Wikkenlandya, prowincya, dziś powiat wicki, zwany też hapsalskim, poł.-zach. część dzis. gub. estlandzkiej.*

[7]) *Biały Kamień* (Ill. Konver.-Lexicon Spamera: *pod* Weissenstein).

734. Alamanni do Zamoyskiego. Wilno, 10 II 1582.

Król czeka na posłów od sejmików. Różne sprawy drobne.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 151 nr. 3. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem własnoręcznym: Do rąk WP. a P. Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. etc. panu a dobrodziejowi m. m. *Receptum:* In Sesskiell 17 Febr. 1582. *Regest w nr. 21 str. 41 nr. 25.*

Wielmożny a mój m-ciwy Pane. Służby me życzliwe WM. m. m. panu pilnie zalicam.

Że to WM. m. m. p. obraża, że WM. oznajmił rozmowa, która beła o gubernacyej [1]), ale że się mówiło wtedy pro et contra, a ktemu da Bóg z uprymego *(s.)* serca jako życzliwy sługa WM. m. m. p., estem ty dobrzy nadzei, że mi stąd żadny niełaski od WM. nie odniesem [2]). A ja z uprzymego serca życzem, aby WM. wedle myśli zawżdy wiedło, a w dobrzym zdrowiu długo panował. Amen. Jekanie [3]) Króla JM. do Rygi uciklo, a złożył na posły z Polski, aby pirwy wiedział, z czym jadą; jakoż dzisia mają nocować na wacze *(s.)* [4]), a w ponedziałek tu będą; a zatem też podobno oczekiwa od WM. mieć wiadomości, jeśli do Rygi czyli do Polski się obrócić. A na to też czeka Król JM., aby już Moskiewski zamki do rąk WM. puścił.

Ks. Podkanclerzy [5]) tu przyjechał, ale na zdrowiu stargany: to podagra, to zęby, owo lata jako i mnie JM. dokuczają. Książe Słuckie [6]) wczora witał Kr. JM.; potym siadł między księzem biskupem Wileńskim [7]) a panem wojewodą Wileńskim [8]), a potem odjechał do gospody.

List od ks. Skolastyka [9]), co do mnie pisał z strony dziesięciny garwoliński, że mu ani pieniądzy [pyenjandzi] ani dziesięciny nie wydano, prosem za nim, aby WM. raczył rozkazać, co jemu należy oddać.

Kr. JM. za łaską Bożą dobrze zdrów.

Zalicam się przytem m-ciwy łasce WM. m. pana. Z Wilna die X Februarii anno 1582.

WM. m. m. p. życzliwy sługa Domynyk Alamanny.

[1]) *Zob. w indeksie pod „Inflant gubernatorstwo" w t. II i tutaj.*

[2]) *Nie daję potwierdzeń przy wszystkich nieprawidłowościach, bo zbyt wieleby ich potrzeba.*

[3]) *Por. t. I nr. 568 uw. 3.*

[4]) *Autor pisze nazwy miejscowości przez małą literę.*

[5]) *Borukowski Jan, późn. biskup przemyski (t. II).*

[6]) *Żyli wówczas wszyscy trzej ostatni książęta Stuccy* (Wolff, Kniaziowie).

[7]) *Radziwiłł Jerzy, ks. na Olyce i Nieświeżu, syn Mikołaja Czarnego, wkrótce potem administrator Inflant i kardynał, późn. biskup krakowski (t. II i niniejszy).*

[8]) *Radziwiłł Mikołaj Rudy, książę na Birżach i Dubinkach, wojew. wileńsk i, hetman w.*

[9]) *W regestach nr. 21 (str. 37—44 zajmują:* Listy różne od różnych osób, niektóre w sprawach publicznych Rzeczypospolitej, drugie w przyjacielskich annorum 1580—3) *na str. 41 pod nr. 23 zapisano regest:* Caspar Sadł (*ze znakiem skrócenia*) scholastyk warszaw. do Alemaniego, kuchmistrza Kr. JM-ci pisze ciesząc go, że mu brat umarł, aby to od P. skromnie znosił. O dzwonach moskiewskich, że Kr. JM. obiecał był do Augustowa parę dzwonów— — — Przy tym też i kościół garwoliński zaleca mu. 4 Febr. 1582. *Alamanni pisze więc zapewne o scholastyku warszawskim Kacprze Sadłosze.*

735. Zamoyski do ks. Magnusa. Seskiel, 11 II[1]) 1582.

Odpowiadając na nr. 725 dziękuje za podwody i prosi o więcej. Chce go widzieć.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 303. W kopiaryuszach tytuł:* Responsum ad easdem (*nr. 725*) litteras.

Illustrissime princeps, Domine amice observandissime.

Gratias ingentes ago Cels. Vestrae, quod iusserit dare podvodas ad hoc negotium educendorum Moschorum ex arcibus livonicis. Providebo qua possum ratione, ut Mosci Derpato educantur, has vero podvodas ex his tribus praefecturis, rogo, ut Cels. Vestra mittet Felinum, qua de re etiam scribo ad praefectum Cels. Vestrae; mitto vero nobilem Casparum Koszlia [Koszka?], qui eas deducat. Rogo vero, ut ex aliis quoque vicinioribus arcibus Pernaviae, itidem ex illa arce evectionem iuvent, gratissimum M-ti Reg. faciet. Ego excurro Derpatum, ut Moschos inde demittere possim, quod, contracto iam bono numero equorum, puto me brevi facturum; inde ad Reg. M-tem contendam, quae Vilna Rigam cras movet. Proficiscar vero recto itinere; faciat igiur Cels. Vestra me certiorem, quo loco convenire debeamus, cupio enim et ipse Cels. Vestram videre. Non vero timendum, ne eas podvodas Mosci rapiant, nam Felino cum illis mittetur pristavus. De captivis nondum quicquam est cum Moscho transactum: res dilata est ad oratores, qui ultro citroque ad Principes pro exigendo iuramento venient; habebo tum curam ministri [2]) Cels. Vestrae. Datae in Seskiell die 11 Ianuarii *(s.)* [1]) anno Domini 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *W kopiaryuszach* Ianuarii (*w kopiar. Zamoy. nawet poprawione z* Februarii) *oczywiście mylnie, bo pisany z Seskielu i w odpowiedzi na nr. 725 z 4 II.*

[2]) *Langomesser Macz; pisał o niego Magnus w nr. 725.*

736. Borukowski do Zamoyskiego. Wilno, 11 II 1582.

Chory jest. Pragnie powrotu Zamoyskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 42 nr. 4. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JW. P.P. Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. etc. m. m. p. *Receptum:* in Sesskiell 17 Februarii 1582. *Regest w nr. 21 str. 41 nr. 26.*

M-ciwy Panie Kanclerzu. Służby me w łaskę WM. m.m. p. pilnie zalecam. Na ten czas nic inszego nie mogę do WM. pisać, jedno jakom choro do Króla JM. przyjachał do Orąn [1]), tak jeszcze do tego czasu bolenie głowy, zębów i twarzy puchnienie trapi mię, dla czego i do Króla JM. wychodzić nie mogę i jeszczem go nie widział, jakoż w Oranach, witając go. Za czem tedy też nie mogę tak commode służyć Królowi JM., jakoby się godziło i jakobym chciał. Przeto Pana Boga proszę, abyś WM. co rychlej do Króla JM. przyjachał. Listy te posłał do rąk mych ks. Patrycy [2]), które nie mieszkając WM. odsyłam, nic inszego na ten czas nie pisząc, jedno prosząc, abyś WM. raczeł być mem m. p. Dan z Wilna d. 11 Februarii anno 1582.

WM. m. m. p. we wszem życzliwy służebnik Podkanclerzy Koronny.

[1]) *Orany, Worany, m-ko na pr. brz. rz. Mereczanki przy ujściu Oranki, w pow. trockim, 77 w. od Wilna ku Mereczowi* (Sł. Geogr.).

[2]) *Nidecki.*

737. Baranowski do Zamoyskiego. Wilno, 11 II 1582.

Król czeka na jego odpowiedź. W odpowiedzi na jego listy tłómaczy Alamanniego i Młodziejowskiego. List jeden zaginął. O wakansach.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 39 nr. 1. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JW-mu Panu JM. P. Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. panu a dobrodziejowi memu m-ciwemu. *Receptum:* In Seskiell 17 Februarii 1582 *per* Pithowski. *Regest w nr. 21 str. 41 nr. 28.*

Jaśnie Wielmożny m-ciwy Panie, Panie a Dobrodzieju mój m-ciwy. Ten P. Bokieyów [1]) sługa zachorzał był w drodze, przez któregoś WM. pośledzi listy do Kr. JM. raczył posłać, i napoły żyw do mnie listy przyniósł, na które tejże godziny, skoro przyniesione są, odpisuje się WM, i umyślnie komornik ten Pitowski, który alias z pilnością dobrze się popisał Kr. JM., posyła się w tym do WM. Póki nie zjedzie z responsem od WM., póty tu Król JM. zadzierżeć się ma wolą, nie będąc jeszcze resolutus, czy do Warszewy na sejm, czy do Rygi ma jachać. Pan Kuchmistrz [2]) z strony mianowania WM. na gubernacyą [3]) deprecatur culpam: uczynił to z życzliwości uprzejmy przeciw WM., od czego że alienus jest WM., nie życzy już tego WM., czego wyrozumiał że sobie

sam WM. nie życzy. Nie rozumiem, aby który list WM. nie miał dość (*s.*) Króla JM.; wprawdziedź *(s.)* nie terminowałem tego, kto który od WM. przyniósł, ale jednak jest przy mnie każdy list tam in publicis, quam in privatis WM. w pilnym schowaniu. Jeden tylo *(s.)* raz się trafiło, ze radby był wiedział Król JM. z listów WM. o konkluzyej traktatów z strony pokoju (która jeszcze nie była), o czymeś WM. żadny zmianki nie uczynił na ten czas w liściech, któreś WM. przez żołnierza jakiegoś, nomen non succurrit, posłał de data 4 Ianuarii, wypisując onę znaczną wycieczkę, na który tak wiele Moskwy legło, a Orinski [4]) postrzelon, a potrzeby wojska. Ale w pirwszych liściech de data die 2 Ianuarii pisać WM. raczył o tym przez sługę nieboszczyka p. Buzinskiego, który tu potym, jako ten list pośledniejszy Kr. JM. doszedł, z Fiedorem Moskwicinem [5]), co się był do naszych kommisarzów przedał, dopiro przyjachał. Czym się stało, że Król JM. był sollicitus, że przez niemałe intervallum nic nie wiedział, in quibus terminis traktaty z strony pokoju były, a zatym z strony tego w liście swym, na który pośledzi odpis od WM. przyszedł, że to Królowi JM. w podziwieniu było, iżeś o tym WM. nic nie pisał, dołożyć kazał; w czym jednak potym obaczył się Król JM. Cenę sukna dosyć znośną posłano WM. na spisku, który [6]) tam p. Stanislawski [7]) podwyszył, snać na to co furmani trzy niedziele wyprawy Żabiny [8]) w Duneburgu czekali, co było in arbitrio WM. zniżyć; Pan Mlodzieyowski frasowliw jest, że niełaskę WM. cirpi; sprawuje się, że ani w odsyłaniu pieniędzy, ani w cenie tej nie czuje się, aby WM. niepraw był; jakoż świadomem tego, że żadna przezeń zwłoka nie była, ile jedno podobieństwa było, w spieszny odprawie rzeczy do wojska, czego i sam potym WM. dojdzie. Pisarz ziemski Graiewski w powiecie Wiskim umarł: on Kossakowski, sługa WM., prosi o to pisarstwo. JM. ks. Podkanclerzy i ja przy JM. prosiliśmy Króla JM. za nim o urząd ten ea conditione, jeśliże się to będzie podobało WM., na co pozwolił Król JM. Proszę za nim WM. m. m. p., już mu WM. tego ostatniego szczęścia, ut eo officio gaudeat *(S.)*. Wiem, że był nieborak zarobił na niełaskę WM., ale dzierżę to o cnej naturze WM., żeś to WM. dawno mimo się puścić raczył. Zalecam przytym uniżone służby swe do łaski WM., pana i dobrodzieja mego m-ciwego, życząc WM. stąd tam w dobrym zdrowiu wrócenia i tego wszytkiego, co z błogosławieństwa miłego Boga pochodzi. Datae Vilnae die 11 Februarii a. D. 1582.

WM. Pana i Dobrodzieja m. m. uniżony sługa Alb. Baranowski m. p.

List od p. starosty Przemyskiego do WM. posyłam WM.

[9]) Dał Król JM. podkomorstwo Włodzimirskie bratu p. Bokieya [10]).

[1]) *Rotmistrz (t. II): miał 100 koni* (Kojałowicz *o. c. str. 150*).

[2]) *Alamanni.*
[3]) *Inflancką* (*zob. t. II i niniejszy pod „Inflant gubernatorstwo“*).
[4]) *Zob. t. II.*
[5]) *Teodor syn Jana Zubatow* (*t. II nr. 594, zeznania jego nr. z. 538*).
[6]) *IV rkp.* ktori (=*której*), *podobnie jak wyżej* z zieczliwosczi uprzejmi.
[7]) *Balcer Stanisławski, pisarz polny* (Żr. Dz. *t. 11*), *późn. kasztelan sanocki* (Niesiecki).
[8]) *Zob.* Górski, 3-ia wojna, Bibl. Warsz. 1892, *IV, 229; por.* Heidenstein, Rerum *str. 166.*
[9]) *Cedulka* (*na oddzielnym pasku papieru*).
[10]) *Zgodnie z prośbą Zamoyskiego* (*t. II nr. 692, 703*).

738. Berżewicz do Zamoyskiego. Wilno, 11 II 1582.

O zamiarach królewskich, o poselstwie małopolskiem i ostatnich wydarzeniach.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 41 nr. 2. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Ill. et Mag. Ioanni Zamoiski, Regni Poloniae Cancellario, Exercituum Cracoviensique generali necnon Knischinensi, Miedziricensi Zamecensique (*s.*) Capitaneo etc., d-no suo observandissimo. *Receptum:* In Sesskiell 17 Febr. 1582. *Regest w nr. 21 str. 41 nr. 27.*

Illustris et Magnifice Domine observandissime.

Deo ita iuvante ad 8 diem huius mensis Plescovia me huc attuli. Ea quae M-ti Reg. verbis Mag. Vestrae explicanda erant, explicavi diligentissime. Laudavit consilium Mag. Vestrae et illud plane secuta fuisset, nisi Respublica ipsa eius M-tem hortata fuisset, postquam contributioni omnes assensi sunt, ne profectione sua in Poloniam seipsam fatigaret: iam legati adventare et cras affuturi dicuntur, quippe Palatinus Cracoviensis [1]), Palatinus Lublinensis [2]), et Castellanus Biecensis [3]) ex Senatoribus, alii item tres ex nobilitate [4]). Verum in perscribendis aliis rationibus nolo Mag. Vestrae molestus esse, quandoquidem ipsamet Reg. M-tas ad Mag. Vestram prolixissime perscripsit. Video Regis consilium eo spectare, ut se ultro citroque profectionum laboribus molestiisque iam tandem liberet et aliquando etiam suis consulat. Profectionis in Livoniam dies prius nulla a Rege certa constitui potest, quam a Mag. Vestra aliquid explorati de traditione arcium accipiat. Dux Slucensis nudius tertius huc pervenit, heri Regem salutavit; non respondit multorum expectationi, frustra vixisse in Italia videtur. Litteras Ill-mi Principis adolescentis Transilvaniae, quas in reditu hic reperi, Mag. Vestrae mitto. Noster Capitaneus Premisliensis, ut audio, omnia feliciter Constantinopoli peregit. Deus

Optimus Maximus Mag. Vestram ad nos bene valentem deducat. Datum Vilnae XI Februarii 1582.

Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae servitor Mart. Berzeviceius propria.

[1]) *Tęczyński Andrzej, mianowany na sejmie 1581 r.* (Polkowski *o. c. str. 22; Rkps. Bibl. Ord. Birż. nr. 1 str. 44*).

[2]) *Jan Tarlo (ibid.).*

[3]) *Firlej Mikołaj (ibid.).*

[4]) *Mowa o posłach do Króla od sejmiku generalnego korczyńskiego. Wybrani byli istotnie wymienieni wyżej 3-ej senatorowie i pięciu niesenatorów; dano im instrukcyę, datowaną 19 stycznia, a równocześnie wydano uniwersał poborowy (ibid.).*

739. Pontus do posłów Zamoyskiego. Biały Kamień, 13 II 1582.

W odpowiedzi na zarzut nielojalnego wobec Polski zajęcia zamków inflanckich i na żądanie ich wydania wywodzi prawa Szwecyi do tych zamków oraz usprawiedliwia się, dlaczego nie mógł skierować kampanii w rdzenne ziemie moskiewskie. Sam w żadnym razie terytoryum szwedzkiem rozporządzać nie może; proponuje natomiast sąd rozjemczy lub komisyę. Dziękuje za starania o objęcie Króla Szwedzkiego pokojem. O wojnie z Moskwą odpowiada mętnie.

Kopiar. Zamoy. (nr. 230) i Dzik. Nadto w Arch. miejskiem w Rewlu pod BG. 1 część tegoż po niemiecku [1]). *W kopiaryuszach tytuł:* Responsio Reg. M-tis Svetiae Gubernatoris et generalis exercituum Ductoris Ponthi de la Gardya, liberi Baronis et equitis in Eickgolm nec non domini in Kolck et Sundby, ad legationem Mag. at Ill. D-ni D-ni Ioannis Zamoiski de Zamosczie, Supremi Regis Poloniae Cancellarii et exercituum generalis Ductoris, Cracoviensis, Belsensis, Knissinensis etc. Capitanei, amici mei observantissimi et charissimi, per G-sos D-nos Ernestum Weier Reg. M-tis Praefectum, Novensem Capitaneum, et Michaelem Konarski, Secretarium, executam.

Primo cupio, quo D-num Cancellarium meo nomine quam officiose salutent meumque studium et operam in omnibus deferant.

Deinde, quod ad fundamentum et quasi ad scopum totius legationis attinet, me intellexisse Reg. M-tem Poloniae cum Mosco pacem conclusisse una cum querela, quod Reg. M-tis Svetiae milites, interim dum res a Reg. M-te Poloniae in finibus Moschoviae serio geruntur, post tergum Narvam et Albam Petram [2]) occuparint; cum autem tandem post obsidionem Ple-

schoviensem pax his conditionibus concluderetur, ut Moscus Reg. M-ti Poloniae tota Livonia cederet et eius M-ti non solum illas arces, quas Moschus in potestate haberet, verum etiam quasdam, quas Reg. M-tis Svetiae exercitus occupaverat, iure concederet [3]), ob id Ill-tem eius voluisse admonere me et perquirere, utrum ego iuri Reg. M-tis Poloniae contravenire velim, an non, ut eo commodius de eo, quod esponsum fuerit, ipsius Reg. M-tem et Ordines Regni certiores reddere possit.

Ad quae brevibus respondebo et paulo altius rem repetam: me quidem non dubitare Mag. et Ill. D-no Cancellario abunde satis constare, quis et qualis huius provinciae Livoniae adhuc vivente divo Sigismundo Augusto, defuncto Rege Poloniae, fuerit status, et quod piae memoriae Caesar Maximilianus, secundus eius nominis, rectum dominium totius Livoniae sibi Imperii nomine vendicans, in Stetinensi contractu Reg. M-ti Svetiae expresse Revaliam et Wittensten obtinendam defendendamque concesserit, donec de solutione expensarum inter Caesarem et eius M-tem convenisset. Cum autem post annum Reg. M-tas Svetiae per solennem legationem Caesari, uti convenerat [4]), illam partem Livoniae, quae in eius potestate ad id tempus permanserat, scilicet Reval, Wyck et Wittensten prompte obtulisset, modo eius M-ti de expensis sumptibus caveretur et Caesar illam provinciam contra Moschum ita defendere vellet, ne quid Ducatui Finlandiae inde periculi contingeret, sane Caesar consideratis circumstantiis et difficultate non solum omne id (scilicet Reval, Wick et Wittensten), quod tunc temporis Reg. M-tas Svetiae obtinebat, possidendum concessit, verum etiam admonuit, quo se contra Moschum armare eique arces maritimas, quae ad oram Finlandiae spectarent, se eripere posset, id eius M-ti per Caesarem fore liberum. Quod cum eius M-tas per multos iam annos conata esset, hostem etiam semel atque iterum in apertis campis profligasset, hoc anno Dei benignitate admonituque Reg. M-tis Poloniae arma induit et, priusquam de voluntate et instituto eius M-tis certior redderetur atque per Finlandiam propter stagna, lacus et flumina in Novogardiae provinciam aestatis tempore non posset, huc in Livoniam exercitum feliciter transportavit atque ex illis arcibus et ditionibus, quas Moschus, partim vi et violentia, partim fraude et dolo eius M-ti eripuerat, Moschum eiecit. Circa autem meum adventum scripsi ad Reg. M-tem Poloniae me hinc ex Livonia exercitum in Novogardiae provinciam ducere non posse, nisi prius occupata Narva, quo in animo haberem exercitum ducere, ut ea occupata pateret mihi eo latior commodiorque via tentandi Novogardiae fines, et ut hostis hoc modo utrobique distineretur. Quod Dei benignitate ita factum est, quamvis non sine vulneribus et sanguine Svecorum militum. Quod cum ita sit et res se vere sic habeant, sane non satis mirari possim a me

requiri, utrum ius Reg. M-tis Poloniae et has arces, quae a nostris iure belli occupatae et recuperatae, et forte in pacis contractu insidiose et callide, tanquam aliena et Mosci non propria Reg. M-ti Poloniae demulcendi gratia atque in speciem concessa, ratum habere et elargiri velim, nec ne, cum enim Mag. Ill-tas eius non ignoret, quod inter utrorumque Regnorum legatos longe ante hanc meam susceptam expeditionem convenerit, ut si quid a Moscho territorii arcium et districtuum vi bellica vel aliis artibus divelli posset, id omne occupantis, tam Reg. M-tis Poloniae, quam Svetiae futurum, itidemque eius Mag. Ill-ti non latere legibus constitutum, ut possessoris semper melior quam petentis sit conditio. Sane probe intelligit eius Ill-tas, qua aequitate istiusmodi postulata a me requirantur, praesertim cum ego in eo officio, cui ego praefectus sum, (sicuti et eius Mag. Ill-tas) saltim sim fidei commissarius nec ullam potestatem habeam ius et possessiones Reg. M-tis Svetiae vel minuendi vel adaugendi praeter expressum mandatum. Multo igitur iustius convenientiusque agi mihi videretur, si quid in Reg. M-te Svetiae desideraretur, vel etiam de finibus quid disputabile esset, ut id per commodos homines ad eius M-tem deferretur, omnino sperans Reg. M-tem Svetiae id facturam, quod aequum sit, vel etiam rem Principibus hominibus utrique parti coniunctis [5]) et minime suspectis tanquam arbitris per compromissum commissuram, praesertim cum Mag. Ill-tem eius non praetereat inter Regnum Poloniae et Reg. M-tem Svetiae multo graviora negotia esse tractanda; quapropter me minime opus esse existimare, ut lites de finibus seminentur, sicuti per Capitaneum Pernoviensem [6]) inceptum est, priusquam res per honestos homines utriusque partis examinatae discretaeque sint. Petens ob id Mag. Ill-tem eius quam amice, ut suis capitaneis iniungat, quo nihil innovent, sed potius se in istis limitibus, qui a Mosci Praefectis eis tanquam de manu in manum tradita contineant, nec inter vicinos amicos nova dissidia quaerant. Ceterum, quod D-nus Cancellarius de his et istiuscemodi rebus necessariis me amice interpellavit atque commonuit, id mihi non ingratum accidit, quo utrobique vitia corrigi et emendari possint. Qua in re ego quidem admonitus nulla fide et diligentia parcam et cumprimis etiam omnibus de his rebus ad Reg. M-tem Svetiae quam diligentissime perscribam, quod et confido Mag. Ill-tem ad Reg. M-tem Poloniae eiusque Consiliarios et Ordines esse facturam [7]).

Quod etiam Mag. Ill-tas mihi significat Reg. M-tem Poloniae per R-mum D-num Legatum Possevinum et Oratores etiam suos curasse, ut Reg. M-tas et Regnum Svetiae in hac conclusa pacificatione comprehenderetur, et id nullo modo potuisse fieri affirmat [8]), est cur Reg. M-ti Poloniae et etiam eius Mag. Ill-ti pro benevolo et addicto animo a me

agantur gratiae. Quod autem ad Moschum attinet, si neque pacem cum Reg. M-te Svetiae colere, neque se intra suos cancellos continere velit, id nobis esse Deo committendum conandumque, quo eius furor tandem Dei benignitate consilio et armis reprimatur, nisi christianorum Principum milite confirmetur. Mirum ob id mihi videri polonicos Kosiaccos (*s.*) non solum apud Moschum stipendia mereri, verum etiam una cum Rutenis nostra praesidia in finibus invadere hostiliter, quod tamen consensu Reg. M-tis Poloniae vel etiam Mag. Ill-tis eius minime fieri credo.

Quod autem Mag. Ill-tas per suos legatos Ser-mae Reginae, D-nae meae clementissimae, mentionem facit atque tam ingenue et grato animo Gallicam nationem, utpote in qua eius Ill-tas multa benevola contigere quam honorifice praedicat, id quidem mihi gratum esse agereque hoc nomine eius Ill-ti quam maximas gratias, neque dubito, quandoquidem eius Ill-tas ipsamet fatetur a divo Sigismundo Augusto olim Rege Poloniae in se multa collata beneficia, quin pia grataque recordatione totus consilio et studio in eo futurus sit, quo Jagellinae familiae, ex qua virilis stirpis christiani nominis nemo superstes praeter unicum Sigismundum Augustum, Reg. M-tis filium, [9]) decus et honor propagetur, id sane Reg. M-tem Svetiae ipsamque Reginam erga eius Ill-tem condigna gratia recompensaturos me nihil dubitare.

Et sunt haec, quae per occupationes eius Ill-ti respondere potui. Quae omnia, ut in meliorem partem interpretari velit, me orare. Dat. in arce Alba Petra die 13 Februarii a. 82. P. la Gardye sspt.

[1]) *Jest to zapewne tłómaczenie z oryginału łacińskiego. Podajemy poniżej tekst łaciński, jako ten, który do Zamoyskiego był posłany, oraz nieściśle z nim zgodne ustępy egzemplarza niemieckiego według uwierzytelnionego odpisu.*

[2]) *Biały Kamień.*

[3]) Auch etzliche Vestung, so ihn Kon. Maitt. zw Schweden Gewaldt weren, einzureumen, unnd desfals sein ius und Gerechtigkeit zu ubergeben schuldigk sein solte.

[4]) Nachdem aber die Kon. Maitt. zw Schweden nach Vorlauff eines Jhares Zeitt, ihn massen, der Abscheidt gewesen, den hochstg. Keis. Maitt. unnd des heilligen Romischen Reichs Stenden, durch ihre darczu deputierte Gesandten.

[5]) Hohen uhnparteieschen Leuten, beiden Potentaten vorwandt.

[6]) *Zob. nr. 733 i 741.*

[7]) Worihnne ich keinen Fleis unnd Mue sparen will, unnd mit dem Allerersten, von diesen Dingen allen der Kon. Maitt. zu Polen unnd die Reichsstende ihm gleichthuen werden.

[8]) *W tem miejscu urywa się egzemplarz niemiecki.*

[9]) *Tak w obydwóch kopiaryuszach, zamiast* Sigismundum, augustum Reg. M-tis (*scilicet Svetiae*) filium.

740. Zamoyski do ks. Kurlandzkiego, Magnusa i różnych.

13 II—4 III 1582.

Regesty nr. 21 str. 13.

W inszym fascykule [1]) a die 13 Februarii ad 4 Martii anni eiusdem 1582 listy do różnych, do ks. Kurlanskiego, do ks. Magnusa, do inszych o podwody dla prędkiego Moskwy z zamków inflantskich sprowadzenia (o odbieraniu i muntowaniu zamków, porządku prowadzenia) dla czego Król JM. sam i JM., rotmistrze, towarzystwo swoich koni wozowych dali [2]).

[1]) *Zapisany bezpośrednio po nr. 722.*

[2]) *W regestach znajdują się, oprócz drukowanych już w t. II datowanych i niedatowanych rozkazów i próśb o podwody, niedatowane regesty uniwersałów:*

a) Uniwersał JM-ci ad praefectos et nobiles provinciae livonicae, adesse velint ad deducendos ex arcibus livonicis Moschos (*nr. 121 str. 8 nr. 46*).

b) Uniwersał ad capitaneos et tenutarios arcium livonicarum, ut deputatis ad recipiendas arces livonicas propter educendos Moschos podvodas suppeditent (*nr. 121 str. 16 nr. 8*).

Trudno z pewnością określić, kiedy były pisane: jednocześnie z wysłaniem rotmistrzów na odbiór zamków inflanckich 27 I. przed odebraniem Nowogródka infl. (*por. nr. 728*), *w okresie tutaj wskazanym, a zwłaszcza około 14 II* (*zob. nr. 741*), *czy wreszcie około 7 III* (*zob. nr. 760*), *w każdym razie zapewne przed 9 III* (*zob. nr. 761*).

741. Leśniowolski do Zamoyskiego. *Parnawa*, 14 II 1582.

Regesty nr. 121 str. 11 nr. 5.

Jan Lesniowolski, rotmistrz Króla JM., jako się Moskwa z Parnawy, z Felina wywozić miała, czego przytym potrzebowała, pisze. Z Hetmanem Szwedzkim, aby inflanckim zamkom dał pokój, co rozmawiał. List obszernie pisany. Febr. 14. Anno D-ni 1582.

742. Zamoyski do króla Stefana. Seskiel, 15 II 1582.

Radzi zwołać senat. O trudnościach z wywiezieniem Moskwy. O korespondencyi z Pontusem. Oburza się na obłudę przeciwników Ługowskiego.

Kopiar. Zamoy. (*nr. 222*) *i Dzik.; w Petersb. wydarty* [1]).

Ser-me Rex ac D-ne, D-ne clementissime.

Ita ego existimo ob tam praeclaram operam M-tis Vestrae adeoque feliciter bellum hoc confectum magnam M-ti Vestrae et deberi ab subditis omnibus et haberi a bonis quibusque gratiam; quos illorum animos retinere consultum M-ti Vestrae existimo. Id ita fiet, si nulla ansa praebebitur malignis, ut M-tem Vestram, quasi contemnat Ordines, calumniari possint. Re ipsa experietur M-tas Vestra, quantum hoc valebit ad futuras actiones M-tis Vestrae, quas ad laudem Dei Omnipotentis firmitatemque et stabilitatem istius Regni ac gloriae suae amplificationem suscipiet. Ea ratione ego permotus M-ti Vestrae suadebam, ne in Livoniam venire properaret, priusquam ad Senatum in comitiis, vel, si comitia non essent habenda, in convocatione de constituenda ea provincia referet. Iam vero cum sentiam [2]) ubivis sparsum esse de ea profectione M-tis Vestrae, et ipse autor sum, ut veniat, etenim non est gravitatis M-tis Vestrae mutare consilia identidem videri. Hoc tamen instituto suadeo, ut veniat, ut in re praesenti ipsa omnia perquirat et cognoscat et ordinandae provinciae formulam concipiat, inde vero, prout illam in Poloniam redire necesse erit, vel Bielscum, vel Brestam Senatores convocet atque communicato cum illis consilio ea, quae statuenda de Livonia videbuntur, ad effectum deducat. Sed de his pluribus coram, quandoquidem M-tem Vestram brevi me visurum confido. Me hic et detinet et maxima molestia afficit difficultas suppeditandarum Moscis podvodarum. Heri misi Derpatum ad centum meos curules equos, ad centum militum; credo etiam eo venisse M-tis Vestrae tormentarios ducentos. Misi et ipsum D-num Palatinum Braclaviensem, qui eos urgeat. Nam ipse cum exercitu hic maneo, ne, si eo venirem, magis profectionem illorum morarer. Cum vero isti nihil faciant ducti charitate, sed metu, non existimo consultum vel dimittere exercitum, vel longius abducere, donec Derpatum in potestatem M-tis Vestrae veniat. Itaque hic etsi magna omnium in rerum incommoditate haereo. Educendorum Moschorum de Pernovia et Felino maior est difficultas ob illos tractus a Svecis vastatos. Scripsi ad Rigenses, ad Nobilitatem, ad Biringium, ut iuvent; qui quantum praestare possint aut velint, ignoro. M-tas Vestra mature consulat, ac eo maturius consulat, quod videat dissolutionem hiemis instare. Sveci quid loquuti fuerint cum D-no Liesniowolski [3]), quid ad me Pontus scripserit, M-tas Vestra ex litteris Ponti et Liesniowolii, quas mitto, cognoscet. Expecto adhuc reditum Veieri [4]). Interim in omnem eventum M-tas Vestra, quid facere debeat, statuat. Videt istorum vanitatem et stultitiam. Nescio, an cum timeant, audere se simulent. Certe parvo negotio concidi possent. Nuntius novus Pontificis scripsit ad me litteras, quibus subinnuere videtur, cum villas habeam, ne magnopere sim sollicitus

de Nominato Praemisliensi. Verum hoc est sinceritatis et constantiae illorum, non meae. Minatur, si pergat urgere nominationem, deiectum iri etiam praepositura, quam iam tot annos gerit. Si propter scortationem adimenda essent sacerdotia, et id bono zelo fieret, a maioribus exordium caperetur. In Polonia nescio quis suum episcopatum retineret, nisi fortasse amator sororis Gizancae Archiepiscopus, cuius archiepiscopatus summo studio Romanorum est confirmatus, vel Episcopus Cracoviensis? [5]) Sed quid dico in Polonia? In ipsa etiam Italia ac urbe Roma quis retineret suum sacerdotium? Calligarius, istius accusator, minus fortasse contaminavit se libidine, quod cum lotricula [6]), dum hic esset, scortaretur. Ea istorum est sanctitas. Iam M-ti Vestrae aperui, unde recens iste zelus, moribus ipsorum contrarius, nunc enatus sit. Certe ego religionem catholicam, quoad vivam, colam, Deum tamen rogabo, ne videam, ut isti in Polonia tyrannidem exerceant ac suo arbitratu senatores Regni loco moveant, quod nunc facere nituntur, etenim iure nominationis M-tis Vestrae senatorem eum etiamsi factum [7]) nulla Pontificis confirmatio accedat, deturbare conantur. Sed de his coram. Cum M-tem Vestram videro, rescribam ego D-no Nuntio, ut oportebit; quanquam scio ego non ex animi sui sensu profecta hunc scribere, nec scribere perficiendi voluntate aut spe, sed quod per hunc illis tenebrionibus experiri[8]) M-tis Vestrae animum et meam constantiam libuerit. Notae enim iam mihi satis sunt istorum artes.

Commendo me in gratiam S. Reg. M-tis Vestrae, D-ni mei clemmi. Dat. in Seskiell die 15 Februarii anno D-ni 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Zostało tylko zakończenie, wydrukowane przez* Kojałowicza *pod numerem 308, jak gdyby należało do poprzedniego listu* (*t. II nr. 677*).

[2]) *W kopii rkp. Dzik.:* cum eam sententiam.

[3]) *Zob. nr. 733 i 741.*

[4]) *Zob. nr. 708.*

[5]) *Piotr Myszkowski* (*por. o nim* Morawski, A. P. Nidecki *r. VIII, IX, XV*).

[6]) *Wyrazu tego nie znają słowniki klasycznej łaciny,* Du Cange, *ani* Forcellini (*czy nie od łotrzycy, łotrówki?*).

[7]) *Pierwotnie było w kopiar. Zamoy.* factum, etiamsi; *potem zmieniono porządek przez numeracyę wyrazów* (*tą samą ręką*).

[8]) *Tylko odtąd drukował* Kojałowicz.

743. Giese do Zamoyskiego. Ryga[1]), 15 II 1582.

Szwedzi odstąpili od Parnawy. Chory jest i czeka na pieniądze. Ryżanie oczekują wojska. Zboże zdrożeje.

Kopiar. Zamoy. (*nr. 226*) *i Dzik.*

Ill. D-ne, D-ne beneficentissime.

Binas eodem die parvo intervallo scriptas Ill-tis Vestrae litteras accepi. Ex prioribus quid de adeunda Pernoviae possessione Ill-tas Vestra constituisset, D-num Praefectum arcis Rigensis feci certiorem: ut est fide in Rempublicam et Reg. M-tem officioque et observantia in Ill-tem Vestram plenus, nihil se praetermissurum recepit, quo D-no Liesniowolski commodare poterit, poterit autem rebus plurimis, inprimis vero commeatu aliisque rebus Riga recte curandis, dummodo D-nus Liesniowolski vicinitatem cum eo comiter colat, Sales enim possessiones suas veteres, quas superiore aestate ab hoste sumptu suo reciperavit, cum Pernava confines Praefectus Rigensis habet. De Pontio (*s.*) iam D-no Liesniowolski cura vacua esse licet: pavor Narvicus, quas ad Parnavam copias nuper ille collocaverat, Revaliam transtulit. Gratias multo maximas Ill-ti Vestrae D-nus Praefectus Rigensis agit, quod sibi studia eius Ill-tas Vestra grata esse patitur, cupitque esse Ill-ti Vestrae quam commendatissimus. Parere mandatis Ill-tis Vestrae (quod debeo) (*s.*), promptissime et Derpatum occurrerem, nisi me hic etiamnum teneret primum expectatio reliquae pecuniae, quam se Ill-mus Curlandiae Dux mutuam curaturam recepit, ea equitibus ex lustratione Peczurensi [2]) (quod solis equitibus Reg. M-tas concessit) stipendia mihi solvenda sunt; tenet etiam absentia D-ni Farensbegii, qui ab uxore, quam decem ab civitate hac milliaribus in Curlandia magnas possessiones habentem opulentamque nudius quartus duxit, se Rigam nondum retulit, a quo mihi apochae [3]) certae solutarum nomine Reg. M-tis pecuniarum sumendae sunt; tenet etiam tentatio valetudinis meae, cui febris molesta est, quam tamen, quod intervalla habeat, (Deum confido) (*s.*) medicus brevem fore pollicetur. Cum me confirmavero, aliquantisper me servum Ill-tis Vestrae sistam. Scripsi ante Ill-ti Vestrae magnum Carthagini et vicinis locis exulum Corinthiorum esse numerum praeclara in Republica fide et studio, sed multa prius cupiunt explorata habere non aliena ab hoc genere consiliorum, de quibus coram (Deo volente) exponetur, et ipsi exponent. Interest illorum privatim etiam, cum et domus in civitate et foris in propinquo agros plerique habeant, ut fiat, quod optatur [4]). Alea (*s.*) curabuntur ex postremo mandato Ill-tis Vestrae, dummodo mensura altitudinis maximae, sine qua ordiri telam non possunt, praescribatur. De musicis itidem voluntatem Ill-tis Vestrae ad Lindanos perscribam. Quod iussit Ill-tas Vestra posteriore in epistola D-num Spilum scire, feci et monui, etsi eadem mandata ab Ill-te Vestra acceperat. Per-

naviae tantam rei frumentariae inopiam esse aiunt, ut soli nobiles aliquid secalis in potestate habeant, reliqui prope acoribus vivunt. Itaque qui ista explorata se habere dicunt, Spilum monuerunt, ut hinc aliquid recta curaret, simul ac navigari vere poterit, nullum alium in locum facilior quam Parnavam erit commeatus importatio. Novi hic nihil est. Summa omnes expectatione tenentur, dum Livonia se Mosci eliminent, tum sollicitudo quaedam homines tenet, quid de iis arcibus, quas Sveci in Livonia habent, futurum sit, et sperant tamen facturos erga Reg. M-tem Principem nostrum Svecos, quod ius est, potius quam vel cum Moscis periculosa dimicatione certaturos. Commendo me Ill-ti Vestrae D-no beneficentissimo meo. Carthagini die 15 Februarii 1582.

Ill-tis Vestrae

D-ni Lituani certatim hac in civitate sibi hospitia designant. Sollicita est civitas Ill-tis Vestrae observantissima, ut ea ampliter diversari possit. Designatorum tamen regiorum nemo adhuc venit. Commeatus causa recte faceret D-nus Pudlovius [5]), si Coppum aut alium quempiam quamprimum huc mitteret, gravis enim annona hoc loco futura est, quoad mare aperiatur.

servus obsequentissimus Tidemannus Gise sspt.

[1]) *List datowany* Carthagini, *co zastępujemy tutaj Rygą tem śmielej, że następny list z 16-go II pisany jest z Rygi, a okazuje się z niego, że Giese jest bardzo chory.*

[2]) *Pieczary; zob. nr. 717 uw. 15.*

[3]) *W kopiar. Zamoy.:* epochae.

[4]) *Zob. t. II nr. 698, t. III nr. 724 i 727.*

[5]) *W t. II nr. d. 35 wymieniony jest* Pudłowski, starszy hetmański; *podczas całej kampanii prowadził rachunki Zamoyskiego Jan Pudłowski, tworząc z nich całą księgę rachunkową (zob. przedmowę); w późniejszej korespondencyi spotykamy Jana P. z tytułem wojskiego sochaczewskiego.*

744. Giese do Zamoyskiego. Ryga, 16 II 1582.

Czując nadchodzącą śmierć żegna go ze wzruszającem przywiązaniem, poleca mu braci swoich, daje wskazówki co do papierów urzędowych i z imponującym spokojem oczekuje końca.

Kopiar. Zamoy. (nr. 232).

Illustris Domine et Domine beneficentissime.

Quam proxima epistola febrim mihi brevem fore medicum polliceri scripsi, eam Deus Optimus Maximus, immissa (*s.*) ad quotidianam conti-

nuam altera quotidiana, duplice ad priorem, pro sua divina paterna voluntate brevissimam facit: neque enim me spero crastinum praevicturum diem, tanta est imbecillitas et tot propinquae mortis simptomata. Sequor libens voluntatem misericordissimi Dei, ante cuius faciem me etsi peccatorem maximum, tamen ablutum sanguine Domini nostri Iesu Christi victurum confido. Id doleo secundum peccata mea, quae deploro, quod discedam, antequam Ill-tis Vestrae in me beneficiis et prolixa animi benevolentiae potuerim meis servitiis satisfacere. Servivi tamen et Regiae M-ti et Mag-tiae Vestrae pro modulo ingenii mei non sine casta fide et, quod unum mihi in altera vita restabit, Deum Optimum Maximum pro Ill-tis Vestrae fortuna et perpetuis contra hostes Reipublicae victoriis orabo. Scripsi S. Reg. M-ti [1]) de meis miserrimis fratribus (horum tres habeo), qui meo ex obitu perpetuum accipient et dolorem et incommodum, Borzechovium [2]) relinquat; memini militibus id datum, et mea militia palatina fuit. Relinquo illis ad mille florenos debitorum. Supplico Ill-ti Vestrae, iuvet eos apud Reg. M-tem, ut ne praeter maerorem [3]) ingentem detrimento opprimantur. Commendo eos clementiae et in manum Ill-tis Vestrae, tot rebus feliciter gestis praestantem. Quae ad cancellariam pertinent, ea omnia sunt inter meam suppelectilem (*s.*) Vilnae probe asservata; spero nihil desideratum esse, nota ista sunt Stanislao [4]) Ill-tis (*s.*) Vestrae qui indicabit. Deus filii sui Servatoris nostri Iesu Christi causa misereatur miserrimae animae meae, Ill-tem Vestram diutissime superstitem semperque felicem conservet. Commendo me vivum et mortuum gratiae Ill-tis Vestrae. Rigae die 16 Februarii 1582.

Servus Ill-tis Vestrae et hac et aeterna in vita fidelissimus

Tidemannus Gisius, manu moribunda, quae totam scribere non potuit.

[1]) *Zob. załącznik.*

[2]) *Wieś Borzechów na jeziorze Borzechowskiem w dzis. powiecie starogrodzkim* (*Stargard*), *która długi czas w ręku Giesów zostawała* (Niesiecki); *później było starostwo niegrod. Borzech.* (Sł. Geogr.); *teraz Zamoyski nazywa je* praedium (*nr. 752*).

[3]) *W rkp. Dzik.* memoram; *tak było i w Zamoy., ale poprawione spólcześnie.*

[4]) *Zapewne Stanisław Piotrowski, brat sekretarza, jeżeli nie mowa tutaj o którym z braci autora.*

745. Rotmistrze Lubowiecki i Szwaracki do Zamoyskiego.

Nowogródek Infl., 16 II 1582

Armaty wprowadzili. Proszą o żołd.

Bibl. publ. przy uniwers. warszawskim. Rpks nr. 7—$^{2}/_{20}$. *Oryginał własnoręczny (obydwa podpisy tą samą ręką) ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.*

Jaśnie Wielmożny a nasz miłościwy Panie. Uniżone służby nasze WM. swemu m. p. pilnie zalecamy etc.

Czyniąc dosyć rozkazaniu WM. swego m. p., staraliśmy się z pilnością, żeśmy tę wszystkę armate do zamku wprowadzili, jakośmy najrychlej mogli; którą drudzy rotmistrze, z więtszemi rotami będąc, tak przed zamkiem zostawiwszy odjachali. Cośmy też jednak na wielkiej pieczy mieli, żebychmy ją byli jako naprędzy w zamek wprowadzili, chodź z trochą ludzi sami dla siebie. Około pilności i straży zamku, ta jest i będzie jako może bydź nawiętsza z tą trochą wybrańców, których więtsza część chorych leży, ci też drudzy barzo sobie tęsknią do domów, i nie wiemy, jako ich zatrzymać będziem mogli. Na ten miesiąc Februarium dał nam pieniądze p. Stanisławski; którego już jeno 13 dni dosługować mamy, a przedtym tymże wybrańcom zostało się jem winno po kopie, o które prosiem, racz się WM. n. m. p. przyczynić do Kr. JM., bo sam barzo strawno na te niebożęta, i nawet kupić w zamku mięszkając dostać nie może żywności, bez której trudno ich trzymać. My osobami swemi z chęcią gotowiśmy służyć sam, póki jest wola i rozkazanie Kr. JM., ale baczym, że na takowym zamku pogranicznym zeszłoby się ludzi i tyle troje, co ich teraz jest pewnych i obecnie będących, czemu i sam WM. nasz m. pan lepiej rozumieć raczysz. Pana Lenka rotmistrza jeszcześmy do tego czasu nie widzieli. Rozumiemy to o WM. swem m. panu, że WM. pilności i gardłowania naszych przed Kr. JM. zapomnieć nie raczysz, a my to wiecznemi czasy zasługować WM. swemu m. panu będziemy. Z tym służby swe nanisze powtóre WM. swemu m. panu zalecamy. Dat. w Nowogródku dnia 16 Februarii anno Domini 1582.

WM. naszego miłościwego pana nanisze słudzy Wojciech Szwaraczki [1]) Wojciech Lubowieczki.

[1]) Niesiecki *pisze go* Swarockim, *podając, że u Stefana króla był arcerzem; rotmistrz wybrańców z województwa poznańskiego i kaliskiego* (*ibid.*).

746. Leniek Maciej do Zamoyskiego. Wolmierz, 17 II 1582.

O postępach ewakuacyi, utrudnionej przez brak podwód.

Bibl. publ. przy uniwers. warszaw. Rkps nr 7—$^{2}/_{20}$. *Oryginał własnoręczny z adresem* JW.P.P. Janowi Zamośckiemu [1]) Kanclerzowi *i* Hetmanowi Koron. Głównemu Krakowskiemu *etc.* staroście p. m. m.

Nanisze służby me do łaski WM. m. m. pana zalecam.

WM. m. m. panu oznajmuję, że Moskwa dziś wyjachała z Wolmierza i z Rumborku, z Trykatu jutro wyjedzie—z wielkiem (*s.*) frasunkiem i narzekaniem z strony niedostatku podwód, bo aż bojarskie dzieci strzeleckie żony i z rzeczami brać musieli na swe sanie, bom jem dłużej mieszkać nie dopuścieł. Bóg zna, m-ciwy panie, że to ich tak długe (*s.*) sam mieszkanie nie mną [2]) się działo abo moją niedbałością [2]), ale wielkiem nieposłuszeństwem dzierżawiec ziemie inflanckiej, bo ani na moje częste pisanie imieniem WM. m. m. pana, także listy WM. nietylko żeby mię podwodami ratować mieli z dzierżaw swych, ale i poddanych włości owo tych, którzy się do dzierżaw ich rozjechali, dostawać mi ich nie pomogli, a jam tak wiele słać już kogo nie miał, a snać i drudzy po potrzebach swych też poddane rozesłali: owo panowie Moskwa, co chcieli podwód tysiątą, to przestali na kilkudziesiąty. Oprócz pan Kocieł [3]), pan Kitlicz [3]), pan Młodiawski ci mię potrosze podwodami obesłali, Bierink i panowie ślachta niemiecka ci beli obiecali; czekałem na nie dwa dni—i jednej nie przysłali. Tych też rzeczy m-ciwy panie, których u nich ani u mnie na regestrze nie beło, tychem jem wydać nie chciał, czego zostało niemało wielkiej i małej strzelby, dzwonów i inszych drobnych rzeczy, co oni w zamku popieczętowali, jam jem też musiał dadź na to rekognicyą, że tego w mem regestrze nie beło, czego regestru dla prędkości WM. nie posyłam, ale skoro się z niemi odprawię, wszystko spisawszy WM. m. m. panu odeślę, abo jeśli łaska WM. m. m. pana kazać mi sobie służyć do Rygi, a jeślibym sam czego nie omieszkał, sam odniosę; te wszystki rzeczy odebrawszy i z zamkami oddałem tem, komu WM. m. m. pan rozkazać raczeł. To też WM. oznajmuję, że na nas sam w tych krajach głód wielki, jeśli nie będzie staranie WM. naszego m. pana o nas, barzo źle. Z tem nanisze służby swe WM. m. m. panu zalecam. W Wolmierzu 17 Februarii 1582.

Naniszy sługa WM. m. m. pana Maciej Lenyek sspt.

[1]) *W oryginale:* Zamosczkiemu.
[2]) *W oryginale:* mnam, *niżej* niedbaloscziam.
[3]) *W oryginale:* koczyell. pan Kithlycz.

747. Stadnicki Stanisław do Zamoyskiego. Wolmierz, 17 II 1582.

Wolmierz odebrał. Cierpi głód.

Bibl. publ. przy uniwersytecie warszaw. Rkps. nr. 7—2/20. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką (Śreniawa) i adresem zwykłym. Receptum: In Sesskiel 18 Febr. 1582.

Jaśnie Wielmożny a mnie m-ciwy Panie. Służby swe naniższe w łaskę WM. m. m. pana zalecam, zdrowia dobrego z szczęśliwym powodzeniem WM. m. m. panu wiernie życzę na czasy długie.

Czyniąc dosyć rozkazaniu WM. m. m. pana spieszyłem się, żebych co naprędzej do Wolmierza przyjechał; starałem się też o to z pilnością, żeby się było mogło co nawięcej podwód zebrać. Zarazem list WM. do dzierżawiec zamków iflantskich przyległych posłałem przez sługę swego i samem pisał także i do szlachty do niektórychem sam jeździł. Od dzierżawiec i od szlachty jeszcze do tych czasów odpisu nie mam, a ci u którychem sam był, przyobiecali byli podwód dać, do tych czasów ich niemasz, chyba dwaj szlachcicy przysłali. Wszakże zebrało się podwód wszytkich ze włości i z szlacheckiemi konnych pięćdziesiąt i siedm, a pieszych chłopów pięćdziesiąt i sześć, i już dziś Moskwa wszytka z Wolmierza wyjechała do Trykatu na noc i pan Lieniek z nimi, bo go nie chcą od siebie puścić: Niemców [1]) się barzo boją. WM. m. m. panu oznajmuję, że sam głód wielki, bo niemasz nic a nic zgoła co jeść, i choćbych był rad co kupił u Moskwy żywności, tedy i sami jej dosyć słabo mieli, i chleba u nich nie mógł dostać kupić; ażem do szlachcica jednego niemieckiego sam dwie mili słał kupować chleba, i przysłał mi kopę darmo i bęczkę (*s.*) piwa. Proszę WM. m. m. pana, żebyś mi WM. raczył oznajmić, kędybych miał rotę obrócić, bo sam by miała i dwa dni być, musieliby od głodu zdychać, bo nic zgoła żywności nie dostanie, by i troje pieniądze dawał, a lepiejby, żeby żołnierze tę trochę żywności, co w woziech mają, w drodze trawili, do leży jadąc, bo sam zowąd dwadzieścia mil pustyniami muszą iść do Żmudzi, kędy nigdzie żywności nie dostanie ani koniom ani sobie. WM. też m. m. pana proszę, żebyś WM. raczył pieszych też co przysłać aby ze trzydzieści, którzyby wartowali, bom ja sam jedno samoczwart został, a obmyślił tak o nich, jakoby też żywność mogli skądkolwiek mieć, bo sam na chłopiech i beczki zboża nie może wyciągnąć, tak nędzni są. Iż mam tę sprawę, że WM. m. m. pan w tych czasiech pojedziesz do Rygi do Króla JM., tedy jam gotów WM. m. m. p. tam na tę drogę służyć, tylko proszę, żebyś WM. m. m. pan raczył oznajmić, kędy i kiedybym miał WM. m. m. panu drogę zajachać.

Zatym służby swe naniższe w łaskę WM. m. m. pana zalecam. Dat. z Wolmierza 17 Februarii anno Domini 1582.

WM. m. m. pana naniszy sługa Stanisław Stadnicki ze Żmigroda Rotmistrz K. JM. ręką swą.

[1]) *T. j. Szwedów: por. t. II indeks.*

748. Zamoyski do króla Stefana. Seskiel, 18 II 1582.

Sejm doradzał dla podatku; po uchwale podatkowej sejmików konieczna tylko rada senatu. O powolnej ewakuacyi Inflant (ze szczegółami). Jak rozporządzić wojskiem. Czy nie ruszyć na Pontusa, choć Moskwy nie można jeszcze być pewnym.

Kopiar. Zamoy. (*nr. 225*).

Iam nudius tertius M-ti Vestrae scripsi, publicata profectione M-tis Vestrae Rigam, alienum fore a M-tis Vestrae gravitate mutare institutum, cum eius rei nuntius etiam in Svetiam et in Moschoviam ipsam penetravit. De comitiis obeundis suaseram in incertum eventum conventuum particularium; iam vero in conventibus particularibus tributo sancito [1]), nunquam autor fui nec sum, ut M-tas Vestra ea obeat. Hoc tamen curandum puto, ut dissidium illud in Maiori Polonia componatur. Admonendus est Archiepiscopus [2]), quod, etsi fortasse ignorans, incommodet rationibus M-tis Vestrae. De convocatione habenda suaderem etiam ante discessum Rigam, nisi is vulgatus esset, etenim etsi non plures fortasse venirent, ut M-tas Vestra scribit, quam qui in legatione venerunt, tamen hoc non satis erit, nec etiam si ad alios litterae dabuntur. Hoc enim instituta istius Regni requirunt, ut convocentur: qui vocati non veniunt, ipsi sibi desunt, in Rege nihil requirere possunt; si non vocantur, etsi vocati non forent venturi, tamen habent, quod accusare possint. Celeritatem vero adiuturam fuisse M-tem Vestram arbitror, si ante aliquot hebdomadas Mosci ex Livonia excessissent. Sed tanto elapso tempore iam iamque instante resolutione hiemis, mutatam multarum rerum rationem video. Sed haec etsi ta se habeant, non amplius ut ante scripsi dissuadeo, quominus veniat. Ego inde subito decederem valetudinis causa, nisi Derpatum adhuc me moraretur, quo non accepto haud tutum mihi videtur recedere, etenim me discedente fortassis etiam exercitus ipse nulla ratione retineretur, ut commeatus inopia et aliis incommodis. Ita detrusus sum nescio qua ratione ad molestissimum et vilissimum aurigandi Moscis ministerium: iam illis Derpatum misi equos M-tis Vestrae Reg. ducentos, misi ad ducentos et quinquaginta moschoviticos parvos equos, contractos a militibus, misi ad centum meos curules valentes, misi vero et ipsum D-num Palatinum Braclaviensem, ut urgeat, ut discedant, eosque de his, quae ipse constituit, admoneat. Nihil tamen adhuc certi per aliquot dies ab illo cognoscere potui, saltim id, quod bonam spem faciant Mosci se discessuros.

Igitur et ipse cras eo contendam cum mea saltim turma et in monasterio quodam ad urbem divertam. Habebo adhuc reliquos meos equos curules ad centum, poscam etiam a militibus, et me duci non patiar, quominus statim, quid velint, intelligam. Non vereor ego, quominus fidei satisfaciant, sed hoc suspicor, cum nullae sint podvodae, quibus alii evehantur, Pernovia et Felino hos decedere nolle, priusquam isti deducantur, ne clauso aditu ad Pleschoviam isti postea, qui Pernovia et Felino venient, vel a nostris vel a Svecis spolientur; quam ego illis dubitationem evellam ex animis. Cum podvodas pro Pernovia et Felino nulla ratione habere possim, cogar fortasse vel aurigas conductum Rigam mittere, tamen utrum eorum ibi copia sit, etiam ignoro. Praeterea vero pecunia careo. Proinde M-tas Vestra videat et ipsa, quid facere possit. Iam quidem Mosci decesserunt Wolmiro, Rumburgo, Trikatho, Azelo, Marienburgo, quo singulos rotmagistros misi, qui non diu cum ipsis licitati in arces immigrarunt. Postquam vero immigrassent, Mosci illo contubernio diu uti noluerunt, atque ita excesserunt. Quod M-tas Vestra Reg. scribit, ut in Provincia duo millia equitum relinquam praeter eos, qui in arcibus erunt, sciat M-tas Vestra Reg. id nulla ratione fieri posse propter inopiam commeatus. Necessario mittendus erit miles in stationes, ut se aliquantisper recreet, qui vero dimittendus erit, ut inde in Poloniam contendat. Hoc volui M-tas Vestra nescia ne esset, priusquam inde moveo. Quibus tamen M-tas Vestra uti vellet, illi propius ad Livoniam collocandi essent; qui dimittendi, remotius. Et hae turmae, quae cum suis rotmagistris missae sunt ad arces, dicunt se ob famem consistere non posse. Prorsus vastata est ista Provincia. De copia commeatus, qui in arcibus esset, famam augebant Mosci, nec puto eius alibi quam Felini et Derpati aliquam copiam fuisse. Vereor vero et illud, cum resolutio instet, ne post tot incommoda motis corporibus pestis exercitum invadat, crebro etiam nunc moriuntur, et in aliquibus apostemata se ostendunt. Supplico igitur, ut Reg. M-tas Vestra me faciat certiorem, num ad stationes mittendus sit exercitus, an cum illo contendendum, quod vix effici posse existimo, ut hic permaneat. Minus decem aut duodecem diebus in exoneranda Derpato Moscis consumere non possum; interim responsum a M-te Vestra ad me mitti poterit, iter enim inde Vilnam ultro citroque non plus duodecim dierum est. Inde vero contendam Rigam, ac fortasse etiam ibi M-tem Vestram Reg. offendam et commodius coram de omnibus conferam, neque enim omnia aut tuto credi, aut satis declarari litteris possunt. Inde vero post colloquium aliquam requiem mihi M-tas Vestra concedet, ut accepto a D-no Bucella consilio valetudinem curare possim et res meas domesticas satis neglectas et exhaustas in futurum providere. Iam igitur cum putem in idem tempus M-tis Vestrae adventum Rigam et

meum etiam ad M-tem Vestram necessario incidere, nec de numero peditum retinendo quicquam scribo, sed malo de eo cum M-te Vestra ipse coram colloqui, cum interim etiam, priusquam Derpatum tradetur, integer prorsus retinendus sit. Weierus quid a Ponto retulerit, M-tas Vestra ex responso, quod ad me perscriptum misit, cognoscet, simul etiam quae ab illo interim, dum ibi Weierus esset, leviter et dicta et facta sunt, M-ti Vestrae Conarski meus, quem eius rei causa mitto, referet. Etsi non vidi hominem, videor tamen iam nosse: levem scilicet et inconsideratum ac, quod in Svetia adiunxit, ebriosum. Potuerat certe vel ad Pernoviam profligari et tormentis exui, si vel id M-tas Vestra mandasset, vel etiam nondum emissis ex Livonia Moscis, in aliam partem intuendum non fuisset. Quod dixit Weiero a Palatino Novogardiensi de pace ad se scriptum, ego existimo illum potius, vel Regem illius scripsisse: quanquam de Moscis etiam, quod aliquid velint hoc tempore tentare, nihil compertum prorsus habeo, et eius rei causa maturarent fortasse de arcibus alienis decedere, sed tamen nihil affirmo. Panni aestimatio nova nulla est missa. Una cum Ill-ri D-no Balthasaro ad M-tem Vestram veniam. Biringius podvodas non dedit. Scotos [3]) misi Felinum; cum venerit M-tas Vestra Rigam, dimitti, si videbitur, poterunt, conductis aliis peditibus in locum eorum et delectorum ex bonis regalibus, quos ut M-tas Vestra tandem aliquando dimittat, necesse fortasse erit. De Scotis [3]) videndum, ne se ad Svecum conferant. Commendo me in gratiam S. Reg. M-tis Vestrae, D-ni mei clementissimi. Dat. in Seskiell die 18 Februarii 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Zob. nr. 722 uw.*

[2]) *Karnkowski, który zarówno według wiadomości nadesłanych Opalińskiemu (zob. nr. 714 uw. 5), jak i tych które otrzymał Król (zob. nr. 753), spowodował odmowę uchwały podatkowej generalu kolskiego styczniowego.*

[3]) *Zob. w t. II i tutaj o oddziale Szkotów za późno przybyłym.*

749. Possewin do Zamoyskiego. Moskwa, 18 II 1582.

O rokowaniach co do zachowania pokoju, stosunku do Tatarów, uwolnienia kupców wileńskich, o jeńcach. O listach do Rzymu. O relikwiach.

Druk. w Supplem. ad Hist. Russiae Monum. Petersb. 1848 *str. 386 z oryg. w Arch. Watyk. (por. sygn., tytuł dzieła i str. V);* Possevinus *o. c. k. 251 (odmianki zaznaczono w* Monum. *dokładnie, tylko uw. 24, str. 387 i 4 str. 388 zbyteczne). Przedruk. z* Poss. Starczewski *o. c. i* Rykaczewski *o. c. str. 422. Odpis w Tek. Nar. 89 str. 47.*

Przybył tutaj 15-go. Ab Andrea Solcanovio cancellario *otrzymał list Króla z 31 I.* Ex iis autem omnia, quae Ostroviae atque alibi adversus regios milites contigissent, Magnus Dominus et Senatores ipsius cognovere. - - -

eius Ser-tas (me proponente) - - - quamprimum Plescoviam nobilem *wysłać postanowił* cum litteris - - -, ex quarum exemplo, quod his erit adiunctum, intelliget, quantopere ei cordi sit, non solum ut pax divina ope sancita non violetur, verum etiam ut et tormenta Ostroviae iussu Vestrae D-tionis Ill-mae relicta in regiam ditionem statim deducantur, ac qui e Moscis fuerunt innoxa, qua digni fuerint, poena plectantur. Verumtamen *i on spodziewa się zadośćuczynienia za* multa post pacem a militibus regiis in Magno Smolenscensi Ducatu commissa. *Że* Mathias Przeworski *jest wypuszczony*, hodie mihi senatores retulere. Illud autem (negotium) de Tartaris, etsi nondum omnino concoctum est, optimum tamen exitum habiturum spero, cum pro sua sapientia Magnus Dominus intelligat, quam perfida sit atque venalis gens illa, ac quantopere praestet pecuniam Moscis contra Tartaros, quam Tartaris adversus Christianos tradere, quibus nihil antiquius est, quam opibus Christianorum Christi fidem delere lateque omnia, quae ad eius nomen pertinent, vastare atque incendere, cum ad omnem proditionis auram illi facillime accurrant. Rem itaque totam sic urgebo, ut non desperem sic ab utroque Principe suscipi posse, ut et gens illa ab utriusque finibus longius arceatur, et id perpetuae paci inter utrumque Principem fovendae magnopere sit commodaturum. Iam de mercatoribus, qui hic detinebantur, egi, praesertim do vilnensibus, de quibus in conventu legatorum itidem me praesente actum est - - - haud tamen vereor, quin statim dimittantur - - -. Sed et cum id fiet, confido fore, ut Regia M-tas non sinat se humanitatis officiis in liberandis captivis facile vinci. Quorum liberationem aliquorum cum mihi in castris dignata esset polliceri, iam sperandum est pace confecta restitutisque invicem arcibus facilius effectum id negotium iri, ne expectato quidem legatorum adventu, in quem reiecta ea tractatio erat; quod quidem ut fiat, per D-tionem Vestram Ill-mam enixe contendo. - - - litterae R-mi D-ni Nuntii, quas Vestrae Ill-mae D-ni scribebat *oddane mu* a R-do D-no Petrovio remitto, negotiumque Leopolitanum de Archiepiscopo quamprimum deligendo altero eorum, de quibus egimus in castris, Vestrae D-ni Ill-mae, id percupiente Summo Pontifice, commendo - - -. *Listy*, quas ad R-mum D-num Nuntium scribo, *są pilne*, erit enim Summo Pontifici pergratum cognoscere me iam iterum ad Magnum Dominum rediisse atque ab eo non solum perhonorifice, verum etiam benigne cum ad publicum convivium tum ad colloquia de pace servanda aliisque hisce rebus admissum fuisse. *O relikwie stara się.*

750. Zamoyski do rotmistrza Stadnickiego. *po 18 II 1582.*

Minuta własnoręczna z licznemi poprawkami na adresowej stronie n-ru 747.

Mój łaskawy panie Stadniczki.

Za pisanie WM. dziękuję i za to, że Moskwa z Wolmira wyjachała. Leży nie chcę *(?)* teraz jeszcze WM. oznajmić, póki się tu z Derptem nie *(?)* odprawię. Gdyby je *(?)* dawał teraz, rozbiegliby się wszyscy . . . . . do nich ...by sam został. Wszakże skoro się z Derp*tem* uprzątnę, napiszę przypowiedzi wszystkie i listy każdemu roześlę i WM. także.

Aczej *(?)* też i w tym czasie nauka *(?)* J. Kr. M. około tego już będzie.

Z tym się łaskawej przyjaźni WM. zalecam.

751. Zamoyski do króla Stefana. Dorpat, 23 II 1582.

Opisuje zajęcie Dorpatu. O opatrzeniu duchowieństwa i obrony miasta. Szwedzi Łotyszów obietnicami chcą zyskać. Nasi żołnierze muszą wypocząć.

Kopiar. Zamoy. (*nr. 227*) *i Dzik.; Arch. Watykań. Nunz. di Pol. 19, skąd odpis w Tekach rzymskich Akad. Um. w Kr. 31 G II. Druk.* Theiner, Annales Ecclesiastici *t. III str. 336; częściowo* Turgeniew, Historica Russiae Monumenta, Petersb. 1841 *str. 385 nr. CCXLIX* (*obaj z Arch. Watyk.*).

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Cum venissem huc ad Derpatum atque in proximum monasterium divertissem, misi ad aulicum Mosci ad urbem tradendam designatum D-num Nicolaum Zebrzydowski [1]) et D-num Stanislaum Zolkiewski [2]), qui dicerent me iam scire oportere, utrum urbem tradere velit, an ludat. Itaque prorsus die Iovis excedere debere, ni faxit, me exercitum in ditionem Principis ipsius ducturum. Non me posse existimare haec fieri ex mandato Principis; ille vero, quod negotium ducat, utrum faciat ex re Principis sui, nec ne, Principem ipsum iudicaturum, ad quem ego de eo per Legatum Pontificis relaturus sum, quod exercitus Sveticus occasione hac arrepta inter hanc cunctationem, existimans pacem inter nos solidam non esse, in Moschoviam irruperit. Ex usu igitur illorum Principis fuisse neque hanc occasionem audendi hosti dare, et si ausus fuisset, deductis ex arcibus Livoniae mature praesidiis, exercitum validiorem ad excipiendam eius vim paratum habere. Ad haec ille causatus paucitatem podvodarum [3]) rogavit, ut sexaginta equis adhuc iuvaretur, se educturum Moschos die Iovis vel ad summum die Veneris [4]). Dedi meos equos atque ita hostes hodie [5]) Derpato excessere, nostri vero immigrant. Me hic expectare necesse est equos meos, dum Pleschovia reducuntur, interim etiam responsum a M-te Vestra ad litteras per Pithovium missas accipiam. Die Dominico in templo parochiali (nam cathedrale magis corrup-

tum est), elata inde siligine et avena Mosci, locoque a meis sacerdotibus [6]), indulgentia a Possovino concessa, expiato, sacrum et concionem audiemus rudibusque ac plane militaribus modis, sed non ingratis erga Deum animis, „Te Deum Laudamus“ omnes canemus. Atque ita carnisprivium hoc, minus quidem madidi et lauti, quam illi, qui erunt Vilnae, laetissimi tamen exigemus, reputantes magnum Dei Optimi Maximi beneficium erga patriam nostram et erga M-tem Vestram, quem huius beneficii autorem et effectorem esse voluit, divinique consilii vim occultam admirantes, ut cum una cum religione vera eius urbis fundamenta iacta fuissent, unaque cum divino cultu urbs ipsa creverit, deinde luxuriantibus animis ac inter gravissima alia peccata ad extremum a recta fide erga Deum discesserit, barbarus hostis immissus sit, qui viginti aliquot annis in eum saeviret et, ornamentis templorum a novae doctrinae hominibus sublatis et corruptis, ipse cadavera etiam piorum Episcoporum ex sepulchris erueret, ut tandem post tot annos Principem, in Regione longe ab hac provincia remota natum, ad Regni vicini fastigium vocaret per eumque suum cultum in urbem auspiciis religionis conditam et amplificatam longo intervallo reduceret.

Est quod et ipsa M-tas Vestra diligenter secum ipsa cogitet et ex animo Deo Optimo Maximo gratias agat, atque ad laudem Eius utilitatemque populorum subditorum, ad quam procurandam Deus illam excitavit, omnes actiones suas referat. Curabo, ut in hac urbe maneat Thomas Lamchovicius [7]) sacellanus meus, sacerdos diligens, pius ac doctrina etiam ipsa Possovino commendatus. Perquiram etiam de pristinis possessionibus parochialis ecclesiae, ut de iis M-tem Vestram certiorem reddere possim, interim vero pecuniam illi aliquam relinquam, qua se sustentet. Haec nulla mora interposita facienda videntur, donec M-tas Vestra maiora, quae ad laudem Dei in hac provincia propagandam molitur, ipsa perficiat. Structura templi cathedralis non magna opera et impensa restitui poterit. Urbs et ipsa non parva et aedificiorum ipsorum tam publicorum quam privatorum forma satis demonstrat non modicas opes se habuisse. Aliqua ex maioribus tormentis opus est huc inferre, quae ut primo quoque tempore Novogrodeco adducantur, Rozen [8]) operam dabit; inde etiam pulveres et globi advehentur, praesidium etiam iustum militum a me relinquetur. Svecos ego existimo non longius quam ad Narvam et Iwanogrodum [9]) processuros. Commendo me etc.

Dat. Derpati die 23 Februarii a. D. 1582.

S. Reg. M-tis Vestrae fidelis subditus ac servitor. Ioan. Zamoiski sspt.

Cedula [10]) iisdem litteris inserta.

Svecus, cum non abundet pecunia et milite, eam rationem providendi huic incommodo excogitavit, ut agrestes Livoniae Lotvinos adaequos [11]) adscriberet ac immunitate tributorum et operarum donaret. Certe audio hoc genus militum a latrociniis, quibus sub haec bella continuamque provinciae vastitatem tollerare se necesse habebant, profectum magis quam pristinorum illius gnavum [12]) ac expeditum esse. Praefectus Weisenburgensis Svecus quid scribat ad Andream Orzechovium, quem Laissium misi, M-tas Vestra ex litteris eius, quas ad illum mitto, intelliget. Fidunt veri iam iamque adventanti. Interim credo scripsisse illos de pace ad Palatinum Novogrodensem ac fortasse etiam misisse ad eundem litteras ad Possovinum, ut inde in Moschoviam deinceps perferantur. Nobis tamen iam festinandum lente est, cum et militem habeamus taedio captum et ab apparatu bellico ac commeatu in tam vasta praesertim regione imparati simus. Prius haec paranda et militi quiete aliqua taedium excutiendum est, quam aliquid aggrediam; sed de his coram.

[1]) *Późn. generał wojewoda krakowski. U Turgeniewa* Tebzzidovuski· *u Theinera* Tebczidowschi.

[2]) *U Turgeniewa* Tolveroski; *u Theinera* Tolvewski.

[3]) *U Turgeniewa:* peduadarum.

[4]) *List pisany w piątek.*

[5]) *W kopiar. Zamoy. jest tylko* hostes, *w innych rkp. tylko* hodie.

[6]) *Ks. Wielogorski (umarł w Knyszynie po powrocie z wyprawy:* Księga Rachurkowa) *i niżej wymieniony* Lamchovicius (*por. t. II nr. 551*).

[7]) Solikowski *według tłómaczenia* Syrokomli (Krótki pamiętnik rzeczy polskich 1572—1590, Petersburg i Mohylew 1855. Dziejopisowie krajowi t. X) *nazywa go Tomaszem Lamkowiczem, pisząc, że został w Derpcie przełożonym* (*str. 63*). *U Theinera* Lanchovicius.

[8]) *U Turgeniewa:* Rolen.

[9]) *Zamek mosk., na pr. brzegu Narowy naprzeciwko Narwy, wzięty przez Szwedów.*

[10]) *Ceduły tej brak zupełnie u* Turgeniewa.

[11]) *W rękopisach:* ad equos.

[12]) *W kopii z Dzik.:* gravum.

752. Zamoyski do króla Stefana. Dorpat, 26 II 1582.

Czeka na konie i na wiadomości od Króla. DoNarwy posyłał, chcąc się wywiedzieć o sytuacyi. Zbaraski odjechał. Szkoci są w Rydze. Wstawia się za Giesem. O postępach ewakuacyi. O wybuchu w Dorpacie.

Kopiar. Zamoy. (nr. 228) i Dzik.

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clementissime.

Ego hic adhuc expecto reditum meorum equorum [1]) Pleschovia. Expecto item M-tis Vestrae litteras, ex quibus aliquid certi sciam tum de ipsius profectione Rigam, tum vero de exercitu disponendo. Certe hic diutius eum morari quam aliquot dies non possum tum propter famem, tum propter instantem resolutionem hiemis. Narvam misi cum litteris alia de re [2]), sed eum tamen propter finem, ut sciam, quid illic agatur, quanquam suspicor ne Moschos quidem tam celeriter aliquid agere posse, cum et Novogrodensis et Pleschoviensis tractus prorsus sit vastatus et resulotio hiemis instet, in flumine vero Velica omnia navigia a nostris sint corrupta. Audio Svecos Narvam et Iwanogrodum omnes vires conferre. Rumor etiam ad me perlatus est, quod Revaliae oratores Sveci M-tem Vestram expectent, dum Rigam veniet. D-nus Palatinus Braclaviensis nulla ratione se retinere passus est etiam acceptis M-tis Vestrae litteris propter gravissimas domesticas suas difficultates; itaque, postquam discesserunt Mosci Derpato, et ipse profectus est in Lituaniam, sic tamen, ut diceret se fore in aula M-tis Vestrae. Germani milites adhuc Rigae solutionem expectant; puto illos et M-ti Vestrae et mihi molestissimos futuros esse, cum eo veniemus, supplico igitur, ut M-tas Vestra Reg. iam tandem illis se liberet. Tidemannus miser aegrotat et periculose aegrotat; vehementer pertimesco propter illius probitatem et eruditionem, ne illum amittamus. Si quid illi humanitus accidet, rogo, ut M-tas Vestra Reg. iubeat haberi curam scriptorum, quae plurima apud eum fuerunt, ut M-tas Vestra scit, et in quibus et M-ti Vestrae et Reipublicae et meo muneri non parum interest. Habeat etiam, rogo, rationem miserorum fratrum eius, scio enim eum in servitiis M-tis Vestrae aes alienum conflasse, de praedio vero [3]), quod a M-te Vestra habuit, nihil adhuc utilitatis percepisse.

Mosci adhuc Pernovia et Felino nobis sunt emittendi, in quo certe non parva est difficultas. Kukenhausio iam excesserunt, Rozita, Lucena et Marienhauso nondum. Hic nebulones in arce, in qua Wladica divertebat, pulveres defoderunt, quorum una pars viginti quatuor horarum spatio, altera quadraginta octo incensa est et arcis quaedam aedificia corrupit cum clade trium tantum agrestium Lotvinorum. Commendo me in gratiam S. Reg. M-tis Vestrae, D-ni mei clementissimi. Dat. Derpati die 26 Februarii anno D-ni 1582. Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *W kopii z Dzik.:* equitum.
[2]) *Zob. nr. 761.*
[3]) *Borzechów; zob. nr. 744.*

753. Baranowski do Zamoyskiego. *około* [1]) *26 II 1582.*

Wiadomości o sejmikach. Poselstwo do książąt.

Regesty nr. 21 str. 2 nr. 7.

Albertus Baranowski jako listy pierwsze od JM-ci oddał Kr. JM-ci, potym drugie, na które zaraz kazał odpisać JM-ci Kr. JM. Dziwuje się, że od pp. Senatorów in Svetico negotio nic listów nie ma, jednak to negotium Kr. JM. myśli collatis z JM-cią consiliis resolvere. Kolski sejmik jako padł, co na nim było. Jedni sine comitiis pobór pozwalają, drudzy czekać sejmu chcą; posterioris sententiae dla prywatej jakicisi *(s.)* czyni Arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Korczyński sejmik wedle myśli padł. Kr. JM. iż o sejmie nic nie myśli. Jakoby Wielkopolaki z Małymi porównał, chce sententias pp. Rad requirere. Listy do pp. Rad i instrukcyą kazał pisać Kr. JM. o opatrzeniu Inflant i długów spłaceniu. P. Kuchmistrzowi brat umarł nie bez frasunku jego. O plebanią Bocheńską prosił na ks. Wielogorskiego Kr. JM-ci, ale dla wielu kompetitorów nic pewnego nie odniósł. Do Saskiego i Brandeburskiego i Pruskiego książąt które osoby wysyła Kr. JM.

[1]) *Bo z tego dnia dat. list Baranowskiego do Opalińskiego, w którym już są wiadomości o sejmikach i również mowa o listach do senatorów w sprawie nowych sejmików (Rkps. Bibl. Ord. Birż. nr. 1).*

754. Pontus de la Gardie do Zamoyskiego. Narwa, 28 II 1582.

Winnych ukarze; natomiast ostrzega, że przekraczanie granic szwedzkich siłą będzie odparte.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 19 nr. 2. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Illustri ac Magnifico D-no Ioanni Zamoiski de Zamoiskie, Supremo Regni Poloniae Cancellario ac exercituum Generalis *(s.)*, Cracoviensi, Belsensi, Knissinensi, Miedsirecensi, Krsessoviensi etc. Capitaneo, amico meo observan. et honoran. *Receptum:* A Ponto per eius internuntium 5 Martii 1582 Derpati. *Regest w nr. 122 str. 2 wr. 4.*

Illustris ac Magnifice Domine, amice charissime.

Litteras Ill-tis Vestrae accepi, in quibus conqueritur nostros captivasse aliquos nobiles Polonos, postea tamen dimissos. Quapropter Ill-tas Vestra petit, ut iubeam nostros, ut ab huiusmodi iniuriis deinceps abstineant. Ad hoc Ill-ti Vestrae responsum velim me hac de re nihil intellexisse, et, si quid contra decorum actum sit, id mihi maxime displicere Ill-tas Vestra sciat; efficiam quoque, ut si qui rei inventi fuerint, ratione facti iure puniantur. Sed nolo Ill-ti Vestrae latere me hodie litteras Capitanei arcis Väsenburgensis [1]) accepisse, in quibus conqueritur vestros milites, extra limites Reg. M-tis Poloniae egressos, in ditiones Reg. M-tis Svetiae irrupisse et rusticis ac nobilibus, prope confines habitantibus, magnam intulisse iniuriam. Peto itaque ab Ill-te Vestra, quod vestris inhibere velit, ut in posterum ab huiusmodi iniuriis desistere et se intra limites Poloniae continere velint. Quod si secus factum fuerit et nostris aliqua iniuria fuerit illata, non miretur Ill-tas Vestra, si nostri milites vim vi repellant. Ego, quantum ad nostrates attinet, serio mandabo, ne cuiquam ex vestris aliqua vis inferatur, et, ut non sint autores alicuius dissidii et controversiae, efficiam. Redditae sunt quoque mihi hisce diebus litterae Reg. M-tis Poloniae, in quibus Sua M-tas eadem a me petit promittitque se mandaturum suis, ut ab omnibus iniuriis abstineant et limites non transgrediantur, donec ad Reg. M-tem Svetiae suos legatos miserit, quibus demandare velit, ut tum de his tum aliis negotiis et rebus ad utrumque Regnum spectantibus agant et concludant. Bene valeat Ill-tas Vestra. Datae Narfuae *(s.)* 28 Februarii anno 1582.

Vestra Mag-tiae amicus observantissimus Pontus de la Gardye [2]).

[1]) *Wezenberg=Rakwerelin=Rakobor, dziś m-to powiatowe gub. estlandzkiej; powiat zwany jest wezenberskim albo wirlandzkim* (Sł. Geogr.).

[2]) Pontus de l—*wszystko wpisane w duże* P, *dopiero* a *osobno.*

755. Pontus de la Gardie do Zamoyskiego. Narwa, 1 III 1582.

Z powodu skargi rewelskich komendantów na wojska polskie z pod Parnawy zapytuje, czy Polska chce wojny, czy pokoju.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 19 nr. 3. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem jak w nr. 754. Receptum: A Ponto per eius internuntium 5 Martii 1582 Derpati. *Regest nr. 122 str. 2 nr. 6.*

Illustris ac Magnifice D-ne, amice charissime.

Postquam litteris Ill-*tis* et Mag. Vestrae responsum esset, allatae sunt mihi ex Revalia litterae, in quibus Capitanei arcis conqueruntur maximam iniuriam esse illatam subditis Reg. M-tis Svetiae ab exercitu Reg. M-tis Poloniae, qui iuxta Pernoviensem arcem castramentati sunt, ipsosque milites cogere rusticos ad suscipiendas vestrorum defensorias litteras, quod sane mihi videtur inimicorum et non amicorum proprium esse. Peto itaque ab Ill-te Vestra, ut in tempore (prout mos gentium est) mihi significare velit, si hostile aliquid et bellum (quod non spero) expectandum sit nec ne, ut res bellicas et cetera negotia secundum hoc dirigere et constituere queam. Si vero amicitia colenda et servanda est, prout hactenus inter utraque Regna illaesa servata fuit, iterum atque iterum peto, ut Ill-tas Vestra serio mandet militibus polonicis, ne irruptionem faciant in ditiones Reg. M-tis Svetiae et ut ab hostilibus armis et depraedationibus (prout inceptum est) deinceps abstineant et desistant. Ego curabo, ne quisquam ex nostris sit autor alicuius dissidii et controversiae, unde Regnorum iactura et detrimentum evenire possit. Sed si vestri milites dederint occasionem alicuius mali et ab incepto noluerint desistere, sed perseverare in proposito, sciat Ill-tas Vestra, si quid hostiliter eis evenerit, id nostris non esse ascribendum, sed ipsis, qui vim intulerunt; nam vim vi repellere licitum est. Voloque me apud Deum et utrosque Reges habere excusatum, si quid praeter expectationem acciderit. Bene valeat Ill-*tas* et Mag. Vestra. Datae Narfuiae *(s.)* d. 1 Martii anno 1582.

Vestrae Mag-tiae amicus observandissimus Pontus de la Gardye.

756. Zamoyski do Pontusa. Dorpat, *1—2* [1]) III 1582.

Regesty nr. 21 str. 12 oraz nr. 122 nr. 7.

Exemplum litterarum Ill-mi ad Pontum Dorpati anno 1582 [2]), quibus significat Moschum Narvam et Ivangrodum cum apparatu belli oppugnatum ire monetque, ut rem agat bono utrorumque Poloniae et Svetiae Regum, neve (?) Narva aliaeque Livoniae arces (quae iure optimo ad Regnum Poloniae pertinent) quicquam detrimenti accipiat. Praesidium suorum militum Polonorum ad Narvae defensionem offert polliceturque se idem praesidium bona fide deducturum, nisi inter utrumque Principem (Poloniae et Svetiae Reges) de eiusdem Narvae possessione conventum fuerit. Moschus enim (?) propter conditiones pacis nuper factae proculdubio a Narvae oppugnatione abstineret, si intellexerit nostro eam praesidio teneri.

[1]) *2 III daje znać ks. kurlandzkiemu, że wyjeżdża do Rygi (zob. nr. 758).*
[2]) *W drugiej redakcyi (nr. 122 nr. 7) data:* die Marcii a. 1582.

757. Zamoyski do Farensbacha. *okolo 2 III*[1]) 1582.

Regesty nr. 21 str. 13.

Między inszemi [1]) list JM-ci do p. Farensbecha, którym mu de uxore ducta [2]) gratulatur et, licet ab ipso non fuerit ad nuptias invitatus, se tamen ad suas ipsum invitaturum promittit, cum suo exemplo de ducenda uxore cogitetur. Dorpato.

[1]) *Zapisany bezpośrednio po nr. 740, a zaczęty jak poniżej, więc pisany pomiędzy 13 II a 4 III. Data blizka końcowej granicy prawdopodobniejsza jest z uwagi na następujący bezpośrednio nr. 758 oraz na to, że wiadomość (zapewne pierwszą) o małżeństwie Farensbacha otrzymał Zamoyski od Giesego w liście z dn. 9 II (nr. 727), który go doszedł nie wcześniej, jak 26 II (zapisany w kopiaryuszu Zamoy. pod nr. 220, bezpośrednio po nr. 752 t. j po liście Zamoyskiego do Króla z dn. 26 II 1582, a przed listem Zamoyskiego z 9 III 1582 nr. 761), w każdym zaś razie, jako pisany z Dorpatu, nie mógł być wcześniejszym jak z 24 II (zob. nr. 751).*
[2]) *Zob. nr. 727.*

758. Zamoyski do ks. Kurlandzkiego. Dorpat, 2 III 1582.

Regesty nr. 21 str. 13.

Rebus denique omnibus ex animi sententia constitutis Ill-mus se iam Rigam versus discedere Curlandiae Duci significat. Dorpato 2 Martii a. 1582.

759. Bielawski Stefan do Zamoyskiego. Kokenhauz, 6 III 1582.

Regesty nr. 116 str. 1 nr. 15. Oryginał własnoręczny zniszczony w s. II pl. 14 [1]).

A. 1582. List Bielawskiego do JM-ci sprawując się, dlaczego lud nad rozkazanie JM-ci zatrzymał.

[1]) *Zajmuje 3 strony pisma bardzo wyblakłego, a że w dodatku z obu boków wypadły spore kawały papieru zupełnie, z pozostałej części tekstu nie można wyczytać żadnej treści. Wobec tego podajemy tylko regest powyższy oraz datę widoczną na oryginale, tudzież imię Bielawskiego (zachowało się* St *i* B *bardzo wyblakle).*

760. Zamoyski do Rożna. z drogi, 7 III 1582.

Regesty nr. 121 str. 8 nr. 44.

Gdy do Rygi jechał JM., pisze z drogi do Rozna, iż dla grubości Pskowskich wojewod nie chce pisać, każe aby z nim ustnie się rozmówili, i czego w kondicyach pacis potrzebują. O podwody [1]) pod działa każe się starać. Ręką własną JM-ci pisany. 7 Martii 1582.

[1]) *Zapewne zbliżonej daty były:*

List JM-ci abo terminata do Rożna, że wojewodom Parnawskim odpisuje JM. Tegoż listu terminata tuż się najduje ręką JM-ci pisana.

zapisane bezpośrednio po powyższym pod nr. 45. Do Parnawy był posłany Leśniowolski. Rożen zaś do Dorpatu, więc być może, że zapisano tu mylnie: wojewodom Parnawskim, *tembardziej, że z innego fascykułu (str. 15 nr. 56 w dalszym ciągu nr. 769 zregestowano list:*

Do Rożna tamże, że Moskwa dłuższym pomieszkaniem naszych w ich ziemi uraża się.

Widocznie przez Rożna komunikował się Zamoyski z pieczownikami polskimi, pozostałymi w ziemi moskiewskiej i ze starszyzną moskiewską, bo niewątpliwie o powyższej korespondencyi mowa w nr. 767.

761. Zamoyski do króla Stefana. Kieś, 9 III 1582.

Wojsko rozłożył na kwaterach. Moskwa ustąpiła z dalszych paru zamków. O usposobieniu Szwedów. W czwartek stanie w Rydze.

Kopiar. Zamoy. (nr. 233) i Dzik.

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clementissime.

Fame premente et adeo proxima resolutione hiemis urgente, necesse habui, biduo antequam veniret Pithovius, exercitum in stationes dimittere. Upitense [1]) territorium, quod decem oppida continet, Ungaris assignavi; Polonis, quos, si usus foret, retinendos putarem, magna ex parte in Samogitia. Adegi ad mille equites, qui manebunt penes arces finitimas in Livonia et petent commeatum ex Curlandia; quos vero dimittendos putarem, iis ulteriora loca in Lituania assignavi, in quibus aliquot dies equos recreent et deinceps, ita iubente M-te Vestra, in Poloniam proficiscantur. Mosci Pernovia et Felino iam magnam partem impedimentorum praemisere; necesse vero habui sexaginta equos tormentarios M-tis Vestrae Pernoviam mittere, reliquos Felinum, cum podvodarum cogendarum et equorum Rigae conducendorum nulla facultas esset. Laissio, Uberpoli, Taurisio [2]) (quarum arcium duae priores supra Felinum sunt versus arces Sveci), iam excessere. Post responsum datum Veiero languescebant iam

Sveci: ad Głoskovium, dum a me missus Narvae esset, veniebant dicentes et Narvam M-tis Vestrae fore, modo M-tas Vestra amice agat cum Rege ipsorum. Inde nescio qua de causa denuo Ponto iactare se coepit. Cupio M-ti Vestrae occurrere, pridie quam M-tas Vestra Rigam inibit. Ex descriptione itineris M-tis Vestrae video M-tem Vestram die Martis Rigam ingressurum. Ego die Lunae divertam ad Novam molam, duobus a Riga milliaribus. Supplico, ut M-tas Vestra certiorem me facere iubeat, quem ad locum ad illam accurrere debeo. Commendo me *etc.* Kiess [3]) *etc.*

[1]) *Upita, Opiten gł. m-to powiat. i star. grodowego nad rz. Upitą, dopł. Niewiaży, dziś wieś w pow. poniewieskim.*

[2]) *Podobnie w t. II nr. 694 do Oberpola i B. Kamienia (Polczowa i Pajdy) oraz do Taurusu wysłany ten sam dworzanin: musiał zatem leżeć w pobliżu tych zamków.*

[3]) *Kieś, Kiesia. Wenden, łot. Kehse, Cehse, Wehse, est. Wenno-lin nad rz. Aa, późn. stolica województwa i biskupstwa, dziś m-to powiat. gub. inflanckiej v. ryskiej* (Sł. Geogr.).

762. Zamoyski do St. Bielawskiego. Kieś, 10 III 1582.

Odpowiada na nr. 759.

Minuta własnoręczna na adresowej stronie nr. 759. z licznemi poprawkami, uszkodzona mocno.

Mój łaskawy panie Bieliawski.

O djaki, o które WM. piszesz, na Kokenhauz (muszę teraz w Rydze odnieść do Króla JM.) (w Rydze, gdzie oto niedługo już będzie) [1]), teraz gdy Król JM. będzie w Rydze, odnieść się to musi J. Kr. M., aby opatrzyć to raczył.

Z strony zapłaty rocie WM. a to teraz tu w Kiesi pieniądze dawają, rozumiem temu, że i WM. dadzą.

Te podwody moskiewskie puść WM. i ostatek ich (?) rzeczy wydaj, nie zadzierżywając... [2]).

Z tym się łaskawej pamięci...

Z Kiesi 10 Martii 1582. Jan Zamoiski.

[1]) *Wyrazy oddane drobnym drukiem i w nawiasy ujęte przekreślił na oryginale Zamoyski; poprzestajemy na tej jednej próbce pracowitości Zamoyskiego w stylizowaniu listów, ponieważ następne przekreślenia również różnic w treści nie zawierają.*

[2]) *Następne dwa wiersze zniszczone; pozostały tylko środkowe wyrazy:* ...zamku, bo... rzeczy ....

763. Zamoyski do ? [1]). *przed 12 III 1582* [2]).

Regesty nr. 121 str. 8 nr. 50.

Pisze JM., że chce się widzieć z Królem JM-cią przed Rygą na ostatecznym noclegu.

[1]) *Nie do króla, bo regest po polsku, a do kogoś przy królu, najpewniej więc do Baranowskiego lub Alamanni'ego, z którym korespondował po polsku (zob. t. II nr. 607).*

[2]) *Bo przed wyjazdem do Rygi.*

764. Zamoyskiego na leże listy przypowiedne. Ryga, *po 12* III 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 5. Cztery blankiety z podpisami własnor. Zamoyskiego, z pieczątkami i oknami jak w niniejszym. Regesty w nr. 121 str. 13 nr. 11. oraz w nr. 21 str. 13 [1]).

Jan Zamoisky z Zamosczia, Kanclerz i Hetman Koronny, główny Krakowski, Knyszyński, Międzyrzycki (*s.*), Krzeszowski etc. starosta. Wiadomo czynię wszem, którym wiedzieć należy, a zwłaszcza Panom (*S.*), jich urzędnikom albo miesce jich trzymającym w jimionach niżej opisanych. Naznaczełech leżą i przystawstwo rocie jezdny na koni pana Rotmistrza J. Kr. M. w , skąd sobie i rocie swej żywności patrzać będzie. A tak WM. o tem wiedząc, raczcie kazać wszelaką żywność poddanym na samych i konie podług ustawy litewski za pieniądze wedle potrzeby dawać, niwczym się nie przeciwiając woli Kr. JM-ci. Pan Rotmistrz też aby skromnie a spokojnie zachował się na leży swoji, krzywdy i obciążenia żadnego ludziom ubogim nie czyniąc i nic jim gwałtem biorąc (*S.*), ale przystojnie się z nimi obchodził, z zwierzchności [zwierschnosczy] urzędu mego rozkazuję. Jeźliby się inaczej zachował, tedy nieodwłoczna sprawiedliwość z niego czyniona będzie.

Dat. w Rydze miesiąca Marca 1582 [2]).

Ioan. Zamoiski sst.

[1]) *Pierwszy regest w sygnaturze wymieniony brzmi:*
Na leże w Rydze żołnierzom polskim rozdane listy przypowiedne.
Dla niepolskich żołnierzy listów brak. W drugim regeście znajdujemy dalsze informacye:
Litterae indictionis seu bestelungu. Leże rozdane od Króla JM. i przystastwa (*s.*) rotom Kr. JM., z którychby żywność dostawać za pieniądze mogli

według ustawy litewskiej bez krzywd i uciążenia ludzkiego. Ustawa przytym Kr. JM. na żywność żołnierzom polskim i litewskim dana. 1582.

[2]) *Zapewne zsumowaniem tych rozporządzeń jest regest (nr. 121 str. 13 nr. 10):*

Rozpisanie (*s.*) leże, w którychby 2000 jizdnego luda, mianowicie w Inflanciech odpoczywać mieli.

w związku zaś z niemi:

Jan Młodzieiowski ks. Piotrowskiemu według listu jego posyła regestr pp. żołnierzów i rot do zamków inflanckich przyjętych na zatrzymanie ich.

Tuż jest regestr tego wszystkiego luda po zamkach infląckich rozsadzonego (*ibid. nr. 6*).

Z tegoż czasu musiały być lokalne rozporządzenia Zamoyskiego zregestowane ibid str. 8 nr. 48 i 49:

W Rydze aby gospod nie zastępowano tym, którzy przy JM-ci byli.

O tychże gospodach do Jabłońskiego (*zob. nr. 807: receptum*).

765. Zamoyskiego list świadeczny dla Zamani'ego. Ryga, 16 III 1582.

Używany w ostatniej kampanii do robienia podkopów sprawował się dobrze.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 5. Oryginał zepsuty poprawką, bez podpisu.

Jan Zamoiski z Zamosczia Kanclerż i Hetman Korony Polskiej, główny Krakowski, Knyszyński, Międzyrzecki, Krzeszowski etc. starosta. Wszem wobec i każdemu zosobna, ktożkolwiek będzie potrzebował list ten mój widzieć i czytać, oznajmuję, iż Matys [Mathisz] Zamani z Olkusza [Ollcusza], będąc wezwany przez sługi me na służbę wojenną w roku blizko przeszłym przeciw Wielkiemu Kniaziu Moskiewskiemu do podkopywania zamków i miast, trwając przez miesięcy dziesięć, zachował się [1]) według kondicyej swej dosyć dobrze i statecznie [1]), a tak zalecając go w tej mierze, ten list świadeczny jemu dać rozkazałem, wszech prosząc, iż gdziebykolwiek udać się chciał, aby za człeka dobrego i statecznego beł dzierżan. K temu, iż się do domu swego wraca, aby też bez nijakiej trudności i hamowania wszędzie beł wolno przepuszczon. Dat. z Rygi d. 16 Martii anno 1582.

[1]) *Ten ustęp dopisany tą samą ręką nad przekreślonym:* jako dobremu słudze wojennemu należało.

766. Zamoyski do Pontusa de la Gardie. Ryga, 17 III 1582.

Król Stefan pisał do króla Szwedzkiego; stamtąd Pontus otrzyma odpo-

wiedź. Posyła odpis listu królewskiego, ponieważ Pontus źle jego treść oddaje.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 3 nr. 2. Oryginał z podpisem ręką pisarza, gotowy do wysłania, z notatką inną ręką: Ponto de la Gardie. *Regest w s. III t. I nr. 116 str. 1 nr. 16* [1]).

Magnifice Domine, amice charissime.

Quod Mag-tiae Vestrae ad litteras illius nuper ad me Derpatum allatas statim non rescripserim, facile Mag. Vestra cognoscit, cur id factum sit, cum et Ser-mum Regem Poloniae, D-num nostrum cl-mum, venisse Rigam audiat et me ea, quae scripsit, necessario ad Reg. M-tem referre debuisse intelligat. His igitur de rebus, quas Mag. Vestra ad me scripsit, eius Reg. M-tas ad ipsum Ser-mum Regem Svetiae scribit: unde Mag. Vestra, quae ipsum intelligere oportebit, accipiet. Nec amplius aliquid Mag. Vestrae scribo, cum Reg. M-tis D-ni nostri ea sit consuetudo, ut omnia graviter et bono consilio suscipere soleat, quod etiam facere Ser-mum Svetiae Regem existimat. Itaque et in hoc negotio inprimis officio affinitatis erga Ser-mum Svetiae Regem satisfaciet, post etiam rebus suis non deerit. Multo vero minus necesse est eo commoveri, quod quaedam in illis litteris Mag. Vestrae velut per commotionem animi scripta videri possint, nam quanti haec facienda sint, ipsa Mag. Vestra probe novit. Quod in litteris Mag. Vestrae [2]) scriptum est redditas ipsi esse Reg. M-tis Poloniae litteras in iisque M-tem Suam a Mag. Vestra petiisse promisisseque mandaturam suis, ut ab omnibus iniuriis abstineant et limites non transgrediantur, donec ad Reg. M-tem Svetiae legatos miserit, equidem merito reprehendere debueram secretarios, quos per absentiam meam in aula reliqueram, quod ita ad Mag. Vestram parum regiae dignitatis ac iuris regii et regni memores scripserint, sed earum litterarum exemplum mihi ostenderunt, quod Mag. Vestrae mitto. Rogo, conferat id cum regiis litteris ac suis, quas ad me scripsit, ut cognosci possit, an in nostris secretariis, an vero potius in scriba Mag. Vestrae aliquid culpae sit. Bene valeat Mag. Vestra. Dat. Rigae die 17 mensis Martii anno D-ni 1582 [3]).

Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus Regni Poloniae Cancellarius, exercituum Generalis, Cracoviensis, Belsensis, Knyssinensis, Miedzyrecensis, Krzessoviensis etc. Capitaneus.

[1]) *Regest ten brzmi:* A. 1582. Ponto de la Gardie scribit Ill-mus commotum se esse nonnihil litteris Ponti, quibus scripserat redditas sibi a Reg. M-te esse litteras, quibus mandaturum se Reg. M-tas promittebat, ut miles M-tis Suae omnibus iniuriis

abstineret, nec limites transgrederet. Hoc vero (?) Ill-mus conflictum a Ponti scriptoribus esse indicat.

[2]) *Nr. 754.*

[3]) *W Bibl. Ord. Zamoy. w rkp. nr. 1793 p. t.* Listy monarchów obcych *w dziale* Szwecya *str. 49—52 jest oryginalny list Pontusa do Króla dat. z Rewla 19 III 1582, otrzymany w Rydze 31 III, pisany w odpowiedzi na zawiadomienie o zawarciu pokoju, a zawierający skargi na Leśniowolskiego i szereg żądań w sprawie stosunku Polski do Szwedów i do ludności inflanckiej.*

737. Rożen Zygmunt do Zamoyskiego. Dorpat, 18 III 1582.

Rozkazy jego wypełnia. Moskwa ruszyła pod Narew. Potrzeba mu piechoty. O sporach granicznych ze Szwedami.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 9 nr. 1. Oryginał z podpisem częśc. własnor., z pieczątką i adresem: W-mu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu z Zamosczya, Kanclerzowi i Hetmanowi, głównemu *etc.* m. m. p. do własnych rąk. *Regest obszerny w nr. 122 str. 3 nr. 9.*

W-ny a mnie m-ciwy Panie. Uprzyjme [uprzyme] służby me w łaskę WM. m. m. p. pilnie zalecam. M-ciwy Panie.

Oddał mi listy sługa mój od WM. m. m. p., także też i listy są mi oddane do Pana Kazanowskiego i do pana Liesniowolskiego i do tego wojewody moskiewskiego [1]). Co się tycze wojewod pskowskich, tedym tak postąpił, jakoś mi WM. m. m. p. przez pisanie swe naukę raczył dać, i frasował się na mię Holowin [1]). Posła Króla Szwedzkiego [Swieczkiego] tedym odprawił wedla nauki WM. m. m. p. W inszych wszytkich rzeczach tedy tak będę postępował wedla woli i rozkazania WM. m. m. p. Po ty działa zaraz wyprawuję (?) do Nowogrodka, które mnie należą, także i po inszą harmatę mnie należącą. Od pana Pudlowskiego doszedł mię proch i insze rzeczy, jako mi na piśmie podano.

Holowin z tym był przyjachał, aby żywność hospodarską brał, także i insza Moskwa przy niem, alem go odprawił przystojnie. Z strony wojska moskiewskiego, co się około niego dzieje, tedy WM. swemu m. p. oznajmuję, iż się zbierają do Pskowa Moskwa i tu żywności sobie wiozą i stąd ma ze Pskowa z Szwedem burdę zacząć, tedy jeszcze tego pewnie nie mogę wiedzieć, jeśli tej zimy, albo na wiosnę, ale będę miał na to pilne oko, iż będę wiedział, co się będzie działo we Pskowie; zaczym nie omieszkam WM. swemu m. p. o wszytkim dawać znać.

Proszę racz się WM. m. m. p. starać, jakoby sam mogło być więcej służebnych pieszych, bo teraz widzę po odjeździe WM. nie znać, by kto w mieście był, bo ci draby, którzy sam zostali, są barzo nikczemni.

I teraz po odjeździe WM. m. m. p. jeden rotmistrz umarł imieniem Cząbrski [Czabrsky], i rotę jego dałem ją (*S.*) dobremu, cnotliwemu człowiekowi i godnemu, panu Boczkowskiemu, za którym proszę, abyś mu WM. m. m. p. list na tę rotę posłać raczył. A iż sam przyszło kozaków przez 70, a mało nie wszytko szlachcicy polscy, którychem zabawił do nauki WM. m. m. p. nawięcej dla teraźniejszych niebezpieczeństw, także i dla onego zameczka, coś mi go WM. mój m. p. kazał osadzić (*?*), jeśliżeby Moskwa szła do Narwie; a tak i w tej mierze WM. proszę o naukę. A tento pan Boczkowski, co za niem piszę, tedyby się on prędko zdobył na rotę dobrą, jeśli będzie rozkazanie WM. m. m. p., a jabym chciał tego statecznie dojrzeć, bo o mię idzie.

Zameczek Fabin, który Niemcy dzierżą, który był zawżdy do Derptu, siła wsi derpskich (*s.*) sobie przywłaszczają, a tak i w tym mi trzeba nauki WM. m. m. p., bom tam słał (*?*), i na sługę mi się targali, powiadając, że to nigdy nie było do Derptu. A takby tego potrzeba, iżby się ten Fabin mógł nazad wrócić do Derptu. Także jest tam wieś wielga, którą zową Fiaski (*s.*), i tę powiadają, że to ich derewnia. O księdza też wszyscy jednostajnie WM. swego m. p. prosimy, bez którego nam sam barzo źle. Listy posła papieskiego WM. swemu m. p. odsyłam. Co jeno kolwiek nowego będę miał, a pewnego, WM. m. m. p. prędko znać będę dawał.

Z tym też przyjachał od wojewod pskowskich Holowin, upominając się o ten rozbój, co p. rotmistrze rozbili półtorasta wozów, o czym JM. p. Bech wie dobrze, chcąc odemnie wziąć sprawę, jeśli za to dosyć chcą czynić, czyli o tym mają do Moskiewskiego pisać. Widzę, żeby się jednali, i w tym proszę m-ciwy panie o naukę, bom ich tak odprawił, że w ty mierze posyłam za JM-cią panem Hetmanem. Na ten czas nie mam co inego WM. m. m. p. pisać, tylko proszę, abyś mię WM. m. m. p. z łaski swej pański opuszczać nie raczył, a ja, pókim żyw, na każdym miescu chcę być sługą WM. m. m. p. Z tym uprzyjme służby swe do łaski WM. m. m. p. pilnie zalecam. Dan z Derptu Martii 18 die 1582.

WM. m. m. p. zawżdy uprzymy [uprzimy] sługa Zygmunt Rozen
ręka własna.

Cedula.

Po napisaniu tego mego listu dali mi Moskwa sprawę, iż wojsko moskiewskie już idzie pod Narew, i co byli pierwej trochę Szwedowie urwali Moskwy, to teraz słyszę Moskwa Szwedów 15 set porazili, i za-

razem wskok posłałem ku Narwi dowiadować się, co się tam dzieje. Mczisławsky (*s.*) [2]), Mikita Romanowicz [3]), kniaź Siemion Twierski [4]), ci z tymi ludźmi dobywać mają Narwie. Skoro będę miał pewną rzecz o Narwi, nie omieszkam WM. m. m. p. o wszytkim dać znać. Z Wiliana [5]), z Pernawy tedy już Moskwa zjachała.

[1]) *Zob. nr. 760.*

[2]) *Mścisławski Fiedor, syn Iwana, potomek ks. Mścisławskich Olgierdowiczów* (*Enc. ros.* Brockhausa i Jefrona).

[3]) *Z rodu późn. dynastyi* (*dziad* (*?*) *cara Michała Fiedorowiczu* (*zob. tamże*).

[4]) *Sain Bulat, b. car kasymowski, po przyjęciu chrześc. Siemion* (*Symeon*) *Bekbułatowicz W. Ks. Twerski* (Karamzyn *tłóm.* Buczyńskiego, Historya Państwa Rosyjskiego *t. IX str. 230 i uw. 460*).

[5]) *W art. Manteuffla w* Sl. Geogr. *znajdujemy pod Felin nazwę jego estońską Willandi, staro-niemiecką Velin, łacińską Viliende, a że w „listach przymiernych“* (*druk.* Kojał. *o. c. nr. 273 i 274;* Pogodin i Dubienskij, Kniga posolskaja mietriki W. Kn. Lit., Moskwa 1843 *nr. 82 i 83*) *nie znajdujemy wcale Felina, natomiast Wilian wymieniany jest pomiędzy Pajdą a Parnawą, jakoteż że w spisie artyleryi i amunicyi zrobionym przed wymianą zamków* (Kojał. *o. c. nr. 276*) *nie znajdujemy Felina tylko Wilian, a w skrócie tegoż spisu* (*zob.* Pogodin *o. c. nr. 85*) *pod Felinem podano tę samą ilość strzelb, co tam pod Wilianem, którego tu znów brak, więc niewątpliwie słusznem jest, że Kojałowicz uważa Wielian za równoznaczne z Felinem* (*zob.* Kojał. *indeks*), *a niepotrzebnie odróżnia Wilian od Wieliana i Felina* (*tamże*). *Nazwę Felin spotykamy w dokumentach polskich: Wilian w moskiewskich lub na nich wzorowanych.*

768. Zamoyski do Bielawskiego Macieja. *przed 27 III* [1]) *1582.*

Regesty nr. 121 str. 7 nr. 38.

Zamek Ołyszkę [2]) Pękosławskiemu [3]) JM. zleca i każe go oddać Bielawskiemu [4]), na co list swój daje Pękosławskiemu.

[1]) *Bo przy dystrybucie wakansów* (Polkowski *o. c. str. 352*) *Oliksty nie wymieniono, natomiast* pany Rotmistrze zostawiono przy Inflanckich zamkach, jako usiedli na nich ad aliam informationem, aż się rewizorowie zwrócą, *a zatem zmiany robiono przed tym terminem, zapewne za porozumieniem z Królem, więc po 12 III.*

[2]) *Oliksta=Marienburk* (*t. II z. 707*); *zob. Marienburg.*

[3]) *Stanisław, rotmistrz jezdny, który był pod Pskowem* (*t. II oraz* Piotrowski *o. c.*), *starosta maryenburski, marszałek sejmu 1585 r.* (*dyaryusze sejmowe z r. 1585 wyd.* Czuczyński *w* Script. rer. pol. *t. XVIII*). *W r. 1588 w styczniu* (Volum leg. *t. II f. 1204*) *widzimy go z tytułem* starosty sandomierskiego i maryenburskiego w Inflantach, *a w lipcu tegoż roku mamy wiadomość o jego śmierci* (Archiwum domu Radziwiłłów *wyd.* August Sokołowski *w* SS. rer. pol. *t. VIII str. 195*).

[4]) *Maciejowi, który pierwotnie odbierał Oliksty od Moskwy* (*t. II z. 707*).

769. Zamoyski do rotmistrza Ruszkowskiego. *przed 27 III*[1]) *1582.*

Regesty nr. 121 str. 15 nr. 5 b.

Do Ruszkowskiego[2]) aby Platerowi[3]) oddał zamek Lucen.

[1]) *Zob. nr. 768 uw. 1.*
[2]) *Rotmistrz (zob. t. II).*
[3]) *Zob. nr. 718 uw. 4; w art.* Manteuffla: O starodawnej szlachcie krzyżacko-rycerskiej na kresach inflanckich (Miesięcznik heraldyczny *r. 1910 nr. 10—11*) *nie wspomniany.*

770. Kmita do Zamoyskiego. *przed 27 III*[1]) *1582.*

Regesty nr. 121 str. 2 nr. 35.

Philon Kmita[2]) staranie swe w odyskowaniu ziemie Inflanckiej oświadcza, prosząc zaraz JM-ci aby na te jego pieczołowanie respekt był.

[1]) *Zob. nr. 768 uw. 1.*
[2]) *Kmita Czarnobylski, wojewoda smoleński, starosta orszański* (Wolff, Senatorowie). *komendant* (starosta) *Wielkich Luk.*

771. Gdańszczanie do Zamoyskiego. Gdańsk, 6 IV 1582.

Winszują zwycięstwa.

Arch. państw. w Gdańsku. Lib. missiv. t. 40 f. 35. Nagłówek: Domino Joanni Zamoiscio. Exivit 6 Aprilis anno 82.

Illustris, Magnifice ac Generose Domine etc.

Quibus verbis non ita pridem S. Reg. M-ti, D-no nostro clem-mo, de victoria et pace feliciter tandem comparata humillime gratulati sumus et litteris laetitia plenissimis et festi diei solennitatibus, quod hostem illum omnibus antea formidabilem et qui M-tis Eius antecessores contemptui non solum habuit, sed iniuriis etiam haud levibus totum Regnum afficere studuit. fortiter non minus quam feliciter represserit, fregerit et ad pacem ac aequitatis leges compulerit, et Deum Optimum Maximum omnibus votis precati sumus, ut ea res non intra decem annorum modo metas conclusa maneat, sed in perpetuum deinceps cum immortali Reg. M-tis gloria et Reipublicae commodo ac subditorum omnium felicitate

multis seculis perduret—iisdem verbis et secundis gloriosissimo principe votis non immerito Ill. Mag-tiae Vestrae quoque gratulamur, ad quam huius et victoriae et gloriae non minima pars pertinet, utpote primum eius expeditionis ducem, consiliorum auctorem et felicitatis regiae comitem ac participem [1]). Quae quidem gratulatio nostra iam pridem animis nostris concepta fuit, serius autem ad Ill. Mag. Vestram pervenit, quod non prius resciveramus, ubi Ill. Mag. Vestram stato loco esset convenienda. Enim vero Ill. Mag. Vestram cum virtute sua, praeclaris in Rempublicam meritis, tum singulari Dei benevolentia eo felicitatis fastigio collocatam videmus, ut inter tot res praeclare gestas qualiscunque haec gratulatio nostra ad laudem Ill. Mag. Vestrae longe lateque patentem non multum momenti afferre posse videatur, verumtamen ea est verae gloriae natura, ut etiam a minimis laudari et celebrari sese non indignum existimet.

Proinde, ut isthaec laus rerum fortiter et feliciter gestarum secundum S. Reg. M-tem Ill. Mag-tiae Vestrae et inclytae eius familiae propria et perpetua sit et fructus immortalis, iterum ac iterum maximis votis comprecamur. Quibus etiam preces nostras perquam reverenter adiungimus, ut Ill. Mag. Vestra pro perpetua sua erga nos gratia et benevolentia, uti antea patronum optimum se praestitit, ita etiam in posterum civitatis huius negotia quo graviora et difficiliora, eo benignius sibi quam commendatissima habere dignetur. Cuius gratiae et benevolentiae ergo quibuscunque possumus obsequiis demerendae nihil adeo reliquum facturi sumus, quod Ill. Mag. Vestram de grati animi memoria in nobis desideraturam existimabimus.

[1]) *W kopii* pacticipem *z potwierdzeniem.*

772. Zamoyski do Bolognetti'ego. Knyszyn, 19 IV 1582.

W sprawie Ługowskiego wyniośle, a nawet z groźbą.

Archiwum Watykańskie. Nunziatura di Polonia XIX p. 162. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym ze śladem pieczątki i adresem: R-mo D-no Alberto Bologneto, sanctae Sedis Apostolicae ad Ser-mum Poloniae Regem *nuntio*, D-no et amico honmo. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Krak. 26 D. 1 str. 263.*

Reverendissime Domine, amice honorandissime.

Redditae mihi fuerunt litterae R-mae D-tionis Vestrae [1]), dum ex Moschovia cum exercitu decederem, ad quas R-mae D-tioni Vestrae adhuc

non rescripsi, quod me subito variae difficultates in exoneranda Moschis Livonia excepissent; qua tandem per Dei gratiam recepta, ad S. Reg. M-tem Rigam veni communicatisque cum Eius M-te, quibus de rebus oportebat, consiliis, ab Eius M-te, ut mihi Knischinum ire atque post tot exantlatos labores incommodaque perlata aliquantisper quiescendo valetudinem reficere liceat, impetravi. Igitur iam liberior R-mae D-ni Vestrae rescribo, ac rescribo, ut officio meo erga illam satisfaciam. Nam quod ad ipsam rem attinet, quid necesse est me purgare de suspitione corruptellae in commendatione Nominati Praemisliensis: scio me id non solum in exigendis iis, quae mihi vel iure ipso cancellariae debentur, abstinentia, sed etiam libenter de meo et in Reipublicae necessitates et in divinum cultum erogando liberalitate obtinuisse, ut longissime ab huius criminis suspitione collocari debeam. Negotium vero, ut se haberet, iam Eius Sanctitati tum per alios, tum per R-mum D-num Episcopum Plocensem, legatum regium, et per D-num Possevinum ac, eo monente, per litteras quoque meas, brevissime scriptas, exposui. Praeterea vero non solum facile cognosci, sed manibus teneri poterit, ac praesertim, cum mihi per Dei gratiam ex bello reverso, quae divini cultus gratia diu animo mollior, iam facilius exequi brevi licebit. Nec vero est, cur ego hunc, quem in clientelam diu ante iustissimis et gravissimis de causis recepi, deseram, etenim, ut alia praeteream, ipsius quoque Sanctitati imponerem, si vanos istorum rumores confirmarem. Hoc potius pro mea erga Eius S-tem et Ecclesiam pietate, tanquam negotiorum huius Regni imperitu*m* [tus], monere debeo ac moneo periculose controversiam hanc cum Regno de iure nominandi moveri, et nulla alia necessitate, nisi quorundam hominum, haud satis affectus suos in gyrum rationis flexos habentium, levitate et calumnia urgente moveri, quod sane ipsum optimum et sapientissimum Pontificem videre vix non ipse cerno. Addo illud, si piaculum videtur Nominatus fecisse, quod aliquid Ecclesiae dederit, recipiatur id, nec illi in Ecclesiam ac maxime ea in provincia, ubi summa vastitas templorum est, non tam consequendi alicuius sacerdotii causa, quam ultro benignum fuisse fraudi sit, nec ea tententur, quae in hoc Regno sine magna rerum ecclesiasticarum perturbatione et incommodo tentari non possunt.

Commendo me benevolentiae R-mae D-nis Vestrae, quam bene valere cupio. Datum Knissini 19 Aprilis anno 1582.

R-mae D-nis Vestrae deditissimus

Ioannes de Zamoscie, supremus regni Poloniae cancellarius, generalis exercituum Cracoviensisque ac Mariemburgensis capitaneus

manu sua sspt.

Ceduła.

Quod vero vitam eius anteactam [2]) audio reprehendi [2]), de ea haud scio, etenim consuevi non tam in aliorum mores, quam in meos inquirere. Aliis, qui hoc praesertim in Regno debent inquirere, suadeo, si recte audire velint, ut non in unum, sed in omnes et diligentius in potentes quam in tenues inquirant.

[1]) *T. II nr. 677.*

[2]) *Emendacya: w kopii było* antenetam *i* reprenendi.

773. Gdańszczanie do Zamoyskiego. *Gdańsk, 4 V 1582* [1]).

Posyłają sukna w żądanym gatunku.

Arch. państw. w Gdańsku. Lib. missiv. t. 40 f. 53. Nagłówek: Domino Ioanni Zamoscio Regni Cancellario. Exivit 4 Maii 82.

Illustris, Magnifice ac Generose Domine, Domine gratiosissime etc.

Postulavit a nobis praesentium litterarum exhibitor nomine Ill. Mag. Vestrae pannos illos, quos eidem quotannis dare solemus, et ita quidem postulavit, ut illos longe melioris fili et maioris pretii tradi sibi cuperet, quam hactenus fieri consuevit. Quanquam autem istud non absque incommodo sit aerarii publici, tamen cum nihil non in gratiam Ill. Mag. Vestrae facere cupiamus, hac quidem vice postulationi eius satisfecimus. Quod uti plane confidimus Ill. Mag-tiae Vestrae fore gratissimum - - -

[1]) *W rkp. data opuszczona; zob. sygnaturę.*

774. Król Stefan do Zamoyskiego. Pryniany, 10 V 1582.

Zadowolony jest z objazdu Inflant. Nakazuje wysłać wojsko przeciwko Tatarom. O nadużyciach żołnierskich w Inflantach.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 57. Oryginał z podpisem własnor. i zakończeniem inną ręką, z pieczątką i adresem: Magnifico Ioanni de Zamosczie Cancellario et Exercituum Regni nostri generali Cracoviensi etc. Capitaneo nostro sincere nobis dilecto.

Stephanus *etc.* Magnifice *etc.*

Retulit nobis Secretarius Maior atque legit coram nobis articulatim capita litterarum suarum, quas a Sinc. Vestra in hoc itinere nostro accepit. Quod vero ad ea omnia illi dederimus responsum, illud etiam ex eiusdem Secretarii litteris Sinc. Vestra intelliget, quem putamus intentioni nostrae hac in parte satisfacturum. Optavissemus sane, ut totam eam provinciam, qua post tot labores Dei beneficio nobis obligit, perlustrare potuissemus, verum cum ob eius vastationem (quae etiamnum non cessat,

non secus ac si adhuc in Moschi manibus esset) ad praesens idipsum facere nequaquam potuerimus, attamen id nunc fecimus, ut, dum Vilnam in redeundo sumus, partem Livoniae ad ripam Dunae, disposito itinere nostro Riga Kokenhausium, peragraverimus; quam talem conspeximus situs amoenitate, soli denique ubertate, ut omnino contenti simus, neque hac reversos esse nos poeniteat. Sub hoc tempus quae damna intulerint Tartari ditionibus nostris, intelliget Sinc. Vestra ex litteris a Capitaneo Camenecensi [1]) ad Mlodzieiowskium Tesaurarium scriptis. Putavimus vero et eo nomine eundem Capitaneum in litteris ad Sinc. Vestram expressius scripsisse, quas ex ea causa, dum nobis exhiberentur, cum aperuissemus, nihil tale in iisdem scriptum reperimus, nisi quod Capitaneus Camenecensis se ad nos hisce de rebus litteras dare mentionem faciat, quas tamen non dedit, aut si dedit, nobis redditae non sunt. Operae pretium vero esse videmus, ut Sinc. Vestra, cointelligentia cum Campestri Russiae [2]) habita, pro more antiquo et officio generalis exercituum Regni ducis milites Podolicos ad ipsos fines Russiae, non tamen ad ipsum Borystenem quamprimum moveat eosque ibi, ubi commodius censebit, in finibus ipsis disponat. Quod ut sine mora faciat, eandem hortamur. Milites quoque hi, qui in servitio retenti remotius a Livonia absunt, ita ut huic provinciae nullo usui esse possint, Lituaniae vero oneri sunt maximo, movendi sunt necessario in Russiam, ut ibi cum Podolicis coniunctis viribus illos fines tueantur. Volumus igitur, ut statim Sinc. Vestra perscribat ad eos litteras, itinerario ipsis per Podlachiam vel Voliniam [3]) in Russiam, quo paulatim progrediantur, perscripto, mandetque illis, ut ex Lituania decedant utque in confinia Russiae, eo, quo nunc illorum Reipublicae usus est maximus, sese conferant, faciatque omnino, ut eisdem militibus nulla interposita mora Lituania exoneretur. Nec vero est, cur eos in hisce oris diutius retineamus aut perferamus, sive Mosci sive Sveci respectu, siquidem quantum Moschum attinet, cum eo pacem habeamus, cum Sveco quoque licet certa pax constituta non sit, nondum tamen bellum illi indiximus, et hunc aliquantisper sufferre, si eo res rediret, extra periculum poterimus. Litteras Walachi [4]) ad Capitaneum Camenecensem et Capitanei ad Mlodzieiowskium mittimus Sinc. Vestrae. Praetendunt causam nostri, quod Tartari ob non satisfactionem pro servitio in Moschovia praestito damna dent et ita semper faciunt, ut causam veram reticeant, aliam vero simulent. Quinimo horum haec ipsa causa est, quam ipse Golski [5]), custos finitimus, litteris suis expressit, nominans ex Niemirovia [6]), Bratslavia et Baro tantam vim pecudum et pecorum Tartaris abactam, quantam ab hominum memoria vix abactam esse. Bene valeat Sinc. Vestra. Dat. in curia Priniany [7]) die *etc.*

Saepissime perferuntur ad nos querelae de variis maleficiis militum. Quid et nunc milites Mathiae Bieliawski perpetraverint, intelliget Sinc. Vestra ex litteris Dzierzek, quas ad Castellanum Trocensem dedit. Sed et magis enormia ex Naruszewicz, venatore Lituaniae [8]), intelleximus, Bieliawianos itidem milites hic in oppido vicino uxorem alienam per vim abductam, a militibus nefanda passam, Romanam illam Lucretiam imitatam, manibus sese suis interemisse. Haec tanta scelera si impunita manebunt, procul omni dubio nobis totique Regno Dei Omnipotentis iram atque ultionem inducent, atque etiam fraena licentiae laxabunt talia et his maiora etiam in Polonia per id genus scelestos patrandi crimina. Est vero officii Sinc. Vestrae, ut in eiusmodi serio adnimadvertat. Quodsi vel de uno saltim facto conveniens adiderit exemplum, facile putamus reliquos postmodum in disciplina retineri posse et eam suspitionem, quod haec mandato aut conniventia nostra fiant, facile diluet [3]).

Stephanus Rex sst.

[1]) *Mikołaj Brzeski (t. II nr. 652 uw. 2).*

[2]) *Mikołaj Sieniawski*, qui finitimae militiae in Russia praeerat; praefectus militiae Russicae (Heidenstein *o. c. str. 199, 200*), campestris Russiae, campestrium copiarum praefectus, *kasztelan kamieniecki* (Źr. dziej. *t. XI str. 82, 222, 237*); *w 1578 r.* camenecensis capitaneus, exercituum Regni campestris, striensisque capitaneus (*ibidem str. 38*), *t. j. hetman polny.*

[3]) *Ustępy podane rozstrzelonym drukiem dopisane inną ręką.*

[4]) *Wołoskim* (*mołdawskim*) *wojewodą był wówczas* (*21 XI 1579—sierpnia 1582*) *Jankuła* (Jorga N., Geschichte d. Rumänischen Volkes, Gotha 1905 *t. II str. 534*).

[5]) *Stanisław, starosta barski* (*kopia listu jego do Króla w kopiar. birżańskim Opalińskiego*); *późn. kasztelan halicki, wojew. podolski, ruski* (Niesiecki).

[6]) *W oryginale*: Niemironia.

[7]) *Zapewne Preny, stolica starostwa puszczańskiego, dzis. m-to w pow. maryampolskim gub. suwalskiej.*

[8]) Niesiecki *wymienia Jana, łowczego lit., starostę łodziejskiego, marszałka trybun. lit. z r. 1592, syna Mikołaja, podskarbiego litewskiego.*

775. Zamoyski do króla Stefana. *Knyszyn* [1]), 15 V 1582.

Regesty nr. 121 str. 12 nr. 2.

Litterae Ill-mi D-ni Cancellarii ad Regem Stephanum, quibus collaudat curam et cogitationem Ser-mi (?) de successore in capitaneatum Derpatensem [2]) et Mariaeburgensem [3]). Quod munus cum plures ambivissent, singulos Ill-mus tanquam in bilance positos examinat. Epistola lectu et

cognitu dignissima, multa continens ad conservandam publicam salutem et, quod maximum, manu Ill-mi ipsius conscripta. 15 Maii 1582.

[1]) *Według danych księgi rachunkowej (zob. przedmowę).*

[2]) *Na Dorpacie pozostawiono najprzód Rożna, a po jego śmierci starostą został Ręczajski Wojciech, kaszt. warszawski* (Solikowski *o. c. str. 61*).

[3]) *Malborskie pruskie otrzymał Zamoyski 27 III 1582 (zob.* Polkowski *o. c. str. 352 oraz dyplom nadawczy z tejże daty tutaj w dziale aktów); co do Maryenburskiego w Inflantach zob. nr. 768 uw. 3.*

776. Zamoyski do Bolognetti'ego. Knyszyn, 26 VI 1582.

Tłómaczy wydanie siostrzenicy za inowiercę nadzieją nawrócenia go i widokami na pożytek Kościoła.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. XIX p. 224—6. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: R-mo D-no D-no Alberto Bolognetto, Dei gratia Episcopo Massanensi, ad Ser-mum Poloniae Regem etc. nuntio Apostolico, D-no et amico observandissimo. *Kopia w „Tekach rzymskich" A. U. w K. 26 D. I str. 277. W Bibl. Ord. Zamoy. pl. 3 nr. 35 zachował się oprócz tego brulion ręką sekretarza z poprawkami własnoręcznemi Zamoyskiego i nagłówkiem:* Exemplar litterarum Ill. et Mag. D-ni Cancellarii nomine scriptarum ad R-mum D-num nuntium Apostolicum de nuptiis cnisinensibus [1]).

R-me D-ne, D-ne et amice obser-me.

Etsi semper apud me grata atque iucunda R-mae D-tionis Vestrae memoria est, tamen in sororis meae filiae [2]) nuptiis, quae apud me Knysini celebratae sunt, quod in iis consilio etiam atque singulari D-tionis Vestrae R-mae prudentia opus mihi erat, maxime et recordatus eius sum et praesentiam eius desideravi. Cum enim Mag. D-no Thesaurario eam despondissem, non minori curae mihi fuit, ut ad eiusdem religionis veramque pietatis cognitionem atque studium, quod fere maximum ad conciliandos animos vinculum est, eum traducerem, quam affinitate atque necessitudine mihi devincerem. Cuius rei cum multa ipsius voluntatis indicia non exiguam mihi spem facerent, quod v e l i n n o s t r a m r e l i g i o n e m n u n q u a m t a m h o s t i l i a n i m o e u m c o g n o v i s s e m [3]), ut plane eam aversaretur, vel suae sectae tam addictum, ut propter inconstantiam atque levitatem haereticorum non suspectam invisamque quodam modo habere eam videretur, diligentem operam dedi, ut sub ipsum nuptiarum tempus Grodna D-nus Laterna [4]) *Secretarius Reg. M-tis*, Zamoscio vero D-nus Herbestus meus concionator, qui rem a me coeptam tentatamque maiori cum conatu atque fructu perficerent, Knysi-

num ad me venirent. Aggressi hominem talem inveneruntqualem et ego fore speraveram et eis futurum spem feceram, minime nimirum pertinacem nec in religionem nostram contumeliosum, ut qui nec ministros haereticos unquam sese aluisse, nec coetus eorum frequentasse, nec sacramentis eorum ritu se procurasse, filias suas catholicae Ecclesiae institutis imbui permisisse, unam etiam, quam nubilem haberet, catholicae religionis homini collocare cupere, ab omni in Ecclesiam sacerdotesque iniuria atque contumelia per omnem vitam sese abstinuisse, de nullis denique praeterquam sacramenti sub una specie communione Ecclesiae decretis institutisque se dubitare aperte profiteretur. De hoc cum diu ultro citroque disputatum inter illos esset, etsi non dissimularet probari sibi, quae a parte nostra dicerentur, lacrimis quoque hunc animi sui motum testaretur, quod tamen fere obiter saltem de religione secum antehac actum esse diceret, sustinendum adhuc in tanta re assensionem non sine doloris aliqua significatione existimabat. Hortari nostri atque rogando instare, ut animi iudicio rationibus ita victo, ut cedere illis cogeretur, voluntatem quoque ad Ecclesiae decreta aut autoritatem amplectendam adiungere accommodarique non dubitaret. Ille deliberandi spatium petere, magnam rem esse dicere, magna maturaque consultatione opus habere: simul si in ipso nuptiarum articulo sententiam mutaret, ne tamquam amicorum gratiae id tributum traduceretur et ad suam et Ecclesiae existimationem pertinere ostendit, tandemque saepius diligentiusque posthac cum utroque ea de re se acturum et eum ipsum operam daturum, ut si inter columnas Ecclesiae esse non posset, in ovium saltem, quae patientem doctrinae ecclesiasticae aurem praebeant, numero esse possit, tum coniugi quoque suae, ut concionibus catholicis interesset, autorem se futurum promittit. Cum vero sub idem tempus de matrimonii conciliatione sacramentique huius caerimoniis ageretur, docerentque concionatores neque ab haeretico nuptiis benedici nec a catholico ad benedictionis gratiam haereticos admitti posse, angi animo atque in varias cogitationes distrahi coepit; paulo post tamen, diligentius aliquanto re considerata, ut a catholico sacerdote nuptiis benediceretur, petit, in templum ipse venit, supplicationi publicae, quae cum augustissimo Eucharistiae sacramento haberi solet, interest, sacrum et concionem religiose audit. Quibus perfectis, cum nihil contra Ecclesiae decreta et Sedis Apostolicae voluntatem suscipere vellem, quam saepius alias, ita et tum ecclesiasticorum, quos dixi, virorum arbitrio iudicioque totam rem permisi. Ab illis in deliberationem vocata, cum omnibus nobis, tum ipso

praecipue sponso non sine cura atque sollicitudine aliqua huius eventum sententiae expectante, decretum ab his tandem est, ut, cum ad R-mam D-tionem Vestram propter et temporis brevitatem et loci tam dissiti intervallum referri ea non posset, appareret autem et propensissimus D-ni Thesaurarii in religionem orthodoxam animus, neque nulla causa esset, ob quam non statim totum se ad illam applicaret, non parum porro Ecclesiae interesset ea auctoritate dignitateque senatoris voluntatem atque studium ad patrocinium eius adiungi, peracerbum autem et periculosum vel illius vel aliorum etiam animos a fide catholica atque Sede Apostolica alienare, itaque cum nec nuptiae differri nec sine periculo salutis ab haeretico peragi possent, non videri sibi vel a ratione vel a mente sanctae matris Ecclesiae, vel *Sanctissi*mi D-*ni N*o*stri* et R-mae D-tionis Vestrae voluntate alienum quicquam se facturos, si, quod in gravioribus causis in Anglia venerabilis Beda observatum retulisset, et Polonia quoque non contradicentibus episcopis toties et audivisset et spectasset, id illi quoque permitterent, a quoquam catholico sacerdote sanctissimas matrimonii huius ceremonias (*s.*) adhiberi concederent, maxime cum sponsa quoque ipsa, sororis meae filia, inter privatos parietes ita hactenus instituta retentaque fuisset, ut ad veritatis non dicam cognitionem, sed ne auditionem quidem unquam aspirare potuerit, tum vero non invitam cognoscendae illi operam se daturam profiteretur neque parvam sane una cum coniuge ad Ecclesiae gremium redeundi spem de se praeberet. Id igitur factum, quod tum tota causa diligenter perspecta expedire visum non sine insigni cum catholicorum laetitia, tum deiectione atque dolore, ob ereptam praedam, haereticorum. Quam rem si, quod omnino mihi persuadeo, pro singulari sua humanitate, pietate atque prudentia D-tio Vestra R-ma non modo non improbaverit, verum ipsa quoque ad amplectendam toto animo doctrinam catholicam, tamquam sancti voti reatu se liberandum Mag. D-num Thesaurarium cum per litteras tum coram fuerit cohortata autoritateque sua permoverit, cum publice privatimque de Republica, Ecclesia nobisque omnibus optime meritura mihi videtur, tum nihil contra mentem voluntatemque, quantum ego existimare possum, Sanctis-mi D. N. factura. Commendo me gratiae R-mae D-tionis Vestrae, quam diutissime bene valere exopto.

Knyschino, 24 Junii, anno 1582.

Post scriptas hasce significandum etiam R-mae D-ni Vestrae duxi finitis nuptiis Surâsum nos in praefecturam domumque Mag. D-ni The-

saurarii sponsam deduxisse, ubi statim ex itinere in templum nos descendere et, priusquam in domum suam veniremus, ibi sponsam omnesque propinquos sacris interesse D-nus Thesaurarius voluit, quae more catholico rite celebrata religioseque ab omnibus audita sunt. Inde cum Grodnam mecum venisset, D-num Herbestum quoque, ut in Prussiam secum iret, evocavit, tam diuque secum esset, donec Warsoviam inde ad Reg. M-tem proficisceremur, omnia optimi in religionem catholicam Ecclesiamque animi argumenta (*S.*). Spero me brevi D-nem Vestram R-mam visurum, nam intra decimum quintum diem Grodna Warsaviam Reg. M-tas movebit.

R-mae D-tionis Vestrae studiosissimus et obsequentissimus Ioan. Zamoiski Cancellarius et generalis capitaneus sspt.

[1]) *Jest to zatem projekt pierwotny listu, do którego Zamoyski taką przywiązywał wagę, że i poprawiał go własnoręcznie i, jeszcze niezadowolony, kazał drugi raz pisać. Z uwagi na to i na istotnie charakterystyczną treść listu, podaję go tutaj w całości, drukując rozstrzelonym drukiem ustępy przez Zamoyskiego wpisane, opuszczając przekreślone.*

Quo tempore nuptiarum convivium amicis et hospitibus dabam, in R-mae quoque D-nis Vestrae memoriam et recordationem veniebam, cum ob alia, tum eo imprimis nomine, quod hic et prudenti salutarique R-mae D-nis Vestrae consilio et paterno affectu atque clementia illius vehementer egeremus, quod ex nuntiatione rerum, q u a e in Cnisinensibus nuptiis a c c e d e r e, l i q u e b i t.

Cum enim Mag. D-nus Regni Thesaurarius, cui affinem meam in matrimonium dedi, complura mihi dedisset brevi futurae cum Ecclesia orthodoxa suae reconciliationis argumenta, partim quod hactenus capitalis ecclesiae hostis non fuerit, partim quod vias omnes. quibus ad verae fidei cognitionem aditus nobis patefit, tentare inceperit, partim quod illum inconstantiae et levitatis, quam in haereticis observat, pertaeduerit, partim quod miro quodam modo erga religionem catholicam affici animo coeperit, partim denique, quod vix ulla sit in homine pertinacia, verae conversionis inimica, diligentem dedi operam, ut sub tempus nuptiarum Grodna S. Reg. M-tis concionatorem D-n u m L a t e r n a m, Z a m o s c i o v e r o m e u m D-n u m H e r b e s t u m evocarem, quibuscum ille de religionis negotio libere et fructuose possit colloqui. Aggressi illi negotium, talem hominem illum inveniunt, qualem ipse ego observaveram. Cum ergo alacrius et sincere suam in religionem nostram affectionem exposuisset et se hactenus nec ministros h a e r e t i c o s ullos habuisse, nec illorum synagogas frequentasse, nec usum sacramentorum talem, qualem illi habent, curasse, filias quoque Romana imbui fide permisisse et alteram iam nubilem in eadem omnino religione se nuptui tradere cupivisse, sacerdotibus nostris nihil damni, nihil iniuriae irrogasse, omnia denique, quae Romana Ecclesia credit et agit se probasse explicasset, unicum restare dixit scrupulum, quem sibi eximi cuperet: de communione sub una specie. Hic cum diutius ultro citroque ea de re actum disputatumque esset, probari sibi tandem, quae dicerentur, Mag. D-nus Thesaurarius affirmavit, permotum se quoque non parum inficiari non potuit, imo paulo post animi motum lachrimis testatus est; doluit etiam non

mediocriter semel tantum et quidem ad epulas et breviter secum de religione alias actum esse. Tum nostri hortari et rogare, ut intelligentia convicta voluntatem quoque ad ea, quae Ecclesia Catholica de hoc et aliis articulis docet, applicaret. Ille vero deliberandi sibi dari spatium postulat: rem magnam esse nec parva consideratione egere, hora praesertim nuptiarum iam instante affirmat; considerandum simul esse ait, ne in gratiam amicorum id fecisse videretur; promittit etiam se cum utroque speciatim saepius hac de re postea acturum; denique adiicit optare se, ut in Ecclesia Catholica si non columnae alicuius locum teneat, saltim in omnium audire et obedire paratarum (*s.*) numerum veniat, quum (*?*) et coniugi suae, ut conciones, quae a catholicis haberentur, audiret, se suasurum et praecepturum aperte declaravit. Cum vero sub idem tempus de nuptiarum benedictione ageretur docerentque concionatores periculum esse et ab haeretico nuptias benedici et a catholico haereticos ad benedictionis gratiam admitti, angi se animo et distrahi cogitatione dixit et, cum rem diligentius diutiusque perpendisset, misit paulo post petitum, ut a catholico sacerdote nuptiae benedicerentur. Nec misisse contentus, in templum venit, supplicationi publicae, quae cum augustissimo Eucharistiae sacramento haberi solet, interfuit, sacrum et concionem religiose audivit. Quibus absolutis, cum nihil contra Ecclesiae decreta et Sedis Apostolicae voluntatem agere vellem, quemadmodum saepius alias, ita et tunc ecclesiasticos viros hortatus sum, ut, quid facto opus esset, mature deliberarent. Diu satis res examinata, nobis interim omnibus responsum affirmans vel negans expectantibus, ipso quoque coniuge futuro summisse nec sine verecundia pro se vel contra se latam sententiam praestolante. Multum ergo diuque re in utramque partem agitata, constitutum tandem ab illis est, cum ad R-mam D-nem Vestram longiore a nobis loci intervallo dissitam tam cito recurrere non liceat, et Mag. D-nus Thesaurarius adeo inclinatione in orthodoxam religionem propendeat, nec desint causae, ob quas tam cito omnia, quae vere conversorum sunt, facere nequeat neque parvi referat talem et tantum Ecclesiae Dei patronum et propugnatorem conciliare, contra grave sit et peracerbum vel illius ut aliorum etiam animos et a fide catholica et a Sede Apostolica alienare, cum item nec nuptiae differri nec sine periculo salutis ab haeretico benedici possint, non videri sibi vel a ratione, vel a sanctae matris Ecclesiae intentione, vel a S-mi D-ni nostri et R-mae D-tionis Vestrae voluntate alienum id facere, quod in gravioribus etiam casibus in Anglia Venerabilis Beda factum meminit, et in similibus causis factum, episcopis non resistentibus, toties Polonia et audivit et contemplata est. Quocirca ex duobus malis minus eligere et catholicum sacerdotem nuptias illius benedictione ecclesiastica dignari posse existimavere, praesertim cum etiam ipsa affinis mea, illi in matrimonium data, ita hactenus instituta sit, ut vix unquam, quae religionis catholicae sunt, audire sit permissa, nunc vero paratam se iis omnibus, quae catholici docerent, aurem accommodare libere confiteretur et spem conversionis, reducto ad Ecclesiae gremium coniuge, posset afferre. Factum itaque est, quod tunc circumstantiis omnibus consideratis expedire videbatur, catholicis gaudio triumphantibus, haereticis et praedam sibi ereptam dolentibus et de ignominia quadam illata contristatis. Credo R-mam D-tionem Vestram pro sua prudentia et pietate singulari non modo consilium hoc et factum non improbaturam et calamum quassatum non confracturam linumque fumigans non extincturam, verum etiam Mag. D-no Thesaurario stimulos et per litteras et coram admoturam, quibus ad id quamprimum perficiendum excitetur, quod Deus et Ecclesia ab illo requirit, quodque ille inflammato studio sibi optat et a Deo maiorem in modum petit. Qua quidem re multum R-ma D-tio Vestra de Regno hoc et nobis omnibus merebitur,

non parum Ecclesiae Dei conferet, nec contra S-mi D-ni nostri, qui patrem se omnibus exhibere debet et solet, voluntatem et intentionem, ut coniectura auguror, id factura est.

[2]) *Anna Oleśnicka, herbu Radwan, córka Marcina i Anny Zamoyskiej, siostry przyrodniej hetmana* (Niesiecki).

[3]) *Ustępy oddane w tym liście rozstrzelonym drukiem na oryginale są podkreślone.*

[4]) *O. Marcin Laterna, jezuita, rodem z Drohobycza, podczas wojny moskiewskiej kapelan obozowy i kaznodzieja królewski; zginął tragicznie w r. 1598 podczas przeprawy przez Bałtyk, pochwycony przez żołnierzy Karola Sudermańskiego* (Załęski Stan. ks. S. J., Jezuici w Polsce *t. I. str. 770*).

777. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Knyszyn, 14 VII 1582.

W sprawie jego kardynalstwa. O radzie senatu. O armaty i dzwon dla siebie z Inflant.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu nr. 80. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: Ill-mo et R-mo D-no D-no Georgio Radziwil Duci in Olica et Nieswies ep—po Vilnensi d-no et affini obs-mo. *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *1890 r. t. IV str. 253* [1]).

M-ciwy Księże Biskupie, Panie a szwagrze mnie m-ciwy. Zaleciwszy służby swe uprzejme a powinne w m-ciwą łaskę WM. etc.

Mówiłem z Królem JM. około pisania w sprawie WM. do ks. Nuncyusza tutecznego, co J. Kr. M. obiecać raczył ponowić jeszcze przez list tego z niem, lubo też przed tym pisać raczył i rychło do Warsawi sam jedzie. W tych dniach list się ten do Warsawi do ks. Nuncyusza pośle i kopia go (*s.*) ku WM. Teraz trocheśmy zatrudnieni listy sejmowemi, który się składa ad mensem Octobrem. Także też i ręką swą sam Kr. JM. do Ojca Świętego pisać będzie za napirwszą okkazyą, o co sam przypomnię, gdyż będę obecnie przy Kr. JM. temi czasy aż do sejmu i przez sejm. Na konwokacyi grodzieński nie było amarikacyi ni na kogo, tylko na Polaki, choć trochę presse, ale i deliberacye i te amarikacye odłożyli się na sejm.

Posyłam tam tego sługę swego dla dział, które tam Copius ma mi spuścić z Rygi do Gdańska. Proszę, w czemby potrzebował do tego WM. auctoritatem, abyś ją WM. przyłożyć raczył. Jest tam dzwon mój w Wolmirzu więtszy od Moskwy, która go była przyjęła, przez p. Stadniczkiego wzięty, po który posyłam z listem Kr. JM. Proszę, racz też WM. pisać do p. Podstarościego wolmirskego, aby mi z niem omieszkania nie czy-

nił. Z tym się m. łasce WM. poruczam. Dan z Knissina 14 Iulii 1582. WM. swego m. p. szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *W wydaniu tem (z zachowaniem pisowni oryginału) w wierszu 4 zamiast* raczil *jest* radzil *z uwagą:* ma być: raczył; *w w. 6 zamiast* sam *jest* tam, *w w. 9 jest* napierwsza occasia; *w w. 16 zam.* przilozicz *jest* przilosziczs; *w w. 17 zam.* bila *jest* bil(a); *w w. 20 zam.* lascze *jest* lascza; *opuszczono* sspt.

778. Zamoyski do Opalińskiego marsz. w. k. Knyszyn, 25 VII 1582.

Nalega, aby przyjechał na przyjazd Króla do Warszawy.

Bibl. Ord. Birżańskiej. Rkp. nr. 1 (kopiaryusz A. Opalińskiego, marsz. w. k.) str. 236. Nagłówek: List pana Kanclerza i Hetmana Koronnego panu Marszałkowi Koronnemu.

M-ciwy Panie Marszałku.

Jest tego pilna potrzeba, abyś WM. przyjechał do Króla JM. pod samy przyjazd J. Kr. M. do Warszawi, który ad diem octavam Augusti naznaczon jest. Proszę, nie racz się WM. zabawiać, a przybież WM. na parze kotczych wlekce. Nic dłuży tylko dwa dni przy Królu JM. zmieszkawszy, będziesz WM. zasię mógł odjachać nazad. Zalecam zatym etc. Dat. z Knyszyna die 25 Iulii 1582.

Pilnie a pilnie tego Kr. JM. raczy potrzebować, i proszę WM., abyś WM. nie omieszkiwał.

779. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Johannisburg, 6 VIII 1582.

Prosi go o obronę wobec Króla i senatorów przed niesłusznemi oskarżeniami baronów i szlachty pruskiej. Odpowie na poszczególne punkty i przedstawi dowody. W sprawie szwedzkiej pisał do elektorów, w duńskiej przesłał radę Królowi.

Liber legationum Jana Zamoyskiego z l. 1582/3 (opis rękopisów zob. w przedmowie). W egz. oryg. (Ces. Bibl. publ. Petersb. Różnojęz. F. IV 140) nr. 16 k. 13v.

Magnifico Domino, amico singulariter nobis dilecto, Ioanni de Zamoscie, Regni Poloniae Cancellario et generali exercituum nec non Cracovien-

si, Mariaeburgensi, Knysinensi, Miedzirecensi Kresoviensique etc. Capitaneo. Georgius Fridericus, Dei gratia Marchio Brandeburgensis, in Prussia nec non in Silesia Carnoviae Dux etc. Salutem et propensissimum studium ac benevolentiam nostram. Magnifice Domine, amice singulariter nobis dilecte.

Pergratus nobis fuit Reinholdi Heidensteinii, S. Reg. M-tis Secretarii, adventus, quod de valetitudine Mag. Vestrae nuntiavit et de rebus aliis sibi commissis summa fide locutus sit. Gratum etiam nobis illud fuit, quod a S. Reg. M-te, D-no et affine nostro colendissimo, querelas quasdam nomine Baronum et Nobilitatis huius Ducatus nostri contra nos oblatas attulerit [1]), et magnas hoc nomine S. Reg. M-ti gratias agimus. Arbitramur autem S. Reg. M-tem et Vestram quoque Mag-tiam pro prudentia sua non obscure intelligere, quam difficilem nobis Ducatus huius gubernationem, magno labore et dispendio nostro susceptam, hominum quorundam inquieta ingenia reddant, qui dominis suis dominari potius quam parere et ex domini incommodo rem suam facere consuevere; apud quos, quod iura atque autoritatem nostram tueamur ipsorumque cupiditati et libidini minus indulgeamus, vim privilegiis et immunitatibus suis fieri putant. Hinc illae lachrimae et hae ad S. Reg. M-tem quaerimoniae non ab universo Ordine, quod res ipsa docebit, sed paucis seditionum et motuum tubis profectae. Quia autem res haec est maioris consilii et temporis, vel per ipsum Reinholdum Heidensteinium, vel per alium ex nostris ad singula gravaminum capita respondebimus et praecipua conventus acta transmittemus, ex quibus et Reg. M-tas et Vestra quoque Mag-tia aliique proceres non obscure intelligent per nos minus stetisse, quod re pene infecta conventus iste solutus sit et (quod optabamus) animi subditorum et Domini in unum non coaluerint [2]). Interim si quid per emissarios suos moliti fuerint et male informando aliorum animos occupare studuerint, Mag. Vestram pro singulari fiducia nostra tam apud S. Reg. M-tem, quam ceteros Regni Proceres integritatis atque innocentiae nostrae defensorem et patronum paramus. Et cogitabit Mag. Vestra pro prudentia sua, quantum intersit principis autoritatem, inter homines ad insultandum et refragandum suo principi propensos, integram et salvam conservari. Quidquid hac in re Mag. Vestra fecerit, id pari studio omnique benevolentia compensare studebimus [2]).

Ea, quae de controversia Svedica S. Reg. M-tas ad nos scripsit [3]) et Reinholdus Heidensteinius nobis exposuit, non leviter nos perturbarunt, neque enim obscure prospicimus, quam longe lateque, si vires acquirat, hoc serpere possit incendium, et quid nobis metuendum aut expectandum sit, diligenter itaque ea de re ad utrumque Ill-mum Electorem

Saxoniae et Brandeburgensem scripsimus, cum nostra, tum vicinorum et communia pericula ostendimus et, ut de hoc incendio prohibendo atque restinguendo cogitationes atque consilia susciperent, hortati sumus; neque sine fructu durantibus adhuc Imperii comitiis id abiturum confidimus. Exemplum litterarum nostrarum ad Ill-mos Electores latine conversum S. Reg. M-ti transmittimus [4]). Sed plane nobis persuasum habemus S. Reg. M-tem, ipsam Vestram quoque Mag-tiam et reliquos Regni Senatores prudentia atque consilio suo has res ita moderaturos esse, ne quid ante tempus periculosius actum videatur. Multa ferendo superanda, multa declinanda, multa saluti et tranquillitati publicae condonanda. Ser-mum quoque Svetiae Regem, si suo se modulo metiri velit, ab aequabili tractatione minus alienum fore non dubitamus, praesertim si aequis minimeque suspectis arbitris, ad quos Imperii Electores maxime idoneos putamus, negotium committatur.

De Ser-mo Daniae Rege in omnem eventum tempestive sibi conciliando [5]) et in partes suas adsciscendo S. quoque Reg. M-ti consilium nostrum exposuimus et in rebus omnibus fidem, operam, studium et paratissimam voluntatem nostram detulimus. Qua de re S. Reg. M-tis sententiam expectamus. Nos vero quia de hisce rebus, tum etiam nostris pro fide nostra tam ad S. Reg. M-tem, quam Vestram quoque Mag-tiam scribimus liberius atque confidentius, litteras nostras secretius asservari Mag. Vestra pro suo munere curabit. De certo die comitiorum et si quae alia sunt, quae scire nostra intersit scireque licet, pergratum nobis Mag. Vestra fecerit, si certiores nos reddat. Deum rogamus, ut S. Reg. M-tem, tot belli laboribus defunctam, in pacifica Regni gubernatione laborum suorum fructibus quiete perfrui permittat, Vestram quoque Mag-tiam diu salvam et incolumem Reipublicae conservet. Datae Ioannis Burgi [6]) sexta die Augusti anno Domini MDLXXXII. Georgius Fridericus [7]) Dux Prussiae m. p.

[1]) *W liście do króla z tejże daty (Lib. leg. nr. 15 k. 12v) dziękuje Jerzy Fryderyk, że* S. R. M-tas Vestra gravamina nomine nobilitatis huius ducatus sibi oblata nobis transmittere et -- defensioni nostrae aurem reservare alteram dignata est.

[2]) *Zob. ekspozycyę całej sprawy w nr. 782 i w załącznikach.*

[3]) *Zob. załącznik.*

[4]) *W Lib. leg. tych listów niema, jest tylko sam list Jerzego Fryderyka do Króla z dn. 7 VIII (nr. 14 str. 11), odpowiadający na list królewski, który* ad 22 Iulii reddidit nobis -- Heidensteinius -- de controversia -- cum Svetiae Rege, *tej samej treści co niniejszy.*

[5]) *Zatarg z Danią o spadek po Magnusie omawiają szerzej listy późniejsze.*

[6]) *Johannisburg, Jańsbork, dziś m-to powiat. w Prusach Wschodnich nad jez. Warzneńskiem (Warschau See, Warsen), skąd rz. Pisek płynie do Narwi; ok. 2 mil od polskiej granicy* (Sł. Geogr.).

[7]) *Jerzy Fryderyk, książę administrator pruski (wyjaśnienie jego tytułów zob.* Bostel, Przeniesienie lenna pruskiego na elektorów brandenburskich, Przewodnik Naukowy i literacki *1883 rok XI i odbitka, str. 834; por. t. II nr. 693 uw. 1).*

780. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil.

Warszawa, 27 VIII 1582.

O staraniach Króla dla niego (o kardynalstwo). O sprawach majątkowych.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkps nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwart. Hist. *r. 1890 t. IV str. 253* [1]).

Miłościwy Księże Biskupie. Zalecam swe uprzejme *etc.*

W rzeczy WM. pisać był raczył J. Kr. M. do księdza Legata jeszcze z Grodna. Co na to J. Kr. M-*ci* odpisał, to WM. wyrozumiesz z listu jego, który WM. posyłam. Tu też przyjachawszy mówił z niem sam ustnie J. Kr. M. pilnie; około tego i dalej starania wszelakiego nie zaniecha. Co się listów dotycze, każe J. Kr. M. napisać pilnie, a zwłaszcza do Gubernatora [2]). Żąda WM. J. Kr. M., abyś WM., gdy się tam co nowego trafi, jako najrychlej dawał o tem znać J. Kr. M., i ja także z strony też swej o to WM. m. m. pana proszę, gdyby albo od Szweda albo od Moskiewskiego co inceptaretur, bo z pierwszego conatu i z pierwszej ich jakiej expedicyej łacno będzie coniecturam capere, co będzie na potym bydź miało. Dla Opatowskiej [3]) sprawy żebyś WM. na czas naznaczony na S. Michał posłać kogo raczył z dostateczną plenipotencyą, proszę. Nie wiem, czy bydź co doskonałego bydź (*S.*) tam mogło, ale jednak proszę, abyś WM. poruczyć raczył swem, żeby dokąd co doskonalszego nie będzie, mnie tam jednak część jaka była ukazana i wydzielona. Wszak łacno ja rzeczam Waszych M. [4]), gdy tego potrzebować będą, dogodzić mogę, jeno żebym też swem nie ubliżył i opatrzył je, jakoby jem na czem nie schodziło. Z tym się w łaskę swego m. pana i powinnego zalecam. Dat. z Warsawi d. 27 Augusti 1582.

WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *W wydaniu tem w wierszu 5 dano średnik przed* i *i opuszczono* wszelakiego; *w w. 14 przed* jednak *wstawiono* y; *w w. 16 zam.* ukazana *jest* vskazana; *w w. 19 ustęp od* w laskę *skrócono przez* itd.; *opuszczono* die *i* sspt.

[2]) *Tytuł gubernatora Inflant nosił Pontus de la Gardie.*

[3]) *U Nehringa dodano uwagę:* Opatów (Opatow Wielki) w województwie Sandomirskiem w r. 1520 dostał się w posiadanie Szydłowieckiego, woj-dy krakowskiego, następnie księcia na Ostrogu, potem do Radziwiłłów i Sanguszków; *por. z tem*

wiadomości o spadku części tych dóbr na Krystynę Radziwiłłównę, żonę Zamoyskiego, po matce Elżbiecie z domu Szydłowieckich i nabyciu praw do niego przez Zamoyskiego w t. II nr. d. 9

[4]) *T. j. braci Radziwiłłów.*

781. Fryderyk II duński do Zamoyskiego. Friedrichsburg, 3 IX 1582.

Poleca mu sprawę pożyczkową Ramela [1]).

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 46 k. 56).

Mag. D-no Ioanni Zamoiski de Zamoscie *etc.* grate nobis dilecto. Fridericus Secundus, Dei gratia Daniae, Norvagiae, Vandalorum Gottorumque Rex, Dux Slesvici, Holsatiae, Stormariae ac Dietmarsiae, comes in Oldenburg et Delmenhorst. Gratia ac favore nostro regio praemisso. Magnifice ac Generose, nobis grate dilecte.

Cum vana et quidem laude digna de Sinc. Vestra, officii publici, quo fungitur, splendore ac praeclaris virtutibus animique dotibus, quibus excellit, quotidie ad nos perferantur, ingenue fatemur, nos ideo Sinc. Vestram, licet alias nobis nota non sit, facere plurimi. In cuius rei testificationem has quoque litteras ad Sinc. Vestram dare voluimus. Accessit autem et haec occasio, quod nobilis consiliarii nostri ac imprimis nobis dilecti Henrici Ramelii negotium de debito [1]), quod iure et legitime (nostra quidem opinione) a Ser-mo Rege Poloniae etc., amico et vicino nostro charissimo, repetit, iam denuo Eius Poloniae Regis Ser-ti litteris nostris commendaverimus, ac nobili ministro nostro aulico Georgio Schauvenio [2]) in negotiis publicis eo cum litteris nostris transmisso, sit datum in mandatis, ut et hoc privatum ibidem pro virili expediret. Quam ob rem sumus arbitrati nos operae pretium facturos, si Sinc. Vestram simul benigne rogaremus, ut pro officio suo, quod sustinet, amplissimo interponeret suam promotionem, quae valet plurimum. Nam ex quibus rationibus huius causae patrocinium tanto studio susceperimus, cognovit proculdubio Sinc. Vestra ex nostris aliquot ad Reg. Poloniae Ser-tem antea datis litteris. Recognoscet insuper etiam ex iis, quas secum hic Schauvenius iam adferret [2]).

A Vestra igitur Sinc. contendimus hisce obnixe, ut sibi illud negotium nostri Ramelii ad summum habeat commendatum, quo eius mandatarius Schauvenius cum diu desiderato responso, id est debiti istius persolutione ac expensarum refusione (ad quam idonea media proponet) istinc ad nos redeat, ac ea in re Sinc. Vestra re declaret, cuius ponderis haec apud se fuerit intercessio nostra; ut autem sit maximi, ex animo

cupimus, Sinc. Vestra etiam in se nihil quicquam desiderari patietur. Hoc ipso facto non solum Sinc. Vestra apud Ramelium nostrum, qui nobis est charus, magnum deponet beneficium, sed etiam nostram sibi devinciet gratiam mirifice. Quam sumus Sinc. Vestrae reprobaturi, quotiescunque nobis data fuerit occasio. Bene valeat Sinc. Vestra. Datae e Regia nostra *(S.)* Fridrichsburgensi [3]) 3 die Septembris anno D-ni 1582. Fridericus Rex.

[1]) *Sprawa „długu Rameliuszowego" dyskutowana była na radzie senatu przed sejmem i na samym sejmie 1582 r. (dyaryusz w rkp. Bibl. Ord. Birż.); w Lib. leg. znajdują się, oprócz listu Fryderyka duńskiego do króla Stefana z 3 IX w tej sprawie (nr. 40 k. 43 v): przysłane widocznie wraz z tym listem w charakterze dowodów należności Ramela skrypty Zygmunta Augusta (nr. 42 k. 46, nr. 43 k. 48), wraz z seryą (nr. 48 — 50, k. 58—59) listów i dokumentów w sprawie zaciągnięcia i spłaty sum pożyczonych przez elektorów saskiego i brandenburskiego i seryą nierównie większą (nr. 68—80, k. 77v—116v) w sprawie długów pomorskich. Stanowią one ważny materyał do genezy i dziejów uciążliwej spuścizny skarbowej, jaka spadła na Batorego po Zygmuncie Auguście. Jedynie sprawa pożyczki książąt niemieckich (elektorów i księcia pruskiego) opisana została przez* Pawińskiego *w jego* Skarbowości (*str. 249—251*); *o Ramelu Pawiński nie wspomina, długi pomorskie przedstawia więcej niż pobieżnie i niedokładnie (ibidem str. 243—247). Wspomniane materyały, dające obraz skomplikowanych i ciekawych operacyi kredytowych Zygmunta (między innemi za pośrednictwem t. zw. camerae commissionis) miał w ręku* Pawiński *w* Rkp. Bibl. Ces. w Petersb. *zawierającym* dyaryusz sejmowy 1581 r. *W wydawnictwie tego dyaryusza* (ks. Polkowskiego *o. c.*) *tych dokumentów niema, mimo zapewnienia wydawcy, że dyaryusz całkowicie wszedł do wydawnictwa (str. XIV). Rkp. petersburski, z którego korzystał* Pawiński, *jest niewątpliwie ten sam, z którego czerpał* Kojałowicz (*por.* Korzeniowski, Cesarska bibl. publ. w Petersb., Arch. do dziejów literatury i oświaty w Polsce *t. XI str. 298 nr. 387*), *dzikowski zaś ściśle jest z nim spokrewniony* (*zob.* Polkowski *l. c. i przedmowę do t. I.*), *to też, przeglądając dyaryusz kartka za kartką, znaleźć można na str. 326 uwagę, że znajdują się tam* dokumenta łacińskie poselstw zagranicznych *między innemi* od książąt pomorskich, *niewątpliwie dotyczące tej sprawy i zapewne te same, co i w Lib. leg. z różnicą w listach spółczesnych.*

[2]) *Tenże Schauvenius, albo lepiej* Schauuenius=*Schawenius przywiózł list Fryderyka do Króla Stefana z 30 VIII, ofiarowujący pośrednictwo w sprawie szwedzkiej (Lib. leg. nr. 41 k. 45).*

[3]) *Zamek zbudowany przez Fryderyka II niedaleko Kronborgu, 4–5 m. od Kopenhagi* (Univ. Lex.).

782. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Królewiec, 3 IX 1582.

Prosi o mandaty przeciwko malkontentom, zapewniając o swojej niewinności i wasalnej wierności.

Lib. leg. 1582/3 (w oryg. nr. 19 k. 23).

Mag-co D-no, amico singulariter nobis dilecto, Ioanni de Zamoscie *etc.* Dei gratia Georgius Fridericus, Marchio Brandenburgensis, in Prussia, Stetinensium, Pomeraniae, Cassubarum ac Sclavorum nec non in Silesia Carnoviae etc. Dux, Burgrabius Norimbergensis Rugiaeque Princeps. Salutem et summae benevolentiae propensissimam voluntatem nostram. Magnifice Domine.

S. Reg. M-ti, Domino et affini nostro colendissimo, responsum nostrum ad quorundam huius Ducatus turbatorum subditorum nostrorum querelas et calumnias nostrae defensionis causa mittimus. In quo Vestra*m* quoque Mag. existimare velimus nihil nos litigandi aut iniuriandi animo, sed ipsorum iniuriis provocatos ea posuisse, quae re vera se sic habeant et nos non sine gravi molestia hucusque experti sumus. Cum autem manifestum sit frivolas hasce querimonias non ab universo aliquo Ordine, nedum ab omnibus, sed a paucis quibusdam tumultuantibus delatoribus proficisci, non tantopere in refutandis iis, quam paulo altius ipsorum malitia atque protervia turbandique studio detegendis laborandum putavimus, eoque minus S. Reg. M-tem quoque istorum paucorum delatorum causa graviores de his rebus consultationes atque tractatus suscepturam confidimus; quae, perspecta innocentia nostra et istorum hominum pervicatia, unica reprehensione et mandati quadam severitate eos ad officium revocare nobisque ab iis maius otium conciliare pro autoritate sua facile possit.

Cum autem turbatores nostri, S. Reg. M-tis patrocinio et suaemet ipsi causae quodammodo diffidentes, aliorum Ordinum Regni animos male informando et causae suae fucum faciendo occupare et ad S. Reg. M-tem hoc nomine sollicitandam excitare studeant, freti innocentia nostra in S. Reg. M-tis et Vestrae quoque Mag. sola benevolentia atque patrocinio acquiescimus. De rebus vero omnibus aut (*s.*) tantopere necessariam consiliariorum nostrorum adiunctionem impugnent, et cur iis remotis cum solis his, quos lateri nostro adiunctos volunt, de summa rerum deliberare atque statuere nobis difficile et periculosum sit, malumus Mag. Vestram ex internuntiis nostris, quos brevi ad S. Reg. M-tem missuri sumus, coram cognoscere. Tum etiam Heidensteinius Mag. Vestram de his rebus plenius informabit. Fecerit autem Mag. Vestra pro aequitate et prudentia sua rem nobis gratam, si efficiat, ut S. Reg. M-tas in secretiori consilio suo cognita iusta defensione atque innocentia nostra tumultuantibus istis responso aliquo severiore silentium imponat et officium facere decretisque nostris aequissimis parere iubeat, et salva Suae M-tis nostraque autoritate et iuribus ad pacatam huius Ducatus possessionem aliquando pervenire et publicae utilitati, quam solam quaerimus studere, eamque cum ipso Ducatu in meliorem ordinem redacto, ad successores tum (*s.*) S. Reg. M-tis

quam nostros propagare possimus. Nos vicissim omnia ea, quae fidelem principem et vasallum facere aequum est et quod maxime ex usu Reg. M-tis et Regni futurum sit, praestare conabimur, Vestrae quoque Mag-tiae omni benevolentia satisfacere studebimus. Quam bene feliciterque valere optamus [1]). Datae Regiomonti 3 Septembris anno Domini MDLXXXII

Georgius Fridericus

Dux Prussiae manu propria.

[1]) *W Lib. leg. nr. 18 k. 21v znajduje się list Jerzego Fryderyka do Króla z tejże daty, przedstawiający w krótkości jego niewinność, oraz nr. 17 k. 14v — 21v z zapowiedzianem w nr. 779 obszernem tłómaczeniem (zob. załącznik). O skutku tych starań zob. nr. 824.*

783. Król Stefan do Zamoyskiego. Warszawa, 9 IX 1582.

Posyła mu list Filipowskiego. Kozacy zbierają się i gotują napady. Zborowskiemu iść do nich zabronił.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 16. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczęcią (s.) i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.* Magnifice, sincere nobis dilecte.

Mittimus Sinc. Vestrae litteras, quas nobis Philipowski [1]) scripsit. Meminit Sinc. Vestra, quod praevidebamus id inconveniens, quod sequuturum esset ex illa ablegatione Constantinopolim per Capitaneum Praemisliensem patruelis sui. Dixeramus enim fore, ut non per Philipowskium, sed seorsim sit acturus negotia. Iam eo ventum esse Sinc. Vestra ex eisdem Philipowii litteris cognoscet. Quomodo praeterea processerit in rebus Philipowski et quali cum responso ad nos sit dimissus, et ex iisdem suis litteris et postmodum fusius ex sua relatione, cum iam propediem ad nos perveniet, intelliget. Reditum suum quod attinet, quamvis scribat se per Moldaviam facere iter instituisse, mutata tamen sententia per Transilvaniam redibit. Intelleximus ex Janczi, Nizoviorum scriba [2]), ad diem XXIII mensis praesentis Kozakos ex finitimis nostris civitatibus designasse sibi Szinia Woda [3]) locum conventus sui, unde postea in campum prodire atque finitimos populos vexare et de illis forte praedas agere proposuisse. Partium est Sinc. Vestrae modum invenire, ut istorum licentiosorum hominum turbetur propositum, ne aliquod Reipublicae, quod avertat Deus, adferat malum. Id ut diligenter curet, hortamur. Per eundem Janczi Curiae Marschalcus Zborowski [4]), datis eo nomine ad nos litteris, significavit nobis Samuelem, fratrem suum, causa

Reipublicae et nostri servitii paratum esse, ut in campum contra Tartaros, quos divagari fama est, prodeat, fortasse sese iisdem Kozacis coniuncturus [5]). Respondimus eidem Marschalco, ne id omnino frater suus facere attentet. Cuius responsi exemplum illi mittimus eandemque bene et feliciter valere optamus. Dat. *etc.*

[1]) *Hieronima, posła do Porty* (Niesiecki *nazywa go krajczym kor. i łożniczym królewskim, nurskim, ostrowskim i ostrołęckim starostą*); *zob. załącznik.*

[2]) *Janczi Bagier* (Storożenko, Stiefan Batorij i Dnieprowskije kazaki *str. 70—71, tamże odsyłacze do* Źród. dziejow., Dziennika Piotrowskiego, Spraw wojennych ks. Polkowskiego, Hist. piech. Górskiego; *przypuszczalną datę jego śmierci zob. tamże str. 105—108*).

[3]) *Rz. Siniucha v. Sine Wody, Sinia Woda; w szczególności nazywano tak miejsce gdzie S. W. rozdzielona na 2 ramiona otaczała duży ostrów Kamionną zwany* (Sł. Geogr.).

[4]) *Jan, kasztelan gnieźnieński.*

[5]) *O stosunkach Zborowskich, zwłaszcza Samuela z kozakami zob.* Storożenko *o. c. rozdział IV oraz str. 101—5 i* Paprocki, Herby, *przedruk* Żegota Pauli, Pamiętniki do życia i sprawy Samuela i Krzysztofa Zborowskich, Lwów 1846.

784. Tyczyn Jerzy do Zamoyskiego. Rzym, 15 *IX*[1]) 1582.

O stanie sprawy Ługowskiego. O przybyciu posła moskiewskiego.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 36 k. 41). Druk. Polkowski *o. c. str. 389* [2]).

Mój najmiłościwszy Panie *etc.*

Racz WM. wiedzieć, iż już Summus Pontifex raczył rozkazać Kr. JM. odpisać de negotio nostri R-mi D-ni Praemisliensis in eam sententiam, jako Ill-mi Cardinales tres deputati, którzy processus, scripturas et omnes instructiones ad id negotium pertinentes de mandato S-mi D-ni Nostri rewidowali, między sobą resolutionem uczynili [3]), a my, qui causam R-*mi* D-ni Nominati Praemisliensis tuemur, do czasu tego wiedzieć od Ich M-ci nie możemy, co między Ich M-ciami o tej sprawie conclusum et resolutum było, aut quod a Sua S-te Ser-mo Regi nostro hac de re fuit datum responsum, czego pro defensione causae JM. ks. Nominata Przemyskiego uprzejmie nam wiedzieć potrzeba, gdyż defensa de iure nobis nulla ratione negari potest, jeśli do tego przydzie, ale barzobym temu nie rad, aby via iuris przyszła tam (?) testes in Polonia contra R-*mum* D-num Nominatum examinatos et testimonia illorum reprobare, abowiem sine enormi quorundarum personarum insignium laesione takowa reprobatia staćby się nie mogła - - - tedy tę nalepszą drogą ad obviandum pericu-

lis istis cum advocatis nostris najdujemy, iżby ad instantiam Ser-mi Regis nostri R-mo D-no Nominato purgatio canonica a Summo Pontifice indiceretur, czego według prawa domagać się możemy, a zatem omnes periculorum et scandalorum occasiones facile tollentur, o czem wszystkiem ipsi R-mo D-no Nominato też pilnie znać dawam.

Posła moskiewskiego cum patre Possevino już tu mamy, który non in palatio Apostolico, jako z przodku było ordinatum, ale in palatio Ill-mi Cardinalis Columnae jest receptus - - -. Egi diligentissime cum patre Possevino de negotio nostri R-mi D-ni Nominati Praemisliensis - - - dotąd u Papieża audyencyej nie miał, bo dziś dopiero Papież ex villa sua do Rzymu się wrócić ma, a pater Possevinus zawczorem do Rzymu przyjechał, to jest die 13 mensis huius - - -.

Ill-mae Celsitudinis Vestrae servus deditissimus Georgius Ticinius [4]).

[1]) *List ten u Polkowskiego wydrukowano pod dn. 15 XI, ponieważ z tą datą zapisany jest w kopiar. Dzik. Mimo, że w kopiar. oryginalnym nosi tę samą datę 15 XI, poprawiają na 15 IX, ponieważ list ten, wciągnięty do kopiar. pomiędzy listami Króla i Zamoyskiego z listopada i grudnia 1582 r. (przed listem Króla z 10 XI), poprzedzony bezpośrednio listem Papieża do Króla z 6 IX w tejże sprawie i w treści zgodnym z tem, co pisze tutaj Tyczyn — nie mógł być pisany w listopadzie. Wzmianka o przybyciu posła mosk. do Rzymu wraz z Possewinem w przeddzień napisania tego listu wskazuje niewątpliwie na datę 15 IX, ponieważ Mołwianinow, poseł mosk., przybył do Rzymu 14 IX* (Zakrzewski, Stosunki Stol. Ap. *str. 194—195*). *Wszelkie wątpliwości co do identyczności wspomnianych faktów usuwa druk. u* Theinera (Ann. Eccl. *t. III str. 349*) *opis przyjęcia Mołwianinowa.*

[2]) *Poza błędami, które przypadają na ustępy tutaj z kopiar. oryg. wydrukowane, i paru odmiankami bez znaczenia, w wydaniu* ks. Polkowskiego *należy poprawić na str. 389 w w. 10 dol.* in dubio *na* indubie, *tamże* evenirent *na* inde evenerint, *w w. 8 dol.* depositionem *na* depositionum (=*zeznań*), *na str. 390 w w. 6 gór.* chęć *na* chuć, *w w. 7 czytać* Suam Sanctitatem, *w w. 8* zaniechiwam *poprawić na* zaniechawam.

[3]) *Tuż obok (nr. 35 k. 40v) zapisano list papieski do Króla z 6 IX 82 z motywowaną odmową konfirmacyi Ługowskiego.*

[4]) *Zwano go zwykle Tyczynem, Ticinus, choć właściwiej nazywa go* Polkowski Jerzym z Tyczyna, *podpisywał się bowiem stale tak jak tutaj:* Ticinius (*zob. t. I i II*).

785. Tarnowski Stanisław do Zamoyskiego. Wielowieś, 17 IX 1582.

Opisuje przebieg sejmiku sandomierskiego, na którym zwyciężyła opozycya. Do Korczyna nie pojedzie.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 128 nr. 2. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JW. p. p. *etc.* mnie wielce m. p. do własnych rąk JM-ci.

Wielmożny, m-ciwy Panie Kanclirzu, panie, panie mój m-ciwy. Naniższe służby swe w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. zwykle zalecam. Mój m-ciwy Panie.

Nigdy, da Pan Bóg, inaczy nie doznasz WM. m. m. p., jedno że szczyrze i chętni nad mię nikt rozkazaniu J. Kr. M. w sprawach tych R. P. pro posse meo radbych dogodził [1]). Toż i teraz omnibus viribus że się czyniło na sejmiku naszym, inaczy proszę nie bądź WM, m. m. p. persuasus, osobliwie że dalibóg nie na żadny zmowie, z którym by słówkam nie mówił, p. Mroczek, który przy spisowaniu artykułów był, sprawę tę, że tak a nie inaczy, jako ad informationem WM. m. m. p. tu wypisuję, da WM. m. m. p. o tym. A żem pirwy przez p. Marhoczkiego humores ludzkie WM. wypisał m. m. p., toż WM. m. m. p. na czym mi też należy, żeby samemu WM. przy wiadomości ostało, szczyrze wypisuję. Ty artykuły suspicyi namnożyli ludzki: modus electionis, non obstante ea ratione, że z recessów; drugi—compositia; trzeci był przyczyną niepozwolenia plenariam facultatem posłom, że radzić o zapłacie żołnirzom i długów zadłużonych na wojnę zapłatę, a oni teraz, jakom pirwy pisał, tego humoru, żadną miarą podatków żadnych nie postępować. K temu wodzowie się obrali im z głowami, co latet anguis sub herba nadęli i ćwików posłów obrać zwłaszcza, czego się chwycili heretici propter confederationem, potrzebę ukazali; w czym że żyda zagrzebli, ratia łaćwia [2]). Ale to jest własne (*s.*) zamydlenie oczu, czego chwycili się ci, co sobie videntur melius sapere, a to o nich. Gromada ceterorum, mając je za miłośniki R. P., zwala tacito consensu, albo: tak rzekę suffragia, jako ten. Ja, ilem okazyej miał, zastrzałki [3]) ty ludzkie przed sejmikiem konfundowałem, gdziem mógł; tum temu zabieżyć nie mógł, bo nie widząc się cum praecipuis, bo dla pewnych spraw dopiro na czwarty albo piąty dziń przed sejmikiem z Rusim przyjachał, praktykim nie zaczuł, która nigdy tak spraktykowanego sejmiku nie była, aż z rzeczy samy, lecz edocti modo teraźniejszego półroka, potym przedtym nie będzie trzeba nic innego czynić, jedno pertrahendo in suam sententiam łapać. Elucidenter to WM. m. m. p. ukazując, stąd pocznę: po skończeniu wot naszych secessum uczyniwszy, odprawili się *Ich Mość* panowie bracia secundum morem z wotmi; marszałek zbirał i spisował, do skończenia obrali się deputaci. Posły tak obrali: młodzi, których dosyć mianowano, propter modestiam wymówili się, ćwikowie zasiedli bezwstydnie, nietylko się nie wymawiając, ale wmawiając; oni co przyzwolili, napisano. Zeszliśmy się dwie godzinie albo po dwu w noc, posły de more mianowano nam. Stała się kontencya, impugnując owym: przed wstydem ćwikowie jęli siebie składać; JM. p. Wojewoda prosił, „abyście tego nikomu kwoli nie czynili, idzie de summa rerum, trzeba którychechmy stateczności świadomi i umiejętności ....“ Nam [5]) nie należało, gdyż nie mianują rady posłów, zaprzyć się: rycerstwo non contradixit. Raniuczko zejdziem się

do JM. p. Wojewody do spisowania artykułów z deputaty. Spisane wczorajszy zgody, zgadzając (*s.*) się z zdaniem JM. p. Wojewody, zastaliśmy. Rozerwaliśmy się przeciw nim: ja, pan Radomski [6]), pan Żarnowski [7]), pan Czehowski [8]); przy deputaciech JM. p. Wojewoda, p. Wiślicki[9]), p. Małogoski [10]), p. Marszałek [11]). Od 21 swary były takie, jakie nigdy przedtym nie zwykły: my im, oni nam nie chcieliśmy ustąpić. Podano nas do koła, że przeciw zgodzie wszystkich jęliśmy się za podatek a żeby cum plenaria facultate posły posłano. Posłali spośrodku siebie kilka ich: p. Piotr Sborowski [12]) mówił, że się ich doniosło, że „przeciw wczorajszy zgodzie impugnują między WM., podajcie to do nas nie bawiąc się tym, my wszyscy przy wczorajszy zgodzie aklamujem". In summa dissentientes opowiedzieliśmy nie podpisować się. Protestował się JM. pan Wojewoda, że jestli pan Sendomirski nie podpisze się, i ja nie podpiszę sejmiku nic, czego Panie Boże nie daj, by to miało być, co nigdy nie bywało. Prosił p. Wojewoda, prosili deputaci, abym zgody wszystkich nie rozrywał. Bacząc, że przez mię rozerwanie sejmiku, nie sprawiłbym nic u braci, suspiciam Kr. JM., nie miałliby za kontempt, zwoliciem [cziem] musiał podpisać. Czyniąc dosyć rozkazaniu J. Kr. M. do Nowego Miasta [13]) jachałbym choć w poniedziałek na wtorek: odemnie z Wieliwsi mil 12, a droga zła, napadła dszczem, strudna mi temu uczynić dosyć. Wszakże wie JM. ks. Tiliczki [14]), żeby mi nie ciężko, ale jedna, że i w drugich tak województwach, a że też jedzie JM. p. Wojewoda, nie baczę, bym tam co wytargował. O innych rzeczach w innem liście WM. m. m. p. odpiszę. Z tym proszę, abyś WM. raczył być mym miłościwym panem. Z Wieliwsi [15]) 17 Septembris, 1582.

WM. m. m. p. naniższy i uprzejmy sługa Sta*nisław* Tarnowski Ca*stelan* Sendomir*ski*.

[1]) *Następny okres przytaczam w pisowni i w interpunkcyi oryginału, jako szczególnie charakterystyczny dla epoki, oraz aby wskazać, jak daleko idzie w tym liście praca transformacyjna wydawcy:* Tosz i teras omnibus viribus ze sie czinilo na szeimiku naszim inaczi prossze niebacz w m moi Mp persuasus ossobliwie ze dalibog nienazadni smowie sktorim bi slowką nie mowil pan Mroczek ktori przi spiszowaniu artikulow bil sprawe te ze tak a nieinaczi yako ad informationem w m memu Mp tu wipiszuie da w m memu Mpanu o thim.

[2]) *W rkp.:* laczwia; *wyżej* czwikow, obracz.

[3]) *W rkp.:* zasstralki.

[4]) *Stan. Szafraniec; zob. t. II nr. 611.*

[5]) *W rkp. 5 liter zalanych i nadniszczonych przy końcu wiersza; wyraźne tylko* sz *i kropka od* i *na końcu, tak że czytać można np.* naszi. *Na początku następnego wiersza* ną *odczytane* nam, *podobnie jak wyżej* slowką *i niżej* oni ną, *tembardziej, że autor znaków przestankowych nie używa wcale, a wielkich liter rzadko.*

[6]) *Jerzy Mniszech, od 27 III 1582* (Polkowski *o. c. str. 352:* Distributio vacan tiarum).

[7]) *Jan Sienieński z Sienna (29 XII 1582 świadek na przysiędze Zamoyskiego: zob. dział aktów).*

[8]) *Jan Maciejowski:* (Niesiecki).

[9]) *Mikołaj Ligęza (tenże).*

[10]) *Lanckoroński Krzysztof (rok 1577:* Źr. Dziej. *t. IV str. 158; r. 1579: ibidem t. XI str. 80; r. 1587:* Niesiecki).

[11]) *Zapewne Andrzej Zborowski, marszałek nadworny, starosta radomski (r. 1581:* Źr. Dziej. *t. XI str. 205; r. 1584:* Pauli *o. c. str. 134).*

[12]) *W rozmaitych aktach 1584 i 1585 figuruje bez tytułu.*

[13]) *T. j. na sejmik generalny do Korczyna, wyznaczony na dzień 18 IX 1582* (Źr. Dziej. *t. XI str. 224), t. j. na wtorek, list zaś niniejszy dat. jest z poniedziałku.*

[14]) *Zapewne Piotr Tylicki, sekr. królewski (w r. 1581 proboszcz małogoski, kanonik przemyski:* Źr. dziej. *t. XI str. 205), późn. sekretarz wielki, ostatnio biskup krakowski.*

[15]) *Wieś w pow. tarnobrzeskim nad Wisłą* (Sł. Geogr.).

786. Rozdrażewski biskup kujaw. do Zamoyskiego. *około 20 IX*[1]) 1582.

Zdaje sprawę z poselstwa do Cesarza: przyjęty był bardzo dobrze; w sprawie brunświckiej obiecano mu wszelką pomoc; o Zatmarze nie było jeszcze mowy. O stanie sprawy szwedzkiej, o pośle papieskim i wenecckim. Wiadomości zagraniczne.

Bibl. Ord. Birżańskiej. Rkps nr. 1, kopiaryusz oryginalny Opalińskiego marsz. kor. z 1582 r. str. 280. Kopia bez podpisu z nagłówkiem: List od księdza Rozdrażewskiego, Biskupa Kujawskiego, posła do Cesarza od Króla JM. do pana Kanclerza Koronnego.

Pisałem dwa kroć w drodze będąc do WM-ci m. m. p., oznajmując o powodzeniu drogi mej: jedne listy komornik mój miał WM-ci odnieść, drugie Starosta Siewierski miał był do dworu odesłać. Teraz o szczęśliwym przyjechaniu swoim do Auspurku WM-ci znać daję, gdziem 18 Septembris wjachał. Nazajutrz zarazem posłałem do pana Ochmistrza Cesarza JM-ci, prosząc o publicam audientiam, która mi nieco zatrudniała, zwłaszcza żem się jej in praesentia tych Rad, które Ordines odjeżdżając na swych miejscach zostawili, domagał; co iż naprzeciwko zwyczajowi jest, było to tu z podziwieniem i podejźrzeniem. Dano mi ją jednak na sali u Cesarza JM-ci, gdzie beli Rady niemieckie, węgierskie i niektórzy posłowie cudzoziemscy i tychże Książąt, którzy już beli odjechali. Pełen ten gmach ludzi był, gdzie Cesarz JM. siedział. Tamem odprawił primam partem legationis meae, chęć Kr. JM-ci i gotowość do zachowania przyjaźni tak z Cesarzem JM-cią jako i z Rzeszą opowiedając. Która moja

rzecz, iż się praeter expectationem stała, wdzięczna barzo była, gdyż tu rozmaite powieści o tym poselstwie moim roztrząśniono bełło, jakobym się miał nietylko Zatmaru [2]), ale za tym szczęściem Kr. JM-ci i Śląska upominać i zarazem Cesarzowi JM-ci przyjaźń Króla JM-ci wypowiedzieć. Przyjął mię Cesarz JM. dosyć wdzięcznie. Marszałek, pana Trauczmow [3]) syn, po mię do gospody przyjechał. Skorom do gmachu, w którym Cesarz JM. na mię czekał, wszedł, wstał Cesarz JM. i wyszedł naprzeciwko mnie kilka kroków, czapkę zjąwszy. Stał tak długo, aż mi też ławkę przyniesiono do siedzenia, nie chcąc czapki na głowę włożyć, ażbym ja ją też włożył.

Gdym rzeczy swej dokończył, wziął mię do siebie i począł pytać o zdrowiu Kr. JM-ci, i gdzieby po tych pracach Kr. JM. był a jeśli już miał doczekać sejmu warszawskiego tam w Warszawie, czymby się też tam bawił, et similia.

Potym XXVI miałem privatam audientiam, gdzie też także do mnie do gospody Marszałek, syn pana Trauczmow, przyjechał, na którejem Cesarzowi JM-ci według instrukcyej negotium Bransficense [4]) przełożył i rozważył, że ta tergiversatio książęcia Branświckiego incurrit notam existimationi Principum Germanorum, którzy in servandis pactis zawżdy constantissimi bydź zwykli. Odpowiedział mi Cesarz JM., że tę sprawę miał na dobrym baczeniu i że ją był zlecił Kurfirzstowi Saskiemu [5]) i Brandeburskiemu [6]) i życzyłby był sobie tego, aby się przy bytności ich mogła była traktować; jednak rad się chce Kr. JM-ci we wszytkim zachować, wszelakim sposobem się o to starając, jakoby Król JM. poznał życzliwość jego naprzeciwko sobie, i chciał się w tym dalej rozmyślić, aby mi potym dostateczną odpowiedź dać mógł.

Sprawę z strony Zatmaru, nie zdało mi się, abym teraz zarazem Cesarzowi JM-ci przełożyć miał tak dla prędkiego wyjazdu Cesarza JM., który w poniedziałek pewnie do Wiednia wyjeżdża, a nadali dziesiątego tam dnia będzie, jakoż też żebym rad, aby to, co się teraz ex illa publica audientia mea między ludzie podało o chęci i gotowości Króla JM. do zachowania przyjaźni z Cesarzem i Rzeszą, dobrze się rozgłosić mogło i ludziom tutecznym, którzy do tego czasu wiary temu dodawać nie chcieli, dobrze w głowy wpojeło, gdyż ta suspicya sławie Kr. JM-ci, która tu zaprawdę tak wielka jest, że i aemuli miejsce jej wszędy dawają, ku niejakiemu uszczerbieniu jest, a iżem doszedł tego responsu, który księdzu Possowinowi z strony Zatmaru Cesarz JM. dał, rozumiałem bydź za potrzebną, abych miał naukę od Króla JM., jakobym na ten respons replikować miał, zwłaszcza jeśliby interim albo Kurfirst Saski

albo Papież w to się wdać chciał i do tego dopomóc, jakoby ta różność między Królem i Cesarzem JM. porównana bydź mogła.

Interim nie zaniechywam dowiadować się ze wszytkich stron, jeśli tu Król Szwedzki jakie praktyki uczynił: o którym tę mam wiadomość, że tu posła żadnego nie miał, tylko przed samym wyjazdem Cesarza JM. z Wiednia był niektóry jego dworzanin, który nie miał żadnego tytułu posła, i to tylko w sprawie Branświcki miał jakieś zlecenie do Cesarza JM-ci; in consensu Ordinum nic się z strony jego nie traktowało, tylko że Anzenses [7]) civitates się domagali, aby do niego i do Króla Duńskiego poselstwo beło propter tollenda quaedam gravamina, które od nich cierpią, ale iż nie chcieli sumptu na te legacye nadłożyć, tedy to Cesarz JM. listem odprawił. Factum jego z strony Narwie ci, którzy af*f*ectu non laborant, nie chwalą, i rozsławiło się beło, żeby acceptis belli sumptibus miał już Narew Kr. JM-*ci* wrócić. Do tych czasów nie mogłem się dowiedzieć, żeby tu miał partes aliquas, chyba w niektórych względem nieżyczliwości naprzeciwko Kr. JM.; jakoż dawają mi sprawę, żeby nie miał clam excludi a favore Imperatoris i u Falcgrafa też dla spowinowacenia niedawnego partes jakie mieć musi. O sprawie Branświcki aczem się nie mógł radzić Saskiego ani Brandeburskiego Kurfirzta, gdyż Saski quinta Augusti a Brandeburskiego syn (bo tu sam nie był) tydzień przed nim wyjechał, nie zaniechałem jednak w ty rzeczy mówić cum doctore Andrea Paulo, który tu był od Książęcia Saskiego został, gdym go obaczył bydź życzliwem sługą Kr. JM., także też żem baczył, iż się w łasce WM-ci swego m-ciwego pana kocha. Ten mi powiedział, że choćbym ja tu zastał Ordines i chciał tę sprawę przed niemi przełożyć, przecieby ją jednak do Cesarza JM. odesłali beli, który dla niebytności Szwedowy trudnoby jej był miał koniec uczynić; iżem go jednak prosił, aby mi radził, co in ista absentia Szweda czynić, ponieważ się sam pirwy domagał, aby Cesarz JM. komisarze naznaczył, a teraz jakoby data opera tej sprawej się uchrania, radził mi, abym u Cesarza JM. drugą kommisyą zjednał cum ista conditione, że gdzieby Król Szwedzki na ten czas swoich nie miał posłać, aby nihilominus commissarii de quot*is* Kr. JM. cognoscerent. Czego iż się ważyć nie śmiem, ażbym miał rozkazanie J. Kr. M., proszę, aby mi WM. m. m. p. wolą Kr. JM. oznajmić raczył.

Opowiedział mi też tenże Andreas Paulus, że acz Kurfirszt JM. Saski jest życzliwem J. Kr. M. i pragnie z J. Kr. M. w dobry przyjaźni żyć i mieszkać, iż jednak dla tego odłożenia renovationis pactorum do tych czasów nie mógł się tak dalece z Królem JM. w przyjaźń wdać, jakoby był chciał, namawiał mię, żebych się o to starał, jakoby obices,

które nie dopuszczają hanc renovationem, sublati byli, aby Książę JM. pan jego mógł też liberius tę przyjaźń wieść. Na com mu odpowiedział, że Król JM. pan mój tak jest bene persuasus o przychylności Książęcia JM. naprzeciwko sobie, że mi też dał in mandatis, abych się JM. w rzeczach ważnych dołożył i rady JM. używał, między któremi jest nieco de istis obicibus; iżem jednak Książęcia JM. nie zastał, barzom żałował, że mi takowe media forytowania tej sprawy upłynęły. Zaczym począł mówić ze mną około Zatmaru, żeby się dobrze ad aliqua media uciec, gdyż baczy, iż Kurfirzt Saski barzoby temu rad był, żeby się ta sprawa między Królem i Cesarzem JM. porównała, w coby się tak był włożył, zwłaszcza gdybym go tu był zastał, żeby ta rzecz jeszcze w Auspurku porównana była bydź mogła, a przeto radził mi, abym de istis mandatis Kurfirztowi JM. oznajmił, azaby, choć absens, mógł naleść jakikolwiek obyczaj. A iż miał tego dnia do Książęcia JM. wyjechać, zdało mu się, abym pisaniem swym Książęciu JM. o tym namienił, a jemu zlecił, aby też mógł Królowi JM. w czym u Książęcia służyć. Zaczymem według instrukcyej swy z nim pomówił, domagając się restitutionem tego, czego Król JM. dignitate sua salva zaniechać nie może; w czym jeśli się teraz przy mnie co nie sprawi, wątpię, żeby się tak rychło takowa okkazya podać miała. A tom wszytko, jakom nagładzi mógł, odprawił, zachowując sobie ostatek na ten czas, kiedy obaczę, żebych aliis rationibus nic sprawić nie mógł. Który konfidencyej był barzo wdzięczen i chce za okkazyą pisania mego z Książęciem JM. pilno mówić, a potym mi odpis do Wiednia posłać, na który tam oczekawać będę. Nie wdam się jednak w żadną rzecz, ażbym wyrozumiał, jeśli to consilium moje Kr. JM. będzie się podobało.

Iżem też tu zastał księdza Kardinała Tridęckiego [8]), oddałem mu list Kr. JM. i nie zaniechałem z nim nieco w ty sprawie mówić; który, wiedząc o chęci Jego Świątobliwości naprzeciwko Kr. JM., żałował, że dla prędkiego wyjazdu tak Cesarza JM. jako też swego nie mógł w tym Kr. JM. służyć, upominał mię jednak pilnie, abych się starał o to, jakoby ta różność między Cesarzem i Królem JM. mogła bydź porównana, i natrącił też niktóre trudności około tej sprawy, a iżem baczył, że mi już JM-*ci* w tej sprawie nie przyszło używać, nie zdało mi się głębiej (*s.*) i szerzy (*s.*) z nim w rzecz wdawać.

Iflant tu niewiele wspominają, rozumiem temu, że dlatego, iż kiedy proponowano Stanom Rzeskim, aby dla nich legacyą do Króla JM. wyprawiono, tedy to na dalszy czas odłożyli.

Oznajmuję też to WM. m. m. p., że między wszytkiemi inszemi, którzy mi tu chęć okazują, osobliwie posła Weneckiego Hieronimum

Lispomanum (*s.*)[9]) barzo przychylnego znam bydź przeciwko Kr. JM., który jako sam we wszytkim J. Kr. M. rad służy, tak mi też o wielki chęci i życzliwości tej tam R. P. naprzeciwko Koronie naszej częstokroć inkulkuje, wspominając to, żeby R. P. Wenecka o tym myśliła, jakoby nuntium ordinarium przy dworze Kr. JM-ci miewała.

Tu ludzie przedniejsi tak rozumieją, iż Król JM. sub praetextu inveniendi modi electionis koniecznie chce successorem aliquem ex nepotibus po sobie naznaczyć.

Jest też tu sekretarz Królowej Angielski, ale nie ma nic publicum, tylko że miasta Anzeńskie, jako Lubeck [Lubeczk] i insze skarżyli na Królową, rozumiejąc to sobie za gravamen, iż ich nie chce przy tym zachować, czego się oni vigore quorundam privilegiorum domagają, aby w Angliej mieli więtszą wolność i prerogatiwę z strony ceł i handlów, niżeli mają sami Anglikowie. Ale te miasta tu nic nie otrzymają.

Mieli też tu bydź posłowie Książęcia de Alanson[10]), domagając się miejsca w Radzie, jako Flandriae comiti, który do corpus Imperii przynależy, ale iż im rozradzono, żeby nie przyjeżdżali, gdyż tego Cesarz JM. żadnym obyczajem uczynić nie miał, zwłaszcza nie przyznawając nikomu comitatum Flandriae et Brabantiae, jedno Królowi Hispańskiemu Filipowi, tedy nie bywszy w Auspurku, wrócili się do domu. O sprawach tutecznych sejmowych to, com wybaczyć mógł, WM. będzie raczył wyrozumieć z listu Kr. JM. Na ten czas proszę WM. m. m. p., żebym co naprędzy na ten list mój odpis mieć mógł, a żeby mi WM. oznajmić raczył, kiedy już ostatnią odpowiedź otrzymam, jeśli się już zarazem w drogę będę mógł udać[11]).

[1]) *Zob. początek listu.*

[2]) *Szatmar, komitat w obwodzie waradyńskim z gł. miastem Szatmar-Nemeti* (Enc. Orgelb.). *Ekspozycyę sprawy zob. w załączniku do nr. 799.*

[3]) *Paweł Sykstus Trautson, syn Jana Pawła* (Univ. Lex.; Polkowski *o. c. str. 388 i 9*).

[4]) *O spadek po Zofii Jagiellonce, siostrze Zygm. Augusta, wydanej za ks. Juliusza Brunświckiego.*

[5]) *August ks. Saski, arcymarszałek i elektor Św. Cesarstwa Rzymskiego* (*pełny tytuł zob. t. II nr. z. 477*).

[6]) *Jan Jerzy, margr. Brandenburski, arcykomornik* (*archicamerarius*) *i elektor Św. Ces. Rz.* (*zob. tamże*).

[7]) *W rkp.* aurenses.

[8]) *Madruzzi* (*Madruccius*) *Ludwik, kardynał od r. 1561 i biskup* (*od r. 1578 po śmierci bisk. Krzysztofa Madruzzi'ego*) *Trydentu i Brixen. Umarł w 1600 r.* (Univ. Lex.)

[9]) *Niewątpliwie Lippomano Hieronim, który posłował także do Polski i którego relacyę drukował* Rykaczewski *w t. I str. 238—287.*

[10]) *Franciszek, królewicz francuski, wówczas już nie książę d'Alençon, ale Anjou, Touraine etc., wyniesiony faktycznie w r. 1578, formalnie dopiero 19 II i 15 VII 1582 na*

księstwo Brabanckie i hrabstwo Flandryi (Moreri Louis, Le grand dictionnaire histor., Paris 1732).

11) *W Lib. leg. znajduje się cała ekspedycya Rozdrażewskiego, przesłana Wolskiemu (przy liście wzmiankowanym w uw. 2 do nr. 788), a mianowicie: list Króla do niego (Grodno, 14 VII 1582 nr. 3 k. 3) z żądaniem szybkiego wyjazdu dla sprawy Zatmaru i Nemetu, brunświckiej i szwedzkiej; list wierzytelny do Cesarza (Grodno, 10 VII nr. 4 k. 4); obszerne* praescriptum legationis *do Cesarza (nr. 5 k. 4v—7v); listy wierzytelne do arcybiskupa elektora Moguckiego, do arcyb. elekt. Trewirskiego, do arcyb. elekt. Kolońskiego, do elektora palatyna Renu, do elektora Saskiego, do elektora Brandenburskiego i do kardynała Madruzi'ego,* in Conventu Imperii legatum apostolicum *(nr. 6—12, k. 7v—9v).*

787. Radziwiłł Jerzy bisk. wil. do Zamoyskiego. Ryga, 22 IX 1582.

Prosi o poparcie księżny Kurlandzkiej w sprawie zamku Dalen.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 88 k. 139v).

Illustrissime Domine, affinis observandissime.

Quantum ego cupiam Ill-mae D-nae Ducissae Curlandiae [1]) gratificari, potest D-tio Vestra Ill-ma ex eo facile coniicere, quod cum hac familia antiqua nobis intercessit [2]) necessitudo, mutuis semper officiis conservata atque aucta. Cum igitur illius causam de assequenda possessione arcis Dalensis [3]) S. Reg. M-ti commendassem, facere non potui, quin [4]) eandem Ill-mae D-tioni Vestrae, quae plurimum illi adiumento atque usui esse poterit, commendarem. Ab ea vehementer peto, ut pro ipsa Ill-ma D-na Ducissa apud S. Reg. M-tem intercedere non gravetur sibique persuadeat tantam me ex illius commodis voluptatem, quantam ex meis esse capturam, perindeque me debiturum D-tioni Vestrae Ill-mae, quod illam iuverit, ac si me ipsum beneficio affecisset. De eo vehementer laboro, ut illa intelligat, quod mihi honorificum esse existimo, commendationem meam aliquid apud D-tionem Vestram Ill-mam ponderis habuisse. Quam bene valere cupio illique officia et obsequia mea diligenter commendo [5]).

Dat. ex arce Rigensi die 22 [6]) Septembris anno MDLXXXII.

Ill-mae D-tionis Vestrae addictissimus servitor et affinis

Georgius Radziwył propria.

1) *Anna Meklemburska, żona ks. Gotarda.*

2) *Zgodnie z kopiar. pochodnymi; w oryginalnym:* intercedet.

3) *Dalen, zamek na l. brzegu Dźwiny w dzis. pow. ryskim, własność kapituły ryskiej, zajęty przez wojska królewskie* (Kojałowicz *o. c. str. 215, 217*).

4) *Zgodnie z kopiar. pochodnymi; w oryginalnym:* qui.

5) *Równocześnie pisał do Króla (nr. 87 k. 138), popierając Magnusa (por. nr. 796 uw. 1).*

6) *Tak w kopiar. oryginalnym i w Dzik. (w kopiar. Petersb. nr. 155 i w tece Naruszewicza data 27).*

788. Wolski bisk. płocki do Zamoyskiego. Rzym, 22 IX 1582.

O staraniach swoich, a zwłaszcza Possewina w sprawie z Cesarzem i w sprawie Ługowskiego. Wiadomości z Portugalii.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 25 k. 31). Druk. z kop. Dzik. bardzo niedokładnie [1]) Polkowski *o. c. str. 385.*

M-ciwy Panie Kanclerzu.

Dopiero dziś trzeci dzień doszedł mię list Kr. JM. daty 7 Iulii, a od WM. daty 18 także Iulii; przy tych liściech były pisma około spraw tych, które mi na ten czas tu Kr. JM. zleca, którem ja już przeczedł i przetczę jeszcze, niż z Papieżem JM. mówić będę; u którego się już o audyencyą staram, bo teraz mieszka na wsi kielka mil stąd. Mało co potem, gdym ten list wziął, był u mnie ks. Possevinus, który iż już przedtem o tych sprawach [2]) ze mną mówieł, powiedziałem mu, com teraz w tejże mierze za pisanie od Kr. JM. miał, a on zarazem otworzył mi się ze wszytkiem, co o tym z Królem JM. i co z WM. mówieł, co też potem u Cesarza JM. czynieł, jako w czem postępował i co odniósł, jako też jako to [3]) przed Ojca Świętego przełożył, jako na spisku wszytko krótko dał, i to tedyż mi pokazał, a szedłszy do domu list mi napisał i posłał, który ja WM. posyłam [4]), aby i stąd WM. obaczył, jako ks. Possevinus o to się stara, aby go Król JM. prawem, uprzejmem i życzliwem sobie sługą znał, czego, jako na ten czas nietylko z mowy, ale z postępków jego baczę i wyrozumiewam, może po niem pewien być Król JM. i WM. także, i może się nań i Król JM. i WM. bezpiecznie w tem, co mu zlecono będzie, jako ja z chęci jego baczyć mogę, we wszem spuszczać. Widzę, iż się w to wszytek teraz wdał, aby dobrze w tej sprawie z Cesarzem JM. Królowi JM. posłużył: iż teraz Papież na wsi mieszka, nie posiedzi tu: albo sam dojeżdża, aby z Papieżem i Kardynałem Comensem mówieł, albo pisze do Kardynała; ze mną też mawia; podobno u Cesarza JM. i u Króla JM. wrychle będzie. Ja, iżem jeszcze z Papieżem nie mówieł, do Kr. JM. nic nie piszę, ani na list nie odpisuję. Posłałem dla audyencyej, czekam odpowiedzi, ale iż do WM. piszę, tedy to lepiej WM. będziesz raczył rozpowiedzieć czasu swego. Ja też po audyencyej pisać J. Kr. M. nie omieszkam, przy której już ja *nie* będę miał wiele co powiedać, gdyż ks. Possevinus nietylko sam to powiedział, ale i na piśmie dał, a wszakże choć krótko, tedy przedsię pilnie przełożę wszytko i, sprawiedliwość Kr. JM. zalecając, wspomnię i te przyczyny, które do niej zależą i Król JM. słusznie przed się bierze. A iż już po sejmie rzeskiem, a mnie tu do końca tego sejmu Król JM. czekać kazał, będę prosieł Ojca Świętego, abym za tem dozwoleniem

które od Kr. JM. mam, stąd odjechać z Jego Świętobliwości przeżegnaniem świętem i miłościwem odpuszczeniem mógł. Co przy audyencyej na to wszytko odniosę, to wnet Kr. JM. i WM. znać dam, a iżbym stąd jeśli nie w drugiem miesiącu, tedy in Novembre mógł odjechać, pilnie się postaram.

Ks. Possevinus powiedział mi, iż dziś ma Papież JM. do Kr. JM. około tej sprawy z Cesarzem JM. pisać [5]). Odpowiedzi będzie czekał Papież JM., niźli co pocznie, i przeto mniemam, że też dotąd tu ks. Possevina zadzierży. Słychać coś, by miał do Książęcia Saskiego jechać, ale jeśli pojedzie, dla tej przyczyny pewnie pojedzie, bo barzo mu się dobrze w Auspurku ofiarował pomagać u Cesarza JM., przeto poczeka podobno, aż od Kr. JM. odpowiedź będzie, którą trzeba aby inaczej posłać, aniż Montelupiemu zlecić, bo kilka miesięcy listy na drodze trwają, gdy je Montelupi śle. Może z Krakowa za dwie niedzieli *w* Wenecyej na dobrem koniu a spiesznij [6]), kto być, a na prędkości w sprawach jako wiele zależy, raczysz WM. być świadom, co przypomniałem (*s.*) nie raz, pisząc do WM. Ale i to, co się tutecznych rzeczy tknie, sam, da Pan Bóg, szerzej powiem. A co Król JM. w liście swym na końcu przypisać kazał, iż nie wątpi w tem, iż ja tak, jakom począł, chęć i powolność moję ku posługom J. Kr. M. pokażę a woli i rozkazaniu J. Kr. M. dość czynić będę, to aby za pewne Król JM. mieć raczył, proszę, aby WM. do tego tak, jako najlepiej a najwięcej być może, przyczynić się raczył.

Ks. Possevinowi jako wszytkie sprawy, które Król JM. mnie i teraz przed tym zlecił, ile kroć wiem, iż u Papieża JM. ma być, przypominam, tak też JM. ks. Wileńskiego [7]) sprawę i JM. ks. Nominata Przemyskiego [8]), i dlatego na końcu listu, ktory mi napisał, wspomniał te dwie, ale nic pewnego jeszcze odnieść nie mógł, jako mi znać daje, a iżbym niczego nie opuścieł, co w liście tem jest, który do mnie ks. Possevinus pisał, a ja go WM. posyłam. Powiedział mi, że Król JM. posłał JM. ks. Kujawskiego [9]) do Cesarza JM., czego barzo się beł ulękł, bo i Papież JM. temu się był zadziwieł, gdyż Król JM. z ks. Possevinem postanowieł był, że tam słać nie miał, ażby był od niego odpowiedź z Auspurku miał, ale gdy zaś drugą nowinę miał, że JM. ks. Biskup do Auspurku nie dojechał, a iż się już wszytkie Książęta rozjechały, z tem do Kr. JM. posłał, a sam się zastanowieł, wszytek otrzeźwiał, a Króla JM. u Papieża JM. wymówieł, że to Król JM. nie uczynieł, osłyszawszy się podobno, że sjem nie miał długo trwać, i przeto pospieszył się z posłaniem posła, aby tam Książęta zastał. Ale on na to radzi, aby Król JM. naprzód w tej mierze dobrze się z Papieżem JM. porozumiał.

Nowiny, którem przedtem WM. pisał około porażki na morzu don Antoniego [10]), którego pospólstwo obrało beło królem portugalskiem, już

pewne są. Biela się armata jego, którą miał z Francyej, a lud beł wszytko francuski, z armatą króla Hispańskiego kilka dni: 24, 25, 26 Iulii. Zbito Francuzów nie mało, a które pojmano, ludzie znaczne pościnano, drugie powieszono. Philippus Strozzi [11]) ten umarł nazajutrz po dokonaniu bitwy, Brisak [12]) uszedł. Drukuią [13]) snadź w Neapolim tę nowinę, poślę je (*s.*) potem WM-ci. Potwierdziła się ta nowina przez kurrera, którego posłał król Hispański; przybiegł tu dnia 19 w nocy. Nazajutrz Hispani i ci, co hispańską stronę trzymają, ognie palili, jako obyczaj, gdy się kto z nowiny albo czemu raduje. Z tym sam siebie i służby moje powolne w łaskę WM. m. m. p. pilnie zalecam. Dat. z Rzymu dnia 22 Septembris 1582. WM. m. m. p. życzliwy a powolny we wszem szwagier i sługa Piotr Dunin Wolski Biskup Płocki.

[1]) *Opuszczono 3 ustępy po 1—2 wierszy, w kilku miejscach spaczono treść, niedokładności językowych jest wyżej 40-u: zamiast podawać długi ich rejestr, drukuję list w całości.*

[2]) *Mowa o medyacyi papieskiej w sprawie zatargu z Cesarzem o Szatmar-Nemeti, o którą Król polecił starać się Wolskiemu w liście datow. z Grodna 14 VI 82 (Lib. leg. nr. 2 k. 2v., gdzie data miesiąca mylna* VI, *bo wszystkie załączniki, wymienione tutaj w nr. 785 uw. 12, datowane są* VII).

[3]) *W rękopisach:* odniósł. Ja też jako to....

[4]) *Z dnia 21 IX, w którym daje całe swoje itinerarium od czasu powrotu z Moskwy, opowiada o poprzednich rokowaniach i o swoich staraniach — jest w Lib. leg. pod nr. 21 k. 25, a przy nim tekst włoski odpowiedzi cesarskiej Possewinowi, niżej pod nr. 22 k. 27v tekst łaciński tejże odpowiedzi, który podajemy w załącznikach. Przed tymi listami wpisano też (nr. 20 k. 24) list Possewina do Króla z dn. 24 IX.*

[5]) *Lib. leg. nr. 26 k. 32v (z dn. 22 IX).*

[6]) *W rkp.:* spiesny.

[7]) *Jerzego Radziwiłła o kardynalstwo.*

[8]) *O konfirmacyę; zob. pod* Ługowski.

[9]) *Hieronim Rozdrażewski; zob. nr. 785, zwłaszcza uw. 12.*

[10]) *Syn (naturalny ?) królewicza Ludwika, drugiego syna króla Emanuela, przeor krateński (Crato w Portugalii) kawalerów maltańskich* (Univ. Lex.; *por. uwagę* Polkowskiego *l. c.; zob. t. II nr. 432*).

[11]) *W rkp. druga i trzecia litera od końca niewyraźna; podaję emendacyę* Polkowskiego (*uwaga l. c.*); *Włoch Filip Strozzi był komendantem floty posiłkowej francuskiej* (Lavisse et Rambaud, Histoire générale, *t. V str. 87*).

[12]) *Niewątpliwie Karol II Cossé, książę Brissac* (Univ. Lex.).

[13]) *W rkp.:* druguią.

789. Grzegorz XIII do Zamoyskiego. Rzym, 1 X 1582.

Pochwala jego gorliwość. Poleca Possevina. Dziękuje za zegar.

Bibl. Ord. Zamoy. Dział dyplomów. Oryginał na pergaminie ze śladem pieczątki i adresem: Dilecto filio nobili viro Ioanni Zamoscio Regni Poloniae cancellario. *Receptum:* List papieski *w* Warszawie die 5 Decembris oddany a. 1582.

Gregorius Papa XIII. Dilecte fili, nobilis vir, salutem et apostolicam benedictionem.

Etiam antea ex litteris dilecti filii Antonii Possevini acceperamus, quanto studio de rebus catholicae religionis egeris curaverisque, ut tollerentur ea, quae in Regno isto huic causae maxime obsistere videbantur, et ex ipsius Antonii sermone cognovimus, quanta humanitate eum amplexus fueris, quantopere eius incolumitatem commendatam habueris, quam libenter audieris, quam diligenter de catholica religione in Livonia instituenda laboraveris. Fuerunt haec omnia digna tua praestanti pietate et loco, quem apud Regem meritissimo obtines. Voluimus igitur Tuae Nobilitati significare haec omnia nobis gratissima accidisse. Mandavimus etiam Antonio, quem ad Regem mittimus, ut tecum communicet ea, quae Tuae Nobilitati referet. Omnem igitur ei fidem tribues, non solum quia nos multum tribuimus eius pietati et sinceritati, sed etiam quia ipse plurimi facit praestantem pietatem et iudicium ac prudentiam tuam, omnibusque in rebus, de quibus sive coram sive per litteras tecum aget, eum commendatum habebis. Reddidit etiam Antonius nobis egregium horologium, quo nos donare voluisti: fuit hoc munus nobis pergratum.

Dat. Romae apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die prima Octobris MDLXXXII Pontificatus nostri anno undecimo.

Ant. Buccapadulius.

790. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Warszawa, 17 X 1582.

W sprawach prywatnych.

Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu nr. 80. Oryginał z dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Druk. z nieznacznemi skróceniami Nehring, Kwartalnik Historyczny *1890 t. IV str. 254.*

M-ciwy Księże Biskupie. Służby swe powinne *etc.*

Co się stało w sprawie tej, do któreję był WM. pana Podoskiego od siebie posłać raczył, pewienem, że od niego samego będziesz miał WM. sprawę dostateczną. Proszę WM., swego m. pana, abyście mi WM. naukę dali, co dalej wżdy czynić mam w tej mierze i czego się trzymać; mnieć ni o co więcej nie idzie, jeno abym trudności na domie swem z WM. nie zostawował i miał się czego w rzeczach swych trzymać. Waszych M. ja pewnie ni w czem nie zatrudnię ani zatrudniam i łacno do wszytkiego z WM-ciami zawżdy rzeczy swe mając całe przystąpię. Gdy się WM. o tem, czegobym się ja dalej w sprawie tej trzymać miał, z inszemi,

którzy do tego należą, porozumiesz, proszę, żebyś mię WM. wczas przed trybunałem tem uczynił wiadomem. Z tym w łaskę się WM. swego m. pana pilnie zalecam. Dat. z Warsawy d. 17 Octobris 1582.

W rzeczy WM. postaram się, iż w tem tego dnia Kr. JM. napisze do Gubernatora pilnie. WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

791. Fryderyk kurlandzki do Zamoyskiego.

Mitawa, *19/9* [1]) X 1582.

Oświadcza swoją dla niego cześć i prosi o poparcie spraw rodziców na sejmie.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 90 k. 141v).

Ill. et Mag. D-ne, patrone et amice singulariter observande.

Cum mihi Ill. Mag-tiae Vestrae erga nos benevolentia in memoria et animo versetur, intermittere non potui, quin gratam illam recordationem aliquo indicio testarer. Etsi autem et aetatis et facultatis meae ea adhuc est teneritas, ut pro multis et magnis beneficiis ab Ill. Mag. Vestra in nos collatis prope nihil queam rependere, tamen putavi Ill. Mag. Vestrae non ingratum fore hunc quoque puerilem conatum profitendi me debitorem et cultorem Vestrae Ill. Mag. esse. Quapropter hac occasione oblata Ill. Mag. Vestram hoc exiguo epistolio meo invisere volui, quo hoc primum ostenderem Ill. Mag. Vestram a me coli et diligi meque nunc in hac pueritia mea quasi fundamentum perpetuae erga Ill. Mag. Vestram observantiae et amoris ponere, deinde amplius orarem, ut, quod Ill. Mag. Vestra hactenus amantissime fecit, sibi Illustres Parentes meos adeoque nos omnes commendatos habeat et in his quoque comitiis negotia Parentum tueri et promovere velit [2]). Id, quantum in me fuerit, omni tempore erga Ill. Mag. Vestram officiis demereri studebo, quam divinitus protegi et in bona valetudine ac perpetua felicitate conservari precor. Datae Mitobiae IX Octobris [3]) a. D. MDLXXXII. Ill. Mag-tiae Vestrae amans et colens Fridericus D. G. Curlandiae et Semig*alliae* Dux.

[1]) *W oryg. data 9 X według starego stylu. W danym wypadku wątpliwości niema żadnej, bo w nowym stylu daty 9 X nie było wcale; w następnych listach z krajów, które nie przyjęły kalendarza gregoryańskiego, przyjmuję daty za stary styl, o ile niema wyraźnego zaznaczenia przeciwnego. W dokumentach polskich wszystkie daty przyjmowałem za nowy styl. Wprowadzenia u nas kalendarza greg. ściśle według bulli papieskiej 5/15 X dowiódł już* Aleksander Wejnert *w r. 1865* (Bibl. Warsz. *z r. 1865 t. II,* Sprostowanie błędu co do czasu

wprowadzenia kalendarza gregoryańskiego do Polski *oraz tamże r. 1878 t. III tegoż* Ostateczne rozwiązanie co do wprowadzenia kal. greg. do Polski), *a potwierdza fragment dyaryusza sejmowego r. 1582 wyd. przez* Czuczyńskiego (*przy dyaryuszach r. 1585 SS. t. XVIII*), *jako też obszerny dyaryusz sejmu 1582 r., który posiadam w odpisie z rękopisu Ord. Birżańskiej.*

[2]) *Gotard ks. Kurlandzki przysłał na sejm* loco et nomine suo Samuelem Aurifabrum (*Lib. leg.*, Litt. fidei *z 12 IX nr. 84 k. 124v*) *z instrukcyą* (*nr. 86 k. 126v*) *w sprawie nadużyć żołnierzy, ceł na Dźwinie pod Kokenhauzem, sporu z Ryżanami o cło, oddania biskupstwa Kurońskiego, zwolnienia powiatu Grobińskiego z pod zastawu, sum należnych za aparat wojenny, wreszcie amnestyi i potwierdzenia praw szlachcie kurlandzkiej.*

Oprócz tego pisał osobno ks. Gotard (*nr. 85 k. 125v*), *popierając* ultradunenses subditos.

Król odpowiedział w sprawach od niego zależnych przychylnie, w innych życzliwie (*Lib. leg. nr. 92 k. 145, 6 XII*) *i wydał natychmiast* Immunitas Ducis Curlandiae *od ceł na Dźwinie, w szczególności pod Kokenhauzem* (*nr. 93 k. 148v*).

[3]) *Tak w kopiar. oryg.; w kopiar. Petersb. nr. 155* Novembris (*obok listu bisk. J. Radziwiłła, namiestnika Inflant, pisanego we wrześniu*).

792. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Królewiec, 20/10 X 1582.

Poleca sprawę spłaty Koes'ego.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv. Konzepte B. Kopia z tytułem zwykłym i notatką: Ad supremum Regni Cancellarium, mutatione ad capitaneum Samogitiae [1]) et Nicolaum Fyrlei [2]) referendarium XV Octobris a. LXXXII [3]). *Lib. leg. Zamoy. 1582/3* (*w oryg. nr. 60 k. 68*).

Georgius Fridericus, Dei gratia Marchio Brandeburgensis ac in Prussia Stetini, Pomeraniae, Cassubarum Vandalorumque nec non in Silesia Carnoviae etc. Dux, Burggravius Norymbergensis ac Princeps Rugiae etc. Ill. et Mag. D-no, D-no Ioanni Zamoiski *etc.* salutem et omnem felicitatem optat. Ill. et Mag. amice, sincere nobis dilecte.

Non ignotum esse Mag-tiae Vestrae arbitramur iamdudum famatum civem nostrum urbis nostrae Regiomontanae, fidelem nobis dilectum Ioannem Koese [4]) una cum aliis quibusdam sociis suis mutuum quoddam exigere superiori Divae Reg. M-ti Poloniae et durissimo illo tempore, cum hostis Moschus Livoniam assiduo bello premeret, ad communem utilitatem, M-te Eius id summopere flagitante, creditum, cuius mutui solutionem cum in hunc usque diem ipse et consortes ipsius, quod gravissimo ipsis detrimento cessit, consequi non potuerit, nunc vero tandem *cum* [5]) Ser-ma Reg. M-tas Poloniae moderna, D-nus et affinis noster colendissimus, ut se tandem diuturnis istis molestiis, quas ratione istiusmo-

di debitorum sustinere necesse habet, liberet, ad inquisitionem et cognitionem debitorum et aliarum rerum livoniensium in instantibus hisce comitiis Varsaviensibus *commissarios* [5]) instituerit, facere sane non potuimus, quin civem hunc nostrum eiusque consortes ratione istius debiti quam diligentissime commendaremus, quod equidem tanto facimus studio, ut maiori vix possimus, amanter petentes, ut Mag. Vestra, ubi de aequitate causae ipsorum constiterit, apud S. Reg. M-tem autoritate sua efficere velit, ne bonos hosce viros propensissimae suae ad commune Regni bonum iuvandum voluntatis officiique sui, necessario plane tempore Reipublicae praestiti etiam privatis suis commodis postpositis, poenitere possit. Factura Mag. Vestra rem - - -

[1]) *Jan Kiszka* (*nr. 838*).

[2]) *Kasztelan biecki, starosta kazimierski, późn. wojewoda krakowski* (Niesiecki; Zr. dziej. *t. IX część A str. 218;* SS. *t. XX:* Barwiński Eug., Dyaryusze sejmowe, R. 1597). *Współcześnie żył drugi Mikołaj F., kasztelan wiślicki, późn. rawski, wojewoda lubelski* (Niesiecki; Źr. dziej, *t. IX część A str. 159 i 176*).

[3]) *W tekście data* 10 Octobris, *a więc notatki przy listach w rękopisach działu „konzepte" oznaczają niewątpliwie nie dzień podpisu, ale wysłania. Dlatego zamieszczam je w następnych listach w sygnaturze jako „exivit".*

[4]) *Zob. t. II nr. 373 w tejże sprawie. W Lib. leg. obok tego listu są 3 intercessorye do Króla* (*nr. 57, 58 i 59, k. 63—68*)*; w pierwszej poparcie oskarżonego przeciwko „niesłusznej" do Króla apelacyi.*

[5]) *W kopiar. oryg. i Dzik. brak tego wyrazu, jest w kop. nr. 155.*

793. Anna ks. kurlandzka do Zamoyskiego. Mitawa, *21*/11 X 1582.

Prosi o poparcie w sprawie zamku Dalen.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 89 k. 140*).

Ill. et Mag. D-no Ioanni de Zamoscie *etc.* amico meo charissimo. Ill. et Mag. D-ne, D-ne et amice nobis char-me. Salutem a Deo Optimo Maximo et felicissimos rerum successus Ill. Mag. Vestrae precamur.

Et non dubitamus, quin Ill. Mag. Vestra meminerit, quod S. Reg. M-tas, D-nus noster longe clementissimus, nobis et filio nostro Ill. Principi Friderico castrum Dalen testificandae regiae suae in nos benevolentiae ergo advitabiliter inscripserit et concesserit. Cum autem hactenus non pauca impedimenta interiecta sint, quominus huius regii muneris compotes fieremus neque tamen hoc, quod regiae in nos clementiae et munificentiae documentum esse debebat, relinquendum aut parvifaciendum

statueremus, ideo Ill-mam Mag. Vestram pro suo nobis faventissimo animo rogamus et huic Ill-mi Principis, dilectissimi Coniugis nostri, internuntio G-so Samueli Aurifabro partes nostro nomine rogandi iniunximus, ut Ill-ma Mag. Vestra nobis in hoc negotio suam accomodare operam et patrocinium non gravaretur, equidem scimus Ill-mam Mag. Vestram sua autoritate nobis plurimum posse adiumento esse neque de voluntate sua in nos optima dubitare possumus. Quapropter, ut huius regii beneficii adeptionem in Ill. Mag. Vestrae studio ponimus, ita nobis de eius benevolentia nullum dubium relinquimus. Qua in re Ill-mae Mag. Vestrae gratitudinis referendae studium praestare poterimus, non sumus officio nostro unquam defuturi. Ill-mam Mag. Vestram semper salvam et incolumem conservandam Deo Protectori commendo. Datae Mitobiae 11 Octobris anno MDLXXXII.

Dei gratia Anna Princeps Megalopolensis, in Livonia Curlandiae et Semigaliae Ducissa.

Anna Herzogin zu Kurlant, mein eigen Handt [1]).

[1]) *W kopiaryuszu oryginalnym podpis gotykiem.*

794. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Królewiec, *25/15 X* [1]) 1582.

Poleca sprawy swoje, które posłowie na sejm wysłani przedstawią.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 64 k. 73).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Cum ad instituta haec Regni comitia tam ob publica huius Ducatus [2]), quam privatiora nostra negotia [3]) hi legati nostri mittendi fuerint, cui potissimum, quam Mag. Vestrae, eos totamque causam nostram commendaremus, non vidimus, tum ut perspectam erga nos Mag. Vestrae fidem, integritatem, candorem, benevolentiam, tum ob singularem, qua erga Mag. Vestram ferimur, propensionem et fiduciam. Cum autem exigente hoc rerum statu ad S. Reg. M-tem, D-num et affinem nostrum observantissimum, secretiora negotia et gravamina nostra per G-sum et Nobiles fideles nobis dilectos consiliarios nostros Levinum a Bülaw, Doctorem Andream Fabricium et Michaelem Hisium [4]) referri voluerimus, plane confidimus (quod summopere etiam rogamus) Mag. Vestram dictis legatis nostris ad audientiam apud S. Reg. M-tem privatim impetrandam et causam nostram pro rei aequitate feliciter celeriterque expediendam

consilio, informatione, auxilio atque autoritate sua minime defuturam et in rebus omnibus plenam fidem adhibituram plenaque facturam, ut in concepta fiducia nostra magis magisque confirmati dignas Mag. Vestrae gratias agere atque etiam refferre possimus. Nos vicissim, quae ad Mag. Vestrae dignitatem atque commoda augenda atque ornanda pertinebunt, nihil studii, operae et benevolentiae praetermittemus [5]). Quam bene valere atque beatam florentemque vivere optamus. Datae Regiomonti anno Christi 1582.

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. pp.

[1]) *Ze wstępu do niniejszego listu wynika, że przywieźli go posłowie Jerzego Fryderyka wysłani na sejm, zwołany na 4 X 1582; w Lib. leg.* (*nr. 61 k. 69*) *zapisano bezpośrednio przed nim* Litterae fidei *dla tychże posłów dat. 15 X 1582: wnosić stąd wolno, że i ten list nosił datę 15 X star. stylu lub bardzo do niej zbliżoną.*

[2]) *W Lib. leg.* (*nr. 62 k. 70*) *zapisano* Capita legationis *w sprawach: 1) udziału księcia pruskiego w elekcyi i w sejmach; 2) apelacyi: 3) sporów granicznych z Litwą, Żmudzią i Mazowszem; 4) ustalenia monety; 5) i 6) stosunków handlowych. Niżej* (*nr. 66 k. 75*) *odpowiedź królewska.*

[3]) *Tamże nr. 63 k. 71v:* Brevis comprehensio eorum, quae apud S. Reg. M-tem --- legati in privata audientia proponere debent.

[4]) *We wzmiankowanym wyżej liście wierzytelnym wymieniono:* consiliarios, oratores et legatos nostros Albertum liberum baronem in Kitlitz, capitaneum Dapiaviensem (*w tytule nr. 62 poprawnie* Tapiaviensem), Levinum a Bilaw, Andream Fabricium, Paulum Crugerium I. U. Doctores et Michaelem Gisium, secretarium.

[5]) *Odpowiedź królewską posłom z 4 XII 82 zapisano w Lib. leg. nr. 66 k. 75. Tuż obok zapisano reskrypt król. do stanów pruskich* (*zob. zał. do nr. 824*).

795. Rozdrażewski biskup kujawski do Zamoyskiego.

Wiedeń, 26 X 1582.

Zdaje sprawę z rokowań o Szatmar-Nemeti.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 32 k. 38*). *Druk.* ks. Polkowski [1]) *o. c. str. 387 z kop. Dzik. Incipit:* Rozumiejąc, że pacholę...

--- XXII die Octobris przełożyłem Cesarzowi JM. sprawę z strony Zatmaru i Nemetu --- dał mi jakoby otuchę, za którą się spodziewam wdzięczniejszej odprawy, niżeli do tego czasu była. Po której audyencyi umyśliłem się był w tej mierze z panem z Perstina [2]) wdać, --- iż go jednak Pan Bóg z tego świata XX die Octobris, gdy się był Dunajem puścieł, wziąć raczył, udałem się do pana Fraucema [3]), który jest w ta-

jemnej radzie przedniejszem konsiliarzem - - -, który, ofiarując mi się chętliwie, powiedział tę rzecz nie być tak dalece ważną, aby miała między tak możnemi potentaty do całej przyjaźni wadę jaką przynieść - - -, wszakże iż jeszcze o tej sprawie deliberacya nie była, że się chciał ze mną post deliberationem habitam rozmówić. Poseł papieski - - - domaga się tego, abym mu którekolwiek medium podał, któreby on nie z strony Kr. JM., ale sam z siebie chciał in medium proferre, gdyż rozumie być praeter dignitatem Cesarza JM., żeby miało naprzód od niego pochodzić, ale potrzeba, żeby się kto trzeci do tego przyłożył. Zaczym ja, obawiając się jakiej okazyej dilationum, nie chciałem się do tego czasu w to wdać - - - zwłaszcza, że mi JM. ks. Legat tuteczny dawa sprawę, iż się w to Papież nie wda, chyba aż z obudwu stron dobrze obwarowawszy, jakoby to żadnej stronie ubliżenia żadnego nie przyniosło [4]) . - - - - niemiecką kopią gravaminum, które miasta rzeskie w Auspurku Cesarzowi JM. podali, posyłam - - - teraz znowu łacińską wespołek i z dekretem, który Cesarz JM. między Auspurczany a między urzędem Marszałka rzeskiego uczynić raczył - - -

WM. m. m. p. uprzejmie życzliwy przyjaciel i sługa Hieronim Rozdrażewski Biskup Kujawski [5]).

[1]) *Poza błędami, które przypadają na ustępy tutaj z kopiar. oryg. wydrukowane w wydaniu* ks. Polkowskiego *jest szereg niedokładności językowych, jak np.* przezemnie *zam.* przez mię, wzywał *zam.* używał *i inne mniejszej wagi.*

[2]) *Wratysław a Perstein, radca cesarski, kanclerz Królestwa Czeskiego, kawaler orderu Złotego Runa (zob. t. II nr. 407 sygn.).*

[3]) *U Polkowskiego:* Francena; *zob. nr. 786 uw. 3.*

[4]) *W tej sprawie otrzymał Rozdrażewski instrukcyę od Króla, pisaną na skutek odebranych od Possewina wiadomości (zob. zał. do nr. 799).*

[5]) *Tuż pod nr. 33 k. 39v wciągnięto list Króla do Rozdrażewskiego z 6 XII 1582.*

796. Ks. Magnus do Zamoyskiego. Amboten, *8 XI*/29 X 1582.

W sprawie Scrapphera, stałego stronnika Polski.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 83 k. 123v).

Ill. D-no Ioanni Zamoiski de Zamoscie, supremo Regni Cancellario et generali exercituum regiorum Capitaneo Knissinensi, Samoesensi (*s.*) etc. amico et fratri nostro charissimo. Ill. D-ne, amice et frater charissime. Salutem et omnium rerum felicitatem Ill-*ti* Vestrae ab omnipotentia Divina exoptamus. Ill. D-ne, fautor, amice et frater dilectissime.

Praesentium exhibitorem consiliarium nostrum Christianum Scrappherum solum ducem, consultorem et auctorem fuisse, quod nos a Moscho ad S. Reg. M-tem Poloniae, D-num nostrum clementissimum, cum omnibus arcibus ditionibusque nostris cessimus, eumque non sine suarum facultatum dispendio et vitae periculo se multorum suasionibus, qui nos Svetico patrocinio libenter subiecissent, opposuisse Ill-ti Vestrae satis innotuisse plane confidimus. Cum igitur benemeritis iusta debeantur praemia, et hic eorum, quae S. Reg. M-ti grata fore arbitratus sit, diligentem rationem semper habuerit atque iis bonis, quae in ipsum pro fidelibus suis servitiis, nobis ultra sedecim annos praestitis, contuleramus, nunc privatus sit, nos vero ipsi mediocrem pecuniae summam, quam ab aliis principibus et civitatibus honeste collegit quamque in nostrum necessarium usum prompsit, vigore nostri chyrographi debeamus atque alia quaedam bona in totius debiti servitiorumque nobis praestitorum recompensam ipsi assignaverimus, Ill-tem Vestram peramice rogamus, dignetur eius causam apud S. Reg. M-tem eo, quo confidimus, studio promovere, ut litterae a nobis ipsi datae a S. Reg. M-te confirmentur, ut nos eo debito non solum liberemur, verum et is habeat, unde cum suis vivere possit. In eo Ill-tas Vestra praestabit nobis summam benevolentiam, quam nos omni gratitudinis officio recompensabimus, Ill-tem Vestram tutelae Omnipotentis commendantes [1]). Datae in arce nostra Amboten [2]) a. MDLXXXII, XXIX Octobris. Magnus Dei gratia in Livonia etc. etc.

Magnus manu ppa. [3]).

[1]) *Równocześnie przesłał Magnus przez* consiliarios Christianum Scrappherum, Fridericum Krudenern, Capitaneum Ambotensem, et Vilhelmum Sturtzium (Litt. fidei *w Lib. leg. nr. 81 k. 119*) *wyrażone w instrukcyi dla nich* (*nr. 82 k. 120*) *żądania powiększenia jego posiadłości—od różnych stron i z różnych powodów—amnestyi i równouprawnienia dla szlachty w jego posiadłościach osiadłej i t. d.*

Odpowiedź królewska z dn. 6 XII 1582 (*nr. 91 k. 142v*) *co do pretensyi Magnusa wypadła naogół odmownie; wśród szlachty król rozróżnia trzy kategorye: wiernych, odstępców pod wpływem strachu i wrogów przewrotnych.*

[2]) *Dziś wieś w gub. kurlandzkiej, okręgu hazenpockim, nad rzeką Koj* (Sł. Geogr.).

[3]) *W kopiar. oryg. podpis naśladowany pismem gotyckiem.*

797. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. *10 XI / 31 X 1582* [1]).

Poleca sprawę Auerswalda.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefwechsel. Koncepte B. Dopisek u dołu: Ad Cancellarium Regni. Mutatione Ioannem Dulski. *Exivit:* 31 Octob. a 82.

Georgius Fridericus *etc.*

Nobilis fideliter nobis dilectus Iohannes ab Auersuualdt, actionem iniuriarum coram tribunali iudicio S. Reg. M-tis, D-ni nostri clem-mi et affinis charissimi, contra Nobilem Stanislaum Kostka, succamerarium culmensem, intenturus, - - - nos rogavit, dignaremur se negotium suum Mag Vestrae - - - commendatum reddere - - -, itaque - - - velit - - - apud Reg. M-tem efficere, ut in negotio hoc citra personarum respectum id, quod iuris est, statuatur ac definiatur, salvis tamen iuribus nostris, quae nobis in subditos nostros delinquentes integra conservamus. Faciet [2]) - - -

[1]) *Przy liście daty niema, zanotowano tylko (zob. sygnaturę) datę wysłania st. st. (zob. w nr. 792 sygnaturę i uw. 3), w tym wypadku zapewne identyczną z datą napisania (por. nr. 798).*

[2]) *Na tym samym arkuszu jest brulion tejże treści do Króla.*

798. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Królewiec, *10 XI* / 31 X 1582.

Poleca sprawy Uxela, starosty grobińskiego.

Archiwum państwowe w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv. Konzepte B. Exivit: Ultima Octobris a. 82.

Georgius Fridericus *etc.*

Exposuit nobis generosus fideliter nobis dilectus capitaneus noster Grobinensis Otto Uxel sibi negotia quaedam apud Reg. M-tem, Dominum nostrum clementissimum, esse expediunda. - - -. Etsi vero non dubitamus Mag. Vestram hunc virum, quem iam ante nobis propter virtutem militarem, quam ex longo rerum usu sibi comparavit atque in castris regiis in hostem fortiter oppugnando re ipsa comprobavit, favore et studio suo prosequuturum - - -. Rogamus - - -, dignetur Mag. Vestra huius viri aequam rationem habere - - - atque ipsum Uxelium, multis beneficiis (ut ipse praedicat) a Mag. Vestra iam ante cumulatum, reddet sibi devinctissimum - - -. Datum Konigsperg den 31 Octob. anno G. 82.

799. Zamoyski do Possewina.

Warszawa, *XI* [1]) 1582.

O kompozycyi na sejmie. W sprawie Szatmaru i konfirmacyi Ługowskiego. O Andrzeju Batorym.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 24 k. 30).

R-de D-ne, amice honorande.

Quae Reg. M-tis in negotio, quod cum Caes. M-te illi intercedit, voluntas sit, iam ante ad P-tem Vestram perscripsi nec tamen, an perlatae meae sint, scio. Nunc cum et comitia apud nos habeantur, pro mutua nostra benevolentia faciendum mihi existimavi, ut iis praesertim de rebus, quarum aliqua inter nos mentio fuisset, denuo ad P-tem Vestram scriberem. De concordia inter ecclesiasticum civilemque ordinem concilianda inter alia comitiorum horum propositionis capita vel primarium fere esse intellexisse P-tem Vestram existimo. Id tamen ita hactenus tractatum, nihil adhuc ut certi constitui potuerit, id minime dubitare P-tem Vestram quidem velim, nihil Reg. M-ti pro singulari sua cum in omnem rem ecclesiasticam, tum hanc quoque pietate, divini nominis honore ecclesiarumque dignitate vel hactenus antiquius fuisse, vel posthac etiam futurum. De rei tamen exitu, cum ad multos spectet, difficile est certi aliquid affirmari. In controversia autem, quae inter Regiam Caesareamque M-tem de Zatmar et Nemeti oppidis est, iam ante P-ti Vestrae significavi, si aliis eiusdem generis bonis idonee a Caes. M-te ei satisfiat, daturam id Reg. M-tem communi inter christianos principes concordiae suoque in Rempublicam christianam praecipuo studio, ut compensationem admittat. Ea vero, quae a Caes. M-te in hac causa dicuntur, cuiusmodi sint, ut P-tas Vestra perspicere possit, responsum id cum hisce ei mitto, quod ad D-num Episcopum Vladislaviensem, Reg. M-tis ad Caes. M-tem Oratorem, cum is P-ti Vestrae a Caes. M-te responsum datum ad Reg. M-tem perscripsisset, informandae rei causa missum est [2]). Ex quo cum Reg. M-tis ius ipsiusque rei aequitatem facileP-tas Vestra perspectura sit, non contendendum mihi ab ea arbitror, quod pro sua in Rempublicam Christianam Regiamque M-tem animo ultro facturam eam scio, ut apud *Sanc-mum* D-*num Nostrum*, quo is suas quoque hac in causa partes interponat atque ad aequitatis aliquam rationem Caes. M-tem adducere tentet, omni studio, opera, contentione sua annitatur. Praemisliense negotium tam diu duci cum Reg. M-tas moleste fert, tum ego quoque, qui meam in illo fidem cum levissimorum hominum ac in his quorundam in publicis criminibus deprehensorum testimoniis comparari videam, non possum non gravissime in eo dignitatem meam violari existimare. Itaque, si quamprimum id *Sanc-mus* D-*nus Noster* explicarit, praeterquam quod Reg. M-ti satisfecerit, haud parum quoque rectius cum *Sanctae* Sed*is* [3]) Apostolicae, tum Regni huius rationibus consuluerit. Ad Ill. D-num Andream [4]), Reg. M-tis fratris filium, quod attinet, videtur post discessum P-tis Vestrae ab ecclesiasticae vitae statu abhorrentior nonnihil factus, sed cum laboratum hactenus in eo sit, ut in aliam opinionem perducere-

tur, si quae speramus teneri poterunt, quamprimum in Italiam mitti poterit. P-tem Vestram quam optime valere cupio. Datae Varsoviae die mensis anno Domini MDLXXXII.

[1]) *List ten był pisany niewątpliwie w listopadzie, ponieważ 1) razem z nim wysłano Possewinowi kopię listu Króla do Rozdrażewskiego (zob. załącznik), datowanego* November *bez daty dziennej w odpowiedzi na korespondencyę Possewina, przysłaną razem z listem Wolskiego (zob. nr. 788, zwłaszcza uw. 4) i 2) musiał być pisany przed nr. 802; przypuszczać zaś należy, że w początkach listopada, ponieważ to, co tutaj pisze Zamoyski o sejmie, dalekiem jest od treści nr. 802.*

[2]) *Zob. załącznik z listem królewskim do Rozdrażewskiego, będący odpowiedzią na nadesłaną przez Wolskiego odpowiedź cesarską Possewinowi (załącznik do nr. 788). Oprócz tego wraz z listem niniejszym posłano zapewne nr. 28 i 29 Lib. leg. (k. 34v i 35v) t. j. list Króla do Papieża datowany* November *bez daty dziennej i* Responsum datum legato Summi Pontificis Varschoviae die Novembris.

[3]) *W oryg.:* sede.

[4]) *Zob. niżej starania o godność kardynalską dla Andrzeja Batorego w korespondencyi Zamoyskiego z Reszką.*

800. Zamoyski do biskupa Wolskiego. Warszawa, 10 XI 1582.

Dziwi go stosunek kuryi do sprawy Ługowskiego. Odpowiedź w sprawie Szatmaru przesyła.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 39 k. 43).

Reverende Domine, amice observande.

Quemadmodum superioribus aliquot litteris suis D-tio Vestra R-da petiit, ita iam a Reg. M-te in Poloniam revocatur [1]). Praemisliense negotium tandiu (*s.*) isthic duci et meam existimationem secus atque existimaram fore tractari ego, qui in hac saltem Republica non male versatus neque de Ecclesia quoque ita meritus mihi videor, satis mirari non possum; sed de hoc tamen quum Reg. M-tas scripserit [2]), eo pauciora mihi dicenda intelligo. Accipiet D-tio Vestra R-da una cum hisce responsum [3]) ad ea, quae a Caes. M-te D-no Antonio Possevino in causa Zatmar et Nemeti oppidorum obiecta sunt, ut, si quis forte de iis sermo exstiterit, quid sibi ad illa respondendum sit, sciat.

D-tionem Vestram R-dam quam optime valere cupio. Varsoviae 10 Novembris 1582. D-tionis Vestrae R-dae studiosissimus Ioannes Zamoiski Reg. P. Cancellarius et Capitaneus Generalis exercituum etc. etc.

[1]) *List odwołujący Króla do Papieża z dn. 10 XI z Warszawy w Lib. leg. nr. 37 k. 42.*

[2]) *Dn. 10 XI z Warszawy (Lib. leg. nr. 38 k. 42v), zapewne w odpowiedzi na list papieski z dn. 6 IX (Lib. leg, nr. 35 k. 40v).*

[3]) Responsum datum legato Summi Pontificis Varschoviae die Novembris a. D. 1582. Ad ea, quae in causa Zatmar et Nemeti oppidorum patrimoniique Reg. M-tis Poloniae possessionum a Caes. M-te obiecta sunt, Reg. M-tas Poloniae ita respondet (*Lib. leg. nr. 29 k. 35v*). *Obok list, datowany podobnie, do Papieża (nr. 28 k. 34v); zob. nr. 799 uw. 2.*

801. Zamoyski do Fryderyka II duńskiego. Warszawa, 13 XI 1582.

Odwzajemnia się za komplementy. Starania obiecuje.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 47 k. 57).

Ser-mo ac Potentissimo Principi et D-no Friderico Secundo D. g. Daniae, Norvagiae, Gottorum Vandalorumque Regi, Duci Slesvici, Holsatiae, Stormariae ac Diethmarsiae, Comiti in Oldenburg et Delmenhorst etc. D-no clem-mo. Ser-me Rex, D-ne, D-ne clem-me. Salutem paratissimaque obsequia mea Reg. M-ti Vestrae defero.

Humanitate Reg. M-tis Vestrae factum est, ut ea clementia quamvis ignotum me complexa sit, non modo ut singularis benevolentiae propensionisque plenas litteras ad me dare non dubitarit, verum ex aliorum sermone se quoque de meae vitae munerisque instituto commodam opinionem suscepisse declararit, quae significatio, ut merito mihi debet esse gratissima, ita quantas possum maximas Reg. M-ti Vestrae pro ea gratias ago, et, quam ad Reg. M-tem Vestram de me famam pervenisse ex illius litteris intelligo, eam tanto maiori studio ut posthac quoque tuear, operam dabo, quo nihil homini virtutis veraeque laudis studioso potest contingere praeclarius, quam si iis actiones studiaque sua approbet ab iisque laudetur, qui ipsi inter principes propter summas virtutes suas sunt apud omnes laudatissimi. Ad negotium, de quo Reg. M-tas Vestra ad me scripsit, quod attinet, de eo, cum M-tas Reg. Poloniae, D-nus meus clem-mus, et hac et aliis nonnullis causis nuntium ad Reg. M-tem Vestram missura sit [1]), pluribus mihi ad Reg. M-tem Vestram scribendum iam non arbitror, si quid tamen a me Reg. M-ti Vestrae cum in aliis, quae mihi commendarit, tum in hoc quoque negotio praestari poterit, studium observantiamque erga Reg. M-tem Vestram meam desiderari non patiar. Reg. M-tem Vestram quam optime valere cupio eique omnium rerum prosperos felicesque

successus ex animo opto studiaque ac officia mea quanta possum cum observantia commendo. Varschovia die 13 mensis Novembris correct. anno D-ni 1582. S. Reg. M-tis Vestrae obser-mus Ioannes Zamoiski Cancellarius et Generalis Exercituum Cracoviensis Marieburgensis capitaneus sst.

[1]) *W Lib. leg. nr. 45 k. 54v jest list króla Stefana do Fryderyka z dn. 8 Oct. (!), w odpowiedzi na propozycyę interwencyi (zob. nr. 781 uw. 3) zawiadamiający o wysłaniu posła (Ponętowskiego) i odpowiadający w sprawie Ramela.*

802. Zamoyski do Possewina

Warszawa, 21 XI 1582.

O listach do Papieża. O sejmie.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 31 k. 37v).

Reverende in Christo Pater, amice honorande.

Quae ad Caes. M-tis obiectiones respondenda Reg. M-tas existimarit, superioribus litteris meis ad P-tem Vestram perscripsi. Iam cum idem responsum ad S-mum quoque Dominum Nostrum Reg. M-tas mittat, idque quibusdam in locis immutatum sit, propterea quod quae a S-te Eius exempla illius ad Reg. M-tem pervenerunt, ab eo, quod P-tas Vestra miserat, nonnullis in locis discrepabant, idem ad P-tem Vestram denuo mitto [1]). Comitia hactenus habuimus propter quorundam hominum vanitatem satis turbulenta, eorum potissimum, qui, cum privatas actiones habeant, publicas tamen nihilominus legationes in fraudem legum susceperunt. Itaque de solvendis iis iam fere cogitamus faciliusque cum ipsa nobilitate absente conventum iri speramus, quam iis qui, cum publico nobilitatis nomine hic sint, ob privatas tamen causas et controversias suas omnia turbare conantur [2]). P-tem Vestram bene valere cupio. Datum *etc.* [3]).

[1]) *Zob. list nr. 799, uwagi i załączniki do niego. Obok niniejszego zapisano list królewski do Possewina z dn. 21 XI (nr. 32 k. 38).*

[2]) *Wyraźniej mówi to* Heidenstein (Rerum *str. 204—5), że* non pauci autem aliis ex causis evocati *do sądu królewskiego, chcąc stawania uniknąć, popierali Czarnkowskiego, którego sprawy głównie się do niedojścia sejmu przyczyniły* (Heidenstein *l. c.*; *Dyaryusz w kopiaryuszu birżańskim Opalińskiego*).

[3]) *W rkp. Dzik. data 22 XI.*

803. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil.

Warszawa, 1 XII 1582.

W sprawach jego kardynalatu i konsekracyi biskupiej.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik historyczny *1890 t. IV str. 254.*

M-ciwy Księże Biskupie. Zalecam uprzejme *etc.*

Jeszcze znowu drugi raz pisać raczeł Król. JM. do Rzymu w rzeczy WM. i sam ręką swą przypisał teraz pośledź [1]) kilka słów, zalecając pilnie tę sprawę WM., żeby proxima creatione cardinalium na WM. baczenie beło. Teraz potrzebuje tego Król JM. po WM., jako to z listu Króla JM. WM. wyrozumieć raczysz, żebyś się tam WM. w Rydze jeszcze zatrzymał. W czym godzi się, abyś WM. dogodzieł wolej Króla JM., widząc to, jako Król JM. jest sollicitus de ornamentis WM. Jeśliżeby sumpt tam na WM. beł ciężki, uczyni to Król JM., że WM. jakimi pieniądzmi poratuje; a co się tycze kościoła WM. potrzeb, te in absentia WM. Suffragan z Officyałem odprawować mogą. Jeśliżeby też myślił WM. dla konsekracyej stamtąd odjachać, i ta tamże w Rydze może się odprawić: mogą się tam dla tego wyprawić do WM. Łucki i Żmójdzki Biskupi i którzy Infułaci, jedno WM. racz co o tym przez pisanie swe Królowi JM. oznajmić. Zalecam przytem uprzejme a powolne służby swe do łaski WM-ci m. m. pana. Dan z Warszawy d. 1 Decembris roku 1582 [2]).

WM. swego m. p. szwager i sługa J. Zamoiski sst.

[1]) *U Nehringa* poslied *z podanem w przypisku znaczeniem:* w końcu; *wydaje mi się jednak niewątpliwem, że „pośledź", „pośledzi" znaczy zwykle i tutaj także: „ostatnio".*

[2]) *W Lib. leg. znajdujemy w tejże sprawie listy królewskie: nr. 34 k. 40v do Jakóba Buoncompagno z dn. 8 XI 1582, nr. 98 k. 153v dat.* December *bez daty dziennej do Papieża i nr. 99 k. 154v dat. podobnie do Jakóba Buoncompagno.*

804. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Warszawa, 4 XII 1582.

Poleca bratanka opata Sulejowskiego.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik historyczny *1890 t. IV str. 255* [1]).

Reverendissime in Christo Pater, affinis et amice observande.

R-dus in Christo pater, Georgius Fabius, Abbas Suleioviensis [2]), fratris filium habet, iuvenem propter morum probitatem doctrinarumque liberalium studia iam a Reg. M-te R-mae D-tioni Vestrae commendatum. Eum, cum in minoribus ordinibus constitutum, ad canonicatum Vilnensem provehi a D-tione Vestra R-ma vehementer cupiat --- qua in re cum

viro imprimis bono ipsius etiam adolescentis causa, quem optimae spei esse audio, libenter commodare cupiam - - -

[1]) *Gdzie w w. 3 od d. po* fecerit *opuszczono:* si tantum commendationem hanc meam valere apud se passa fuerit.

[2]) *Giorgio Fabio Dalmata*, kapelan Kr. JM-ci, Węgrzyn, opactwo Sulejowskie dzierży - - - contra statutum Sig. Aug. (SS. XVIII *str. 289*). *O synowcu zob. tamże str. 411.*

805. Zamoyski do Possewina. *Warszawa, 6 XII 1582* [1]).

O rokowaniach z Cesarzem. O wyprawieniu posła moskiewskiego.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. 93 f. 544. Karta bez daty i miejsca, a tergo ręką Possewina: Ill-mi D-ni Cancellarii Regni Poloniae ad patrem Possevinum scheda.

Litteras D-tionis Vestrae R-mae, quas ad Caes. M-tem scribit, vidi missas a me ad Reg. M-tem, quas vehementer se probare Reg. M-tas mihi significavit. Mihi quoque et hoc nomine, quod Reg. M-*ti* probentur et quod prudentissime et accommodatissime scriptae sint, inprimis placent. Litteras ipsius Reg. M-tis nomine ad D-num Cuiaviensem [1]) hoc vespere scribo, etenim nunc demum, cum mane discessissem ex regia, in hospitium revenio; illarum exemplum R-ma D-tio Vestra videbit. Cubicularius novus et diligens iam paratus est. Moschis adhibere ductorem per Lituaniam iussus est a Reg. M-te D-nus Vilnensis [2]) idque libenter facit. Nec legatus sine munere dimittetur: iam illud Mlodzieiovius Vicethesaurarius parat. Precor D-tioni Vestrae bonam noctem.

R-mae D-tionis Vestrae observandissimus Ioan. Zamoiski cancellarius.

[1]) *W Lib. leg. (nr. 97 k. 153) z tejże daty list Króla do Rozdrażewskiego, o którym niewątpliwie mowa w tekście. Possewin przybył do Warszawy razem z poselstwem moskiewskiem w końcu listopada, poczem, obdarzeni upominkami dla Iwana, wyprawieni zostali dalej* (Zakrzewski, Stosunki, *str. 197*).

[2]) *Wołowicz Eustachy* (*t. II*).

806. Inflanccy posłowie do Zamoyskiego. Warszawa, 7 XII 1582.

Przedstawiają potrzeby kraju: uznanie nadań z czasów arcyb. Wilhelma i ułatwionego sposobu dowodzenia własności, obsadzanie urzędów przez krajowców,

niezaprowadzanie katolicyzmu, zniesienie zakazu budowy i zachowanie zamków, umorzenie zaległych procentów, wyznaczenie więźniów na wymianę [1]).

Arch. państwowe (Riksarkiwet) w Sztokholmie. Dział „Polska arkiw." Zbiór pod tytułem: Diverse personer till Johannes Zamoyski *str. 1; brulion z tytułem:* An den Hern Gross Canzler in Polen etc. von den liflendischen abgesandten [2]).

Nach dem gruss etc.

Der grossmechtigsten K. M., unsers gnedigsten hern, konigliche undt vetterliche vorsorg wegen glück, heil undt wolstandes so wol der gantzen provints Lifflandt, als aller insonderheit derselben einwohner, darzu auch E. E. G. mhu undt vleiss bezeugen die vielfaltigen undt tapferen thatten ihrer K. M. undt E. D. G. Undt habs E. D. G. in gegenwartt der K. M. auch in ihrer behausung mit einer ansehnlichen [3]) rede alles so an tag geben undt vorgebracht, das wirs mit frolocken angehortt. Nach dem aber, so wir etwas nicht woll verstunden, was wir zum abschiedt in schriften bekhommen, oder an etwas einem zweivel trugen, E. E. G. uns bevohlen dieselbe umb erleuterung undt erklerung zuersuchen, haben wir nicht umbgehen khonnen davon einen vollenkhommenen unterricht zu bitten. Derhalben balt im anfang, da ihr K. M. alle dieselben recht undt privilegien von den vorigen Fursten undt rechtmessiger Obrigkeit in Lifflandt biss uf Wilhelmen Ertzb. zu Riga Marg. zu Brand. [4]) unsern vorfharen geben undt vorlichen mit ihrer auctoritet undt macht zu bestettigen gesonnen, wan dasselbe von Ertsbischoff Wilhelmen, das ehr auch mit darrin begriffen [5]), zu vorsehen wehre, so das seine undt anderer zu seiner zeit Fursten in Lifflandt gegebene privilegia undt rechte in krafften erhalten werden sollen, nhemen wirs mit danckbaren hertzen ahn. So ehr aber aussgeschlossen undt dasselb alles nichtig zuhalten, wie grossen schaden undt unratt viel einwohner schöpffen wurden, undt was vor ein unehre undt schmach alle Fursten ihn Lifflandt, rechtmessig uf einander folgendt, sonderlich aber denen, durch welcher anfurderung, rhatt undt ansehen die provints Lifflandt unter das Königreich Polen gerhatten zugefugt wurden, kan E. E. G. ihrem hohen vorstande nach selbst leicht ermessen.

Das ander ist, das die, welche ihre privilegia vorlohren, mit ihrem undt glaubwürdigen zeugen eyde beweisen sollen, wie die gewest sein, von wehm, zu was zeitten undt was inhalts, weil dan derselben, die durch kriges emporung ihre privilegia vorlohren, eine grosse ahnzal, undt dieselben dazumahl noch kinder undt unmundig gewessen, da sie ihrer eltern undt freunde ahnig geworden, undt solche umbstende nicht sie, viel weniger ande-

re so eben undt genau wissen khonnen, das sie die mit ihrem oder der zeugen eide darthun undt erweisen khomen, vielen dannoch wissentlich, das dieselben gutter von ihren vorfharen ruhig besassen — wehre es die hochste unbilligheit sie darumb ihrer gutter zuentsetzen, das ihnen solche umbstende unwissendt undt vorborgen.

Das dritte, weil E. E. G. mundtlich zu vorstehen geben, das alle stende der Obrigkeit, nembblich praesidenten, kemmerer etc. solten einheimische sein, ihn dieser schrifft aber erklerrtt, sie sollen davon nicht aussgeschlossen, sondern mit einen temperament der alt adel in acht genhommen werden, was alhir der gemeinen wolfart undt frieden angelegen, das die vielmehr regiren, die die rechte undt gebreuche derselben wissen, wie auch es der gantzen provints so viel rhumblicher, wan einheimische undt nicht frembde darzu gebraucht (geschweige die ungleicheit der sitten undt gemutter), ist nicht nöttig E. E. G. zu berichten.

Das viertte ist von der religion, welche wie sie uns frei sein konne, wan ihn allen stetten, flecken, dorffen, kirchen undt schulen die catholischen gebreuche eingefurt undt angericht sein, undt alle kirchen undt einkhomen vorhin weggereubt [6]).

Zum funfften, wie nicht aller vom Adel, ja auch der vornehmsten, viel weniger unsserer gar zu sehr vertorbenen gutter undt vormugen zulassen solche gebeude, die vor festungen zu achten, nicht allein nicht zu erbauen, viel weniger zu erhalten [7]), also wolt es unserer freiheit zuwider sein, undt unss vorhin gnugsam betrubten noch mehr beschwerlich furfallen, das denen, so ihre heuser zum teil erbauet haben, zum teil noch erbauen mochten, da dieselben von den kon*iglichen* stetten und vestungen etwas weitt abgelegen, damit sie dennoch nicht aller dieb und reuber gefehrlichem uberlauf frei undt offen stunden, die macht genommen sein solte mit geschlossen thoren solchs zuverhuten undt mit weib und kindern sicher und mit friden zusein.

Das 6 ist von den renten, welche ihm zeit des krieges uber unser vormogen gestiegen, zu andern und nachzulassen, darauf wir keine richtige antwort bekommen, dann die eingesessenen ihm Liefland gebeten, das sie nach altem gebrauch aufgehoben, und sie damit ein Zeittlang vorschonet wurden, bis sich erholen und einmahl zu sich selber kommen mochten.

Zum letzten, ob alsbald auf disen ersten Landtag, der vom Durchl. Hern Gubernator Bischof zur Wilda etc. [8]) angesteltt wirt werden, nach ubersehenen eines ieden alten privilegien und behelff die einreumung und einweisung seiner gutten folgen solte, dann so es weiter vorzogen

wurde, kont mann sonst nichts vornemen, und wurden ihrer viel durch den hunger ihnn euserste nott gebracht, wann sie noch ein gants iar durch ihrer gutter keinen nuts oder frommen haben solten.

Solchs wie es nicht anders, als das wir mit gutem grund den unsern bericht zuruck bringen mogen, von uns gemeint, wollen E. B. (?) im besten aufnemen, zu der wir uns dann auch getrosten, das sie sich auf solchs alles nach ihrer bewogenheit und zuneigung auch ihrer gethanen zusag deuttlicher erkleren werden, und voraus wegen der elenden gefangenen ihren besten vleis furwenden, damit wir zum forderlichsten der Boiaren mogen habhaft oder mechtig werden, und das die auch dermassen geschaffen, das sie zu ausbeutung und lösung der unsern tuchtig sein mogen.

Wünschen hiemit etc. [9]). Datum Warsaw den 7 Decemb. nach der enderung *anno* 82.

[1]) *Niewątpliwie jest to memoryał, który złożyli posłowie inflanccy, niezadowoleni z postanowień, jakie w sprawach inflanckich wydał Król z senatem po niedoszłym sejmie* (*zob.* Heidenstein, Rerum *str. 206 i 208*).

[2]) *Wydaję ten dokument z zachowaniem pisowni oryginału, modernizując tylko interpunkcyę, ujednostajniając użytek wielkich liter oraz* v *i* u, *jako też* u *i* w (*to ostatnie zresztą tylko w dwóch wyrazach:* genaw *i* erbawen).

[3]) *Przekreślono* zirliche.

[4]) *Wilhelm Brandenburski, arcybiskup ryski.*

[5]) *Przekreślono* geslossen.

[6]) *Napisano najprzód* weggefurtt, *potem przekreślono* furtt *i napisano* reubt (*możnaby też czytać* reumbt).

[7]) *Odtąd inna ręka.*

[8]) *Jerzy Radziwiłł, biskup wileński, namiestnik inflancki.*

[9]) *Data znowu pierwszą ręką.*

807. Zamoyski do Lwowian. Kraków, 22 XII 1582.

Wobec niebezpieczeństwa tatarskiego prosi ich o artyleryę, amunicyę, puszkarzy, cieśli i furmanów.

Archiwum miejskie we Lwowie, dział listów. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem: Spectabilibus et Famatis D-nis Proconsuli et Consulibus Civitatis Leopoliensis, amicis char-mis. *Receptum:* Anno 1583 14 Ianuarii przez p. Jabłońskiego, służebnika JM. p. Kanclerza.

Spectabiles et Famati Domini, amici charissimi.

Iż J. Kr. M. z przyczyn pewnych niebezpieczeństwa krajów tamtych od Tatar pod te czasy się nadziewa, przeto zabiegając temu niebezpieczeństwu, jako jeno in hac rerum difficultate najwięcej może, zle-

cił mi być pogotowiu przeciw niem i jako ludzi, tak i co jeno do wojny należy, sposabiać, abym zaraz, skoroby jeno wiadomość o nich przyszła, mógł iść na przeciw jem, chcąc też i sam J. Kr. M. za mną, jeśliby potrzeba była, tam się pomknąć. Co się ludzi dotycze, staram się, żeby mogło ich być co najwięcej, ale z strony strzelby i apparatu wojennego, ten trudnoby zdaleka na tak prędką potrzebę wozić. A tak proszę WM., jako przyjaciół swych miłych, uczyńcie to WM. i z miłości ku Rzeczypospolitej i z chęci przeciw mnie sobie życzliwemu, użyczcie mi WM. strzelby swej miejskiej do tej potrzeby. Śmigawnic naprzód na wózkach [1]) osadnych, a jeśliby nie było osadnych na wózkach [1]), tedy tak samych, ile ich jeno najwięcej mieć możecie, z kulami, prochy i puszkarzmi; k temu ze czterech falkonetów, także z kulami, prochy i puszkarzmi. W czem tenby niech porządek był, żebyście WM. spisali, wiele prochu na wagę tak do śmigawnic, jako falkonetów WM. dacie, także wiele ołowu (*s.*) i kul; potem, coby się tego wystrzelało, to się gotowemi pieniędzmi zapłaci WM., a ostatek wróci, także i strzelba cało ze wszytkiem. Puszkarzom tem płaca będzie odemnie, tak że nic na tem wszytkiem szkodować WM. nie będziecie, a chęć i uczynność J. Kr. M. łaską swą nagradzać WM. będzie, i ja officiis amicis (?) zadziaływać. Jeno żebym wczas, proszę, wiedział, wiele tego od WM. mieć będę mógł, a im najwięcej, tym nalepiej (*s.*), i tym powinniejszy będę WM. Proszę także, żebym cieśli mógł cokolwiek mieć od WM., którem ja dam zapłatę, a przytem żebyście i siekier mi WM. użyczyli ex publico, albo i swych; ja obiecuję wrócić cale [2]), a coby zginęło, albo się zepsowało, zapłacić. Proszę też i o furmany, żebym pogotowiu ich tam dostać mógł, gdzieby potrzeba przypadła do wiezienia tych rzeczy, za pieniądze moje. Raczcie to WM. z chęci swej ku mnie obstalować i opatrzyć. Z tem być WM. dobrze zdrowe od Pana Boga żądam. Datum z Krakowa die 22 miesiąca Decembra 1582.

WM. życzliwy przyjaciel J. Zamoiski Kanclerz i Hetman Koronny.

[1]) *W oryg.:* woskach; *ręka ta* ó *nie zna,* z *i* s *pisze stale fonetycznie:* stich (*s=tych*), niebespieczenstwo *i t. d.*

[2]) *W oryg.:* czalie; *wobec zmiękczenia* l *przez* i *niema wątpliwości, że* ł *tutaj czytać nie można, jest to więc przysłówek, nie przymiotnik.*

803. Gdańszczanie do Zamoyskiego. *Gdańsk, przed 8 I 1583.*

Proszą go o wstawiennictwo w sprawie Geblowskiej (?).

Archiwum państw. w Gdańsku. Liber missivarum t. 41. Koncept z nagłówkiem: D-no Zamoiscio Regni Cancellario. Exivit 8 Ianuarii a. 83.

Illustris etc. etc.

Quemadmodum in rebus ceteris, quae maxime Civitatem hanc concernunt, Ill. Mag. Vestram summum nobis patronum eligimus, cuius gratia et auctoritate interveniente finem illarum optabilem futurum speramus, ita nunc in causa Gebeliana eius patrocinio maximopere indigemus. Quae adeo quidem contra nos exacerbata videtur, ut summum magistratui et iudicibus allatura sit periculum, nisi S. Reg. M-tas, D-nus noster clementissimus, decretum illud benigniori interpretatione moderari dignabitur. Qua de causa ad S. Reg. M-tem humillime perscripsimus et Ill. Mag. Vestram diligentissimis verbis perquam reverenter rogamus, ut ipsa gratiam suam precibus nostris coniungat et, quod iustum et aequum hac in causa petimus, impetrare benigne dignetur. Quod nos gratissimis vicissim officiis et omni obsequiorum genere diligentissimis studiis promerebimus. Eandem etc.

809. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 16 I 1583.

Posyła list królewski. O sprawach majątkowych.

Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z własnoręcznym dopiskiem i podpisem. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *1890 t. IV str. 255* [1]).

M-ciwy Księże Biskupie. Zalecam *etc.*

Jaką informacyą masz WM. dać panu Lesniowolskiemu z strony tych tam pojmanych Szwedów, także też z strony inych rzeczy, z listu Króla JM. sprawić się WM. będziesz raczył. Co się tycze działu Opatowskiego, że pan Starosta Barski chce się dać na przyjaciela, pewnie i ja gotowem to jest uczynić, jedno niechbych rychło wiedział, gdzie i kiedy zwieśćby trzeba do ty sprawy przyjacioły. A tak niechby mi pan Starosta wczas o tym dał znać, niźli w Lublinie trybunalne sądy będą, żebym albo rok pisał, albo więc prawa pilnował. Zalecam zatym *etc.*

Także niech wiem o osobach strony tamty. Listy w sprawie WM. [2]) do Rzymu pilnie się napisali i Król JM. ręką swą o tem kilka wirszów do Papieża JM. przypisał. Powtóre powinne służby swe łasce WM. *zalecam.* WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *W wydaniu tem w w. 6 zam.* to jest uczynicz, *jest* to iusz (?) uczynicz, *w dacie opuszczono* dnia *i* roku, *w w. 12 opuszczono zdanie od*: Powtóre.

[2]) *Z naleganiem o mianowanie go kardynałem (zob. nr. 803 uw. 2).*

810. Zamoyski do Lwowian. Kraków, 19 I 1583.

Prosi o przygotowanie gospód.

Archiwum miejskie we Lwowie, dział listów. Oryginał z pieczątką, podpisem częściowo własnoręcznym i adresem jak w nr. 807. Receptum: anno 1583 redditum 25 Ianuarii przez pacholę JM-ci.

Spectabiles et Famati Domini, amici charissimi.

Dla Tatarów, których się pod te czasy obawiamy, jadę stąd do Rusi a prosto do WM. do Lwowa. Proszę, żebyście mię WM. gospodami tam dobremi opatrzyli i te wszytkie, co ze mną [semna] będą. Jest tam Jablonski, sługa mój, przy którem, proszę, żeby ci, którem to WM. zlecicie, gospody te ponaznaczali, bo on będzie wiedział, komu i jakiej potrzeba. Z tym się przyjaźni WM. zalecam. Datum z Krakowa die 19 Ianuarii anno 1583.

W M. życzliwy przyjaciel

Jan Zamoisky z Zamoscia, Kanclerz i Hetman Koronny, Główny Krakowski, Malborski etc. Starosta

ręką swą sst.

811. Bolognetti do Zamoyskiego. Kraków, 31 I 1583.

W sprawie poczty. Prosi o poparcie w sprawie biskupstwa kijowskiego.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 109 k. 172).

Ill-me ac Mag. D-ne.

Rogavi alias D-tionem Vestram Ill-mam, ut de restituendo tabellariorum magistro [1]) cum Ser-mo Rege, quoties opportunum sibi esset, agere non gravaretur. Id vero illam fecisse ex eo intelligere possum, quod postea Reg. M-tem ad hoc ipsum tanto melius affectam semper invenerim. Quare faciendum mihi esse duxi, ut, quo nunc in statu res sit, D-tionem Vestram Ill-mam certiorem facerem rogaremque, ut, quod illa ad communem omnium utilitatem instituit, quamprimum perfici curaret, nam etsi abest a curia, facile hoc tamen per litteras praestare poterit. Mitto ego [2]) ad illam exemplum illarum litterarum [3]), quas proxime ea de re ad Reg. M-tem dedi.

Quantum mihi in negotio Chioviensi [4]) profuerit D-tionis Vestrae Ill-mae autoritas, reipsa (*s.*) expertus sum. Quare, ut rem tantam tamque ad salutem animarum et totius cleri dignitatem necessariam pro sua pietate atque prudentia mihi quamprimum conficiat, D-tionem Vestram Ill-mam etiam atque etiam rogo, eique summa quaeque ac felicissima precor. Cracoviae, die ultima Ianuarii MDLXXXIII. Ill-mae ac Mag. D-tionis Vestrae observantissimus Albertus Bolognetus Episcopus Massanensis.

[1]) *Niewątpliwie Sebastyan Montelupi.*
[2]) *Tak w kopiar. oryg.; w Petersb. nr. 155:* ergo.
[3]) *Listu tego w Lib. leg. niema.*
[4]) *Chodzi oczywiście o sprawę Paca, akatolika na tronie biskupim: zob. nr. 730.*

812. Wiśniowiecki Michał kaszt. kij. [1]) do Zamoyskiego.

b. m. 5 II 1583 [2]).

Carewicze tatarscy zbiegli z Turcyi i proszą go o posiłki dla owładnięcia carstwem krymskiem.

Bibl. zakładu narod. im. Ossolińskich we Lwowie. Rkp. nr. 3174 (odpisy zebrane przez Zbieracza Anonima (*Platera*) *około r. 1875*) *str. 19. Kopia* ex mss. bibl. Kurnicensis *z nagłówkiem:* Paweł Sapieha, kasztelan kijowski [1]) do wielkiego hetmana koronnego.

Donoszę do wiadomości WM. m. m. p., iż dnia wczorajszego w piątek, mensis Februarii 4 dnia carewicz krymski Selamet Girey, który z bratem swoim starszym Alp Gireyem przez ręce moje J. Kr. M-ci byli oddani i przez posła J. Kr. M-ci, pana Filipowskiego, do Turek byli odesłani, za wiadomością braci swej starszej, mając z nimi porozumienie, zostawiwszy ich w Turczech, bez wiadomości Cesarza Tureckiego, a wziąwszy z sobą brata swego mniejszego, Fiey [3]) Gireya, wypadł na pole i, przyszedłszy na Żółtą Wodę [4]), położył się na polu, mając przy sobie nieco ludzi. Posłali do mnie posłańców swych, dając tą sprawę, iż ziemia Krymska przysłała do nich do Turek, chcąc ich mieć za pana w ziemi Krymskiej i prosząc ich, aby z nich który szedł do hordy na państwo Krymskie, prosząc też i mnie, abym im dał ludzi na pomoc. K temu i do hordy znowu posłali, aby już pewni byli tego państwa Krymskiego. Przeto, miłościwy Panie, ja, jako będąc tu na tej ukrainie od J. Kr. M., Pana swego miłościwego, mając tę wiadomość od tych carewiczów, o tem WM. wiedzieć daję, i do Kr. JM-ci z temem posłał, dając znać o tem J. Kr. M.

Racz też WM. m. m. p. o tem wiedzieć, iż ci posłańcy tych carewiczów takową mi sprawę dali, że Bakay, zebrawszy się z inszymi Tataraini Białogrodzkimi, siedemset człowieka, na tych czasiech niedawno z Białogrodu wyciągnęli z tym umysłem, aby w ziemi Kr. JM-ci jaką szkodę uczynić mogli, czego im Boże nie pomóż. Ale zdaje mi się, miłościwy panie, iż pod tym czasem, jako te trwogi w hordzie są od tych carewiczów, że się Tatar nie bardzo trzeba bać, a zwłaszcza samego Cara. Mam także z Zaporoża tę wiadomość, że Car Krymski jest bardzo chory

i wielkiej niebezpieczności od tych carewiczów braci swej. Ja mego m. p. do końca nie ubezpieczam i pilnie proszę, racz mi WM. o tych carewiczach naukę jaką dać wedle woli i zdania WM., jakobym się miał przeciwko tym carewiczom zachować.

[1]) *W rkp. brak podpisu, jest natomiast nagłówek, przytoczony tutaj w sygnaturze. Jakim sposobem powstała ta pomyłka, trudno wyrozumieć: chyba nazwisko z podpisu było wydarte, a na podstawie urzędu wykombinowano błędnie nazwisko autora (por. błędne i niezupełne informacye* Niesieckiego). *Sapieha nie mógł pisać tego listu, ponieważ według niezbitych danych* Wolffa (Senatorowie) *i* Gorczaka (Sapiehowie, materyały histor.-genealog., Petersburg 1890—94 *t. I str. 85) umarł w r. 1580. W r. 1583 (ewaluacya daty zob. uw. 2) kasztelanem kijowskim był Michał Wiśniowiecki* (Wolff *o. c.*), *przez jego też ręce, kiedy był jeszcze kasztelanem bracławskim „carewicze J. Kr. M-ci byli oddani" w r. 1581 (zob. zebranie wiadomości o nich u* Storożenka *o. c. str. 87—9 oraz t. II pod* Tatarzy-carewicze). *Dlatego też jego podaję jako autora niniejszego listu.*

Wiśn., starosta c z e r k a s k i, kaniowski i lubecki (Storoż. *str. 163) był „najwyższym sprawcą" kozaków zaporoskich po śmierci Jerzego Jazłowieckiego (5/15 X 1584:* Storoż. *str. 174).*

[2]) *Wskazówkę co do daty dziennej znajdujemy w tekście; data roku wynika z zestawienia treści (sprawa carewiczów i poselstwo Filipowskiego: zob. nr. 783) z kombinacyą chronologiczną: 4 II n. st. przypadał w piątek w r. 1583* (Wierzbowski, Vade mecum).

[3]) *Por. nr. 820.*

[4]) *Niewątpliwie słynne później Żółte Wody, rzeczka w dzis. pow. wierchniedneprowskim, l. dopł. małego Ingułu v. Ingulca, pr. dopływu Dnieprowego* (Sł. Geogr.).

813. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 6 II 1583.

Jak odpowiedzieć wysłańcom tatarskim i tureckim. Wiadomości o carewiczach i wogóle o sprawach tatarskich oraz wołoskich. O wdowie po Jankule.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 107 k. 168v).

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clem-me.

Ita istorum hominum mentes avaritia atque ambitione corruptas video, ut, dum illa expleant, omni publicorum malorum ac pereuntis patriae sensu prorsus vacent. Est tamen magnitudinis animi M-tis Vestrae et ab aliis destitutam Rempublicam a se deseri non pati et constantes ac cordatos homines cum praesenti gratia, tum immortali laude hanc M-tis Vestrae de Republica curam excepturos minime dubitare. Mihi cum responso, in quam scribit M-tas Vestra sententiam, Turcicum et Tartaricum legatos dimitti placet, ut scilicet ad ea reddenda, quae a latronibus in ipsius Tartariae visceribus [1]) atque eo tempore adempta sint, quo cum communi potentissimi Turcarum Imperatoris atque Reg. M-tis Ve-

strae hoste consilia Tartari sociarent, minime se teneri Reg. M-tas Vestra ostendat, rem tamen, utcunque acta sit, sine scitu autoritateque M-tis Vestrae actam, et ad Tartarum quod attineret, pristinis legibus ac conditionibus in gratiam potentissimi Imperatoris Turcarum pacem non invitam cum eo culturam ac, si foedus ex more iuramento confirmare velit, consueta munera illi non denegaturam suisque temporibus daturam Idque eo securius vel ipsi Portae Turcicae responderi iam posse arbitror, quod litteras eas ex consilio Sinan Bassa [2]), qui loco suo deiectus iam sit, profectas appareat. Quodcunque autem illis responsi Reg. M-tas Vestra dederit, de eo, ut ego quoque ex eius eventu harum rerum curandarum consilium capere possim, quamprimum ut certiorem me Reg. M-tas Vestra facere velit, rogo, inter cetera autem, an iter facturi sint. Meminerit Reg. M-tas Vestra de Boluvitino (*s.*) *ius* [3]) Tartaro reddendum esse, Turcae item de gregibus, quorum partem Campus (*s.*) Braslaviae viderit, abactis. Ad me quod attinet, nihil adhuc, quo res evasura sit, statuere possum. Exercitum hactenus dispersum contraho nec tamen nimis arcte, ut, etsi Tartari veniant, quamprimum illis opponi possit et interim provincialibus non nimis gravis sit; si etiam *(?)* hostium adventus exspectandus non fuerit, in latiora ac plura stativa distribuantur. Recens ad me litteras misit Ill. Palatinus Kioviensis [4]), quibus significat superioribus diebus Nicolaum Rosinski [5]) Borystenem transgressum cum Tartaris conflixisse, aliquos etiam potestatis suae fecisse, referre eum coactis copiis in hostili ripa ad Borystenem Tartaros considere [6]) quamprimumque in M-tis Vestrae ditiones impetum facturos fuisse, nisi hiemis incommoditas hactenus eos retinuisset. Pervenerunt ad me eadem de re hisce diebus litterae, a Palatino Valachiae [7]) ad Capitaneum Camenecensem scriptae, quibus excessisse Byzantio duos fratres Caesaris Tartarorum [8]) scribit, exercitum vero magnum ad Albam aquam, Bohum [9]) flumen opinor illi vocant, coivisse, incertum suasne an M-tis Vestrae ditiones invasur*os*, ac interim tamen, ut secretae litterae eae habeantur, petit, ne, si pagani intelligerent de adventu suo M-tem Vestram certiorem ab eo fieri, aliquod ea ex re periculum sibi creetur, apparetque eam ob causam perplexius scriptas, ne, si a paganis forte interciperentur, ac disertis verbis in M-tis Vestrae ditiones incursuros eos perscriptum esset, illorum erga se animos exacerbaret. Capti sunt in finibus duo Turcae, cum in M-tis Vestrae ditione vagarentur, excepti, qui recens ante decimum octavum diem Teluna [10]) excesserant. Eorum natu minor (*s.*) heri ad me adductus est. Dicit autem debiti cuiusdam viginti et quinque millium florenorum exigendi causa Constantinovam se cogitasse. Iter hoc tam longinquum ob tantulam pecuniam suscepisset. Alter iunior puerum

se ab hostibus captum, hactenus vi in Turcarum potestate fuisse, contra animi etiam sui sententiam circumcisum, iam ad parentes suos, quos in Reg. Vestrae M-tis ditione haberet, revenire se. Utcunque sit, uterque Bialogrodenses et Dobrucenses Tartaros collecto exercitu in M-tis Vestrae ditiones irruptionem facere constituisse confirmat, adhuc incommoditate hiemis impeditos fuisse. Recepit Ill-mus D-nus Palatinus Kioviensis ex Bialocirkiew identidem ad ripam Borystenis se missurum. Cirkassii [11]) item hominem meum binis equis instructum habeo. Ad Valachiae Palatinum alio praetextu misi. Gulscium [12]) Białogrodense et Cusmanense iter diligentius quam unquam observare iussi, ita ut, cum illi movere coeperint, me haud prorsus immature cogniturum confidam. Adeptus hic sum legatos palatini Valachiae, qui iam disertis verbis mihi significarunt matrimonium Tophanae, Alexandri Palatini [13]) quondam Valachiae filiae, non ipsi Palatino Transalpinae [14]), qui maritus iam sit, sed fratri eius Alexandro peti, quem Petrus Palatinus Valachiae, cum liberis careat, in spem successionis adoptaturus sit, in quam rem a Turcica etiam Porta consensum illum impetrare posse illi ostentatum. Ergo sane ipsi Palatino Transalpinae conditionem hanc quaeri credebam, haud scio, an non idem M-tas Vestra existimarit, sed tamen puto, ne eas quidem nuptias M-tem Vestram improbaturam; qua de re M-tas Vestra me certiorem faciet, ut a me Palatina Russiae[15]), quid fieri oporteat, admoneatur. Janculi Valachi supplicio affecti coniunx supplicat M-ti Vestrae, ut egestatem suam ac liberorum, quae extrema est, intueri velit, et cum in villarum a M-te Vestra illi assignatarum possessionem a Laninscio non admittatur, serio mandare illi M-tas Vestra velit, ne miseram verbis ducat, sed id, quod semel M-tas Vestra iussit, sine mora exequatur. Commendo me etc. Leopoli die VI Februarii anno MDLXXXIII.

[1]) *W kop. Dzik. i Petersb. nr. 155:* Tartaris finibus.

[2]) *Wielki wezyr; por. nr. 827 uw. 2.*

[3]) *W kop. oryg.* hus, *w Petersb. nr. 155 opuszczone zupełnie, w kopii z Dzik.* Ius.

[4]) *Ostrogski kniaź Konstanty Konstantynowicz* (Wolff, Senatorowie, *str. 21*).

[5]) *Tak w kop. oryg. i w Dzik.: w Petersb. nr. 155* Kosiński.

[6]) *W kop. oryg. i w Dzik.* confidere; *w Petersb. nr. 155* considere.

[7]) *Piotr V Chromy, wojewoda wołoski (moldawski) od sierpnia 1582* (*zob. niżej oraz* Jorga *o. c. str. 534*).

[8]) *Zob. nr. 812.*

[9]) *Zdaje się słusznie, bo* Sł. Geogr. *nie zna w tych stronach wód podobnej nazwy: por. informacye nr. 812.*

[10]) *Tehinia?*

[11]) *Kop. Petersb. nr. 155 wyczytał:* Bialocierkiero, Porystenis, arcassum.

[12]) *Zapewne Golski, starosta barski.*

[13]) *Aleksander VI, syn Bogdana Ślepego, wojewoda mołdawski od 1552—1561 r. oraz od 1564—1568 r.* (Jorga *i. c.*).

[14]) *Michna II, wojewoda wołoski multański* (Jorga *o. c. str. 530*).

[15]) *Czy nie Jadwiga Tarłówna, wdowa po Hieronimie Sieniawskim, woj. ruskim, eks-narzeczona woj. wołoskiego Bogdana* (*zob.* Niesiecki; Łasicki, Hist. de ingressu Polonorum in Valachiam *w* Polonicae hist. corpus Pistorii *t. III str. 69, błędnie tłómacz.* Syrokomla *str. 14 t. IX* Dziejop. Kraj.; Jorga *o. c. str. 394*); *żyła jeszcze w r. 1590* (*Bibl. Ord. Zamoy. pl. 116 nr. 1*).

814. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 9 II 1583.

Nowe wiadomości o Tatarach.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 108 k. 171v*).

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clem-me.

Post proximas litteras, quas ad S. Reg. M-tem de rebus tartaricis scripseram, nihil magnopere, quid nunc iisdem de rebus ad M-tem Vestram scribam, ad me pervenit. Miserat Strusszus [1]), *quod quidem* [2]) Cracovia ei mandaveram, homines quosdam suos ad Borystenem, qui de hostium copiis explorati aliquid adferrent. Ii opportunitatem nacti et navigiis Borystenem transgressi, duos *quidem* [3]) dicunt ex Tartaris interceperunt, alterum iustae aetatis hominem, alterum sedecim aut septemdecim circiter annorum adolescentem. Hunc nudius tertius ad me perduxerunt, illum elapsum dicunt per incuriam vel discordiam ipsorum. Iuvenis etsi nihil sane certi de instituto eorum dicere possit, de exercitu tamen in adversa ripa collecto eadem, quae iam ante allata sunt, confirmat. Borystenem a 25 Ianuarii die glacie iam constitisse asserunt, eamque sibi causam, cum tuto amplius versari ibi se non posse existimarent, recipiendi se fuisse; ad Jahorlicum [4]) item tria circiter millia Tartarorum Białogrodensium haerere. Verum brevi plura ac certiora hisce de rebus nova habiturum me spero, etenim omnibus in locis idoneis diligenter id a me curatur. Commendo me etc. Leopoli d. IX m. Febr. MDLXXXIII.

[1]) *Zob. t. II pod* Struś.

[2]) *W kop. oryg.* qdm *ze znakiem skrócenia; w Dzik.* quidam (*paleograficznie najnaturalniejsze*); *w Petersb. nr. 155* quod; *por. uw. 3.*

[3]) *W kop. oryg.* qm *ze zn. skr.; por. uw. 2.*

[4]) *Rzeczka w pow. bałckim, oddzielająca dzis. gub. podolską od chersońskiej* (Sł. Geogr.)

815. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 11 II 1583.

O liście Bolognetti'ego. Co odpowiedział Paweł Pac?

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. III k. 174).

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clem-me.

Scripsit ad me S-*mi* D-*ni* N*ostri* nuntius, R-mus D-nus Episcopus Massanensis, ut de restituendo tabellariorum magistro [1]) diligenter cum S. Reg. M-te agerem rogaremque, ut rem ad communem utilitatem pertinentem quamprimum perficere dignaretur, scripsit item de novi Episcopi Kiioviensis nominatione [2]). Ego cum intelligam iam antehac ad D-num Palatinum Mscislaviensem [3]) Reg. M-tem Vestram hac de re litteras dedisse, supplicandum M-ti Vestrae duxi, ut, quid ab eo responsi accepisset, quamprimum communicare mecum dignaretur, quo ego posthac, quid mihi hac de re videatur, rectius et M-ti Vestrae ostendere possim et D-no Nuntio meam de toto negotio sententiam eo apertius et liberius significare. Commendo me etc. Leopoli die XI [4]) Febr. anno 1582 (*s.*).

[1]) *Zob. nr. 811.*

[2]) *Zob. nr. 730 uw. 4 i nr. 811.*

[3]) *Paweł Mikołajewicz Pac, najmłodszy brat Mikołaja, eks-biskupa kijowskiego, świeżo mianowanego kasztelanem smoleńskim (zob. nr. 730 uw. 4); późniejszy kasztelan wileński* (Wolff, Senatorowie).

[4]) *Tak w kopiar. oryg.; w Dzik.:* 9; *w Petersb. nr. 155:* IX.

816. Zamoyski do Bolognetti'ego. Lwów, 11 II 1583.

Pisał do króla, popierając jego życzenia. Wiadomości o Tatarach.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. XX p. 46. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: R-mo in Christo patri et D-no D-no Alberto Bologneto *etc.; Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 110 k. 172v).*

R-me D-ne, D-ne amice obser-me.

De tabellariorum, qui in Italiam irent, usu restituendo [1]) diligenter ad Reg. M-tem scribo eamque in rem publice utilem suam autoritatem atque studium libenter accom*m*odaturam spero. Scripsi et de nominatione novi Episcopi Kiioviensis [1]): et cum scirem Reg. M-tem iam ante ad palatinum Mscislaviensem, pseudo-episcopi fratrem, hac de re litteras dedisse, ut, quid ab eo responsi acceperit, quamprimum mecum communicare dignaretur, rogavi, quod cum fecerit, ego quoque, quid tota hac de re sentiam quidque mihi in negotio hoc faciendum videatur, rectius D-tioni Vestrae R-mae ostendere ac Reg. M-ti supplicare potero. Hic quo

loco hostium res sint et quo consilia eorum eruptura, nondum satis scimus. Illud cum fama publica tum per dispositos a me in omnibus locis exploratores satis compertum habeo magnas copias Tartarum coegisse, praeter suam Nohaiensium quoque hordam et Circassiorum aliquam copiam sedibus suis excivisse cum iisque omnibus in adversa Borystenis ripa considere, a Bialogrodensibus vero et Dobrucensibus, qui se cum illo item coniuncturi sint, supra Dnestrum expectari. Proximis diebus adolescens etiam quidam septemdecim circiter annorum, ab ipso exercitu a nostris Borystenem transgressis abreptus, ad me adductus est, ex quo etsi graviora intelligere non potuerim, illud tamen, quod iam publice innotuerat, maximum hostium exercitum in adversa ripa collectum, ipse quoque confirmat. Prohibuit eos transitu Borystenes hactenus solutus, eum iam glacie astrictum a XXV Ianuarii cognitum per meos habeo. Ego copias, quas possum, interim contraho atque ita me paro, ut, si fines ingressi fuerint, quamprimum illis occurram, fortunam etiam prima occasione tentem. Interim tamen, cum ex Moldavia et Valachia, tum aliis quoque locis ad me adfertur magnam exercitus eius, qui a me cogitur. et late famam excitatam, video multa in utranque partem esse, quae Tartarum moveant; hinc rerum ante gestarum, exercitus iam collecti et excitarum a se gentium fama, illinc fratrum insidiae, studia in eos vulgi proniora, ipse aemulationi obnoxius, et si quid offenderet, non dubium periculum. Quo evasurus sit, proximae quatuor septimanae ostendent; quod tempus si praetermiserit, nullam ante proximam aestatem gerendae rei occasionem habebit. D-tionem Vestram R-mam *etc.*

[1]) *Zob. nr. 811.*

817. Mielecki Mikołaj do Zamoyskiego. Gródek, 11 II 1583.

Zaprasza go na mięsopust. Żałuje Krotowskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 46. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem: Spectabili ac Mag. D-no D-no *etc.* amico et affini honorandissimo.

Wielmożny Panie a Panie, panie szwagrze [1]) mój łaskawy etc. etc.

Iż dotąd z łaski Bożej od nieprzyjaciela cicho, rozumiem, że ten tydzień aż do wstępnej środy WM. tu być raczysz, dalej się nie ruszając. Pytam, gdzie WM. ty dni przyszłe mięsopustne strawić myślisz, a nie raczyłlibyś się WM. dać uprosić przyjacielowi, abyś go WM. na

ten tam czas bytnością swą w domie jego ucieszyć raczył, mając i tych z sobą, kogobyś WM. rad widział. Za nowiny onegdajsze WM. swemu m. p. dziękuję; rozumiem, że WM. tego co dzień przybywa; panie Boże nas zachować racz w pokoju za tą WM. pieczą. A z tych drugich nowin od dworu żal mam z jednej o zejściu ranem z świata p. Krotowskiego, o którem tosz i innych wiele rozumiało, co też WM. pisać raczysz, czego mu jednak od WM. życzę, choć go już niemasz, gdyżech mu i tego miejsca życzył, które pewnie za WM. pomocą, albo przynajmniej wżdy za łaskawą wiadomością objął był. Takci śmierć a wiatr, gdy nalepiej co pocznie kwitnąć, zdyma.

Zalecam się powinnej łasce WM. m. m. p. a przyjacielowi, życząc WM. wszego dobrego od pana Boga. Z Gródka 11 Februarii 1583. WM. m. m. p. skrewniony [1]) przyjaciel i służebnik M. Mieleczky wo*jewoda* po*dolski* etc. sspt.

O rychły odpis proszę.

[1]) *Mielecki żonaty był z Elżbietą Radziwiłłówną, córką Radziwiłła Czarnego.*

818. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 12 II 1583.

Carewicze tatarscy zamierzają wkroczyć w granice Litwy.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 112 k. 174v).

Volscius, quo in excubiis obeundis ad Plescoviam usus sum [1]), proximis hisce diebus Chocimi iuris sui petendi causa in Valachia fuit. Fuere ibidem Armenii quidam Białogrodo [2]) nuper digressi, qui duos Tartarorum Caesaris filios [3]) ad Nigram Silvam [4]) contendere ibique exercitum cogere affirmarint. In animo eos habere, si ab hac parte copias sibi oppositas intelligant, per Loiovam [5]) montem in Lituaniam perrumpere. Verumne an falsum, affirmare non possum. Est quidem iter illud cum silvis, tum fluminibus quoque et paludibus, quae haud scio an congelatae sint, valde impeditum, facilius tamen fortassis ill*ac* [lic] pervadere possent, unde nullus illi*s* [lic] exercitus obiiceretur, quam unde milite arcerentur. Ego certe in hoc periculo, tanto terrarum intervallo oris disiunctus, illis adesse non possem. Itaque monendi D-ni Lituani denuo essent, ut ipsi in res suas omnemque eventum intenti essent. Commendo me etc. Leopoli 12 Febr. 1583.

[1]) *Zob. t. II nr. d. 1 i d. 29.*

[2]) *T. j. z Akermanu, stolicy Tatarów budziackich.*

[3]) *Zob. w skorowidzu pod* Tatarzy-carewicze.

[4]) *Na terytoryum dzis. pow. aleksandryjskiego gub. chersońskiej* (Sł. Geogr.).

[5]) *Zapewne wyniosłość jakaś około Łojowa w pow. rzeczyckim nad Dnieprem, naprzeciwko ujścia Soży* (*zob.* Sł. Geogr., *który góry Łojowej nie zna*).

819. Zamoyski do Bolognetti'ego. Lwów, 12 II 1583.

Wiadomości o Tatarach [1]).

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. XX p. 48. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym. Kopia w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 26 D. str. 313 [2]).

R-me D-ne, amice obser-me.

Cum convenisset me Mag. D-nus Gladifer Regni[3]) et iam in Minorem Poloniam properaret, etsi nihil magnopere esset, quod ad D-tionem Vestram R-mam scriberem, pro meo in illam studio aliquid tamen litterarum dare ad eam illi volui. Quae de rebus hostium ad me allata essent, superioribus litteris ad D-tionem Vestram R-mam perscripsi; ab eo tempore nihil aliud ad me pervenit, nisi quod cum Volscius, quo in excubiis obeundis ad Plescoviam usus sum, proximis hisce diebus Chotmini [4]) iuris sui petendi causa in Valachia fuisset, fuere ibidem Armeni quidam Bialogrodo nuper digressi, qui duos Tartarorum Caesaris filios ad Nigram Silvam contendere ibique exercitum cogere affirmarint. In animo eos habere, si ab hac parte copias sibi oppositas intelligant, per Loiovam montem in Lituaniam perrumpere. Verone, an falso, affirmare non possim. Est quidem iter illud cum silvis, tum fluminibus quoque et paludibus, quae haud scio, an congelatae sint, valde impeditum. Facilius tamen fortassis illac pervadere possent, unde nullus illis exercitus obiiceretur, quam unde milite arcerentur. Ego, cum ab illis oris tanto terrarum intervallo disiunctus in periculo hoc illis adesse non possem, quod Cracoviae iam Reg. M-ti ostendi, et Reg. M-tas etiam mandarat, ut in suas quique res et omnem eventum intenti essent, idem nunc quoque, ut D-nos Lituanos moneret, ad Reg. M-tem scripsi. D-tionem Vestram R-mam quam optime valere cupio eique omnia fausta ac felicia precor. Leopoli, die 12 Februarii anno MDLXXXIII.

Iam a Nataliciis festis per regias litteras D-ni Lituani ea de re admoniti fuerunt.

R-mae D-tionis Vestrae observandissimus Ioannes Zamoiski sspt.

[1]) *Por. nr. 818.*
[2]) *Z mylną datą:* 17.
[3]) *Wolski Mikołaj herbu Półkozic* (Żychliński, Złota Księga *t. XVIII;* Niesiecki).
[4]) *Chocim: por. nr. 818.*

820. Zamoyski do króla Stefana. *Lwów, 12—17 II 1583* [1]).

Podejrzewa hospodara z powodu doniesienia o carewiczach.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 113 k. 175).

Quod superioribus litteris ad S. Reg. M-tem Vestram scripsi, quod de fuga duorum Caesaris Tartarorum fratrum Palatinus Valachiae significasset, id iudicii sui tegendi causa scripsisse eum mihi videri, idem nunc demum confirmari intelligo, duos nimirum Tartari fratres, unum Salon Chereum iuniorem natu ex iis, quos M-tas Vestra in aulam Turcicam miserat, alterum Pletim Chereium Constantinopoli elapsos [2]) manu aliqua collecta in Campis considere. Misi ad Valachium hominem quendam meum, qui istic haereret rerum Tartaricarum cognoscendarum causa, a quo in dies alia expecto. Si quid tamen hoc rerum statu mandatum mihi S. Reg. M-tas Vestra existimarit, id quamprimum faceret, velim *etc.*

[1]) *Zapisany bezpośrednio po nr. 818, o którym mówi, jako o liście poprzednim, a przed nr. 822.*
[2]) *Dwaj carewicze tatarscy, pojmani przez kozaków Oryszowskiego na Niżu (zob. t. II nr. 446 uw. 3), których wydania żądała Turcya (zob. t. II nr. 567), podpisali się jakoby:* Alphirey Sołtan Galga *i* Solomietkierej Soltan (Kojałowicz *o. c. str. 283*). Heidenstein *o. c. str. 208 nazywa wymienionych tutaj podobnie:* Salome et Plesi Cherei; *por. nr. 812.*

821. Zamoyskiego list otworzysty do Lwowian [1]). Lwów, 16 II 1583.

Kupiec Wicht ma sprowadzić armaty; za to zwolniony jest od poborów.

Arch. akt. grodz. i ziemsk. we Lwowie. Castr. Leopol. t. 342 str. 1111—1112 [2]).

Jan Zamoiski z Zamosczia, Kanclerz i Hetman Koronny, główny Krakowski, Malborski, Knyszyński, Międzyrzecki, Krzeszowski etc. starosta. Wszem wobec wedle każdego stanu przyjaźń mą chętliwą zaleciwszy, daję znać moim tym listem, iż jako należy powinności mojej hetmańskiej obmyślować (*s.*) za czasu i opatrować rozmaite potrzeby i dostatki wojenne ku obronie Rzeczy Posp. i ku odparciu każdemu koronnemu nie-

przyjacielowi, tak pod tym czasem mając od Króla JM-ci zleconą pilną wyprawę przeciwko Tatarom od Ruskich i Podolskich krajów, gdym był we Lwowie, użyłem imieniem Kr. JM-ci i wszytkiej R. P. w posługę sławnego Jana Wichta, Angielczyka, mieszczanina lwowskiego, że ma kupić i przywieźć do Korony z krajów zamorskich, a mianowicie z Anglii wielkich i małych dział gotowych nowej oszd... po cenie słuszny, ile ich jeno na pospolitą potrzebę będzie, pospołu z kulami i inszemi rzędy, oprócz prochu, do tego należącemi. Co iż przedemną objął sprawić swym staraniem i swym kupnem w tym roku, nie biorąc na to pieniędzy ani zadatków żadnych, tedy względem takowy prace i posługi jego jest mu to z łaski Kr. JM. na przyczynę moję opatrzono i pozwolono, ilekroć takowe statki wojenne z inemi własnemi kupiami i towarmi swemi tak z stronej Polski do kraju morza, jako od morza do Polskiej albo sam przez się albo więc przez faktora swego prowadzić będzie, tak wodą jako też i lądem, aby po wszytkiej Koronie nigdzie nie beł powinien płacić żadnych ceł, ani myt, ani poborów, ani mostowych, ani grobelnych wszelakich. Gdzie iż też *jest* od niemałego czasu mieszczaninem[3]) Kr. JM. poddanym, tedy i względem wolności tegoż miasta, na co on ma osobny list Kr. JM-ci, tym jeszcze więcej i względem takowy teraz wzięty na się posługi słuszna rzecz jest, o co za nim proszę, aby od wszech Waszmości (s.) bez myt i bez opłacenia wszelakiego z tymi i z inszemi kupiami swemi, ile ich mieć będzie, wolno był wszędzie przepuszczon, jakoż mam to ufanie, że ile na ten czas posłudze jego takowej dla obrony i potrzeby pospolitej każdy z Waści (s.) będzie chciał baczeniem swym dogadzać, na co dałem mu ten list pod pieczęcią i za podpisem ręki swej własnej. Dan we Lwowie dnia szesnastego Februarii anno D-ni 1583. Jan Zamoiski sspt.

[1]) *Adresu niema, ani zwrotu we wstępie, ale treść i forma dalszego ciągu wskazują, że chodzi wyłącznie o Lwów.*

[2]) *Oblata brzmi:* Actum in castro inferiori Leopoliensi f. 2 p. dom. Laetare in quadragesima proxima a. D. 1583.

Oblata litterarum per Wicht.

Ad officium actaque -- veniens personaliter Famatus Ioannes Wicht, civis Leopoliensis, obtulit et reproduxit litteras papireas Mag. Ioannis Zamoiski de Zamoszczie, Cancelarii et Campiductoris Regni supremi, sub titulo et sigillo subscriptione manus propriae eiusdem Mag. Ioannis Zamoiski, quas peciit actis praesentibus inseri - -

[3]) *Emendacya: w kopii wyrazu „jest“ niema, tutaj zaś jest* mieszczaninom.

822. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 17 II 1583.

Posyła nr. 812. Nie przecenia sprawy carzyków, ale radzi z niej skorzystać.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 114 k. 175v).

Accepi hoc tempore litteras a Castellano Kiioviensi, earum exemplum S. Reg. M-ti Vestrae mitto. Dedi iam ante negotium cum Golscio, tum etiam Strusso, ut Białogrodenses quam possent diligentissime observarent; in tanta tamen latitudine et quasi vastitate finium ut in omnes partes ita intenti sint, quominus in uno atque altero pago detrimenti aliquid accipiatur, fieri non posse facile S. Reg. M-tas Vestra intelligit, sed tamen quam maxima diligentia adhibebitur. Indicia etiam ista Tartarorum, haud scio, an magis a fidei suae atque studii erga Reg. M-tem Vestram ostentatione, quam re ipsa proficiscantur [1]). Meum de toto hoc rerum Tartaricarum statu hoc iudicium est, ut cum propter autoritatem Imperatoris Turcarum Constantinopoli eos profugisse intelligam, paucos etiam adhuc ex popularibus ad illos confluere, imbecillas admodum res eorum existimem. Utcunque sit, opportunissimum mihi tamen tempus hoc videtur, quo, si quae tractare cum Tartaro M-tas Vestra instituit, dum nondum ab omni metu vacuus animus est, perficiat. Itaque putarem nulla mora interposita sine ullis blandimentis postulata eius [2]) refutanda et agendum, ut responderet diserte, velitne amicus esse aut non: si velit, foedus iuramento confirmaret (?). Commendo etc. Leopoli XVII Febr. a. MDLXXXIII.

[1]) *Mowa o hospodarze mołdawskim Piotrze: zob. nr. 813.*
[2]) *T. j. cara krymskiego.*

823. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. *b. m.* 17/7 II 1583 [1]).

Wstawia się za Inflantczykiem Funckiem, żołnierzem z pod Pskowa.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv. Koncepte B. Ostpreuss. Foliant nr. 58 str. 1038. Nagłówek: Ad Supremum Regni Cancellarium in negotio Nobilis Ioannis Funcka VII Febr. a. XXCIII.

Salutem et omnem felicitatem. Illustris ac Magnifice Domine.

Exclusis supplicibus litteris dignabitur Mag. Vestra cognoscere, quae praesentium exhibitor Nobilis Ioannes Funck Livo et exul humiliter co-

ram nobis conqueratur. Etsi vero negotium hoc suum S. Reg. M-ti, D-no nostro clem-mo et affini char-mo, intercessoriis nostris commendatius fecerimus, ita ut plane confidamus Reg. M-tem Suam pro innata bonitate regia miseri huius non minus quam aliorum eius conditionis hominum aequam rationem habituram, tamen cum et in Mag. Vestra, sub qua Regis castra in proxima Plescoviensi obsidione suis sumptibus militavit atque pro salute patriae etiam, si sors ita tulisset, occumbere non dubitaverit, multum spei repositum habeat, commendationem hanc nostram etiam ad Mag. Vestram, rei aequitate commoti [di], ei communicandam duximus, amice rogantes, velit Mag. Vestra hoc precibus nostris dare, quo miser hic in patria et hypothecata bona per Regis mandata restitutus ipsius laboris et studii, quae Reg. M-ti praestitit, nunquam poeniteat, sed fructus huius nostrae commendationis percipiat uberrimos. Faciet Mag. Vestra rem Deo gratam, *etc.* Sebastianus Braun.

[1]) *List niniejszy datowany jest 7 II, jak i wszystkie następne Jerzego Fryderyka, bez oznaczenia stylu. Jak rozstrzygnąłem sprawę datowania w r. 1582, wyjaśnia uwaga do nr. 791. Dla r. 1583, oprócz danych korespondencyi w sprawie kalendarza i sposobu datowania listów do Króla i Zamoyskiego w r. 1582 (zob. listy Jerzego Fryd. do Zamoy. według* Spisu alfabetycznego), *przybywa ważna wskazówka w datach numerów 839 i 844. Pierwszy z nich pisał Zamoyski 25 IV w Krakowie, drugi, datowany 29 IV z Królewca, jest odpowiedzią na tamten: nie byłoby to możliwe po pięciu dniach zaledwie.*

824. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Królewiec, 22/12 II 1583.

Dziękuje za okazaną przychylność. Prosi nadal o obronę przed napaściami przewrotnych malkontentów.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 120 k. 191v).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Pergrata nobis fuit internuntiorum ex comitiis Varsaviensibus de constanti et propensa erga nos voluntate Mag. Vestrae praedicatio, eoque gratiori animo agnoscimus operam et studium Mag. Vestrae, quae in impetrando rescripto, quo S. Reg. M-tas debita obsequia Provinciae Ordines hortatur[1]), praestitit. Cui S. Reg. M-tis mandato si ea, qua deberent, promptitudine provinciales parerent, facile nos eam, quam tantopere desideramus, huius Ducatus pacatam possessionem impetraturos confideremus. Quae vero nobis ea de re speranda sint, ex quorundam et praesertim eorum, qui, conventiculis contra mandatum nostrum habitis,

quaerelas contra nos calumniis plenas ad S. Reg. M-tem deferre et sigillis suis confirmare ausi fuerant, temeritate atque tergiversatione non difficile est colligere, quorum alii, ad audiendum S. Reg. M-tis mandatum Regiomontem (*s.*) vocati, ex conscientiae fortassis suae temeritatis aut ex suo adversandi studio non comparuerunt, sed in Episcopatum Varmiensem sese abdiderunt, alii audito S. Reg. M-tis mandato eatenus se parere velle professi sunt, quatenus privilegiis harum terrarum non repugnaret. Qui, dum cum ceteris non tantum hoc S. Reg. M-tis rescriptum, verum etiam alia decreta, responsa atque declarationes omnes in dubium denuo revocare audent et iuribus suis repugnare cavillantur et propterea non obscure prae se ferunt se spreta etiam S. Reg. M-tis autoritate ad Regni Ordines provocare velle, ab omni necessitate parendi se exemptos existimant. Quia vero ad S. Reg. M-tem de ea re prolixius scripsimus et homines hosce insolentes et nomine et factis penitius designavimus, pro ea, quae inter nos est, fiducia a Mag. Vestra petimus, ut, iis lectis atque cognitis, quam hucusque nostris rebus curam adhibuit, eam in refrenandis et compescendis eiuscemodi hominibus, si qui ex illis subsidium temeritatis suae (quod facere se velle ostendunt) in aula Reg. M-tis quaerant, in posterum quoque non gravate praestet, quo turbatores isti suae malitiae atque perversitatis iustam reprehensionem potius quam patrocinium aliquod se meruisse intelligant; S. vero Reg. M-ti, D-no et affini nostro colendissimo, Mag. Vestram pro suo candore et perspecta integritate nostra persuadere velimus nihil nobis esse accuratius, nihil optabilius, quam ut salva autoritate tam ipsius Reg. M-tis, quam nostra, salvis etiam cuiusque legitimis iuribus, quieta huius Ducatus possessione, semel nobis promissa atque concessa, perfrui possimus, quod nisi refrenatis quorundam hominum turbandi et calumniandi libidinibus assequi nos vix posse arbitramur. Sed cetera Mag. Vestrae perspectae erga nos fidei, studio et prudentiae, cum rerum experientia coniunctae, committimus. De nobis Mag. Vestra sibi persuadeat nihil nos, quod ad nostrum gratificandi studium uberius declarandum pertineat, praetermissuros esse. Mag. Vestram *etc.*

[1]) *Zob. załącznik, napisany na skutek poprzednich listów Jerzego Fryderyka* (*zob. nr. 782 i załącz.*), *poparty przez posłów a wysłany zapewne razem z* responsum *wspomnianem w nr. 794 uw. 5.*

825. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 3 III 1583.

O położeniu na kresach i o swoich zarządzeniach przed wyruszeniem do Krakowa.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 115 k. 176v).

Propter fratrum Tartari e Constantinopoli fugam [1]) nullam hoc tempore Tartarorum irruptionem metuendam multi censent. Bialogrodenses [2]) et Janus quatuor millia collegisse dicunt, ex quibus Janus cum trecentis equitibus ad pagum Braslaviensem quendam devastandum excursiones fecerat. Transfugerunt ab illis tres Mosci, quos Tartari, cum superioribus annis Moscoviam incederent, captos diu in servitute et vinculis tenuerant, postea libertate donatos penes se habebant. Hi occasionem nacti, cum una cum trecentis illis in ditiones M-tis Vestrae progressi fuissent, transfugerunt et iam penes me duo sunt nuperque omnino Białogrodi fuisse profectos Ceimo [3]) aestate praeterita dicunt. Utcunque sit, consilia hostium ut incerta diligentissime tamen observanda arbitror. Movent me ab altera parte non parum hominum horum nimis gravem sibi militem dicentium quaerimoniae; ad haec iudiciis quoque nobilitatis, quae obiturum me constitui, Cracoviam me avocari video. Quare, quid hoc tempore faciendum mihi putaret, quamprimum mihi M-tas Vestra mandaret, velim. Praemisi interim versus fines contra Białogrodenses Capitaneum Haliciensem [4]) cum mille quingentis equitibus, cum quibus finitimi, qui fere omnes pixidibus sunt instructi, ad tria millia hominum efficient. Nisi secus M-ti Vestrae visum fuerit, intra decimam diem Cracoviam hinc ad iudicia administranda proficisci constitui. Interim etiam, quid de Ungaris M-tas Vestra fieri velit et quo loco a me collocandos, certiorem me faciat, rogo, an vero etiam reducendos ad se censeat, quod postremum mihi non displiceret. Commendo me *etc.* Leopoli III Martii a. MDLXXXIII.

[1]) *Zob. skorowidz pod* Tatarzy-carewicze.

[2]) *W oryginalnym Liber i w kopiar. Dzikowskim w tem miejscu zostawione okienko na jeden wyraz, widocznie nieodczytany przez kopistę.*

[3]) *Tak w kopiar. oryg. i w kopiar. Dzik.; w Petersb. nr. 155:* Crimae.

[4]) *Zapewne Struś: zob. nr. 822 i 814.*

826. Zamoyski do Bolognetti'ego. Lwów, 3 III 1583.

Wiadomości z kresów, ostatnia o cofnięciu się Tatarów.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 118 k. 177).

Cum ad S. Reg. M-tem in aulam scriberem, pro meo in D-tionem Vestram R-mam studio illam quoque de rerum harum statu certiorem

faciendam putavi. Hic autem is adhuc est, ut Tartarum cum Borystenes flumen, tum Regis exercitus fama, extremo loco duorum etiam fratrum eius [1]) e Constantinopoli fuga adhuc retinuerint, tum incommoda collecti exercitus gentem quamvis duram atque asperam, ad haec pestis, tota illa ditione Tartarica grassans, non mediocriter affligere dicuntur. Białogrodenses, qui quatuor circiter millium exercitu contracto reliquos expectabant, impatientia morae per se impressionem in ditiones Reg. M-tis facere voluerant trecentosque circiter equites praemiserant, nihil tamen efficere potuerunt. Ab illis tres Mosci, quos, cum superioribus temporibus Moscoviam vastarent, ceperant, postea libertate donatos secum habuerant, transfugerunt ac penes me iam sunt. Huc cum accedat, ut a Turca etiam, quo in Persidem secum eo transferat, urgeatur, videtur mihi hostis, qui in litteris et orationibus suis amariorem nonnihil se ostendebat, aliquanto posthac suavior futurus. Quodsi cum Turca non ea necessitudine coniunctus esset, fortassis non modo suaviorem, verum molliorem brevi redderemus. D-nem Vestram *etc.*

Schedula.

Cum scriptae iam litterae essent, nimia tamen tabellarii in aulam contendentis festinatione relictae apud me sunt. Venerunt interim e Tartaria duo Reg. M-tis subditi [2]), a Tartaris quondam capti, qui elapsi Borysthenem glacie iam concretum transgressi sunt. Narrant famam perlatam ad Tartaros XXXX millia regii exercitus Barum iam superasse, alias etiam copias subsequi atque recta in Tartariam ipsam contendere. Ad eum rumorem tantam trepidationem inter Tartaros excitatam, ut non modo stativa, verum mapalia ipsa sua desererent penitusque in interiorem Tartariam se reciperent. Utinam non coniunctum negotium hoc cum Turca esset, brevi fortassis hosce quoque barbaros ad officium redigeremus. Saperent Principes Christiani. Convenit me hic uterque nuntius Turcicus et Tartaricus. Facti iam sunt humanissimi. Egit mecum Turcicus, ne quid exercitus regius interim moveret, curarem, intra breve tempus hoc ipsum negotium ex sententia Reg. M-tis a suo Principe compositum iri.

[1]) *Zob. skorowidz pod* Tatarzy-carewicze.
[2]) *Zob. nr. 827 (str. 150) i 829.*

827. Zamoyski do króla Stefana. Lwów, 6 III 1583.

Jak odpowiedział wysłańcom tatarskiemu i tureckiemu. Carewiczów radzi ukryć. Tatarzy są w strachu. W sprawach kurlandzkich i Farens-

bacha. W biskupstwie Kurońskiem Duńczyków można ubiedz, a szlachtę ująć sobie już teraz. Jak postawić sprawę szwedzką. W sprawie krzewienia katolicyzmu i o różnych kwestyach urządzenia Inflant. Spór z Moskwą o granicę zdać na komisarzy. O starostwie dorpackiem i żołnierstwie tamże. Jak odpisać Pontusowi o żołnierzach i o zamkach. W sprawie Ramela jakich wybrać komisarzy.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 117 k. 186v). W rkp. Bibl. Ord. Zamoy. nr. 1642 kopia z XIX w. z nagłówkiem: Ex Ms. Bibl. Załusc. nr. 255 (*t. j. z dzis. Petersb. nr. 155*).

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clementissime.

Fuerunt apud me uterque nuntius, Turcarum Caesaris et Tartari, videbanturque angi animo, quod non commodius responsum a S. Reg. M-te Vestra accepissent. Nam cum de duabus rebus cum M-te Vestra egissent, de intercepta a Nisoviis legatione et de donativis, ad ultimum hoc nullum fere a M-te Vestra responsum se retulisse dicebant. Respondi non alieno M-tem Vestram animo esse iisdem conditionibus, quibus antehac data iisdem fuissent, eadem largiendi, addendum vero aliquid ad illa, aut a pristino more recedendum M-ti Vestrae non videri. Ad prius autem quod attineret, M-tem Vestram de iis, quae extra provinciam in Tartaria accidissent, non teneri. Dicebat ad haec chausius [1]) agnoscere se non satis etiam recte haec a M-te Vestra a Tartaro postulata esse, cum ad legatos minas simul adiecisset iamque equum se conscendisse et in armis esse renuntiasset. Interim tamen operam dandam, ne res magis exacerbentur, nec alienum a rationibus pacis futurum fuisse, si suum aliquem his de rebus secum M-tas Vestra misisset, renuntiaturum se tamen in Porta quaeri causas a Tartaro, ne una in Persidem ire cogatur, sperareque brevi Imperatoris sui opera pristinis omnino conditionibus ac legibus pacem, quae placebit M-ti Vestrae, constitutum iri. Ostendi multa in Principis eius gratiam a M-te Vestra hactenus Tartaro condonata, non posse tamen diutius iniurias eius dissimulari pro eo, quod natura non hominibus modo, verum brutis etiam animantibus vim atque iniurias a se propulsandi studium esset insitum. Foedus M-tem Vestram, si partes suas Princeps eius interponat, pristinis legibus non invitant*er* culturam, quo loco tamen Tartarum habere debeat, pro amicone an hoste, omnino ei sciendum. Confirmavit operam se daturum, ut primo quoque tempore et ad summum intra septem aut octo septimanas hisce de rebus, a Principe suo confectis, ex litteris eius M-tas Vestra cognoscat. Sperare etiam se ad M-tem Vestram remissum iri. Apparet a Sinan Bassa haec profecta esse, vererique Tartarum, cum Chaussius Bassa [2]) eo deiecto iam locum eius teneat, ne consiliorum quoque horum ratio mutetur [3]).

De fratribus Tartari [4]), si infirmae res eorum sint ac eo perduci possent, ut se alicui nostrorum crederent, non incommodum fortassis foret, si, sparsa fama in Moscoviam aut remotiores oras illos transfugisse, in Prussiam vel Maiorem Poloniam alicubi ad confinia Germaniae omnes in casus se ponerentur; si eae vires illorum essent, ut rerum potituri viderentur, vel beneficio aliquo devinciendi essent. Nihil tamen hisce de rebus certi statui posse arbitror, donec, qualia in eos in aula turcica studia sint, exploratum sit. Quodsi Turca Tartarum in Persidem secum ducere constituerit, turbari res Tartaricas, non dubium est, quin molestum illi futurum sit; sed scio M-tem Vestram pro singulari sua prudentia, tum turcicarum rerum peritia, quid optimum factum sit, melius hisce de rebus posse iudicare.

Redierunt nuper ex Tartaria duo M-tis Vestrae subditi a Tartaris quondam capti, unus Circassiensis, alter Cremenecensis, de quibus Palatinum Braslaviensem (*s.*) iam ad M-tem Vestram scripsisse existimo. Ex his Cremenecensis apud me est, a Capitaneo suo, Palatino Braclaviensi [5]), ad me missus. Narrant famam exercitus M-tis Vestrae magna trepidatione omnem Tartariam implevisse allatumque eo rumorem iam ultra Barum partem progressam, aliam vero subsequi, ad eumque non modo stativa, sed mapalia ipsa, omnibus in interiorem Tartariam se recipientibus, fuga deserta. Scripsisse item Tartarum ad Białogrodenses, ut se reciperent, non esse tempus hoc rebus eorum idoneum.

Curonicae res, ut perscribantur, intellexi; non puto negligendas, ac amplius explorandum, maxime si Duci Curlandiae huiusmodi, quale perscribitur, responsum in publico conventu datum sit.

Farensbecii certe probitatem ita mihi perspectam habere videor, ut de eo tale quid in animum minime possim inducere. Suaderem tamen M-ti Vestrae, ut, si ulla ratione fieri posset, nulla ampliora *(!)* mora interposita aliquid reperiret, quo virtutis eius atque navatae in superioribus bellis M-ti Vestrae operae praemio illum afficeret non tam mentis eius sanandae causa, quam per se integerrimam puto, quam ut, cum eius erga M-tem Vestram studium prae ceteris Livonibus eminuerit atque in oculos hominum incurrerit, hac erga hominem benemeritum libertate ceterorum quoque animos atque studia eo magis vel commoveat M-tas Vestra, vel retineat.

Ex Curonibus si qui apertius turbent, existimarim tractationis Danicae causa ad evitandam invidiam atque offensa Dani dissimulata facile alium praetextum reperiri posse, priusquam quam Danus se commoveat, hanc novationem alio obtentu opprimi, nec Danum, ut principem provectae aetatis et incommodorum belli non inexpertum, temere eorum

causa gravioris consilii quid suscepturum. Quod tamen M-tas Vestra existimat non facile eos in officio futuros, nisi de privilegiis eorum et possessionibus eis caveatur, idem mihi quoque videtur, censeremque in utranque (*s.*) casum seu mortis seu vitae Magni confirmationem privilegiorum eorum dandam. Si superviveret Magnus, mittendum aliquem, qui permutationem eam urgeret, ad quam vel ab ipsa nobilitate, postquam confirmatione accepta de possessionibus suis metuere desiisset, adduci facile possit; si moreretur, ut Locumtenens [6]) de fide Reg. M-tis Vestrae danda eos moneret simulque confirmationis litteras eis mitteret. Non incommode autem ita confirmationem perscribi posse existimo, ut eodem modo, quo reliquae nobilitati livonicae, huic quoque privilegia sua salva esse velle M-tas Vestra ostendat. Ita enim utroque casu, seu vivat seu moriatur Magnus, non alia tamen privilegia hac confirmationis clausula rata erunt, quam, quae a priscis Livoniae Magistratibus profecta, iam ante M-tas Vestra rata esse voluerit. Quodsi etiam omnino pars illa Curoniae possessoribus condonanda esset, satius tamen mihi M-tas Vestra factura videretur, si, ut nulli alii fructus ad eam inde redirent, saltem operis eorum incommodum hoc sarciret, quam hoc rerum statu ad sveticas inimicitias danicas etiam turbas attraheret.

Litteras ad Regem Daniae ita rectissime scripturam M-tem Vestram arbitror, si legati, cuius spem illi prioribus litteris fecerat, cessationem urgentibus aliis negotiis, maxime autem necessariis ad remotiores Regni ditiones occupationibus excuset, deinde iniurias Sveci, interceptas praeter opinionem in aliena victoria arces, verborum contumelias, legatorum dignitatem contempte habitam, quam amplissimis verbis et copiosissima oratione exaggeret, tandem ipsius prudentiae iudicandum permittat, an in hac Svetiae Regis animi vehementia et rebus utrinque ita exulceratis quicquam ad pacificationem accommodati possit suspici, se quidem propterea ad tractationes hasce cunctatiorem esse, quod, cum iam ante satis multa a commotiore illius animo et oratione profecta pertulerit, plura ferre nec possit, nec debeat.

Ad litteras D-ni Episcopi Vilnensis quod attinet, apparet eum, quod per aetatem nondum multum in huiusmodi rerum deliberationibus versatus sit, vel minus rationes consiliorum eorum perspexisse, vel ab aliis, qui ea non intellexerunt, accepta perscripsisse. Religionem augustanam ea ratione iis permissam, qua medici in imbecillo corpore non exscindere mala soleant, sed sanare, facile apparet. Interim non nihil actum existiment, quod tamen religio catholica rursum in provinciam eam introducta sit ac secundum eam sola augustana religio reliquis sectis exclusis coli permissa; ipsorum praelatorum deinde erit ita vitam doctri-

namque suam instituere, ut ab ea etiam omnes ad catholicam religionem pertrahant. Ad publicationem tamen capitis eius quod attinet, ratione muneris illius permittendum putarem, ut vel per alium publicaretur, aut, si vellet, non consentire, sed in id protestari posset neque ea re, praesertim cum eius diaeceseos (*s.*) episcopus non sit, magnopere provinciales turbatum iri existimarem.

De conventu ita se res habet, ut primum per praesidatus iudiciorum constituendorum causa conventus habendos M-tas Vestra mandaret, cognitionem de bonis in proximum conventum generalem differret, in quo de suo quisque iure doceret. Quae cum ita una cum constitutionibus nuntiis provincialium proposuissem, ita a me discedebant, ut omnibus in rebus satisfactum illis videretur; ac tum bina exempla manuscripta illis data sunt: unum pro nobilitate, aliud Rigensium nuntiis pro civitate unaque bina mandata de publicatione earundem constitutionum. Postea cum sororem funusque affinis deduxissem [7]) eoque ex loco Varsaviam me recepissem, iterum [8]) me adierunt capitaque quaedam, in quibus adhuc haererent, scripto comprehensa mihi obtulerunt, in quibus cum esset etiam id de bonorum restitutione, quod pauci adhuc essent, qui bona sua possiderent, non recte autem iudices eligi posse viderentur, nisi ex iis, qui in possessione essent, recepi de eo, sicut et de ceteris, ad S. Reg. M-tem Vestram me relaturum, memoriaque M-tem Vestram tenere arbitror, postquam ad eam venissem, nihil me prius habuisse, quam ut iis de rebus M-tem Vestram monerem. Inde cum M-tas Vestra Reg. putasset praeter instructionem scriptam aliquem etiam ad Locumtenentem mittendum esse et diu deliberaret, qui potissimum mittendus esset, res ducta est, donec Penkoslavius a M-te Vestra deligeretur, atque ita demum de hoc capite bonorum restitutionis informatio Episcopo missa est eaque una cum reliquo instructionis praescripto Penkoslavio data, ita ut non dubitem D-num Episcopum, cum nullum eius rei a Reg. M-te Vestra mandatum habuerit, conventum, in quo de bonorum restitutione cognosceretur, edicere non potuisse, aut si edixisset, id tamen, quod res ipsa facile eum docere poterat, fecisse, ut conventum prorogarit. In his ad me scriptis ostendit non alia causa, quam ut nuntii legationem suam nobilitati renuntiarent, conventum se edixisse. Cum domus Penkoslavii propius Cracoviam sit, quam Leopolim, puto iam M-tem Vestram melius scire, an profectus sit, quodsi moraretur, serio admonendus esset, ut quam primum proficisceretur. Iudicia ita puto constituta esse, ut et humanitatis aequitatisque ipsius ratio aliqua habita sit, ac tamen si Poloni forte aut Lituani causas habuerint, cum et Episcopus et Quaestor et Capitaneus Vendens*is* futuri in conventu sint et pe-

nes Locumtenentem ultimae sententiae ius ac potissima autoritas, ne in sola indigenarum potestate sint aliique ab his opprimi possint, satis etiam provisum. Homines enim aequissimis imperatorum legibus ac accuratiori iuri assuetos ad lituanicam formulam redigere vix fortassis vel facile futurum, vel faciendum fuisset. De mercibus moscoviticis Rigam solam transferendis, praeterquam quod ad tempus saltem statutum id sit, quod maxime ille veretur, ne commercia inter Svecos ac nostros hac ratione tollantur, id vel maxime M-tem Vestram, dum omnia cum Sveco suspecta adhuc sunt, quo et exploratores et omnis generis fraudes eo magis excluderet, spectasse memini, maxime cum idipsum ad redigendam in angustam eam partem Livoniae, quae sub Sveco est, cumprimis pertineat. Pharum M-tas Vestra aedificandam Rigensibus concessit, concessit autem ea ratione, ne quid inde incommodi verendum olim sit, possetque ipsum exemplum e metrica petitum ad D-num Episcopum mitti. De observatione calendarii gregoriani dari litteras ad Rigenses possunt. De actis item, ad mandatum Camerae Imperialis editis, monendi essent, ut, si qua earum rerum posthac Camera opus haberet, mandatum a Reg. M-te Vestra ad civitatem impetraret, ad quod editio fieret, vel Locumtenentem appellaret. Nam, quod in universum fidem eorum in dubium vocat, videndum, ac dum nemini fidamus, nullum etiam, qui nobis fidat, reperiamus. Locumtenentis dignitati qua alia ratione consuli possit, quam consultum sit, non perspicio. Datus illi supremus in consilio et iudiciis locus, ius ultimae sententiae, conventuum edicendorum omniumque publicarum rerum suprema autoritas [9]); tum vero, ut nihil speciatim tributum ei esset, quae reliquis magistratibus privilegio aliquo data non sint, illi, qui Regis personam in Provincia sustinet, relicto quivis facile perspicit; meminit vero M-tas Vestra, quam grave etiam vel ipsum nomen locumtenentis aut gubernatoris in constitutionibus hisce, dum legerentur, plerisque Senatoribus fuerit.

Quod ad controversiam de finibus inter Moscos et Reg. M-tem Vestram attinet, arbitror ad maiores commissarios recte M-tem Vestram rem reiecturam. Ita enim vel penes M-tem Vestram ager controversus manebit, vel, si aequitati dandum aliquid fuerit, quod memini ad ipsam Pietschuram agrum quendam M-tis Vestrae pertingere, non incommode ex utriusque rationibus permutatio institui poterit [10]).

De militum Dorpatensium licentia iam leges scriptae sunt Penkoslavioque traditae. Castellanum Cracoviensem [11]) nondum in praefecturam suam Dorpatum se contulisse miror. Scribo tamen ipse ad eum ac ad propinquum eius Castellanum Podlassiensem [12]), ut, quo quamprimum eo se conferat, illum urgeat.

Ad litteras Ponti id satis arbitror, si a D-no Episcopo rescribatur, quid actum in Livonia esset, cum exercitus Reg. M-tis in ea fuisset, quod item postquam inde decessisset, notius esse, quam ut in memoriam revocari ei debeat. Qui capti sint, etsi ipsi causam eius rei praestiterint, dum praefecturae eius agrum ac possessionem vi turbare voluissent, se tamen concordiae et pacis studio mandare Liesnovolscio [13]), ut eos dimittat, interim ipsos quoque monere, ut ab omni vi atque iniuria se abstineant, dum alia ratio finiendarum controversiarum harum a Regibus ipsis suscipiatur. Ad pignoraticias arces quod attineret, cum nullas nominarit aut, quales sint, designarit, quae illae sint, se ignorare; praeterea scire illum de huiusmodi rebus non ministros regum, sed reges ipsos agere solere: itaque si quid Rex ipsius vellet, Reg. M-tem Vestram ipsam appellaret. Video tamen arces eas magna ex parte in Magni potestate esse: itaque ne iis, quibus ille eas pignoravit, cum Sveco forte colludant, primo quoque tempore occurrendum illis esset, eaque, de quibus tractandis cum Magno supra scripsi, eo magis maturanda.

Scribit ad me etiam Thisenhusius certo sibi constare coniugem liberosque suos in ipsa Moscovia adhuc esse, quorum liberandorum ut rationem aliquam inire posset, petit, ut ex captivorum boiarorum numero unus atque alter sibi assignetur. Supplico Reg. M-ti Vestrae, mandare dignetur, ut in assignandis captivis praecipua ipsius ratio habeatur. Commendo me etc. etc. Leopoli, die VI Mensis Martii a. D. LXXXIII.

Schedula.

Mitto S. Reg. M-ti Vestrae, quemadmodum voluit, exempla confirmationis privilegiorum curonicorum et litterarum ad Regem Daniae [14]), quae an M-ti Vestrae satisfacturae sint, cum coram mentem eius perspicere non potuerim, nescio, si quid tamen deesse illis videbitur aut suppleri, illic ex sententia M-tis Vestrae poterit, aut cum Cracoviam revenero, nam hic illud etiam impedimento mihi esse videbatur, quod legationes et litteras sveticas, quae M-ti Vestrae cum Rege Svetiae intercessissent, penes me non habebam. In litteris, quas Varsaviae M-tas Vestra ad Regem Daniae rescripsit, in Ramelii causa commissarios se daturam per eundemque nuntium, quem missura esset, nomina eorum, diem etiam et locum edituram se ostendit—earum exemplum M-ti Vestrae una mitto — itaque poterit M-tas Vestra, qui illi videbuntur, nominare. Censerem autem ex prussicis consiliariis aliquos dandos, ac in his D-num Thesaurarium Regni et Palatinum Mariaeburgensem [15]), eoque magis, quod Ramelius Pomeranus est, ex ratione autem perpetuorum

pactorum Pomeranis a prussicis consiliariis ius dici soleat, maximeque vero Pomeraniae Palatinus [16]), nisi correus debiti eius esset, ad id designandus foret. Etsi enim ad controversias, quae inter finitimos occurrere solent, illud in pactis pertineat, tamen non alienum est similitudinem eius hisce quoque in rebus eici. Poterit tamen M-tas Vestra praeter Prussos quos voluerit aliis ex provinciis addere. Locum aliquem in Prussia, seu Mariaeburgum, seu quem alium commodum praefinire M-tas Vestra posset, tempus Augustum mensem opportunissimum arbitrarer. De arcibus pignoraticiis, quas Svecus repetit, vereor, ne quid clam cum possessoribus moliatur, ut Orescensem ignominiam hac quasi ratione resarciat. Non enim puto temere rem hanc a Ponto motam. Itaque censerem, ut, quam primum M-tas Vestra isthaec inspiceret, [mitteret, cetera etiam maturaret. Et non alienum putarem, ut et ad Senatum ea de re referret, ut, si M-tem Vestram non iuvent, celatos tamen se hisce de rebus esse queri non possint.

[1]) *Czausz.*

[2]) Hammer (*tłóm. franc.* Hellert), Histoire de l'empire Ottoman *t. VII str. 107 podaje, że 5 XII 1582 wielkim wezyrem został* Siawousch-pascha de Kanischa en Hongrie ou en Croatie (*w rzeczywistości w Styryi:* Ritters Geographisch-Statistisches Lexikon). *Czausz-basza odpowiada marszałkowi nadwornemu* (W. Enc. Pow. Il.).

[3]) *Ze względu na rozmiary listu, podzielony jest tutaj na ustępy, odpowiadające streszczeniu.*

[4]) *Zob. skorowidz pod* Tatarzy-carewicze.

[5]) *Janusz Zbaraski, wojewoda bracławski, był pińskim i krzemienieckim starostą (nr. 715 uw. 18).*

[6]) *Jerzy Radziwiłł, biskup wileński, namiestnik Inflant.*

[7]) *W r. 1583 zmarła podskarbina Dulska* (Niesiecki); *zob. o niej nr. 776.*

[8]) *Zob. nr. 806.*

[9]) *W Lib. leg. nr. 101—104 k. 160—167v zajmują listy do Rzymu w sprawie fundacyi biskupstwa wendeńskiego i konfirmacyi Mielińskiego; w nr. 103 p. t.:* Instrumentum fundationis ep-tus vend. *znajdujemy ustęp:* in consilio provinciae livonicae iudiciisque ac conventibus omnibus provincialibus principem locum a Vicario seu Locumtenente nostro iusque dicendae sententiae episcopus omnesque successores eius habebunt, *a więc namiestnik będzie tam wszędzie przewodniczył i przy nim będzie prawo konkluzyi* (*por.* Heidenstein Rerum *str. 210*).

[10]) *Wyrazu tego brak w kop. oryg.; jest w Dzik. i Petersb. nr. 155.*

[11]) *Dembiński Walenty* (*zob. przysięgę Zamoyskiego w dziale aktów pod 29 XII 82 i* Niesieckiego).

[12]) *Marcin Leśniowolski z Obór* (*tamże*).

[13]) *Jan: zob. nr. 723 uw. 2.*

[14]) *Bezpośrednio po nr. 828 zapisano w Lib. leg. pod nr. 119 k. 188v tylko* Exemplum litterarum ad Regem Daniae *t. j. projekt listu królewskiego, przesłany przez Zamoyskiego, bez daty, treści ściśle zgodnej z wyrażonemi tutaj radami w sprawie szwedzkiej, i w sprawie Ramela. Sygnaturę listu z Warszawy, o którym mowa niżej, zob. nr. 801 uw. 1.*

15) *Fabian Cema* (Polkowski *o. c. str. 361 i* Niesiecki).

16) *Krzysztof Kostka* (Żr. Dziej. *t. IX str. 112 i* Niesiecki); *pomiędzy wystawcami zobowiązania długu pomorskiego* (*Lib. leg. nr. 74 k. 92v:* Aerarii Prutenici et Camerae commissorum Regiae praefectorum ac horum fideiussorum obligatio) *figuruje Jan Kostka, podówczas kasztelan gdański, późn. wojewoda sandomierski.*

828. Zamoyski do szlachty inflanckiej. Lwów, 6 III 1583.

Posłano namiestnikowi instrukcye co do oddawania dóbr oraz mandaty przeciwko żołnierstwu. O jeńcach.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 118 k. 187v).

Generosi Domini, amici observantissimi.

Accepi litteras D-tionum Vestrarum, cum Leopoli finium contra Tartaros tutandorum causa ab aula abessem, itaque cum iam quidem iis de rebus, de quibus D-tiones Vestrae scribunt, colloqui cum Reg. M-te non potui; feci autem id ante diligentissime, misitque ea de causa Reg. M-tas ante meum adhuc ex aula discessum Penkoslavium in Livoniam mandataque et praescriptum ad D-num Locumtenentem [1]), secundum quod restitutio cuiusque bonorum fieret, eidem articuli legesque militares datae, quibus miles Reg. M-tis contineretur. Quibus si deesse adhuc aliquid videbitur minusque disciplina militaris astricta, quamprimum Cracoviam revenero, quod propediem futurum arbitror, denuo in manus a me sumentur diligentiusque, maxime si quae ad nobilium bona pertinere videbuntur, a me sancientur. Captivorum redimendorum causa certus Moscorum boiarorum numerus a Reg. M-te assignatus est, mandataque, quibus eos D-tiones Vestrae a Thesaurario Lituanico [2]) petant, eidem Penkoslavio data. Si quid aliud erit, in quo D-tionibus Vestris commodare me posse intellexero, de eo, quamprimum in aulam rediero, diligenter Reg. M-tem monebo. D-tiones Vestrae bene valeant. Leopoli die VI Martii a. D. MDLXXXIII.

1) *Jerzy Radziwiłł, biskup wileński, namiestnik Inflant.*

2) *Hlebowicz Jan, jednocześnie kasztelan miński i pisarz, późn. kasztelan, wojewoda trocki* (Wolff, Senatorowie).

829. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Lwów, 7 III 1583.

O kardynalacie i sprawach prywatnych. Wiadomości o Tatarach. O sprawach inflanckich.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *1890 t. IV str. 256* [1]).

Ill-me et R-me D-ne. Zaleciwszy *etc.*

W sprawach WM. rzymskich do końca takie staranie, jako się przyjacielewi godzić będzie, uczynię. - - - około spraw z strony tego Pleszowa - - - sam - - - powiem WM. swemu m. panu. - - -

Co się tycze hajw owo tych spraw, Car Perekopski, biorąc to sobie za krzywdę, że mu tam te upominki, które mu posełano od Moskwy, w ziemi jego własnej nad Samarem [2]) Niżowcy rozbieli, odpowiedział był J. Kr. M-ci, zaczym J. Kr. M., ostrzegając bezpieczeństwa tych tu krajów, z ludźmi posłać mnie tu raczył. Teraz mam tę wiadomość z Krzemieńczanina jednego i z drugiego towarzysza jego Czerkasanina, którzy z więzienia tatarskiego teraz przez Dniepr zamarzły uciekli, że Tatarowie, osłyszawszy się tu o wojsku J. Kr. M., z koczowiska swego, skąd już mieli iść do nas, pierzchotem poszli i aż za Przekop w insulę z bydłem i z inszymi dostatkami swymi uciekli. Mam tę nadzieję w Panie Bodze, by nie szło o Turczyna, żebyśmy tę hańbę świecką [3]) prędko uskromnić mogli. Czausz turecki z posłem tatarskim byli tu, jadąc od Króla JM.; wczora stąd struchleli odjachali i barzo skromnie ze mną o tych rzeczach mówili. Napominał mnie czausz, abym tych rzeczy jakimi postępki nie obostrzał, a że się Cesarz Turecki w to włoży i takie postanowienie między Carem a Kr. JM. uczyni, jakie się będzie Kr. JM. podobało, obiecując, że do świętego Wociecha Cesarz Królowi JM. oznajmi o tych wszystkich sprawach. Tymi też czasy dwaj Carzewiczewie tatarscy uciekli z Turek.

Co się tycze tych tam spraw inflanckich, szlachta inflancka, która była odesłana z konstytucyami inflanckimi, nie przestawając na tym responsie, który jim [4]) był od Króla JM. na piśmie podał, i który, rozumiem temu, ukazali WM. m. m. panu, iniecerunt scrupulum po odjeździe z Warszawy Króla JM. de bonis. Zaczym wziąłem ja też był sobie do Króla JM., z czym miał był Król JM. kogo posłać do WM., któryby był dostateczną sprawę dał WM. o tych wszystkich sprawach, i rozumiem temu, że tam już dojechał do WM. pan Pękoslawski, który ma dostateczną naukę o wszystkim od J. Kr. M. Z tym powtóre *etc.*

Trybunał nadchodzi: niech wiem, mamli się dać na przyjaciela, czy prawować. Mniećby się pirsze zdało, jeśli WM. osobę i czas mianujecie. Jeśli czas uprzedzi trybunał, dobrze, jeśli nie, każcie WM. rok pisać.

[1]) *Gdzie w w. 3 opuszczono* uczynię, *a w w. 13 zam.* pierzchotem (*od „pierzchać“*) *dano* piechotem, *skrócono wstęp i zakończenie.*

[2]) *Samara v. Samar, l. dopływ Dniepru, do którego wpada pod Kudakiem* (Sł. Geogr.)

[3]) *W rkp.* swiedzka. *Niewątpliwie mowa tu o Tatarach, „hańbie świata“, którą możnaby poskromić, gdyby nie opieka turecka* (*por.* Nehring, *uw. 3*).

[4]) *Widocznie coś opuszczono: powinno być albo „którym im“, albo „który imem“.*

830. Okuń Tomasz sekr. król. do Zamoyskiego. Warszawa, 20 III 1583.

Przypomina się jego pamięci. Posyła też jakieś litterarium munusculum JM-ci.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 152 nr. 15. Oryginał[1]) *z podpisem własnoręcznym, z pieczątką i adresem:* JW. P. P. Janowi Zamoiskiemu z Zamościa, nawyższemu Kanclerzowi i Hetmanowi Korony Polskiej, Generałowi etc. m. m. p. *Receptum:* Cracoviae d. 5 Maii 1583. *Regest, z którego powyżej wyjęty, ustęp w nr. 21 str. 42 nr. 31.*

Mój m-ciwy Panie. Zalecąm służby swe w łaskę WM. swemu m-ciwemu panu.

Barzo się boję, bych prze milczenie nie przyszedł w zapamiętanie do WM., która sollicitudo skąd pochodzi, łatwo WM. namacać możesz, bo nie może zinąd, jedno z wielkiego ukochania a uważenia łaski WM., a gdyż służb swych na oczu [occu] WM. sławić nie mogę prze ty zawady, o których już WM. raczysz wiedzieć, nielża jedno, dokąd ich WM. nie uprzątniesz, pisanięm przypominać się, a łaskę WM. zatrzymywać. Co WM. przy tęm liście posyłam, proszę racz WM. odemnie wdzięcznie przyjąć, bo cóżbych WM. miał inszego posłać, czegoby WM. nie miał i nad zamiar nie miał; i to, co posyłąm, dawno WM. było, gdy moje było, jeślim ja jest WM. wszystek; jakożęm ja jest bez pochyby, bo granice WM. szerokie są, a zwłaszcza u tych, którzy auxilio geometriae wiedzą, gdzie co i komu właśnie należy, ale jeszcze szersze u tych, którzy propter immensas laudes tuas et praeclaram in se tuam voluntatem immenso etiam studio te colunt atque prosequuntur. Jedno o to idzie, aby ta moja praca godna WM. była, ale godna jest, gdyż z tego, o którem mówię, zdroju płynie, którem WM. gardzić nie możesz. A zatęm znowu służby swe napowolniejsze i pełne uprzyjmości (*s.*) w łaskę WM. swemu m-ciwemu panu pilnie zalecam (*s.*). Dan z Warszawy die natalis tui 20 Martii anno Christi MDLXXXIII[2]).

WM. napowolniejszy służebnik Tomass Okun z Grodziska Sec. Kr. JM. ręką swą.

[1]) *Odznacza się rzadko spotykaną pisownią, podobną do pisowni Górnickiego: kreskuje* a *otwarte np.* bárzo, zápámiętanie, námácáć, ukochánia, *a* uwarzenia *itp., dźwięki* ś *i* ć *pisze przez* s *i* c *z daszkami niezależnie od miękczącego* i, *jak również* dz *przed* i *pisze przez* d *z daszkiem,* cz *przez* cc, sz *zwykle przez* ss, ż *przez* zz, rz *przez* r *z przedłużeniem,* ł *przez* ll. *Pochylone* a *i* e *zaznacza zwykle przez* ą *i* ę (*które tutaj zachowano*).

[2]) *Obok powołanego wyżej regestu zanotowano regest listu tegoż autora do T. Drohojowskiego z 9 III 1583, w którym,* podziękowawszy naprzód, że go JM-ci p. Kanclerzowi zalecił i dobry mu affekt JM-ci zjednał, szerokiem diskursem *dowodzi, że na beneficia publica zasługują i ci,* którzy artibus pacis excellunt, --- nakoniec aby mu jakie spirituale beneficium wyprawił u JM-ci, prosi.

831. Zamoyski do Opalińskiego marsz. w. k. Kraków, 29 III 1583.

Prosi go o wyjechanie po Gryzeldę na granicę.

Bibl. zakł. narod. im. Ossolińskich we Lwowie. Rkp. nr. 3174 (*odpisy zebrane przez* Zbieracza Anonima (*Platera*) *około r. 1875*), *kopia nr. LXXV* ex mss. bibl. Kurnicensis *z nagłówkiem:* Kanclerz i Hetman W. Koronny do Marszałka Koronnego.

Wielmożny m-ciwy panie Marszałku. Służby me w łaskę WM. m. m. p. zaleciwszy.

J. Kr. M. kazał pannę Wojewodziankę Siedmiogrodzką już tu ku Świątkom przywieźć. Mają wyjechać septima Maii, wesele ma bydź we dwie niedziele po Świątkach. Nie wątpi nic J. Kr M., że WM. tę pracę dla niego podejmiesz jechać do granicy. Pojedzie tedy na Jasło, na Krosno, na Pilzno, na Tarnów, na Brzeżek (*s.*), na Niepołomice [1]) i tyle będzie mieć noclegów w Polsce, na których za czasu zgotują wszystkie potrzeby. Proszę i ja z swej strony także, aby to WM. ciężko nie było. Na wesele prosząc wyprawi Kr. JM. po Wielkiejnocy skoro do przednich Panów Rad, i dla tego to do WM. piszę ręką swą, żeby, gdy do wszystkich napiszą [2]), waszym kształtem ogłosiło się (*S.*). Bo niemasz się alias z czem kryć, wszak ani się podejrzanie pojmuje, ani tak żeby z czyjego domu co milczkiem trzeba wymknąć; jeżeli to, że przyjaciółkę królewską, wszak brat rodzony królewski był pierwszym senatorem, a syn, i to wie Bóg jaki, biskupem Poznańskim, szwagierstw, których było więcej i rozmaitych, nie spominam [3]). Będzie i Królowa, będzieli zdrowa. Rozumiem, że nie najgorzejby było, gdybyś WM. raczył sam kogo zesłać, albo więc komu zlecić porządne rozdanie gospód; sam WM. abyś gdzie raczył blizko zamku stanąć, radbym był temu. Nie wątpię, że w tej mierze jako Królowi JM. na chęci WM., tak mnie na łasce nic nie zejdzie, którą też usque ad aras, jako wszystką inną gotówem WM. odsługować. Z tem się łasce WM. poruczam. Z Krakowa 29 Martii 1583.

[1]) *Porządek widać zmieniony: zamiast Krosno, Jasło i t. d. Brzeżek niewątpliwie źle odpisano, zamiast Brzesk, t. j. Brzesko, dzis. m-to powiat. w Galicyi Zach., leżące na połowie drogi pomiędzy Tarnowem a Niepołomicami, w odległości mniej więcej takiej, jaka dzieli poprzednie noclegi.*

[2]) *W kopii widocznie coś opuszczono.*

[3]) *Mowa o Fryderyku Jagiellończyku, o Janie „de ducibus Lituaniae", biskupie wileńskim i poznańskim, i o małżeństwach królów z poddankami.*

832. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 1 IV 1583.

Oskarżyciele jego nie znajdą tu nic ponad sprawiedliwość.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 121 k. 193v).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

Invitus sane ex Ill-mae Cels. Vestrae litteris quorundam eiusdem subditorum cum Cels. Vestrae adversandi, tum publicam principatus eius tranquillitatem turbandi studia intellexi. A quo etsi et Cels. Vestrae aequitate ac tempore ipso, quod vel maxime huiusmodi hominum conatus atque consilia debilitare solet, dimotum eos iri facile mihi persuadeo; quodsi tamen *quoddam* [1]) facturos se ostendere visi sunt apud Reg. M-tem atque in hac aula instituti eius sui patrocinium quaerendum existimarint, cum nihil, nisi quod cum aequitate iustitiaque ipsa ac Reg. M-tis decreto atque autoritate conveniens sit, a Cels. Vestra suscipi mihi persuadeam, Reg. M-tem iustam semper mutuae cum Cels. Vestra necessitudinis, tum ipsius aequitatis vel maximam rationem habituram minime Cels. Vestra dubitabit, eadem apud Ordines quoque, si ad eos rem detulerint, uti merito debent, ita plurimum valitura. A me certe nullum officium, quod a Cels. Vestrae atque aequitatis studiosissimo praestari possit, nunquam praetermittetur. Cels. Vestram Deus etc. Cracoviae 1 Aprilis a. 1583.

[1]) *W kopiar. oryg.* qdm *ze znakiem skrócenia; w Dzik.* quondam; *w Petersb. nr. 155* quidquam.

833. Drohojowski J. T. do Zamoyskiego. Wojtycze, 3 IV 1583.

W sprawach prywatnych.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 51 nr. 4. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem ręką pisarza: Wielmożnemu a mnie m-ciwemu panu JM. p. Hetmanowi wielgiemu, Kanclyrzowi Koronnemu, Generałowi Krakowskiemu, Malborskiemu *etc.* staroście do własnych rąk. *Receptum:* Cracoviae 9 Maii 83. *Regest wzorowy w nr. 21 str. 42 nr. 32.*

Mój m-ciwy Panie. Służby me do łaski WM. swemu m-ciwemu panu zalecam pilnie.

Z panem Kosthką [1]) za rozkazaniem WM. m. m. p. nie patrzyłem prawa; teraz mię pan do tribunału i do ziemstwa pozwy wyciąga, co jeśli mi się ma dziać, niech to będzie na rozsądku WM.

Do Węgier dziś odprawiam młodzieńca mego dla wiadomości o wszytkiem [2]). Dalij racz WM. uczyć i rozkazować, a ja wszytkiemu za pomocą Bożą dosyć uczynić chcę z wielką radością i chęcią, życząc wiernie, aby Pan Bóg WM. błogosławił.

Pani Kamienieczka [3]) WM. posłała robotę swą, a pan Kamienieczki [3]) i z żoną swą służyć WM. chcą, a proszą, aby WM. rozkazał z łaski swej opatrzyć ich gospodą. Dalij w m-ciwą łaskę się WM. swemu m. p. zalecam. *Datum* z Woithiicz [4]) tertia Aprilis a. 83.

WM. zawżdy m. m. p. życzliwy sługa Drohoiowski sspt.

[1]) *Zob. t. II nr. 446 i 628.*

[2]) *Zob. nr. 845.*

[3]) *Mikołaj Sieniawski, ożeniony z Anną Sapieżanką, wdową po kn. Prońskim, hetman polny (nr. 774 uw. 2;* Niesiecki).

[4]) *Wojtycze, w* Sł. Geogr. Wojutycze, *wieś w pow. samborskim.*

834. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 5 IV 1583.

Zawiadamia go o postanowieniu małżeństwa z Gryzeldą.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 257* [1]).

Zaleciwszy *etc.*

Oznajmuję WM. m. m. panu, iż panowie Rady Siedmiogrodzkie [2]), przyjachawszy sam do Króla JM., postanowienie to uczynili z Królem JM., że Król JM. z łaski swej pańskiej dawać mi raczy Synowicę swą, córkę nieboszczyka JM. pana Wojewody Siedmiogrodzkiego [2]) w stan małżeński, złożywszy czas weselu tu w Krakowie dzień dwunasty czerwca Co już też przedtym nieboszczyk JM. pan Wojewoda Siedmiogrodzki [2]) za

żywota swego uczynić był umyślił. Aczkolwiek rozumiem to, że WM. na wesele to moje trudno ma przybydź dla spraw prowincyej tamtej - - - jednak przecię chciałem o tym dać znać WM. - - -

[1]) *Gdzie opuszczono w w. 3-im wyrazy* że Król JM.; *mylnie wydrukowano w w. 5* weselia; *w w. 3 dol. dano w nawiasach* się, *widocznie opuszczone przez kopistę, bo jest w oryginale.*

[2]) *Tak u Nehringa, i tak zostawiono przy kolacyonowaniu; w nr. 835:* Siedmigrodzkie (kiego, ki).

835. Zamoyski do Kromera. Kraków, 5 IV 1583.

Zaprasza go na swój ślub.

Bibl. Ord. Zamoy. t. I pl. 1. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: R-mo in Chr. P-ri D-no Martino Cromero D. gr. ep-po Warmien. D-no et amico observand-mo. *Receptum:* 30 Apr.

M-ciwy Księże Biskupie. Zalecam uprzejme a powolne służby swe łasce WM. m. m. p., życząc WM. dobrego zdrowia i wszech fortun na długie czasy.

Oznajmuję WM. m. m. p. *o postanowieniu małżeństwa z Gryzeldą (dosłownie jak w nr. 834).* Acz J. Kr. M. sam na wesele przez pisanie swe WM. wzywać raczy, jednak, iżem ja sobie wiele zawsze obiecował o łasce WM. m. m. pana, proszę, abyś mi ją WM. na ten czas pokazać a żebyś WM. na tenże czas do tej uczciwej sprawy przybydź raczył. Co że WM. dla mnie uprzejmego i powolnego sługi i przyjaciela swego uczynić będzie raczył, tej nadzieje jestem. Gotowym mię też WM. zawsze znaleść [scz] będzie raczył do każdy swej posługi, gdy przystąpi rozkazanie WM. Zalecam zatym powtóre uprzejme a powolne służby swe łasce WM. m. m. pana. Dan z Krakowa dnia 5 miesiąca kwietnia roku 1583.

WM. swego m. pana uprzejmy przyjaciel i sługa J. Zamoiski.

836. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 12 IV 1583.

Wstawia się za żołnierzem Heinem.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv B2. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Receptum: pt. 21 Augusti a. 1583.

Ill-mo Principi, D-no, D-no Georgio Friderico, Marchioni Brandeburgensi, in Prussia, Stetinensium, Pomeraniae, Cassubarum ac Sclavorum Duci nec non in Sylesia Carnoviae, Burgrabio Norimbergensi Rugiaeque Principi etc., Domino obser-mo. Ill-me Princeps et Domine observandissime.

Mathias Heine, Ill-mae Cels. Vestrae subditus, iam ante, cum ad Plescoviam cum exercitu a S. Reg. M-te relictus essem, pro suo loco strenui militis officio non defuit et nunc operam suam peculiariter etiam mihi addixit. Itaque, cum mihi is ostendisset damnorum quorundam praestationem, iam parenti suo ab Ill-mo Principe, D-no Alberto Seniore, Prussiae Duce debitam, a Cels. Vestra iam sibi petendam, facile a me impetravit, ut et iam ante Cels-ni Vestrae eum commendarem [1]) et nunc, cum propter occupationes Cels-nis Vestrae nihil adhuc consequi se potuisse mihi ostenderet, idem ei denegandum non existimarem. Quare ad id, quod aequitatis ipsius causa tributura alias Cels. Vestra ei fuisset, a sua in me benevolentia cumulum aliquem accedere passa fuerit; si quid vicissim a me in illam observantiae proficisci potuerit, ut gratissimum id mihi accidisse intelligat, omnem libenter operam dabo. Ill-mam Cels. Vestram quam optime valere cupio. Datae Cracoviae die XII mensis Aprilis anno D-ni MDLXXXIII.

Ill-mae Cels. Vestrae obser-mus Ioan. Zamoiski Cancell. et g-nalis Cap. sspt.

[1]) *22 XI 81* (*t. II nr. 442*).

837. Pniewski do Zamoyskiego. Lublin, 18 IV 1583.

O sprawach sądowych.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 154 nr. 7. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JM. panu Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. memu m-ciwemu panu być ma. *Receptum:* die 9 Maii 83 Cra*coviae*.

Zaleciwszy się i służby swe powinne w łaskę WM. m. m. p. etc. etc.

Oznajmuję WM. m. m. p., iżem tu przyjechał chramiąc. Bóg wie, jako dalej będzie zdrowie służyło. Do Ich M. panów kolegów swych i brata i szwagra pisałem, prosząc, żeby się ze mną widzieli, z któremi WM. mam służyć, bo jeźliby mi jako zdrowie, czego Boże uchowaj, sfalowało, iżbym jem to oddał, i syna któregobym na swe miesce posłał WM. i Jej M. służyć. Z praktyki prawnych (*S.*) zrozumiałem też, iż mi tu

przysięga przydzie o rozsypanie kopców przez pana Wojnickiego [1]), ale by o to mniej, WM. każ napisać panu Kuchmistrzowi do niego, aby rozpisał rok, zaczym zjeżdżę, i aczy daj Boże, żeby zdrowie było, około którego czynię za pomocą Bożą staranie, iżby mi do przysługi WM. m. m. p. dopomogło, a WM. też nie racz omieszkiwać z odprawą. Z tem daj Panie Boże, żebym WM. m. m. p. w dobrym zdrowiu oglądał. Z Lublina 18 Aprilis 1583 anno.

WM. m. m. p. powinny i życzliwy sługa Pniewski własną.

[1]) *Jan Tęczyński* (Polkowski *o. c. str. 45;* Niesiecki).

838. Marya Eleonora pruska [1]) do Zamoyskiego. *22*/12 IV 1583 [1]).

Wstawia się za Nepfeliusem.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv. Konzepte B (Ostpr. Fol. nr. 58 str. 1046). Koncept z nagłówkiem: Ad D-num Johannem Samoiski Regni Poloniae supremum Cancellarium nomine Ducissae [1]). 12 Apr. a. 83.

Ill. ac Mag. D-ne, amice singulariter nobis dilecte.

Versatus aliquandiu est in aula Ill. ac Mag. D-ni D-ni Ioannis Kiskae, capitanei terrae Samogitiae generalis ac pocillatoris M. Ducatus Lituaniae [2]), praesentium exhibitor, famatus ac nobilis subditus noster Daniel Nepfelius, apud Ill-tem Suam secretarium agens, cuius ingenium, mores, servitia ac studia cum iam ante ab Ill-te Sua Mag. D-tioni Vestrae commendata fuerint, ne Mag. Vestrae D-tioni crambe bis cocta molestae simus, meritoriis supersedemus. Cum vero cognoverimus ipsi in magna cancellaria regia cura ac studio Domini sui certum assignatum locum, atque nos demisse rogarit, ut et nostro nomine Mag. D-tioni Vestrae se commendatum reddere - - - dignaremur, hanc ipsius petitionem - - - non indignam iudicantes - - - praesertim cum et parente viro consulari ac de Republica nostra benemerito natus sit, - - - amanter - - - Mag. D-tionem Vestram rogamus, - - - ut nobilis hic iuvenis autoritate Mag. D-tionis Vestrae - - - inter Secretarios Regios receptus, eruditionem exercitio atque assiduitate, memorabilem experientiam firmumque iudicium assequatur. - - - Regiomonti.

[1]) *W rkp. przy liście daty i podpisu brak, jest natomiast nagłówek, przytoczony w sygnaturze.*

Albert Fryderyk, książę pruski, za którego rządził Jerzy Fryderyk, żonaty był z Maryą Eleonorą, córką Wilhelma, księcia Jülich, Klewe i Berg (Univ. Lex.).

[2]) *Późn. kasztelan wileński* (Wolff, Senatorowie), *dysydent* (Niesiecki).

339. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 25 IV 1583.

W sprawie malkontentów zaleca pohamowanie i ścisłą legalność.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 128 k. 205).

Ill-me Princeps, D-ne observandissime.

Cum venisset huc Fridericus Aulac [1]) nomineque quorundam, qui ex Ducatu Ill-ma Cels. Vestrae in exilium se contulissent, libellum supplicem S. Reg. M-ti obtulissent *(!)*, fecit S. Reg. M-tas pro sua erga Cels. Vestram benevolentia ac perpetua voluntate, ut, priusquam responsum illis daret, ad Cels. Vestram, *quod quidem* [2]) ante se facturam ostenderat, querelas eorum remitteret. Video autem hanc et Reg. M-tis muneris et Reipublicae nostrae rationem esse, ut, cum in ea omnium ex aequo libertati consulatur, querelis eorum, qui sola libertatis suae tuendae causa in discrimen se adduci ac in dicta causa opprimi querantur, nisi omnium Regni Ordinum erga se querelas commovere velit, tandem omnino deesse minime possit. Id tamen, cum a Cels. Vestrae aequitate atque humanitate longissime abesse scirem, ut ulla re subditorum suorum libertati atque saluti contra ius vim afferret, eo libentius suscipiendum mihi existimavi, quod per se mea erga Cels. Vestram observantia a me postulabat, ut meas quoque litteras adiungerem, quibus mei potius erga eam studii testificandi causa, quam quod meo consilio magnopere Cels. Vestra egeret, quid mihi hac de re videretur, ostenderem. Rectissime autem Cels. Vestram facturam arbitrarer, si, quoniam, quo nihil est speciosius, iudicio illi se offerunt, si tuto se sistendi facultas minimeque suspecti iudices sibi dentur, id quod iuri gentium aequitatique ac ipsius adeo Cels. Vestrae humanitati convenientissimum mihi videtur, a se potius Cels. Vestra illis offerret salvumque conductum et securitatis litteras tribueret. Interim si iure cum illis experiri vellet, quo nihil adeo, quod querantur, habeant, pares curiae ex indigenis prussis iudices iis ferret, aut potius alia benigna ratione aequitati ac iuri Provinciae eius convenienti eos sedaret, quam et non deesse Cels. Vestrae et eiusdem humanitati accommodatissimam sane futuram existimarim. Reg. certe M-tem non exigua, quam in ea re sentit, molestia et Cels. Vestram omnibus posthac turbis liberari ita posse mihi persuadeo. Deus Cels. Vestram florentem diuque quam optime valentem conservet. Cracoviae XXV Apr. a. LXXXIII [3]).

[1]) *W kopiar. oryg. mylnie* Auloc (*por. inne listy oraz* Hartknoch Chr., Alt und Neues Preussen, Frankfurt und Leipzig 1684 *str. 342*).

[2]) *W kopiar. oryg.* qdm *ze znakiem skrócenia, czego nie umiał rozwiązać nawet spółczesny kopista (kop. Dzik.). Nie inaczej też czytać należy w nr. 832.*

[3]) *W Lib. leg. przed niniejszym jest list królewski (nr. 127 k. 204v) z tejże daty w tejże sprawie, bezpośrednio zaś po niniejszym (nr. 129 k. 206v) list biskupa warmińskiego (Kromera) do Króla z 3 III w sprawie żądań Jerzego Fryderyka, aby nie dawał gościny zbiegłym na Warmię malkontentom, a następnie (nr. 130 k. 208v) wspomniany tutaj* supplex libellus *(zob. załącznik), dołączony do listu królewskiego.*

840. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 26 IV 1583.

Wstawia się za Sickiusem.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv B2. Oryginał z podpisem własnoręcznym.

Ill-mo Principi, D-no, D-no Georgio Friderico *etc.*

Cum Petrus Sickius, artium liberalium magister, in domus cuiusdam suae venditione, quam Regiomonti haberet, quartae partis eius sequestratione se inhiberi mihi ostendisset - - - ego, quod a doctrina atque virtute diligenter a nonnullis commendatus mihi esset, ipsius humanitatis causa viro, quem humanioribus artibus ita excultum intelligerem, non debere me deesse existimavi. Eo paucioribus autem de eo agendum apud Cels. Vestram mihi existimo, quo magis pro sua erga homines literatos clementia ultro Cels. Vestram minime defuturam illi mihi persuadeo - - -

Ill-mae Cels. Vestrae obser-mus Ioan. Zamoiski Cancellarius et generalis Cap. sspt.

841. Possewin do Zamoyskiego. Preszburg, 27 IV 1583.

Wstawia się za Weissem. Gotów jest towarzyszyć Andrzejowi Batoremu później.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 168 k. 275v).

Illustrissime Domine.

Quae Ser-mo Regi scribo [1]), ea faciunt, ut brevior sit haec epistola, quam alioquin esset. Reperi hic D-*tionis* Vestrae Ill-mae omnes, quas ex tartarica expeditione mihi scribebat, dedere occasionem (*S.*), ut testatiorem [2]) facerem veritatem, quemadmodum ex iis, quae scribo ad Reg. M-tem, facile cognoscet. Ioannes Vaiss [3]) Polonus, qui apud Caesarem agit, sua

per me desideria de suis rebus Vestrae Ill-mae D-*tioni* commendat. Senectus, fides catholica, diuturnum exilium, ratio suorum aucti satis erunt stimuli ad benignitatem regiam excitandam, ut sapienter exitus istius rei inveniatur, et si quid durius esset, id gratia emollescat. De Ill-mo D-no Andrea [4]), cum Ser-mo Regi videretur sibi esse gratum, si in Italia essem, quo ille tempore eodem esset iturus, cogitabam, quando forsan haec negotia, quae prae manibus habeo, non essent deserenda *(?)*, fieri posse, ut Ill-mus D-nus Andreas Mediolanum recta proficisceretur, ibi ad Septembrem usque subsisteret, quo mense spero ut hoc negotium cum Caesare et quaedam alia posse Deo aspirante absolvi. Proponet haec D-nus meus S. Reg. M-ti, obsecro, de meque, quidquid de fidelissimo servitore concipi opinionis potest, id ad ipsorum servitia secure sibi polliceantur *(!)*. Adsit Deus nuptiis et Sponso. Pisonii [5]) die 27 Aprilis anno 1583. Vestrae D-nis Ill-mae certus in X-o servitor Ant. Possevinus.

[1]) *Listu tego niema w Lib. leg.*

[2]) *W kopiar. oryg.* testationem.

[3]) *W Lib. leg. (nr. 180 k. 306) jest list Cesarza do Króla w sprawie* Ioannis Veis a Selnitz, secretarii nostri - - in contumaciam proscripti.

[4]) *Batory, dla którego starano się o kapelusz kardynalski (zob. listy późniejsze).*

[5]) *Pisonium v. Posonium=Preszburg, węg. Pozsony* (Ritters Geographisch-Statistisches Lexikon; Dictionnaire de Geographie ancienne et moderne par un bibliophile; (*Deschamps Pierre*), Paris 1870).

842. Drohojowski J. T. do Zamoyskiego. Drohobycz, 27 IV 1583.

O przygotowaniach do podróży Gryzeldy.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 51 nr. 6. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem jak w nr. 833.

Mój m-ciwy Panie. Służby me WM. zalecam m. m. p. etc.

Żołnirzmi com jedno rozumiał być potrzebnego, czyniłem i starałem się; jednym swymi pieniądzmi chciałem płacić, gdzieżkolwiek *(?)* ich dostawszy, drugie do Krakowa chciałem wyprawić, a pracowałem o tym zaraz po odjeździe WM. od nas; co mi odpisują, posyłam listy ich WM. Dalij pana Stephanowskiego czekam, którego iż tak długo nimasz, dziwuję się. Przytym z tych listów WM., wiedząc co piszą albo chcą, raczże WM. i radzić i rozkazać, co czynić. Woźników nimasz w naszym kraju, tylko te jedny wilczate u pana Raska [1]), którego list WM. swemu m. p. posyłam, ale ja za pieniądze woźników chcę i targuję, i po-

syłam znowu do niego, abym je mógł mieć w domu moim, pieniądze mu też obiecując, jeśli mi się będą podobać. A z strony wakancyi, to WM. racz uczynić, co jest wola i łaska WM.; ja mu życzę wszytkiego dobrego, gdyż i dobry, i godny, i służy. Na noclegi Mukaczowskiego (*s.*) radbym miał od WM. respons, prosząc, aby odpoczynkiem *w* Wojtyczach Jej M-ci nie raczył WM. gardzić, gdyż nigdziej ani lepij, ani spokojniej, ani wcześnij, ani wdzięcznij, bo właśnie jako w domu własnym WM. u sługi WM. Te woźniki będą-li mi się podobać, co WM. każe uczynić z nimi, racz WM. rozkazać; jabym rzekł, że i sam na miescu potrzeba będzie podowno kolepki (*s.*) i koni. Dalij w m-ciwą łaskę się WM. zalecam swemu m. p. D*atum* z Drohobyczy [biiczii] Aprilis 27 die a. 83.

WM. zawżdy m. m. p. życzliwy sługa Jan Thomas Drohoiowski sspt.

[1]) *Raszko Prokop.*

843. Zamoyski do Gdańszczan. Kraków, 28 IV 1583.

Zaprasza ich na swój ślub.

Arch. państw. w Gdańsku. Abt. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Spectabilibus et Famatis D-nis Burgrabio, Proconsulibus. Consulibus Regiae civitatis Gedanensis, amicis charissimis.

Spectabiles Domini, amici charissimi.

Facit mea erga civitatem ac D-tiones Vestras perpetua propensissimaque voluntas deque earum mutua erga me benevolentia opinio, ut privatis quoque in rebus meis eandem mutuae voluntatis eius fiduciam ostendere non dubitem. Qua re, cum nuper consiliarii Transilvaniae huc venissent, atque consilio comprimis voluntateque divina ac S. Reg. M-tis gratia Ill. virgo D-na Griseldis, Ill-mi D-ni Christopheri, Transilvaniae uqondam Principis Reg*ii*que Ill. fratris filia mihi, ut inquem (*s.*) iam ante obitum suum laudatissimae memoriae Princeps pater eius inclinasset, desponsa fuisset, ac iam dies nuptiis hisce peragendis duodecimus Iunii Cracoviae a Reg. M-te dicitus sit, facere non potui, quin D-tiones quoque Vestras ad eas invitarem. Cui invitationi meae, si, quod pro suae in me propensionis studio omnino facturas eas confido, ipsae quoque non defuerint, ad reliqua earum in me studia non exiguum cumulum adicient. D-tiones Vestrae bene valeant. Cracoviae die XXVIII Aprilis anno Domini MDLXXXIII.

Spect*abilium* D-tionum Vestrarum studiosissimus amicus obsequi paratus Ioan. Zamoiski Cancell. et generalis Cap. sspt.

844. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Królewiec, *2 V / 22 IV* 1583.

Składa powinszowania z powodu małżeństwa; sam przybyć nie mogąc posłów wysyła.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 136 k. 221v).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Litteras Ill. D-tionis Vestrae, in quibus nos ad festivitatem nuptiarum suarum invitat, accepimus et magna cum voluptate legimus. Quemadmodum autem iam ante hac munerum, dignitatum atque honorum Ill. D-tionis Vestrae incrementa, factis atque virtute eiusdem hucusque parta, nobis iucundissima fuerunt, ita hanc splendoris et augustae affinitatis accessionem, consilio divino et S. Reg. M-tis autoritate institutam atque confectam, eo maiori cum voluptate audivimus, quo animus noster ad bene precandum et omnem favorem Ill. D-tioni Vestrae exhibendum hucusque fuit propensior. Rogamus autem Summum Deum, huius connubii autorem, ut id ipsum ad sui nominis gloriam, Reipublicae emolumentum et Ill. D-tionis Vestrae eiusque Sponsae charissimae salutem atque incrementum divina gratia et benignitate sua fortunare velit. Quemadmodum Ill. D-tioni Vestrae per legatos nostros, quos ad diem dictum mittemus, prolixius gratulaturi, absentiae nostrae causas exposituri necnon propensissimum studium nostrum abunde declaraturi sumus, Ill. autem D-tionem Vestram certo sibi persuadere velimus, nisi huius Provinciae gravissimis occupationibus tantopere destineremur et temporis etiam angustia excluderemur, minime nos ommissuros *(!)* fuisse, quin et S. Reg. M-tis postulationi [1]) et Ill. D-tionis Vestrae petitioni ipsa praesentia nostra cumulate satisfaceremus. Qua de re Ill. D-tio Vestra ex legatis nostris plenius agnoscet et nos tam S. Reg. M-ti quam sibimet ipsi pro fiducia nostra excusabit. Quam prosperrime valere et magis magisque florentem vivere exoptamus. Datae Regiomonti 22 Aprilis anno D-ni 1583.

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. p-pria.

[1]) *Królowi osobno za zaproszenie dziękował (Lib. leg. nr. 135 k. 220v).*

845. Drohojowski J. T. do Zamoyskiego. Wojtycze, 2 V 1583.

Czeka na Gryzeldę na granicy. Załącza marszrutę.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 51 nr. 5. Oryginał własnor. ze śladem pieczątki. Cedula z marszrutą na osobnej karcie ręką adresu nr. 833 z uzupełnieniem własnoręcznem (dane rozstrzelonym drukiem) i adresem jak w nr. 833. Notatka ręką regestów nr. 21: 39, 1583 2 Maii. Prowadzenie z Węgier do Polski Jej M-ci Gryzeldy Batorównej. *Regest w nr. 21 str. 42 nr. 39.*

Mój m-ciwy Panie. Uniżenie Pana Boga proszę za dobre zdrowie WM. m. m. p.

Pan Stefanowski [1]) przyjechał, z którym to czynić będę żołnirzmi, co będę mógł najlepij [pii] z sławą Króla JM. a z miłością [2]) przeciwko WM. u żołnirzów. Jakoż cudniejbym to był dawno odprawił, by mi było chciało pomóc pana Lwowskiego [3]) przemierzłe skępstwo, które kradnie go, choć złodzieja [2]) nimasz.

Drogę Mukaczowską [4]) posłałem WM. Rozumiem, iż WM. na tym m. m. pan przestał, bo nie mogę być życzliwszy sprawom mym własnym, jako jestem WM. sprawom m. m. p. Teraz posyłam WM. drogę z Mukaczowa i z Wojtycz do Krakowa, którą WM. racz miarkować, pomniąc na strudzone ludzie przez góry [rii], na konie i wozy.

Jutro posyłam młodzieńca mego do dworu Jej M-ci panny Wojewodzianki do niejakiego Pernezego, który jest u nij [unii] między starszymi sługą starszym, aby mi oznajmił, kto prowadzi aż na granicę, kto aż do Krakowa, a kiedy pewnie będą w Mukaczowie; ostatek mój młodzieńczyk się dowie i przypatrzy, abym wiedział, kiedy mi się przydzie ruszyć z domu i kiedy ludzie wysłać, których swych mam 200 dla przeprowadzenia przez góry; a przydzie nam czekać na wirżchu [wirsschchu] góry, gdzie granicę rozumieją z obu stron, a jeśli nie będą mieli ludzi swych pieszych, tedy przydzie ludziom moim aż do Pawłowa wsi [5]) cesarski pod górę z kilkiemnaście znacznech ludzi (*S.*), a zatym jako WM. rozkaże, a czas i potrzeba nauczy. Pana Sendomirskiego podowno WM. raczy chcieć mieć ze mną w towarzystwie, o którym jeszcze nie wim; nie będzieli, tedy pan Kamienieczki i z Panią rad się w to wmawia, jeśliby WM. kazał. Panu Marszałkowi Koronnemu dosyć podowno wpułdrogi (*s.*) do Krakowa zajechać. To nie wim potrzebnieli przypomnię, każeszli WM., albo oni zechcąli, nabożeństwo nasze aby zawżdy bywało, albo gdy się jem podobać będzie, na pokoju u nich, tedybym już kapłana i potrzeby kościelne obmyślił godne do tego. Pani która zacna jeśli zechce witać, prowadzić etc. Praczkę jaką utciwą [uthcz] wczas obmyślić i tam mało o tym wiedząc przez którego ochmistrza oddać. Zwierzyna nie będzieli z Krzeszowa, Zamchu, wadzili zabić sarnę strzelcom kazać w Medynicach [6]). Woźników wyglądam od Raska co godzina, posłałem po nie za pienią-

dze; które skoro mię dojdą a podobać mi się będą, tedy zapłaciwszy je czekam nauki WM. O inszych rzeczach racz WM. nauczyć i rozkazać. Listy do mnie pisał Pan Okuń [7]); są przy nich listy WM. m. m. panu należące, które WM. posyłam swemu m. p. Dalij służby me do łaski WM. m. m. p. zalecam pilnie. D. secunda Maii z Wojtycz, anno 1583.

Pani Kamienieczka miała posłać WM. białe chusty wyszyte.

WM. m. m. p. zawżdy sługa życzliwy Jan Thomas Drohoiowski sta. prz.

Ceduła.

Noclegi spisane z Węgier jadąc.

Mukaczów zamek cysarski (*s.*).

Diebus Maii — tak jako się spodziwamy, że na granicę mają przybyć.

16	Pawłowo, sioło szlachcica cesarskiego	mil	5.	Tuż pod gurą (*s.*), gdzie nam przydzie służyć i czekać, albo na wirżchu [wirszchu] góry, albo do wsiej zjechać.
17	Kriwka, wieś samborska [8])	„	4.	
18	Wysoczańska wieś ziemiańska [9])	„	3.	
19	Sambor Stary	„	5.	Tu trzeba zmieszkać dla wczasu sobie, sługom, koniom, wozom, a ja ochędóstwo i potrzeby obmyślam i już gotowo.
20	Wojtycze	„	3.	
21	Ibidem			
22	Ibidem			
23	Ibidem			
24	Przemyśl	„	5.	
25	Jarosław	„	4.	
26	Łańcut	„	5.	
27	Sendziszów	„	5.	
28	Ropczyce	„	5.	
29	Ibidem dla Niedziele Świąteczny			
30	Pilzno	„	3.	
31	Tarnów	„	3.	
Diebus Iunii				
1	Wojnicz	„	3.	
2	Bochnia	„	2.	
3	Staniątki albo Niepołomice	„	$2^1/_2$.	
4	Kraków	„	$2^1/_2$.	

Drugie noclegi podowno wielgie, otóżby je albo rozdzielić, albo pokarmy miarkować.

[1]) *Jan Stefanowski, urodzony z Młodziejowskiej, córki Jacka podskarbiego nad. k.*, pisarzem był skarbu koronnego (Niesiecki).

[2]) *W or.* miloscą; *podobnie i niżej autor nie używa miękczącego* i *po* cz, *jakoteż i po* dz, *np.* zlodzeia, liudze, woiewodzanki, chczecz, *także* skilkemnascze, fthowarzysthwe, *natomiast dźwięk* ń *wyraża przez* ni, *np.* mlodzenicza, pan Okuni (*por. uw. 7*).

[3]) *Herburt z Fulsztyna Stanisław* (Źr. Dziej. *t. IX str. 65, 67* (*w indeksie mylnie* 66), *100*).

[4]) *Munkacowo, Munkacs, m-ko nad rz. Latorczą, opodal zamek* (Sł. Geogr.).

[5]) *W or.* wschii; *por.* pschii=*psy w t. II nr. 628.*

[6]) *Medynice, Medenice w dzis. pow. drohobyckim.*

[7]) *W or.* Okuni; *oczywiście autor nr. 830* (*por. tutaj uwagę 2 oraz uw. 2 w nr. 830*).

[8]) *Krywka, wieś w pow. turczańskim, 32 klm. na połd. od Turki* (Sł. Geogr.).

[9]) *Wysocko Niższe, wieś w pow. turczańskim, 14 klm. na płd. od Turki* (*Wysocko Wyższe leży o 26 klm. od Turki, tylko 9 od Krywki, i należało do ekonomii samborskiej* (Sł. Geogr.), *a tu mowa o wsi ziemiańskiej.*

846. Stefanowski Jan do Zamoyskiego. Wojtycze, 2 V 1583.

Czeka na przybycie Gryzeldy.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 151 nr. 4. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: Ill. et Mag. D-no, D-no Ioanni Zamoyski de Zamosczie, Regni Poloniae supremo Cancellario Exercituumque *Praefecto* ac generali Cracoviensi, Mari*en*burgensi, Miedzirzecensi etc. Capitaneo, D-no, D-no observan*dissimo*.

Jaśnie Wielmożny a mój m-ciwy Panie, Panie Kanclerzu i Hetmanie Koronny. Namniejsze służby me zalecam uniżenie do łaski WM. m. m. p.

Daję znać WM. swemu m. p., że sam przyjechawszy w ów k*raj*, dowiadowałem się z pilnością o drodze Mukaczowskiej, jeśliby była com*m*odior, aniźli ina, a co tam za przejazd, i jechałbym tam sam był zaraz, albo kogo pewnego posłał, jedno iż JM. pan Starosta Przemyski pierwej, niżelim ja przyjechał, w tym mię uprzedził i słał tej wszytkiej drogi przepatrywać. Jest blisza daleko, aniźli na Stryj i na przejazd ledwie nie dosyć lepsza, a k temu z strony naprawienia i bezpiecznego przejazdu na kilku miescach JM. pan Starosta już ma gotowych chłopów z siekierami 200, którzy na to czekają, gdy im dadzą znać, tegoż dnia pójdą *do same*go Mukacza i tam nietylko drogi naprawią, ale też i w*ozy przenio*są na sobie, gdzieby tego potrzeba była. Noclegi spisane

WM. m. m. p. posełam, których jeśliby jeszcze co przyczynić albo umniejszyć, na zdaniu WM. m. m. p. a wolej J. Kr. M. zostawa. O dniu pewnym przyjazdu Ich M-ci na granicę nic nie wiemy jeszcze, ale i to JM. pan Starosta tak opatrzył, iż tam ma swego jednego nieznacznie, który dawać znać będzie, gdy się z miesca ruszą i którego dnia przybyć mają. O czym acz podobno i Król JM. pierwej wiedzieć będzie raczył, jednak i stąd nic się też nie omieszka dać znać WM. swemu m. p. Ich M. panowie żołnierze za obwieszczeniem naszym, aby się na jedno miesce zjechali, dopiero konsultacye czynią o tym między sobą. Piszą jednak do JM. pana Starosty, aby im dopomagał, żeby ich stąd nie zwodzono, ażby im zapłata się stała, ale tak rozumiem, że się dadzą przywieść do tego, gdy się na jedno miesce zjadą. Ine rzeczy szerzej JM. pan Starosta WM. swemu m. p. wypisuje, ja tylko uniżenie proszę, aby WM. mnie m-ciwem panem być raczył. Dan z Wojtycz d. 2 Maii 1583.

WM. m. m. pana naniszy służebnik Jan Stephanowski sspt.

847. Pniewski do Zamoyskiego. Lublin, 3 V 1583.

W sprawach prywatnych.

Regesty nr. 21 str. 43 nr. 40.

Pniewski pisze, iż za radą doktorów niektórych umysłowi swemu w usłudze *JM.* [1]) dosyć uczynić nie mógł i że na swym miejscu syna swego posłał do kollegów swych. Do Jej M-ci też p. Siostry pisał, aby pociechy JM-ci dopomagała, zalecając ją JM-ci, jeśliby snadź aktów weselnych prze zdrowie swe dopomagać nie mogła, JMość o jej zdrowiu i wczasach *aby* [1]) chciał wiedzieć. Skarży się na p. Wojnickiego [2]), iż w rozejmie nie ma pokoju. W cedule, że Królową Jej Mość witał. Że wakancye Kr. JM. już rozdaje, jego pomijając; prosi, aby o tym wzgląd JMość chciał mieć. 3 Maii 1583, z Lublina.

[1]) *W rękopisie niema.*
[2]) *Zob. nr. 837.*

848. Zamoyski do Gerstmanna bisk. wrocławskiego. Kraków, 6 V 1583.

O schwytaniu łotrzyka śląskiego.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 133 k. 216v*). *Nagłówek:* Ad Episcopum Vratislaviensem [1]) a D-no Canc.

R-me in Christo Pater, D-ne amice char-me et honor-me.

Captus superioribus diebus hisce facinorosus quidam Ioannes Zambek de Galewo est; qui, cum Ill. et Mag. D-ni Andreae Comitis a Gurka et Castellani Miedziricensis subditus fuisset, in Silesiam sub Caes-ae M-tis ditionem domicilium transtulerat latrociniaque in Poloniam inde egerat. Fassus inter alia in quaestione est apud Georgium a Prau Baronem aliquandiu se fuisse, itidem complures alios Polonos rerum capitalium damnatos publiceque proscriptos in Silesia receptari, in his vero Appollinem *(!)* Jaroszowski, qui cum subinde latrociniis in Poloniam grassentur, tum vero Gurkani Comitis saluti vitaeque insidias cumprimis struant. Quare, etsi ad Mag. Andream Opaliński, Regni Maraescalcum et Maioris Poloniae Generalem Capitaneum, proprie negotii huius cura pertineret, tamen cum is propter negotia quaedam, a Reg. M-te ei iniuncta, in Russiam profectus sit, et pro munere meo senatorio mearum quoque partium esse existimarem, ut, quae ad pacatae vicinitatis iura conservanda pertinere viderentur, omni studio procurarem, facere non potui, quin ad D-tionem Vestram R-mam id referrem. Non dubito autem pro suo quoque munere, quod iis in locis sustinet, libenter operam eam daturam, ut, quod vicinorum necessitudini maxime est conveniens, posthac saltem ab omni iniuria maleficioque abstineatur neve privatae vindictae cupiditate quicquam ab aliquo suscipiatur, quod publicam pacem turbare possit. Secus si fiat, ac cum natura ipsa vim iniuriasque propulsandi studium cuique ingenerarit, latius incendium hoc propagatum fuerit: facile pro sua prudentia R-ma D-tio Vestra intelligit, a quo initium iniuriae extiterit, penes eundem culpam quoque fore. Quod ut nos fieri minime vellemus, ita D-tionem quoque Vestram R-mam fieri nolle existimo huicque malo opportunis remediis adhibitis pro suo munere obviam iturum confido. R-mam D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Cracoviae 6 Maii anno LXXXIII.

[1]) *Martinus Gerstmann* (*imię w Lib. leg. nr. 140 k. 232v, nazwisko w* Univ. Lex.).

849. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Królewiec, *9 V*/ 29 IV 1583.

Tłómaczy się z zarzutów; pozwał trzech malkontentów, inni emigrowali bez potrzeby. Sąd parów tu nie odpowiedni. Prosi o traktowanie skarżących jako wichrzycieli.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 139 k. 228v).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.* Mag. Vestrae iuxta officiorum nostrorum commendationem felicia quaeque ex animo precamur.

Postquam nobis litterae Mag. Vestrae redderentur, quibus ea non tantum Fridericum Aulak tam nomine suo quam aliorum libellum supplicem [1]) et querelas S. Reg. M-ti obtulisse significat, verum etiam sui erga nos studii testificandi causa consilium suum et quid facto opus sit nobis sincere communicat, e re nostra fore arbitrati sumus, ubi pari opera et Mag. Vestrae in nos studium, quo in communicandis his rebus usa est, praedicaremus et brevibus tantum, qua de causa querulantes illi nostri subditi in voluntarium illud exilium se coniecerint, significaremus, quidque hac in re tam a S. Reg. M-te quam a Mag. Vestra expectemus, ostenderemus. Agimus itaque Mag. Vestrae pro sua in nos inprimis benevolentia et studio proque hac candida communicatione et consilio gratias maximas dabimusque operam, ut huic in nos promptae voluntati benevolentia et gratia nostra correspondeat. Quod autem voluntarium illud querulantium exilium attinet, Mag. Vestram celare non possumus, quod, postquam in eo toti essemus, quo mediante rescripto illo a S. Reg. M-te Varsaviae ad Ordines Ducatus nostri dato [2]) quosdam ex subditis nostris ad debitum officium diuque desideratum parendi studium reducere multorumque contradicendi frivole susceptum conatum reprimere possemus, ea nobis potior ratio promulgandi rescriptum visa fuit, ut inprimis cum iis ageremus, qui nos nescimus quo perverso sensu coecoque impetu in actionibus gubernationem nostram concernentibus honestis, utilibus ipsorumque libertati minime derogantibus non tantum impedirent iisque contradicerent, quam etiam alios ad contradicendum sub praetextu ac si libertati et privilegiis ipsorum ea, quam instituimus, gubernationis forma praeiudicetur, invitarent. Quod nostrum institutum et cum ipsis tractandi propositum eo magis contendebat, ut non tantum cum ipsis de praetermisso fidorum subditorum officio et temere usurpata resistentia expostularemus, quam etiam eosdem benevolentia et iusta ratione magis quam terriculamentis et, quas dudum meruere, poenis nobis devinciremus [3]), quo deinceps tutius in publico conventu et rescriptum publicare et cum reliquis nostris subditis convenire eosque in officio retinere possemus. Citavimus itaque tres illos supplicantes, et praeterea duos e nobilitate, Wilhelmum Tufelium et Sigismundum Valrederum, tanquam praecipuos turbarum illarum autores — ad eum, quem attigimus, finem. Quorum hi comparuerunt, alii autem, male ex ante actis sibi conscii, nescimus quid periculi veriti, non tantum contumaciter emanserunt, quam etiam ad secun-

dam eamque poenalem citationem se potius in voluntarium hoc, quod quidem illi coactum et periculi plenum fabulantur, exilium conicere, quam mandatis nostris parere maluerint, quod non tam metu periculi, ut illi calumniantur, quam studio libere quidvis contra nos attentandi factum esse multis indiciis, maxime autem eo comprobari posset, quod Aulacus, quamprimum se in tutelam Episcopi Varmiensis recepisset, litteras ad nos daret, quibus et superbe et iniuriose nobis multa praescriberet et nescio quae imminentia nobis pericula minitaretur, quam etiam honori et existimationi nostrae et Consiliariorum nostrorum derogaret. Quod exulum voluntariorum perversum institutum cum nobis nullo modo ferendum esset, admonebatur a nobis Varmiensis, ut eos potius ad debitam obedientiam magistratui suo legitimo praestandam et, ut se domum recipiant, quam tutela sua ad quaevis contra nos suscipienda invitaret. Inde breviter hoc periculi (ut falso comminiscuntur) plenum exilium, inde hae ad *Ser-mum* Regem[1] noviter delatae querelae, inde occasio citra mandatum sollicitandi negotium controversum, quod horum instinctu ad S. Reg. M-tem antea delatum est, inde egregium illud, quo reliquis nostris subditis praelucent, obedientiae exemplum, inde illud, quominus hactenus rescriptum in publico conventu publicari potuerit, impedimentum, inde denique, quod non oculis tantum quam manibus deprehendendum venit, omnis dissidii et controversiae fundamentum. Cum itaque Mag. Vestra, quae nostra fuerit intentio, ex illa brevi delineatione, copiosius autem ex litteris nostris ad S. Reg. M-tem [2]) et ex Heidensteinii relatione et id cognoscere possit homines illos petulantia magis quam iusto metu fugisse et se in exilium hoc ultro coniecisse, ex utilitate et re nostra foret, imo plurimum quieti et tranquillitati publicae consuleretur, ubi S. Reg. M-tas, si non graviori censura, attamen severiori cohortatione saltem homini illi inquieto et seditioso praesens, reliquis autem sociis ipsius per rescriptum collatione quadam habita et nostram ostenderet erga subditos clementiam et ad subditorum Ducatus S. Reg. M-tis et Successorum nostrorum utilitatem omnia disponendi et gubernandi studium, contra vero ipsorum ingratitudinem in rebus nullius vel parvi momenti et talibus, quae sine fundamento temerarie controvertuntur, curiosam contradicentiam, inprimis autem mandatis et citationibus nostris non obtemperandi contumaciam, hoc addito, ut quisque ad officium redeat, magistratui suo debitam obedientiam praestet, neminem ad frivolas contentiones contra Dominum concitet, quantumque fieri possit, ut et paci et tranquillitati studeat. Addi praeterea posset illa securitas et promissio nos praeter ordinem iuris adversus ipsos moturos nihil, sed acturos iusto iuris ordine, prout latius in litteris S. Reg. M-tis continetur

Non dicemus iam plura de ipsius Aulaci et sociorum libello supplici iniuriose conficto, refutaverit enim eum veritas ipsa, quod enim ab exordio statim remota omni verecundia ponant nos cognitionem controversiae illius publicae hinc inde conquisito patrocinio, sumptibus et impensis abunde factis impedivisse et ad corruptionem non obscure alludant, id fictum est et ab his vaniloquis in omne aevum probari non poterit, neque unquam existimavissemus eam vanitatem in subditos nostros cadere posse, verum sufficiat nobis eos hac in re falsum dicere. Erunt sine dubio, qui, si hoc vitio corruptionis insimulentur, se purgent, et S. Reg. M-tas et Mag. Vestra, quid in hac re fecerimus et an determinationem regiam (ut illi fabulantur) impediverimus, evidens testimonium perhibere nobis poterit. Modum constituendi pares curiae, cuius Mag. Vestra mentionem facit, quod attinet, celare Mag. Vestram non possumus eum processum in causis certis, potissimum autem feudalibus et civilibus locum habere, quod ad criminales autem actiones, qualis contra Aulacum propter scriptum illud iniuriosum et alia illius flagitia intentanda erit, minime extendi, habebitur autem a nobis iurium aequa ratio, nec est, quod quisquam nos aliquid vi contra ius et aequum suscepturos existimet. Dolemus sane et vere dolemus nos vitio quorundam maleferiatorum tot exagitari furiis, dolemus etiam S. Reg. M-tem hoc nomine tot obrui molestiis, verum cum id (nisi hoc faciamus cum maximo et nostro et Reg. M-tis autoritatis et iurium incommodo) mutare non possimus, et S. Reg. M-tas nos excusatos habebit et, quo pacatiorem habeamus gubernationem, prudenter providebit. Haec erant, quae omnia in negotio hoc ad Mag. Vestram scribenda duximus, etiam atque etiam petentes, ut pro suo in nos studio porro ea omnia ita moderari iuvet, quo et hi querulantes iusta ratione compescantur, et nos in posterum ab eiusmodi turbatorum iniquis morsibus et querelis quieti et tuti esse possimus. Nos vicissim nullam Mag. Vestrae gratificandi praetermittemus occasionem. Mag. Vestram prosperrime valere optamus. Datae Regiomonti 29 Apr. a. D. MDLXXXIII.

Georgius Fridericus Dux Prussiae manu pp. sspt.

[1]) *Zob. zał. do nr. 839.*

[2]) *Zob. zał. do nr. 824; por. uw. 5 do nr. 794 i nr. 782.*

[3]) *W kop. oryg.* devinceremus, *w kop Dzik. i Petersb. nr. 155* devinciremus.

[4]) *Z tejże daty (Lib. leg. nr. 138 k. 223), gdzie obszernie wywodzi, że Aulak wichrzy i z inicyatywy własnej i dla osobistych celów, a on gwałtu nad nim popełniać nie miał zamiaru.*

850. Bülow do Zamoyskiego. Królewiec, 9 V/29 IV 1583.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 137 k. 222v). Incipit: Cum Ill-ti Vestrae amicorum.

Wyraża nadzieję, że będzie łaskawie przyjęty jako ad Ill-tis Vestrae nuptiale Sacrum legatus - - - mandata debita in tempore expositurus - - - Laevinus a Bülaw m. p.

Nova, quae alicuius momenti essent, hoc tempore nulla habemus; si quae vero interea temporis, *dum* hinc moveam, acceperimus, mecum adferam.

851. Podlodowski do Zamoyskiego. Konstantynopol, 10 V 1583.

Wiadomości o przygotowaniach przeciwko Persyi, o carewiczach i o nastroju co do Polski.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. XX f. 239. Kopia z nagłówkiem: Ex litteris D-ni Podlodowski ad Ill. D-num Cancellarium. Constantinopoli 10 Maii 1583. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 31 G. II str. 229.*

Exercitus Turcicus in Persiam movit Constantinopoli die 2 Maii me praesente solitoque itinere deportatur, non contemnenda pars peditatus praesertim per pontum Euxinum, quae deinceps cum totius exercitus duce Ferhat [1]) Bassa ad Esdramum se coniungat. De numero exercitus, qui Constantinopoli profectus est, certo confirmare non possim, praetorii tamen militis, quem antehac Imperator nusquam a se dimittere solitus sit, equitum fere fuit Mustapharorum 2000, Zaiiniorum 10000, Czicusiorum 200, Cziesinigerorum 200, Spaiiorum 6000, peditum Dziebedziorum 300, Iamsarorum 5000, Topeziorum 2000, quem omnem proxima hieme Ferhat Bassa Esdramum ducturus est, proficiscenturque cum eo Bassa Aegypti, Bassa Babilonii, Damasci, Diarbelco, Alipo, Anadolensis, Beglerbegus Esdramensis, iisque omnibus Ferhat Bassa cum imperio praeerit. Classem hac aestate nullam Imperator ornat, exceptis 24 triremibus, quibus die 1 Maii Capitan Bassa Hibramium Bassam in Aegyptum, quae nuper illi provincia decreta est, deduxit, eoque Alexandriae exposito, ipse mare infestum reddit. De fratribus Principis Tartarorum [2]) haec intellexi: unum ex iis, potestate a Turcarum Imperatore sibi facta, Iambol [3]) ad fratrem discessisse, communicataque prius cum altero fratre re, ut ipse quoque quamprimum se subsequeretur, postquam ex sententia et ipsi suc-

cessisset, Iambolum praetergressos subito in Tartariam iter arripuisse, iamque certo confirmatur fratri Principi Praecopiensium omnino rursum reconciliatos. Vix Constantinopoli fugerant, cum nuntius [iis?] tartaricus repetitum eos veniret et, cum de fuga eorum intellexisset, consensu Imperatoris, qui res Tartarorum turbari vellet, administrata ita esse incusaret. Imperator, ut suspitione se liberaret, mox reliquos duos, alterum ex iis, qui a Regia M-te Constantinopolim remissus fuerat, natu maiorem, alterum, qui multis ab annis Constantinopoli vixit, conquisitos custodiae tradidit, qui et nunc in arce, quae dicitur nova, in ponte Euxino 6 circiter a Constantinopoli millibus in custodia habentur. Paulo ante meum huc adventum frequentibus nuntiis ex Tartaria confirmabatur Reg. M-tem ipsam qua Tartarorum moturam passimque ita fama increbuerat fore (*S.*), ut creberrimi ex Tartaria nuntii commearent, qui auxilia contra Reg. M-tem peterent [2]). Postea vero Ill-tem Vestram cum maximo exercitu ad fines esse asserebatur. Quae res cum utrumque non parum perturbaret, et Bassa de meo adventu cognovisset, non mediocriter mihi laetari visus est, quod ex me de omnibus rebus certius cogniturum se speraret. Porro cum ex me inprimis de sanitate Reg. M-tis, deinde de exercitu et de Ill-te Vestra perquireret [2]), respondi, cum ex Polonia profectus essem, iam tunc Ill-tem Vestram Cracoviam contendisse eo tamen consilio, ut ad Paschatis Leopolim rediret. Cetera ex Reg. M-tis litteris Ill-tas Vestra cognoscet. Commendo me etc. Constantinopoli 10 Maii 1583.

Vestrae Ill-tis humillimus servitor Iacobus Podlodowski [4]).

[1]) *Wszystkie tytuły baszów, jak również i nazwy wojsk podaję ściśle według kopii, nie mając dostatecznych materyałów do ustalenia ich ówczesnego polskiego brzmienia.*

[2]) *Zob. w skorowidzu pod* Tatarzy-carewicze. *Ustęp o nich* unum --- quoque *na oryginale podkreślono, jak również cały okres od* Paulo *i pierwsze zdanie okresu od* Porro.

[3]) *Jambol, Jamboli, m-to w Rumelii Wschodniej* (W. Enc. Pow. Il.).

[4]) *Wysłany był po zakup koni dla Króla; podejrzany o szpiegostwo, ujęty został podstępnie i ścięty* (Heidenstein, Rerum *str. 213/4;* Plenkiewicz Roman, Jana Kochanowskiego dzieła wszystkie, *t. IV str. 642 i 646.*

852. Zamoyski do Possewina. Kraków, 11 V 1583.

O terminie wyjazdu Andrzeja Batorego. O sprawie Weissa. Odpowiada na nr. 841.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 169 k. 276z).

R-de D-ne, amice honorande.

Accepi litteras D-tionis Vestrae R-dae, tam quae ad me erant, quam quae ad Reg. M-tem; his Reg. M-tas ipsa respondebit. Intelligo autem gratum ei studium in iis rebus tractandis D-tionis Vestrae R-dae esse, utque incumbat, quo ad finem tandem perducatur, eam cupere. Illmus D-nus Andreas post nuptias primum proficiscetur, ac propter calores ne ante mensem Augustum quidem, ita ut, cum vix ante exitum mensis Septembris, etiamsi Mediolanum non divertat, Romam pervenire possit, facile eum in itinere, priusquam ad Urbem perveniat, assecuturam eum (*S.*) D-tionem Vestram R-dam existimem. Vaisianum (*s.*) [1]) negotium cuperem promotum cum propter senectum (*s.*) eius, tum propter veterem notitiam nostram, quae a puero fere cum illo mihi intercessit. Verum cum in omnibus rebus publicis, quod pro sua prudentia D-tio Vestra R-da optime intelligit, rerum iudicatarum ea sit autoritas, ut [2]) difficillime rescindi possint, eius autem causa sententia lata iam finita sit, ac ita quidem, ut, priusquam finiretur, aliquot mensium spatium, publicae etiam securitatis litterae ad accipiendum iudicium tributae ei fuerint, si quid auxilii adferri ei potest, in eo ut cum D-no Castellano Cracoviensi transigat, totum consistit. Itaque magis opera alicuius [3]) ad transactionem opus ei esse video, quam Reg. M-tis aut magistratus alicuius ad rescindendum decretum favore. D-tionem Vestram *etc.*

[1]) *Zob. nr. 841, zwłaszcza uw. 3.*

[2]) *W kop. oryg. jest tutaj* in, *które kop. pochodne poprawiły na* ut.

[3]) *Następujący potem ustęp* ad --- alicuius *opuszczono w kopiar. Dzik. i Petersb. nr. 155, co świadczy o pochodzeniu tego ostatniego od Dzik. (jako starszego).*

853. Zamoyski do Gdańszczan. Kraków, 15 V 1583.

Prosi ich o ochronę majątku wdowy po Działyńskim przed wierzycielami nieboszczyka.

Archiw. państw. w Gdańsku. Abth. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Spectabilibus D-nis Burgrabio, Proconsulibus et Consulibus Civitatis Gedanensis Regiae, amicis honorandis.

Spectabiles Domini, amici honorandi.

Decessit nuper affinis meus G-sus Lucas a Dzialin, Brodniaensis (*!*) et Covalensis Capitaneus [1]), ita ut aeris alieni non parum sane

reliquerit, cuius explicandi rationem qui suscepturi sint, incertum quidem adhuc est. Sed et Dzialinios, agnatos ipsius, et Comites Gorkianos [2]), avunculos, existimationi eius non defuturos existimo. Soror sane mea [3]), quae in matrimonio cum illo fuit, existimationis eius ac nominis tuendi cupidissima, ab eo etiam, quod ex pactis dotalibus donationis propter nuptias causa ei debebatur, ultro decessit, ut dotem solam, quam ei contulit, quaeque alias ipso iure ei debetur, sibi receperit; summas etiam, quae in capitaneatibus inscriptae sunt, in haereditatem inferet, et si enim praefecturas eas adhuc retinet, non successione tamen, sed novo iure atque regia liberalitate, meis servitiis illi conciliata, eas possidet. Quare, etsi nihil quidem cum debitis illis commune habeat, quia tamen in tanta creditorum importunitate veretur, ne merces etiam eae, quas Dantiscum dimiserit, quae vel propriae suae sint ac post mortem mariti paratae, sequestro ab aliquo occupentur, faciendum mihi intellexi, ut, ne quid in illius fraudem D-tiones Vestrae admitterent, ab illis contenderem. Id, cum et publico Prussiae iuri consentaneum sit, eo minus dubitandum mihi video, quin, quod ipsius aequitatis humanitatisque causa ultro D-tiones Vestrae facturae essent, id suae erga me benevolentiae causa eo libentius etiam facturae sint. Si quae vero a creditoribus contradicentur, ea ad me quamprimum D-tiones Vestrae perscribant, velim, ad Sororem enim meam si quo modo pertinere videbuntur, aequitati ipsi minime defuturus sum, si vero ad alios potius, eos etiam appellari, vel ex haereditate ipsa debita repeti debere facile res ipsa ostendet. D-tiones Vestras quam optime valere cupio. Cra*covi*ae die XV mensis Maii anno Domini MDLXXXIII.

Spect*abili*um D-tionum Vestrarum studiosissimus Ioan. Zamoiski Cancell. et generalis Cap. sspt.

[1]) *Posiadał też godność podczaszego koronnego* (Niesiecki)*; autor dyaryusza wyprawy 1580 r.* (Polkowski *o. c. str. 203*).

[2]) *Działyński był synem Rafała, kasztelana brzeskiego, i Katarzyny z Górki* (*t. II nr. 380 uw. 5*).

[3]) *Zofia Zamoyska, siostra przyrodnia hetmana, wydana w r. 1580* (*t. II nr. 380 uw. 2, tamże wiadomość o aktach majątkowych, zeznanych z powodu tego małżeństwa*).

854. Zamoyski do Farensbacha. Kraków, 23 V 1583.

Uwierzytelnia i poleca Kostkę.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 154 k. 255v*).

Generose Domine, amice charissime.

Mittit S. Reg. M-tas in Livoniam G-sum Stanislaum Kostka de Stangenberg [1]), succammerarium culmensem [2]). Cui cum ipse etiam quaedam commiserim, quae ad D-tionem Vestram meo nomine referret, ut omnibus illis non secus, ac si ex meo ore proficiscerentur, fidem D-tio Vestra habeat, ac, si quibus in rebus opera studioque eius eguerit, sedulo ea illi praestet, peto. Quod facturam eam minime dubito, si, quod persuasissimum ei esse velim, omni clementia vicissim Reg. M-tem officiis eius responsuram, me vero perpetuo eius esse studiosissimum sibi persuaserit. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Cracoviae 23 Maii a. 1583.

[1]) *Taka pisownia w kopiar. oryg.: w Dzik. jest* Stangenberk, *w Petersb. nr. 155* Stangenbergk.

[2]) *Misyi Kostki dotyczą wciągnięte do Lib. leg. (nr. 148—157 k. 251v—257): 1) królewskie listy wierzytelne: a)* Ad Episcopum Vilnensem; *b)* Ad nobilitatem Episcopatus Curlandiae; *c)* Ad Ducem Curlandiae; *d)* Ad viduam Ducis Magni; *e)* Ad Geor. Farensbecium; *f)* Ad singulos nobiles Episcopatus eius; *g)* Ad nobiles quosdam ex Ducatu Prussiae arces et bona in Episcopatu tenentes; *2)* Exemplum confirmationis iurium et possessionum nobilitatis Curoniae Stanislao Kostka in Livoniam eunti in omnem eventum datae (*nr. 152 k. 253v*); *3) wreszcie list Króla do Jerzego Fryderyka z tejże daty — wszystko z powodu śmierci Magnusa.*

855. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 24 V 1583.

O bezpieczeństwo zamku Dondangen.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Kopia w Lib. leg. nr. 158 k. 257v. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 257* [1]).

Ill-me et R-me D-ne, D-ne honorande.

Cum arx Dondangen, quae in potestate D-ni Berzewicaei est, eas opportunitates cum maris tum aliarum rerum habeat, ut in utranque partem plurimam (s.) Reg. M-ti eam conservari Reipublicae intersit, etsi id D-nus Berzewicaeius ipse iam fecerit, non potui tamen facere, quin ego etiam ea de re D-tionem Vestram Ill-mam et R-mam monerem. Non dubito autem, quin, quod e Republica futurum iudicaverit, etiam ultro, si praesidio eius eguerit, operam datura sit, ne quid vel arx illa, vel per eam Respublica detrimenti capiat. D-tionem Vestram Ill-mam quam optime valere cupio. Dat. Cracoviae die XXIV mensis Maii a. D. 1583.

Ill-mae et R-mae D-tionis Vestrae studiosissimus et observandissimus affinis Ioan. Zamoiski Cancellarius et generalis Capitaneus sspt.

[1]) *Gdzie błędnie wydrukowano w w. 2* Berzevicii; *tamże opuszczono* cum - - - rerum; *tamże dano* utramque; *w w. 3* plurimum; *w w. 4 błędnie* Berzeviczius; *skrócono zakończenie i podpis.*

856. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Królewiec, *25*/15 V 1583.

Uwierzytelnia i poleca posłów swoich.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 142 k. 235v).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Praesentium exhibitoribus G-so et N-li fidelibus dilectis Laevino a Bulaw, consiliario, et Michaeli Gisio, secretario nostro, in mandatis dedimus, ut post amantissimam salutem nostram de rebus nostris necessariis [1]) pro singulari fiducia nostra cum Ill. D-tione Vestra fideliter conferrent. Iis itaque ut Ill. D-tio Vestra in rebus omnibus plenam fidem adhibeat et in tractandis negotiis nostris, nec non responso, rei aequitate nostraque fiducia digno a S. Reg. M-te impetrando, fide, opera, industria et autoritate sua adsit, amanter etiam atque etiam rogamus. Factura Ill. D-tio Vestra rem *etc.*

[1]) *W Lib. leg. oprócz listu wierzytelnego do Króla dla tych posłów (nr. 141 k. 235) zapisano też (nr. 143 k. 236):* Quae a S. Reg. M-te Ill. *etc.* Georgius Fridericus per legatos suos reverenter nunc petit, eorum haec fere summa est (*doradców mu zostawić, wichrzycieli uśmierzyć, a Aulaka* obiurgare *oraz aby* ad forum competens remittatur). *Widocznie na poparcie tych życzeń przysłał zapisane niżej (nr. 144 k. 237v):* Formula Reiminis Prutenici notis quibusdam illustrata (*na marginesie ponotowano krótkie komentarze usprawiedliwiające postępowanie Jerzego Fryderyka*) *oraz* Responsum D-rum Commissariorum ad provincialium Prussiae contra regium allegata gravamina *dat. z Wilna 20 VI 1581 (nr. 145 k. 245).*

857. Ks. Gotard kurlandzki do Zamoyskiego. Mitawa, *26*/16 V 1583.

Na ślub posyła przedstawiciela; składa życzenia.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 147 k. 250).

Ill. et Mag. D-ne, amice charissime.

Quantum ego me debere videor Ill-tis Vestrae in me singulari et eximiae benevolentiae ac studio, quibus me hactenus meosque prosequitur, tantum ego desidero occasionem illam, qua voluntas mea ex recordatione praeteritorum beneficiorum maximis Ill-tis Vestrae meritis luculenter respondere aliquando contingeret. Quanta autem eius in me praeclara sit voluntas, ex litteris iis dilucide perspicio, quibus me ad nuptias suas Cracoviae cum Ill. Virgine D-na Griselde, Ill-mi D-ni Christophori, Transylvaniae quondam Principis Regiaeque M-tis Fratris desideratissimi filia ad XII mensis Iunii diem Deo favente feliciter celebrandas invitare dignata est. Fateor quidem me hoc tantum officium Ill-ti Vestrae pro ea, qua illi sum devinctus, observantia vel maxime coram praestare debere, verum quanta sit corporis mei imbecillitas, rationum mearum hoc maxime tempore difficultas, quominus id pro summo voluntatis meae desiderio facere possim, Ill-tem Vestram minime latet. Quam idcirco etiam atque etiam oratam velim, dignetur absentiam meam sane inevitabilem non modo excusatam habere meumque vicegerentem in splendida ista nuptiarum festivitate benevole excipere, verum etiam pristina solitaque sua benevolentia et studio nihilominus et in posterum me meosque complecti ac prosequi. Reg. vero M-tis consilio et instituto laudatissimo ut merito ac vehementer gratulor, ita a Deo O. M. auctore et conservatore huius ordinis in genere humano ex animo precor, ut coniugium illud Ill-ti Vestrae sit felix, faustum, tranquillum neque minus foecundum ac iucundum, cumprimis vero cum gloria nominis divini, ex cuius providentia voluntateque dubio procul hic nexus proficiscitur, adeoque ipsorum coniugalium salute et incolumitate perpetua coniunctum. Ceterum Ill-ti Vestrae obsequia et studia mea observantissima iterum atque iterum commendo, eamque Deus quam diutissime salvam, superstitem ac florentem conservet. Datum Mytobiae *etc.*

858. Dzierżek Krzysztof do Zamoyskiego. *Konstantynopol*, 26 (16?) V 1583.

Regesty nr. 121 str. 19 nr. 9.

Krzysztof Dzierzek, wspomniawszy pomniejsze rzeczy, pisze JM-ci, jako Turek, wziąwszy nowinę, iż JM. ku Kamieńcowi z wojskiem ściąga, zstrożył [1]) sobą i że dla lepszej wiadomości posłał czausza. Czara [2]) Pierekopskiego na Persa Turczyn chciał wzbudzić, ale na to responsum ambiguum od niego odniósł. Tu są laudes JM-ci. 26 (?) Maii 1583.

[1]) *W rkp.* zciąga z strozył.
[2]) *W rkp.* Kamiencowi, wiadomosci, czausza, Turczyn, czara.

859. Zbaraski Janusz do Zamoyskiego. Zbaraż, 31 V 1583.

Janusz Zbaraski na Janczego Hetmana kozaków niżowych uskarża się, że mu nieznośne szkody w majętnościach jego poczynił, działa i strzelbę z zameczków zabierać chciał; pyta się tedy JM-ci, jeśli to za wiadomością JM-ci p. Hetmana i rozkazaniem wyrządza.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 145 nr. 5. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem zwyklym. Receptum: Crac. d. 1 Iunii 1583. *Regest powyższy w nr. 21 str. 43 nr. 44.*

Jaśnie Wielmożny a mnie m-ciwy panie Hetmanie. Służby me naniższe w łaskę WM. m. m. p. zalecam etc.

WM. swemu m. p. to oznajmuję, iż Janczy [1]), zebrawszy niemało chłopstwa, idzie, i sam nie wiem gdzie, jedno tym się sławi, żeby to miał czynić z rozkazania WM. m. m. p. [2]). Dał też tę sprawę, że mu WM. m. m. p. raczył rozkazać leżeć w imionach moich; gdzie tam będąc w imionach moich, mając z sobą ludzi chłopstwa więcej niż tysiąc człowieka, niepomierne mi szkody poczynił, prochy, działka kazał sobie z zameczku dawać, jako to i sam w liście swym do urzędnika mego pisze. Jać m. m. p., jeśli to ma z rozkazania WM. m m. p., muszę tego zaniechać, ale jeśliby to miał krom rozkazania WM. m. m. p. czynić, rzecz pewna, że ja Janczemu z tym chłopstwem wydzierżę, który i teraz znowu gotuje się do mnie na leżą z tym chłopstwem, jedno proszę, abym tym sobie łaski WM. m. m. p. nie obruszył, jeśliby go co podkało (*s.*) w tym najaździe powtóre. A jakiej też władze chce tam nade mną używać, WM. m. m. p. z listów jego raczysz zrozumieć [2]), a ja mniemam, żem to sobie u WM. m. m. p. zasłużył, żeby pan Janczy i nicht kromia WM. m. m. p. mnie sobie nie rozkazował. Zatym naniższe służby me zalecam w łaskę WM. m. m. p. Dat. ze Zbaraża Maii 31 anno Domini 1583.

WM. m. m. p. naniższy służebnik Janusz Zbaraski sspt.

[1]) *Janczy Bagier, pisarz kozacki, podwładny (por. regesty w uw. 2) porucznika Oryszowskiego i hetmana Wiśniowieckiego* (Górski Konst., Hist. piech. *str. 35 i 242—3*), *Węgier, dawniej należący do świty królewskiej* (Storożenko *o. c. 63—75*).

[2]) *W regestach w sąsiedztwie tego listu (zob. sygnaturę) zapisano:*

pod nr. 41. Janczy Begier (*s.*), hetman kozaków niżowych Kr. JM-ci, pisze Mielechowi, iż mu leża naznaczona jest od JM-ci p. Hetmana Koronnego we włości Nimirowskiej (*w dzis. pow. bracławskim, znany z późn. dziejów, był własnością prywatną Zbaraskiego, wzięty za żoną Anną z kn. Czetwertyńskich, zmarłą w 1581 r.: por.* Sł. Geogr. *oraz* Wolff Józef, Kniaziowie litewsko-ruscy ,Warszawa 1895 *str. 38*) z pułtorą (*s.*) tysięcy kozactwa, a tak chce, aby się z nim widział i rozmówił z strony tej żywności. 5 Maii 1583.

pod nr. 42. Tenże Janczy Begier, hetman kozacki, do tegoż o proch do strzelby, salitrę i żywność, aby mu na posługę Rzpltej dodano. 28 Maii 1583.

860. Wrocławianie do Zamoyskiego. Wrocław, 1 VI 1583.

Proszą o poparcie w sprawie trudności kupcom czynionych.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 189 k. 317v).

Ill. et Mag. D-no, D-no Joanni Zamoiski de Zamoscie, Magno Regni Poloniae Cancellario, Cracoviensi, Mariaeburgensi, Belzensi, Knissinensi, Zamechensi etc. Capitaneo, D-no nostro gratioso. Ill. et Mag. D-ne. Ill. et Mag. Vestrae D-tioni post officiorum nostrorum commendationem omnia fausta ac felicia precamur.

Quae negotiatores huius urbis cives nostri de nimiis atque inusitatis exactionibus aliisque incommodis et difficultatibus, quibus in Polonia praeter aequum, bonum et contra iura foederis affliguntur, nobis conquesti fuerunt, ex litteris, quas ad S. Reg. M-tem, D-num nostrum clementissimum, dedimus [1]), Ill. et Mag. Vestra D-tio pluribus cognoscet. Quandoquidem vero Ill. et Mag. Vestra D-tio apud S. Reg. M-tem autoritate et gratia prae ceteris omnibus plurimum valeat, et multorum sermonibus edocti fuerimus Ill. et Mag. D-tio*nem* Vestra*m* peregrinorum in Regno Poloniae patronum et protectorem passim celebrari et nostris inprimis civibus bene cupere illorumque negotia sibi semper benigne habuisse commendata, non dubitamus, quin eodem in hac causa erga illos fuerit affecta animo et causam illorum gratiose sit promotura. Quod ut faciat Ill. et Mag. D-tio Vestra, iterum atque iterum rogamus quam diligentissime eidem vicissim operam et studia nostra prompte pollicemur et in hoc incumbemus sedulo, ut intelligat magno nos civesque nostros affectos esse beneficio et illius memores futuros nostrisque paratissimis officiis de Ill. Mag. Vestra pro nata occasione promereri nunquam non studebimus. Datae 1 Iunii a. MDLXXXIII.

Consules Civitatis Vratislaviae.

[1]) *W Lib. leg. znajdujemy obok list do Króla (nr. 187 k. 315v dat. 1 VI), pisany na skutek załączonego listu* ad Capitulum et Magistratum Vratisl. *podpisanego przez* NN negotiatores ac cives Vratisl. *a uskarżającego się na doznawane gravamina (nr. 188 k. 316v) oraz list Wrocławian do Króla, wyjaśniający sprawę* annuorum censuum *wymaganych od kupców wrocł. przez kapitułę pozn. na mocy układu tejże z Łukaszem hrabią z Górki wzamian za* quosdam reemptitios census, *a należnych obecnie częściowo kapitule a częściowo sukcesorom Łukasza (nr. 190 k. 318 dat. 3 VI).*

861. Proński Aleksander do Zamoyskiego. Jabłeczna, 5 VI 1583.

Z powodu zaproszenia na wesele.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 53 . Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnemu Panu, Panu Janowi Zamoiskiemu z Zamoiscya, Hetmanowi Najwyszemu i Kanc*lerzowi* Koronnemu, staroście *gener*ałowi Krakowskiemu, Bełzkiemu, Malborskiemu, Międzyrzeckiemu, Knyszyńskiemu, Krzeszowskiemu i Zamechskiemu etc. etc. etc., memu m-ciwemu Panu. *Receptum:* od p. Lwowskiego red. 10 Iunii.

Jaśnie Wielmożny a mnie m-ciwy Panie. Zwykłe najnisze służby me pilno zalecąm w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. etc.

List WM. m. m. pana jest mi oddan już będącemu na Podlaszu, gdym się do domu z Litwy z tribunału wileńskiego zwrócił, w którym mi WM. m. m. p. z dawnej a m-ciwy łaski swej ku mnie oznajmić jesteś raczył czas zacnego a wielkiego aktu wesela swego, chcąc po mnie mieć, abym ku posługąm WM. m. m. p. przybydź nie omieszkał. Ja, iżem jest sługą WM. m. m. panu wiernym, jestem z tego wielce pocieszony, iż Pan Bóg Wszechmogący im dalej tym więcej WM. gradum promoveri raczy i w tak zacnym stanie a miejscu wysokim taką przyjaźnią złącza. Wiernie tego życzę, aby w tym wszystkim Pan Bóg WM. m. m. pana ubłogosławić raczył. Żal mi tego niepomału m-ciwy Panie, iżem nie wiedział o woli i rozkazaniu WM. przed tym tak krótkim czasem, na który byłbym sposobniejszy ku służbąm WM. m. m. p., lecz jako czas tak krótki znieść może [1]) a zdrowie moje złe dopuszcza, jeśli co dali nie zakroczy, z drogi prosto, czyniąc dosyć woli a rozkazaniu WM. m. m. p., ku posługąm WM. m. m. p., dali Pan Bóg, przybydź nie zaniecham, wiernie tego życząc, abym WM. m. m. pana dobrze zdrowego i na wszem szczęśliwego oglądał. Przytym i powtóre w m-ciwą łaskę WM. m. m. pana zalecąm samego siebie i posługi moje najnisze. Z Jabłeczny [2]) die 5 Iunii 1583.

WM. m. m. pana powinny i najniszy sługa Alexand. Proniski [3]) ręką swą.

[1]) *W rkp.* mosse (*przez* ss *wyraża stale dźwięk „sz“*).

[2]) *Jabłeczna v. Jabłeczno, wieś w dzis. pow. bialskim* (Sł. Geogr.).

[3]) *W oryginale* Proniski, *gdzie* i *niewątpliwie oznacza zmiękczenie* n. *Zapewne kniaź Aleksander Proński, stolnik lit., star. łucki. pózn. wojewoda trocki* (Wolff, Senatorowie; *tenże* Kniaziowie; Niesiecki *pisze ten sam ród* Pruński).

862. ? do Zamoyskiego. Borysów, 8 VI 1583.

Oczekuje wysłańca W-go Kniazia. O projekcie jego małżeństwa. O buntach czeremisów. O mordowaniu żołnierzy.

Druk. Theiner, Annales Ecclesiastici *t. III str. 446 z Arch. Watyk. Nunz. di Pol. XX p. 275, jako* ad Zamoiskium datae litterae [1]).

Ill. et Mag. D-ne.

Feci consilio D-ni Thesaurarii, ut neque Orsam prius venirem, neque de me quicquam significarem, quam Moschorum Internuntius ditiones Reg. M-tis ingrederetur: resciveram enim ipsum, quamprimum de Reg. M-tis Internuntio cognovisset, nova mandata Principis sui expecturum fuisse. His ita cognitis, properandum mihi iam esse existimo. Habet is Moschorum Internuntius in comitatu suo homines 40, equos in universum 150. Fert Reg. M-ti dono a Magno Duce Moschorum tymbros zybellinarum aliarumque pellium non contemnendum numerum, ex quibus unum mirae pulchritudinis 800 rubl. dicunt aestimari. De reliquis rebus certi nihil didici (*!*).

Hisce temporibus Magnus Moschoviae Dux coniugem repudiavit, alterius conquirendae causa in Angliam usque misit [2]).

Czeremissii Hornii [3]) et Zichonii [4]), iugo Moschovitico excusso, ad 5000 Moschorum proelio fuderunt, 15 millibus in fugam versis. Confecto proelio, Hornii Czeremissii, missis ad Moschum legatis, hanc pacis conditionem obtulerunt, ne unquam in posterum ad illos tributi, ab ipsis pendi soliti, exigendi causa legatos mittat, ipsos se quotannis tributum, quod ipsis impositum fuerit, allaturos: fiebat enim, ut, cum hactenus legati exigendi tributi causa cum tot centenis equorum venissent, decuplo plus, quam debebant, ab illis reciperent, intolerandam vim et iniurias exercentes. Accepit Dux Moschoviae conditionem, atque ita pax sancita. Interim Lukovii Czeremissii, detrectata pace, ditiones ipsius infestas reddunt, cum illis, quod nullos omnino pagos et oppida inhabitent, sed tantum in silvis palantes vagentur, a Moschis periculi timendum sit nihil.

Constituerat Moschoviae Dux, ut illa 15 Moschorum millia, quae ex proelio fugerunt, fustibus caederentur: iamque per aliquot dies Mos-

choviae singulis diebus aliquot centeni ante arcem caedebantur; sed quod id diutius duceretur, aliquo compendio utendum ratus, 1500 boiarorum primariorum ex toto illo exercitu seligi iussit; hi singulis diebus 1200 per plateas urbis eos ducentes fustibus caedunt: iamque existimo ad hoc tempus ad postremos etiam sortem pervenisse.

Iidem Lukovii Czeremissae 300 illos Cosacos, qui a Reg. M-tis exercitu in Moschoviam transierunt, interfecerunt. Datum Borissovii 8 Iunii 1583.

[1]) *Autora tem trudniej jest się domyślić, że o jakichkolwiek rokowaniach pomiędzy Polską a Moskwą w r. 1583 nie wiedzą ani* Zakrzewski, *ani* Sołowiew *i* Karamzyn, *wypadki zaś w liście wspomniane wykluczają pomyłkę w dacie.*

[2]) *Wysłaniec W. Kniazia Pisemskij 11 sierpnia 1582 r. wyruszył z Chołmogorów. 19 października st. st. urodził się Dymitr z Maryi Nagiej, którą Iwan miał porzucić w razie małżeństwa z Maryą Hastings, siostrzenicą Elżbiety. 24-go października 1583 r. n. st. odbyło się przyjęcie posła królowej Bausa (według rosyjskiej pisowni fonetycznej), który przybył wraz z powracającym Pisemskim* (Karamzyn, Istorja Hosudarstwa Rossijskaho, Petersburg 1843 *t. IX str. 249—52*; Sołowjew, Istorja Rossii, *wyd. 2-ie,* Moskwa 1867 *t. VI str. 347—350*).

[3]) *Czeremisami Górnymi* (*Hornyje*) *nazywa się część ich mieszkająca na prawym brzegu Wołgi, Łąkowymi* (*Ługowyje*) — *lewobrzeżni* (Encikłopiediczeskij Słowar, wyd. Brokhauza i Jefrona).

[4]) *Czy to nie mowa o Czuwaszach, sąsiadach Czeremisów, których przed r. 1551 nawet Moskwa nie odróżniała od Czeremisów* (*ibid.*).

863. Zamoyski do Gdańszczan. Kraków, 18 VI 1583.

O zdjęcie sekwestru nałożonego przez Niewiarowskiego na sumy Ostrogskiego.

Arch. państw. w Gdańsku. Abth. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Spectabilibus D-nis Burgrabio, Proconsulibus et Consulibus Civitatis Gedanensis, amicis honorandis.

Spectabiles Domini, amici charissimi.

Ill. D-nus Constantinus Dux Ostrosiae et Incisor M. D. Lituaniae [1]) ad me detulit sibi certam pecuniam Gedani, instante D-no Niewiarowski, sequestro esse occupatam, cumque existimet, si meam intercessionem apud D-tiones Vestras interponam, hanc pecuniam sequestro liberatum (*!*) iri, nolui ipsi hac in re, ut in ea, quae aequitati minime repugnat, deesse. Aequissimum itaque mihique gratissimum D-tiones Vestrae facient, si dederint operam, ut Ill. Dux intelligat meam intercessionem apud D-tio-

nes Vestras pondus habuisse, quandoquidem D-no Niewiarowski de his, quae ipsi cum Duce intercedunt, agendi legitima iuris via minime sit praeclusa. Ego vicissim, si quid aliquando in rebus D-tionum Vestrarum acciderit, libenter D-tionibus Vestris parem gratiam referam. D-tiones Vestras bene valere cupio. Datum Crac. d. 18 Iunii 1583.

Spec*tabi*lium D-tionum Vestrarum amicus Ioan. Zamoiski Cancell. et generalis Cap. sspt.

[1]) *Kn. Konstanty Konstantynowicz Ostrogski, krajczy wielki lit., starosta włodzimierski, w r. 1588 podczaszy w. lit., zmarły tegoż roku* (Wolff, Kniaziowie, *str. 357*).

864. Zasławski Michał do Zamoyskiego. Zasław, 18 VI 1583.

Chce wyruszyć na kresy z oddziałem przeciwko nieprzyjaciołom Rzpłej. Prosi o zezwolenie hetmańskie.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 465 nr. 22. Oryginał własnoręczny (dowodem charakter pisma, forma listu i załamań arkusza) bez adresu i pieczątki: stąd notatka: Kopia listu ks. Zaszlawskiego.

Jaśnie Wielmożny a m-ciwy panie Hetmanie, panie a panie mój m-ciwy etc. Służby moje oddawam w łaskę WM. m. m. p.

Iżem jest na tem zawsze, abym służby moje zawsze oddawał łasce J. Kr. M., pana naszego m-ciwego, potem też i WM. m. m. panu, iż mię umysł mój wiedzie, abym darmo lat moich w domu siedząc nie trawił, a iż jest to we władzy WM. m. m. p., i prócz wiadomości tej nie godzi mi się tego działać, pilnie a pilnie WM. m. m. p. proszę, aby mi WM. m. m. p. raczył pozwolić z moimi ludźmi na polu leżeć na własnym gruncie J. Kr. M. p. n. m. jedno chociaż w kilkunasta milach od Bracławia, abym mógł jeszcze spróbować szczęścia mego z tym nieprzyjacielem, który zwykł zawsze pod zamki ukrajinne wtargiwać a czynić szkody we włościach sług a poddanych J. Kr. M. Co mniemam, że to z m-ciwej łaski i życzliwości WM. m. m. p. mogę mieć, gdyż mi jest zawsze przy pamięci rozkazanie J. Kr. M. p. n. m. i WM. m. m. p., abym nic w jich ziemi nie gabał, jakożem się i po te czasy strzegł i teraz to rozkazanie WM. m. m. p. jest mi przy pamięci. Jakoż nie dla żadnych pożytków, jako i WM. m. m. p. może mieć wiadomość od ludzi uczciwych, iżem po te czasy pożytku żadnego z tego nie miał i mieć nie będę, chyba starając się o m-ciwą łaskę J. Kr. M. p. n. m., potem też i o łaskę WM. m. m. p., tedy to działam, chcąc się przysłużyć posługami swemi. A nie dla tego to m. m. panie czynię, abym kiedy miał

sobie naruszyć łaski J. Kr. M. i WM. m. m. p., abo i ojczyznę swą abym miał w niebezpieczeństwo wdać, ale abym tym więcy najniższymi memi posługami za pomocą Pana Boga Wszechmogącego u J. Kr. M. p. n. m., potym u WM. m. m. p. abym łaskawe baczenie mieć mógł. W czym nic nie wątpię, że WM. m. m. p., życząc mnie przysługi u J. Kr. M. p. n. m., a potym też i u samego siebie, z m-ciwej łaski swej pozwolić będziesz raczył, mając mnie w mniemaniu swem m-ciwem. Zatym się łasce WM. m. m. p. pilnie zalecam. Dat. z Zasławia 18 Iunii anno 1583.

WM. n. (*s.*) m-ciwego pana uprzejmie życzliwy i powolny sługa Michał Zaslawski [1]) ss.

[1]) *Z linii kniaziów Ostrogskich na Zasławiu w pow. krzemienieckim* (Wolff, Kniaziowie, *str. 601*).

865. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Kraków, 1 VII 1583.

W sprawie zranionego sługi jego.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka 307. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnemu Panu, Panu Christophowi Radziwilowi, Książęciu na Dubingach i Bierży, Kastellanowi Trockiemu, Podkanclerzemu i Hetmanowi Polnemu W. Ks. Litewskiego, Borysowskiemu etc. [1]) staroście, memu m-ciwemu Panu i Szwagrowi. *Receptum:* od JM. Pana Kanclerza do Proszewic [2]) 2 Iulii 83.

Jaśnie Wielmożny, m-ciwy Panie. Zaleciwszy powolne a uprzejme służby swe w łaskę WM. m. m. p., zdrowia dobrego i na wszem fortunnego powodzenia od Pana Boga WM. wiernie życzę etc.

Trafieł się sam przypadek, którego i ja i Książęta Ich M-ć [3]) z żalem używamy, iż jakiś niebaczny człowiek, acz mając zaście dawne z sługą WM-ci, jednak nie według czasu i miesca a zgoła niebacznie użył sługi WM-ci i szkodliwie zranieł. A iż samiż Książęta Ich M-ć ten przypadek do mnie odnieśli i tego sługę zachamować (*!*) rozkazali, tedy tym snadniej może być takowy postępek, aby nic nie zeszło na sprawiedliwości temu słudze WM-ci. Dawa też snać winę Panu Raczkowi i Jerzykowiczewi, sługom Kr. JM-ci, którem zarazem obesłał do sprawy. Przetoż WM-ci m. m. p. oznajmuję, że te rzeczy są in eo statu, w których i na Książętach Ich M-ci i na mnie pewnie że nie zejdzie nic WM-ci. Z tym się m-ciwej łasce WM. zalecam. Dat. z Krakowa dnia 1 Julii 1583.

Jej M-ciwej Paniej Trockiej [4]) służby me zalecam.

WM. swego m-ciwego pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Radziwiłł Krzysztof Mikołaj, syn Mikołaja Rudego; w r. 1580 podpisany borysowskim i soleckim starostą (t. II nr. d. 8).*

[2]) *W kopii jest* Proscewic (?).

[3]) *Niewątpliwie książęta Słuccy, pasierbowie Radziwiłła, bawiący podówczas w Krakowie (zob. nr. 871).*

[4]) *Zob. nr. 871 uw. 1.*

866. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 2 VII 1583.

Przedstawia spór z Danią o biskupstwo kurońskie i prosi o pośrednictwo.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 171 k. 279).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

Facit insignis Ill-mae Cels. Vestrae erga me propensio egregiaque omnino voluntas, ut, cum ego singulari quadam fiducia, ab humanitate Ill-mae Cels. Vestrae profecta, non modo de publicis, sed privatis etiam rebus meis non raro cum ea communicarim, nunc etiam praetermittendum non existimarem, ut de S. Reg. M-tis consiliis quibusdam aliisque ad communem rempublicam pertinentibus certiorem Ill-*mam* Cels. Vestram facerem. Iam dudum autem omni cogi*ta*tione atque cura in id incumbere Reg. M-tem video, ut constituta domi republica in vicinam Tartariam contra perpetuos christiani nominis hostes omnem armorum vim convertat, non modo quo tot annorum iniurias atque superioris temporis vastationes aliis referendis ulciscatur, sed quia nihil unquam laudabilius praeclariusque existimavit, quam ut, cum a bellicis consiliis non alienum prorsus animum gereret, si suscipiendum bellum esset, pro christiani nominis dignitate atque salute contra publicos eius hostes potissimum depugnaret, cum christianis principibus atque populis pacem amicitiamque perpetuo coleret, quorum et communis salutis causa gravissimum contra barbaros bellum, si ita accideret, non recusaret. Huic tam praeclaro Reg. M-tis instituto ne impedimenti aliquid fortuna obiciat, cogor nonnunquam vereri: etenim, ut de Ser-mi Svetiae Regis offensionibus, quae in Reg. M-tem gravissimae profectae sunt quaeque Ill-mae Cels. quoque Vestrae minime ignotae sunt, nihil iam a me dicatur, praeter omnem sane cum Reg. M-tis, tum aliorum exspectationem accidit, ut a Ser-mo quoque Daniae Rege controversia iam huiusmodi aliqua Reg. M-ti moveatur, quae ad eam coniunctionem, quae inter Reg. M-tem atque Ser-tem Eius summa frequentique mutuae benevolentiae testificatione multisque officiis magno cum utriusque ditionum totiusque adeo Christianitatis commodo culta hactenus fuit, dissuendam pertinere fortassis

possit. Nuntiatur autem Reg. M-ti ex Livonia homines quosdam seditiosos, Ill-mi quondam Principis D-ni Magni Holsatiae etc. Ducis subditos, ac principem in his Ioannem Beer, cum, ne immodicas largitiones, ab Ill-mo Duce Magno olim factas, ratas M-tas Eius haberet, vererentur, quamvis nec unquam fere Reg. M-tem per ordinarios Regni magistratus compellassent, egoque verbum unquam hac de re ab iis mecum habitum meminerim, nec earum ipsarum possessionum commodum eius generis esset, ut magnopere a Reg. M-te appeteretur, ad alienum patrocinium ac Sermum Daniae Regem se contulisse eundem induxisse, ut homines quosdam suos, qui Episcopatus Curoniae possessionem adirent, eo mitteret. Venit et huc superioribus diebus legatus a Ser-te Eius cum litteris scriptis humanissime, oratione asperiori, quam ut a voluntate Ser-tis Eius profectam eae ipsae litterae fidem facerent [1]). Iam satis sane constat, quo tempore maximam Livoniae partem, ac in hac Kokenhausum quoque, Ascherrottum, Linvartum [2]), et Duneburgum arces, quae, q*uu*m proxime Curoniae Episcopatui imminent, Moscus occuparat ex iisdemque arcibus iam omnem agrum illum infestabat, ipsam quoque brevi in potestatem Mosci venturam fuisse; qui iam totum illum tractum usque ad fines Prussiae spe atque cogitatione praeceperat, oratione etiam usurpabat, nisi Reg. M-tas suscepto bello opem illi tulisset. Quare, ad Reg. M-tem quod attinet, etsi universam provinciam Livoniam optimo iure ad regnum suum pertinere minime ignorabat, cum tamen ea tum fortuna illius esset, ut denuo fere a potentissimo ferocissimoque hoste maximis et periculis et sumptibus recuperanda esset, minime eo animo erat, ut alios principes, qui ipsi quoque sumptus ac laboris aliquid ad eam liberandam conferre vellent, vel excluderet, vel laudem ex communi omnis f*e*re [fore] humanitatis hoste invideret. Quare et Ser-mo Daniae Regi, cum ille consilium id Reg. M-tis de bello contra Moscum suscipiendo cumprimis sibi probari ostendisset, societatis praeterea mentio aliqua fieret, ita tum Reg. M-tas respondit, ut commissarios ea de re utrinque mittendos sibi videri diceret, privatim tamen per ministrum Ser-tis Eius Farensbecium [3]) ei renuntiaret, ut, si certam pecuniae quantitatem in bellum id ipsa quoque conferret communibusque viribus administrandum id susciperet, quominus pro modo collatae pecuniae et operae Livoniae quoque, postquam ea recuperata esset, pars Ser-ti Eius cederet, minime recusaturam (*S.*). Habuit tum suas quasdam rationes Ser-tas Eius, cur a bello illo totaque adeo Livonia omnino abstinendum sibi iudicaret. Quae cum ita sint, nisi perditorum quorundam hominum callidis consiliis de statu humanitatis suae nonnihil fortassis dimoveri se pateretur, minime vel ipsi Ser-ti Eius aequum videri posse mihi persuadeo, ut vel in iis turbare Reg.

M-tem vellet, quae, nisi ipsa summo labore atque sumptu suo fecisset, in aliena potestate iam essent, aut iam confecto bello ultro appetere ea velle videri, quae tum, cum communi universae provinciae incendio atque periculo quodammodo iam conflagrarent, atque ipsa ad recuperanda ea coniuncta opera atque sumptu a Reg. M-te invitaretur, nulla ope aut auxilio suo sublevata plane fere dereliquisset. Quae si minus forte apud Ser-tem eius valerent, ut certe valere debent plurimum, cum tum Reg. M-tas in minime controversa directi Episcopatus eius dominii possessione et antehac semper fuerit et adhuc sit, ut quae, ut pristina omittantur, non modo armis deiecto Mosco in universae provinciae eius possessionem venerit, sed cui Dux Magnus etiam, postquam a Mosco gravissimaque servitute revenisset, non se modo, verum subditos etiam suos, qui, cum illi subiecti essent, non poterant alterius, quam cui ipse fidem dedisset, maiestatem ac imperium colere, sacramenti religione obstrinxerit indeque, quoad vixit, nullius alterius autoritatem imperiumque agnoverit, ut maxime iuris aliquid in ea bona conpetere (*s.*) sibi Ser-tas Eius putaret (*S.*), quae huiusmodi in causa ex principum christianorum more iure denique ipso rationes suscipi debeant, minime Ser-tem Eius latere potest. Non desunt nimirum modi, quibus suum quisque ius consequi possit cum publicae paci, tum communi omnium Principum christianorum necessitudini iustitiaeque ac aequitati ipsi maxime convenientes. Accedit huc, quod res, de qua agitur, ipsa per se sit levissima: vix exiguae aliquae arces supersint, earumque ipsarum iura, reditus proventusque omnes in privatos homines, non modo eius loci subditos Reg. M-tis, verum etiam alios omnino distracti [4]), ut qui, quo ad eas animum adiciat, Ser-tem eius incitant, non tam ipsius seu dignitatem seu commodum aliquod spectent, quam privatum quaestum, ac ut coniunctissimos alioquin inter se Principes mutuo bello illigent ipsique publico potius quam privato incendio conflagrent. Quae omnia etsi facile mihi persuadeant Ser-mum Daniae Regem pro sua prudentia ac aequitate ita totum huius negotii cursum moderaturum, ut, quominus, uti hactenus Reg. M-tas possidet, ita posthac etiam possideat, vi, quae a iure atque amicitia quam maxime est remota, vel suscipiat quid (*?*), vel alienis etiam subditis contra communem omnium principum inter se necessitudinem receptum praestet, prudenterque secum expensurum, quanto mutua haec inter Reg. M-tem atque Ser-tem Eius amicitia coniunctioque, quam suscepta de tam exigua re controversia cum utriusque ditionibus, tum toti Christianitati utilior praestabiliorque futura sit. Recte tamen praeclaro certe suo quoque communis inter Principes Christianos concordiae, tum in Reg. M-tem atque Regnum hoc studio rem dignissimam mihi Ill-ma Cels. Vestra factura videtur, si ipsa quoque

pro sua cum Ser-mo Daniae Rege necessitudine ad id Ser-tem Eius cohortata fuerit. Quod cum, *quod quidem* [5]) minime dubito, pro mutuo publicae tranquillitatis studio non invita Ser-tas Eius fecerit ac, si quid in eum Episcopatum iuris sibi conpetere existimarit, a communibus amicis vel commissariis, in quos utrinque convenerit, tractari cognoscique causam voluerit, etsi minime dubium Reg. M-tis ius sit, publicae tamen pacis et tranquillitatis causa ita ex possessione sua Ser-ti Eius respondere non detrectabit, ut neque aequitati ipsi, neque mutuae benevolentiae tuendae defuisse videatur. De Ill-ma quidem Cels. Vestra uti minime dubito eam pro suo publicae tranquillitatis amore et in Reg. M-tem atque communem Rempublicam studio tantum, quantum ego propter eius cum Ser-mo Daniae Rege necessitudinem atque affinitatem hoc ipsum ad negotium, ne ulterius, quam fortassis utriusque ditionibus atque mutuae vicinitati expediat, progrediatur, momentum adferre posse perspicio, libenter elaboraturam, ita ipsa quoque universos Ordines Regni hoc sincero suo in Rempublicam animo non mediocriter in futurum etiam sibi devincturam minime dubitabit. Ill-mam Cels. Vestram quam optime valere cupio etc.

Cracovia (*s.*) II.[6]) Iulii a. LXXXIII.

[1]) *Tuż obok* (*nr. 170 k. 277*) *wpisano list króla Duńskiego do króla Stefana z dn. 29 IV, oznajmujący o chorobie Magnusa i przedstawiający prawa Danii do biskupstwa Kurońskiego z prośbą o przyjacielską obronę tych praw w razie śmierci Magnusa. Zaraz zaś po nr. 868* (*Lib. leg. nr. 173 k. 284*) *wpisano: list króla Stefana do Fryderyka Duńskiego, potwierdzający oddanie jego listu przez Buddena i oznajmujący o wysłaniu posła* (*nr. 174 k. 286v dat.* Niepołomice XIII Iulii), *list wierzytelny* (*nr. 175 k. 287 dat.* Crac. 7 *VII*) *i* Praescriptum legationis ad Ser-mum Daniae Regem datum G-so Jacobo Ponetovio pincernae lanciciensi et S. Reg. M-tis secretario Cracoviae III Iulii (*nr. 176 k. 287—302v*). *Poselstwem tem objęto zarówno sprawę pośrednictwa i sprawę Ramela, jak i tę świeżo powstałą o biskupstwo Kurońskie* (*por. niezupełnie z tem zgodny ustęp u* Witolda Nowodworskiego, Stosunki Rzplitej ze Szwecyą i Danią za Batorego, Przegl. Histor. *r. 1911 t. XII str. 316—7 i cytowanego tamże* Heidensteina).

[2]) *Lenewart, Lenward, nad Dźwiną* (*t. II.;* Sł. Geogr.).

[3]) *Jerzy* (*zob.* Manteuffel *o. c. w nr. 711 uw. 6*).

[4]) *IV kop. oryg.* distracto; *poprawiono według tegoż zdania w* Praescriptum (*zob. uw. 1*).

[5]) *Jak w nr. 839.*

[6]) *W następnych listach tę samą cyfrę kopiar. Dzik. i Petersb. nr. 155 czytają* 11, *niewątpliwie mylnie, bo pisarz oryginalnego Lib. leg. daty daje rzymskiemi cyframi.*

867. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 2 VII 1583.

Dziękuje za życzliwość okazaną z powodu ślubu.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 172 k. 283v).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

Quantum Ill-mae Cels. Vestrae propter eximiam eius ac perpetuam erga me benevolentiam debeam, etsi nunquam non libenter profitear, ex hac tamen nuptiarum mearum tempore Ill-mae Cels. Vestrae egregiae erga me voluntatis significatione cum longe maximum cumulum ad reliqua eius in me beneficia accessisse intelligam, quomodo, ut pares illi gratias agam, assequi possim, nulla ratione reperio. *Fuit* [Facit] sane et Reg. M-ti studium id Ill-mae Cels. Vestrae gratissimum, quod ipsa suis etiam litteris, tum per legatos Ill-mae Cels. Vestrae luculentius declarabit. Me quidem ita sibi devinctum humanitate hac sua Ill-ma Cels. Vestra minime dubitabit, ut cum omnia, quae a me in Ill-mam Cels. Vestram proficisci possint, praestitero, nunquam tamen tam insigni eius erga me benevolentiae respondisse me existimaturus sim. Ill-mam Cels. Vestram quam optime valere cupio etc.

Cracovia (*s.*) II [1]) Iulii a. D. MDLXXXIII.

[1]) *Zob. nr. 866 uw. 6.*

868.. Zamoyski do Farensbacha. Kraków, *po 2 VII* 1583 [1]).

Dziękuje za życzenia. Król ofiarowuje mu jeden z zamków po Magnusie, starostwo piltyńskie i prezydenturę inflancką. O sprawie duńskiej.

Liv. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 173 k. 284).

Gratissimum mihi studium D-tionis Vestrae accidit, quod alias etiam mihi perspectissimum hoc nuptiarum tamen mearum tempore ita mihi declaravit, ut, cum ipsa interesse iis non potuerit, per internuntium tamen suum egregiam erga me voluntatem suam testificari non praetermiserit. Quo cum ad reliqua eius in me officia non exiguum cumulum accessisse intelligam, libenter operam dabo, ut quibuscunque possim rebus, ne ipsa meum quoque erga se studium atque benevolentiam desideret, efficiam. Ad res sane D-tionis Vestrae quod attinet, nihil ad clementissimam Reg. M-tis erga D-tionem Vestram propensionem praeter opportunitatem ipsam hactenus defuit; qua in tam perturbato adhuc provinciae illius statu quanti virtutem atque merita D-tionis Vestrae faceret, re ipsa ostendere posset. Visa est ea esse oblata Ill-mi Principis D-ni Magni Holsatiae etc. Ducis morte, cuius cum possessiones ad im-

mediatum Reg. M-tis dominium iam obitu eius redirent, non incommode Reg. M-tas ex iis potissimum suam erga D-tionem Vestram liberalitatem declaraturam se existimat. Id quo commodius fieri possit, cum praeterea alia inciderint, de quibus coram cum D-tione Vestra agere cupiat, suis eam litteris evocandam censuit. Constituit autem Reg. M-tas Piltenam arcem, quae prima Episcopatus Curoniae est, sub capitanei nomine ex more institutoque Regni ad vitae D-tionis Vestrae tempora cum fructibus eius D-tioni Vestrae conferre, haereditario vero seu proprietatis iure ex reliquis curonicis, aut, si ex illis nulla eius generis, quae D-tionis Vestrae expectationi respondeat, fuerit, ex ultra dunanis a Magno possessis quatuor—Karkus nimirum, Rioyen[2]), Helmet, Ermes—unam. Et quia quibuscunque possit rebus quam ornatissimam amplissimamque D-tionem Vestram Reg. M-tas efficere cupit, non alieno eam esse animo video, ut, si D-tioni Vestrae ita videatur, vel principem Livoniae praesidem primariumque provinciae eius senatorem faciat. In quo non modo dignitas erit, verum etiam fructus. Etsi autem Ser-mus Daniae Rex Episcopatum eum Curoniae in controversiam iam vocare videatur, cum tamen ea aequitate atque prudentia Ser-tas Eius sit, ut, quo cetera omittantur, ea certe, quae tanto sumptu atque labore ex ferocissimi hostis potestate incidioque (*s.*) ipso Reg. M-tas eripuit, quaeque tum, cum privatim per D-tionem Vestram, quod probe eam meminisse minime dubito, in sumptus laborisque partem a Reg. M-te vocaretur, quodammodo neglexisset, nunc, confecto alieno sumptu atque opera, bello vehementius non appetitura sit, minime Reg. M-tas sibi persuadet Ser-tem Eius tam levem ob rem publicum tranquillitatis statum turbare [ri] velle, maxime autem, cum sine dubio in directi dominii possessione Reg. M-tas sit vi et de facto, quominus Reg. M-tas, ut hactenus possidet, ita posthac etiam possideat, quid suscepturam prudenterque potius secum consideraturam, quanto mutua haec inter Reg. M-tem et Ser-tem Eius amicitia coniunctioque et utriusque ditioni et toti Christianitati, quam suscepta de tam exigua re controversia utilior praestabiliorque futura sit. Quod eo magis Reg. M-tas futurum confidit, cum magnam partem fructuum eorum ad D-tionem Vestram, ut quae de ipsa quoque non pessime merita sit, translatum perspexerit. Itaque, quo hisce de rebus accuratius constitui possit, ut quamprimum D-tio Vestra ad nos accurrat omninoque sibi persuadeat profectionem hanc et commodo et honori sibi futuram, etiam atque etiam D-tionem Vestram hortor. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Cracoviae die [1]) mensis anno LXXXIII.

[1]) *W kopiar. oryg. na datę zostawiona luka, ale że tuż przedtem wpisano nr. 866*

i 867, następnie zaś listy królewskie do króla Duńskiego, wspomniane w nr. 866 uw. 1, więc ten był pisany z VII, lub mało co później.

[2]) *Rujen, łot. Ruhjenes w okr. wolmarskim* (Sł. Geogr.); *u* Zannoni'ego *jest Rugen na północ od Wolmaru.*

869. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Neidenburg, *12*/2 VII 1583.

Radzi spór z Danią zdać na sąd rozjemczy lub komisarzy; pośredniczyć będzie chętnie.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 177 k. 302v).

Dei gratia Georgius Fridericus etc. etc. Salutem, studium et benevolentiam nostram. Ill., Mag. D-ne, amice singulariter nobis dilecte.

Quae de praeclaro S. Reg. M-tis, D-ni et affinis nostri charissimi instituto, de conditione atque statu Episcopatus Curoniae eiusque nomine, defuncto Ill-mo Principe ac Domino Magno, Holsatiae etc. Duce, exorta controversia, qua denique ratione et consilio illi malo, quod non solum huic nostrae, verum etiam communi Reipublicae Christianae inde propendere videtur, occurrendum ad nos Mag. Vestra prudenti consilio et pio in patriam atque communem Rempublicam animo perscripsit, superiori die accepimus. Etsi heroicus atque constans animus, imprimis vero in magnatibus, uti semper habitus est commendatissimus, ita deinceps quoque summopere sit commendandus, is tamen in Ser-ma Reg. M-te, D-no nostro et affine charissimo animus heroicus et fortis omni laude et commendatione est dignissimus eo, quod saluti dignitatique christiani nominis sit consecratus, atque Reg. Sua M-tas omnem vim armorum in hostes christiani nominis, qui crebris excursionibus, depopulationibus et summis iniuriis christianam gentem iam annos aliquot misere afflixerunt, convertere omnino constituerit. Merito igitur hoc praeclarum nec minus pium quam heroicum studium in Ser-ma Reg. M-te, D-no nostro clementissimo, commendemus illique faveamus et, si quae minus huic conferre videbuntur, ut commodiori ratione amoveantur, laboremus. Negotium vero Episcopatus Curoniae quod attinet, illico ut accepimus, quid isthic defuncto quondam Principe ac Domino Magno, Holsatiae etc. Duce, utrinque gereretur, ea res animum nostrum summopere perculsit, facile enim perspeximus, nisi huic rei maturo consilio occurratur, fore, ut ex ea, tanquam exigua quadam scintilla, maximum incendium excitetur, quod non tantum huic nostrae communi Reipublicae, verum etiam vicinis calami-

tati et exitio sit futurum; pro fide itaque nostra, studio et amore in Ser-mam Reg. M-tem et inclitam Coronam Poloniae ea de re cogitavimus, quidque nobis in fervore primo huius negotii tutissimum atque consultissimum visum fuerit, ad legatos nostros superioribus litteris perscripsimus atque, de iis rebus ut cum Mag. Vestra communicarent, mandavimus, quod pro ratione temporis modo factum arbitramur. Idem consilium nostrum, ut sepositis armis res placide apud Ser-mum Daniae Regem, a*ffinem* [ad finem] ac ut fratrem nostrum charissimum, quaeratur, atque causae cognitio conventis rationibus ac modis ab amicis communibus suscipiatur, non usque adeo alienum a mente Mag. Vestrae esse nobis videtur. Cum itaque intelligamus Mag. Vestrae videri consultissimum idque Reg. M-ti minime adversari, ut in eo negotio operam nostram apud Ser-mum Regem Daniae adcommodaremus ac pro ea, quae nobis cum Ser-te Sua intercedit, necessitudine Ser-tem Suam ad tranquillitatem publicam atque mutuae amicitiae et coniunctionis animorum S. Reg. M-tis cum Ser-te Sua conservationem, neque Reg. M-tem in possessione anteriori eius ditionis Livoniae de facto turbet, sed potius causam amicis vel commissariis conventis rationibus ac modis cognoscendam ac definiendam committat, sedulo cohortemur. Faciemus ea omnia lubentissime pro fide nostra debita, studio et amore, quae ad S. Reg. M-tis atque adeo Inclitae Coronae dignitatem, amplitudinem, commodum et emolumentum spectare videbuntur. Porro cum nobis constet apud Ser-mum Daniae Regem Ill-mos Electores Saxoniae et Brandeburgen*sem*, cognatos et agnatos nostros, pro necessitudine et arctissima coniunctione mutua plurimum posse, adhibebimus etiam eorum consilium, autoritatem et operam, quam nobis pro necessitudine sanguinis et mutuae benevolentiae minime sunt denegaturi, siquidem ex re nostra id fore atque communem fortunam nostram ea in re versari animadverterint. Id denique negotio plurimum conferre arbitramur, quod si Ser-tas Sua senserit arma in ea parte Livoniae conquiescere et Reg. M-tem, ne in subditos atque vicinos gravius aliquod inde periculum redundet, malle causam aequis et iustis rationibus per amicos vel commissarios utriusque partis communes, quam armis definiri. Haec, tanquam de salute communis Reipublicae solliciti eiusque studiosissimi, tantum commonefacere voluimus, maturiori tamen iudicio et consilio S. Reg. M-tis ac Mag. Vestrae committimus, atque haec sunt, quae Mag. Vestrae, quam bene et feliciter valere percupimus, ad recentiores litteras suas pro fide nostra et studio respondere voluimus. Datae ex arce nostra Neidenburgensi [1]) II [2]) Iulii anno MDLXXXIII.

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. pp.

[1]) *Nibork, Nidbork, Niedborg, Neidenburg, dziś m-to powiatowe w Prusach Wsch. nad rzeką Nidą pom. południowym cyplem Warmii a granicą Korony* (Sł. Geogr. *i mapy*).
[2]) *W kopiar. Petersb. nr. 155* XI; *w Dzik.* 11 (*zob. nr. 866 uw. 6*).

870. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Neidenburg, *12*/2 VII 1583.

Za wdzięczne przyjęcie uczuć przyjaznych dziękuje.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 178 k. 305).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Eiusdem studii et benevolentiae nostrae qualemcunque significationem, quam per legatos nostros in nuptiis Mag. Vestrae fieri mandavimus, cum opportuno loco et tempore, tum vero gratissimam accidisse ex litteris Mag. Vestrae libenter cognovimus, idque eo libentius, cum intelligamus Mag. Vestram nostrum in eandem animum et studium inde perspicere, quo nomine abunde nobis satisfactum, proinde ulteriori gratiarum actione minime opus est. Noster enim in Mag. Vestram, ut antehac professi sumus, is est animus, ut, quae ornamento et commodo Mag. Vestrae esse posse nobis videbuntur, minime simus praetermissuri. Pari studio res nostras Mag. Vestram sibi habituram commendatissimas nobis pro amore mutuo omnino pollicemur. Mag. Vestram prosperrime valere atque, ut novae hae nuptiae, quam bono omine et felici auspicio coeptae, ita deinceps quoque feliciter et prosperrime cedant, exoptamus. Datae in arce Neudeburgensi II [1]) Iulii anno LXXXIII.

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. pp.

[1]) *Zob. nr. 866 uw. 6.*

871. Zamoyski do Katarzyny Radziwiłłowej. Kraków, 13 VII 1583.

W sprawach książąt Słuckich.

Arch. ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Dział listów. Teka nr. 307. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnej Pani, Pani Katarzynie z Thenczyna Radziwiłłowej [1]) Księżnie na Dubingach i Bierży Kastellance Troczki Podkanclerzyny i Hetmanowy W. Ks. L. Borysowski etc. etc. etc. starościny swej m-ciwy Pani i powinnej [2]).

Jaśnie Wielmożna, m-ciwa Pani. Zaleciwszy uprzejme a powinne służby swe w m-ciwą łaskę WM. m. m. paniej.

Porozumiałem się z Książęty Ich M-ciami synami WM. [3]), którzy tu jeszcze na ten czas raczyli być około tej arendy Uraśnicki [4]). O co WM. używa ks. Aleksander, to WM. z tej ceduły zrozumieć raczy. Widzę, że o to JM. idzie, że dworu chce pilnować, czego ganić nie trzeba, bo aczej to dali Bóg będzie ku lepszemu jego i ku pociesze WM. Proszę tedy, możeli być, abyś WM. raczyła z łaski swej to mu uprzątnąć, do czego rozumiem, że pan Skrzessowski szwagier mój, jako baczny człowiek, nie da się z trudnością przywieść. Wszakże jenak (s.), co dalej w tem zdanie WM. m. m. pani będzie, racz mi WM. oznajmić. Z tem się łasce WM. m. m. pani zalecam. Dat. z Krakowa 13 Iulii anno 1583.

WM. swej m. paniej powinny sługa i przyjaciel J. Zamoiski sspt.

[1]) *Katarzyna Tęczyńska, córka Stanisława, wojewody krakowskiego, wdowa po Jerzym ks. Słuckim, wyszła za Krzysztofa Mikołaja Radziwiłła, ks. na Birżach i Dubinkach, kasztelana trockiego, podkanclerzego i hetmana polnego litewskiego, syna Mikołaja Rudego, wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego lit.* (Niesiecki; Wolff, Senatorowie).

[2]) *W rkp-siw:* Wielmozney, Radziuiłowey, Troczky, Pod...ny, Hetmanowy, Borissowsky, stharoszczyny, swey, mcziwy, powinney.

[3]) *Jerzy, Jan Szymon i Aleksander ks. Słuccy, synowie Jurja Jurjewicza Słuckiego i Katarzyny z Tęczyna w latach 1582 i 1583 regulowali działy majątkowe* (Wolff, Kniaziowie *str. 334*).

[4]) Sł. Geogr. *takiej miejscowości nie zna. Niewątpliwie mowa tu o Kraśniku (dziś m-to w pow. janowskim gub. lubelskiej), ponieważ w r. 1583 był zawarty akt pomiędzy książętami o Kraśnik* (Wolff, Kniaziowie *str. 334*), *a ten właśnie Kraśnik należał do ks. Słuckich* (Sł. Geogr.).

872. Gdańszczanie do Zamoyskiego. *Gdańsk, 14* VII 1583.

Odpowiadają na nr. 863.

Arch. państw. w Gdańsku. Liber missiv. t. 41. Nagłówek: D-no Ioanni Zamoyski Cancellario. Exivit 14 Iulii a. 83.

Illustris etc.

Quod Ill-tas. Vestra causam Ill-mi D-ni Constantini Ducis Ostrosiae [1]) perbenigne nobis commendat, quo nimirum eius pecunia, ad instantiam D-ni Niewiarowski sequestro occupata, liberetur, nihil quidem offerri nobis potest, in quo non Ill-*ti* Vestrae summo studio gratificari cuperemus. Verum praesens causa eius est generis, ut in ea non tam pro arbitrio nostro,

quam ex praescripto Reg. M-tis universalium litterarum nobis agendum fuerit, quarum exemplum praesentibus est adiunctum. Cum enim D-nus Niewarowski (*!*) Ill. Ducis servitores, pecuniis quibusdam arrestatis, in ius vocaret ob cineres traductos et teloneum non exolutum, praesertim quod in quibusdam se obligassent ad respondendum, in quocunque iudicio conventi fuissent, praetenderunt illi quidem mandati regii litteras, quibus merces domini illorum libere traduci iubebantur; verum actor inhaerendo litteris universalibus illud maxime contendebat, quod Reg. M-tas easdem litteras retractasset, nec in rationibus pro soluto accipere voluisset, et nunc animi sui sententiam in litteris universalibus apertiu declarasset. Quibus rationibus adducti, quoniam de diversis mandatis regiis disceptabatur, quorum interpretationem minime nobis sumimus, rem integram pro declaratione ad Reg. M-tem remisimus, illud interim de pecuniis arrestatis constituentes, quatenus conventi pro iis fideiussoriam cautionem praestarent, arrestum esse relaxandum. A quo *(!)* postrema decreti parte actor, a ceteris conventi ad Reg. M-tem appellarunt. Unde non aliud fuit officii nostri, quam ut eidem appellationi humil*l*ime deferremus. Ex quibus omnibus perbenigne intelligit Ill-tas Vestra non immerite litterarum universalium Reg. M-tis rationem a nobis haberi debuisse, praesertim quod de fisci proventibus ageretur, neque nunc potestatis esse nostrae, causa per appellationem suspensa, novi quid in ea constituere vel suscipere. Quicquid alioquin in gratiam et obsequium Ill-*ti* Vestrae pro viribus nostris praestare poterimus, in eo gratificandi voluntatem et studium nostrum eidem cupimus esse perspectissimum.

[1]) *Zob. nr. 863. uw. 1.*

873. Herburt Stanisław do Zamoyskiego. *b. m.* 19 VII 1583

Regesty nr. 21 str. 43 nr. 45.

Stanisław Herburt z Fulsztyna, kasztellan (*s.*) lwowski, starosta samborski, krzywdy i ciężkości, które poczynili w starostwie samborskim pp. żołnierze, wypisuje JM-ci z regestrem stacyej już danych. 19 Iulii 1583.

874. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Kraków, 21 VII 1583.

Jeszcze o pośrednictwo w sporze z Danią o biskupstwo kurońskie.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 184 k. 310).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

Quam grata Ill-mae Cels. Vestrae erga me benevolentia, quam in nuptiis hisce meis singularem mihi declaravit, cum mihi tum Reg. M-ti acciderit, tametsi prioribus litteris meis abunde testificatus sim, copiosius tum ex ipsis Reg. M-tis litteris legatisque suis intelliget [1]). Iidem cum de domesticis quoque negotiis eius accurate certiorem Ill-mam Cels. Vestram facturi sint, eo minus mihi faciendum video, ut vel de Reg. M-tis erga Ill-mam Cels. Vestram benevolentia, vel meo etiam studio atque opera prolixius ei confirmem. Scripseram antehac ad Ill-mam Cels. Vestram de controversia, quae a Ser-mo Daniae Rege Reg. M-ti de Curoniae Episcopatu moveri coepta est, cum paulo post Ill-mae Cels. Vestrae litterarum ad legatos suos hac ipsa de re scriptarum exemplum traditum mihi ab iis fuit, tandemque eadem de re ad me et litterae rescriptae pervenerunt, ex quibus etiam ipsis cum Ill-mae Cels. Vestrae de communi Republica sollicitudinem Reg. M-tas perspexerit, etsi minime novum, gratissimum tamen id singulare Ill-mae Cels. Vestrae erga se atque communem Rempublicam studium Reg. M-ti fuit. Aequitatem rei non modo Ill-mae Cels. Vestrae, sed cuivis facile patere existimo, ut de iure ipso taceatur, quanto cum solius Reg. M-tis labore, sumptu atque sanguinis profusione ab atrocissimo hoste provincia universa recuperata sit et tanquam communi incendio erepta, nemo ignorat. Ad haec fuit Reg. M-tas hactenus atque adhuc est in indubitata directi Episcopatus eius dominii possessione. Res, de qua agitur, per se exigua est, quae omnia faciunt, ut tantulam ob rem Ser-mum Daniae Regem, qui ea aequitate atque prudentia princeps sit, publicum tranquillitatis statum turbaturum minime sibi Reg. M-tas persuadeat, maxime cum ad hanc aequitatis iustitiaeque ipsius rationem non exiguum etiam a mutua Ill-mae Cels. Vestrae cum Ser-mo Daniae Rege necessitudine momentum accedere posse intelligat. Verum hac de re quia superioribus litteris meis copiosissime ad Ill-mam Cels. Vestram scripsi, eiusque erga communem Rempublicam animus per se mihi est perspectissimus, ut negotium id suscipiat, denuo pluribus ab ea contendere minime necessarium iudico. Ill-mam Cels. Vestram quam optime valere cupimus eidemque omnium rerum prosperos successus precamur. Cracovia (*s.*) die XXI Iulii anno D-ni MDLXXXIII.

[1]) *Obok (nr. 183 k. 309v) list królewski z tejże daty (zob. załącznik).*

875. Topornicki Maciej do Zamoyskiego. Zamość, 22 VII 1583.

W sprawach prywatnych.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 64. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Jaśnie Wielmożny mój m-ciwy Panie etc. M-ciwy Panie.

Dzisiej*szego* dnia z Grabowcam przyjechał z roków o ty zbiegłe poddane, którzy się jedny wydały, a o drugie na tribu*nale*.

A iż się na ten czas trafiło, iż wyjeżdżał p. Porowski ku WW., który, mam prawdę rzec, że sam z chęcią i z pilnością służył w tym WW. według potrzeby porządnie i czas niemały zmieszkał od śrzody wielkanocnej aż do dzisiejszej śrzody. Dano mu od tego sam złotych dwadzieścia i dziewięć: tak mi sprawę dał; powiedał mi, żeby mi więcej przyszło, jednakże się on na łaskę WM. swego m-ciwego pana puszcza. Do tego nieboraka podkało (*s.*) sam nieszczęście: między temi ultajmi w dworze, iako w wielkiej zgrai, jest okradzion. Ukradziono mu kilka złotych i co miał w czym chodzić, a co największa, że mu w tejże torbie, w której miał koszule i insze rzeczy, ukradziono mu list na ty włóki, które ma od Króla JM. Proszę swego m-ciwego pana za niem, aby Wasza Wielmożność raczył mu zjednać inszy taki u Króla JM. z m-ciwej łaski swej, a on chce WW. swemu m-ciwemu panu do śmierci służyć i wszędy jechać, gdzie będzie wola Waszej Wielmożności m. m. p. Prosi m. m. panie, żeby w tym przywileju dołożono, żeby tylko wojnę służył z tego Królowi JM. Ksiądz Kroszowski (*s.*) też m-ciwy panie, acz jest kontent i chętliwy do służby Kościelewi sam owemu i WW. m. m. panu, ani się też napiera, aby mu poprawiono wiele, dał mi karteczkę ręką jego napisaną, którą WW. m. m. panu posyłam, i zda mi się m-ciwy panie, że iusta petit, i małe to są rzeczy; wszakoż to jest na łasce WW. m. m. p. Proszę też m-ciwy panie, aby WW. raczył ogrozić (*s.*) pana Koryckiego [Coricz], bo aż płakał przedemną na pana Trczynskiego [1]) Zygmunta, i zhańbił go, lekce poważając sługę WW., i słyszę, że WW. krzywdę czyni w gruncie Kr. JM. i poddanym.

W. pan Sitański [2]), m-ciwy panie, gdym z niem żartował, że chce zbudować ołtarz na tej części w kościele sitańskim [3]) katolicki, powiedział mi: „O żartym ty prawdy się namówisz“. Dzisia mię prosił, abym chęci jego ku służbom WW. opowiedział, w których chce trwać, jako był począł, i do śmierci swej i chce wszytkę swą część połowice Sitańca WW. za słuszną sumę przedać, z bydłem, z stadem i zasiewkiem przedać; już to

drugi raz ze mną o tym mówi i kazał mi ku WW. o tym pisać. Proszę też m-ciwy panie za panem Wojciechem Stappkowskim (*s.*), aby mu WW. raczył rozkazać dopłacić tej części, którąm ja u niego stargował, i żądał już temu dwie lecie; płacze na mię: jakoż wiele na tym szkoduje, czegom sam świadom; k temu dobry człek: a to i teraz ustąpił swego własnego łanu kwoli WW. mieszczanom, gdzie niedostało im. A zatym Panie Boże daj to, abym w tych pociechach WM. m. m. pana w rychłem czasie dobrze zdrowego oglądał i z Jej M-cią m. m. panią. Dan w Nowym Zamościu dnia 22 Iulii anno Domini 1583.

WW. m. m. p. sługa Maciej Toporniczki *podstarości zameski.*

[1]) *Niewątpliwie Trzciński, (por. t. I str. 442).*
[2]) *W rkp-sie* Sytanski, *niżej* Sytanca *obok* prosyl, prosy *i* posilam.
[3]) *Zob. t. II nr. 514.*

876. Fredro Jan do Zamoyskiego. *b. m.* 23 VII 1583

W sprawach prywatnych.

Regesty nr. 21 str. 43 nr. 46.

Jan Fredro z Pleszowa, kasztellan (*s.*) sanocki, że nie widziawszy się z Janem Herbortem (*s.*) [1]), tylko z samymi pany Herburtami drugimi, sprawił to wszystko, co miał in mandatis od J-Mci. I (?) to, że był u Jej M-ci p. Koniuszynej [2]), która słucha rady JM-ci i córki swej w małżeński stan pozwala p. Staroście Stężyckiemu [3]), i na to wesele przybydź się obiecuje. Dziękuje też za list J-Mci do p. Starościnej w jego sprawie pisany. Prosi też, ponieważ Kr. JM. na kommissyą wołoską go listem swym wyprawuje, aby o tymże czasie na starostwo mógł wjachać. 23 Iulii 1583 [4]).

[1]) *Chorąży lwowski, syn Jana, wojewody bełskiego (zob. uw. 4;* Niesiecki *str. 351).*
[2]) *Według* Bartoszewicza (Tablice historyczne, Bibl. Warsz. r. 1865 II) *koniuszym był wówczas Kacper Maciejowski, ożeniony (według wiadomości* Niesieckiego, *której iednak nie jest pewien) z Herburtówną.*
[3]) *W r. 1580 starostą stężyckim był Bartłomiej Zeleński z Zelanki (t. II nr. d. 2).*
[4]) *Poczem zanotowano:* W tymże jest list Jana Herburta z Felsztyna (*s.*) chorążego do p. Fredra.

877. Zamoyski do Gdańszczan. Kraków, 29 VII 1583.

Poleca ks. Sluckiego.

Arch. państw. w Gdańsku. Abth. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Spectabilibus D-nis Proconsulibus et Consulibus Civitatis Regiae Gedanensis amicis char-mis.

Spectabiles Domini, amici charissimi.

Cum excurrere Gedanum videndi causa constituisset Ill. Princeps Alexander Dux Slucensis, etsi vel familiae eius amplitudinis, vel suae humanitatis causa omni eum benevolentia atque studio suo ultro D-tiones Vestras prosequuturas minime dubitabam, propter summam tamen, quae mihi cum illo intercedit, coniunctionem sine meis etiam litteris ad D-tiones Vestras eum venire nolui maioremque in modum a D-tionibus Vestris peto, ut omnibus rebus ita eum amplecti velint, maxime vero iis, quae digna cognitione fuerint, cum eo, qui spectandi potissimum causa illac venerit, communicandis, ut is plurimum meam commendationem apud D-tiones Vestras valuisse intelligere possit. Quod quamvis ipse, qui eo genere atque loco sit, facile vicissim de D-tionibus Vestris promereri possit, non minus tamen ego quoque partes eius libenter me susceptu-rum omnemque operam daturum me polliceor, ut nullum tam exiguum officium D-tiones Vestrae in eum conferant, quin gratissimum id mihi accidisse perspiciant. Crac. 29 Iulii 1583.

Spectabilium D-tionum Vestrarum studiosissimus Ioan. Zamoiski Cancell. et generalis Cap. sspt.

878. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 18 VIII 1583.

Poleca sprawę Warnikiusa przeciwko jednemu z wichrzycieli kurlandzkich.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890, t. IV str. 494.*

Ill-me *etc.*

Nobilem Paulum Varnikium, S. Reg. M-tis secretarium, cum bona curonica sua Christophero Zweivelio [1]) vendidisset, is vero e Reg. M-tis potestate ad turbatores Episcopatus eius non praestita huic solutione se contulerit, aequitatis ipsius ratione habita mandato suo restituendum Reg. M-tas iudicavit. Quare, etsi mea commendatione minus egere vide-

batur, quem Reg. M-tas beneficio suo dignum iudicasset, ut virum tum bonum ac benevolentia Ill-mae et R-mae D-tionis Vestrae dignissimum ego quoque maiorem in modum commendare ei non dubito, gratissimumque mihi fecerit, si cum in restitutione illa praestanda, tum aliis omnibus rebus ita eum amplexa fuerit, ut is plurimum meam quoque commendationem profuisse sibi intelligat. Ill-mam et R-mam D-tionem Vestram optime valere cupio. Cracoviae, die 18 Augusti a. D. 1583.

Ill-mae D-tionis Vestrae affinis et servitor Ioannes Zamoiski sspt.

[1]) *W oryg.* Zweiuelio, *u Nehringa* Christophoro Zwieinelio.

879. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 19 VIII 1583

List królewski objaśni go.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwyklym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 494.*

M-ciwy Księże Biskupie. Zalecam uprzejme a powolne służby swe łasce WM. m. m. p., życząc WM. dobrego zdrowia i wszech fortun.

Z listu Króla JM. wyrozumieć WM. będzie raczył dostatecznie wolą Kr. JM. o wszystkich rzeczach, o których WM., pisząc do Kr. JM., do mnie też pisać raczył. Nie mając na ten czas co innego pisać WM., zalecam powtóre uprzejme [1]) a powolne służby swe łasce WM. m. m. p. z winszowaniem WM-ci wszego dobra. Datum z Krakowa dnia 19 Augusti roku 1583.

WM. swego m. p. szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *U Nehringa mylnie:* uprzejmie.

880. Wrocławianie do Zamoyskiego. *Wrocław,* 19 VIII 1583.

Polecają sprawę kupców wrocławskich przeciwko Krakowianom.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 213 k. 338v).

Ill. et Mag. D-ne. Ill. et Mag. D-tioni Vestrae post singularem officiorum nostrorum commendationem omnia fausta ac felicia precamur.

Cum negotiatores huius urbis cives nostri nobis exposuerint, quam clementi studio ac propensa voluntate causam suam, quam isthic in aula Ser-mi Regis habent, ad intercessionem nostram Ill. et Mag. D-tio Vestra promoverit, cumque una etiam ostenderint, quanto ipsis favor et autoritas Ill. D-tionis Vestrae, quae apud Reg. M-tem suo merito plurimum valet, etiam deinceps usui atque emolumento esse possit, intermittere non potuimus, quin ad repetitas nostrorum subditorum preces priorem etiam nos petitionem Ill. ac Mag. D-tioni Vestrae quam officiosissime in memoriam revocaremus. Quoniam vero proxima actione rem propemodum confectam et duabus duntaxat per Cracovienses, proprii commodi [de] nimis forte studiosos homines, in medium allatis exceptionibus impeditam esse inteleximus, quarum altera, quod scilicet eodem molestiarum genere ipsi quoque in hac urbe afficiantur, falso penitus fundamento nititur, cum eadem illi prope, qua ipsi cives nostri in hac urbe libertate fruantur, altera de peculiaribus privilegiis nequaquam eiusmodi est, ut publico foederum atque conventionum iuri videatur debere praeiudicare, idcirco Ill. et Mag. D-tionem Vestram denuo obnixe et maiorem in modum rogamus, ut, quod ad negotium penitus conficiendum et pristinam libertatem utriusque provinciae negotiatoribus restituendam ac sartam tectam conservandam reliquum esse videtur, in eo Ill. et Mag. D-tio Vestra pro veteri sua erga hanc rempublicam singulari benevolentia elaborare, utque bono publico non tam civium nostrorum, quam ipsorum foederum tuendorum ratio habeatur, autoritatem atque gratiam suam interponere ne (*s.*) gravetur. Quod nos, ut debemus, et maximi beneficii loco semper habebimus, et omni genere gratorum officiorum vicissim promereri quam diligentissime studebimus. Datae XIX mensis Augusti anno 1583 [1]).

Consules Civitatis Vratislaviae sspt.

[1]) *Obok* (*nr. 212 k. 337v*) *z tejże daty i w tejże sprawie list do Króla.*

881. Cyrus do Zamoyskiego. Wrocław, 20 [1]) VIII 1583.

Wstawia się za Wrocławianami w ich sprawie przeciwko Krakowianom.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 214 k. 339*).

Ill. et Mag. *etc.* D-no meo gratissimo. Ill. et Mag. D-ne Cancellarie, D-ne et Patrone colendissime. Cum demissa servitiorum meorum commendatione Ill. D-tioni Vestrae felicissimos rerum omnium successus ex animo precor.

Scripsi ad Ill. D-tionem Vestram ante paucos dies me vel hoc nomine petitas ad illam amicorum commendationes in rebus per se iustis et honestis denegare non posse, ne de illius erga me singulari benevolentia, toties mihi ipsis factis declarata, minus mihi polliceri videar, quam aliis est persuasum. Quod et nunc me quodammodo movit, ut mercatoribus nostris negotii ipsorum, quod cum Cracoviensibus habent, commendationem denegare non possim, praesertim cum illud summa aequitate niti et ad conservationem bonae vicinitatis antiquorumque foederum, quae Principes nostros sarta tecta esse velle perspectum habeo, vehementer pertinere et ex communi utriusque Principis ac ipsis parentium populorum utilitate esse existimem. Quod quanto vobis planius esse novi, tanto in eo explicando sum brevior, maxime cum ex memoratorum mercatorum libello supplici Ill. Cels. Vestra totius causae statum facile cognitura sit. Unum hoc addo: habere Ill-mam Vestram D-tionem, quo me civibus hisce nostris, quibuscum intra eadem moenia habito quorumque benevolentia (ut sunt haec tempora) subinde indigeo, gratiorem possit efficere, si cognoscant me ipsis hac mea commendatione non parum profuisse, quod ego omni obsequiorum genere vicissim promereri conabor, Deum orans, ut Ill-mam D-tionem Vestram diu velit esse omni felicitate florentissimam. Datae Vratislaviae undevigesima [1]) Augusti anno LXXXIII.

Eiusdem Ill-mae Cels. Vestrae antiquus et obsequentissimus servus Ioannes Cyrus Abbas S. Vincentii Caes. M-tis etc. Consiliarius sspt.

[1]) *W kopiar. Dzik.* 20.

882. Gdańszczanie do Zamoyskiego. *Gdańsk, 23 VIII 1583.*

W sprawie okrętu szwedzkiego przysądzonego Berżewiczowi.

Arch. państw. w Gdańsku. Lib. missiv. t. 41 f. 88. Nagłówek: Ad D-num Cancellarium. Exivit 23 Aug. a. 83.

Ill-me ac Mag. D-ne, D-ne gratiosissime.

Ex humillimis litteris nostris, ad S. Reg. M-tem D-num n. clem-mum datis, nec non exemplaribus iisdem insertis Ill-tas Vestra cognoscere dignabitur, quam severe Ser-mus Svecorum Rex nobiscum expostulet ratione navis istius, quae, durante bello moscovitico ex hostili terra adveniens, hic ad instantiam Instigatoris fisci regii aresto subiecta ac tanquam commissa regio decreto Mag. D-no Berzevitio adiudicata est [1]). Etsi

autem nobis conscii simus, quod ea in re privati nihil quesiverimus, sed omnia cum ad instantiam mandatarii Mag. D-ni Berzevitii, tum ad mandata ac decreta regia facerimus *(!)*, veremur tamen, ne ea res nostris concivibus, qui magnam mercium suarum partem in Svetia hoc tempore habent, damno atque praeiudicio sit. Quocirca M-ti Reg. D-no nostro clemmo humillime supplicavimus, ut ea securitati nostrae consulere ac pro autoritate sua regia nobis ita prospicere dignetur, ne, quod mandatis atque decretis regiis obedientes pro debito officiorum nostrorum fecimus, incommodo aut exitio nobis sit. Qua in re etiam opem atque promotionem Ill-tis Vestrae officiosissime imploramus et maxime in eo, *ut,* [in] quandoquidem is, qui litteras svecicas nobis reddidit, responsum urget, tempestive et quanto celerius de voluntate Reg. M-tis certiores reddamur, ne ex mora aliquod periculum concivibus nostris oriatur. Faciet in eo Ill-tas Vestra pro munere suo senatorio rem nobis omni officiorum genere promerendam. Quam divinae protectioni diligentissime commendamus [2]).

[1]) *Zob. nr. 855: Dondangen leży w dzis. okr. goldyngeńskim gub. kurlandzkiej w środku północnej części półwyspu.*

[2]) *Obok list do Króla w tejże sprawie i z tejże daty.*

883. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 29 VIII 1583.

Zapewne Król do Inflant podąży. Pieniądze dla wojska będą.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 495* [1]).

Illustris et R-me D-ne, D-ne et affinis observandissime. Zalecam uprzejme *etc.*

O rzeczach, które się tam dzieją w Inflanciech, że WM. m. m. p. pisać i oznajmować mi raczysz, WM-ci wielce dziękuję. Widzę dobrze, i sam także J. Kr. M. baczyć to raczy, że trzeba na pilnej mieć pieczy tam tę prowincyą, i ledwie sam J. Kr. M., ułacniwszy się, nie będzie chciał tam excurrere, aby tem lepiej mógł wszytko opatrzyć. Co się dotycze zapłaty żołnierzom, o tę ile mogę najwięcej sollicituję, i aczkolwiek insze niemałe onera J. Kr. M. ma na sobie, jednak i dalej sollicitować o to nie zaniecham, awa (*s.*) obmyślić się będzie mogło, jakoby się jem wżdy uczyniło dosyć. Z tym w łaskę się WM. swemu m. p. pilnie zalecam. Dat. w Krakowie die 29 Augusti 1583.

WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie w w. 1 wydrukowano* affatim observantissime; *w w. 4 po* sam *opuszczono* także; *w w. 10 wydrukowano* owa; *w w. 12* pana *zam.* panu; *opuszczono* die.

884. Zamoyski do Ponętowskiego. Kraków, 29 VIII 1583.

Zawiadamia go o starciu pod Piltyniem.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 185 k. 314). Nagłówek: Ad Iacobum Ponetovium Reg. M-tis apud Regem Daniae Legatum.

Generose Domine, amice charissime.

Postquam D-tionem Vestram Reg. M-tas a se dimiserat, pro eo, quod Ser-mo Daniae Regi facturam se per D-tionem Vestram renuntiari iusserat, suaque non cum amico modo ac vicino principe, sed cum quovis etiam infimo dictorum suorum constantia tuenda statim tum fecit, ut litteras ad Locumtenentem suum in Livoniam daret, quibus et de iis, quae ante acta erant, priusquam fierent, consulendum se fuisse perscriberet et, ut militem omnem, quem ad Piltenam missum audierat, revocaret ab omnique deinceps abstineret, ei mandaret. Id cum ipse, ut Reg. M-tem velle intellexerat, omni studio exequi iam instituisset atque aliquas litteras ad Penkoslavium, qui cum copiis quibusdam circa Piltenam tum erat, dedisset, quibus Reg. M-tis tota hac de re voluntatem ei significabat, accidit, ut unae ex iis a praesidio Piltenensi interciperentur. Poterat tum omnis armorum vis utrinque conquiescere, quique in praesidio erant tractationis cum Ser-mo Daniae Rege exitum expectare, si nimirum eum, quem debebant, modum statuere sibi potuissent ac, discessus Penkoslavii laetitia hostilisque animi odio longius provecti, non satis sibi, si intra moenia ipsa pacati consistere possent, udicassent, *n*isi [vi] et discedentes nostros clade aliqua affecissent. Etenim retrocedere militem conspicati, iusto equitum ac peditum numero, tormentis etiam quibusdam bellicis levioribus simul eductis, trium dierum itinere ad sex millia eum progressum insecuti, tandem cum in pago quodam omnium rerum ignarus consedisset, mox summa cum vi tertia nocte adoriuntur. Fuit sane ea fortuna proelii eius, ut, cum nostri collectis animis contra vim se defenderent, qui vim facerent, magna cum suorum strage ex eo loco, in quem, cum intra munitiones suas pacate continere se potuissent, sua sponte se commiserant, inferiores se reciperent [1]). Quae ideo ad D-tionem Vestram perscribenda iudicavi, ut, si aliqua forte huius rei mentio apud Ser-mum Daniae Regem fiat, qucmodo gesta ea sit, cum ipsa sciret, tum constanter Ser-ti eius confirmare posset.

D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Cracovia (*s.*) die XXIX mensis Augusti anno MDLXXXIII [2]).

[1]) *Zob. nr. 903. Szczegółowy opis powodów (nieco inaczej) i przebiegu tej drobnej ale krwawej utarczki znajduje się w liście Jerzego Radziwiłła do Króla z 13 VIII z Rygi, zapisanym w Lib. leg. na str. 346—348v (nr. 222); tamże jest zdanie sprawy z rozmieszczenia wojsk polskich po zamkach.*

[2]) *O skutku poselstwa Ponętowskiego, zob. nr. 903 uw. 1.*

885. Włodek Stanisław do Zamoyskiego. Trembowla, 1 IX 1583.

Z wyprawy na poskromienie kozaków.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 66 nr. 13. Oryginał własnoręczny, miejscami wyblakły, ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Jaśnie Wielmożny a mnie m-ciwy panie. Służby swe zalicam w łaskę WM. m. m. p.

Iżeśmy się nie ruszyli z wojskiem do tech kozaków, *te*dy się temu folgowało, jakom przetym (*s.*) ku WM. swemu m. panu pisał, aby się byli działa odebrali, które już mieli byli słudze memu wydać i na zamek Bracławski dać przy JM. panu Staroście Bracławskim, ale iż się *z* strony dowiedzieli, żeśmy (*s.*) się mieli ruszyć, tak powiedzieli, że się temu wojsku wolimy bronić temi działy. Nam, iżeśmy do Sędziaka [1]) posłali, o to idzie, aby się działa oddali i już zołądz (*s.*) tak mi hospo*dar* pisze, że się wrucił (*s.*) z Tehinie i czeka przy nim od Beglerbeka [2]) odprawy, bo go Sędziak nie chciał bez wiadomości Beglerbegowy odprawić; wszakże za rozkazaniem J. Kr. M. i WM. m. m. p. zaraz tam z woj*ski*em idę. Zatym sam siebie i służby swe w łaskę WM. m. m. pana zalicam. D*an* z Trembowli 1 Septembris a. 1583.

WM. m. m. pana szwag*ier* i sługa Sta*nisław* Wlodek Hali*cki* Kołomyj*ski* Sta*rosta* r. wł. [3]).

[1]) *Zapewne sandżakbeg (naczelnik sandżaku, t. j. obwodu) tehiński.*

[2]) *Zapewne beglerbeg (wielkorządca, namiestnik) Grecyi, bo z nim z powodu tych wypadków prowadzono rokowania* (Heidenstein, Rerum *str. 213, 214*).

[3]) *Później kasztelan lwowski, wojewoda bełski, mąż Elżbiety Zamoyskiej, siostry przyrodniej Jana* (Niesiecki).

886. Possewin do Zamoyskiego. Ciężkowice, 15 IX 1583.

Z królem szwedzkim rzecz da się załatwić przez komisarzy.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 216 k. 341).

Illustrissime Domine.

Non poteram omnia isthic perlegere, quae mihi ex Svetia perscribebantur, feci in itinere (*S.*), caput autem quarundam litterarum mitto Vestrae Ill-mae D-tioni praeter eas, quas Illustris illius Regni Cancellarius, Regis affinis, mihi miserat, quarum exemplum misi per R-mum D-num Legatum ad Vestram Ill-mam D-tionem [1]). Quid ego ei responderim quidve *(?)* nunc respondeam Secretario Regis Svetiae, erit integrum perlegere. Omnino videtur mihi, ut Svetiae Rex repetit, quae dudum petierat, posse accidere, ut tractatio instituatur utriusque rei et Narvae et repetitarum pecuniarum, uti nunc cum Caesare fit. Id vero expedire, ut corda/e [re] (uti solet) D-tio Vestra Ill-ma litteras mihi scribat, quas in Svetiam mittere possim per hominem certum, quem illuc Cassovia reditus alligabo. Cum vero per commissarios tota illa res transigenda fuerit, non despero faciliora omnia futura, quam si cum illo Rege ageretur. Et Stetinensis compositionis recordatur Vestra D-tio Ill-ma, quae inter eum Regem et Danum tamen secuta est ac perdurat. Porro litterae D-nis Vestrae Ill-mae ad me scriptae isthic apud R-mum D-num Legatum, sive apud Patrem Thomam Sallium, qui est apud S. Stephanum, relinquantur.

Commendo res nostras diligenter et ego diligentissime agam res vestras. Omnia faustissima precor. Ex Cescovice [2]) die 15 Septembris, perendie futurus ad prandium Deo dante Cassoviae [3]), vel sequenti die. Interim equitamus et navigamus. Omnia, rogo, ut annuntiet Regi meo Ser-mo. Anno 1583.

D-tionis Vestrae Ill-mae fidus servitor in Christo Ant. Possevinus ss pt.

[1]) *W Lib. leg. zapisano pod nr. 217 k. 342 list kanclerza szwedzkiego Mikołaja* Gildenstirn, *barona* in Ludholm et Tollewik *(?)*, *dat.* ex regia Stokholmia XVII m. Iulii, *oraz pod nr. 218 k. 342v wyciąg* ex litteris Nob. Nicolai Ioannis Brasch, primarii consulis civitatis Stocholmensis *(s.)* et Regis Svetiae secretarii, *dat.* Stocholmiae die D. Magdalenae—*obydwa do Possewina w sprawie utrzymania pokoju pomiędzy Polską a Szwecyą.*

[2]) *Ciężkowice, m-ko w dzis. pow. grybowskim nad rzeką Białą* (St. Geogr.).

[3]) *Koszyce węgierskie.*

W Lib. leg. nr. 208 k. 334v jest list polecający Króla do Elektora Saskiego z dn. 12 IX dla Possewina, który będzie u niego (ut omnes Principes communi opera consilia

studiaque sua cuncta conferant) *po ukończeniu układów z Berżewiczem* (*zob.* Heidenstein, Rerum *str. 215*).

887. Possewin do Zamoyskiego. Koszyce, 21 IX 1583.

O propozycyi odszkodowania terytoryalnego za Zatmar.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. 94 f. 320, odpis własnoręczny (?) Possewina dla kardynała di Como. Kopia w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H IV str. 451.

Mittimus Reg. M-ti tabellarium iis de rebus, de quibus hic hactenus egimus. Caesariani multa dixere; rogatu meo ex regestis Camerae, quidquid unquam patrimonio regio Satmarii et pertinentiarum exactum est, quidquid item ex Nagibania [1]) iisque, quae nunc offerunt, perventum est ad Caesarem, tradidere. Haec omnia mitto Reg. M-ti [2]). Ea ad duo millia et nescio quae centena in ordinariis reditibus. Haec Nagibaniae et reliquorum locorum, numeratis, quae ex conductione fodinarum [fed] afferuntur, superant undecim millia. Qui hic sunt: D-nus Rubinis [3]), D-nus Nogarola, Episcopus Varadiensis et camerales mirantur Reg. M-tem desiderantem Caesaris amicitiam et publicum bonum ac suae dignitatis in hoc negotio rationem habentem, cur non acceperit oblatas res. Fusius omnia perscripsi Reg. M-ti. Ac tamen heri certum tabellarium mutatis equis ad Caesarem misi, ut, si ea, quae petiit Reg. M-tas, possimus assequi, id quamprimum fiat. Plus in hac re desiderio obsequendi Regi Ser-mo facio et feci, quam quod certas rationes videam hactenus, cur, nisi plura consequamur, detrectet Reg. M-tas et quae oblata sunt. Obsecro Vestram D-tionem Ill-mam, ut in eo partes suas ponat, et Deum vivum testor me haec omnia ex animo et sincerissime dicere. Id unum doleo Vestram D-tionem Ill-mam non esse apud Ser-mum Regem, non ut de Eius Reg. M-te quidquid addubitem, ubi omnia perpenderit, quae nondum ad eum liquido missa fuerant, sed ut initium maximi boni, quod post hoc moliri vellet Deus, ne impediatur. Quod si Vestra D-tio Ill-ma Cracoviae reperietur, licebit ei per me fasciculum ad Reg. M-tem missum resignare, sic ut, iisdem litteris perlectis, illum illico per praesentem tabellarium mittat. Oro, obsecro, flagito, ut D-tio Vestra Ill-ma in hac re ita se exerat, ut Deus praemium pacis sibi familiaeque et praesenti et futurae tradat cumulatissime. Vereor autem, ne verbis destruatur ab aliquibus id, quod facto possemus summa cum Reg. M-tis dignitate perficere. Sed Deus

denique vincet, ut spero. Is Vestram D-tionem Ill-mam impleat omnibus bonis amen. Cassoviae *etc.*

[1]) *Nagibania, Neubania, Nagy-Banya, niem. Frauenstadt, starożytna osada górnicza na Węgrzech, na granicy siedmiogrodzkiej* (Univ. Lex.), *w dzis. komitacie szatmarskim* (W. Enc. Pow. Ill.).

[2]) *W Lib. leg. tej korespondencyi niema, jest tylko odpowiedź „ostateczna" Króla* (*zob. załącznik*) *a obok* (*nr. 206 k. 333v*) *list do Berżewicza, zawiadamiający o wysłaniu jej do Possewina.*

[3]) *Może Ruberus, Rueber Jan, starosta jeneralny wyższych Węgier* (Przeździecki Jagiellonki polskie, *t. V str. CLV; t. II. nr. 628*).

888. Zamoyski do Goślickiego. Zamość, 22 IX 1583.

W sprawie brunświckiej.

Archiwum minist. spr. zagran. w Moskwie. Archiw Carstwa Polskawo. Snoszenia Polszy z Braunszweigom. Swiazka 6 (1535—1608). Kopiaryusz listów, dotyczących sprawy brunświckiej, pisany ręką jednego z kopistów Zamoyskiego, wręczony (roku ?) w Zamościu Piotrowi Cieklińskiemu ze zleceniem wysłania przez Montelupi'ego do Skrzetuskiego, sekretarza królewskiego, bawiącego w sprawie brunświckiej za granicą. Nagłówek: Ad D-num Laurentium Goslicium [1]) a D-no Cancellario.

Reverende Domine, amice honorande.

Quae D-tio Vestra ad me scripta misit, ea, optassem sane, cum aliis quoque Senatoribus, maxime autem cum D-no Archiepiscopo communicari prius potuissent. Nunc vero in tanta temporis angustia ne ad consideranda quidem satis spacii mihi aliis et*iam* rebus hoc tempore occupatissimo dari intellexi. Accessit ad hoc incommodi, quod pactorum, ad quae omnia referenda sint, exemplum nullum habeo, neque D-tio Vestra miserat. Ex iis tamen, quae in mentem mihi venerunt, Reinoldum scriptum quoddam concipere iussi, quod cum hisce ad D-tionem Vestram mitto [2]). D-tionis Vestrae, cui, cum hactenus in negotio hoc processerit, perfectio et*iam* incumbit, eritconsiderare, quae causae maxime conveniant, potissimum vero, ne quid a pactorum verbis discrepans sit. Nonnulla, quae in scripto a D-tione Vestra misso expedienda mihi videbantur, in margine et*iam* annotari iussi. Quod reliquum est, D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Zamoscio, die XXII mensis Septembris anno D-ni MDLXXXIII.

[1]) *Sekretarz królewski, używany w sprawach dyplomatycznych, późn. biskup* (*nr. 712 uw. 3; por. nr. 895*).

[2]) *List Heidensteina odszukał łaskawie Dr. Władysław Konopczyński. Niestety, oprócz wiadomości, że* scriptum, quod concepimus, cum hisce ad D-tionem Vestram mittimus, *zawiera tylko wzmiankę, że chodzi głównie o to,* an restandi aut alienandi partis permissa Ill-ma D-na Sophia (*Jagiellonka. ks. Brunświcka*) fuerit. *Wobec nieuporządkowania i obszerności działu „stosunków Polski z Brunświkiem" trzeba było na tem poprzestać.*

W Lib. leg. nr. 181 k. 307v jest praescriptum legationis S. Reg. M-tis ad Ill-mum Principem D-num Augustum Saxoniae etc. Ducem - - - datum G-so Ioanni Myskowski S. Reg. M-tis secretario Cracoviae die X m. Iulii a D. 83 *w sprawie brunświckiej oraz pod nr. 182 k. 309 nota:* Eaedem mutatis mutandis ad Electorem Brandenburgensem. *W tejże sprawie jest nr. 244 k. 395v do Elektora Brandenburskiego dat. z Brześcia w listopadzie bez daty dziennej.*

889. Zamoyski do Wrocławian. Kraków, 23 IX 1583.

Przyznano im wolność handlu pomimo trwania sprawy.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 210 k. 336).

Spectabiles Domini, amici charissimi.

In causa negotiatorum civium suorum, quam cum Regiae M-ti [te] D-no meo clem-mo, tum mihi D-tiones Vestrae commendarunt, quid actum sit, ex Joanne Matthaeo Vackero, viro ob doctrinae atque ingenii praestantiam cumprimis mihi probato, cognoscent. Factum autem id est, quod unum hoc tempore partim ob Reg. M-tis negotia, partim alias etiam causas fieri potuit, ut, dum utraque pars suas quasdam rationes urgeret, cognitio eius vel ad comitia proxima, ad quae proprie pertineret, vel, dum commissarii a Caesarea atque Reg. M-tibus convenirent, proferretur, interim D-tionum Vestrarum civibus libera negotiandi facultas mandatis eam in rem editis tribueretur. Cum autem idem Vackerus de mea quoque erga D-tiones Vestras benevolentia coram eis confirmaturus sit, non pluribus etiam eam testificandam existimo, quam, si posthac quoque aliqua in re studio operaque mea eguerint, qui pro mei quoque muneris ratione omnia, quibus mutua inter Reg. M-tis subditos et vicinos benevolentia conservetur, facere me debere intelligam, nulla in re desiderari ea passurum. D-tiones Vestras optime valere cupio. Cracovia (*s.*) die XXIII Septembris anno LXXXIII.

890. Zamoyski do Possewina. Kraków, 27 IX 1583.

O korespondencyi z Królem i z biskupami. Dziwi się stanowisku Szwecyi. Wiadomości od Radziwiłła o Turcyi.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 219 k. 342v).

Litteras D-tionis Vestrae R-mae, quibus de Zatmariensi negotio ad me scribit, cum eo tempore redditae mihi essent, quo Reg. M-tas profecta iam hinc erat, quod solum tum facere potui, cum meis ad Reg. M-tem misi. Cum autem existimem me et primo quoque tempore responsum a Reg. M-te habiturum et deinde Lublini eam assecuturum, utrumque libenter faciam, ut et, quicquid ab illa responsi accepero, quamprimum D-tioni Vestrae significem et, cum ad Reg. M-tem pervenero, si quo alio dicto aut facto adhuc opus erit, diligenter praestem. Litterae ad R-mum D-num Episcopum Cracoviensem et Plocensem R-mo D-no Nuntio traditae sunt [1]). Adiunxi ad eas, quae a Reg. M-te ad D-num Episcopum Cracoviensem erant [2]), alias etiam meas copiosissime, ac eo omnino argumento, quo D-tio Vestra R-ma scriptas misit, exaratas, quas et ipsas non nullius momenti fore mihi persuadeo. Cumque priusquam ex hisce locis discedam, ex nobilibus etiam meis aliquem, qui eum meo nomine invisat eique valedicat, officii causa missurus ad eum sim, per eundem coram etiam ea de re monere eum non praetermittam. Cancellarii et Secretarii Regis Svetiae litteras [3]) Reg. etiam M-ti ostendi: mirari sane eam sentio inter gravissimas offensiones leviorum rerum a bonis illis viris mentionem fieri.

Quamvis autem iniuria in intervertendis a tergo arcibus livonicis, postquam de obsidenda Plescovia consilium suum Reg. M-tas aperuisset, et dum ea ipsa obsidione plescoviana ac ad arces eas deserendas cogendo hoste Reg. M-tas occupatur, ita insignis sit, ut et notissima omnibus sit et gravissime Reg. M-tem laeserit, cum tamen ad eam singularis etiam quaedam contumelia accesserit, qua in Reg. M-tem atque nomen Polonicum invectus est, maiorque existimationis quam fortunarum, quamvis ne eae quidem negligendae sint, inter principes cura haberi et soleat et debeat, rectius bonus ille Rex faceret, si de eo potius, quomodo pro tam insigni iniuria Reg. M-ti satisfaceret, cogitaret. Scripsit ad me Ill. D-nus Christopherus Radivilus, Marschalcus Lituaniae [4]), affinis meus, nova quaedam in rem si saperent ac temporibus uti vellent christianorum *(!)*, maxime vero minus prospero successu bellum a Turcis geri angique eos vehementer tum longinquitate, tum diuturnitate belli, idque passim detrectari, multosque ac in his Bassas etiam nonnullos vi ad id cogi, ex quibus cum Tripolitanus Bassa ipse etiam id subterfugeret, uxorem eius, sororem Caesaris ipsam, ut virum deprecaretur, Constantinopolim ivisse, infecta autem re remissam, Bassamque, quamvis invitum, ad bellum compulsum. D-tionem *etc.*

[1]) *Por. nr. 892.*

[2]) *W Lib. leg. nr. 207 k. 334 jest list królewski do biskupa krakowskiego dat. w Krakowie 12 Septembr. w sprawie oddania Towarzystwu Jezusowemu domu, należącego do parafii św. Stefana — jako nagrody za zasługi Possewina.*

[3]) *Zob. nr. 886 uw. 1.*

[4]) *Mikołaj Krzysztof Sierotka, ks. na Ołyce i Nieświeżu, syn Mikołaja Czarnego, marszałek w. lit., późn. kaszt. trocki, wojew. trocki, wileński* (Wolff, Senatorowie); *dążąc do Ziemi Świętej 17 IV 1583 wyjechał z Wenecyi do Trypolisu* (Kotłubaj, Galerya nieświeżska (*s.*) portretów Radziwiłłowskich, Wilno r. 1857, *str. 313*).

891. Zamoyski do Gdańszczan. Kraków, 29 IX 1583.

W sprawie sądowej prywatnej.

Archiwum państw. w Gdańsku. Abt. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym.

Spectabiles Domini, amici charissimi.

Institit apud me continuis precibus haec femina, ut in iure suo consequendo, quod illi cum Martino Lidzmano Żilechio et Landzina civibus D-tionum Vestrarum intercedit, eam mea etiam commendatione apud D-tiones Vestras iuvarem; id eo libentius feci, quod intelligam aequitatis ipsius eam, quam par est, D-tiones Vestras ultro rationem habituras. Gratissimam tamen rem mihi D-tiones Vestrae fecerint, si ultra eam suam voluntatem plurimum etiam meam commendationem apud se valuisse ostenderint. Quas bene *etc.*

892. Possewin do Zamoyskiego. Koszyce, 5 X 1583.

O rokowaniach z Cesarzem. W sprawach zakonu. O sprawie szwedzkiej i duńskiej. Szereg wiadomości o zamiarach Turcyi i ruchach wojsk tureckich.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 221 k. 344). W „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H. IV str. 463 odpis z kopii Watykańskiej (Nunz. di Germ. 94 f. 330) [1]).

Illustrissime Domine.

Binis Vestrae Ill-mae D-tionis litteris, quae superioris mensis diebus XXVII et XXVIII fuerant datae, non rescripsi statim, quod eramus (uti et sumus) in expectatione responsi caesarei ad ea, quae novissime per duos tabellarios eius Caes. M-ti scripsimus. Ac cum mittendus mihi

Cracoviam esset unus e nostris, eas me accepisse a Vestra Ill-ma D-tione litteras omnino significandum duxi, et ita accepisse, ut, quidquid scriptione ad R-mum D-num Episcopum Cracoviensem et uberioribus pollicitis officium et studium Societati nostrae exhibuit, id Societatem ipsam et me aeterno beneficio affecerit. Spero autem negotium illud tanto praesidio nixum [1]), Reipublicae vero et religioni unicum sine dispendio et sine tumultu remedium, sic futurum cordi Vestrae D-tioni Illmae, ut, licet restaret aliquis nodus, is tamen pro eius sapientia et autoritate dissolvatur. Quod ad Ser-mum Svetiae Regem attinet, verissima putantur, quae affert Ill-ma D-tio Vestra. At quod dissimulatum est cum Nemaiovio (*s.*) quodque cum amico Bezoari [2]) factum est, ut maiora anteverterentur incommoda, nil nocebit, si cum eo Rege fiat, cui Danus offensus addere stimulos posset, Dano autem affines Germaniae Principes litteras et alia instillare, eo fortassis tempore, quo satius est Regnum esse expeditum sive ad intestinos morbos sanandos, sive ad maiora damna, si quae imminerent, avertenda. Ac quicquid horum sit, illud certe a Christianis Regibus inprimis cogitandum est, ut aliquid Christi rebus suis immisceant, nempe ut oblivione iniurias illatas interficiant, ac si quis minus sapit, non propterea populi plectantur et sanguis fundatur. Alioquin et ethnici hoc faciunt, illud autem si propter Christum fiet, certe non erit, ut theologi (quod quibusdam [3]) aliquando obiectum est) habeamur, sed ut reipsa christiani simus, quibus et reipsa Christus non erit malus compensator. Regem ego (*s.*) Ser-mum Svetiae tractavi, qui, si quo impetu naturae fertur, hic illico desidet, et vero is certe sanguinarius non est. Quod si quid in livonico negotio (quicquid rebus, quae sibi debebantur, tam diu dilatis obtenderit) peccatum sit, id curandum est, ut sanetur, non ut incurabilius fiat, sin denique aequas conditiones recusaverit, tanto maiore praesidio Reg. M-tis causa nitetur, exitumque feliciorem inveniet. Ac si demum ad alia veniendum foret, Deus ipse causam melioribus adiudicabit. Ego igitur interim agam pro more meo libenterque in me ipsum, quicunque existimantur impetus esse illius Regis ac rationes Reg. M-tis, excipiam, dum pax in nomine Domini fiat, quam D-tio Vestra Ill. (ut spero) non minus curabit senator, quam bellum administravit [1]) imperator exercitus. Iam vero, quod Tripolitana ab Ill. D-no Radivilio scripta mihi de Turcicis rebus scripserit, summas gratias ago, sed quae nos hic cognovimus, iam secus habent. Est Budae, qui eiusmodi res explorat, vir navus et prudens: is litteras generali huic Capitaneo [4]) dedit, quibus scribit Beglerbecum Graeciae Danubio traiecto contendisse in Moldaviam, fortasse privaturum principatu Petrum atque ob res a Cosacis attentatas aliquid gravius moliturum. Per hosce autem dies in

praesidiis magnas tormentorum explosiones et acclamationes fuisse Turcarum, laetantium filium Persae persicique exercitus Imperatorem a Turcis captos et persicas copias trucidatas. Addit tamen is, qui haec scribit, non putare se haec vera, sed id fieri, ut Moldavi et Valachi terrore concepto facilius in officio contineantur. Apud autorem fides esto. Apparatus sane Turcici in annum insequentem adversus Christianos non minimi neque falsi aliunde feruntur. Quare huc cogitatione seria incumbendum est. Nam et Transylvanis Turcas minari non obscure [5]) nobis inde significatur [5]), licet hoc (quod sciam) neque hic rescisca-tur, neque rescitum velim, ne ii, qui vel timidiores habentur, vel cordatiores sunt, putarent negotii, quod agimus, exitum esse differendum, quod a Turca adversus se, tamquam iam foederatos cum Ser-mo Rege, clades aliqua esset inferenda. Sed Deus haec facile sanare omnia potest, si boni aemulatores fuerimus. Heri sole occumbente tabellarium certum equis citatis misi Viennam, ubi adhuc Caesar sex vel octo dies erat substiturus. Litteras, quas mihi Ser-mus Rex Sendomiriae scripsit, 26 die superioris mensis descriptas, mutatis aliquibus verbis, ut mitius acciperentur, eo misi una cum iis rationibus, quas in adiuncto mearum ad Ill-mum Traucen litterarum exemplo legere poterit. Haec omnia prius cum D-no Berzevicio contuli, uti et reliqua facio omnia. Ea, obsecro, Ill. D-tio Vestra Ser-mo Regi mittat quamprimum, aut, si apud Eius Reg. M-tem fuerit, ostendat una cum his litteris. Neque vero respondeo Eius Reg. M-ti, quod tandem aliquid solidi velim mittere, ubi Caesar responderit; sciat interim Rex me ea fide haec agere, quam unam in me hactenus semper agnovit. Omnia felicissima precor Vestrae D-tioni Ill. Cassoviae *etc.*

[1]) *Mając Lib. leg., kopii odpisu tego do Rzymu do kolacyonowania z tamtejszą kopią nie posyłałem. Mimo to skorzystałem z niej, drukując według niej na str. 219 w w. 6* nixum *w Lib. leg. tak napisane, że czyta się* iurum, *a kop. Dzik. odpisał je* iurium, *i kilka drobnych poprawek, które inaczej trzeba byłoby podkreślać jako emendacye (na str. 220 w w. 3* captos *zam.* captus. *na str. 219 w w. 9* ad *zam.* et, *na str. 219 w w. 1d.* attentatas *zam.* attentata. *Na str. 219 w w. 33 zostawiłem* administravit, *zam. którego w tej kopii jest* administrabit. *Niżej notuję dwie odmianki.*

[2]) *Bezoar, nazwa środka leczniczego, szeroko wówczas stosowanego.*

[3]) *W kopii z „Tek“* mihi.

[4]) *Zapewne Rueber (zob. nr. 887 uw. 3).*

[5]) *W kopii z „Tek“* D-nus Covasovius significat.

393. Zamoyski do Uhrowieckiego. Urzędów, 7 X 1583.

Nakazuje wydać chłopa zbiegłego do Zamościa.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 12. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem: JM. Panu Wacławowi Uhrowieczkiemu Podkomorzemu Chełmskiemu Panu a bratu mnie wielce łaskawemu.

M-ciwy panie Bracie. Zaleciwszy powinne służby swe w łaskę WM. etc.

Powiedział mi tu p. Ostrowski [1]), że mu snadź uciekł poddany jego i z żoną do Zamościa, którego zową Stanisław Bienczyk. A tak proszę, racz WM. do p. Wnuka [2]) pisać, żeby mu go wydał [3]), dowiedziawszy się pierwej statecznie, jeźliby jego był. Z tym się łasce WM. zalecam. Dat. z Urzędowa [4]) die 7 Octobris 1583. WM. brat i sługa

J. Zamoiski sspt.

[1]) *W z. chełmskiej osiadli byli Ostrowscy h. Nałęcz* (Niesiecki).

[2]) *Wojciech Wnuk Słowieński, wójt zamojski* (*t. II nr. d. 31*).

[3]) *Na dolnej połowie tejże stronicy arkusza napisał własnoręcznie Uhrowiecki:*

Mój łaskawy panie Wnuku. Iż wola i rozkazanie JM-ci jest, aby tego hłopa (*s.*) panu Ostrowskiemu wydano, o którego tu JM. w liście pisze, na więtszą pewność list tenże WM. posyłam. A tak racz go WM. wydać. Zatem się łasce WM. zalecam i dobry przyjaśni (*s.*). *Z* Sielca (*Sielec, dawniej podobno Siedliska, w pow. chełmskim:* Sł. Geogr. *str. 527a*) 11 Oct. a. 1583. WM. dobry przyjaciel Wacław Uhrowieczki pod. Helm. (*s.*).

[4]) *Dziś osada w pow. janowskim, za Batorego miasto; odbywały się tam roki ziemskie* (Sł. Geogr.).

894. Zamoyski do Possewina. Lublin, 10 X 1583.

Dlaczego Król obstaje przy Zatmarze.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 220 k. 343v).

R-me D-ne, amice honorande.

Quae [Qui] de rebus cum ad Reg. M-tem tum ad me superioribus diebus D-tio Vestra R-da scripsit, cum ad eas ante meum in aulam adventum statim Reg. M-tas D-tioni Vestrae responderit, quae sententia de iis illius sit, ex litteris eiusdem perspexisse D-tionem Vestram minime dubito. Cum autem duplicata earum litterarum exempla D-tio Vestra misisset, accidit, ut alterum earum in me incideret; id et cum meis ad Reg. M-tem statim misi et partim per litteras, partim coram, postquam huc venissem, diligentissime ea de re cum Reg. M-te egi. Video autem suas quasdam rationes, cur villarum earum restitutionem tantopere urgeat, M-tem Reg. habere, maxime vero quod, cum non ad se solum,

sed alios etiam eiusdem rei consortes ea pertineat, non sui modo, sed suorum etiam iuris et aliorum de se opinionis rationem habendam sibi intelligat. Itaque, *quod quidem* [1]) hactenus fecit, ita posthac etiam, quo ad optatum tandem finem negotium perducatur, omni studio D-tio Vestra incumbet persuadebitque Caes. M-ti, quamprimum firma saltem certae cuiusdam coniunctionis fundamenta hac re iacta fuerint, brevi eos tanquam uberes Reg. M-tis erga se studii fructus ex ea percepturam, qui tam exiguarum possessionum commodum, quod tamen apud tantum Principem in nulla omnino aestimatione esse possit, non modo compensaturi, verum superaturi etiam facile sint.

Quod reliquum est, quam optime D-tionem Vestram *etc.*

Lublino X Octobris anno LXXXIII.

[1]) *Jak w nr. 839; w kopiar. Dzik.* quidem.

895. Nidecki do Zamoyskiego. Kraków, 11 X 1583.

W sprawach kancelaryjnych.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II. pl. 47. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Illustri et Mag-co D-no D-no Ioanni Zamoiski Regni Poloniae Cancellario et exercituum summo praefecto Cracoviensi Margemburgensi (*s.*) Belzensi Knesynensi (*s.*) etc. Capitaneo D-no colendissimo.

Ill. et Mag. D-ne, D-ne colendissime.

Świadek mi Pan Bóg i sumnienie moje, ale nawet i pan Bech [1]) oculatus testis, żećbym był rad akkomodował się we wszytkim rozkazaniu Króla JM. i wolej WM., ale ciężka choroba moja, która jako mię naszła dziś dziesiąty dzień, tak mię puścić nie chce (febrąć ją zową, ale ta oszukałaby nie jednego doktora), nie dopuściła mi z miejsca się ruszyć. Jednak co się mogło przez moje naleść, nie owszem praktyki, (*S.*) in ista agitatione zdrowia mego, oddawałem to panu Bechowi. Bęły cztery listy pargaminowe, wprawdzie nie barzo potrzebne, ale się mu ich brać nie zdało; jednak jakom z niego zrozumiał, posyła do WM. instrukcyą taką i takie listy, z których się każdy będzie mógł sprawić in hac causa. Ostatek dołoży ks. Goslicki, który jest impossibile żeby nie miał mieć przy sobie saltem copias tego, z czym był odprawion novissime z Warszawy w tymże poselstwie [2]). Będęli ja potym zdrowszy, a będzie rzecz potrzebowała więtszej inkwizicyej między rzeczami Królowej Jej M., tedy jako we wszytkich innych rzeczach, tak i w tej

non deerit fides mea przeciwko Królowi JM. i studium przeciwko WM. A z tym się i z chorym zdrowiem swoim oddawą*m* WM. swemu m-ciwemu panu. Dat. Crac. die 11 mensis Octobris anno Domini 1583.

Ill. Mag. Vestrae

Namyślił się zaś pan Bech wziąć te cztery listy, którem mu ja też rad oddał.

servitor obsequentissimus A. Nideczki *praepositus varsoviensis.*

[1]) *Maciej Bech, sekretarz królewski (zob. t. II nr. 607 uw. 7).*

[2]) *Por. nr. 888 : zapewne i tutaj mowa o sprawie brunświckiej.*

896. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Królewiec, *19* / 9 X 1583.

O rokowaniach z Danią objaśnią listy. Trzeba zapobiedz gwałtom żołnierzy w biskupstwie kurońskiem.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 236 k. 382v).

Dei gratia Georgius Fridericus *etc.*

Ill. D-tionem Vestram facile arbitramur eorum, quae cum legatis nostris de difficili et periculosa controversia, quae inter S. Reg. M-tem D-num nostrum clem-mum et Ser-mum Daniae Regem de Ducis Magni in Curonia relictis bonis suboriri tum videbatur, amice et secreto communicari et, quae nostra de amica inter tantos reges, affinitatis et vicinitatis iure sibi coniunctissimos, transactione instituenda sententia fuerit. Quapropter pro eo, quo erga utrumque Regem observantia et studio ferimur, facere non potuimus, quin ad Ser-mum Daniae Regem per peculiarem hominem et primarium aulicum nostrum ea de re subito litteras daremus eiusque Ser-tem ab omni hostilitate ad legitimas vel iuris vel amicae et aequabilis transactionis vias deflectere et pro necessitudine nostra etiam atque etiam hortari studeremus. Qua in re qui nostri conatus eorumque successus fuerint, ex litterarum nostrarum, quas ad Daniae Regem dedimus, eiusque Ser-tis responsi exemplis (quae S. Reg. M-ti una cum responsis etiam duorum Electorum transmisimus) et Ill-tas Vestra non obscure intelliget [1]). Quia vero in hac causa tantum profecisse nobis videmur, ut utrinque armis et violentia depositis [2]) sine ulteriori miserorum subditorum calamitate et inani sanguinis profusione vel per legitimae cognitionis, vel amicae transactionis remedia huius litis eventus

salutaris exspectari possit, Ill-tis quoque Vestrae partium erit pro autoritate sua efficere, ut, quod Ser-mus Daniae Rex facere recepit, ex partibus quoque S. Reg. M-tis ab omni violentia, caede, incendiis omnibusque hostilitatis indiciis et graviorum offensionum causis milites arceantur et de pacificatione constituenda cogitationes suscipiantur. Inprimis vero R-mus Episcopus Vilnensis et Ill. Curlandiae Dux admoneantur, ut cohortes suas, de quarum nimia violentia istius Curoniae Episcopatus subditi denuo apud Daniae Regem graviter conquesti sunt, a violentis irruptionibus revocent et in officio contineant. Ad eam rem etiam utrinque tentandam in magna et viarum et aeris (qui in iis partibus insalubrior est) incommoditate ad Curoniae ipsos fines Grobinum usque ipsimet progressi sumus et tam S. Reg. M-tis militum praefectos, quam Curoniae Episcopatus homines ad tranquillitatis et pacis studia, quantum potuimus, cohortati sumus eorumque responsa S. quoque Reg. M-ti transmisimus [2]). Ex quibus omnibus Ill-tas quoque Vestra fidem et publicae tranquillitatis atque utilitatis studium nostrum facile perspiciat. Et si quid ad hanc rem, quod publice prodesse possit, amplius conferre possimus, de eo S. Reg. M-tis sententiam et mandata expectabimus. Non dubitamus Ill-tem Vestram pro sua autoritate et prudentia omnes vires in id collaturam, ut, quantum fieri potest, horum potentissimorum Regum societas et amicitia cum totius Regni eique incorporatarum provinciarum tranquillitate ipsaque salute publica sarta tecta conserventur. Haec Ill-tem Vestram scire volumus, quam bene feliciterque vivere optamus. Datae Regiomonti IX Octobris anno MDLXXXIII [3]).

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. pp.

[1]) *W Lib. leg. poprzedza niniejszy list z tejże daty do Króla (nr. 223 k. 348v) oraz (nr. 224 k. 350v—nr. 234 k. 378) załączone widocznie przy nim i literami oznaczone:* A) *List Jerzego Fryd. do Kr. Duńskiego,* Ortelspurg *10 VII,* B) *Odpowiedź Kr. Duńskiego z 14 VIII,* C) *J. Fryd. do Jana Behr, Grobin 2 IX.* D) *Odpowiedź Behr'a. Piltyń 23 IX.* E) *J. Fryd.* ad responsum Joh. Behr, *Tylża 28 IX,* F) *J. Fryd. do Kacpra Ostrowskiego,* capitaneum S. Reg. M-tis Ambotensem (*wyciąg*), *Grobin 23 IX,* G) *J. Fryd. do J. Radziw., Tylża 28 IX,* H) *J. Fryd. do elektorów Sas. i Brand., mutatis mutandis* (*wyciąg*), Ortelspurg *10 VII,* I) *Odpowiedź elekt. Sas. 9 VIII,* K) *Odpowiedź elekt. Brand.* (*wyciąg*) *19 VIII,* L) *Odpowiedź Kr. Duń. 6 IX, w której po wyrzekaniach na tyrańskie i krwiożercze postępowanie Stefana, równe tatarskiemu, tureckiemu i moskiewskiemu, pośrednictwo jednak przyjmuje. Wszystkie te listy, oprócz* F *i* G, *pisane po niemiecku.*

[2]) *Bezpośrednio po załączniku* L *a przed listem niniejszym jest kopia bez tytułu i podpisów uniwersału (nr. 235 k. 380v) o zawarciu rozejmu w Hasenpoth 20 XII (!) st. st. przez komendantów piltyńskiego i amboteńskiego przy komisarzu Radziwiłła Spilu i arbitrze, mianowanym przez J. Fryderyka, Bülowie.*

897. Bülow do Zamoyskiego. Królewiec, *20* / 10 X 1583.

Stara się o pokojowe załatwienie sporu z Danią. O sprawie kolońskiej.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 237 k. 383v).

Ill. et Mag. D-ne, Patrone colendissime. S. P.

Quanta fide et studio Ill-mus Princeps meus negotium istud danicum tractarit, Ill. et Mag. D-tio Vestra ex iis, quae ad S. Reg. M-tem missae sunt, pro sua prudentia intelliget [1]). Ego pro mea fide laborare non destiti, ut haec res quam commodissime ex dignitate atque commodo S. Reg. M-tis tractaretur. Cumque omnem huius negotii conficiendi opportunitatem in eo versari intelligeremus, ut utrinque induciis ad tempus factis a vi et armis abstineretur, in ea re utrinque impetranda nihil ab Ill-mo Principe praetermissum est. Cuius nomine egomet ipse ad Piltenses in Curoniam profectus eos, ut pacifice ab omni vi et iniuria se continerent, hortatus sum: id quod facere promiserunt, se tamen ad Regem Daniae ea de re scripturos esse. Quo etiam in loco *mihi* [2]) bona fide relatum est magnam munitionum et commeatus copiam, quam ad XV-m millia talerorum aestimabant, non ita pridem a Rege Daniae isthuc missam esse, plane autem confido futurum, ut haec controversia intercessione atque amica compositione Principum amicorum ita sopiatur, ut hoc cum bono publico et S. Reg. M-tis dignitate atque commodo coniunctum sit. Qua in re nulli labori atque operae parcemus et, si quid etiam a me hoc nomine fieri posset, quod S. Reg. M-ti et gratum et utile foret, obsequia et studia mea tam in hac, quam in quacunque *alia* causa semper paratissima constabunt. Quis status sit belli coloniensi, Ill. et Mag. D-tio Vestra ex hisce adiuncta schedula nuper inter alia ad me perscripta aliquo modo intelliget [3]). Metuendum autem, nisi gliscens haec flamma tempestive restinguatur, calamitosum inde oriturum incendium. Quod reliquum est, Ill. et Mag. D-tioni Vestrae servitia mea in omni officiorum genere paratissima defero eamque Deo Praepotenti incolumem florentemque conservandam commendo. Datae Regiomonti X Octobris anno MDLXXXIII.

Ill-tis Vestrae observantissimus Laevinus a Bülaw m. pp. ss.

[1]) *Zob. nr. 896 uw. 1 i 2.*

[2]) *W kopii kolacyonowanej z kopiar. oryg.* nihil.

[3]) *W wymienionych w nr. 896 uw. 1 listach elektorów obydwaj wymawiają się od pośrednictwa niepokojem w całych Niemczech z powodu sprawy kolońskiej (arcybiskup Truchses ożenił się, jawnie na luteranizm przechodząc, nie chciał jednak z arcybiskupstwa ustąpić).*

898. Zamoyski do Possewina. Parczów [4]), XI 1583

O Zatmarze odpowiedział Król. Szwecya próżno grozi. O zatargu z Turcyą o kozaków. Umarła Katarzyna szwedzka, a Jezuici stamtąd wypędzeni.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 245 k. 397).

R-de D-ne, D-ne amice honorande

Litteras D-tionis Vestrae cum Zamoscio, ubi bonorum illorum inspiciendorum causa aliquandiu substiti, Knissinum contenderem, Reg. M-tas ad me misit, in quibus, quae de Zatmariensi negotio ad me scribit, cum ad ea Reg. M-tem ipsam copiosissime ei respondisse ex exemplo litterarum ad me misso intellexerim, nihil sane a me amplius D-tio Vestra expectabit. De Svetiae Rege diserte respondere ei possum ita maledicentiam atque iniurias eius a Reg. M-te adhuc ferri, ut tam leviter illas ex animo depositura non sit, nec conciliationis rationem ullam aliam me videre, quam si ipse resipiscat Regiaeque M-ti satisfaciat. Nam ut Reg. M-tas vel legatos, vel commissarios mittat, cum id ante aliquoties iam frustra ac nonnulla sua cum indignitate fecerit, posthac minime facturam scio. Ad turcica enim pericula et intestinas dissensiones, de quibus D-tio Vestra scribit, quod attinet, ut maxime a Turcis periculi quid Reipublicae immineret, quid tamen in utramvis partem vel ad propulsandum id, vel augendum Svetiae Rex momenti adferre possit, non video. Domestica autem certamina, praeterqu*am*[e], quod eius generis esse sciami ut alio animo civum aemulationes, alio externi iniuriae atque insolentia ferenda sit, non etiam tantum besuar (*s.*) [1]) indultum est, quantum D-tio Vestra indultum putat. Turcicae res eo loco sunt, ut cum D-nus Campestris Russiae atque D-nus Wlodek, sine scitu Reg. M-tis privatim a me admoniti, suo nomine ad Beglierbecum Graeciae aliquem misissent, qui ius eos de latronibus dicturos ablataque reddituros ab illis offerret [2]), primo die vincula ei iniecta sint, captusque ad Beglierbegum perductus, inde in eius praesentia fama victoriae persicae captique filii Regis Persarum sparsa eaque publica laetitia ac bombardarum explosione celebrata, altero vero die ad colloquium admisso ostenderet, si, *quod quidem* [3]) promitterent, tormenta aliaque ablata restituerent latronesque supplicio afficerent, vel dederent, seipsum ad pedes Invictissimi Imperatoris Turcarum sese abiecturum, neve ab antiquissimo hoc cum Regno Polonico foedere recederet, ei supplicaturum esse. Latrones vero eos cum miles Reg. M-tis persecutus esset, primum tormentis plerisque relictis in fugam per Kioviensem tractum versus solitudines Moscoviae et ad Corsunum sese coniecerunt, inde

disiecti plerique etiam capti sunt, ita ut et tormenta et ex iis ipsis praedonibus multi in potestate sint, de quibus supplicium sumetur. Ex quibus de Turcicarum rerum toto hoc statu ipsa D-tio Vestra iudicium facere poterit. Hoc ipso tempore nuntius de morte Reginae Svetiae ad me perfertur isque ternis litteris confirmatur, in quarum unis additur Patres etiam Societatis Jesu simul mari impositos e Regno emissos. Parciovia (*s.*) die [4]) mensis Novembris anno MDLXXXIII.

[1]) *Zob. nr. 892 uw. 2.*
[2]) *Zob. nr. 885.*
[3]) *Jak w nr. 839: w kopiar. Dzik.* quidem.
[4]) *W rkp. na datę dzienną luka; w Lib. leg. przed niniejszym listów Zamoyskiego z listopada niema, bezpośrednio po niniejszym idzie nr. 901, potem nr. 903.*

899. Woroniecki Michał do Zamoyskiego. Kalinów, 2 XI 1583.

Przypomina o długu 2000 zł.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 141 nr. 1. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Janowi Zamoyskiemu Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu *Kanclerz*owi Koronnemu Sta*roście Kr*akowskiemu Bełskiemu Knyszyńskiemu etc. panu mnie M-ciwemu.

M-ciwy Panie Hetmanie, Panie a Panie mnie wielce m-ciwy. Służby moje nanisze do m-ciwej łaski WM. m. m. pana zaleciwszy, zdrowia dobrego i na wszem fortunnego panowania pospołu z Jej M. na wiele lat szczęśliwych wiernie od Pana Boga mieć życzę, jako sługa naniszy WM. m. m. pana.

Jadąc z Brześcia od J. Kr. M., wstopiłem (*s.*) beł do Knyszyna, chcąc dobre zdrowie WM. m. m. pana nawiedzić i w niektórych sprawach swech m-ciwej łaski WM. m. m. pana żądać, lecz na nieszczęście moje jeszcze WM. m. m. pan do Knyszyna przyjachać nie raczył, a ja prze pilne sprawy swe, które mi na tribunał piotrkowski przypadają, doczekać osoby WM. m. m. pana nie mogłem, jednakże to, com ustnie do WM. m. m. pana mówić miał, m-ciwej łasce WM. m. m. pana dufając, listowi nie wstydziłem się powierzyć, rozumiejąc to, że to WM. m. m. pan z dobroci swej przyrodzonej odemnie m-ciwie będziesz raczył przyjąć krom jakiej naruszenia łaski WM. (*S.*) i mnie w tem m-ciwie odprawić będziesz raczył. Acz za wielkim wstydem m-ciwy panie przypędzony pisać muszę, jeno iż sama potrzeba mię do tego przymusiła, żebym do

WM. m. m. pana pisał, nie żebym w m-ciwej łasce WM. m. m. pana wątpić miał, gdyż widzę dosyć postronnych i nieznajomszych i nie zasłużeńszych, którzy się jeno uciekają do m-ciwej łaski WM. m. m. pana, dosyć znaczne i chojne (*s.*) łaski WM. m. m. pana znają i wielkie od niej odnoszą (*S.*), jednakże zdało mi się, iż już czas temu niemały telko osobie WM. pana m. m. on dług mój dwa tysiąca przypomnić, którem był na potrzebę WM. pana m. m. dał. Iż już temu lat jest kilka, a WM. m. m. pan ustawicznemi pracami i trudnościami Rzeczypospolitej i J. Kr. M. jest zabawiony, obawiałem się, aby to z dobrej pamięci WM. m. m. pana nie wyszło, a ja żadnego takiego przyjaciela na dworze WM. m. m. pana nie mam, któryby mi to u osoby WM. m. m. pana jednać miał; sam też przez się, widząc być tak WM. m. m. pana zatrudnionego, molestus być obawiam się, jeno to mam samą osobę WM. m. m. pana, która jako każdemu, tak i mnie słudze naniszemu z łaski swej uiścić się i kontentować będzie raczyła. Proszę tedy WM. m. m. pana (jakem to sobie i pierwej warował), żeby mi to pisanie żadnej niełaski nie przyniosło, a w tem swem długu m-ciwo (*s.*) odprawę odniósł (*S.*), za co, jako za insze dobrodziejstwa WM. m. m. pana, tak i za te Pana Boga prosić i wiecznie służyć będę powinien, z których służb, uniżenie proszę, abym nie beł odrzucony. Którego m-ciwej łasce WM. m. m. pana wieczne służby swe zalecam. Dan z Kalinowa nazajutrz po Wszytkich Świętych 1583.

WM. m. m. pana sługa wieczny Michał Woronieczki z Zbaraża D. *(?)* J. Kr. M. *(?)* [1]).

[1]) *Kn. Michał Jurjewicz Woroniecki, dworzanin królewski, żonaty ze słynną Barbarą Giżanką* (Wolff, Kniaziowie).

900. Uhrowiecki Mikołaj do Zamoyskiego. Kraków, 5 XI 1583.

O sprawach prywatnych.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 65. Oryginał własnoręczny z adresem: JW-nemu Panu Panu JM. Panu Kanclerzowi Korronemu (*s.*) Panu a Dobrodziejowi memu m-ciwemu.

Jaśnie Wielmożny mój m-ciwy Panie.

Pan Mroczek [1]), iż do WM. m. m. pana jedzie, prosił mię, abych WM. m. m. panu sprawy jego i chudobę przypomniał. W ten czas też za pisaniem mem pan Harburth [2]) dziś do Krakowa przyjechał, z któremem mówił wedle pisania WM. m. m. pana, na co mi taką odpowiedź dał: jako dawno tak i teraz życzę sobie pokoju z panem starostą Luba-

czowskim [3]) z uczciwą nagrodą obelżenia swego i krzywdy swej, i chce być u WM. swego m-ciwego pana trzy niedziele przed Gody, trafi się, ad diem 4 Decembris.

W tym mem (*S.*) też czasie dał znać panu Staroście Lubaczowskiemu.

Z tym zdrowia i wszech pociech WM. m. m. panu od pana Boga uprzejmie życząc, służby me życzliwe w łaskę WM. m. m. pana i dobrodzieja pilnie zalecam. W Krakowie, Novembris 5 anno Domini 1583.

WM. swego m-ciwego pana i dobrodzieja naniszy sługa Mikołaj Urowieczki [4]) sspt.

[1]) *Zapewne Stanisław Mroczek, który na wyprawie pskowskiej był rotmistrzem piechoty szlacheckiej w pułku autora niniejszego listu* (*t. II nr. 476 uw. 3; por. nr. 785*).

[2]) *Pierwsza litera ma raczej kształt* N, *ale wobec wyraźnego* rth *na końcu, niewątpliwie mowa tutaj jednak o którymś z Herburtów.*

[3]) *Jan Plaza ze Mstyczowa* (*t. II;* Niesiecki).

[4]) *Mikołaj Uhrowiecki, na wojnie moskiewskiej jeden z wybitniejszych rotmistrzów, pod Pskowem dowódca piechoty szlacheckiej, późn. starosta chełmski* (*t. II l. c. w uw. 1*; Piotrowski, Dziennik, *passim;* Niesiecki). *Mimo że zawsze podpisywał się* (*inne listy w tymże pliku*) Urowieczki, *piszę go* Uhrowieckim, *zmuszony do tej arbitralności przez różnicę w podpisach* (*zob. nr. 893 uw. 3*) *dwóch zdaje się braci, a niewątpliwie członków jednego rodu. Za pisownią* hr *przemawia ustalona nazwa* Uhrowska, *od którego niewątpliwie wzięła nazwisko ta rodzina* (Sł. Geogr. *oraz list Mik. Uhr. z r. 1603 z podpisem* z Urowska). *Por. też nr. d. 6 w t. II z pisownią* Uchrowieczki.

901. Zamoyski do Króla. Knyszyn, 9 XI 1583.

Co mówił Farensbach o genezie wyprawy piltyńskiej Duńczyków i o stanowisku, jakie zajął. Doradzał pośrednictwo pruskie. Prosił o królewszczyznę poza biskupstwem kurońskiem.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 246 k. 398*).

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clem-me.

Heri, dum ad D-num Secretarium Maiorem [1]) scribo (*s.*), adventus Farensbecii, ut de eo M-tem Vestram certiorem faceret, obiter mentionem feci; qui sermones vero quarumque rerum colloquia inter nos fuerint, nunc pluribus M-ti Vestrae significandum existimavi. Primo quidem de negotiis, quae cum Daniae Rege M-ti Vestrae intercedunt, ostendit ita a principio animatum Daniae Regem fuisse, ut, cum ex scripto exiguitatem fructuum Episcopatus eius, quodque plerique proventus eius a Magno ipso in varios possessores alienati fuissent, tum difficultates, quae existere ea ex re possent, Daniae Rex intellexisset, Beerium, qui

nomine nobilitatis illius patrocinium ibi quaereret, quamvis satis diu in aula obversaretur, plane tamen non admitteret. Postea cum ipse iam discessisset, per alios aditum, q*uu*m [2]) ipse arbitraretur, eum sibi patefecisse effecisseque, ut animum ad ea adiceret. Id ita tamen ab initio a Daniae Rege susceptum, non ut gravioris aliquid rei, quodque maiori cum sumptu gerendum esset, ordiretur, vel in controversiam aliquam cum M-te Vestra se demitteret, sed quod, sive ab adeunda possessione excluderetur, sine ullo negotio ab ea mox desistere se posse, sive in eam admitteretur, neminem deinceps, qui in ea se turbaret, futurum sibi persuaderet, atque ita vel receptum facillimum, vel possessionem pacatam se habiturum arbitraretur. Itaque unum atque alterum cum paucis tormentis ab initio misisse, qui, quam *(?)* faciles aditus ad accipiendam possessionem habituri essent, tentarent possessionemque ipsam acciperent. Ibi primum Praefecti Vindaviensis [3]) negligentia non parum peccatum: qui mox excensionem eorum, vel ad Piltenam iter, quod per praefecturam eam habuerint, cum potuisset, non impedivisset. Inde enim, postquam Piltenam iam in potestate esse nuntiatum in Daniam fuisset, quod nihil deinceps controversiae se habiturum existimaret, tres rursum naves summissas. Eas, cum ad Osiliam [4]) appulissent, a se auxilia petiisse, a se vero illis negata, ostensumque praeterquam, quod ut beneficiis Regi Daniae, ita non minori fidei vinculo M-ti Vestrae cum patriae suae Livoniae, tum stipendiorum, quae sub ea fecisset, ratione devinctum sciret, non posse se etiam consilia haec, quibus vicini atque coniuncti inter se Principes magno fortassis cum totius Christianitatis incommodo inter se committerentur, q*uu*m [4]) et antehac nunquam, ita nunc quoque probare: autores consiliorum horum, quid agerent, viderent, se, quid utrique Principi deberet, memorem omnino a rebus iis abesse velle. Itaque cum tres circiter septimanas naves eae circa Osiliam haesissent, tandem ex Piltena quinquaginta equites, per eandem iterum praefecturam egressos, cum illis sese coniunxisse ac ad centum homines eodem, quo venerant, itinere Piltenam secum duxisse. Inde graviter se apud Daniae Regem ob negata auxilia delatum, in non levem tacitae conspirationis suspicionem apud eundem adductum, necessitatemque sibi impositam suis se litteris apud eum excusandi, ostendisseque illi se maximis ab illo beneficiis affectum fideique in rebus ab eo sibi commissis non immemorem, non debuisse etiam nec potuisse salvo honore suo, quam M-ti etiam Vestrae, tanquam indigena provinciae Livoniae, ortus ipsius sui, ac servitiorum, quibus M-ti Vestrae teneretur, nomine deberet, fidei oblivisci petereque, ne id a se exigeretur, quod, si existimationem, honorem ac fidem suam tueri vellet, nulla ratione praestari a se potuisset, vel adhuc posset. Subsequuta

deinde ea, ut et Oborscius [5]) primum, ac deinde Penkoslavius [6]) ad Piltenam mitteretur, et Dux Curlandiae monitu D-ni Locumtenentis nobilitatem suam, quam illi auxilio mitteret, evocaret armaretque. Inter eos praefectum quoque arcis suae, quam in Curlandia haberet, ad delectum respondisse, quamvis nulla eius nomine, ut quae omnino libera esset, servitia deberet, atque ita suos etiam certos equites sub signis ad Piltenam fuisse, eoque gravius a Piltenensibus apud Daniae Regem rursum accusatum, ut qui non modo non iuvaret eos, verum etiam oppugnaret, iterum defendere se coactum. Iam igitur, cum eo res progressa sit, optare se dicebat, *ut* eae rationes suscipi possent, quibus et utrinque inter M-tem Vestram et Daniae Regem amicitia retineretur, maiusque cum ab utriusque ditionibus, tum a magna parte Christianitatis incommodum adverteretur (*s.*), et M-tas Vestra a maiorum rerum gerendarum occasionibus parva hac ac minimi fere momenti re non avocaretur. Videre autem se satis constare, quae acta essent, partim inscia M-te Vestra acta esse, partim illorum ipsorum iniuriis atque incursionibus provocata, nec tam ob ipsam rem Daniae Regem moveri, quam angi animo cum acceptae iniuriae opinione, tum aliorum de se existimationis cura; accedere eo Svetiae Regis artes, qui, animo aegro faces quotidie admovens, omnes ad eum accendendum per cuiusve generis homines aditus quaerat, diserte etiam scribere ad eum non dubitet, pro aeffeminatissimoque (*s.*) imbellissimoque rege per universum Imperium Germanicum habitum eum iri, nisi, quas tam atroces a Polonis iniurias accepisset, iis reponeret, aliasque subinde voces spargat ac nihil intentatum relinquat, quo nascens in animo eius incendium requiescere non patiatur. Ego, ut ad rationes, quas sopiendae controversiae huic accommodatas putaret, deveniremus, pluribus ei respondi nec Regni Poloniae eam conditionem esse, ut vel Regni Daniae, vel cuiusquam potentiam reformidare deberet, nec rursum Regni Daniae opes ita ab eo contemni, ut ultro iniuriis provocatum id velit. De eventibus tamen bellorum, cum in Dei potestate sint, semper melius eos, qui iustam causam se fovere sciant, sperare debere: facile autem eum ipsum statuere posse, quam quisque aequitatis rationem haberet, qui, et quanto cum sumptu ac labore pro universa Livonia bellum cum Mosco et eo quidem animo a M-te Vestra gestum esset, ut, si partem sumptuum ac [ab] laborum Daniae quoque Rex subire voluisset, in ea praesertim adhuc belli eius eventorum incertitudine non modo non exclusura, sed ultro ad suscipiendum id hortata eum M-tas Vestra fuisset, optime meminisset, et nunc confecto bello partem eius sine ullo praesertim fructu appetere magis malevolentiae cuiusquam ac affectationis inimicitiarum, quam iuris sui vindicandi speciem habere facile intelligeret.

Utcunque tamen haec essent, plus apud M-tem Vestram mutuam inter Christianos Principes benevolentiam ac publicae pacis studium valere, malleque eam maioribus contra barbaros occasionibus operam suam Reipublicae Christianae navare, quam tam levi de re cum Daniae Rege, qui et ipse, ut princeps christianus, non exiguum ad universae Christianitatis res momentum adferre posset, digladiari. Nam nisi eo animo M-tas Vestra esset, facile intelligi nullo pene negotio de tota hac controversia, quae in una Piltena iam consisteret, priusquam iis suppetiae a Dano, cum hiemis iis in locis satis longe, tum maioris (*S.*) spatiis excluso, ferrentur, armis decerni posse, sed et M-tis Vestrae animum a profusione sanguinis christiani abhorrentem ultro ad mutuam cum Christianis Principibus amicitiam et benevolentiam tuendam inclinare; et si ipse quas rationes sciret, vel per quos commode controversiae hae tolli possent, me quoque, ut ad eam potissimum rationem M-tas Vestra sese adiungeret, M-ti Vestrae supplicaturum. Respondit, si ab initio opera sua adhibita fuisset, quamvis conditionem suam agnosceret, tamen suo etiam loco non exiguum momentum ad componendas hasce res sese allaturum [allu] atque aliquo cum fructu tractationem earum sese suscepturum fuisse existimare. Iam vero animum Regis suspicionibus plane fere a se alienatum non modo iis, quas ante dixisset, verum etiam quod, cum M-tas Vestra Piltenam atque arcem quandam curonicam sibi obtulerit, ac is non a M-tis Vestrae liberalitate id proficisci sibi persuaderet, a se clam ita res exulceratas ambitionemque ac avaritiam suam omnium harum turbarum causam existimaret, ita ut omnem sibi ad ea tentanda aditum praeclusum videat. Compertum autem fere se habere cum Duce Prussiae omnia rerum harum consilia sua illum communicasse et, in quo tandem insistere vellet, aperuisse. Quare eum se principem, qui et vasallus M-tis Vestrae esset, utrique autem affinitate et necessitudine coniunctissimus, cumprimis ad id accommodatum arbitrari, nec alienum futurum, cum commodius coram, quam per litteras huiusmodi de rebus conferratur, si ad Principem, ut Bulavium huc ad me mitteret, scriberem de omnibusque ex ipso cognoscerem; quod cum fieret, se quoque a M-te Vestra, ad quam cras cogitat, sub adventus eius tempus huc rediturum, ut, communicatis a se quoque cum Bulavio pro sua cum eo amicitia ac danicarum rerum peritia sententiis, tota de re melius ita tractari posset. Distat Mons Regius a me viginti saltem et aliquot milliaribus, Bulavium etiam pro suo candore atque erga M-tem Vestram fide ac observantia, quid illi his de rebus constet, dicturum non dubito. Cum autem sine M-tis Vestrae scitu, uti nec debeo, accersere eum ad me noluerim, ad M-tem Vestram referendum prius de eo putavi: quicquid autem M-tas Vestra statuerit,

ut primo quoque tempore mihi significet, quo quamprimum, quod illa faciendum iudicarit, fieri possit, M-ti Vestrae supplico. Cumprimis autem M-tis Vestrae praesentiam necessariam rebus Livonicis putat, nam et animos hominum variis sermonibus tentari, partim quidem studiose a Sveco confictis, partim ab errore ac metu quorundam proficiscentibus. Inter alios potum quendam in mensa apud Svecum dixisse constitutum M-tem Vestram habere omnes Livonas (*s.*) e medio tollere Polonisque et Lituanis solis Livoniam replere: alios M-tem Vestram omnibus, qui ad mare quamvis optimo iure possessiones habeant, propterea quod Germanis non fidendum ac, si quid concedendum illis sit, in mediterraneis locis eis permittendum, opportunitate vero maris omni excludendos M-tas Vestra putaret, auferre eas in animo habere passim spargere, tum D-num Locumtenentem ita ad desideria provincialium respondere, ut candorem quidem ac indolem eius perspiciant, omnes molestia, quam ex rebus, non ex sententia fluentibus, conceperint, non leventur (*S.*). Quare ipse etiam, quum [2]) heri quoque ad M-tem Vestram perscripsi, ut, si per russicas res posset, quod ut possit opto, ipsa eo excurreret, omnino necessarium iudico. Quod si illi M-tem Vestram retinerent, ut saltem, qui voluntatem ipsius et perspectam habeant et exequi possint, aliquos mitteret; vix aliquem tamen id posse iam heri M-ti Vestrae ostendi. Ad privatas res suas quod attineret, non tam commodo ipso se moveri ait, quam quod, cum operam studiumque suum M-ti Vestrae ita hactenus navarit, ut obscura ea minime sint, quod tam diu fructu aliquo gratiae M-tis Vestrae careat, ad nonnullam contumeliam suam pertinere ac quorundam etiam voces non effugere intelligat, ac a Daniae quoque Rege notatum, dum consulanti rescribit fortunam se illius ei non invidere, si, quae apud alios ei offerretur, ac illi de suo non alieno largirentur, itaque eam, quam sibi ab aliis ostentari diceret, ut vellet, persequeretur. Piltenam quidem, quam pro clementia sua M-tas Vestra illi obtulerat, propter aliorum bonorum suorum vicinitatem cumprimis commodam futuram sibi fuisse, sed quia in eam suspicionem iam apud Regem Daniae ob illam venisset, qui maiorem dignitatis atque honoris sui quam cuiusquam commodi rationem sibi habendam intelligeret, curonicorum bonorum nihil sibi attingendum putare. Cum vero praeterea unam ex ultra Dunanis arcibus haereditario iure cum praesidatu M-tas Vestra sibi obtulisset, si praesidem se M-tas Vestra vellet, Pernaviam ac ad eam Karkus, Helmet, Hermes ac Ruyen arces in vitae tempora ea, qua alios capitaneatus conferret, lege sibi tribueret: earum fructus ita se administraturum, ut Parnaviam tam arcem quam civitatem moenibus muniturus, civibus etiam repleturus ac excultuturus (*s.*) esset, omnia denique collaturus,

quae ad tuitionem conservationemque earundem pertinerent, nec quicquam subsidii a M-te Vestra, dum in hoc statu res permanerent, et non aperto Marte aut maiori vi aliquid gereretur, petiturus. Ostendi illi aliquas fortassis huius rei difficultates fore: nam et Pernaviam Lesniovolio [7]) iam commissam, qui, cum ex primaria in Regno hoc familia ac publice bene merita natus esset ac ipse etiam bene de Republica meritus, nisi in eius locum aliud quid ei conferretur, non facile ab ea dimoveri posset, aliarum quoque nonnullas aliis iam promissas. Existimarim autem rectissime illi vel Pernaviam, si Lesnievolio (*s.*) aliunde satisfieri posset, M-tem Vestram commissuram, vel Felinum. Nam cum Dorpatum iam ex propriis proventibus sese tueatur, si Parnavia quoque et Felinum eodem modo, ut ex propriis proventibus defenderentur, constitui possent, et cura non levi M-tem Vestram vacaturam arbitrarer, et alios proventus intra Livoniam sine ulla imminutione in alios usus convertere posse, quod altera earum M-tem Vestram assequi posse video, homini rei militaris perito, Sveco etiam ob privatas iniurias infenso ea commissa. Si vero id M-tas Vestra spectet, quod religionem catholicam cumprimis iis in locis propagari cupiat, is vero sit diversae religionis, pro humanissimo illius ingenio facile mihi persuadeo non modo non impediturum eum rem hanc, sed etiam sacerdotes in honore habiturum esse. Quod si hoc tempore M-tas Vestra facere neutrum possit, ut de iis saltem, quae ad manum habet, clementia sua erga illum utatur, de aliis bene sperare eum iubeat faciatque, ut cum in iis, quae potuerint sibi a M-te Vestra praestari, clementiam eius perspiciat, in aliis, quae integra non sint, non tam animum M-tis Vestrae, quam importunitatem sibi defuisse intelligat, etiam atque etiam M-ti Vestrae supplico. Ita enim ipse etiam illi persuadeo M-tem Vestram iis, quae nunc poterit, in eum collatis liberalitati erga eum suae modum non impositurum, quominus novis occasionibus oblatis, novis illis beneficiis augeat, quum [2]) nec illum de suo de M-te Vestra bene merendi studio quicquam remissurum, nova potius ad vetera officia adiecturum mihi de ipso quoque persuaderem. Commendo me etc. Knissino die IX Novembris anno Domini MDLXXXIII.

Post scriptas hasce cum putasset obstituras sibi difficultates eas in consequenda Parnavia, quas ex me intellexisset, si eam illis conditionibus conferre M-tas Vestra sibi non possit, petit haereditario iure vel Overpalum [8]), vel Pebalgam [9]) cum Sesvego [10]), vel hanc cum Lauduno [11]), vel Treidenum [12]) cum Cremona [13]), cum enim hactenus bona nulla in Livonia habeat, si leve aliquid acciperet, tum hoc vinculo magis se M-ti Vestrae ac patriae suae Livoniae obstricturus esset, non tam beneficii aliquid a M-te Vestra accepturum se putat, quam cum, si quid ingruc-

ret, magno cum rei familiaris suae detrimento adesse iis cogeretur, oneris potius non parum se ipsum sibi iniuncturum; tum etiam, si praesidem M-tas Vestra se velit, nonnullam etiam, ut et cum M-tis Vestrae et sua dignitate praeesse ei possit, rationem sibi habendam. Haec igitur, ut M-tas Vestra considerare et illius benignam rationem habere velit, etiam atque etiam ei supplico etc.

[1]) *Baranowski.*

[2]) *W kopiar. oryg. podobnie jak na str. 193* qm *z górnym znakiem skrócenia i podobnie jak* qdm *z tymże znakiem poprzez* d *w nr. 839 i innych ani razu nie odczytane właściwie przez kopiarysze pochodne: zwykle* quam, *lub* quem, *na str. 234* quod etiam *itp.*).

[3]) *Windawa, niem. Windau, łot. Wente, portowe m-to powiatowe w dzis. okr. goldyńskim gub. kurlandzkiej na l. brz. rz. Wenty cz. Windawy* (Sł. Geogr.), *nad którą leży również Piltyń.*

[4]) *Farensbach był namiestnikiem Ozylii z ramienia Fryderyka duńskiego* (Manteuffel *l. c. w nr. 728 uw. 4;* Heidenstein, Rerum *str. 216*).

[5]) *Oborski Wojciech, pod Pskowem rotmistrz. O jego roli w tej sprawie zob.* Heidenstein, Rerum *str. 211a i 212a.*

[6]) *Zob.* Heidenstein, Rerum *str. 212, oraz nr. 884 i tamże uw. 1.*

[7]) *Jan* (*nr. 723 uw. 2*).

[8]) *W rkp.* Ouerpalum=*Oberpol* (*nr. 712 uw. 9*).

[9]) *Pebalg, Pebalgen, łot. Peebalga, ros. Pebalja w okr. wendeńskim gub. ryskiej* (Sł. Geogr. Kr. Pol. *i ros.* Smirnowa, *atlas* Lottera).

[10]) *W atlasie* Lottera *znajdujemy* Sexwege *na północ od Laudunu, na płd.-wsch. od Pebalgi, prawie nad pr. brz. rz.* Aron, *pr. dopływu Ewikszty* (*zob. uw. 11*); *u* Zannoni'ego *tej miejscowości niema,* Sł. Geogr. *zna tylko* Seswegen *w okolicy Piltynia.*

[11]) *W atl.* Lottera Laudon, Zannoni'ego Landan, *nad rz. Ewst cz. Ewikszta, pr. dopływem Dźwiny, na tych mapach oznaczoną bez nazwy* (*por.* Sł. Geogr.).

[12]) *Treiden, łot. Turrajde, pol. Turajda w pow. ryskim gub. inflanckiej przy ujściu rz. Nabba do Bresel w pobliżu ujścia tej ostatniej do rz. Aa cz. Gaui v. Govii* (Sł. Geogr.).

[13]) *Kremon, Kremona, łot. Krimmulde w pobliżu poprzedniego nad rz. Gaują w pow. ryskim* (Sł. Geogr. *i mapy*).

902. Troszyński Piotr do Zamoyskiego. Poryte, 12 XI 1583.

Dziękuje za urząd.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 64. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Jaśnie Wielmożny a m. m. Panie. Posługi moje uniżone do łaski WM. m. m. pana pilnie a pilnie zalecam.

Hojna łaska WM. m. m. pana nie u mnie młodego ziemianina, ale snaść (*s.*) na każdem miejscu jest zdawna znaczna z podziwieniem, która i na ten czas tym znaczniejsza i każdemu człeku wiadomsza bydź musi, gdy WM. z sług swych non praesentium tantum, sed etiam absentium wzgląd mieć raczysz. A iż się to na mnie teraz pokazuje, gdy WM. m. m. pan w owem kraju, gdzie gniazdo nasze ubogie zdawna ma domicilium, z ziemianina uczynić chciałeś urzędnika, pilnie a uniżenie WM. m. m. panu za to dziękuję, to sobie za znak łaski WM. m. m. pana słusznie pokładając i rozumiejąc, iż to WM. wszystko zwyczajem zacnych a wielkomyślnych ludzi czynić raczysz, hojniej, aniśli posługi i zasługi czyje niosą, łaskę swoję pokazując. Czynić to WM. raczysz, abyś chęci mojej dawno u mnie zaczętej do posług swych tym większą pobudką był, o której nie wielą słów, ale szczyrze WM. m. m. panu obiecuję, iż to wszystko samą rzeczą i uczynkiem zawsze w posługach WM. m. m. pana, będęli mógł a umiał, pokażę, Pana Boga na ten czas prosząc, aby on sam za moję nieumiejętność łaską swą świętą, zdrowiem dobrem i pociechami wszelakiemi w długo fortunnym panowaniu WM. m. m. panu nagrodą bydź raczył. Którego łasce powtóre życzliwe a powolne zawsze służby moje sam z sobą pilnie z prośbą oddawam. Dan w Porytem die XII Novembris roku 1583.

WM. m. m. pana życzliwy a powolny służebnik Piotr z Porytego [1]) Troszyński [2]) sspt.

[1]) *W dzis. pow. kolneńskim gub. łomżyńskiej; w pow. łomżyńskim jest też wieś* Porytе Jabłoń (Sł. Geogr.).

[2]) Niesiecki *wymienia Piotra Troszyńskiego, podkomorzego łomżyńskiego w r. 1591.*

903. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Knyszyn, 17 XI 1583.

O pośrednictwo w sporze z Danią. O starciu pod Piltyniem.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 247 k. 403).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

Litteras Ill-mae Cels. Vestrae minister eius, cum Brzesta a Reg. M-te ad me rediret, mihi reddidit. Ad quas ideo pluribus nunc rescribendum non existimo, quod id Reg. M-tem et pro sua erga Cels. Vestram

benevolentia amice et pro mutua cum eadem fiducia candide et sincere fecisse intelligo. Erit nunc Cels. Vestrae eo, quo coepit, modo negotium administrare, maxime autem, cum et ipsa princeps Regni huius sit, ut in publica eius dignitate ipsius quoque dignitas agatur, ita id proponere tractareque, ut maxime ex dignitate cum Reg. M-tis, tum Regni futurum existimarit. Quod ut etiam nullo monente ultro Cels. Vestram facturam minime dubito, ita ipsa quoque cum apud Reg. M-tem, tum universos Ordines Regni honori et commodo sibi futurum minime dubitabit. Res, quae in controversia est, qualis sit, satis certe iam ante Cels. Vestrae perspectum est; quae postea etiam acciderint, quibusque maxime moveri Ser-mus Daniae Rex videtur, eo minus etiam Cels. Vestram latere arbitror, quod pro eximia sua in Reg. M-tem atque Regnum voluntate harum ipsarum rerum causa in finibus tum Cels. Vestram fuisse ac pene, cum gererentur, iis interfuisse intelligo. Neminem autem arbitror esse, qui non perspiciat ita ea acta esse, ut prima pene inscia Reg. M-te gesta sint, pleraque necessario ac ipsorum Curoniensium iniuriis atque incursionibus provocata: ad Reg. enim M-tem quod attinet, postquam Legatum suum in Daniam a se demiserat [1]), pro eo, quod per eundem facturam se Ser-mo Daniae Regi renuntiari iusserat, suaque dictorum suorum constantia tuenda statim tum fecit, ut litteras ad Locumtenentem [2]) suum in Livoniam daret, quibus ut militem, quem ad Piltenam missum audierat, revocaret ab omnique deinceps vi abstineret, ei mandaret. Qua de re cum ille ad Penkoslavium, qui ad Piltenam erat, diversas litteras dedisset, atque aliquae harum a praesidiariis piltenensibus exceptae fuissent, ea tum acciderunt, quae, si illi eum, quem debuissent, modum statuere sibi potuissent satisque, si intra munitiones suas pacate se continere potuissent, iudicassent, accidere necesse omnino non erat. Etenim retrocedere militem conspicati, discessus eius laetitia ac hostilis animi odio longius provecti, iusto equitum ac peditum numero, tormentis etiam quibusdam bellicis levioribus simul eductis, trium dierum itinere ad sex millia eum progressum insecuti, tandem cum in pago quodam omnium rerum ignarus consedisset, mox summa vi tertia nocte adoriuntur. Quo tempore si ea fortuna proelii eius fuit, ut, cum nostri recollectis animis contra vim se defenderent, qui vim facerent, magna cum suorum strage ex eo loco, in quem, cum intra moenia sua pacati esse potuissent, sua sponte descenderant, inferiores se reciperent, penes quem eius rei culpa sit, non Cels. modo Vestra, verum quilibet facile perspicit [3]). Quae si Ser-mus quoque Daniae Rex cognita haberet, aut, si habet, diligentius apud se consideraret, minus fortassis ipse etiam ea re commoveri se pateretur, nihil sane causae, cur commoveretur, haberet.

Ill-mam Cels. Vestram quam optime valere cupio eique omnia fausta ac felicia a Deo Optimo Maximo precor.

Knissino, die XVII [4]) Novembris anno etc.

[1]) *O wynikach misyi Ponętowskiego informuje* Renuntiatio legationis Danicae D-ni Ponetovii (*nr. 240 k. 385*) *oraz* Responsum S. Reg. M-tis Daniae etc. Ser-mi Pol. Regis etc. Oratori G-so Jacobo Ponetovio d. Hadersleviae d. 2 m. Sept. (*nr. 241 k. 390*) *z których wynika, że Fryderyk II nie uznaje żadnych praw Polski do biskupstwa kurońskiego, zgadza się jednak na sąd* principum aliquot intercessorum. *Responsum to posłał Król Jerzemu Fryderykowi przy listach datowanych z Lublina 10 X (nr. 239 k. 384v w tej sprawie i nr. 238 k. 384 w sprawie pożyczki). Dla oryentacyi, kiedy ta korespondencya doszła rąk Zamoyskiego, notuję, że po nr. 894, datowanym również z Lublina 10 X, wpisano nr. 892, potem wspomniany w nr. 884 uw. 1 list Radziwiłła, potem wspomniany w nr. 896 list Jerzego Fryderyka do Króla ze wszystkimi anneksami, potem nr. 896 i 897, potem cztery wyżej wymienione, potem list królewski do Cesarza (Wielunianie skarżyli się na Ślązaka Brauna), datowany również z Lublina 10 X, wreszcie listy królewskie: do elektora saskiego i wspomniany w nr. 888 uw. 2 do elektora brandenburgskiego, obydwa datowane z Brześcia w listopadzie bez daty dziennej, poczem następuje nr. 898, 901 i niniejszy.*

[2]) *Radziwiłł Jerzy.*

[3]) *Zob. nr. 884 uw. 1.*

[4]) *W kopiar. Dzik. i Petersb. nr. 155:* 18.

904. Zamoyski do Bülowa. Knyszyn, 17 XI 1583.

O arbitrażu w sprawie duńskiej. Nalega na przyjęcie kalendarza greg.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 248 k. 404).

Generose Domine, amice charissime.

Etsi fides atque studium D-tionis Vestrae erga Reg. M-tem ante etiam satis perspecta mihi fuerint, non exiguum tamen cumulum adiecisse illis D-tionem Vestram intelligo negotio illo Piltenensi ea diligentia administrando, qua administrasse id D-tionem Vestram ex litteris eius perspicio [1]). Scribit autem iis de rebus ad Ill-mum Principem Reg. M-tas ipsa ac scribit humanissime, quod, *quum* [2]) nove quidem sed non absurde fortassis nuper a quodam dictum est in verbis [3]) virgines, in factis leones Reges esse debere, existimet, id ab altera quoque parte observaretur, vellem, quomodo autem observetur, ex posterioribus responsis facile D-tio Vestra ipsa iudicabit. Quod ego non quidem ipsius Ser-mi Daniae Regis voluntate ulla fieri mihi persuadeo, scio enim reges neque tractare haec solere, neque semper inspicere, sed cancellariae forte

ipsius, cui, si a me par non refertur, non ea causa fit, quod meae etiam cancellariae stylus desit, quem si stringere velit, facile verba verbis ulcisci possit, sed quod uti eo nolim. Nam cum sim is cancellarius, qui non litteras modo, sed arma etiam tractem, semper virum nobilem et militarem verbis quam factis parciorem esse debere arbitratus sum. Non alienum autem existimarim, ut, si D-tioni Vestrae usus aliquis cum illis, qui istas res ibi tractarent, intercederet, ut ipsi quoque intra eosdem fines se continerent, eos admoneret, aut Ill-mum Principem, ut admoneri eos iuberet, appellaret. Nam si deinceps etiam huiusmodi verbis non abstineretur, ut ad similem asperitatem Ordines provocatura non essent (*S.*), plus tamen fortassis impedimenti compositioni ipsi ac toti huic negotio adferre possent, quam utrique fortassis parti expediret. Interim Ill-mus Princeps, quemadmodum a Reg. M-te ad Cels. Eius perscriptum est, de arbitris temporeque et loco, ubi conveniant, qui non quidem ex compromisso per sententiam, id enim non nisi in comitiis omnium Ordinum consensu ac voluntate fieri potuisset, sed ex aequo et bono controversiam hanc tractent componantque, cogitabit ac ipsa *(!)* etiam, quas maxime huic rei accom*m*odatas rationes existimarit, suscipiet tractabitque. Qua in re nulli coniunctissimi et benevolentissimi principis officio Cels. Eius defuturam mihi persuadeo. Aliquoties etiam appellatus a Reg. M-te sum de responso ad litteras, quas de kalendario ad Ill-mum Principem dedit: itaque urgebit D-tio Vestra; puto autem perspicere eam, si Cels. Eius diversum quid de ea ratione sentiret, ut in Franconia, quod sibi videretur, observaret, aequum esse, in provincia autem, quae Regno contineatur, a publico Regni exemplo non discederet, quanvis venerit ad manus meas Caes. etiam M-tis ea de re decretum, sed quid in aliis provinciis agatur, nihil ad nos. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Knissino, die XVII [4]) Novembris anno D-ni MDLXXXIII.

[1]) *Nr. 898.*
[2]) *Jak na str. 239. W kopiar. Dzik.* quam.
[3]) *W kop. Dzik.* rebus.
[4]) *W kopiar. Dzik. i Petersb. nr. 155:* 18.

905. Topornicki Maciej do Zamoyskiego. Zamch, 19 XI 1583.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 64 nr. 14. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Jaśnie Wielmożny a m. m. panie etc. etc.

Posyłam WM. swemu m. panu list od JM. ks. Sekretarza Wielkiego [1]), że listy służka oddał cale; także też odesłałem do Lwowa pisanie Kr. JM. do JM. pana Starosty Halickiego i do pana Sochaczowskiego [2]), które oba oddał służka we Lwowie.

Granice ty Jej M. paniej wojewodzinej już to drugi raz nie doszły: nie może komisarzów zwieść [zvjesczj], a ja atentuję ściany [sczjany], a pan Starosta ciągnie się Lubaczowski, aleć podobno i ona. A zatem Panie Boże (*S.*), abym WM. m. m. p. w dobrem a fortunnem zdrowiu oglądał m. m. p. Z Zamcha, w sobotę przed S. Katarzyną 1583.

Był sam u mnie pan Czjeszanowski [3]) wczora: powiedział mi, że mu WW. raczył rozkazać do mych rąk dać pięć tysięcy złotych, a ja nie wiem komu je WW. każe dać i za co; dobrzeby aby p. Sytanyskiemu [4]), albo Horiszowa [5]) dostawać.

WW. m. m. p. sługa M. Topornyczki p. z.

Ukazywał mi też p. Czjeszanowski list od JM. p. Starosty Halickiego, że mu chce arendować Halicz sługa dobry i rządny, jeśliby to rada WW. była. Jeśliby to łaska WW. była, prosił mię, abym ku WW. pisał, iżby mógł z łaski WW. otrzymać tę wioskę od Kałuszy Kopaniki [6]), choć dożywotną arendę komu się dostanie (*S.*); małe to tam snać rzeczy, lubom ja nieświadom; szacowali to lustratorowie na 54 złot., a on chce dawać z tego sto złot. na rok jeno dla przyległości a pasz.

Dobrzeby też, aby WW. raczył mi przysłać list swój do pana Svoszowskiego [7]), aby rzeczy WW. przestrzegał; dał mu pan Podstarości na on czas dziesięć cerwonych (*s.*) złotych. Trzeba go będzie na tę deliberacyją

[1]) *Baranowski.*

[2]) *Gostomski Stanisław, późn. wojew. rawski* (Polkowski *o. c.*; Niesiecki).

[3]) *Rodzina w bełskiem osiadła, herbu Jelita* (Niesiecki).

[4]) *Zob. nr. 875.*

[5]) *Horyszów Polski, wieś w gminie Zamość, należy do ordynacyi* (Sł. Geogr.).

[6]) *Według* Sł. Geogr. *Kopanka albo Kopanki, wieś należąca do starostwa kałuskiego, które wtedy nie było jeszcze wyodrębnione ze starostwa halickiego* (*tamże pod* Kałusz).

[7]) *W s. II pl. nr. 61 są listy Jana Swoszowskiego w sprawach sądowych Zamoyskiego.*

906. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Morąg, 25 XI / 5 XII 1583.

Dla pokoju z Danią trzeba wstrzymywać żołnierzy od nadużyć i nie kasować przywilejów. Prosi o poparcie w sprawie skarg Królewszczan i Aulaka.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 254 k. 412v).

Georgius Fridericus *etc.*

Litteras Ill-tis Vestrae, in quibus negotium curlandicum nobis commendat, ad diem XII Novembris calendarii veteris, qui XXII est gregoriani, per veredarium nostrum accepimus. Nobis vero, cum hucusque omnia ea, quae ad salutem publicam et dignitatem Regis et Domini nostri, tum etiam ad utilitatem incliti Poloniae Regni pertinere visa sunt, curae fuerint, hoc ipsum negotium curlandicum, in quo amicitia et vicinitas duorum potentissimorum Regum nobis arcta necessitudine coniunctorum versatur, non exiguam sollicitudinem attulit, eoque maiorem de hoc sopiendo atque componendo dissidio curam nobis suscipiendam putavimus, qua si id, quod volumus, assequemur, in summo lucro ponemus, si et S. Reg. M-ti et Poloniae Regno hos conatus et studia nostra probari et grata atque accepta esse intelligamus, et quia S. Reg. M-ti hanc voluntatem nostram non ingratam accidisse ex litteris Suae M-tis superioribus proximis intelleximus, gratissimum quoque id nobis accidit et ad continuandum hoc studium nostrum plurimum invitavit.

Quousque autem in hoc negotio progressi simus, Ill-tas Vestra ab exemplo litterarum nostrarum ea de re ad Reg. M-tem datarum intelliget [1]). Velimus autem Ill-tem quoque Vestram (quod eam sponte facturam non dubitamus) partes atque autoritatem suam interponere, ne ex parte militum Reg. M-tis aliquid, quod contra initas inducias sit, delinquatur. Atque ad hoc negotium felicius perficiendum et totam Livoniam pacandam non parum momenti nostro iudicio illat*u*rum[a] videtur, si ex aequo ius suum cuique tam indigenis quam adventiciis tribuatur et aequalis iustitia atque defensio administretur. Neque enim pro candore et fiducia nostra Ill-tem Vestram celandam duximus, quam variis querelis Livoniae praesertim nobilitas multorum aures impleat atque animos etiam occupet se aliquanto tractari durius, bonis suis excludi novoque decreto de cassatione recentiorum privilegiorum premi, quo fit, ut alii apud Svetiae, alii apud Daniae Regem perfugium atque subsidium sibi quaerant, alii vicinorum calamitate commoti a subiectione deterreantur. Quam facile autem Reges vicini, vel innata dominandi cupiditate vel querulantium importunitate et commiseratione victi, ad quamvis occasionem impellantur, Ill-tas Vestra pro sua prudentia melius intelligit, nec dubitamus S. Reg. M-tem pro singulari sapientia, pietate et in rebus gerendis dexteritate sua his rebus ita moderaturam, ut per initia leniora ad finem optatum perveniatur. Neque vero haec ideo a nobis scribuntur, quod haec se ita habere nobis persuasum sit, aut quod in alienis curiosi con-

silium dare[i] velimus, sed quod pro fide nostra, qua S. Reg. M-*ti* obstringimur, et pro ea, quae nobis cum Ill-te Vestra intercedit, necessitudine liberius cum Ill-te Vestra iisdem de rebus per litteras conferre nobis licere arbitrati simus. Neque enim aliam in partem ab Ill-te Vestra haec accipi velimus.

Alterum scribendi argumentum se nobis offert, de quo per legatos nostros Cracoviae Ill-tem Vestram aliquo modo iam informatam esse intelleximus, nempe quae Senatus Veteris Civitatis nostrae Regiomontanae in turbanda sibique vendicanda in aulicos nostros iurisdictione novo malcque exemplo conatus sit. Quae ipsorum protervia quo evaserit, et quousque res deducta sit, Ill-tas Vestra de toto negotii statu ex altero exemplo litterarum nostrarum ea de re ad S. Reg. M-tem datarum prolixe intelliget [2]). Pro nostrae itaque necessitudinis iure ab Ill-te Vestra amanter petimus, ut non tantum idipsum diligenter legere suamque ea de re sententiam nobis exponere, verum etiam S. Reg. M-*ti* hoc negotium per litteras suas primo quoque tempore vel etiam per hunc veredarium nostrum ita commendare atque etiam efficere non gravetur, ut oppidani isti subditi nostri, quos propterea S. Reg. M-*ti* nunc obstrepere audimus, plus apud S. Reg. M-tem omnium Principum iura, quam petulantium subditorum inanes querimonias valuisse intelligant.

Quae etiam Friderici Aulaci eiusque consortium in continuandis perversis suis studiis sit pervicacitas, Ill-tas Vestra ex earum quoque litterarum nostrarum exemplo intelliget, quas ea de re S. Reg. M-ti scribendas putavimus [3]): etsi enim legatis nostris Cracoviae per Ill-tem Vestram persuasum est Aulacum cum iusta exprobratione suorum errorum et digna obiurgatione ex aula Reg. M-*tis* dimissum iri, nec in alium finem S. Reg. M-*tis* intercessorias illi concedendas fore, quam si resipiscat et gratiam nostram cum poenitudine factorum expetat, videmus tamen haec ab illo eiusque asseclis parum observari, sed hac ipsa intercessione insolentiores reddi eaque ad patrocinium suae contumaciae abuti, cum minaciter scribere audeant S. Reg. M-tem hanc leniorem intercessionis viam primum erga nos experiri voluisse, quasi quid gravius propter hanc subditorum contumacium insolentiam nobis ab ea expectandum sit. Confidimus autem S. Reg. M-tem pro sua prudentia minime nobis vitio versuram, nec quenquam alium iure nos reprehensurum, si ipsis lacescentibus, iusto dolore compulsi, severioribus remediis autoritatem nostram, ex qua Reg. M-tis etiam pendet dignitas, contra eiusmodi turbatores tueamur.

Atque haec hoc tempore Ill-ti Vestrae pro candore et singulari fiducia nostra scribere in mentem venerunt, idque a nobis rerum necessi-

tas postulare visa est. Quae ut sibi commendata habeat nobisque consilio atque auxilio suo ne desit, etiam atque etiam rogamus. Id quod nos omni studio et benevolentia compensare pollicemur, Ill-tem Vestram optime valere diuque florentem vivere optantes. Datae ex arce nostra Morungiana [4]) ex calendar*io* veteri XXV Novembris, qui est V Decembris calendar*ii* gregoriani, anno MDLXXXIII.

Georgius Fridericus Dux Prussiae m. pp.

[1]) *Lib. leg. nr. 252 k. 407v z tejże daty.*

[2]) *Tamże nr. 253 k. 408v z tejże daty; niżej pod nr. 255 k. 414v.* Sententia declaratoria in causa Ill-mi principis nostri Georgii Friderici *etc.* ex una et senatus, iudicum et communionis veteris oppidi montis Regii ex altera (Heidenstein *wspomina o tej sprawie krótko:* Rerum *str. 218b*).

[3]) *Tamże nr. 251 k. 406* (*zob. załącznik*).

[4]) *Morąg, Mohrungen, Morungen, dzis. m-to powiat. reg. królewieckiej.*

907. Bülow do Zamoyskiego. Morąg, 25 XI / 5 XII 1583.

W sprawie duńskiej starań dołoży. Tłómaczy, dlaczego nie chcą przyjąć nowego kalendarza. Owczarza nie znalazł.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 256 k. 416*).

Ill. D-ne, Patrone omni observantia colende. Ill-ti Vestrae post servitiorum meorum paratissimum studium omnem beatitatem ex animo precor. Domine colendissime.

Quas mihi ab Ill-te Vestra ad XXII Novembris calendarii gregoriani veredarius Ill-mi Principis nostri litteras reddidit, periucundae mihi fuerunt, quod ex iis Ill-*tis* Vestrae singularem erga me humanitatem atque fiduciam perspicerem, quae *(?)* de rebus curlandicis aliisque gravioribus mecum conferre dignata sit. In quibus si et S. Reg. M-ti Poloniae et Ill-ti quoque Vestrae operam, studium et fidem meam probare possum, operae precium magnum me fecisse arbitrabor. Quod autem ad res curlandicas attinet, magnae sunt eae Ill-mo Principi nostro curae, de quibus cum Sua Cels. ad S. Reg. M-tem et liberius etiam ad Ill-tem Vestram perscripserit, eo nunc ero brevior, ne patietur Sua Cels. quicquam hac in re a se desiderari, dum modo id gratum esse S. Reg. M-ti et inclito Poloniae Regno intelligat; nec dubitamus, quin S. Reg. M-tas in sublevandis hisce prutenicis molestiis et coercendis quorundam improborum subditorum iniuriis Suae Cels. eiusque autoritatis iustam vicissim

rationem sit habitura. Ad inducias in Curlandia stabiliendas si Ill-mus Princeps, ut puto, ad diem dictam mea utetur opera, quantum potero, laborabo, ut omnia ad commodum et dignitatem S. Reg. M-tis dirigantur.

Non temere video Ill-tem Vestram de styli acrimonia in responso danico conqueri; et fiunt haec saepe cancellariae vitio per dominorum imprudentiam. Sed confidimus S. Reg. M-tem et Vestram quoque Ill-tem pro singulari sua prudentia et animo magno facile ista contempturam et tempori hominumque istorum studiis condonaturam, factis enim potius quam verbis regibus et heroibus certandum recte Ill-tas Vestra monet. Nam stylum acuere et pungere cuivis licet, manu et factis vincere, non nisi fortioribus. Ego vero arbitror, si quae acerbiora inconvenientius posita sunt, illa ad armorum primum furorem et militum insolentiam potius quam Reg. M-tis animum referenda esse, eoque magis Ill-tas Vestra pro singulari sua prudentia et dexteritate omnia in meliorem partem interpretabitur, et propterea tranquillitati publicae constituendae nihil decedere patietur. Ego tamen scribo ad amicos in aula danica, ut omnia tam in verbis quam factis vitent, quae ad maiores offensiones facere posse videantur.

Quae Ill-tas Vestra de amplectendo calendario gregoriano monet, optandum quidem videtur in hac extrema mundi senecta illam temporum et dierum immutationem novo exemplo non introductam esse, qua Orbis Christianus tot iam secula carere potuit. Dum enim obscurum aliquem errorem vitare studemus, in inconvenient*ia* plurima miseram plebecu*l*am [tam] coniectam videmus. Tum alia commodiori via ex communi consensu Imperii et omnium Christianorum Principum haec publicari expedivisset. Sed ego mihi hac de re iudicium non sumo. Cur autem Ill-mus Princeps noster in hoc Ducatu publicari noluerit, multas ille secum rationes computat. Imprimis vero ex sententia eorum, qui contra hoc calendarium multa scripsere, per religionem et conscientiam se assentiri huic calendario non posse arbitratur; cui accedit opinionum et sententiarum diversitas, quae in a*n*cipites cogitandi curas eum conicit. De quibus aliquando ipsamet S. Reg. M-ti sententiam suam clarius exponet. Ill-tem itaque Vestram existimare velimus nullo idipsum dissensionis studio, sed ex gravissima adhuc deliberatione differri. Quod enim quis conscientia prohibetur, (quam cuique S. Reg. M-tas liberam permittit), non temere id facere existimatur. Ne vero plane eius rei curam abiecisse Sua Cels. videatur, mathematicum suum utrumque calendarium simul coniungere iussit, ut eo inter se facilius conciliari possint. Eius itaque calendarii exemplum Ill-ti Vestrae transmitto, quod, si ita illi probabitur, neque Reg. M-ti id ingratum fore existimaverit, typis excudendum Sua

Cels. mandabit. Interpretabitur igitur Ill-tas Vestra hanc moram et excusationem tum apud se ipsam, tum apud S. Reg. M-tem in partem optimam, praesertim cum in rebus gravioribus et ad Rempublicam pertinentibus Sua Cels. suam non patiatur desiderare fidem et operam. Atque haec ad Ill-tis Vestrae litteras paucis respondere visum est [1]).

De opilione bono et perito Ill-ti Vestrae procurando hucusque sollicitus fui, idoneum tamen non reperi. Rari quippe boni. Mittetur autem propediem. Si quid aliud sit, in quo Ill-ti Vestrae mea prodesse possint officia, paratissimum me, si modo quid mandet, habebit.

Quod reliquum est, Ill-tem Vestram cum Ill. Coniuge sua diutissime valere et secunda fortuna perfrui ex animo opto. Cuius me favori et benevolentiae iterum atque iterum commendo. Datae Morungi die XXV calendarii veteris, qui in calendario gregoriano dies V est Decembris, MDLXXXIII [2]).

Ill-tis Vestrae paratissimus servitor Laevinus a Bülaw m. pp.

[1]) *Król pisał 11 stycznia 1583 r. z Krakowa do Jerzego Fryderyka, że* superioribus annis scriptis ad nos litteris Summus Pontifex ostendit - - - emendationem calendarii - - - decrevisse - - -, quod institutum - - - probavimus - - - *i* mittimus eiusdem calendarii exemplum ad Ill-tem quoque Vestram, *najwidoczniej po raz pierwszy* (*nr. 100 k. 159*)

[2]) *Niżej* (*nr. 257 k. 417v*) *wpisano* Libellus Bulavii ad Reg. M-tem, *w którym tenże wyjaśnia, że Książę nie chciał przyjąć Kostki z powodu, że wrogo przeciwko niemu występował.*

908. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Knyszyn, 6 XII 1583.

W sprawie duńskiej na skutek rad Farensbacha.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 249 k. 405*).

Ill-me Princeps, D-ne obser-me.

De negotio piltenensi etsi saepe iam ad Ill-mam Cels. Vestram scripsi, ac etiam sine meis litteris curae id ei futurum non dubitem, faciendum tamen nunc id denuo etiam mihi existimavi, cum G-sus Georgius Farensbecius a me ad illam proficisceretur, quod pro eius in utrunque Regem fide atque observantia earumque rerum peritia ipsum quoque cum Cels. Vestra communicaturum de eo nonnulla videbam. Nihil autem aliud scribendum arbitror, quam, quod etiam nullo monente facile per se perspicere Cels. Vestram mihi persuadeo, magnam nostrorum hominum de eventu tractationis huius a Cels. Vestra susceptae exspecta-

tionem esse. Huic ego non modo satisfacturam Cels. Vestram, sed pro sua cum Reg. M-te atque Regno necessitudine facile etiam superaturam eam scio; idem tamen ut Ordines quoque perspiciant, ad Cels. Vestram nonnihil pertinere arbitror, cum dignitate quidem eius coniunctum futurum confido. Venerunt qu*ae*dam[i] de negotio hoc in mentem Farensbecio [1]; ea ut ad Cels. Vestram referret, quidque illi de iis videretur, cognosceret, autor ei fui, quaedam ipse etiam, quae meo nomine cum Cels. Vestra communicaret, locutus cum illo sum. Non alienum autem existimarim, si, cum rectius per internuntios quam per litteras huiusmodi negotia tractentur, Bulavium ipsum potius in Daniam Cels. Vestra mitteret, quem, cum de toto hoc negotio coram diligentissime a me edoctus sit, perspectius fere quam quenquam alium id habere mihi persuadeo. Uberius vero omnibus de rebus, postquam puer, quem hanc ob causam ad Reg. M-tem nunc mitto, redierit, ad Cels. Vestram scribam. Quod reliquum est, Ill-mam Cels. Vestram *etc.*

[1]) *Zob. nr. 901.*

909. Zamoyski do Bülowa. Knyszyn, 6 XII 1583.

Prosił księcia, aby jego wysłał do Danii w sprawie pośrednictwa w sporze z Polską.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 250 k. 405v).

Generose Domine, amice charissime.

Etsi nostrorum hominum animos in tractationem ab Ill-mo Principe inter Reg. M-tem atque Ser-mum Daniae Regem susceptam iamdudum intentos videam, dubitandum tamen nunquam mihi existimavi, quin non modo malevolorum opinionem, quos, non quod esse aliquos sciam, vitandos puto, sed quia in tanta hominum perversitate et tam suspiciosis temporibus existere possint, facile confutatura, sed omnium etiam exspectationem studio diligentiaque sua superatura sit. Scripsi tamen nunc etiam eadem de re ad Cels. Eius per G-sum Georgium Farensbecium, non quo meis litteris excitarem studium illius iam ante Reg. M-ti perspectissimum, sed ut D-ni Farensbecii meaque de quibusdam rebus sententia cognita eo rectius negotium id explicare posset. Id ut fiat, suo etiam loco operam D-tio Vestra dabit, cum ad Ill-mae etiam Cels. Eius dignitatem nonnihil id pertinere pro sua prudentia facile intelligat. Cumque, ut D-tionem Vestram ipsam potius ad Ser-mum Daniae Regem

mitteret, a Cels. Eius petierim, id si fecerit, non dubito facturam D-tionem Vestram studio ac diligentia sua, ut, quam de eius erga Reg. M-tem fide atque observantia opinionem habeo, non frustra me suscepisse reipsa perspiciam. D-tionem Vestram *etc.*

910. Batory Andrzej do Zamoyskiego. Rzym, 10 XII 1583.

Przyjęty był na konsystorzu papieskim. Kiedy ma wrócić.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 40 nr. 2. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką infułacką i adresem: Ill. et Mag. D-no Ioanni Zamoyski *etc.* D-no et affini charissimo.

Ill. et Mag. D-ne, affinis observan*de*.

De meo in urbem [1]) adventu scripsi iam Ill. D-tioni Vestrae; nunc illud addo me in amplissimo Cardinalium consessu ad Consistorium feria secunda proxime praeterita admissum, apud Pontificem Maximum munere meo perfunctum fuisse. Qui, ut antea privatim, ita et publice testari visus est adventum meum valde gratum illi accidisse. Ego non alia in re magis nunc occupor, quam in salutandis et visitandis Cardinalibus, qui me hilari admodum vultu excipere solent et M-tis Reg. pietatem et robur praedicare non cessant. In instructione mihi data M-tas Reg. vult, ut intra annum vertentem ad redeundum in Poloniam paratus sim. Ego, cum nihil magis cupiam, quam omnia mandata M-tis Eius exhaurire, vellem ab Ill. D-tione Vestra certior primo quoque tempore fieri, quo mense me in viam dare debeam, ut clarius M-tas Sua mentem suam mihi explicare velit. Peto ab Ill. D-tione Vestra maiorem in modum, ut, quid faciendum mihi sit, primo quoque tempore significare velit. Nam per multum id mea scire interest, quandoquidem fama est Pontificem ineunte Aprili mense Bononiam profecturum. Quod reliquum est, cupio Ill. D-tionem Vestram diu bene feliciterque valere. Dat. *etc.*

Ill. D-tionis Vestrae servitor et affinis Andreas Bathori de Somlio Praep*ositus* Mechov*iensis* (*s.*) sspt.

[1]) *Andrzej Batory, bratanek królewski, syn Andrzeja, późniejszy biskup warmiński i kardynał, potem książę siedmiogrodzki, wyprawiony właśnie do Rzymu dla zyskania tam względów. W Lib. leg. jest dla niego list wierzytelny, instrukcya i szereg listów polecających (nr. 195—204 k. 326v—332v) oraz szereg odpowiedzi na nie (nr. 261 — 279 k. 420 — 435v) z grudnia 1583 i pierwszych dni stycznia 1584.*

911. Kłodziński Maciej do Zamoyskiego. Kraków, 10 XII 1583

Chciałby otrzymać biskupstwo kijowskie.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 37. Oryginał własnoręczny nieco uszkodzony ze śladem pieczątki i adresem: Ill. et Mag. D-no, D-no Ioanni Zamoyski *etc.* D-no patrono meo ...mo *Notatka:* od ks. Clodzienskiego, kanonika krakowskiego.

M-ciwy Panie, Panie Dobrodzieju mój. Nannisze *(s.)* służby moje w m-ciwą łaskę WM. pilnie zalecam etc.

By tak sposobność i potężność fortun moich służyła, jaka chęć jest moja i wola do służb WM., pana a dobrodzieja mojego m-ciwego, snadniejby się pokazać mogło, żebych też godniejszem już był do łaskiej WM. Lecz tego nie mogę mieć: dla tego ani obecnyem *(?)* mógł bydź na ten czas na dworze J. Kr. M., jakom za szczęśliwem skoro przyjachaniem J. Kr. M. do Koronej zawsze był. Proszę tedy WM., pana a dobrodzieja m. m., abych abiecto animo nie był do służb Rzeczypospolitej wedle m-ciwej łaskiej swej przeciwko mnie słudze swemu ofiarowania, za zaleceniem JM. ks. Legata i inszych ludzi wielkich racz WM. ea occasione o mnie omyślić (*s.*) tak, żebych też za służby moje tak dawne jaką kontentacyą odniósł. Starał bych się o to, aby to Król JM., nasz m-ciwy pan, biskupstwo Kijowskie z Nowogrodzką plebanią, probostwem Wileńskiem za m-ciwą przyczyną WM. m. m. pana i dobrodzieja za ewekcyą [euectią] Nominati Pacii Chioviensis na Kastellanią Smoleńską [1]), która wakuje teraz, non inutili servo Ecclesiae Dei ac civi *Re*ipub. konfe*r*ować raczył, a po mnie i domie mojem wszytkiem wszelaką go*to*wość służb skutecznie dozna WM. m. m. pan zawsze. W którego łasce abych chowan był, pokornie proszę. Cracoviae X Decembris anno Domini MDLXXXIII.

WM. m. m. pana i dobrodzieja nanniszy sługa Maciej Clodzynski Ardiakon (*s.*) zmojdzki c. crac. Sekretarz J. Kr. M. sspt. [2]).

[1]) *Zob. nr. 730 uw. 4.*

[2]) *Archidyakon żmudzki, kanonik krakowski, sekretarz królewski* (*por.* Enc. Kośc.).

912. Zamoyski do Farensbacha. Knyszyn, 17 XII 1583.

O projekcie pokoju z Danią na podstawie uznania jej pretensyi pieniężnych.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 258 k. 418v).

Generose Domine, amice honorande.

De conditione Ser-mo Regi Daniae proponenda, ut pecunia, quae a Matre eius in Episcopatum Curoniae erogata diceretur, *quod quidem* [1]) inter nos cogitatum fuerat, accepta, ab illo discederet [2]), hisce diebus responsum a Reg. M-te accepi. Video autem ita eam hac de re sentinere, ut dignitatis suae existimet viae, quae semel iam Ser-mo Daniae Regi proposita a se sit, insistere. Cumque, ut nomina communium amicorum, tempus item et locum, ubi convenirent, ederet, Ser-tem Eius invitarit, intempestivum fore iudicat, si festinantius conditio ea nomine Ill-mi Principis aperiretur, quae in idipsum tempus atque locum differenda esset. Quo tempore ego sane quoque pro meo loco concordiae non deero libenterque Reg. M-ti autor ero, ut huiusmodi potius conditione cum Ser-mo Daniae Rege decidat, maxime si, *quod quidem* [1]) ex D-tione Vestra intellexi, non de maiori viginti aut viginti quinque millium talerorum summa agitur, quam contra amicum et christianum principem vires suas occupari patiatur, quibus alibi contra alios longe utiliorem operam Reipublicae Christianae navare possit. Quae cum Ill-mo Principe etiam D-tio Vestra communicabit. D-tionem Vestram *etc.*

[1]) *Jak w nr. 839: w kopiar. Dzik. i Petersb. nr. 155*: quidem.
[2]) *Zob.* Heidenstein, Rerum *str. 234.*

913. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Knyszyn, 24 XII 1583.

Król mu odpisał. Sprawę duńską poleca.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 259 k. 419).

Ill-me Princeps, D-ne observandissime.

De rebus, quas ad me Ill-ma Cels. Vestra scripsit, diligenter q*uum* [1]) a me postulavit, cum Reg. M-te communicavi. A qua quid respondeatur, ex eius ad se litteris Cels. Vestra intelliget simulque pro prudentia sua perspiciet non fere etiam aliter rescribi ab ea potuisse. Danicum negotium curae Ill-mae Cels Vestrae futurum non dubito. Quod reliquum est, Ill-mam Cels. Vestram *etc.*

[1]) *Jak na str. 193 (zob. nr. 901 uw. 2); w kopiar. Dzik.* quin; *w kopiar. Petersb. nr. 155*: quam.

914. Zamoyski do Bülowa. Knyszyn, 24 XII 1583.

Tłómaczy konieczność przyjęcia nowego kalendarza. Pensyę otrzyma.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 260 k. 419).

Generose Domine, amice charissime.

Quae de rebus Danicis ac in iis tractandis studio suo D-tio Vestra ad me scribit, in opinione mea, quam de D-tionis Vestrae in Reg. M-tem fide atque observantia atque erga me etiam benevolentia semper habui, non parum me confirmarunt. De calendario [1]) in aliam, quam expectaram, sententiam responsum video. Religionem aut cuiusquam conscientiam minime in negotio hoc agi satis liquere arbitror. Nam, quae ante tot annos non Christi eiusve discipulorum autoritate, aut Ecclesiae instituto, sed a Iulio Caesare Imperatore, qui nihil cum christianitate commune habuerit, calendarii ratio introducta sit, ea, a quo nunc mutetur, cuius interesse possit, non satis perspicio. Quod si probabilem dubitandi rationem conscientiae cuiusquam mutatio haec adferre posset, nulli certe minus moveri ea mihi debere videntur, quam qui in notando Summo Pontifice ceterorum dierum, quae ab illo retineatur [2]), observationem vel imprimis superstitionis condemnent. Dies quidem Dominicus, qui nobis cum dissentientibus de religione communis est, immotus permanet, supersunt alii dies festi, qui vel non observantur ab illis, vel si coluntur, ita coluntur, ut nulla eorum religione astrictos se putent. Quare cum id unum hoc in negotio praecipue agatur, ne a publico Regni exemplo in Ducatu eo Ill-ma Cels. Eius subducere se quibusdam videatur, non dubito operam daturam D-tionem Vestram, ut quo plus in publico hoc Regni consensu, quam nullis fere rationibus obiecta Cels-mi *(!)* eius religione ponendum sibi Cels. Eius putet, eidem persuadeat. De pensione ea diligenter ad Reg. M-tem scripsi: non aliena Reg. M-tas ab ea est; in eo res haeret, ut quo ex loco D-tioni Vestrae commodissime assignari possit, constituatur. De hoc ipso autem cum D-no Thesaurario, quem brevi mecum futurum existimo, primo quoque tempore agere ac Reg. etiam M-tem monere non intermittam. D-tionem Vestram *etc.*

[1]) *Zob. nr. 907 i uw. 1 tamże.*

[2]) *W kopiar. Dzik.* qui... retineantur.

915. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Knyszyn, 29 XII 1583.

Winszuje mu córki.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka 307. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnemu panu panu Krzistophowi [1]) Radziwilowi, książęciu na Dubinkach i *Bierżach*, Kastellanowi Trockiemu, Hetmanowi Polnemu, Podkanclerzemu W. Ks. Litewskiego, Soleckiemu i Borysowskiemu staroście, memu m-ciwemu panu a szwagrowi.

Jaśnie Wielmożny, m-ciwy panie Trocki. Zalecam służby swe w łaskę WM. m. m. p. i powinnego, zdrowia dobrego i fortun wszelakich WM. od Pana Boga na czasy długie życząc i winszując.

Iż Pan Bóg córeczką [2]) WM. z Jej M-cią panią Małżonką [3]) WM., jako WM. w liście swem do mnie piszesz, pocieszyć raczył, niechaj Jemu będzie z tego chwała i dzięka. Ja i cieszę się niepomału z tej WM. pociechy i dziękuję wielce, żeś mi kommunikować jej WM. nie zaniechał, a żeby Pan Bóg jako w synaczku [4]), którego był WM. dał z pierwszą małżonką [4]), tak i w tej córeczce błogosławić i onę w zdrowiu dobrem długo chować raczył, uprzejmie życzę. Nie mniej i z tegom pocieszon, że Jej M. pani Małżonka WM. po tem swem rozwiązaniu jest nie nagorszego, jako mi WM. piszesz, zdrowia. Panie Boże WM. oboje chowaj długo dobrze zdrowe. Zalecam się zatem łasce WM. swego m. p. i powinnego. Dat. *etc.*

Małżonka ma służby swe Jej M. paniej Trocki zaleca i ja też. WM. swego m. p. szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Krzysztof Mikołaj, syn Mikołaja Rudego.*

[2]) *Elżbieta, ur. 19 X 1583, wydana w Wilnie w r. 1599 za Lwa Sapiehę, kanclerza lit.* (Kotłubaj *o. c. str. 92*).

[3]) *Trzecia jego żona, Katarzyna Tęczyńska, córka Stanisława, wojewody krakowskiego, wdowa po Jerzym ks. Słuckim* (*ibid. str. 91*).

[4]) *Zapewne Janusz, z drugiej żony, Katarzyny ks. Ostrogskiej; z pierwszej, Sobkówny, zmarłej w 1576, był syn Mikołaj, zmarły w młodym wieku* (*ibid.*; Niesiecki).

916. Possewin do Zamoyskiego. *b. m. 1583* [1]).

Błaga aby nie dopuszczać do Inflant kolonistów heretyków.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. 94 p. 205. Wyciąg z nagłówkiem: P. Possevini ad Ill-mum D-num Cancellarium Regni Poloniae de difficili quodam negotio livonico. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H. IV str. 445.*

Ac quoniam infaustus ille Livo, qui suscepit deducendam coloniam, in Livoniam, habere se dicit 120 familias, quae eo venient, ex faece scilicet variarum haeresum quantalibet specie confusionis Augustanae ei vero ego promiserim, quantas velit, catholicas familias, scripseram ad R-dum D-num Maiorem Secretarium [2]) hoc caput, quod erit his litteris adiunctum. Nunc quoque idem enixe per sanguinem Christi peto a Vestra D-tione Ill-ma, quae cupio cogitet, quantopere iugulum petatur ipsius Livoniae, si homines nati ad seditionem, quales sunt haeretici omnes ac praecipue Flandri ac Gheldri, in ea Livoniae parte imponantur, ubi fluminis, agri et aequi inter Cohenhausen (*s.*) et Rigam spatii opportunitate possint pessima quaeque moliri et iter intercludere sive in gratiam Dani, sive putantes se obsequium Deo praestituros, si catholicae religionis progressui incommodent, nam eas familias sub praetextu artificiorum aliquid subinde navibus consequentur, quae primo simulate, deinde aperte (ut solet haeresis) se ita exeret, ut non solum turpius, sed periculosius hospes eiciendus sit, quam fuerit admissus.

Cum vero Livo ille dicat se catholicos inter illas familias plures habere, iubeat Reg. M-tas, ut nemo illorum prorsus veniat, quin fidem habeat de sua fide ab aliquo e nostris, qui sint Lovanii vel Coloniae, aut ubivis voluerit, unusque aliquis e nostris eos committetur, ne mutent nomen et personas in via. Habemus enim in ipsa Germania et Belgio 40 collegia Societatis nostrae. Praeterea mirum est catholicos venire, qui nullum catholicum sacerdotem habeant secum. At vero si coram Deo erratum est, quod in Livonia permissa sit publica haereseos promulgatio, obsecro, ne addatur alter error, quo mundo constet Livoniam fieri asylum omnium haeresum, quae solent confessionis Augustanae pallio tegi. Et certe quid anglici commercii commodo illatum sit damnum Elbingensi populo, an vero facili nunc invecta labes permittat ibi Christo avitas sedes restitui, iudicium esto Vestrae D-tionis Ill-mae, cuius nomen et decus et aeternam salutem nisi etiam hoc in negotio viderem agi, temperarem fortasse mihi ab iis, quae alioquin sincerissimum meum erga illum obsequium et desiderium integrae existimationis Reg. M-tis faciunt, ut ego scribam precatus ei omnia felicissima[e].

Podczas druku dopiero otrzymałem wskazówkę ściślejszą w liście, który cytuję w uw. 2.

[2]) Caput *w Nunz. di Pol. 20 p. 204 z dn. 21 VII 1583. Poss. zaklina go*, ne permittat infaustum illum Livonem, *aby* introducat eos, quos paravit, anabaptistas--. Monitus sum heri a Ser-mo Rege de his, quae ille attulerat. Is item me allocutus est, ut solet, ancipiti animo, ut est dubia, ne dicam, nulla fide. *Pozatem nic konkretnego. Por. korespondencyę z Giesem.*

917. Kłomnicki [1]) Jan do Zamoyskiego. *b. m. 1583* [2]).

O Szarogrodzie. O wyprawie kozaków.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 20 p. 239. Wyciąg z nagłówkiem: Ex litteris Iohannis Kłumniczki ad Ill. D-num Cancellarium. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr.*

Ad eum locum, in quo Ill-tas Vestra arcem aedificare instituit, ducenti circiter hominum iam confluxerunt, qui nuntios suos ad Ill-tem Vestram mittunt. Et in primis exposcunt, ut Ill-tas Vestra eum locum minime non differat: etenim cum periculo ibi versantur, et si differetur, delabi rursum necesse habebunt. Cosacci manu facta Jahorlicum munitionem a Sędziaco Theginensi erigi coeptem deiecerunt ac sedecim pagos in controversis locis, ab eodem collocari coeptos, exusserunt. Ad Parcanum etiam arcem novam supra Dniestrum contra Theginam positam progressi sunt, quo successu, res ipsa post docebit.

[1]) Sł. Geogr. *nie zna wsi, od której możnaby utworzyć nazwisko podane w nagłówku.*

[2]) *Możnaby ustalić datę ściślejszą: wiadomości o przygotowaniach do wyprawy, o której tutaj mowa, otrzymano w czerwcu podczas wesela Zamoyskiego* (Heidenstein, Rerum *str. 213*).

918. Leniek Maciej do Zamoyskiego. Sknin, 1 I 1584.

Wyjechał mimo zakazu królewskiego. Moskwa gotuje się do wojny ze Szwecyą.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 80 nr. 1. Oryginał własnoręczny bez karty adresowej.

JW-ny Panie, Panie Hetmanie Koronny. Nanisze służby me w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. zalecam, zdrowia dobrego a w długi wiek panowania szczęśliwego od Pana Boga WM. m. m. p. i dobrodziejowi uprzejmem sercem życzę etc.

Aczem miał z łaski WM. m. m. p. dawno pozwolenie, mając potrzeby domowe wielkie, na czas sam z owej ukrainy odjachać, lecz iżem w tej mierze czas bezpieczny upatrował, przez te wszytkie czasy nie śmiałem odjachać. Teraz, widząc, iż niemasz nic niebezpiecznego, a iż na tribunał przypadła mi potrzeba barzo pilna, odjachałem. W tym odjeździe moim przyniesiono mi list od Króla JM. do zamku [1]), z którem mię w drodze pogoniono, rozkazując mi, abym nigdzie nie zjeżdżał z zamku oprócz dozwolenia J. Kr. M. Ja, mając pozwolenie z łaski WM. m. m. p., będąc też w drodze i nie widząc nic niebezpiecznego, do tego mając na trybunał (*s.*) tak pilne potrzeby swe, w m-ciwą nadzieję łaski

WM. m. m. p. jadę, o co i do końca WM. m. m. p. proszę, abych to mógł mieć, a do domu teraz mógł dojachać na czas krótki, gdyż i czas z owej ukrainy jest bezpieczny, i sprawy na tem tribunale mam pilne. Zamku się też tak odjachało, że ni na czem w niebytności mej nie zejdzie, a panowie Starostowie są [sam] też wszyscy na zamkach inszych. Proszę i powtóre, abym to mógł mieć z m-ciwej łaski WM. m. m. p., ale miałoliby to J. Kr. M. obrażać, tedy się ja i z drogi wrócę. Wszakże, jakom przez te wszytkie czasy tego przestrzegał, takbych się i natenczas, bych miał napilniejsze sprawy domowe, odjachać nie ważył, bych widział co niebezpiecznego. A ja za te wszystkie (*s.*) m-ciwe łaski WM. m. m. p. i dobrodzieja, póki dusza w ciele, służyć będę. Co się sam z Moskwy działo, o czemem wiedzieć mógł, dawałem znać Książęciu JM.[2]) do Rygi. Tak rozumiem, że też to WM. m. m. p. dochodziło. I teraz czasu niedawnego pisałem JM-ci, że Kniaź[3]) lud zbiera. Jakoż do Nowogroda lud zbiera i posochę, i tak mi sprawę szpiegowie dali, że pośle z temi ludźmi pod Narew kniazia Twerskiego[4]), i tak to Moskwa twierdzi za pewne, że Królowi Szwedzkiemu przymierza nie strzyma. Z Czeremisą też pokoju niema[5]). Ze Pskowa ludzi poszło niemało, jedni do Wdowy a drudzy do Nowogroda. Szujski[6]) przedsię jest na Pskowie. Coby się potem ponowiło, kazałem do siebie bez mieszkania posyłać, cobym też WM. m. m. p. oznajmił, abo sam dalibóg opowiem, będzieli to łaska WM. m. m. p. Tak mi też dali sprawę ze Pskowa, że goniec Króla Szwedzkiego pojechał (*s.*) do Kniazia na Moskwę, z czem, nie wiem. Z czym najnisze służby me i powtóre w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. i dobrodzieja pilnie zalecam. Dan z Sknina[7]) die 1 Ianuarii anno 1584.

Naniszy sługa WM. m. m. p. i dobrodzieja Maciej Leniek.

[1]) *Nowogródek inflancki* (*nr. 717 uw. 7*).

[2]) *Jerzemu Radziwiłłowi, biskupowi wileńskiemu, namiestnikowi inflanckiemu.*

[3]) *W rkp.* knias: *niżej* kniazia.

[4]) *Symeon w. ks. twerski, były car kasymowski* (*zob. nr. 767 uw. 4*) *zwany zwykle „car Siemon“* (*t. II skorowidz*).

[5]) *Zob. nr. 862.*

[6]) *Kn. Jan Szujski, naczelny dowódca Pskowa podczas oblężenia.*

[7]) *W rkp.* Dan s sknyna; *miejscowosci podobnej w* Sł. Geogr. *niema.*

919. Zamoyski do króla Stefana. *b. m.* 4 I 1584.

Poleca Goślickiego.

Regesty nr. 121 str. 19/20.

Fasciculo sub signo O nihil singulare reperitur publicum concernens negotium praeter intercessionem Ill-mi ad Ser-mum pro Goslicio, qui, cum per valetudinem incommodam ipse Ser-mum convenire non potuisset, Ill-mi suasu mutavit consilium et quaedam sibi commissa ab Ill-mo deferenda Ser-mo habet; quem ut benigne audiat et laborum illius sumptuumque memor Sua S. M-tas esse velit, intercedit Ill-mus. 4 Ian. 1584.

920. Zamoyska Gryzelda do Zamoyskiego. Knyszyn, 4 I 1584.

Przesyła życzenia noworoczne; pyta o zdrowie.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 2 nr. 5. Oryginał własnoręczny[1]) *z pieczątką i adresem własnoręcznym:* Ill. ac Mag. D-no Ioanni Zamoiski D-no et marito meo charissimo.

Servicia mea commendo D-tioni Vestrae, tanquam charissime D-ne marite (*S.*). Praecor D-tioni Vestrae in novo anno omnem valetudinem et omnia feolicia (*s.*), que quae (*S.*) D-tio Vestra a Deo clementissimo praecatur etc.

Dederunt mihi literas D-tionis Vestrae, quas literas ego cum magna laetitia vidi et etiam reservire volo D-tioni Vestra (*s.*), tanquam charissime marite, quod D-tio Vestrae (*s.*) de me amantissima coniuge non oblivissitur (*s.*). Ego etiam secundum iussum D-tionis Vestrae, quandocunquae (*s.*) occasio dabitur, libenter scribo.

Novi autem nichil possum scribere D-tioni Vestrae, nisi quod Dei benignitate bona valetudine favimur (*s.*) una cum Sororibus D-tionis Vestrae. Et ego etiam rogo D-tionem Vestram, quod D-tio Vestra etiam scribat mihi de valetudine et de itinere D-tionis Vestrae; quam si faciet D-tio Vestra, in tota mea vita volo reservire D-tioni Vestrae, tanquam mihi charissime domine marite. Caeterum D-tionem Vestram Deo clementissimo commendo et rogo Deum Omnipotentem, quod D-tionem Vestram in bona sanitate referat ad nos. Datum Knisini 4 die Ianuari (*s.*) a. D-ni 1584.

Ancilla et uxor D-tionis Vestrae Griseldis Bathori de Somljo sst (*?*).

D-tioni Vestrae servicia sua commendat D-na Bagotaina.

[1]) *Z uwagi na to podaję ten list w pisowni oryginału, modernizując tylko interpunkcyę, użytek dużych liter, oraz* v *i* u.

921. Zajączkowski [1]) opat do Zamoyskiego. 16 I 1584.

Obrany opatem prosi o poparcie swojej kandydatury.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 74. Oryginał uszkodzony, bez dolnej części, gdzie był podpis, ze śladem pieczątki i adresem: JW-nemu a mnie m-ciwemu Panu, JM. Panu Kanclerzewi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc.

JW-ny a m-ciwy Panie. Służby me uniżone zalecam w m-ciwą łaskę WM., Pana Boga prosząc, żeby WM. długiego a fortunnego panowania w łasce swojej użyczyć raczył.

Po śmierci Opata Wągrowieckiego [2]) zakonnicy tego sam konwentu per electionem canonicam zgodnie wokowali mię na opactwo Wągrowieckie, w czym widząc vocationem divinam, przyjąłem conditionem, jako honestam, tak mojemu bogobojnemu przedsięwzięciu sposobną. Ale iż mi do tego potrzeba jest łaski WM. m. m. p. i bez niej nie mógłbym się zostać na tym placu, przeto proszę, abyś mnie WM. m. m. p. nieznajomego podobno *sługę* swego i z tą sprawą w m-ciwą łaskę swoję *wziąć raczył*. Poznasz to WM. m. m. p. że ..... wdzięczen łaski i dobrodziejstwa WM. *Z tym* sam siebie i służby moje pokornie zalecam. D. ....uec.. [3]) 16 Ianuarii anno 1584.

WM. m. m. p. najniszy sługa.

[1]) *Podpisu brak (zob. sygn.); że opatem wągrowieckim został w r. 1584 Wojciech Zajączkowski h. Zaręba, wiemy z* Paprockiego (*por.* Sł. Geogr.).

[2]) *Andrzej Dzierżanowski h. Gozdawa* (Paprocki).

[3]) *Nie jest to* w Wągrowcu, *bo po* u *jest* e, *a po* c *litera o dwu laskach krótkich z dwoma kropkami: chyba źle napisane* y.

922. Król Stefan do Zamoyskiego. Grodno, 19 I 1584.

O Tatarach. Nie chce własną władzą zwoływać częściowego pospolitego ruszenia.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 17. Oryginał z podpisem własnoręcznym, z pieczątką i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Quid de Tartaris Bernardus Krziczki Vicecapitaneus Barensis ad Ioannem Bieleczki Castellani Camenecensis factorem scribat, ex ipsis illius litteris, quas Sinc. Vestrae mittimus, Sinc. Vestra intel-

liget. Quaerit autem a nobis Castellanus Camenecensis, quid, si certi isti nuntii fuerint, a se fieri oporteat. Sed et nobis quaerendum esset a D-nis Senatoribus, quid hac in re facto opus sit. Meminimus enim, cum antea de Tartarorum incursione praemonuissemus atque per litteras ad eam avertendam nobilitatem russicam cohortati essemus, indigne per multos id tulisse et contra statuta particularem motionem extra comitia a nobis indici questos fuisse. Bene valeat *etc.*

923. Zamoyski do St. Reszki. Kraków, 22 I 1584.

O Andrzeju Batorym. Stosunki z Turcyą naprężone. Posyła medale.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132, dok. nr. 3. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, z pieczątką i adresem: R-do D-no Stanislao Rescio Decano Warsawiensi Canonico Warmiensi Reg. M-tis Poloniae Secretario, D-no amico char-mo. Romae. *Noty: a)* Cancell*arius* Cracovia 22 Ian. Respon*sum* cum medaglis. *b)* Redd*itum* 16 Martii 84 per postam. Responsum 25 Martii per postam. *Odpis z XIX w. w Bibl. Ord. Zamoy. pl. 3 nr. 70. Druk. bez dopisku* Grabowski Ambroży, Starożytności Historyczne Polskie, Kraków 1840 *t. II str. 390 bez podania źródła*[1]). *W rkp. Bibl. Jag. jest obok wolny przekład tego listu na łacinę* [2]).

M-ciwy księże Dziekanie. Zaleciwszy przyjacielskie chęci swe w łaskę WM. etc.

Dziękuję WM., żeś mi WM. o szczęśliwym tam przyjachaniu JM. Pana Andrzeja oznajmić raczył. Chwała Panu Bogu, żeście WM. w dobrym zdrowiu tam przyjechali (*!*), i tak honorifice przyjęci byli. Dali winszuję tego WM., żebyście WM. do końca, póki tam WM. będziecie, to tak retineretis, co was na przodku z łaski Bożej podkało. Jakoż nie wątpię, że JM. Pan Andrzej obyczajmi swymi uczciwymi i WM. też staraniem swym będziecie umieli w to potrafiać. Za co i J. Kr. M. będzie WM. powinien, i ja z osoby swej odsługować to WM. chcę. Proszę de statu JM. pana Batorego oznajmuj mi WM. jako naczęści za wszelaką okkazyą. Myźmy (*s.*) sam teraz niedokońca w dobry przyjaźni z Cesarzem Tureckim dla onych szkód, które kozacy poczynieli. Zaczym też i to i owo z ukrainy, jako więc w takich sprawach bywa, ponawia się. My w kroku stojem i jako możemy, łatamy i ujmujemy te rzeczy. Proszę daj mi WM. znać, co tam o tym są za rozumienia, i przyszłoliby do czego, jakobyśmy się chęci od Panów Chrześciańskich spodziewać mieli. Jakoż ja praesertim in tam pia et communi causa nic o chęci ich przeciwko nam nie wątpię. Wszakże nie znagła się WM. o tym wywiaduj,

i nie leda z kim WM. o tym mów [2]).

Posełam WM. trzy numismata twarzy Kr. JM-ci: oddaj WM. jednę [3]) M. Antonio Mureto, drugą Fulvio Ursino [4]), trzecią Gambarae poetae. Także też swoich trzy WM. posełam, które WM. tymże po jedny [3]) rozdaj. Z tym się łaskawy przyjaźni WM. zalecam. Z Krakowa d. 22 Ianuarii 1584.

Proszę miejcie WM. to na pieczy, żeby wżdy kiedy konfirmowano fundationem Vendensis Episcopatus [5]). Bo nie jest in rem Livoniae, że do tego czasu nie ma Episcopum [2]).

A choćby tylko Eius Sanctitati to naraić *(?)* i któremu z Kardynałów maioris confidentiae cum Eius Sanctitate. WM. życzliwy przyjaciel służyć gotów J. Zamoiski.

[1]) *Wydanie takie samo jak nr. 932 i 933, gdzie zob. uwagi szczegółowo charakteryzujące metodę wydawcy.*

[2]) *Przeznaczony zapewne dla Andrzeja Batorego uzupełnia tekst polski w dwóch miejscach.*

a) *Po ustępie o ostrożności w wyborze osób, z którymi należy mówić o lidze* (*sformułowany:* Sic enim expedit, ne quis inde rumor emanet, qui nobis imparatis adhuc posset aliquod periculum adferre) *następuje*: Ante omnia vero expedit, ut ipsa D-tio Vestra S-mum D-num Nostrum hoc ipsum innuat et intelligat, si quid et quantum praesidii a quoque nos habere posse existimaret. Nostra namque consilia tempori ac necessitati accommodaremus; qua de re litteras expecto plenas.

b) *Zaś po ustępie o biskupstwie wendeńskiem:* Sacerdotes pauci sunt, messis multa, et qui sunt, dilabuntur, quod caput non habeant.

[3]) *U Grabowskiego*: jeden - - - drugi - - - trzeci - - jednym.

[4]) *Tak u Grabowskiego; por. t. I nr. 140; w rkp. Bibl. Jag.* Julicio (*!*).

[5]) *W sprawie założenia tego biskupstwa w Lib. leg. oprócz tego, co wspomniano w nr. 827 uw. 9, znajdujemy w odpowiedzi na nie* Difficultates, quae occurrunt in expeditione Ecclesiae Vendensis *w ośmiu punktach wyłożone* (*nr. 159 k. 258*) *oraz* Responsio ad difficultates in expeditione Eccl. Vend. obiectas *i obok 6 listów do różnych osób w Rzymie w tejże sprawie* (*nr. 160—167 k. 259v—275v*).

924. Król Stefan do Zamoyskiego. Grodno, 22 I 1584.

O poselstwie Goślickiego w sprawie brunświckiej.

Bibl. zakładu narod. im. Ossolińskich we Lwowie. Rkp. nr. 1925 k. 14. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Quid egerit Magdeburgi legatus noster Venerabilis Laurentius Gosliczki in negotio Brunsvicensi, cognovit iam antea ex eodem ipso Sinc Tua. Quid nos deinde in prosequenda ulterius causa nostra statuerimus

faciendum, mandavimus, ut idem ipse Sinc. Tuae referat, dum modo is Sinc. Tuam Knissini praeveniat: etenim mandato nostro Cracoviam ad Ser-mam Coniugem nostram properat, ut iterum in Germaniam proficiscatur et se statuat pro Calendis Martii Francofordiae ad Oderam. Opus habet contractu matrimoniali Barbarae Scepusien*sis* [1]), uxoris quondam Ser-mi Regis Sigismundi primi, tum etiam renuntiatione Hedvigis Brandeburgensis Marchionissae [2]), de quibus monumentis existimamus Sinc. Tuam scire, ubi nam sint, et quae sit eorum summa. Itaque de his informabit eum Sinc. Tua. Obsignabit praeterea ipsi litteras iam a nobis subscriptas, quarum ipse copiam faciet. Bene valere *etc.*

[1]) *Barbara Zapolyanka, hrabianka Spiska (Scepusium=Zips=Spiż), pierwsza żona Zygmunta Starego.*

[2]) *Córka Zygmunta I z Zapolyanki, żona Joachima II.*

925. Płaza Jan do Zamoyskiego. Wysocice, 22 I 1584.

Posyła listy żądane.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 53. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JW-nemu P. Panu Janowi Zamoyskyemu z Zamościa Kancierzowi i Hetmanowi Koronnemu *Głó*wnemu Krakowskiemu Malborskiemu Knyszyńskiemu Międzyrzeckiemu Krzeszowskiemu etc. Staroście m. m. p. i dobrodziejowi.

JW-ny a mój m-ciwy Panie. Powolne a uprzejme służby moje do m-ciwej łaski WM. m. m. p. pilnie zalecam. Długiego a na wszem szczęśliwego przy dobrem zdrowiu panowania od Pana Boga WM. m. m. p. życzliwie wienszuję.

Dla pilnych spraw swych, a zwłaszcza iż mi przysięga z dekretu tribunalskiego przypadała, musiałem rad nie rad od WM. m. m. p. z Krakowa odjechać. A iż mi było o tem sprawę dano, żeś WM. m. m. p. jako dzisiejszej nocy w Słomnikach [1]) spać miał, dlategom się sam prosto z Księża był obrócił. Lecz iżeś WM. m. m. p. jeszcze do tych czasów z Krakowa wyjechać nie raczył, posyłam z temi dwiema listy, o które mię pilnie JM. pan Sędzia wespołek z panem Pisarzem prosił, żeby jako naprędzej (*s.*) do rąk WM. m. m. p. dość mogli, acz i sam, da pan Bóg, jutroż mam wolą do WM. m. m. p. bieżeć, bym się jeno pewnej rzeczy dowiedzieć mógł, gdziebym jutro WM-ci m. m. p. zastać mógł. A z tem powolne a uprzejme służby moje do m-ciwej łaski WM.

m. m. p. i dobrodzieja pilnie zalecam. Dan z Wyszocić [2]) 22 Ianuarii anno 1584.

Waszej Wielmożności m. m. p. powolny i uprzejmy sługa J. Płaza manu propria.

[1]) *Słomniki, m-ko nad Śreniawą w dzis. pow. miechowskim* (Sł. Geogr.).
[2]) *Wysocice, wieś w dzis. pow. miechowskim* (*ibid.*).

926. Król do Zamoyskiego. Grodno, 28 I 1584.

Wiadomości o Tatarach. O Andrzeju Batorym.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 18. Oryginał z podpisem własnoręcznym na połowie karty; reszta urwana.

Stephanus *etc.*

Mercatoris istius de Albertis [1]) litteras accepimus, sub idem tempus etiam a Golscio, Custode finium, has, quas Sinc. Vestrae mittimus, de impendentibus tartaricis periculis. Exempla harum Golscii litterarum primariis Regni Senatoribus communicavimus. De negotio Nepotis nostri nihil dum Sinc. Vestrae scribimus. Posteaquam ad nos venerit (quod quidem cito fieri cupimus), tum quid nos ea de re facere conveniat, coram cum Sinc. Vestra consilium capiemus. Quam cupimus bene valere. Dat. Grodnae *etc.*

[1]) Sł. Geogr. *zna Albertyn i Albertów, słownik* Rittera *wsie i miasteczko o podobnych nazwach na Węgrzech.*

927. Drohojowski J. T. do Zamoyskiego. Przemyśl, 29 I 1584 [1]).

O usposobieniu szlachty względem Zamoyskiego. O nastroju wojennym przeciwko Turcyi. W sprawach prywatnych swoich i cudzych.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 17. Oryginał własnoręczny z pieczątką i pełnym adresem: W-mu Panu Panu Janowi Zamoiskiemu z Zamoyscya Kanclerzowi i Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu Generałowi Krakowskiemu, Malborskiemu, Bełskiemu, Knyszyńskiemu, Międzyrzeckiemu, Garwolińskiemu, Krzeszowskiemu, Zameskiemu etc. staroście i mnie zawżdy m-ciwemu panu do rąk własnych.

Uniżone służby moje do m-ciwy łaski WM. m. m. panu zalecam etc. Mój m ciwy panie.

W puł (*s.*) drogi na służbie niedostatek aby mię nie zadzierżał, abym wżdy co trochę mógł pokrzepić trudności domowe z dróg turecki (*S.*), z sejmów, wojen, żołnirzów, którem wziął na grzbiet mój, od czego pełni dobrodziejstwa Króla JM. wszyscy uciekli byli, aby drugi zaźdrzał a służbami tyż życzliwymi takijże łaski szukał, jeśli się śmiercią pana Broniowskiego (*s.*) [2]) poda okkazya z strony przyległy Starzawy [3]) i dla zamkowych potrzeb (boć i ja nie z stali pachołek, wszakże jako na świecie póki póty) [4]), zalecam o tym i inych potrzebach mych w miłościwą łaskę i pamięć WM. prożby moje w Krakowie. A uprzydzam pirwy, niźli dobre mienie, żywot i stan mój, jeśli małe służby moje szczęście me ocukrowało, że godne oka WM. Palczowski daje mi znać o pewnym postanowieniu pokoju i jednania przed prawem przez osobę WM. m. m. pana z panem Urowieczkim; życzyłbym, aby czas uprzedził pan Urowieczki przez księdza Biskupa Krakowskiego, do Bożęcina [5]) zjechawszy. List Palczowskiego posyłam WM.

O ludziach ślacheckich piszą mi, że kontenci z bycia WM. w Krakowie, kontenci z każdego responsu WM. i kochają się w dobrym zdrowiu WM.

W Przemyślu teraz na naszech roczech, gdy sobie kredit naprawiamy, jest ludzi aż nazbyt wielkie zgromadzenie. Każdy pilnie się pyta, co śmierć Podlodowskiego nieszczęsnego przyniesie, jako to Króla JM. obeszło, i co za nadzieja, co z tym czynić będzie raczył. Przyjaźni [6]), wiarę, pokój pogańskie sobie brzydzą, przykład swój do przeszłych potrzeb moskiewskich chwalą, i o tak szczęśliwy z Turki Pana Boga proszą. Przypominają sobie śmierć w Inflanciech Lanczkiego [7]), choć tylko sługą był zmarłego pana wojewody Wilińskiego [8]). Po wszytki ruski ziemi głos, iż dawne przepowiedanie starych dawnych ludzi, że ty czasy przepowiedali Turkom brać upadek na podolskich polach, które zową Urynińskie [9]). Artikulnicy (?) boją się, iż czas i przypadki takie odmienią jem rozum i przedsięwzięcia: otóż popiraćby myśli i rozmowy ludzkie i nowinami z różnych krajów i od dworu nieszczęścia koronnego uskarżanim się, a potym, jako Pan Bóg nauczy i poda, kończyć. List ku czytaniu do mnie od pana Czarnkowskiego pisany posyłam WM.: jeśliby była nadzieja pokuty i polepszenia, azażby go [a zabigo] wadziło pocieszyć.

Panowie Zborowscy przed bratem mym [10]) uskarżali się we Lwowie na mię, jednak życzą sobie ze mną się widzieć i sprawę o sobie dać, a mnie obojga nie trzeba.

Nowiny dawne od Slosthowskiego [11]) in omnem eventum posyłam WM. Pan Jordan Spytek [12]), żołnirz WM., ślubem mię zawiązał, żem

miał go WM. zalecać a o Dobczyce [13]) przypomnieć: raczże WM. jego m-ciwym panem być. Mój m-ciwy panie, srum (*s.*), zakrywa potrzeba, powódź niezwyczajna przyszła i aż i most barzo mi nadpsowała, zaczym ani ludzi, ani chróstów i dostatku nimam tak wiele, abym mógł tej szkody ratować bez łaski i wiadomości Króla JM., pana mego, także o miłościwą łaskę i radę WM. proszę. A naprzód niech będzie rewizor do tego, aby to do wiadomości Króla JM. odniósł, aczem i ja nigdy nie pochybił przed Królem JM., panem moim, jedno iż raz we Lwowie począłem był trochę mówić o niedostatkach moich. Niźlim domówił, rzekł Król JM., iż wie o dostatkach wielkich przemyskich. Jam nie chciał nic przyczyć (*s.*), jednakem pomyślił: ten, który pożytki powiedał, mógł (byli pewni) [14]) i to przyczynić, że czterej nas używa łaski i chleba Króla JM. z starostwa przemyskiego, a mej partyki czwarty używa gród, używają sądy, używa powinność starościa. Nie spominam życzliwości, którą mam i powinienem onę Królow i JM., panu memu, i jego (*S.*). Insze rozkazanie WM. m. m. p. skoro odprawię, tedy WM. oznajmię, i o woźniczki taranciki posłałem do Ssrzedziniskiego [15]). Także z księdzem Biskupem Przemyskim [16]) i p. Koniuszym i z drugimi (*S.*). Dali w miłościwą łaskę WM. m. m. panu służby me zalecam. Dat. z Przemyśla 29 Ianuarii a. 84 [1]).

WM. m. m. pana zawżdy sługa życzliwy Drohojowski ss.

[1]) *W rkp. jest tylko ósemka, druga cyfra urwana, zostało tylko jakby zakończenie piątki albo trójki. Widocznie jestto jednak kreska bez znaczenia, bo przy adresie jest zwykła notatka ręką spisywacza regestów:* 1584, 29 Ian.

[2]) *Według* Niesieckiego (*t. II str. 307/8*) *w r. 1582 umarł Stanisław Broniewski* (*por. nr. 939*) *h. Tarnawa, koniuszy przemyski, starosta medycki: por. uw. 3.*

[3]) *Wieś w dzis. pow. mościskim, 12 klm. od Medyki* (Sł. Geogr.).

[4]) *W oryginale nawiasu zamykającego brak.*

[5]) *Bodzentyn vel Borzęcin lub Bożęcin, m-to i rezydencya biskupia, w XVI w. miejsce sądów biskupich, w dzis. pow. kieleckim* (Sł. Geogr.).

[6]) *Autor pisze wprawdzie* i *dla zmiękczenia spółgłoski np.* wiliniski, poganiski, ssrzedziniski, *ale tutaj mamy dwa* i: prziiaznii.

[7]) *Łącki Kacper, wysłaniec królewski do Inflant w r. 1556, zabity przez krzyżaków inflanckich* (Bielski, Kronika polska, Kraków 1597 *str. 606*).

[8]) *W r. 1556 wojewodą wileńskim był Radziwiłł Mikołaj Czarny, w r. 1584 Mikołaj Rudy, zmarły 27 IV tegoż roku* (Wolff, Senatorowie).

[9]) *Zapewne od Orynina, Horynina, m-ka nad Żwańczykiem w pow. kamienieckim* (Sł. Geogr.).

[10]) *Kilian, późn. podkomorzy przemyski* (Drohojowski hr. Jan, Kronika Drohojowskich *t. I str. 81—3*).

[11]) *Słostowski Piotr, dworzanin królewski,* praefectus dapiferorum, harcerum S. Reg. M-tis praefectus, *4 listopada 1583 wysłany do Porty* (Heidenstein, Rerum *str. 214;* Bo-

ratyński Ludwik, Stefan Batory i plan ligi przeciw Turkom, Rozprawy wydz. hist.-filoz. Ak. Um. *s. II t. XIX str. 285*).

12) *Jordan Spytek z Zakliczyna, zasłużony rotmistrz (t. II), został zaledwie stolnikiem krakowskim i starostą sądeckim* (Niesiecki).

13) *Starostwo z dzis. miasteczkiem galicyjskiem tej nazwy* (Sł. Geogr.).

14) *W rkp.* billi pewnii.

15) *Zapewne Andrzej Srzedziński, sługa Zamoyskiego (t. I skorowidz).*

16) *Po śmierci nominata Ługowskiego Borukowski Jan, podkanclerzy* (Niesiecki).

928. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Warszawa, 31 I 1584.

Winszuje mu godności kardynalskiej.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Ill-mo et R-mo D-no D-no Georgio Radivilio, Sac. Rom. Ecclesiae Cardinali, Episcopo Vilnensi, in Olica et Nieszwiesz Principi, D-no et affini obser-mo. *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 495* [1]).

Ill-me et R-me D-ne, D-ne et affinis obser-me. Zaleciwszy powinne a powolne służby swe w m-ciwą łaskę WM-ci, mego m-ciwego pana i szwagra etc.

Dowiedziałem się w drodze do Krakowa jadąc o nowinie mnie pocieszny de promotione WM. ad cardinalitiam dignitatem i chciałem był WM. swemu m. p. zaraz gratulari, jedno że cursor ten, który na Warszawę do WM. jachał, porzuciwszy tylko listy mnie należące u Pudlowskiego, sługi mego, sam zaraz nie mięszkając na Stanisławów [2]) do WM. jachał, a jam jachał na Radzimin [3]), i zatem nie mogłem do WM. pisać. W Krakowie też, aczem się widział z drugim Włochem, co też do WM. jachał, ale in quo strepitu mnie tam zastał, mógł to sam WM. powiedzieć, i JM. pan Marszałek Nadworny, brat WM. [4]), po części się temu przypatrzyć raczył, żem tam nic czasu nie miał. Teraz occasionem nactus nie chciałem hoc officii genus praetermittere. A tak iterum atque iterum WM. swemu m. p. gratulor, i jakom pierwy życzeł tego WM., aby to było doszło, tak teraz niepomału się z tego cieszę, Pana Boga prosząc, aby WM. ku czci a chwale swej święty sprawować i na wszem błogosławić raczył, coby było ku pomnoszeniu (!) chwały Bożej i roszerzeniu im dali tym więcy sławy domu WM., a nam powinnym przyjaciołom i sługom WM. ku pociesze. Dali nic innego WM. swemu m-ciwemu panu teraz nie piszę, tylko proszę, abyś WM. m. m. p. na mię, jako na powinnego sługę swego, raczył być po staremu łaskaw a mnie sobie służyć rozkazował. Mnie WM. zawżdy do wszelakich służb swoich i goto-

wym i uprzejmym być najdziesz. Z tym się WM. m. m. p. łasce itd. zalecam. Z Warszawy ultima Ianuarii 1584.

WM. swego m. pana uprzejmy szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie skrócono wstęp, w w. 6 d. po* WM. *opuszczono* swemu m-ciwemu panu teraz, *w dacie wydrukowano błędnie* ultimo, *w podpisie przestawiono* sługa i szwager *i skrócono nazwisko.*

[2]) *Mowa tu oczywiście (zob. uw. 3) o Stanisławowie mazowieckim, dzis. osadzie w pow nowomińskim gub. warszawskiej.*

[3]) *Z Knyszyna, gdzie był jeszcze 29 XII (nr. 915), do Krakowa, gdzie był 22-go stycznia (nr. 923), przez Radzymin, dzis. m-to powiat. gub. warszaw.* (Sł. Geogr.; *por. u* Zannoni'ego *linie traktów*).

[4]) *Albrecht Radziwiłł, brat rodzony biskupa i szwagier Zamoyskiego, późn. marszałek wielki* (Wolff, Senatorowie).

929. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Knyszyn, 5 II 1584.

W odpowiedzi na list powtórnie winszuje mu godności.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem jak w nr. 928. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 496* [1]).

Ill-me et R-me D-ne, D-ne et affinis obser-me. Zaleciwszy powinne a powolne służby swe w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. i szwagra etc.

Na ten list, którym miał od WM. m. m. p. przez pacholę WM., nic inszego teraz pisać nie mam, tylko iterum atque iterum WM. swemu m. p. hanc dignitatem gratulor i Pana Boga proszę, aby WM. na niej raczył błogosławić. A ja, jakom jest powinien, takem zawsze WM. służyć gotów, tylko proszę, abyś mi WM. sobie służyć rozkazował. Z tym się m-ciwej łasce WM. mego m. p. powtóre zalecam. Dat. z Knyszyna die 5 Februarii 1584.

WM. swego m. pana uprzejmy szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie skrócono wstęp, opuszczono* die *i zamiast podpisu (od* WM.) *dano inicyały.*

930. Zamoyski do Possewina. Knyszyn, 13 II 1584.

O nowych warunkach w sprawie Zatmaru, a mianowicie, aby ustąpione te-

rytoryum ponosiło ciężary na rzecz Cesarza, a zwłaszcza pozostawało pod juryzdykcyą jego urzędnika.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. t. 95 f. 49. Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H IV str. 307. A tergo: Magni Poloniae Cancellarii ad Antonium Possevinum.

Reverende Domine, amice honorande.

Redditae mihi litterae P-tis Vestrae de soluta tractatione Cassoviensi de non levi spe, quam de negotii eius successu conceperam, pene me deiecerunt. Cum enim in paucissimis villis id haerere antea viderem, iisque nec magni sane momenti, et quarum causa, nisi propinquorum suorum, ad quos earum pars aliqua pertinebat, ratio Reg. M-*ti* habenda fuisset, ne ipsa quidem Reg. M-tas eam, quae interposita est, moram interponi passa fuisset, magnam in spem veneram, ut non magno adeo negotio, quicquid adhuc controversiae superesset, componeretur.

Eam nova conditio adiecta, quam ex P-*tis* Vestrae litteris intellexi, vehementer mihi imminuit; in causa equidem fuit, ut, cum propter publicam Christiani nominis utilitatem, quam hoc in negotio perpetuo propositam fuisse P-ti Vestrae memini, summae mihi etiam curae id semper fuerit, quo ulterius de eo cum Reg. M-te communicare possem, maturius aliquanto, quam constitueram, Knyssino ad Reg. M-tem excurrerem. Ex eius sermone copiosius fere tota hac de re, quam ex litteris P-tis Vestrae intellexi, facile autem perspicere potui, cum eo rem spectare Reg. M-tas animadvertat, ut et iuramentum a possessore bonorum illorum praestetur, contributiones inferantur, subeantur onera militaria ceteraque, quae consuetudine Regni illius recepta sint [1]), iurisdictione denique non Caes. modo M-tis, verum cuiuscunque etiam alterius, quem praefectum ibi Caes. M-tas constituisset, pareatur, plurimum ipsa indignitate rei eam commoveri, si vel ipsa, vel ex regio genere quis alius natus non modo in verba aliena adigeretur, verum inferioris nonnunquam conditionis homini, quem Caes. M-tas ibi legasset, subesse cogeretur. Mihi vero periculo quoque rem non carituram vereri in mentem venit, si, quod necesse esset, ad alios haec pervenirent, qui, ut quid ageretur, non intelligerent, ita cum suspecta omnia haberent, causas etiam saepe non veras armorum quaerant. Quod si fieret, quanto id cum discrimine non modo Transylvaniae, verum Ungariae etiam ipsius futurum esset, facile P-tas Vestra ipsa intelligit. Itaque eo plane loco rem reperi, ut iam omnino de ea Reg. M-*tas* desperaret prorsusque eam intermitteret. Eo autem in colloquio, cum pro meo in publicam dignitatem atque hoc etiam negotium, quod ad illam pertinere semper existimavimus, studio varia cum Reg. M-*te* egissem, inter alia de Zatmaro, quo id ante iure

possessum ab illa ac maioribus eius fuisset, quaesivi: aequissimum eum mihi videbatur, cum pro Zatmario Natbagnia [2]) redderetur ac quasi in locum eius succederet, ut, quibus illud conditionibus antea Reg. M-tas tenuisset, iisdem, quae pro illo iam permutaret, acciperet. Ostendit Reg. M-*tas* possessum ita a se Zatmarum fuisse, ut non ad Transilvaniam, sed Ungariam id pertinere possessores quidem eius agnoscerent, contributiones vero aut onera eo nomine nulla praestarent omnibusque rebus immunes plane essent. Dedit mihi postea id, cum huc rediissem, de huiusmodi ratione causam cogitandi, quam cum aliis quibusdam in regnis receptam meminissem et superioris iuri et beneficiarii dignitati aliisque rationibus rectissime ea consuli intelligebam, ea nimirum, cum vel iuramento vel homagio nullo exacto aliisque solennibus adhibitis oneribusve constitutis investiturae saltem litterae dantur, quibus etiam, a quo ea profecta sint, ostenditur, utque, onerum ac iuramenti immunitate remissa, conferentis nihilominus ius possessor agnoscat, familiaque beneficiaria extincta, ad vetus dominium bona redeant, cavetur. Quibus si haec quoque conditio adiciatur, quae sane potest adici non inique, ut vel domino, vel possessore mutato, novas litteras possessores petere successoresque dominorum dare teneantur, nulla etiam praeterea temporis proscriptione vel obscurari vel tolli dominii ius potest.

Eadem ratione hac quoque in re cum Caes. M-tis dignitati consuli incommodaque omnia ea averti posse existimarim, quae et Reg. M-tas in ea re esse videt, et P-tas Vestra ipsa consequutura inde pro sua prudentia facile perspicit. Quominus autem Reg. M-ti adhuc eam rationem proposuerim, hac causa factum a me est, quod cum P-te Vestra prius de ea communicandum (quo illa Caes. M-tis mentem de ea cognosceret) existimabam, ne, si priusquam, an illa aula acceptura eam esset, intellexissem, Reg. M-*tis* animum tentassem, cum aliqua eius offensione id a me fieret.

Quod si P-tas Vestra amplius laborandum ea in re sibi existimarit, intellexeritque posse ea ratione negotium convenire, eaque de re uno verbo certiorem me fecerit, dabo certe operam omnem, ut, quantum in me est, non minus meum studium atque diligentiam, quam ante hoc in negotio P-tem Vestram perspexisse confido, nunc quoque perspiciat, quantumque ego contendere possum, nihil praetermittam, ut ad finem tandem id perducatur, ex quo tantum boni non utriusque modo Regnis, sed universae Christianitati polliceri P-tas Vestra solebat. P-tem Vestram quam optime valere cupio. Knyszino, die XIII Februarii 1584.

R-mae P-tis Vestrae observantissimus amicus obsequi paratissimus Ioannes Zamoiski, cancellarius et generalis capitaneus.

[1]) *Por.* Heidenstein, Rerum *str. 215; zakończenie sprawy tamże str. 237.*
[2]) *Zob. nr. 887 uw 1.*

931. Król Stefan do Zamoyskiego. Grodno, 13 II 1584.

Posyła Wesselènyi'ego z zapytaniem o zdrowie.

Bibl. zakł. nar. im. Ossolińskich we Lwowie. Rkp. nr. 2280 k. 10. Kopia z XIX wieku z adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Cum diu neminem isthuc miserimus causa cognoscendi eoquam *(!)* recte apud Neptem nostram sit, mittimus nunc Mag. Franciscum Veselenii [1]), ut tam de Sinc. Vestrae, quam de Neptis nostrae carissimae valetudine optata quaeque nobis referat. Sinc. Vestram bene et feliciter valere cupimus. Datum in arce nostra regia Grodnensi die 13 Februarii anno D-ni 1584, regni vero nostri octavo.

Stephanus Rex sspt.

[1]) *Wesselènyi* (Veress *o. c.*), *ulubieniec Króla, późn. starosta lanckoroński, ożeniony z wdową po Bekieszu (t. II nr. 567).*

932. Zamoyski do St. Reszki. Knyszyn, 15 [1]) II 1584.

Kwestyę jazdy do Bononii niech sam rozstrzygnie zależnie od kosztu. Pieniądze będą wysłane.

Bibl. Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 4. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: R-do D-no Stanislao Rescio S. Poenitentiariae Sigillatori Decano Warsaviensi Ser-mi Poloniae Regis Secretario amico charissimo. *Noty:* D-*ni* Cancel*larii* 15 Febr. Kniss. *Inną ręką:* Responsivae. *Inną ręką:* Redd. 5 Aprilis per post*am* Venet*ianam*. Resp. 7. *Druk.* Grabowski *o. c. str. 391* [2]).

M-ciwy Księże Dziekanie. Chęci swe przyjacielskie WM. zaleciwszy, dobrego zdrowia i fortun wszelakich WM. od Pana Boga życzę.

Jakom pierwszem listem swem z Krakowa gratulował i winszował WM-ciam [3]), żeście WM. i przyjęci wdzięcznie na tem tam miescu, i chęć dobrą przeciw sobie znacie, tak i teraz znowu WM. tego winszuję. Sequitur zatym, żebyście WM. albo JM. pan Jędrzej te wzbu-

dzoną o sobie u Ojca Ś. i u ludzi tamtych opinią i ich przeciw sobie chęci obyczajmi i postępkami swemi statecznemi zadzierżywał, a o to się starał, żeby jako przodek tak i koniec był dobry, i jednem torem jego sprawy były prowadzone. Co nie dlatego przypominam, abym wątpił, żeby nie miał JM. i umieć i chcieć o to się starać i tego u siebie uważać, ale mając z JM. związek i koniunkcyą powinną i rozumiejąc, że dobre i pocieszne JM. też na mię po jakiejkolwiek części ma redundare, przeto chciałem krótce to przypomnieć u WM.

Około drogi do Bononiej, jeśliby miał JM. z Ojcem Ś. na nie jechać albo nie, deliberowaliśmy z Królem JM., gdym teraz z Krakowa przyjachawszy do niego się był do Grodna trochę dorwał, jeno w tej deliberacyej naszej tego nam niedostawało, i tego desiderabamus, żebyśmy też beli wiedzieli iudicium i zdanie WM. około tego, bo my sam daleko na stronie będąc i nie wiedząc ani bacząc wszytkich w tej sprawie circumstancyj, nie możemy tak dobrze tego rozeznać, coby lepszego było w tej mierze, jako wżdy tam WM. in re praesenti patrząc na wszytko i widząc, co inszy czynią, jako się gotują, jakiego i sumptu i nakładu na to potrzeba. A tak J. Kr. M. na WM. to już rozsądek i zdanie puszcza; rozumieszli WM., żeby mógł na tej drodze nie podlej stać od inszych, J. Kr. M. nie będzie przeciw temu, i te miesiące, które miał we Włoszech strawić, jeśliby się zdało WM., żeby mógł tę drogę z Papieżem odprawić cum sua i Króla JM-ci dignitate, tedy tam strawić może, służąc Ojcu Ś. w Bononiej przez ten czas, a zaraz tamże go pożegnawszy, mógłby się do Polski obrócić, jeno to WM. racz dobrze uważyć i konsiderować, aby podlejszem nie był od inszych, to jest wywiedzieć się dostatecznie, jako się insi gotują i wybierają, a według tego o JM. też drodze na tę abo na owę stronę postanowić, a gdzieby więc już się WM. zdało, żeby jachał, tedy lepiej podobno dla lepszego wczasu Ojca Ś., aby na noclegach ciżba przy niem nie była, żeby JM. uprosił się u niego, aby uprzedzić mógł i nocleg albo dwa od Bononiej na przyjazd jego czekał, a z niem potym do Bononiej wjachał. Jeśliby też rozumieli WM., żeby nie mogło się a pari z drugiemi na tej drodze stać, tedy lepiej z Rzymu uprzedzić wyjazd papieski i do Mediolanu się obrócić, a tam te miesiące przy Kardynale Borromeusie [4]) strawić, jego świątobliwości się przypatrując i przy niem się sposabiając do professyej swej. Co wszytko J. Kr. M. zdaniu i rozsądkowi WM. zleca. Mówiłem z J. Kr. M. i o pieniądze tak dla tej drogi, jeśliby ją wziął JM. przedsię za WM. zdaniem, jako i dla upominków zwykłych officialibus, gdy do kardinalstwa przyjdzie. J. Kr. M. raczył nad to, co jest pierwej destinatum, trzy tysiące złotych czerwonych postępić JM.

i na drogę i na te upominki, i już rozkazał dać listy do p. Montelupiego, że te pieniądze WM. tam repraesentabuntur. A WM. według tego będziecie tak rzeczy akkomodować, jako potrzeba pokaże, i jako dignitas J. Kr. M. postulabit. Z tym się przyjaźni i miłości WM. zalecam. Dat. z Knissina die 15 [1]) Februarii anno 1584.

WM. życzliwy przyjaciel J. Zamoiski sspt.

[1]) *List ten wydrukował Grabowski z datą 13 II, w oryginale jednak w tekście jest 15 dość wyraźne i zupełnie wyraźne w nocie współczesnej (zob. sygnaturę).*

[2]) *Zapewne z oryginału, bo nader poprawnie w granicach swojej metody wydawniczej: Grabowski modernizuje pisownię a także formy językowe, drukuje więc:* pierwszym listem *zam.* pierwszem, postępkami swymi *zam.* swemi, z nim *zam.* z niem, były *zam.* beły, *a nawet* jechał *zam.* jachał *i* wjechał *zam.* wjachał, sposobiąc *zam.* sposabiając, postąpić *zam.* postępić *oraz* Króla J-mć, *nawet gdzie w oryginale jest* Je-o M-czi. *Oprócz tego wtręty łacińskie podaje w przekładzie polskim (bez ostrzeżenia), o ile mu się wydały niezrozumiałymi dla czytelnika nie znającego łaciny, a więc drukuje* considerować, conjunctią *itp. antykwą,* sequitur, judicium *itp. kursywą, natomiast* przypadać *zam.* redundare *oryginału,* bardzo pożądaliśmy *zam.* desiderabimus, okoliczności *zam.* circumstantiy, roku *zam.* anno. *Poza tem oddaje tekst zupełnie wiernie, tak że w zestawieniu z kolacyonowaną kopią oryginału, znalazłem u niego tylko brak* i *przed* sumptu *na str. 268 w w. 17 oraz* Dan *zam.* Dat. *w końcu listu.*

[3]) *Zamoyski zwraca się równocześnie i do Andrzeja Batorego.*

[4]) *Świętym.*

933. Zamoyski do St. Reszki. Knyszyn, 15 II 1584.

Jak przedstawić potrzebę mianowania Andrzeja Batorego kardynałem. O lidze przeciwko Turkom. O listach.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 5. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym. Druk. Grabowski *o. c. str. 393* [1]).

M-ciwy Księże Dziekanie.

Iż wola i chęć Ojca *Świętego* jest propensa do renuncyowania i kreowania kardinałem JM. pana Andrzeja synowca J. Kr. M., jest to iście wdzięczno niepomału J. Kr. M., ale jednak nie zdało się było J. Kr. M., żeby miał co około tego pisać do Ojca Ś. i deklarować mu się w tem z tej przyczyny, aby nie rozumiano, żeby J. Kr. M. dla tego jeno posłał tam Synowca swego, żeby kardinalstwo odniósł, ano pewnie nie ta była intencya J. Kr. M., ale ta raczej, aby pokazał u wszytkiego świata, jako jest devotus J. Kr. M-ć Jego Świętobliwości (!), i dał inszem panom

chrześciańskiem pobudkę i przykład ad colendum Jego *Świątobliwości*. K temu też, aby i JM. pan Jędrzej, gdyż go J. Kr. M. już za wolą jego samego na ten stan duchowny i na chwałę miłego Boga obrócił, na tem tam miescu, gdzie jest religionis nostrae caput, i w tej tam gromadzie ludzi i w pobożeństwie i naukach przednich sposabiał się tym lepiej do tej, którą wziął przed się, professyej. Tą tedy intencyą tam go posławszy, nie chciał był J. Kr. M. z tym się popisować, aby miał sollicitować i urgere u Papieża ten jego honor, rozumiejąc, że dosyć jeszcze może bydź do tego czasu, ale jam perswadował i wiodłem do tego J. Kr. M., aby dał co o tem znać Jego Ś., a to dlatego, kiedyby to teraz się zaniechało, i z tem odjachał JM. pan Jędrzej od Ojca Ś., a rozniosło się to po świecie, że Ociec Ś., niedawno kreowawszy poczet niemały kardinałów, minął synowca Króla Polskiego, choć był in curia, i tak go non auctum dignitate ista puścił od siebie, aby nie rozumieli zatym ludzie, żeby albo obyczaje i osoba JM. pana Jędrzeja nie podobała się Ojcu Ś., albo nie jest chęcien [cheńczień] Królowi JM. Co gdym tak J. Kr. M. perswadował, przestał na tym J. Kr. M. i pisze list swój w tej mierze do Ojca Ś., który posyłać raczy do WM., abyś go WM. oddał Ojcu Ś. a przytym prosił, aby tę swoję chuć do skutku rychło przywiódł. Przy oddawaniu acz do poparcia tej sprawy racyj [raczіy] u Ojca Ś. przywodzić podobno niepotrzeba, gdyż sam jest propensus do tego i przeciw J. Kr. M. ojcowski prawie affekt i chęć pokazuje zawżdy, wszakże nie wadzi przypomnieć Jego Ś., że gdy Jego Ś. ornabit eo honore krew J. Kr. M., Synowca J. Kr. M., pokaże wszytkiemu światu, jako sobie waży i quo loco ma J. Kr. M., który pewnie iście devotissimus jest Sanctae Sedi Apostolicae, i na poświadczenie tego novo exemplo synowca swego własnego do Jego Ś. posłał, i panem jest takiem, że może godnem i potrzebnem bydź zawżdy chrześciaństwu, k temu cedet ta rzecz da pan Bóg in rem Kościoła Bożego i religiej katolickiej, bo on i w Polsce mając stryja króla, może bydź godny i pożyteczny Kościołowi, i tym więcej w Transylwaniej, w ojczyźnie swej, gdzie radby J. Kr. M. aby instauraretur religio catolica et episcopatus, i wszelaką o tem pieczą ma. Do czego a któż nad JM. pana Andrzeja może bydź sposobniejszym; pewnie extraneus, albo choć i tameczny kto inszy, o którego jednak trudno, nie mógłby temu podołać, bo iż zawzięła się tam bardzo haeresis, wnetby inszego wykrzykano [wyxikano], ale on będąc i tamecznem, i ze krwie principum onej ziemie, i powinowactwa [czstwa] tam mając, łacnie może podźwignać upadłą tam religią i dobre jej fundamenta założyć. A co k temu canonibus concilii Tridentini sancitum jest, żeby Ociec Święty kardinali ze wszech narodów chrześciańskich

obierał i communicaret eum honorem wszytkiem nacyam, zwierzchność stolice jego wyznawającem, tem tedy jego renuncyowaniem dwiema zaraz narodomby się dogodziło, bo to już JM. ksiądz Wileński z Litwy, która częścią jest naszej *Rzeczy Pospolit*ej, jest kardinałem, ale i drugiej części w tej RP-tej Polskiej, samej Koronie temby się dogodziło, gdyby in honorem jej Pana i Króla synowcowi jego było dano to dostojeństwo, a narodowi Węgierskiemu pogotowiu, w którem dawno już ta dignitas nie była. Co WM. według najlepszego rozumienia swego przełożysz Jego Ś. A co się dotycze opatrzenia JM. pana Andrzejowego, o tem już pieczy mieć nie trzeba Jego Ś-ci, gdyż ma insze niemałe chrześciaństwa wszytkiego na sobie ciężary. Przeciw poganom gdyby do czego przyszło i do jakiej między chrześciaństwem ligi, tam pewniśmy, żeby Jego Ś. non deesset rzeczam chrześciańskiem i prowincyam tem, które na celu są nieprzyjacielowi. Ale in privatis najdzie J. Kr. M. te sposoby i śrzodki, że rzeczy Synowca swego tak opatrzy, jakoby mógł tueri dobrze swoję dignitatem, do czego i ja, mając z JM. panem Andrzejem związek powinny, wieść J. Kr. M. i drogi J. Kr. M. do tego, ile będę mógł, pokazować nie zaniecham. A iż osobno go teraz samego kardinałem Jego Ś. renunkuje [1]), a nie w owem poczcie i katalogu, którzy niedawno są renunkcyowani, mało nie lepiej tak, i zda mi się, że maiore cum dignitate J. Kr. M. i samego pana Andrzeja to będzie, bo które kardinali z wielgich w chrześciaństwie familij Ociec Ś. kreował, jako kardinała de Austria i Francuzy niktóre, te osobno same tylko kreował, co gdy też w JM. panu Andrzeju uczyni, będą za to mieć ludzie, że w tej mierze honor est habitus J. Kr. M. i JM. panu Andrzejowi, krwi i synowcowi J. Kr. M. Tom chciał o rzeczach JM. dać WM. znać i fusius trochę wypisać. Listy, do którycheś WM. chciał, aby były od J. Kr. M. dane, kazawszy je spisać, posłałem do dworu dla podpisu, które niedługo będą mieć WM. u siebie. Z tym się przyjaźni i miłości WM. zalecam. Dat. z Knyszyna die 15 Februarii a. 1584.

Może też WM. Ojca Ś. prosić, ut quod facit, cito faciat.

WM. życzliwy przyjaciel J. Zamoiski Kanclerz i Hetman sspt.

[1]) *Wydanie podobne do nr. 932, t. j. z zamianą form i wyrażeń* JM-ci *na* Jmć, sposabiał *na* sposobił, odjachał *na* odjechał, ociec *na* ojciec; zawżdy *na* zawdy *oraz* propensa *na* skłonna, urgere... ten *na* urgować o ten, ale jam *na* alem ja, propensus *na* chętny, instauraretur religio catholica *na* przywróconą była religia katolicka, ze krwie principum *na* ze książąt, communicaret *na* udzielał, renuntiowaniem *na* mianowaniem (*dalej zachowano* renuncuje *i* reununctiowani), tueri *na* utrzymać, fusius *na* szerzej. *Oprócz tego jeden ustęp tak jest skrócony:* JMX. wileński z Litwy jest

kardynałem — ale samej Koronie temby się dogodziło. *Poza tem* Knissina *wydrukowano* Kniszyna, *a zam.* nailiepszego (*chyba nie zepsute w kolacyonowanej kopii*) nalepszego.

934. Zamoyski do Bolognetti'ego. Knyszyn, 17 II 1584.

Sprawa kijowska będzie załatwiona. Zaprasza go do siebie.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. XXI f. 66. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Ill-mo et R-mo in Christo patri et D-no D-no Alberto Bologneto cardinali episcopo Massanensi S. D. N. apud S. Reg. M-tem nuntio, D-no et amico observandissimo.

Ill-me et R-me D-ne.

Quod superioribus meis litteris, quas ad Ill-mam D-tionem Vestram Cracovia dedi, significaveram me, ubi primum iudiciis perfunctus ad Reg. M-tem rediissem, cum ea acturum, id egi. Et primum Reg. M-tas eo est animo, ut iam omnino de Episcopatu Kiioviensi [1]) quid suae sententiae sit, suo proximo Vilnam adventu declaret, neque ullo modo diutius ferre velit rem adeo catholicae disciplinae adversam, ad quod quidem faciendum opportunas et a Regni sui statu legibus atque iuribus non alienas rationes iam perquisivit. Quod attinet ad illam Smilovianam Varsaviensem legationem, quam homines diversarum sectarum latius usurpare ferebantur, consulto missus eo fuit R-dus D-nus Ioannes Piotrovius, Canonicus Cracoviensis, Regius Secretarius, uti a Reg. M-te Ill-mae D-tioni Vestrae fuit promissum, qui rem inspexit, ipsos officii commonere fecit, ne sese efferrent aut insolentius aliquid committerent; si quid illis nuntiatum esse a Reg. M-te videatur, id ipsum quale esset et quatenus patere deberet, est illis ab eodem secretario commode declaratum.

Scribit Ill-ma D-tio Vestra se itinere in Italiam faciundo ad me Knissinum velle divertere, id vero est, quod mihi longe gratissimum sit futurum, atque hanc sententiam ne mutet, magnopere rogo. Etsi enim neque ad elegantissimum neque ad comptissimum hospitem divertet, talem nihilominus, qui in colenda et amanda Ill-ma D-tione Vestra nulli prorsus studio concedat, quo ut suo arbitratu, quando et quoties libuerit, utatur, etiam atque etiam peto. Dat. Knissini die XVII Februarii anno Domini 1584.

Hoc tempore non sum Vilnam cum Reg. M-te profecturus.

Ill-mae et R-mae D-tionis Vestrae observantissimus Ioannes Zamoiski sspt.

935. Król Stefan do Zamoyskiego. Grodno, 23 II 1584.

Odpowiada przez Heidensteina. Posyła wiadomości o napadzie tatarskim.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 20. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Retulit nobis Reinholdus Heidenstein secretarius omnia, quaecunque referri ab illo Sinc. Vestra voluit, atque ea etiam, quae Sinc. Vestra ad nos perscripsit, intelleximus. Quid porro de singulis rebus istis sentiamus, ne pluribus cum Sinc. Vestra per litteras agamus, ex relatu eiusdem Secretarii Sinc. Vestra cognoscet. Mittimus Sinc. Vestrae litteras a D-no Palatino Bratslaviensi atque inclusam schedulam de incursione tartarica in ditiones nostras. Verus falsusne sit iste nuntius, nos sane maxime omnium (*s.*) afficit. Iam porro hinc cras Vilnam fugimus, videat etiam Sinc. Vestra, quo fugiat. Bene valeat. Dat. *etc.*

Stephanus Rex sst.

936. Zamoyski do St. Reszki. Knyszyn, 26 II 1584.

Przesyła listy do kardynałów. O koadyutoryi warmińskiej.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 13. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Nota: D-ni Cancel*larii* Knissino 26 Febr. *Inną ręką:* Redd. Rom*ae (?)* [Bon*oniae (?)*] 19 Apr. per postam Respon. 21 per postam Ven*etianam.*

Reverende Domine, amice honorande.

Accipiet D-tio Vestra cum hisce litteras ad *Sanctissimum Dominum Nostrum* de dignitate Ill-mi D-ni Andreae, ad Cardinales praeterea novos gratulatorias ac alias quasdam, quibus superioribus Cardinalium quorundam litteris respondetur, quarum omnium indicem una mitto. Cum autem inter Cardinales novos ex Aragonia familia unum esse videam memoriaque teneam necessitudinem cum ea domo Reginae nostrae intercedere, si ex necessariis Reginae is quoque esset, benevolentius forte ad illum quam ceteros, ad quorum plerosque vulgari modo, quemadmodum ex exemplo D-tio Vestra cognoscet, scriptum est, scribendum foret. Id igitur si ita sit, sustinebit interim litteras eas D-tio Vestra, dum, quod facturi per proximum nuntium sumus, alias ei tanquam ad propinquum Reginae scriptas summittamus, ut sive his, sive illis uti possit. Nego-

tium coadiutoriae quomodo confectum sit, ex meis ad Ill. D-num Andream cognoscet. Mittemus et ea de re litteras, quamprimum responsum ab Ill-mo D-no Cardinali Bologneto, *Sanctitatis* Eius nuntio, cum quo communicandum prius negotium hoc Reg. M-tas existimavit, acceperimus. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Knysino, die XXVI Februarii anno Domini MDLXXXIIII.

R-dae D-tionis Vestrae amicus Ioan. Zamoiski R. P. Cancel*larius* et *gener*alis Cap*itaneus* sspt.

937. Goślicki do Zamoyskiego. Pyzdry, 4 III 1584.

Termin sprawy brunświckiej odłożony; widoki są pomyślne.

Archiwum minist. spr. zagr. w Moskwie. Archiw Carstwa Polskawo. Snoszenia Polszy z Braunszweigom. Swiazka 6 (1535—1608). Oryginał własnoręczny, wszyty w kopiaryusz nr. 2 z pieczątką i adresem inną ręką: Ill. et Mag. D-no, D-no Ioanni Zamoiski, Regni Poloniae supremo Cancellario et exercituum Regni Generali, Cracoviensi, Knissinensi, Mediricensi etc. Capitaneo, Domino patrono, fautori et benefactori colendissimo.

M-ciwy panie Kanclerzu, panie i panie a dobrodzieju mój m-ciwy.

Jadąc do Niemiec ad diem primam Martii, przez Książęta [1]) abo do prawa abo do jednania złożony, podkałem (*s.*) komornika Króla JM. w Pyzdrach, który z Niemiec jachał. Odworzyłem (*s.*) list do Króla JM. od Elektorów i obaczyłem, iż odłożyli termin ad diem 4 Maii dla wód wielkich i przejazdów trudnych, które są w Niemcach (*s.*). A tak musiałem się wrócić do Krakowa i tam czekać, aż ten czas przyjdzie, gdzie się będzie potrzeba ruszyć. Z tego listu baczę m-ciwy panie, iż Niemcy już gładci tę rzecz biorą przed się i zgoła proszą Króla JM. o jednanie, i to k temu, aby się Król JM. summo iure nie obchodził z książęciem Brunświckiem. Przeto jest nadzieja dobra, iż dalibóg (*s.*) zatrzemy tę sprawę na tym zjeździe przyszłem. Królowa też Jej M-ć kontenta jest na tym, co jej Król JM. offiarował i dała plenipotencyą ad renuntiandum iuri et causae. Dała też i plenipotencyą i kaucyą nomine liberorum Regis Sveciej (*s.*), in quantum valebit, i zda mi się, iż przystaną na tym Niemcy. Mam tyż niektóre dokumenta z skarbu za pisaniem WM. wydane, które się mogą przydać. Ale renuntiatio Hedvigis [2]) nie wiem gdzie jest, podobno być może w Wilnie, bo się tam traktaty działy. Pisałem do JM. ks. Sekretarza, aby tam tego patrzał. O tym wszytkiem chciałem WM. swemu m. panu dać znać i z powinności mojej i k temu, jeśliby

co było, coby rozumieć raczył, iżby mi trzeba wiedzieć i czynić w ty sprawie, abyś WM. m. m. p. do Krakowa wysłał abo napisać kazał. Nie mam też jeszcze ani wiem sententiam WM. de renuntiatione Hedvigis, co rozumieć o ni raczysz ex regestris suis, a miałeś to był WM. posłać do ks. Płockiego. Z tym się do łaski WM. m. m. p. i dobrodzieja pilnie i barzo zalecam, prosząc, abyś WM. moim miłościwem panem i opiekunem być raczył i na mię też już starego oko miłościwie (*s.*) miał. Dan z Pizdr 4 Martii 1584.

WM. m. m. p. uprzejmy i wieczny sługa Vavrzinyecz Goslyczki dziekan plo*cki*.

[1]) *Elektorowie saski i brandenburski* (*t. II nr. z. 471*).
[2]) *Jadwiga Jagiellonka Joachimowa margrabina brandenburska* (*por. nr. 924*).

938. Król Stefan do Zamoyskiego. Wilno, 13 III 1584.

O komisyi do sprawy handlu angielskiego. O portowem gdańskiem. O korespondencyi z Possewinem.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 21. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Quod ad eum quem volebamus modum Anglum [1]) a se Sinc. Vestra dimisit quodque prutenicis Commissariis polonicos etiam Senatores [2]) ad id negotium obeundum adiunxit, factum id utrumque Sinc. Vestrae probamus. Instructio Commissariorum ex mente voluntatequae nostra conscripta est. Eam, ut et responsum gedanen*se* iuramentique formam subscripta omnia Sinc. Vestrae remittimus. Non improbamus etiam id, quod Sinc. Vestra copiam illius ultimi exempli gedanen*sis* ostendit: videant ipsi, ne amplius nobiscum ludant neve actis in rebus iterum retro labantur. Primo quoque tempore Venerabilem Ioannem Tarnowski Referendarium [3]) ad accipiendam possessionem portorii illius ac ad obligandos iuxta descriptam formam iuramento consules et scribas mittemus. Cum vero iam coepta resolutione naves ad illum portum sint appulsurae, commodum fuerit, ut quamprimum internuntios [4]) istos Gedanen*ses* ad nos Sinc. Vestra dimittat. Morá enim ipsorum diuturnior non posset rebus nostris non nisi nocere. Velit nolitne commissionis exemplum Anglo Sinc. Vestra communicare, suo arbitratu, quod magis e re esse

iudicaverit, faciat. Anglicos vero articulos Gedanen*sibus* communicare haud consultum nobis videtur. Verendum enim est, ne, si eos habeant, excitatis aliquibus importune controversiis commissionem hanc elevent et prorsus infectam reddant.

Placet etiam nobis, quod Sinc. Vestra ad eum modum privato nomine responderit Possevino, ut rem integram nobis amplius agendam servaverit. Quid nos itidem ipsi responderimus, ex exemplo litterarum nostrarum adiuncto Sinc. Vestra cognoscet, quod propterea Sinc. Vestrae mittimus, ut sciat, quo pacto hisce in rebus procedendum erit ulterius. Citationem imperialem civitatis Gedanensis accepimus. In ea si quid repertum fuerit insolens, id ad conventionem primam Senatorum vel comitia referendum erit. Iudicia causarum omnium ad Octobrem usque mensem protulimus. Bene valeat Sinc. Vestra. Dat. Vilnae die XIII mensis Martii anno MDLXXX quarto, regni nostri octavo.

Stephanus Rex spt.

[1]) Ioannes Herbertus, Angliae Reginae Legatus (Heidenstein, Rerum *str. 217*).

[2]) *Do rewizyi sprawy przeniesienia handlu angielskiego z Gdańska do Elbląga wyznaczeni zostali:* Petrus Kostka episcopus culmensis, Petrus de Potulice palatinus brestensis, Ioannes Dulski culmensis, Stephanus Grudzienscius naklensis castellani, Stanislaus Kostka succamerarius culmensis (Heidenstein *l. c.*).

[3]) *Późn. podkanclerzy kor., biskup kujawski, arcybiskup gnieźnieński, h. Rola; por. t. II nr. 567 uw. 9 i nr. d. 8.*

[4]) -- mense Febr. -- Ioannes Lindanus et Conradus Lemka a magistratu, Henricus Lembka (*s.*) syndicus Grodnam ad Regem venissent, ab eodem -- ad Zamoiscium -- remissi fuissent (Heidenstein *o. c. str. 216*).

939. Broniowski Marcin do Zamoyskiego.

Białogród Tatarski, 14 III 1584.

Daje znać o sobie z drogi na Krym.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 14. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem: JW-nemu a mnie M-ciwemu Panu JM. p. Kanclerzowi i najwyższemu Hetmanowi Korony Polskiej etc. etc. mnie m-ciwemu panu i dobrodziejowi.

JW-ny Panie, Panie i dobrodzieju mnie m-ciwy. Namniejsze i wieczne me służby do m-ciwej łaski WM. m. m. p. zalicam etc.

Pisałem dostatecznie do J. Kr. M-ci, com rozumiał pilnego i potrzebnego, czem WM. nie zabawiam. A jakom powinien służyć pilnie i życzliwie, za okkazyami wszelakimi, co przypadnie oznajmić i wypisać,

nie zaniecham. A gdy zowąd już tam do Carza [1]) przyjdę za łaską Pańską, o to, co mi zlecono i rozkazano, i o odprawę dobrą i rychłą starać się będę. Przytem Pana Boga proszę, abym o dobrem zdrowiu i szczęśliwem na wszem powodzeniu WM. słyszał, a w tem WM. jako mojego m-ciwego Pana witał i oglądał etc. Namniejsze i wieczne me służby do m-ciwej łaski WM. m. m. p. powtóre i pilnie zalicam. Dat. w Białogrodzie Tatarskim 14 Martii 1584.

Namniejszy i wieczny służebnik M. Bronyowski z Biezdz*iedzy* ręką swą [2]).

[1]) *Krymskiego.*

[2]) *Marcin Broniowski* (*u* Niesieckiego: Broniewski), *późn. sekretarz królewski.*

940. Zamoyski do St. Reszki. Knyszyn, 21 III 1584.

Posyła dokumenty w sprawie koadyutoryi warmińskiej.

Bibl. Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 14. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. W Bibl. Ord. Zamoy. jest kopia z XIX w. w pl. 3 nr. 74.

Reverende Domine, amice honorande.

De consensu D-ni Episcopi et Capituli Varmiensis in coadiutoriam Ill-mi D-ni Andreae iam ante D-tionem Vestram certiorem feci. Mittimus nunc ad eam litteras, quas hac de re Reg. M-tas dat, cum ad S*ummum* Pontificem, tum ad Cardinales; quam ob causam etiam hucusque eas sustinuerit, ex prioribus meis D-tio Vestra intellexit. Accipiet autem simul instrumenta consensus cum Episcopi, tum Capituli, quorum hoc secreto D-tio Vestra habebit nec nisi necessitate postulante exhibebit cum iis de causis, quas ex litteris D-ni Episcopi ad Reg. M-tem hisce meis adiunctis D-tio Vestra intelliget, tum ne in aula etiam Romana in exemplum haec res trahatur, inque aliis coadiutoriis praeiudicii aliquid nominationi regiae ex eo creetur. Quod si tamen aula urgeat, ne quid moram confirmationi adferre posset, una transmittendum existimavimus. D-tionem Vestram optime valere cupio. Knysino die XXI Martii anno D-ni MDLXXXIIII.

R-dae D-tionis Vestrae amicus studiosissimus Ioannes Zamoiski.

941. Possewin do Zamoyskiego. Praga, 21 III 1584.

Rad jest z nr. 930. O Zatmarze. Prosi o wiadomości o położeniu międzynarodowem i donosi o podróżach, zamierzonych oczywiście w związku ze sprawą ligi przeciwko Turkom.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15 C p. 20 [1]). *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H IV str. 337.*

Ill-me D-ne, D-ne plurimum in Christo observande.

Non poterat mihi quicquid optatius accidere, quam quod heri litteras Vestrae D-tionis Ill-mae acceperim, Cnissini XIII die superioris mensis scriptas. Nam etsi iubente Summo Pontifice Cracovia huc me in viam dederam, de aliis rebus rogaveram tamen Montelupum, ut sumptibus ne parceret tabellariumque ad me illico mitteret, si quid vel Reg. M-te (*S.*) a Vestra D-tione Ill-ma appareret responsi, ac deinde huc perveniens distuli aditum ad Caes. M-tem, sperans denique aliquibus saltem eiusmodi litteris, quales ab ipso prudentissimo Vestrae D-nis Ill-mae pectore erant expectandae, posse me aut Reg. M-tis causam solide ad exitum perducere, aut certe cum dignitate legatis Christianorum Principum et adeo Summo Pontifici atque ipsi Caes. M-ti de tota re respondere. Id quod nunc fidelissime, et ut christianum hominem decet, enixe curabo. Propterea neque quicquam earum litterarum, quas mihi secundo iam Reg. M-tas miserat, aperire hic volui, ut ne praecisa negatione vel hic resiliretur ab oblata compensatione, vel Reg. M-ti ius pene acquisitum, si non periret, saltem non deminueretur. Et heri per certum tabellarium ipsarum sapientium litterarum Vestrae D-tionis Ill-mae exemplum misi ad Pontificem Maximum. Hicque apud eos, qui rectius sapiunt, tanquam ex me ipso non semel protuli me vehementer suspicari, ne unquam postrema illa conditio a Reg. M-te admitteretur, cum ab (*!*) alia, quae vel ipsi caesariani Commissarii dixerant, tum praesertim quod, si ea bona obtingerent Ill-mo Transylvaniae Principi, difficillimum erat (*!*), ut ille et Caes. M-ti sciretur praestare iusiurandum, et Turcarum Imperatoris beneficiarius haberetur. De eius iugo cum propter afflictum Ungariae Regnum ne ipsi quidem christiano orbi aut Germaniae Imperio expediret, ut se subtraheret, dixi inveniendum omnino esse aliquod temperamentum, quo tanta tantorum Principum amicitia coalesceret, sine qua quidem video universam Ungariam et Transylvaniam ruituram. In quo utinam sim falsus vates. Sed iterum atque iterum Deus benedicat Vestrae D-tioni Ill-mae, cui forsan Deus (uti aliarum rerum) praeservat maximam huius compositionis palmam et partem.

Iam quae nunc scribo Ser-mo Regi occasione litterarum tum ab

Ill-mo Bavariae Duce [2]), tum ab Mag. D-no Forgatio [3]) acceptarum, earum omnium mitto ad Vestram D-tionem Ill-mam exemplum. Scio enim, cui credidi, et quantum intersit, ut ipsa de omnibus admonita sit, cum sine ulla assentatione possim iurare me, postquam ab ea discessi remque hanc alia ratione, quam expediebat, tractari vidissem, saepissime cogitasse non sine causa Deum instillasse Reg. M-tis cordi eam erga Vestram Ill-mam D-tionem benevolentiam, quandoquidem et Deus ipse perspicacem istam integritatem et diligentiam ipsius pectori indidit. Quare nec unquam tales ab aliis potui litteras accipere, quibus plene possem dignitati Reg. M-tis consulere, cum, si quid iusto dolori dandum esset, id privatis aliis ad me litteris fidentissime scribi posset; reliquas ostendendas potuissent aliis saltem verbis conceptas mittere. Quamobrem obsecro Vestram D-tionem Ill-mam, ut ipsa in hoc negotio peculiaris aliquid amplius laboris sumat; cumque ubique non desint malevoli, praecipue ii, qui de schola haereticorum prodierunt, rogo ea mihi scribi de statu istarum rerum publicarum iubeat, quae pro sua sapientia et rei veritate iudicaverit esse scribenda. Nam et quod in finibus Podoliae arx a Turcis extruatur [4]), quodque chiaussius [5]) isthuc venerit bellum indicturus, aliaque eiusmodi non desunt, qui sparserunt in vulgus. Quae tamen ipsa mea praesentia, si dicam, quod extincta sint, non mentiar, cum identidem quaerentes de me, si quid scirem, id me ignorare neque vero credere ita esse audenter testarer.

De bello item a Moscis Sveco non tantum illato, sed et de clade, quam passus est Pontus prope Narvam, deque foedere cum Mosco a Reg. M-te inito adversus Svecum, sive de eo, quod Svecus et Danus inter sese icisse dicuntur, videat, si quid ad rem facit, ut aliquid resciscam. Interea cum tabellarium expediam diligenter hoc ipso die ad Montelupum, ne vel Reg. M-tas vel Vestra D-tio Ill-ma de acceptione harum suarum litterarum sit sollicita, cumque rogem, ut diligenter hasce omnes mittat, peto, ut quamprimum mihi respondeat iubeatque, si opus sit, ut mihi citissime aliquid mittatur. Ipsa scit, quantum occasio calva sit.

Ego vero, si video Caes. M-tem velle cum Consilio Ungarico, quod est Viennae, ista, quae Vestra D-tio Ill-ma mihi proposuit, conferre, videbo, an mihi licebit Dresdam post diem Paschae sic excurrere, ut statim huc redeam. Ac tamen R-mo D-no Nuntio Apostolico, qui apud Caes. M-tem agit, erit curae, ut sive litterae Reg. M-tis et Vestrae D-tionis Ill-mae, sive tabellarius citissime ad me mittantur. Nam et in Saxonia haec non erunt, Deo iuvante, inutilia. Praeterea obsecro, ut, si quid Reg. M-tas per alium Caes. M-ti dicendum deliberaret, id (quatenus in hac causa necesse est) sciam, ut simul idem dicamus, idem sa-

piamus. Sic vero et mihi ad promovenda reliqua, quae ad bonum publicum et certo ad dignitatem istius Regni spectant, latior patebit campus, et peculiarem Summus Pontifex habebit gratiam Vestrae D-tioni Ill-mae, cui Deus omnia felicissima largiatur. Pragae, die XXI Martii 1584.

Certus et semper in Chr-o servitor Ant. Possevinus.

[1]) *Nie mam opisu rękopisu; w każdym razie jest to conajmniej kopia wiarygodna współcześnie sporządzona* (*por.* Rossija i Italia, Izd. Imp. Akad. Nauk t. II wyp. 1 *str. 85*).

[2]) *Wilhelm V Pobożny.*

[3]) *Forgács albo Forgach, znaczna rodzina węgierska; tutaj zapewne mowa o Emeryku, hrabi na Trenczynie, który u Rudolfa II był* in grossen Gnaden (Univ. Lex.).

[4]) *Niewątpliwie mowa o Jahorliku* (*nr. 917;* Heidenstein, Rerum *str. 213*).

[5]) *Czausz* (*por. nr. 827 str. 149*).

942. Radziwiłł Jerzy bisk. wil. do Zamoyskiego. Wilno, 23 III 1584.

Popiera starania kurlandczyków o odłożenie na sejm rozgraniczenia Litwy i Kurlandyi.

Archiwum państw. w Sztokholmie (Riksarkivet). *Dział* Polska arkiv. *Zbiór p. t.* Diverse personer till Johannes Zamoiski. *Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką adresem:* Ill-mo D-no affini obser-mo D-no Ioanni Zamoski *(!)* de *Zamoscie* Regni Poloniae Cancellario et Exercituum Capitaneo Generali.

Ill-me D-ne, affinis obser-me.

Superioribus diebus cum ageretur quaedam controversia coram S. Reg. M-te et aliquibus ex senatu, qui tunc aderant, de limitibus inter Magnum Ducatum Lithuaniae et Ducatum Curoniae statuendis, placuit M-ti Reg. ferre decretum, quod usque adeo est Curoniae Duci detrimentosum, ut tertia eius provinciae pars tali limitum directione adimatur. Quam ob rem confugerunt ad me Ducis nuntii et negotiorum gestores summisque precibus postularunt, ut ipsi Duci et magnae parti nobilium illius subditorum praesto esse velim, ne, si talis nuntius ad Ducem perferretur, is aetati iam et morbo confectus, mortem obiret, neve, si nobiles illi de antiquissima possessione bonorum deturbandi essent, aliquis in ea provincia motus concitaretur, quod valde timendum esse videbatur. Illud autem praecipue petierunt, ut apud Reg. M-tem efficerem, quo res tanti ponderis ad generalia Regni comitia differretur. Quod pollicitus sum me facturum, neque potui illis negare ad D-tionem Vestram Ill-mam

litteras, quibus eam causam commendarem. Peto igitur ab illa, ut auctoritate sua Reg. M-ti suadeat eam prorogationem temporis, quam Dux exoptat: videtur enim esse aequum, ut eiusmodi negotium, in quo agitur de praecipua parte curonicae ditionis, de ratione subiectionis livonicae, de antiquissima possessione infringenda, non tantum Reg. M-tis et aliquorum Senatorum Lithuanorum, sed Regni et utriusque Reipublicae procerum consilio deffiniatur (!). Faciamus enim iniquam esse causam, quam Dux tuetur, quod ego non ausim affirmare, tamen et illi multo gratius et Reg. M-ti conducibilius futurum videtur, ut hoc, quidquid sit, maturius et diligentius in comitiis Regni cognoscatur. Etenim si adversus Curoniae Ducem fuerit iudicatum, iam ipse nihil habebit, quod conqueratur, et facilius universae Reipublicae quam paucorum sententiae acquiescet. Iterum atque iterum rogo D-tionem Vestram Ill-mam, ut vel Ducis vel mea etiam causa hoc negotium satis aequum suscipiat conficiendum: faciet enim et ipsi Duci universaeque Curoniae nobilitati et mihi, qui sum illi Principi addictissimus, rem vehementer gratam. Quod reliquum est, illam bene valere cupio illique a Deo Opt. Max. omnem prosperitatem precor. Dat. Vilnae die 23 Martii 1584.

D-tionis Vestrae Ill-mae

addictissimus affinis et servitor Geor. Car-lis Radziwyl sps.

943. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Knyszyn, 24 III 1584.

Uwierzytelnia Żółkiewskiego.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 496* [1]).

Ill-me et R-me in Christo pater, D-ne *etc.*

Posyłając tam do Wilna do J. Kr. M-ci pana Wojewodzica Bełskiego [2]), zleciłem mu, aby u WM. też był a imieniem mem nawiedził WM. m. m. pana a powinnego, a służbę moję WM. zalecił, przytem i nieco też z WM. mówiciem mu poruczył. Proszę, żebyś wiarę mu dać raczył w tem, co mówić z WM. będzie. Zalecam się zatym łasce WM. mego m. pana i powinnego. Dat. z Knyszyna die 24 Marca 1584.

WM. swego m. pana uprzejmy szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie w w. 3 dano mylnie* sluzbe, *w w. 4* mowieziem *zam.* mowiciem, *w w.* zatem etc. *zam.* zatim, *opuszczono wstęp i skrócono zakończenie.*

[2]) *Stanisława Żółkiewskiego, późniejszego kanclerza i hetmana, naówczas sekretarza królewskiego, syna Stanisława, wojewody belskiego (t. II).*

944. Śreniawa Piotr do Zamoyskiego. Wilno, 26 III 1584.

Prosi o list na nadaną sobie Brzeźnicę.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 61. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JW-nemu Panu Panu Janowi Zamoiskiemu Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. memu m-ciwemu Panu należy.

W-ny Panie a Panie mnie m-ciwy. Służby swe uniżone zalecam w łaskę WM., jako swemu m-ciwemu panu.

Iż prze chorobę swą nie mogłem WM. m. m. p. prosić o m-ciwą przyczynę WM. do Króla JM., alem przez p. Bieganowskiego, towarzysza swego, WM. m. m. p. prosił, abyś WM. m. m. p. przyczynę swą pańską za mną służebnikiem swym do Króla JM. uczynić raczył mnie o opatrzenie, coś WM. m. m. p. z łaski swej pańskiej uczynić raczył przez JM. księdza Sekretarza, który mi od Króla JM. odniósł Brzeźnicę, co wszystko rozumiem być za m-ciwą przyczyną WM. m. m. p. (*S.*). A iżem prosił przez JM. księdza Sekretarza o list, w czym znam jakąś odmianę, proszę tedy WM. m. m. p. o m-ciwą przyczynę do Króla JM., aby mi J. Kr. M. z łaski swej królewskiej raczył kazać dać list. A ja tak wielką łaskę WM. m. m. panu wiecznemi służbami memi zasługować będę winien i za dobre zdrowie i długie a fortunne panowanie WM. m. m. p. Pana Boga prosić będę. Z tym proszę, abyś WM. m. m. p. raczył być mnie m-ciwym panem. Dat. z Wilna 26 Martii anno 1584.

WM-ci mego m-ciwego pana wi*erny* służebnik Piotr Szryenyawa, Pod*stoli* [1]) Króla JM.

[1]) Niesiecki.

945. Dulski Jan do Zamoyskiego. Świecie, 29 III 1584.

O komisyi angielskiej. Poleca syna.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 18. Oryginał własnoręczny [1]), *uszkodzony mocno, z pieczątką i adresem:* M. m. p. JM. p. Kanclerzowi Koronnemu panu a swagrowi m. m. do rąk własnych należy.

W-ny a muj (*s.*) m-ciwy panie Kanclerzu. Służby swe do łaski *WM. m. m. p.* zalecam.

List JM. p. Wojewody pom*orskiego WM.* m. m. panu posyłam, z którego WM. mój m-ciwy pan zrozumiesz, com niedawno [1]) ku WM. m. m. p. pi*sał*. Ja sam jeszcze czekam na tę Comissio *(s.)* angielską [2]) z wielką ciężkością swą, a podobno [1]) i z szkodą mą będzie. A to mię jeszcze barzy trapi, jeśli WM. m. m-ciwego pana nie zastanie w Knieszinie (*s*). A snać i do Krakowa się WM. brać raczysz, co mi jeszcze żałościwsza: Bóg widzi, iż dla WM. samego m. m. pana nawięcym się na Podlasie wezbrał; już czekać muszę ty Komissyi; Boże odpuść, kto mię w nię wprawił.

Zatym WM. m. m. pana Panu Bogu zlecam, wiernie tego życząc, aby Pan Bóg długo [1]) fortunnie chował wespół z JM. panią Kanclerzyną. Dan ze Świecza 29 dnia marca a. 1584.

WM. m. m. p. po*winny* szwager i sługa Jan Dulski ręką własną sspt.

Syna swego pana starostę Bra*ty*janskiego [3]) WM. m. m. panu zalecam: jeśliby tym co WM. . . . . lecił się Kr. JM. niemasz . . . . . o co prosić temi czasy . . . . . JM. albo [1]) R. P. i tym . . . . . doma swego pilnują . . . nie patrzą gotowego etc.

[1]) *Pisownia oryginalna, chaotyczna i zdradzająca wymowę podobną do dzisiejszej poznańskiej np.* sroszumesz, niedawną, swelką czeskoscą, podobną, me, sastanie, zie (*się*), bogk, nawentzjm, potlaszie, Bosze otpuscz, długą, weszpol, caszj, albą.

[2]) *Mowa o komisyi do sprawy kierunku handlu angielskiego* (*zob. nr. 938 uw. 2*).

[3]) *Według herbarzy Dulski rodzonego syna nie miał.*

946. Montelupi do Zamoyskiego. Kraków, 29 III 1584.

Zapowiedziane przez podskarbiego nadw. listy jego do Rzymu wyprawi pilnie.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 44. Oryginał [1]) *częściowo własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem:* All Ill-mo S. S. e P-on. mio sempre Colend-mo Il-s. Ioanni Zamoiski Gran. Canc. del Regno di Polonia etc. etc. mio sig-re.

Ill-mo S. S. e P-on. sempre colend-mo.

Mando à V. S. Ill-ma questo pieghetto di sue lettere.

Mi scrive il Mag. S. Tesauriere della Corte [2]), che V. S. Ill-ma mi deve mandare certe lettere per' Roma di non piccol volume, si che quando le' riceverò, non mancherò spedirle con quella diligentia, che io son' solito [3]).

Mi raccomando humilm-e in gra. di V. S. Ill-ma, alla quale reverentemente bacio le mani. Dio la contenti. Di Cracovia a die 29 di marzo 1584.

D. V. S. Ill-ma dedit-mo et obligat-mo ser-re Sebastiano Montelupi.

[1]) *List ten drukuję z zachowaniem pisowni (oprócz* j *i* u *zam.* v*) i skrótów, zaznaczając brak środkowych liter kreską, końcowych kropką (np.* Pon *ze skrótem falistym u góry, oznaczające niewątpliwie wyraz „padrone", oddaję przez:* P-on.*), modernizując interpunkcyę.*

[2]) *Zapewne koronny, Młodziejowski.*

[3]) *Dalej własnoręcznie.*

947. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Knyszyn, 3 IV 1584.

W sprawach majątkowych.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym (jeno bez S. R. E.). *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 496* [1]).

Ill-me et R-me D-ne, D-ne et affinis obser-me. Zaleciwszy powinne służby me w łaskę WM. swego m. pana i szwagra, oby Pan Bóg w zdrowiu dobrem długo i szczęśliwie chować Waszę M-ć raczył, uprzejmie życzę i winszuję.

Sądy tribunalskie w Lublinie poczynają się w ten przyszły poniedziałek, na których mało nie zaraz przypadnie województwo Sendomirskie, bo w Krakowskiem, jako ja rozumiem, nie wiele spraw będzie. A tak wiedzieć mi było już trzeba od Waszych M. [2]), cobym miał czynić w zaczętej onej sprawie Opatowskiej [3]). Nie dbam o to, abym się miał wdawać w prawo jakie z WM-ciami, jakom to niedawno dał WM. znać, jeno mi też ostrzegać trzeba zatrudnienia rzeczy swych. Dla czego muszę jednak posłać dla pilnowania tej sprawy tam do Lublina, a poruczę temu, kogo poślę, aby i do prawa, przyjdzieli do tego, był gotów, i jeśli od Waszych M. będą tego chcieć, rozpis i odliczenie uczynił tej sprawy do drugiego tribunału. Co będzie wola WM., to WM. raczcie w tem czynić rozkazać, a potrzeba wżdy uczynić nam temu kiedy koniec i znieść się z sobą około tego. Z tym się w łaskę WM. m. m. p. zalecam. Dat. z Knyszyna die 3 Aprilis 1584.

WM. swego m. p. uprzejmy szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie opuszczono adres (zob. sygnaturę), skrócono wstęp i zakończenie, w którem mylnie dano* s tem, *zam.* stim.

[2]) *Dalej też liczba mnoga, bo treść listu zwrócona jest do wszystkich braci Radziwiłłów (uw. 3).*

[3]) *Zob. nr. 780, zwłaszcza uw. 3.*

948. Żarczyński St. do Zamoyskiego. Malborg, 3 IV 1584.

Oddanie cła Kąckiemu wywołało oburzenie.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 73. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem: JW. PP. *etc.* p. m. m.

JW-ny Panie, Panie mnie m-ciwy etc. etc.

Listy, które Sarniczky przyniósł od WM. m. m. p. należące Kączkiemu na cło rogatkowe, są [1]) oddane słudze jego 29 Marcii, i onemi się nie omieszkało, bo już cło podług zwyczaju począł wybierać. Wszakoż ludzie barzo są przeciwni tej sprawie, a zgoła ostrze w niej postępują, a zwłaszcza obywatele tej sam ziemie. Zaczem obawiać się potrzeba, iżby górnych ludzi nie burzyły (*s.*). Sarniczkiego dla listów od pana Sorcza [2]) do WM. m. m. p. przez te kilka dni onego zatrzymało (*S.*). A przytem uniżenie zalecam się w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. Dan z zamku Malborskiego 3 Aprilis anno 84.

WM-ci mego m-ciwego pana naniszy sługa Stanisław Zarczinski *Podstarości Malborski* [3]) ss.

[1]) *W oryg.* sąm, *niżej* szą*m*, *także i w w. 6, gdzie znaczy „tutaj“.*

[2]) *Jan Szorc, sługa Zamoyskiego (t. II nr. 462 uw. 10), późn. podkomorzy malborski, starosta kiszewski* (Niesiecki).

[3]) *Zob. nr. 949 sygnatura.*

949. Żarczyński St. do Zamoyskiego. Malborg, 3 IV 1584.

Mieszczanie urządzili przedstawienie w kościele.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 73. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki, adresem zwykłym i notatką ręką współczesną: od p. Stanisława Żarczinskiego, podstarościego malborskiego.

JW-ny Panie, Panie mnie m-ciwy etc. etc.

Tak jakom WM. swemu m. p. przez pana Sorcza czasu niedawnego oznajmił, iż wakuje plebania Malborska tem sposobem, że pleban, który żyw jest, uczynił rezinagnacyą (*s.*) tej plebanii, a to prze złe zdrowie swe, zachowawszy część prowentu sobie na wiekowanie. Iż ten kościół w mieście u fary jest przez plebana, telko wikary mieszka, zaczem dzieją się wielkie licencye w kościele od mieszczan. Jakoż dnia dzisiejszego w tak wielkie święto umyślili sprawować komedyę. In absentia plebana dowiedziałem się o tem, obesłałem Burmistrza, zakazując onemu tego ex officio WM. aby zaniechali, a te igrzyska [igriszka] albo na ratuszu, albo w kościele swem przed miastem sprawowali. Nad tę zapowiedź moję wprowadzili tę komedyą do kościoła. Interim do mnie Burmistrza wyprawiły (*s.*) sk. z. mo mię prosić biorąc sobie in praeiud*ici*um tę sprawę interim kończyli. W czem umiałbym zarazem obyść się z nimi, aby rozkazaniu, którem beł uczynił imieniem WM. m. m. p. dosyć stało (*S.*), ale oglądając się na wiele przyczyn, wkładam to na WM. swego m. p., dalszy w tem nauki oczekiwając. A zatem się uniżenie zalecam *etc. jak w nr. 948.*

950. Possewin do Zamoyskiego. Praga, 8 IV 1584.

O zabiegach swoich około sprawy Zatmaru i ligi antytureckiej. Wiadomości z Flandryi i o stanie sprawy arcybiskupstwa kolońskiego.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15 C f. 37. Kopia z napisem a tergo: Antonius Possevini (*s.*) ad Ill-mum D-num Cancellarium Regni Poloniae.

Ill-me D-ne, in Christo plurimum observande.

Cum primum has litteras Ill-mae D-tionis Vestrae accepi, XIII Februarii datas, rescripsi ad eas certumque ad mearum fasciculum perferendum misi tabellarium Cracoviae (*s.*). Harum nunc exemplum mitto, si quando priores interiissent, cum item ad Reg. M-tem scripsissem. Iam vero cum inaudiverim ad ungaricum consilium eas rationes, quas mihi Vestra D-tio Ill-ma sapienter insinuaverat, fuisse missas, nec videatur longum futurum, ut et mihi sententiam suam aperiant, sic res alias a Summo Pontifice mihi demandatas curo, ut intelligatur nec propterea me quidquam urgere, et sibi ipsos consulturos, si tanti boni exitum mature promoveant. Haec vero ea fide atque cum illa Ser-mi Regis dignitate aguntur, quam semper adnixus sum omnibus in rebus adhibere.

Quamobrem et hi Principum legati omnes ea in hoc negotio de me audierunt, quae certe neque Regis nomini, neque adeo Vestrae Ill-mae D-tionis sapientibus consiliis et administrationi incommodarunt. Ceterum cum, ne quid suspicionis hi haurirent, meum ad Ill-mum Saxoniae Ducem iter proposuissem, inveni difficiliora omnia, quam putabam. Itaque neque adhuc certi quidquam conicere possum, an per hos mihi licebit eo proficisci. Ac forte alicuius temporis intervallum erit interponendum, ut non hinc, sed aliunde illhuc vadam. Interea vero cum primum aliquid certi de temperamento illo, de quo Vestra Ill-ma D-tio mihi scripsit, cognoscere potero, vel ipse proferam, cui alia quaedam in Polonia explicanda restant, vel citum tabellarium mittam ad D-tionem Vestram Ill-mam.

De rebus novis, percrebescit rumor Flandricas pene omnes civitates deditionem meditari, certumque illud est plerasque legatos suos ad Parmensem [1]) misisse. Aldegondium [2]) autem nobilem Bruxellensem, quem Auriacus [3]) Antverpiensibus praefecerat, ab ipsis civibus coniectum fuisse in carcerem una cum quattuor consiliariis Auriaco faventibus ac novas pecuniae contributiones ex civitate iam exhausta molientibus. Colonienses vero res pergunt prospere, neque apostatam [4]) abesse a periculo, quin ab Ill-mi Ernesti Electoris exercitu in angustum redigatur, sic ut elabi nequeat. Id quoque certum est praeter alterius Caroli fratris apostatae captivitatem alteri quoque eiusdem fratri accidisse, ut ab urso tantum non dilaniaretur. In Galliis tamen conscribi exercitum litterae posteriores nuntiarunt. Ad reprimendum haereticorum conatum ea conscribi quidam dicunt. Sed nihil non molitur et Auriacus et Angliae Regina, ut abs se, quod videtur iam imminere, Divinum flagellum avertant. Nam et Bearnae princeps Unidocimensis, qui a Galliis Navarrae vocatur rex, Segurium suum aulae magistrum ad Saxonem misit, si qua posset ratione illum adducere, ut redeunti ad dominum suum legitimum Belgio praecidi aditus posset. Ac praetereunt sane protestantes id eo fieri, ut de Calvinismi cum Luteranismo consensu agatur. Sed et Rex Galliae ad Caesarem scripsit, praemonens, quid Calviniani molirentur, et liquido cernitur trepidari iam ab illis, qui cum putassent Universae Catholicae Ecclesiae timorem incutere, experiuntur, ne vim (!) quidem Archiepiscopo Coloniensi legitimo potuisse resistere. Deus itaque dissipabit consilia malignantium.

At vero et huc perlatum erat de turcici chiauxsii [5]) isthuc adventu deque eius (quamquam hoc incertius) interitu, ubi ad Poloniae Regni fines appropinquasset.

Accepi litteras a Ricardo Scalde de officiis Ill-mi Ducis Bavariae et eius fratris Electoris [6]) erga ea, quae de colonia deducenda scripserat

Rex Ser-mus. Puto iam aliquid fuisse rescriptum iis Principibus, quibus Reg. M-tis animus gratissimus declararetur. Intelligit porro Vestra Ill-ma D-tio, quanti referri possit tantam amicitiam colere, cuius cum Deus dignatus sit, ut ipse instrumentum essem, certe non desino et cum illo et cum aliis ea iacere fundamenta, vel fovere semina, quae possint uberem fructum ferre. Quid Ill-mus Dux Bavariae exhibuerit benevolentiae erga Ill-mum D-num Andream, iam significavi Reg. M-ti, cui nunc haud scribo, sperans Vestram D-tionem Ill-mam hasce illi communicaturam, tabellarius enim urget discessum, et rogo R-mum D-num Vratislaviensem, ut per hominem certum has mittat Cracoviam, ubi ad eum pervenerint. Omnia interim felicissima precor Vestrae D-tioni Ill-mae.

Pragae, VIII die Aprilis 1584. Vestrae D-tionis Ill-mae

[1]) *Aleksander Farnese, ks. Parmy.*
[2]) *Filip de Marnix de Sainte Aldegonde* (Lavisse et Rambaud *o. c. t. V. str. 184*).
[3]) *Zapewne Wilhelm Orański.*
[4]) *Zob. nr. 897 uw 3.*
[5]) *Czausz: zob. nr. 827 uw. 1 i 2.*
[6]) *Brat Wilhelma V Pobożnego Ernest został arcybiskupem kolońskim w r. 1583.*

951. Król Stefan do Zamoyskiego. Wysoki Dwór, 17 IV 1584.

Prosi o radę z powodu wieści o śmierci Iwana. O kandydatach na opactwo oliwskie.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 22. Oryginał z podpisem i długim dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

Stephanus *etc.*

Post discessum nostrum Vilna hodie misit ad nos Thesaurarius Magni Ducatus Lithuaniae hanc epistolae partem ex rutheno idiomate in latinum versam, a quodam ex mercatoribus nostris in Smolensko detentis furtim et occulte per quendam hominem ex Smolensko Vilnam transmissae. Eam vero nos subito cum Sinc. Vestra communicare voluimus. Nostra quidem est sententia, quod si iam certo certius mortuus sit Dux Magnus [1]), ne eam occasionem negligamus, utque persuasionibus et verbis utamur simulque etiam ipsis et gladium ostendamus. Utrumque si adhibuerimus, de successu rei bene sperare poterimus. Neque putamus referendum esse negotium ad consilium aliorum, mora enim esset in rebus, interim vero fortasse occasio elaberetur nobis e manibus. Si igitur

nobis agendum est, agendum est subito. Quid autem ea de re Sinc. Vestra sentiat quidve apud se consilii habeat, simulac hasce acceperit nostras, statim nobis respondeat. Bene feliciterque valeat. Dat. in Wissoky Dwor [2]) die XVII Aprilis anno MDLXXXIIII, regni octavo.

Hac hora accepi litteras Berzewicii: scribit abbatem Olivensem [3]) mortuum esse, petit autem magna cum instantia, ut in locum eius quendam virum aetate moribusque gravem catholicum, suae uxoris [4]) patruum, daremus, cui fortassis non adeo refragaremur, nisi iam ante coadiutorem Pomeraniae Pal*atini* filium [5]) esse consensissemus, quod an fecerimus, non probe meminimus, nam cum a D-no Archiepiscopo sollicitabamur, distuleramus propter temulenta quaedam dicta et facta Palatini. Rescribat igitur D-tio Vestra, ut res se habeat, et quid sibi placeat. Stephanus Rex spt.

[1]) *W ten sposób pisano zawsze o Magnusie, nazywając w. księcia mosk.* Magnus Dux; *w tym wypadku jednak mowa niewątpliwie o Iwanie Groźnym, zmarłym 18/28 III 1584* (Wierzbowski, Vade mecum *str. 134*), *ponieważ Magnus umarł w 1584, a data niniejszego listu jest pewna, jako wyrażona podwójnie i poparta wiadomością o śmierci opata oliwskiego.*

[2]) *Zapewne dzis. dobra w pow. kowieńskim gm. Wilkija* (*zob.* Sł. Geogr. W. D. 5 *i por. tamże* Preny 6 *oraz nr. 774, gdzie w uw. 2 domysł mylny.*

[3]) *Geschke* (Enc. Kośc.).

[4]) *Berżewicz ożeniony był z Dąbrowską z Wojanowa* (Niesiecki).

[5]) *Jan Kostka, archidyakon pomorski i kanonik krakowski* (Niesiecki), *syn Krzysztofa, wojewody pomorskiego, został opatem oliwskim w r. 1584* (Enc. Kośc.).

952. Reszka St. do Zamoyskiego. Rzym, 18 IV 1584.

Druk. Grabowski Ambroży, Starożytności historyczne polskie, Kraków 1840 *str. 361—366* [1]).

Die 4 Aprilis *otrzymał dwa listy Jego z 15 II. Pominięcie Jędrzeja Batorego przy mianowaniu nowych kardynałów zwróciło uwagę ogólną. Przykładne jego postępowanie zyskało mu wielu przychylnych, tak, że Papież, otrzymawszy list Króla, niewątpliwie życzeniu jego uczyni zadość. Do Bononii ewentualnie podążą. Jeżeli nominacya Andrzeja dojdzie do skutku, a biskupstwa jeszcze nie otrzyma, lepiej aby pozostał przez rok w Rzymie tak ze względów osobistych, jak i dla Rzptej i ligi. Papież na audyencyi powiedział, że Filip hiszpański oświadczył gotowość przystąpienia do ligi, liczy też na Cesarza, mniej na Wenecyan. Co do poparcia pieniężnego, dał tylko ogólnikową odpowiedź przychylną. Kardynałowi komeńskiemu autor czytał*

list Zamoyskiego. Kontent był bardzo. Radził pisywać cyframi. Oczekuje listów królewskich. Montelupi rychłą wypłatę obiecał.

[1]) *Nie mam wiadomości o oryginale, ani wogóle o żadnym rękopisie tego listu (Grabowski jak zwykle źródła nie podał), więc go nie przedrukowuję, ponieważ druk Grabowskiego, wysoce poprawny co do treści, zmienia znacznie formę zabytku przez modernizacyę form językowych i częste tłómaczenie wtrętów łacińskich (zob. nr. 932 uw. 2 i 933 uw. 1).*

953. Possewin do Zamoyskiego. Praga, 30 IV 1584.

O Zatmarze. O rokowaniach w sprawie ligi antytureckiej.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15 C f. 51. Kopia z napisem: Exemplum litterarum Antonii Possevini ad Ill-mum D-num Cancellarium.

Ill-me D-ne in Christo plurimum observande.

Tertia haec erit epistola, qua Vestrae Ill-mae D-tioni significem earum litterarum redditionem, quas mihi de mense Februario sapienter scripserat. Et cum earum rationum, quas afferebat, pondus Caes. M-ti proposuissem, eaque Ser-mo Ernesto, uti de ungaricis rebus solet, atque deinceps ad reliquos ungaricos Consiliarios eo de negotio scripserit, audio necdum rediisse responsum. Excutiunt fortasse origines eiusmodi rerum, si qua ratione mitigatio aliqua reperiatur, qua Ser-mo Regi satisfieri queat. Ego interim dum cum Saxoniae Duce Ill-mo reliqua agerem, quae tum Pontifex Maximus, tum Reg. M-tas mihi mandarat, supervenere tertiae ad me litterae Ser-mi Regis, quibus mihi sententiam suam liquidius aperuerat, hae 12-a die superioris mensis scriptae fuerant. Inivimus R-mus D-nus Nuntius Apostolicus, qui est hic, et ego consilium, ut easdem pauculis verbis sublatis Caes. M-ti ostenderem una cum iis, quae de compositis a Ser-mo Rege cum Turca rebus simul ad me scribebantur, quae opportunissime accidebant, percrebrescentibus aliis alienis a veritate rumoribus. Nunc audio idem a Caesare expectari responsum, cuius exitum uti non urgeo, sic dilationem non miror, qui video alia omnia tardissime hic geri. Et biennium est (si Deo placet), cum Regi Catholico respondendum erat de filiae [1]) matrimonio cum Caesare, neque unquam id fit. Quod si filiolus [2]) ipsius Catholici Regis (qui tantum non anima agit) moriatur, quem medici haud fore vitalem existimant, universa Catholici Regis regna ad ipsam filiam perveniunt, ac proinde ad eum, cui nupserit. Et tamen, ut dixi, adhuc licet ex Hispaniis saepe sollicitatus Caesar non deliberat. Haec quaeso, ut fidenter in sinum Vestrae D-tionis

Ill-mae effundo, sic uni ipsi Ser-mo Regi referat. Ego interim cum et dubitarem et quaererem, num studio reservata a Caesarianis Consiliariis fuisset ea in postremam actionem a peritissimo harum rerum responsum, crede mihi, ita et aliis in rebus fit. (!) Nunquam antea adverterant, ac ne cogitarant quidem. Quod sane, ut aliqua ex parte mihi displicet (quoniam durum est vitam ipsam satis brevem tam cunctanter uni negotio addicere), sic ex adverso placuit, quod non Reg. M-tis contemptu aut arte aliqua factum fuisse mihi videor satis certo posse affirmare. Videbimus igitur, si quid mihi non quaerenti responderint aut dixerint. Atque ubi ab Ill-mo Saxoniae Duce, quas mihi litteras promisit, accepere, tum me dabo in viam, Deo volente, visitaturus D-tionem Vestram Ill-mam, cui postea multa uberius.

Quoniam vero ad Saxonem aliqua de Ser-mi Regis rebus, uti de aliis quoque Principibus alia fuerant perlata, videbit Vestra D-tio Ill-ma, quid ad illum per eius intimum consiliarium D-num Peiferum [3]) scribendum duxerim. Id forsan non obfuit. Hoc scio me tum ad Pontificem Maximum, tum ad Ser-mum Regem Catholicum easdem litteras meas ad Peiferum a me scriptas misisse, ut Regis Ser-mi causam verissime noscerent. In quo nisi aliud praestitissem, satisfeci conscientiae meae eique stimulo, quem Deus scit mihi continenter addi ob ea beneficia, quae mihi Societatique nostrae ab eius Reg. M-te et quidem per ipsam collata sunt.

Haec igitur omnia cum nuntiis Belgicis atque Coloniensibus, quae mitto, si ad manus Vestrae D-tionis Ill-mae pervenerint, antequam ad Regias perveniant, obsecro, ut illi confertim aut tradat, aut mittat. Deus Vestrae D-tioni Ill-mae omnia felicissima largiatur. Pragae, die ultima Aprilis 1584.

[1]) *Izabella Klara, ur. w r. 1576, wydana za Albrechta austryackiego* (W. Enc. Pow. Ill.).

[2]) *6-ioletni Filip, późn. król (Don Carlos † 1568 r.),*

[3]) *Dawid Peifer, magister filozofii, doktór obojga praw, radca, przez długi czas kanclerz saski, uwieńczony poeta, obdarzony szlachectwem przez Maksymiliana.*

954. Zamoyski do Gdańszczan. Stężyca, 4 V 1584.

Uwierzytelnia Szorca.

Arch. państw. w Gdańsku. Abt. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym zwykłym i adresem zwykłym.

Spectabiles Domini, amici charissimi.

Dedi in mandatis quaedam G-so Ioanni Sorcio, Capitaneo Tizssoviensi (!) [1]) et familiari meo; quae cum D-tionibus Vestris meo nomine ageret, in iis ut fidem illi habeant responsumque humanitati et aequitati earum conveniens per eum mihi dent, D-tiones Vestras rogo, easque quam optime valere cupio. Stezicza die *etc.*

[1]) *Por. nr. 948 uw. 2 i art.* Kiszewa Stara *w* Sł. Geogr.

955. Zamoyskiego list okólny. Kraków, 12 V 1584.

Oznajmia o pojmaniu Samuela [1]) *i zapowiada egzekucyę.*

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 465 nr. 24. Oryginalny schemat listu ręką pisarza; poniżej zanotowane ręką Zamoyskiego odmianki dla egzemplarzy do pewnych osób, oraz spis osób, do których miał być wysłany. Wszystko nieco uszkodzone. Na adresowej stronie notatka ręką spisywacza regestów: Terminata o Samuelu Zborowskim.

W i e l m o ż n y M.

Co się sam na ten czas, gdym do Krakowa dla sądzenia roków jachał, stało, zdało mi się WM. swemu m. p. i oznajmić. Samuel Zborowski, którego spraw inszych teraz nie przypominam, nasadził się był na to, aby o zdrowie mię przyprawił, w czym gdy mię przestrzegali niektórzy przyjaciele moi i dawali mi znać o jego nasadzeniu, małom to sobie ważył i nie brałem nic tego przed się; aż kiedym już do Krakowa przyjeżdżał i był w Proszewicach na noc, a on począł się ocierać o mię i śpiegować na mię, tożem się poczuć i serio tę rzecz wziąć przed się musiał. Zdarzył tak Pan Bóg, że jest zatym po*j*many[gi] od urzędu mego i jest w mocy jego, a po*j*many ta*k*, że żadne się krwie przelanie, jako do tego czasu wie*m*, nie stało, okrom że chłopiec, co mu szablę podawał, ranion, lecz on sam żadny broni użyć na ten czas za kaźnią Pańską nie umiał. A to za jego podobno grzechy podał go Pan Bóg na to, aby znał być urząd, który on zawsze contemnebat, i żeby tym prawo nasze pospolite, także dekreta były umocnione i utwierdzone, a ci, którzy na nie nie dbają i lekce je ważą, z jego przykładu, jako dotąd było, serca nie brali. Co się stało, stało się w jurisdikcyej mojej. O czym chciałem, jakom tknął wyszej, oznajmić WM. m. m. p. i . Nad to coby było więcej, i jeźli komu inszemu był co krzyw, gdy się gdzie społem WM. zjadą, albo na sejmie przyszłym pokaże się.

Jednak ja egzekucyej [qu] odkładać nie mam wolej, a co powinność urzędu mego niesie, uczynię. Z tym się łasce WM. swego m. p. zalecam. Dat. w Krakowie d. 12 maja 1584.

Ręką własną Zamoyskiego:

Do p. Bieckiego.

Czując się w życzliwości swej przeciwko WM., a łasce też i chęci WM. przeciwko sobie duffając, i wiedząc WM. *być* człowiekiem zacnym, zdało mi się tę rzecz, która się tu na ten czas w jurisdikcyej *moi* [. . gi] stała, WM. oznajmić. K temu iż też *spra*wa przelania krwi powinnego WM. do*tyka* się. Będąc etc.

o łasce też i chęci WM. przeciwko sobie nic nie wątpiąc

Do ks. Arcybiskupa.

Z jakim umysłem on to lepi wie.

i w ty mierze, w czymeś mnie też WM. między wielem inszych raczył przestrzegać, dobrze pamiętam.

WM. być przednią radą koronną.

a łasce i chęci WM. przeciwko sobie też duffając.

Do p. Bieckiego.

a łasce też i chęci WM. przeciwko sobie duffając, oznajmuję, iż też ta sprawa przelania krwi powinnego WM. dotyka się

wiedząc WM. być zacnym człowiekiem.

Do p. Wojewody Posnańskiego (*s.*) [2]) i do p. Marszałka.

a o łasce i chęci WM. przeciwko sobie też nie wątpiąc,

wiedząc WM. być zacnym człowiekiem i wielgim senatorem.

Do p. Nakielskiego [3]).

i chęci WM. przeciwko sobie też duffając.

i wiedząc WM. w tych tam krajach być zacnym (*s.*) człowiekiem.

Do p. Czerskiego.

a łasce też i powinny chęci WM. przeciwko sobie duffając.

i wiedząc WM. w tym tam kraju być zacnym człowiekiem.

Do p. Gołuchowskiego i do drugiego szlachcica województwa sendomirskiego jako (*tu krzyżyk taki sam jak przed tytulikiem „do p. Nakielskiego“*) do p. Gaszyckiego [4]).

Do panów Herburtów.

M-ciwi panowie. Zaleciwszy powinne służby swe łasce WM. etc.

Czując się w życzliwości swej przeciwko WM-ciom i łaskiej też WM. przeciwko sobie będąc pewien, także i za tym powinowactwem, które mam z WM-ciami, rad zawsze służąc WM-ciom, zdało mi się tę rzecz etc.

A tak proszę, abyście to WM. raczyli *wiedzieć* i innym też, którzyby tego potrzebowali wiedzieć, oznajmić raczyli.

Do p. Lubelskiego [5]).

Do p. Wojew. Bełskiego [6]).

Do p. Podstarościego Bełskiego.

Do p. Podkomorzego Chełmskiego [7]).

Do p. Starosty Konińskiego [8]).

Do p. Starosty Halickiego.

Ceduła do p. Starosty Lwowskiego, aby te listy odesłał, komu należą.

[1]) *O materyałach do sprawy Zborowskich zob. w przedmowie.*

[2]) *Stanisław z Górki* (Niesiecki).

[3]) *Grudziński Stefan* (*t. II*).

[4]) *Możnaby też czytać* Czaszyckiego; *ani jednego ani drugiego nazwiska* Niesiecki *nie zna.*

[5]) *Firlej Andrzej* (Źr. dziej. *t. IV str. 58;* SS. rr. pol. *t. VIII str. 186*).

[6]) *Żółkiewski Stanisław, ojciec wielkiego hetmana i kanclerza.*

[7]) *Sienicki Mikołaj* (*t. II*).

[8]) *Przyjemski Stanisław* (*dyar. sejmikowe w rkp. Bibl. Ord. Birż. nr. 1*).

956. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Włodzisław, 13 V 1584.

Posyła list Włodkowej.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 1. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem: W-nemu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu, Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu, *Kra*kowskiemu, Malborskiemu etc. etc. staroście, memu m-ciwemu panu i przyjacielowi. *Receptum:* od p. wojewody Sandomierskiego (*s.*)—od Wlotkowey tu list jest — oddano w Krakowie d. 17 maja 1584.

M-ciwy panie Kanclerzu. Uprzejmości me zalecam w łaskę WM. swego m-ciwego pana.

Dnia dzisiejszego będąc przymuszon prożbą i powinowactwem powinnych zmarłej Jej M. paniej Minoczkiej, musiałem, nie folgując nic mizernemu zdrowiu swemu, jechać do ostatniej posługi jej, dla czego sam

prze niedobre zdrowie swe we Włodzisławiu [1]) zostałem na noc. Przed samym wieczorem od paniej Włodkowej [2]) jest mi list przyniesion, który WM. posełam. Ja, jako niewiadomy ni o czym, barzom krótko paniej Włodkowej odpisał, a tegom jednak zaniechać nie chciał, abym tego pisania ku WM. posłać nie miał. Na ten czas wiecej nie piszę, tylko powtóre uprzejmości me do łaski WM. zalecam. Dat. z Włodzisławia 13 Maii 1584.

W tym ja nie wątpię, że WM. tak w ty sprawie postępować będziesz raczył, jakoby to i na potym posteritas [poszterytas] zeznała, że WM. jesteś od Pana Boga wielkimi dary obdarzony. WM. mego m-ciwego pana sługa chory nędzny [neczny] Sta*nisław* Safranyecz ręką swą ss.

[1]) *Włodzisław v. Wodzisław, m-ko, dziś osada w pow. jędrzejowskim* (Sł. Geogr.).

[2]) *Siostrzenicy Samuela, u której we wsi Piekarach go pojmano* (Pauli *l. c. str. 56 i 57;* Heidenstein, Rerum *str. 221 wydrukowano* Piecma *i* Pieczma *w tłómaczeniu poprawione*).

957. Possewin do Zamoyskiego. Praga, 13 V 1584.

O korespondencyi z Cesarzem i Kurfirstem saskim. Prosi o wiadomości.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15 C. f. 60. Kopia z napisem a tergo: Antonii Possevini ad Ill-mum D-num Cancellarium Regni Poloniae.

Ill-me D-ne, D-ne plurimum in Domino observande.

Miseram tabellarium paucos ante dies Cracoviam cum litteris ad Ill-mam D-tionem Vestram responsoque Caesaris accepto ad ea, ut et ipse paulo post isthuc accurrerem, cum veritus, quin responsum Caesaris mihi traditum satis firmitatis haberet, alterum petii, quod postquam satis sincere mihi datum est, existimavi multo satius esse rem totam isthuc mittere, quam ut me loco moverem, ne scilicet viderer isthinc remitti ad ea, quae hic cum maiore dignitate Reg. M-tis nomine tantum Summi Pontificis absque ullo strepitu egi. Quid vero actum sit, intelliget Ill-ma D-tio Vestra iis ex litteris et decretis, quae una cum hoc fasciculo mittuntur ad Ser-mum Regem, cui non dubito, quin gratum futurum sit studium in hac re meum, praesertim quod nihil ausus sim attentare istius negotii, nisi prius Vestrae D-tionis Ill-mae litteras et sapiens consilium accepissem. Iam autem id rogatam velim Vestram D-tionem Ill-mam, mihi ut curet non tam citum responsum, quam regio dignum pectore, hoc est, ut de illis portionibus septem, si quid adhuc restaret scrupuli, id prorsus eximatur, aut mihi integre concedatur. Ac

forte Ser-mo Regi videbitur consultum cubicularium ad me mittere, quo citius litterae ad me perferantur et rectius. Ne vero videatur is de hoc negotio mitti, tradi quoque litterae possent ei ad Ill-mum Saxoniae Ducem de D-ni Simonii [1]) bibliotheca, quam ab eo principe per me tentatam non despero, quin novo Reg. M-tis officio litterarum consequi possimus, praesertim si cubicularius aliquis ea de re huc missus ad me videatur, ut accuratius illam promoveam. Reliqua vero, quae in hoc negotio altero Ser-mi Regis essent facienda, ut ad effectum statim deducatur (sive per me, sive per alium) formula curetur (quamvis decretum apud me autenticum habeam), Vestram D-tionem Ill-mam rogo, me admoneat. Itemque illud ubinam erit futurus Ser-mus Rex et Vestra D-tio Ill-ma de mense Iulio et Augusto, ac num Ill-mus Dux Ostroviae (*s.*) in Volhinia fuerit eo tempore; quod si quid addere certi voluerit de rebus inter Moscum et Suecum (uti dicebatur) moveri coeptis, habebo ingentes Vestrae Ill-mae D-tionis (*!*) gratias, cui omnia faustissima precor. Pragae XIII Maii 1584.

V. Ill-mae D.

[1]) *Szymon Szymonowicz, który po ojcu cenną bibliotekę odziedziczył.*

958. Zamoyski do deputatów trybunału. Kraków, 15 V 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 1.

List JM-ci p. Hetmana do Ich M-ci pp. Deputatów na sprawiedliwość wysadzonych, którym wspomniawszy insolentiam Samuela Zborowskiego, który mniej sobie poważając upominania JM-ci, bannitem będąc, przesuszał się jednak i w Krakowie i po tych miejscach, które pod jurisdicyą JM-ci p. Hetmana były, i na to się nawet wysadził był, że gdy JM. do Proszowic na sądy jachał, zasadzkę niejaką uczynił na JM-ci, w czym mu P. Bóg nie pobłogosławił, bo pojmany do jurisdicyej /M-ci i rąk podany jest. O czym aby wiedzieli, pisze JM. 14 Maii 1584 z Krak.

959. Zamoyski do Radziwiłłów birżańskich. Kraków, 15 V 1584.

Powiadamia ich o sprawie Samuela.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy 28. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: JW-nym pp. JM-ci Christophowi *etc.* i JM-ci Mikołajowi *etc.* moim

m-ciwym panom i swagrom. *Druk.* A. Sokołowski, Archiwum Domu Radziwiłłów, Scriptores Rerum Polonicarum *t. VIII str. 91* [1]).

JW-ni m-ciwi Panowie, m-ciwy p. Trocki i m-ciwy p. Wojewodo Nowogrodzki. Zalecam *etc.*

Iż rozumiem, że WM-ciom, jako ludziom zacnym i wielkim należy to wiedzieć, co się *w* wspólnej Rzptej dzieje, także i za tem powinowactwem, które mam z WM-ciami, zdało mi się -- WM. oznajmić *o pojmaniu Samuela.* -- jakom go i u dworu w niebytności panów Marszałków, gdy laska przy mnie była, nigdy nie cierpiał, tak też żeby w Krakowie i w jurysdykcyej mej nie bywał, prosiłem JM. p. Marszałka Koronnego, aby go był przez JM. p. Gnieźnieńskiego napomniał, że jeśli mu to za inszych starost zeszło, *on tego nie ścierpi.* -- gdym ja był absens na wojnach moskiewskich -- potem gdym z sejmu warszawskiego przyjachał do Krakowa, a on, po moim odjeździe tak rok do Rusi za trwogą tatarską, tu zaś był, napomniałem go znowu przez p. Marszałka Nadwornego, brata jego, i potem w Rusi będąc przez p. Kazimierskiego sługę swego --. Także też, gdy Król JM. teraz ostatni raz do Litwy odjeżdżał, tożem zaś znowu wskazał do niego z Lublina przez JM. p. Gnieźnieńskiego --. Gdym tu do Krakowa na roki jechał, a do województwa sandomierskiego przyjechał, jął się nademną wieszać -- aż gdym tu do Proszewic -- przyjachał (!), a on mię śpiegował, a potem pod wieczór sług kilkadziesiąt -- pod mię podemknąwszy, sam się we dworze powinnej swej [2]) z niektórymi innymi sługami swymi pół mili odemnie położył --- pojman jest od urzędu mego. ---

[1]) *Wydanie to dokonane zostało na podstawie odpisów archiwisty Michała Bohusza Szyszki bez sprawdzenia z oryginałami. Obecny archiwista p. Antoni Iwanowski nadesłał mi łaskawie taki spis odmianek: w w. 2 zam.* w spólnej *w oryg. jest* wspornej *(oczywiście* r *jako lapsus calami, ale pisanie łączne oznacza, że wyraz brzmiał „wspólny", a przymek* w *przed* w *opuszczono), w w. 7 zam.* widząc *winno być* wiedząc, *w w. 9 zamiast* nigdym *w. b.* nigdy, *w. w. 10 brak* w *po* i, *tamże zamiast* JMć *w. b.* JM-ci, *w w. 12 po* mu *brak* się, *w w 19 zam.* mojej *w. b.* mej, *w. w. 25 po* przyjazd *brak* był; *na str. 92 w w. 2 zamiast* świecką *w. b.* świętą. *Pozu tem w wydaniu* SS. *opuszczono adres, zwrot wstępny' salutacyę zwykłą i podpis.*

[2]) *Włodkowa: zob. nr. 956 uw. 2.*

960. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Zalesie, 15 V 1584.

Gorąco doradza wstrzymanie egzekucyi na Samuelu.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 2. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym, z pieczątką i adresem zwykłym.

M-ciwy panie Kanclerzu. Po zaleceniu służb mych do łaski WM. swego m-ciwego pana.

Dnia wczorajszego przed samym wieczorem jest mi list od WM. oddan, z któregom wyrozumiał to, w czymem też do WM. pacholę swe posłał, jakąm wiadomość miał w rzeczach tych. Stąd muszę napirwej zacząć me pisanie ku WM., jako serce rozkazuje. By beł ten przypadek mógł być odkupiony, aby się to beło nie działo nad człowiekiem domu tego uczciwego i dobrze zasłużonego w Rptej, i k temu też za urzędu WM., wiem (nie oglądując się nic na chudobę i podeście swe), czym bych się beł do tego przyłożeł. W liście swym pisać mi WM. raczysz, że WM. inszych spraw jego do mnie pisząc na ten czas nie przypominasz, gdyżbym ja miał być ich dobrze świadom, i przeto nie miałem tego sobie życzyć, abym się z nim widać miał, jako WM. pisać raczysz, żebym o tym do WM. przez pana Żołkiewskiego miał wskazać. M-ciwy panie Kanclerzu, wiemci żeć mię Pan Bóg prawie mało nie ten tak cały rok wziął w ręce swe, chowając mię tak, jako jest ś. wola i upodobanie jego z strony zdrowia mego, i w ten czas kiedy beł u mnie pan Wojewodzic [1]) wszak widział, co ze mną Pan Bóg czynić raczeł, ale na pamięci z łaski miełego Pana Boga jeszcze mi nic nie schodzieło: bymci ja beł co kiedy wiedział o panu Samuelu, coby beło szkodzieło bądź Ojczyźnie, bądź Panu i osobie WM., cnota moja wrodzona i przystojność nie dopuściełaby mi beła nigdy tego taić. Bannicya ta nie tajna była (*s.*), o której jako ludzie przez wszytek czas disputowali, jako się stała, o tym nic nie piszę, gdyż WM. masz o wszytkim wiadomość dostateczną, i słyszałem to z ust WM. po kilkakroć, żeś WM. w tej sprawie łaskawym a m-ciwym panem panu Samuelowi ofiarował się być. Zatym, ono pisanie z rozkazania Króla JM. było mi ukazane, które do niego beło pisane od brata jego [2]), a iż mi tak beło ukazane, że Króla JM. ta beła wola, aby nie beło wspominane przez mię, zatym WM. pana Wojewodzica do mnie posłać raczeł, to ukazując, że do wiadomości Króla JM. i WM. to dochodzieło, żeby jakieś pisanie i mowy znowu się ponawiały, nie mając nic baczenia na dobrotliwość Króla JM. w tej sprawie pokazaną, i też na staranie WM., któreś WM. za prozbą JM. pana Gnieźnieńskiego w tym mieć raczeł. Na tom powiedział, że o tym nic mówić nie umiem, a też żadnego z panów Zborowskich od czasu niemałego nie widziałem i życzełbym tego sobie, aby żaden w domu mym nie beł, ażby się ta sprawa odprawieła, a to prze to, aby Pan mój o mnie jakiej suspicyej bydź (*s.*) nie raczeł, i co za dalsza moja mowa w tych rzeczach beła, rozumiem, że pan Wojewodzic dobrze pamiętać raczy, bom się tego obawał (*s.*), aby więcej w tych rzeczach przez nieprzyjaciela do

uszu Króla JM. i WM. nie beło podawano, niżby się w samej rzeczy co okazać miało.

Co się tycze wieszania jego teraźniejszego nad WM., jam o nim żadnej wiadomości nie miał, aby tu beł w tych krajach, i skądby mu ta niechęć przychodzić miała, aby o zdrowiu WM. miał pomyślawać, o tym pisać nie umiem, bo małom nie więcej razów znał WM. przychylności (*s.*) przeciw niemu, niźli to, aby WM-ci sobie nieprzyjacielem znać miał.

Raczysz też WM. pisać do mnie sługi i przyjaciela swego, życząc tego, aby za tym pojmanim jego prawa nasze, także sądy i dekreta beły umocnione i utwierdzone, a ci, którzy na nie nie dbają, lekce je ważąc, z jego przykładu, jako dotąd było (*s.*), serca nie brali. M-ciwy p. Kanclerzu, we wszelkich rzeczach nie zwykłąm (*s.*) nic inego czynić, jedno to, co się godzi szczeremu człekowi, toż i w tym swym pisaniu czynię, abyś mnie WM. zawdy znał za uprzejmego. Prawa nasze, jako są pod jedną przysięgą panów naszych zawarte, tak tego nie rozumiem, aby przez prywatną osobę jednego człeka miały bydź (*s.*) abo zepsowane, abo też za takową sprawą przezeńże naprawione, które daj Panie Boże, aby we wszytkim od nas wszytkich obywatelów cale zachowane beły, strzegąć tego wszyscy jednostajnie, jakoby nic nie naruszone beły. Jam tego był pewien, że ty wszytki sprawy wedle onej mowy Króla JM. pana mego, która beła przy WM., miały być do sejmu odłożone. A WM. iż pisać raczysz, że egzekucyej [qu] nie masz wolej odkładać, napisałem sam m-ciwy panie kilka słów do WM., wczora pacholę swe wyprawując, mym głupim zdanim tak mi się zda, że do WM. Pana tego, którego Pan Bóg wielkim baczenim obdarzyć raczeł, dobrze pojęte, i tak poprostu pisać będę, ale wiem, że WM-ci dość *(?)* pojęcie (*s.*). Z żywym może zawdy czynić co chce, umarłego nikt nie ma w mocy swej prawdziwie wskrzesić, jedno sam Bóg; widzę też, że nad takowymi ludźmi, którzy słusznie wedle opisanego prawa naszego na sobie bannicye niosą, jest zostawiono w prawie to słówko, że takowy bywa na łasce królewskiej. A cóż wiedzieć, co Pan Bóg w sercu Króla Pana naszego sprawić będzie raczeł nad upadkiem człeka tego, by dobrze nie przeń (*s.*) samego, ale prze cnotliwe zasługi przodków jego, które zawdy okazowali w RP., i tudzież też prze tę samę chęć, która się z domu tego okazowała przeciw Kr.JM. czasu interregni. Z tych tedy przyczyn ja proszę, aby się nic skwapliwie nie działo: złe nigdy nie uciecze, a niech ta droga nie będzie, aby nieprzyjaciel WM. miał rozumieć, żeby się to stać miało za przymięszanim (*s.*) do tego prywaty WM. Piszę to do WM. szczerym sercem, jako się godzi dobremu i szczeremu człekowi, a WM. prawdziwie życzliwemu. A to co mi WM

piszesz, że Moskiewski umarł, że też jest jakaś nadzieja, aby wojsko tureckie, idąc przeciw Carowi przekopskiemu, nas też nie szarpnęło, jać nie czytam historyi, ale słycham od ludzi, że pod takimi czasy, gdy się niebezpieczeństwa nadziewała która monarchia i skądkolwiek, że prywatnym osobom wiele monarchowie i RP. kondonowała, bo gdzieby co na ojczyznę przypadło, a nie beło zawaśnienie między swoimi, rzecz pewna, żeby za pomocą miełego Pana Boga wszytko się szczęśliwie odprawowało z niepociechą nieprzyjacielską. Gdzieby tego nie było (*s.*), próżnoby sobie co obiecować, aby się co szczęśliwego dziać miało, o czym wiem, że WM. dał Pan Bóg lepiej wszytko wiedzieć i baczyć, niźli mnie. Zatym się łasce WM. zalecam. Dat. z Zalesia 15 Maii 1584.

WM. mego m-ciwego pana życzliwy przyjaciel i sługa Stanisław Szaffraniecz ręką swą.

Cedula.

Mój m-ciwy panie Kanclerzu. Co się dotycze spraw moich, iż mi WM. raczysz pisać i Panem Bogiem świadcząc, że je WM. mieć raczysz na pilnej pieczy, w tym ja żadnej wątpliwości nie mam, a iż takie staranie jest WM. o rzeczkach (*s.*) moich, k temu o barzo słusznych i podobnych, mnie bez podziwienia i żalu to nie jest, że mi się to tak długo odwłóczy z pociechą nieprzyjaciół moich, zaczym jedni mię nazwali płaczkiem, drudzy jakimsi panem semper expectantem; ja wszytko Panu Bogu a łasce WM. m. m. p. poruczam. Co się tycze ceł i myt, iż mi to WM. oznajmować raczysz, że to wszytko już WM. w ręku swoich raczysz mieć, jedno tego potrzeba, żebyś mi to WM. posłać raczeł przez którego z Ich M-ci p. Sekretarzów. M-ciwy Panie, jakom pierwej pisał, tak i teraz piszę, żem jest takim prostakiem, że nie rozumiem, co na tym należy, żebym z łaski Króla JM. za staranim WM. tego z okienki nie mógł mieć, gdyż co mnie na tym należy, WM. mój m. p. z otworzystego pisania mego dobrze rozumieć raczysz; wszakże ja to puszczam na wolą Bożą tudzież na zdanie WM. m. m. pana i przyjaciela.

[1]) *Stanisław Żółkiewski, wojewodzic belski.*
[2]) *Krzysztofa* (Heidenstein, Rerum *str. 221*).

561. Uchański Paweł do Zamoyskiego [1]). Lublin, 15 V 1584.

O listach Zborowskich do deputatów i senatorów. O nastroju umysłów.

Archiwum Główne w Warszawie. Oryginał własnoręczny, nieco uszkodzony, na czterech stronach zapisany, bez adresu i pieczątki. Druk. Plater de Broel hr., Zbiór Pamiętników do dziejów polskich, Warszawa 1858 *t. II str. 208* [2]).

Mnie wielce m-ciwy Panie. Po zaleceniu służb moich w łaskę WM. m. m. p.

Gdy przyszła nowina o pojmaniu Zborowskiego, byłem z niej między inszemi życzliwymi sługami WM. kontent, iż Pan Bóg z łaski swej dedit animam inimici WM. in manus WM. Przypatrzył się sam komornik WM. m. m. p. tym, którzy evomebant [3]) diu absconditum virus przeciw osobie WM., discurrentes hac illac, provocantes et turbantes populum.

Między inszemi rzeczami przyniesiono listy od panów Zborowskich, pana Marszałka i pana Piotra, pisane do panów Deputatów jeden, a drugi do panów Senatorów w Lublinie będących. Tenor litterarum mało nie jednaki: historiam wypisują pojmania, że gdy jechał do Krakowa stamtąd syna swego do cudzych ziem wyprawować, był namyślnie [namislnje] przez nijakiego *(s.)* Borowskiego sokolnika uwiedziony pretekstem myślistwa do pustów [pusthow], a gdy się od sług odłączył i zamirzk [4]), nocować musiał u paniej Włodkowej. Tam w nocy gwałtem pojman. Eksageracya facti, że człowieka zacnego, wolnego, prawem nie przekonanego, pod glejtem królewskiem, w domu szlacheckiem etc. Prośba przytem, aby pisali i wyprawili do WM., żeby się WM. nie raczył skwapiać, żeby prawnie był sądzon, żeby na rękojemstwo dziesiąci szlachciców osiadłych i znacznych był dan. Haec summa listów tych, ilem się dowiedzić *(s.)* mógł. Panowie Senatorowie co i jeśli odpisali, nie wiem, bo list od p. Zborowskich panowie kasztelani Biecki, Sochaczowski, Przemyski [5]), Czechowski otworzyli, minąwszy tem JM. p. Wojnickiego. Panowie Deputaci snać odpisali in hanc materiam, że nie należą, jedno do sądów, et nullam aliam autoritatem habent. Jednak żałują barzo, co się stało, chcą privatim każdy na sejmikach o tym mówić, chcą custodire libertatem publicam. I [6]) miałem dostać kopii tego listu, jednom tak prędko nie mógł, a komornik WM. m. m p. kwapił się: wszakże skoro jej dostanę, nie omieszkam posłać WM. Są też sam niektórzy barzo przelęknieni i strwożeni, a wszytko sollicite się pytają, jeśli Zborowskiego ni miano [nimia/no] dać ad quaestiones. To ustnie komornik WM. m. m. p. powie. Ciż Wojewodą Poznańskiem [7]) et aliis grożą etc.

Si quid ad rem, zdało mi się to WM. m. m. p. oznajmić. WM. racz wszytko m. m. pan uprzejmości służb moich przyczytać, a mnie zawżdy

sobie rozkazować służyć. Powtóre zalecam się pilno łasce WM. m. m. p. Dan z Lublina 15 Maii a. D-ni 1584.

WM. m. m. p. zawżdy powolny sługa i szwager Paweł Uchański [8]) sspt.

[1]) *Adresu brak, ale dowodzi tego treść.*

[2]) *Wydanie to wprost ohydne: źle odczytane i poprzekręcane wyrazy, najprostsze skróty źle rozwiązane, a w razie trudności zdania wyraźnie napisane bez ceremonii przekręcone, np. wobec* czi sz *w oryginale, całe zdanie wydrukowano:* czem wojewodzie poznańskiemu i innym grożą. *Wobec tego spisu błędów nie podaję, zaznaczam jednak, że wszystko, co tutaj wydrukowano odmiennie niż tam, specyalnie sprawdzone zostało. Z uwagi na powyższą charakterystykę wydania Platerowskiego, czuję się w obowiązku zwrócić uwagę, że nie przesądza ona kategorycznie o wartości wszystkich jego wydawnictw, ponieważ w danym wypadku był on tylko nakładcą a zapewne i redaktorem, tekst zaś ustalał Eug. Ciemniewski (zob. zakończenie przedmowy).*

[3]) *W oryg.* euomebat, *nad* a *wypadło jednak uszkodzenie: mógł się tam znajdować skrót na* n.

[4]) *Pisownia oryginału niezmieniona.*

[5]) *Korytko Paweł:* Niesiecki *podaje go pomiędzy Drohojowskim a Fredrą. Drohojowski umarł w r. 1583* (Drohojowski *o. c. t. I str. 49), a Fredro w tym czasie był jeszcze kasztelanem sanockim (nr. 876;* Boniecki). *T. XX* Aktów Gr. i Z. *bliższych danych nie dostarcza.*

[6]) *W oryginale po kropce uszkodzenie nie szersze nad jedną literę, a potem* j *osobno stojące.*

[7]) *Stanisław z Górki, który już w r. 1582 występował opozycyjnie na sejmikach (Rkp. Bibl. Ord. Birż. nr. 1).*

[8]) *Starosta drohobycki i niedoszły kasztelan bełski, późn. wojewoda bełski (ciekawą zwłaszcza w zestawieniu z tym listem biografię jego zob.* Wierzbowski Teodor, Jakób Uchański, Warszawa 1895, Uchańsciana *t. V str. 37—56).*

962. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Zalesie, 18 V 1584

W sprawie Samuela statutu o banitach stosować nie należy.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 3. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

M-ciwy panie Kanclerzu. Uprzejmości me do łaski WM. mego m-ciwego pana zalecam.

Dziś mi oddan list od WM. na pisanie moje, którem pacholęciem swym uczynieł. Iż odpisu na to, którem przez posłańca WM. posłał, do tego czasu, póki pacholę moje w Krakowie beło, do ręku WM. nie oddano, dziwuję się temu, bom z nim nic nie omieszkał; w którym liście

tom wszytko pisał szczerze, co Bóg podał w serce moje, bo się czuję dobrze, do kogom pisał. Teraz zadzierżałbych się z odpisem, mając do tego jeszcze słuszną przyczynę, że mię Pan Bóg gorączką srogą palić raczy, która po tej załosnej nowinie już mi dwakroć przyszła, ale, abym dosyć uczynieł powinności mej, tedy jako nakrócej piszę. Nie idzieć mi ni oć [o cz] inszego, m. panie (czego Bóg mój jest świadek), jedno o spokojność miełej ojczyzny, którą a to Pan Bóg w całości zachowywać raczy do tego czasu nad inych wiele królestw. Pewienemci ja tego, żeś WM. tak o mnie jest persuasus, żeciem nie jest ten, abym ja priwatnej osobie gwoli miał czym zatrząsać ku jakiemu niebezpieczeństwu WM., bo nie skarał mię Pan Bóg tym, abym nie miał tego wiedzieć, czym Pan Bóg WM-ci ma.

Raczysz mi WM. pisać, jako przyjacielowi, ukazując mi statut około bannitów. Przesłabizowałciem (*s.*) go już kilkakroć, ale pisząc otworzyście, żebym ja nie widział sroższych statutów nad ten, co jest przeciwko bannitom, tego nie mogę zamilczeć do WM., a żeby się ludzie przeciw nim nie ważeli, o tym ja pisać nie chcę, bo wiem do kogo piszę. Ja pana Samuela Zborowskiego, bezpiecznie rzec mogę, nie widziałem przez siedm lat po tym nieszczęściu jego. Napierwsze me uźrzenie z nim było na zamku Króla JM., kiedy mi Król JM. kazał być na weselu u pana Weseliniego, które me uźrzenie z nim nic mi trwogi nie uczyniło, przeto żem to wiedział, po jakich zacnych osobach dary i łaskę odnosieł, jako się z nim ludzie zacni widali, zamykali, na biesiadach wielkich zacnych bywali. O tej bannicyej senatory zacne słyszałem mówiąc różnie, bo jedni powiedali, że bannicya słuszna, drudzy powiedali — a wierę nie młodzikowie — że niesłuszna, gdyż za taki występek powiedali że kaźni takiej prawo pospolite nikędy nie obmawia. Dlategoć to, m-ciwy panie, piszę, abym nie został w czym winien sumnieniu swemu przed majestatem Bożym i miełej ojczyźnie, jeśliby na nię co potym takiego przypadło, i tudzież też abym uczynieł dosyć powinności dobrego człeka i stateczneg przyjaciela. Snadźci się to wielekroć trafowało, że od prostego człeka (jedno wżdy gdy Bóg widział, że życzliwym sercem czynieł co przeciwko miełej ojczyźnie i tudzież też przeciwko osobom pewnym, jakoż niechaj mię Bóg zabije a nie da mi powstać z tej mej choroby, jeśli co obłudnie sikofanckie (*s.*) czynię) zdania więcej się zdarzały, niż z rozumów ostrych ludzkich, którzy się też więc czasem (jako to nie nowina w ludziach bywa) zwykli za affekty swymi udawać. Iż to już trzecikroć do WM. piszę w tej sprawie, obawam (*s.*) się, żebym molestus WM. nie był, wszakże powinności swej dosyć czyniąc, proszę dla miełego Boga i dla miełej ojczyzny, niech się nic skwapliwego nie dzieje.

Co się dotycze inszych występków pana Samuelowych, na to tak, m-ciwy panie, krótce piszę. A zaś przeciwko złości ludzkiej, któraby się jawnie okazała, prawa opisanego niemasz, żeby znacznie była karana. Nie piszęć tego, wdawając się z WM. w disputacye jakie, jedno chcąc dosyć uczynić powinności dobrego statecznego przyjaciela, a dla tej rzeczy, o którejem [eięm] i w pierwszym i w drugim, a to i w tym trzecim liście pisał.

Co się tycze paniej Włodkowej, o tym ja wiele disputować nie chcę. Cóż winna uboga wdowa, że do niej wuj przyjechał w dom w drogę jadąc z kilkiem snadź sług. Wiem pewnie, że mię WM. z pisania mego inakszym rozumieć nie będziesz raczeł, jedno szczerym, cnotliwym i uprzejmym człekiem.

Z strony tego listu, którym WM. posłał od paniej Włodkowej, pewienem tego, że go WM. przyjąć raczeł, jako od prawego a uprzejmego przyjaciela, a nie od jakiego ciekawca, i pewienem tego, że mi go WM. zaś odesłać będziesz raczeł, gdyż list nic nikomu ująć ani przyczynić nie może, a by też na nim i co należało—jakoż wiem, że nie należy— tedy iż odemnie jest, pewienem, że mi go WM. odesłać będziesz raczeł. A zatym posługi me uprzejme przyjacielskie do łaski WM. zalecam. Dat. z Zalesia 18 Maii 1584.

WM. mego m-ciwego pana życzliwy przyjaciel i s ł u g a Stanisław Szaffraniecz r ę k ą s w ą ss.

963. Zamoyski do St. Szafrańca [1]). *około 19 V 1584.* [2])

Uzasadnia konieczność postąpienia ze Zborowskim ściśle według prawa.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II t. IV nr. 89. Brulion z licznemi poprawkami tą samą ręką oraz własną Zamoyskiego [3]), *z notą:* odpis na przeszłe dwa.

W-ny m-ciwy panie Wojewodo.

Na wtóre WM. pisanie że nie zaraz WM. odpisuję, proszę, nie racz WM. mieć za złe. Rozumiałem, że z owego, którem drugi raz do WM. posłał, miałeś WM. dobrze się o wszystkiem sprawić, gdyż szeroce i dostatecznie było napisane. K temu pod ten aestum sądów nie mogłem mieć czasu do tego wolnego. Teraz trochę się ułacniwszy odpisuję WM. na dwa zaraz listy WM., nie rozwodząc się wiele, gdyżem już pisał przedtem dostatecznie, ale jako nakrócej bydź może. Dajesz mi WM. znać, by był ten przypadek z strony p. Samuela Zborowskiego mógł bydź

odkupiony, żebyś się był i przyłożył do tego WM., aby nie przychodziło do niego. I ja, m-ciwy panie, pewnie iście (nie życzełem) [3]) radziejbych [radseibich] to był widział, abym mógł był obyść się bez tego i przetoż nie po jeden raz, ale po wielekroć (bez) przez własną bracią jego napominałem go, aby tu nie bywał w jurisdicyej mej, ale iż to pan lekce sobie ważył, contemnebat mnie i urząd mój, tuż się o mię ocierał, nie mogłem ani mi się godziło sumnienia swego i przysięgi swej na stronę odkładać a powinności urzędu swego i przepisu takiego, także i wzgardy prawa pospolitego zaniedbywać i przez szpary [4]) na nie w swem urzędzie patrzać. Com był w liście swem napisał do WM., żem nie chciał spraw jego inszych przypominać, dlategom to uczynił, że nie należali nic do tej rzeczy teraźniejszej, ale pomnię, żeś WM. sam, gdy o tychto sprawach J. Kr. M. z WM. mówił, powiedział był J. Kr. M., że wielka to będzie łaska J. Kr. M. przeciw niemu, gdy za takowem, któryś WM. widział, postępkiem nie każe go imać J. Kr. M., ale do sejmu się z tem zachowa. Około widania się z niem tak mnie pan Żolkiewski, wojewodzic bełski, odniósł, żeś powiedział WM. przed niem, iżeś jeno raz się z niem WM. po jego wywołaniu widział, ale nie życzełeś WM. tego sobie, abyś się z niem drugi raz widać miał. Jakoż pewnie iście godziło się to, jako senatorowi i stróżowi prawa pospolitego, wiedząc zwłaszcza, jakie są spisy przodków naszych i jaki obowiązek na nas przez nie włożon i ostawion przeciw tem, którzy na prawie pospolitem nie przestawają (i onego nie słuchają). Około wieszania się jego nademną, piszesz mi WM., żeś wiadomości żadnej WM. nie miał, niżem dał WM. znać, jako było. A co się dotycze, żeś WM. znał chęć moję przeciw niemu— była pewnie, ale taka, któraby bez obrazy prawa pospolitego bydź mogła, to jest życzełem i poniekądem [athem] się starał, żeby, stronę przejednawszy, mógł być przez J. Kr. M. z stany wszystkiemi wrócon ad statum pristinum; ale insza, com ja czynił privatim, jako przyjaciel, a [5]) insza, com jako urzędnik czynić powinien, zwłaszcza że i to już on na stronę był odłożył i [5]) nie był wdzięczen tego. A iż nie rozumiesz WM., aby to miało co do umocnienia praw, sądów i dekretów, i żeby przez prywatną osobę jednego człeka miały bydź albo naprawione albo zepsowane, pewnie iście, kiedy prawo, uczynione przeciw wszystkiem, nie wszystkich jednako dolega, traci onę, jakąby miało mieć, moc swoję, bo jakożby to miało bydź, żeby srogość prawa miała jednych dotykać, drugich [6]) ochraniać (nie prawoby to już było), jakoby ten, który o dług jest wywołany—do czego przychodzi czasem z niedostatku i wiela innych przyczyn—ważyć sobie miał ten ostatni węzeł exekucyej [qu] naszych praw i sądów i dekretów: bannicyą, kiedy ów, co o (zabicie) tak wielki...

[1]) *Adresu niema, ale wynika to niewątpliwie z zestawienia zwrotu wstępnego, nagłówka i treści (por. nr. 960 i 968).*

[2]) *Trzeci list Szafrańca z 18-go widocznie się z tym minął, czwarty z 23-go jest odpowiedzią na niniejszy.*

[3]) *Petitem w nawiasach podaję tylko te ustępy zakreślone, które zawierają zmienioną lub opuszczoną treść. Poprawki własnoręczne Zamoyskiego notuję w następnych przypiskach.*

[4]) *Było* sprawi, *poprawione ręką Zamoyskiego przez skreślenie* rawi *i dopisanie* ari.

[5]) *Wstawione ręką Zamoyskiego.*

[6]) *Odtąd do końca strony ustęp przekreślony tym samym atramentem, co i poprawki własnoręczne Zamoyskiego. Drugiej karty z dalszym ciągiem brak.*

964. Rycerstwo krakowskie do Zamoyskiego. *Kraków,* 19 V 1584.

Wstawiają się za Samuelem.

Druk. Pauli Żegota, Pamiętniki do życia i sprawy Samuela i Krzysztofa Zborowskich, Lwów 1846 *str. 61* [1]) *pod tytułem:* Prośba zebranego rycerstwa krakowskiego za pojmanym Samuelem Zborowskim do Jana Zamoyskiego [2]). *Odpisy z XVI-go w. w Bibl. ks. Czartoryskich w Krakowie rkp. nr. 1662 i w Bibl. Ord. Zamoy. rkp. nr. 1291 str. 115* [1]).

Będąc od powinnych przyjaciół familiej JM. panów Zborowskich prośba uczyniona do koła na ten czas zgromadzonego rycerstwa województwa Krakowskiego *za Samuelem Zborowskim o przyczynę za nim do Zamoyskiego,* posłani będąc od braciej swej, *przyszli nie aby* aliquod patrocinium - - prawu przeciwne *banitom okazywać, ale aby odwołać się do jego łaski i miłosierdzia, prosząc, aby* na jaką ostrość postępku (by też za informacyą J.Kr.M-ci n. m. p.) skwapiać się nie raczył *bez zasięgnięcia* rady większej [3]) zgromadzenia senatu. *Pewni są, że sprawę całą na sejm odłożyć raczy, aby Samuel tymczasem* łaskę u Kr. JM-ci zjednać i, dogadzając prawu pospolitemu, stronę umitygować albo wedle postępku i nauki w prawie opisanej dosyć uczynić, nie mniej też WM. n. m. p. łaskę sobie pojednać [4]) mógł. *Zapewniają o wdzięczności swojej, powinnych Zborowskiego i innych województw.*

[1]) *Wydawca źródła nie podaje. Był niem niewątpliwie jeden z licznych odpisów w zbiorze współczesnym lub późniejszym. Oryginał nie jest znany, w katalogu zaś kartkowym wydawnictwa zastałem wiadomość o dwóch tylko odpisach: są one, jak zwykle tego rodzaju odpisy, liche, zepsute opuszczeniami i przekręceniami, tak że wydanie poprawne byłoby możliwe tylko na podstawie większej ilości takich odpisów, co jednak przy dzisiejszym stanie katalogów naszych bibliotek nie jest możliwe. Dlatego poprzestaję na podaniu regestu i spisu błędów językowych, jakie w zestawieniu z rkp. zamojskim można było poprawić, a mianowicie: w w. 1 zam.* M-ci *winno być* m-ciwy, *w w. 12 zam.* do WM. *w rkp. jest prawdopodobniejsze* przed WM., *w w. 14 zam.* banicych *jest* banitis, *w w. 15 zam.* przeciwnie *w. b.* przeciwnym

(przyjściem); na str. 62 w w. 3 zam. wzywamy *w. b.* używamy, *w w. 6 zam.* na *w. b.* nas' *w w. 16 przed* in *brak* hoc. *Wyrażeń wątpliwej autentyczności jest więcej. Oprócz tego zaznaczyć należy, że Pauli wraz z pisownią modernizuje i formy językowe (por. nr. 932 uw. 2 i nr. 933 uw. 1).*

[2]) *W rkp. Zamoy.* Prośba powinnych pana Samuela - - na ten czas kiedy był w więzieniu.

[3]) *W rkp. Zamoy.* większego.

[4]) *W rkp. Zamoy.* przejednać.

965. Wapowska do Zamoyskiego. Dynów, *19 V 1584* [1]).

Wysławia go za ujęcie Samuela. Posyła dokumenty.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 135 nr. 2. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: W-nemu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu, Kanclerzewi i Hetmanowi wielkiemu koronnemu, staroście Krakowskiemu etc., Panie (*s.*) mnie m-ciwemu.

W-ny Panie, Panie mnie m-ciwy. Po zaleceniu zwykłym obyczajem naniszych służb moich w m-ciwą łaskę WM. mnie m-ciwemu panu.

Nie umiem nic inszego, jedno Panu Bogu Wszechmogącemu dziękować, iż za czasu żalu mego WM. mnie m. pana na takiem urzędzie postanowić raczył, w którym pokazuje się przy sprawiedliwości tak przystojna śmiałość przeciw bezpiecznemu zuchwalstwu, tak za wyrozumieniem nieustraszone serce, mówię za wyrozumieniem tego, co idzie nie z męstwa, ale z przywykłej i dawno nie karzący zapuszczonej swywoli (*s.*), czym nie jedno ten, ale i drudzy jego pomocnicy, albo radniej wiele ich naśladownicy za pomocą Bożą ukrótnąć będą musieli i utracić serca do takiej swej wolej, a na miejsce tego kochający się w pokoju, spokojni będąc za WM. pana, tak potrzebnego sprawiedliwości świętej i pokoju pospolitego (*S.*), tym pilniej Pana Boga prosić będą mogli, między którymi ja, acz niegodna, jednak Pan Bóg widzi, jakiem sercem szczęśliwego panowania długo WM. mnie m. p. u Pana Boga proszę, prosząc do końca WM., jako mnie m. p., abyś mnie WM. w tym łaskawą radą i pomocą swą opuszczać nie raczył, a zdałaliby się WM. bytność mnie tam w Krakowie potrzebna, mnie oznajmić, ja nic nie mieszkając za zdaniem WM. mnie m. p. mam w Panie Bodze nadzieję, że w żądzach gotowa będę, gdyżbym nie rada namniejszy okkazyej nimo (*s.*) się puściła, któraby mię mogła ratować w sprawiedliwości mojej, nic się nie oglądając na niebezpieczność swej wolej ludzkiej. Mając nadzieję w panie swym, że on obrońcą mojem wszędy będzie raczył być, tylko niechaj wiem, proszę, jeśliże to bezemnie być nie może. Co wszytko osobliwej łasce WM. mnie m-ciwemu p. polecając, pilnie i pokornie się w tęż miłościwą łaskę WM. mnie m-ciwemu p. pilnie się zalecam. Z Dynowa w sobotę świąteczną [1]).

WM. wszego dobrego życzliwa i nanisza

Rzeczy ku tej sprawie należące WM. memu m. p. do rąk własnych posyłam, to jest dekret na Samuela Zborowskiego, także opiekę, proclamationem capitis i pozew na Zborowskiego.

sługa K. Wapowska ręką swą ss.

[1]) *Treść wskazuje rok, a co do dnia, to w nr. 847 niedzielą świąteczną nazwany jest dzień Zielonych Świątek.*

966. Zamoyski do szlachty krakowskiej. *Kraków, 22—23 V 1584* [1]).

Odpowiada na wstawiennictwo za Zborowskim.

Druk. Pauli Żegota *o. c. str. 64—74. Odpisy z XVI-go wieku: Bibl. ks. Czartoryskich rkp. nr. 1662 str. 97, Bibl. Akad. Umiej. w Krak. rkp. nr. 638 dok. nr. 4 i Bibl. Ord. Zamoy. rkp. 1291 str. 116 (częściowy), oraz Teka Naruszewicza 91 str. 77* [2]).

Z tego pana Samuela Zborowskiego przypadku, do którego mu przyszło, namniej się iście nie kocham ani cieszę - -. *Zostawszy starostą, a wiedząc, że poprzednio Samuel w Krakowie bywał, ostrzegał go przez różne osoby, żeby tego ku wzgardzie jego osoby i urzędu nie czynił, bo jako go na dworze nie cierpiał, kiedy marszałkowska władza przy nim była, tak i tu przed wykonaniem prawa się nie cofnie. Samuel jednak w jego nieobecności w Krakowie bywał. Przed ślubem i podczas wesela, chcąc okazać, że się nad nikogo nie wynosi, dla Andrzeja i Krzysztofa Zborowskich starał się o jurgelty, dla Samuela o pojednanie z Wapowską przez Tęczyńskich. Wtem wykryła się kompromitująca korespondencya Zborowskich. Wtedy sprawił, że winni przez Jana Zborowskiego mogli się tłómaczyć.* Po tym wszystkim pewne a słuszne przyczyny intercesserant, żem nie mógł dalej ich sprawą opiekać się, *o czem znać im dał. Wreszcie podczas gdy do Krakowa jechał, „wieszał" się Samuel ciągle nad nim ze zbrojnymi sługami,* w Krakowie nazajutrz chciał być - - z drugiemi, co przeciw niemu z Krakowa magnifice et potenter wyjachać mieli, porozumiewał się. Czym wszystkim przymusił mię, *że go kazał pojmać. Postąpiono według prawa i nie bez precedensów, jak zabicie banity Sanguszki przez Marcina Zborowskiego. Zaś WM-ciów* przestrzegam, żeby nie imieniem jakiego koła, co jednak widzę w tym skrypcie WM-ciów, ale privatim przez osoby pewne i z jaką należy ostrożnością to się do mnie wskazywało, *przypominając postanowienie konfederacyi korczyńskiej o banitach.* To powiedziawszy - - prośbę - - przyjmuję humaniter. *Poczem dowodzi, że wyrok banicyi trwał w swojej mocy, a nawet za instancyą posłów wydał król Stefan mandaty, aby Samuel był iman i karan, że*

go nietykalność domu szlacheckiego nie bronila. Dalej nie skwapia się: już to dziesiątek dni rozważam dobrze u siebie wszystko - - od sprawiedliwości namniej ani na prawo ani na lewo nie chciałem się odchylić, przy niej stojąc, na inną się żadną rzecz nie oglądam - - -

[1]) *W tekście jest wzmianka, że dziesiątek dni minął od schwytania Samuela (w nocy z piątku na sobotę z 11 na 12 maja:* Uwięzienie S. Zb. opisane przez krewnych jego, *druk.* Pauli *o. c. str. 57); precyzuje datę wiarogodny ustęp pisma zatytułowanego u Pauli:* Śmierć S. Zb. opisana przez jego krewnych (*druk. o. c. str. 86*) *w słowach:* dał potem taki respons na piśmie, którego kopia ta jest, a dał go we środę albo we wtorek po świątkach, trzeciego albo czwartego dnia po obesłaniu (*skryptem rycerstwa*).

[2]) *List ten podaję w regeście dla tych samych względów co i nr. 964. Przytoczone tutaj dosłownie ustępy poprawiono według rkp. Bibl. Ord. Zamoy.*

967. Król Stefan do Zamoyskiego. Grodno, 23 V 1584.

Rozdanie wakansów odkłada. Jak pozyskać szlachtę dla wielkich planów przyłączenia Moskwy i jak zbadać sytuacyę. O radzie senatu i województwie wileńskiem. O stosunkach z Turcyą, gotowości Rptej, układach z Cesarzem i stanie sprawy ligi. Ze Zborowskim postąpić szybko według prawa. O planach Reszki.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 16 nr. 23. Oryginał z podpisem, poprawką i dopiskiem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwyklym. Nota: Possunt prodesse.

Stephanus *etc.*

Ad primam partem epistolae Sinc. Vestrae, qua nostris prioribus litteris respondet, ut rescribamus, supervacaneum esse putamus. Distributionem vacantium sacerdotiorum, quae obitu Podoscii [1]) aucta sunt, eo referri volumus, cum ceteris disponemus, ut simul omnia conferantur. Inter ceteros vero et Maczieiowskii [2]) alioquin de nobis benemeriti, qui spirituale vitae genus amplexus est, rationem habendam esse existimamus, ut et illi aliquid ea occasione obveniat. Quae causa Palatini Sendomiriensis fecimus, ea infecta iam esse nolumus.

Quod moschoviticum negotium minime hac occasione negligendum esse existimemus, non ullius privatae rei studio id facimus, sed potissimum ob Regni istius, tum et ob publicum totius Christianitatis bonum. Manifestissime enim prospicimus, si Moschovia Regno coniungeretur, Tartaros Regno identidem infestos aut ad sedem mutandam, aut ad subiciendum se Regno omnino coactos iri—id quod nobilitati illi Sinc. Vestra commode *(?)* proponere potest. Id tamen, ut novit hominum huius Regni ingenia, pro sua prudentia dextre faciat, non statim idipsum illis aperiendo. Nam procul dubio prima fronte adversarentur rei, sed sensim in

familiari colloquio aliud quasi agendo et nonnulla concedendo idipsum eisdem suggerere poterit. Nulla vero maior occasio esse potest, qua commodius Turcae potentiae ponatur modus atque haec est. Egimus nos cum hisce D-nis Senatoribus Lithuanis ea de re. Intelleximus eos tria impedimenta in medium adferre. Primum stationum incommoda se vereri; deinde ne, si socii essent laborum et belli, commoda, quae ex eo bello provenirent, transferantur ad alios, prout factum esse in Livonia queruntur; postremo proponunt huius anni penuriam victualium rerumque omnium, sed haec fortasse possent illis ex animo evelli. Modo polonica nobilitas aggredi negotium serio vellet, quae, quod vult, efficere potest. Etiamsi autem omnes, qui ad negotium pertinent, in eandem sententiam nobiscum irent, ut tamen hoc anno aliquid incipiendum sit, non est verisimile. Satis esset, si modum et formam belli isto anno praemeditaremur atque necessaria appararemus, paratisque, Deo volente, sequenti anno demum belli fortuna esset tentanda. Nos hic cum in horas goniecz moschoviticum expectemus, subito illum cum litteris in eum sensum conceptis expediemus nos, quid fieri velimus, per nostrum goniecz Sapiehae [3]) nuntio nuntiaturos eundemque informaturos. Atque una proposuimus et nostrum isti goniecz adiungere cum ea informatione ad Sapieham data, ut speciem quandam legationis ibi assumeret, ut vel saltem istum mente captum Theodorum [4]) oculis videat, mores consideret et ex acceptione sui colloquioque animadvertat, an homo sit, an simia, utque praeterea eam saltem partem legationis agat, quae spectat ad refricandas veteres iniurias, expiratis obitu patris induciis. Expostulet videlicet de finium violatione, utque caveant ab iniuria inferenda, admoneret. Exprobraret deinde ipsorum barbariem et crudelitatem in durius servandis nostris captivis, cum ipsorum apud nos secus habeantur. Quereturque de moschoviticis commissariis, quod cum nostris de captivorum iusta liberatione negotium non perfecerint, sed rebus infectis abierunt, atque tentaret tractationem liberandorum captivorum, an non illi succederet. Exprobraret et de sui tam arcta custodia et sepimento diceretque nos eos facile inventuros modos, ut nostrum nuntium in Moschoviam nullo unquam tempore mittamus. Quod si etiam ipsorum ad nos mittetur, ita illum etiam facile posse excipi, ut non modo hominum, sed et solis et coeli conspectu careat. Haec solum specie quadam legationis, omissis aliis, ut ibi in Moschovia Sapieha agat, ipsi mandabimus. Praecipiemusque una, ut interim ita ibi consideret et expiscetur omnia, quae in Moschovia aguntur, quove res propendeant, ut rediens propter futura contingentia nos de illorum rebus quam sufficientissime instruere possit. Ex cuius quidem missione vel eum fructum, si non alium, referremus.

Convocationis indictionem non esse differendam cum Sinc. Vestra sententia convenimus, iamque subscriptas ad D-nos Senatores litteras Sinc. Vestrae sigillandas atque inde transmittendas mittimus, relicto in albis spacio pro tempore eius convocationis indicendae sive ad diem quintam, aut vero duodecimam mensis Augusti. Quod horum alterum commodius tempus ei convocationi Sinc. Vestrae videbitur, id litteris inscribi faciat. Fortasse ob remissiorem iam aestum dies duodecima non esset incommoda. Rationem tamen praefigendi temporis arbitrio Sinc. Vestrae permittimus. Posteaquam mentem nostram Sinc. Vestrae per litteras aperueramus de conferendo Palatinatu Vilnensi [5]) Palatino Bratslaviensi, opportuniore postea tempore subtiliori quadam ratione animum ea de re Castellani Vilnensis [6]) expiscari voluimus. Sed experti sumus ipsum, qui alias autor nobis erat conferendi Palatino Bratslaviensi officii Campiductoris [5]), ab ea re alienissimum. Statim enim ad significationem minimam, quam de Palatino Bratslaviensi ad illam dignitatem ipsi dedimus, idque fecimus per modum percontandi, statim audivimus illum in ea verba prorumpentem: „Avertat Deus, ut id fiat. Nunquam existimamus M-te Vestra nobis imperante eam ignominiam et contemptum nobis illatum iri.“ Quod si igitur is Senator alioquin placidus et favens Bratslaviensi Palatino eo est hac in re animo, quid de ceteris, qui idem ambiunt, sit nobis sentiendum, facile est conicere. Plane non modo eos a nobis alienaremus, sed hostes faceremus. Igitur quid nobis faciendum sit, animo pendemus atque iterum, quae Sinc. Vestrae sit eo in negotio sententia, scire cupimus. De augendis fortunis matrimoniique nexu Palatini Bratslaviensis minus illud esset, modo haberemus modum et rationem istorum odii declinandi. Si id impedimentum amoveri posset, et evocaremus ipsum et faceremus omnia, sed hic opus, hic labor.

Quid Palatinus Podoliae ad nos scribat, ex adiunctis suis litteris cognoscet. Nobis quidem quam consultissimum esse videretur, quandoquidem Sinc. Vestra Leopolim et in Russiam ibit, atque non usque adeo remote Camenecia, ubi et tormenta turcica et capti sunt Cozaci, aberit, ut una eademque opera cum Palatino Podoliae eam provinciam obiret in exequendis iis, quae per Slostowskium nostro nomine sunt Turcae promissa, et ob quae Czausius huc missus est. Etiamsi nihil adeo magnum ibi fieret, attamen cum Czausius ad Portam referret tantae autoritatis viros ibi missos, serio rem actam esse existimarent faciliusque conquiescerent. Qua quidem de re Sinc. Vestra nulla prorsus interposita mora certiores nos reddat, expeditio etenim Czausii nullam ampliorem patitur moram. Quandoquidem ita infra breve tempus Possevinus huc ad nos sese recipere debuit, non iam per litteras, sed coram agendum cum illo erit. Cum

non sincere sed violenter res nobis cum Imperatore procedant, plane ab ista compositione abhorremus, quidque nobis faciendum sit, dubii ancipitesque sumus. Poterit tamen Sinc. Vestra Possevino a se ipso dicere. Scriberentur modo litterae ad eum quidem modum, ne ulla in re dignitas Reg. M-tis offenderetur, curaturum (*s.*) Sinc. Vestram, ut nos salva dignitate nostra transactioni acquiescamus. Quemadmodum quidem ingenue Sinc. Vestrae fatemur, concedat Imperator, quantumcunque velit, nobis pro nostris, si vero dignitatis nostrae convenientem rationem non habuerit minimaque in re scripto laeserit, nos oblationes suas, magnificas licet, omnino repudiaturos [7]).

Utinam Turca cum Tartaro diabolus cum diabolo armis sese implicet, nunquam tutius res nostrae essent. Sed etiamsi illi fines a talibus vicinis quam securissimi essent, nihilominus tamen maxime e Republica est, ut milites illi podolici ex meditullio ad fines propius disponerentur, ut non frustra in eos sumptus fieret, sed vel saltem Rempublicam a latrocinio Cozakorum et a periculo liberent. Idque ut fiat, Sinc. Vestra efficiat. Ut pecunia tota ex quarta in usum illorum militum per deputatos mittatur, non sumus nos quidem ab ea re alieni et ipsis eo nomine scribemus, sed si illi facere recusaverint legemque, quae obstet, forte praetenderint, iam erit Sinc. Vestrae illos litteris suis eius rei admonere atque ostendere praesentem rei necessitatem atque exinde subsequens, nisi fecerint, Reipublicae periculum. Stanislawskio scribimus, ut ad turmam Sinc. Vestrae centum equitum praeterita a Pentecostes solvat stipendia, atque etiam in centum pedites loco hyppotoxotarum susceptos, easque litteras Sinc. Vestrae mittimus. Attribuimus etiam Sinc. Vestrae turmam Campestris Russiae eius numeri, ut habuit.

De Samuele Zborowski idem sentimus, ne in eo servando longiorem faciat moram, sed quemadmodum Regni iura disponunt atque permittunt, ut cum eo iure capitanei utatur. Alias si servandus esset, hanc rem non modo sine difficultate Sinc. Vestrae non fore, sed etiam Reipublicae negotia publica in comitiis futuris istius factione et tumultu impedirentur.

Narravit nobis Castellanus Trocensis hodie venisse huc Nobilem Nicolaum Samboreczki cum litteris ut ad alios Senatores Lithuanos, ita quoque ad se a Zborowski Marschalco expeditum, quem Lublini fuisse et publica oratione coram iudicio tribunali questum esse de Sinc. Vestra, quod frater suus per Sinc. Vestram captus sit contra securitatem, per nos et per Sinc. Vestram ipsi factam et Castellano Gnesnensi renuntiatam, idem retulit. Iis litteris se sollicitatum, ut in ea causa a Zborovianis partibus staret, se vero absque voluntate nostra illi respondere noluisse, imo vero licet hac in parte rationem nostri non haberet, ita tamen necessitudinis

et affinitatis nexu Sinc. Vestrae esse obnoxium, ut potius cum Sinc. Vestra sibi standum esse amicitiae officium exposcat. Dixit praeterea illum ipsum Samboreczki et ad nos habere litteras a tribunalistis illis, quibus sollicitemur, ut in hac causa capti Samuelis nos interponamus. Respondimus illi non videri nobis, ut in eo negotio nos interponere debeamus insolita ratione, sed cum ventum erit ad comitia, ibi hac in re cum Zboroviis de privata iniuria via regia procedemus. Id quod Sinc. Vestrae significare voluimus.

Ante biduum retulit nobis Nuntius Apostolicus spem esse bonam quod de liga Christiani Principes contra Turcam convenient. Id si fieret, percontatus est, cuius animi et voluntatis nos quoque essemus. Quid illi responderimus, coram Sinc. Vestra ex nobis intelliget.

Miseramus Sinc. Vestrae proxime litteras Rescii, quas aperuimus atque legimus. Quod scribit expedire, ut ingravescentibus Pontificis annis is ibi sit, qui autoritate sit insigni quique novi Pontificis electioni intersit, illud est alicuius considerationis, sed deest petroleum, sine quo nullum esse potest operae pretium. Ad reliquam illius epistolae partem non est quod respondeamus. Miramur, quod ab aliquot mensibus nec nepos [8]) noster neque Rescius ullas nostras acceperint litteras, acceperunt vero Sinc. Vestrae, cum miserimus et nos ultra quaternas. Admonemus ea de re Montelupium. Accersat etiam illum ad se Sinc. Vestra idemque faciat, utque in iis litteris nostris, quae iam ad eum submittuntur, transmittendis maiori utatur diligentia et cura, illum hortetur. Bene feliciterque valeat Sinc. Vestra. Dat. Grodnae die XXIII Maii anno MDLXXX quarto, regni vero nostri nono.

In oratione sua, quam aput (*s.*) tribunalistas fecit, id contendebat, ut D-*tionem Vestram* ab executione retardarent et nobis eius causae iudican*di* necessitatem imponerent, quod facturos nos haud gravatim confideret, nisi iam pridem inter nos in eius necem consenseri etc. (*?*). Stephanus Rex spt.

[1]) *W r. 1584 umarł Łukasz Podoski, ostatnio proboszcz gnieźnieński i kanonik krakowski, sekretarz królewski* (Łętowski ks. L., Katalog biskupów *etc. t. III str. 469*).

[2]) *Bernard Maciejowski, uczestnik wojny moskiewskiej, starosta bolesławski, późn. arcybiskup gnieźnieński, biskup krakowski i kardynał* (Niesiecki).

[3]) *Lew Sapieha, naówczas pisarz lit.* (Wolff, Senatorowie) *wysłany na krótko przed śmiercią Iwana* (Heidenstein, Rerum *str. 225; nr. 977*).

[4]) *W. ks. Moskiewski.*

[5]) *27 IV 1584 umarł Mikołaj Radziwiłł Rudy, wojewoda wileński i hetman w.* (Wolff Senatorowie). *Stąd niżej mowa o kandydacie na hetmaństwo.*

[6]) *Wołowicz Ostaſi, jednocześnie kanclerz* (Wolff *o. c.*).

[7]) *Mowa o odszkodowaniu za Zatmar (nr. 887, 894, 930).*
[8]) *Andrzej Batory.*

968. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Zalesie, 23 V 1584.

Motywuje swoje stanowisko w sprawie Samuela. O sprawach prywatnych.

Bibl. Ord. Zamcy. pl. 124 nr. 4. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

M-ciwy panie Kanclerzu.

Nie wątpię w tym nic, że pisanie moje nie inakszym umysłem jest od WM. przyjęte, jedno takim, jakim się odemnie działo. Jakoż tak nakrótce się deklaruję: nie pisałem go, jako biedny a strapiony kollega WM., alem pisał, jako przyjaciel, i niczegojem przez to nie szukał, coć się w mych liściech ukaże, jedno tego, czym WM., pisząc do mnie, przyjaciela swego, ten ostatni list swój zamykać raczysz, za co ja Panu Bogu swemu dziękuję, że on tak WM. sprawować raczy, i pewienem tego, że WM. nigdy tego nie zażałujesz, gdy to do końca uczynić będziesz raczeł. Nie ciągnieć mię dalibóg ni do czego prywatka moja.

Z strony bannitów disputować nic nie chcę, ale to przedsię na się zeznam, żem jest taki prostak w rozumieniu około tego, iż ktokolwiek przeciwi się ramieniowi królewskiemu aż do ostatniego punktu, jako prawo opisuje, że ten słusznie na sobie bannicyą odnosi. A o rozdzialech bannicyej nigdym nie rozumiał.

Około mowy mej z Królem JM. panem mym rzec to tak mogę, jako się godzi dobremu człekowi, że fundamentu onego, skąd przyszła, i przez złe zdrowie swe, i przeto też że mi pan mój to rozkazał, aby o tym nikt odemnie nie wiedział, w pamięci swej nie mam; jednak do tego się przyznawam, żem prosieł Króla JM. i WM., żeby ta sprawa, choć pan Samuel niesie na sobie bannicyą—a nie wiem, jeśli i nie drugi — była do sejmu zawieszona. To już WM., raczysz mieć w dobrej pamięci, ile pamięć ma znosi, że na tym beło stanęło. Jakie potym panowie Zborowsczi obietnice odnosieli, tego nie wiem, bo z żadnym z nich w tę sprawę nie wdałem się otworzyście, gdyż tak beła wola pana mego, a nie tylko żem nie wdał, alem i oczyma swymi żadnego po onym czesie (*s.*) nie widział.

Z strony bycia u mnie pana Wojewodzica Bełskiego to wiem, żem tak mówieł, iż od siedmi lat pana Samuela nie widziałem, aż na tym miejscu

raz, jakom pisał, i tak dokładam, że mi i teraz nic tego nie żal, żem się z nimi (*s.*) nie widał, a to dla tego, jakom też w liście swym pierwszym pisał, aczem widział i wiedział, że się tego przedtym i potym inszy nie schraniali z panem Samuelem się widać, o czym WM. wiadomość mieć raczysz, i chcąc to ukazać, że we wszem otworzyście szczerze piszę, jako się godzi szczeremu przyjacielowi, tedy nie chcę zaniechać dla pewnych przyczyn, abym tego ruszyć nie miał, że Król JM., będąc już panem naszym obranym, mianować go raczeł w tych przywilejech *(?)*, które nam są z Medesza [1]) posłane, a jako to się stamtąd obaczy, o dalszym postępku przeciw niemu z strony wykonywania egzekucyej [qu] przez mandaty—prawdziwie piszę, żem do dnia dzisiejszego namniej nie wiedział. Około wieszania jego nad WM., o tym w liście swym tyloż pisałem, żem tego namniej nie wiedział, aby tu beł w tych krajach.

Piszesz też WM., że prawo, uczynione przeciw wszytkim, gdy niejednako wszytkich dolega, traci onę moc, którąby mieć miało. Prędko się z WM. na to, m-ciwy panie, że toż rozumiem, zgodzę, i nie radbym tego nigdy widział, aby jeden nad drugiego miał być w wykonywaniu postępków prawnych ochranian, owszem żeby bez braku osób, jako też WM. piszesz, każdy na sobie za występek wedle prawa zapłatę odnosieł.

O familiej Ich M. panów Zborowskich tylem wspomniał, ile się mnie godziło, nie podwyszając ich nad insze, gdyżeśmy są ludźmi uczciwymi, ze krwie szlacheckiej sobie równymi, nie poniżając ich też, gdyż wiadome są i pamięcią zasięgłe sprawy tego domu w R.P-*tej*.

Piszesz WM. o obowiązku przez przodki nasze na nas włożonego (*s.*), abyśmy pod wiarą, poczciwością powstawali przeciw tym, którzy nie są posłuszni prawa (*s.*). Daj Boże, m-ciwy panie, aby ten obowiązek od nas wszech przeciw każdemu, jednego przed drugim nie ochylając, beł wcale zachowywan. Toć podobno rozumienie przodków naszych naonczas było, żeśmy się mieli we wszem miełośnikami praw i swobód naszych okazować. Ale a cóż potym? Nie widzę zaprawdę tej chęci w nas, żebyśmy dosyć mieli czynić rozumieniu przodków naszych. Wiem, że też WM. dobrze pamiętać raczysz, jakie są konfederacye nasze czasu interregni, które Król pan nasz na sejmie koronacyej umocnić raczeł, jak i (*s.*) obowiązek spólny między nami jest uczyniony, iż ktoby się okazał być takim żeby bądź w Radzie, bądź też privatim rad Królom panom naszym dodawał takich, któreby beły przeciwne prawom, swobodom naszym i niosące za sobą skazę i uszczerbek ich, że przeciw takiemu wszyscy mamy powstać, tanquam contra hostem patriae, i temu każdemu, ktoby z takimi skazicielmi wolności naszych w nieprzyjaźń przyszedł, wszyscy pod uczciwością naszą obowiązaliśmy się do gardł naszych pomagać, ra-

tować etc. We wszemci tak przez przodki nasze, jako i przez nas same (*s.*) są dobrze obwarowane prawa nasze, którym jeśli się dosyć dzieje, puszczam to na rozsądek WM., jako tego, którego Pan Bóg baczenim hojnie obdarzyć raczeł.

Co się tycze akt króla Henryka, pewnie, m-ciwy panie, nie życzę tego, aby w czym namniej miały się w wątpliwość przywodzić abo kazić, i rzecz pewna, gdy są umocnione przez Króla JM. pana naszego, gdzieby się w czym ich naruszenie stało, żeby to beł znak gniewu Bożego nad nami, i bez pomsty jużby to od Niego być nie mogło.

Z strony inszych występków pana Samuelowych com pisał, że od tego beło prawo, przypominasz WM., coby beł kto wygrał na nim, dokładając i tego, co się panu Sienienskiemu, powinnemu memu, stało. By beli, m-ciwy p., powinni moi chcieli tego żałować a to seryo przedsiębrać, mieliby mię beli pewnie w tym sobie za towarzysza, jako tego, który się czuje, com powinien Ich M-ciom, alem w tym żadnego oznajmienia od nich nie miał, tylko mię głosy zalatywały.

O paniej Włodkowej nie chcę nic więcej pisać nad to, com w pirwszym liście pisał, bom nie pisał żadnego listu do WM., okazując się być prokuratorem, jedno dalibóg szczerym człekiem a prawdziwym przyjacielem.

Tym zamykam pisanie swe; jeśliby się nie dosyć stało WM. w odpisie mym na pisanie WM., nie są do tego insze przyczyny nad ty dwie, że się z WM. w disputacye wdawać nie chcę, gdyż się umiem piędzią swą przemierzyć i WM. osobę u siebie uważyć, k temu też prze dotknienie ręki Pańskiej, którą mię nie raczy wedle wolej swej zaniechawać we zdrowiu moim. A zatym się łasce WM. mego m-ciwego p. i przyjaciela zalecam. Dat. z Zalesia 23 Maii 1584.

WM. mego m-ciwego p. życzliwy przyjaciel i sługa Stanisław Szaffraniecz ręką swą sspt.

Cedułа I.

M-ciwy Panie Kanclerzu. Prawie gdym już dopisował listu do WM. pana mego i łaskawego przyjaciela, jest mi oddan list od WM. przez sługę pana Sędziego Przemyskiego [2]) z strony tego tysiąca złotych. Jużem ja to WM. panu a przyjacielowi memu dawno opowiedział, żeciem jest tak niefortunny do niektórych urzędników J.Kr.M. pana mego, że łaska J.Kr.M., która mi bywa okazowana za cnotliwe a wierne służby me, bywa mi przez nie zatrzymawana. A zaś J.Kr.M. pan mój sam usty swymi pańskimi tego mi nie dał znać, że resty z tych tam ceł miało mi przyść kilka tysięcy złotych, i WM. sam to u siebie naleść raczysz, że tak jest. Co mi się

w tym dzieje, rozumiem, że WM. raczysz wiedzieć, bom o tym WM. znać dawał. Nie wziąłem, m-ciwy p., tylko biedną ośmset złotych, a mam obietnice i słowne i listowne pana Młodziejowskiego, że mię upewniał w oddaniu dwu tysiącu złotych, na czym, nie chcąc więcej turbować J.Kr.M-ci, jużem beł przestał, i to mię minęło nad te ośmset złotych. Ja tedy, nie chcąc, aby kto miał wzdychać na mię, żeby mu wysługa jego miała bydź przez mię zatrzymawana, chociaj to sam od inszych odnoszę, ten tysiąc złotych ukazuję panu Sędziemu u pana Młodziejowskiego, w co gdy się sam WM. włożyć będziesz raczeł, nie wątpię, że to prędko panu Sędziemu oddano będzie.

Ceduła II.

Co się tycze spraw moich, m. m. p. Kanclerzu, dawnom ja to sobie o WM. zafundował, co mi WM. pisać raczysz, a mam WM-ci pana swego świadkiem, że, chocia już rok będzie obietnicy i łasce J.Kr.M., jednak, nie chcąc nic nad przystojność wykroczyć, a tom zbytniego sollicitowania, choć to z niepociechą nieprzyjaciół mych i z mą szkodą jest, zaniechawał.

W tej drugiej sprawie nie pisałem do WM., przez kogobyś mi WM. miał tę łaskę J.Kr.M. i staranie swe posłać, jeśli przez którego z panów sekretarzów czyli przez kogo inego, tylkom łaski WM. w tym używał, wiedząc, co mi na tym należy, abym to miał z okienkiem, bo ja, widząc zawiedzienie swe, muszę nie z jednym kontrakty czynić, a z kimby mi się naprzystojniej widziało, z tymbym już zamknął kontrakt, do czego to, oć proszę, barzo mi będzie pożyteczno. W czym ja łaski J.Kr.M. i WM. pana i przyjaciela mnie m-ciwego oczekawam.

[1]) *Batory przyjął wybór i złożył przysięgę na podane sobie warunki w m. Medgeyes, Mediasz w Siedmiogrodzie* (Heidenstein, Rerum *str. 94;* W. Enc. Powsz. Ill.).

[2]) *Walenty Orzechowski* (Akta Gr. i Ziem. *t. XX str. 48 i 61*).

969. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego. Królewiec, *23*/13 V 1584.

Wstawia się za swoim eks-kanclerzem.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv. Konzepte B. Ostpr. Fol. 59 str. 51. Nagłówek: Ad Supremum Regni Poloniae Cancellarium et mutatis mutandis ad Castellanum Biecensem 13 Maii 1584.

Ill. D-ne, amice singulariter nobis dilecte.

Nobilis fidelis nobis dilectus Wenceslaus Schak olim cancellarius noster conquestus est se ab adversariis suis, D-nis a Kostka, bonorum suo-

rum haereditariorum nomine contra sententiam S. Reg. M-tis semel latam iterum in iudicio oppugnari et in discrimen non leve vocari, quod in conventu provinciali, contra omnium opinionem celebrato, iudicii praecipitantia quadam et adversariorum molitionibus in contumaciam declaratus sit.

Quia vero coram S. Reg. M-te de hac contumaciae sententia, appellationis interposita (*s.*) beneficio se purgare compellitur, demisse nos rogavit, ut Ill-ti Vestrae hanc causam suam commendaremus. - - . Amanter itaque Ill-tem Vestram rogamus, ut - - Schakio emerito Ducum Prussiae ministro - - adesse et opitulari velit, praesertim cum eo tempore, quo iudicium illud provinciale habitum fuit, in gravi consultatione cum aliarum, tum maxime churlandicarum rerum, in quibus tam S. Reg. M-tis quam Regni agebatur utilitas, cum Consiliariis nostris versati simus, cui prae ceteris Schakium quoque cancellarium eo tempore nostrum interesse volebamus, quo magis confidimus eam absentiam, quae partim ex iudicii incertudine *(!)*, maxime vero ex Reipublicae occupationibus gravioribus accidit, illi minime fraudi aut detrimento futuram. Fecerit autem Ill-tas Vestra *etc.* Regiomonte.

970. Zamoyski do Bolognetti'ego. Kraków, 24 V 1584.

Na województwo wileńskie popiera kandydaturę K. M. Radziwiłła Sierotkę.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 20 f. 210. Wyciąg z nagłówkiem: Ex litteris Ill-mi D-ni Cancellarii Regni Poloniae ad Ill-mum D-num Cardinalem Bolognettum. Cracoviae d. 24 Maii 1584. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 26 D. I str. 383.*

Quod litteris suis a me Ill-ma D-tio Vestra petit, ut in catholico palatino Vilnensi impetrando [1]) meam quoque operam Ecclesiae apud Reg. M-tem navem, id ego quidem etiam nullo petente meae erga Ecclesiam Catholicam observantiae debere me intelligo, eo vero facilius etiam mihi iudico, quod, quemadmodum et Ill-ma D-tio Vestra significat, Reg. M-tas ipsa pro sua pietate iam ante tota in eam partem propendeat. De Ill-mo D-no Christophoro Radivilo, Magno Lituaniae Marschalco, possum confirmare non modo nullos honores tantos esse, quibus ob eximias dotes, maxime autem veram pietatem, qua a Deo ornatus est, dignum eum non iudicem, verum peculiariter etiam omnia ipsi me cupere cum virtutis eius causa tum affinitatis, quae mihi cum illo intercedit; cuius si fructum, sorore eius coniuge mea unicaque ex ea filiola extincta [2]), mors minuit, amorem certe ac benevolentiam erga eum meam minime sustulit. Vellem ta-

men me ante id de ipsius voluntate atque animo recti aliquid cognitum habuisse. Nam cum a plerisque aliis etiam competitoribus, ut mea commendatione apud Reg. M-tem se *(!)* iuvarem, appellatus fuissem, qui omnium in Republica voluntates atque studia retinenda mihi existimem, petentibus litteras ad Reg. M-tem humanitatis causa negare eas non potui. Quod eam etiam ob causam Ill-mam D-tionem Vestram celare non debui, ne, si ad ipsam aliquid ea de re perveniat, minus candide factum quid a me suspicetur. Scribo nihilominus nunc de Ill-mo D-no Marschalco quoque ad Reg. M-tem, a qua virtutem eius iam antehac etiam plurimi fieri scio.

[1]) *Po śmierci Mikołaja Radziwiłła Rudego* (*nr. 697 uw. 5*).

[2]) Halżuchna córka JM-ci *z Krystyny Radziwiłłówny umarła niemowlęciem w r. 1580 w Knyszynie* (*Księga rachunkowa*).

971. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Kraków, 25 V 1584.

Odpowiada przez Wielopolskiego.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał własnoręczny z adresem, wstępem i podpisem zwykłym. Druk. Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 496 z mylną datą:* 2 may.

Ill-me et R-me *etc.* Zaleciwszy *etc.*

W tych sprawach, w którycheś WM. m. m. p. raczył do mnie wskazać przez pana Vielopolskiego, sługę swego, przez tegoż WM. odpowiedź daję i do J.Kr.M. piszę. Dostatecznie o wszytkiem sprawisz się WM. z tegoż pana Vielopolskiego. Trafił na mię przyzatrudnieńszego, dla czego trochę się tu zabawię; proszę i mnie i onemu nie racz WM. mieć za złe. Łasce się *etc.*

972. Zamoyski do M. Firleja kaszt. bieck. Kraków, 25 V 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 2.

Do p. Bieckiego o skripcie JM-ci podanym od przyjaciół Samuela Zborowskiego, który mu z responsem swym posyła JM. 25 Maii. W rzeczach p. Bernata Macieiowskiego [1]) obiecuje swą pomoc JM. u Kr. JM-ci. Z Krak.

[1]) *Bernard Maciejowski; zob. nr. 967 uw. 2.*

973. Zamoyski do J. Sienieńskiego[1]) kaszt. hal. Kraków, 25 V 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 3.

Do p. Halickiego, iż z p. Zebrzydowskim jadąc do Rusi chce się JM. gdziekolwiek obaczyć. O pojmaniu Samuela Zborowskiego i skripcie podanym i responsie swym nań pisze toż 25 Maii. Niżej toż w rzeczach p. Bernata Macieiowskiego ut supra n-ro 2 [2]). Z Krak.

[1]) H. M. Zbory i senatorowie protestanccy, Warszawa 1905 *str. 135.*
[2]) *Nr. 972.*

974. Zamoyski do St. Herburta kaszt. lwow. [1]). *Kraków,* 25 V 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 4a.

Do p. Herburta, iż w sprawie p. Zebrzydowskiego gdziekolwiek jadąc do Rusi porozumieć się z nim chce JM. Arendy Samborskiej Kr. JM. pozwala p. Herburtowi i z bracią na rok. O pojmaniu Samuela Zborowskiego i skripcie toż, quod in superioribus. 25 Maii.

[1]) *Por. nr. 873.*

975. Zamoyski do Łączyńskiego. Kraków, *25 V 1584.*

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 4b.

Niżej (*t.j. po nr. 974*) do Łączyńskiego, iż Bech urząd pisarski upuszcza (*s.*), dla czego chce JM. pewną mieć wiadomość, aby tamten urząd przystojnie opatrzył. Z Krak.

976. Uchański Paweł do Zamoyskiego. Rostoka, 28 V 1584.

Bronił skutecznie jego postępowania w sprawie Samuela. Dziękuje za poparcie.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 65 nr. 6. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JW-nemu panu panu *Kanclerz*owi i Hetmanowi *wielkiemu* mnie wielce m-ciwemu panu i szwagrowi.

Służby moje zawżdy powolne zaleciwszy w łaskę WM. mego m-ciwego pana.

Kocham się w tem niepomału, że WM. m. m. p. małe posługi moje wdzięcznie przymować i mnie być m-ciwem panem ofiarować się raczysz. Ja jestem na tem, abym, puki (*s.*) żyw, nieodmienną powolność służb moich WM. mojemu m-ciwemu p. oddawał, jakom jest powinny.

W tej sprawie p. Samuela Zborowskiego, acz*em* teraz plenius od WM. mego m-ciwego p. instructus, ale i na on czas, skoro ta nowina przyszła do Lublina in frequentiam hominum, wiedząc ja już po części intentionem WM. mego m-ciwego p. z listu WM. do Jego *(s.)* pana Wojnickiego pisanego, nie zaniechałem też ludziom tego pokazować, tak że z łaski Bożej siła ich ex mutuis col*l*oquiis, a mało nie rzekę disputationibus, a privatim et publice kontenci odchodzili, o czym, da Pan Bóg, szerzy potem ustnie WM. m. m-ciwemu p. powiem. Że WM. rychło w nasz kraj obiecować się raczysz, proszę Pana Boga, aby WM. w jako najlepszem zdrowiu do nas przyprowadzić a potem długo w niem a w łasce swej chować raczył. Mnie i rzeczy moich że WM. m. m. p. (mając przed sobą spraw i wielgich i nie mało), u Króla JM. przepomnić nie raczył, WM. m. m. p. pokornie dziękuję i zawżdy taką łaskę jako najpowolniej odsługować WM. rad chcę.

Z tem zalecam się jako najpilniej w łaskę WM. m. m. p. Z Rostoki 28 Maii anno D-ni 1584.

WM. m. m. p. zawżdy powolny sługa i szwagier Paweł Uchanski sspt.

977. Zamoyski do Possewina. Kraków, 29 V 1584.

W sprawie Zatmaru żąda jednorazowej inwestytury. Moskwa stara się o pokój. Grozi napad tatarski.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15C p. 71. A tergo nota: Ill-mi D-ni Cancellarii Regni Poloniae ad Antonium Possevinum litterarum exemplum. *W „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35H IV str. 335 odpis z Nunz. di Germ. t. 95 f. 195.*

R-de D-ne, amice honorande.

Litteras D-*tionis* V*estrae,* quibus de successu tractationis cum C*aes.* M-*te* simulque de adventu suo certiorem me facit, statim ac *(!)* eas acceperam, una cum meis, quibus eadem de re sententiam meam Reg. M-ti perscribebam, ad Reg. M-tem miseram; interim aliae mihi redditae fuerunt D-*tionis* V*estrae*, quibus profectionis consilium se mutasse exitumque tractationis eius Pragae expectandum sibi existimare se ostendit. Quas quamvis et ipsas sine mora ad Reg. M-*tem* transmiserim, non tamen celeriter ad eam pervenire potuerunt, ut hoc tempore responsum adhuc habere possem. Interim de prioribus ita mihi Reg. M-*tas* rescripsit, ut familiae eius dignitatis rationem habitam appareret. Id ita D-*tio* V*estra* consequetur, si et honorificis verbis scribi eas curet, de re ipsa autem hoc contendat, ut, quas Reg. M-tas stirpes nominaverit, litteris iis tamquam simultaneae investiturae iure comprehendantur unaque deficiente mutuo sibi succedant, tum vero nullum aliud onus iis imponatur, quam ut uno vel Rege Ungariae vel bonorum possessore decedente, supremi iuris testificandi causa et possessores aliam eodem, quo prima haec sit, exemplo investituram verbis petere teneantur, et Reges nullo pretio vel aliqua re ab iis exacta iis conferre. Quae fere ratio cum in aliis quibusdam regnis, tum maxime hoc Poloniae cum Pomeraniae Ducibus in Bythoniensis *(s.)* et Leomburgensis *(s.)* [1]) ditionum confirmatione observatur. Huiusmodi igitur litterarum earum exemplum scriptum si D-*tio* V*estra* quamprimum mihi transmitteret, quo id Reg. M-ti ostendere possim, non levem sane spem flectendi animum Reg. M-tis adferret, maxime si id ad eas accederet, ut in reliquis quoque portionibus illis per se exiguis nullam amplius difficultatem S*ua* M-*tas* faceret: cuius quidem in tanto principe, qualis est C*aes.* M-*tas,* nullam fore causam video, remittendae autem eius, praeter eas, quae iam ante dictae sint, hanc etiam vel maximam, ne, cum in negotio hoc mutuam inter duos Principes hosce fiduciam atque benevolentiam vel maxime spectemus, ea vicinitate hac, si in iisdem villis cum C*aes.* M-*tis* ministri, tum Reg. M-*tis* propinqui versaturi essent, villicique eorum, quemadmodum fieri solet, perpetuas inter se controversias habituri, magis potius turbentur.

De turcica pace, quibus ea conditionibus confirmata sit, cum ab initio gravissimas Turca proposuisset, iam ante D-*tionem* V*estram* intellexisse scio. Iam id, quod ego, cum nostros ad bellum tartaricum excitare solebam, confirmare non dubitabam, simultates inter Turcam et Tartarum esse, ipsum quoque erumpit, cum exercitum hoc tempore contra Tartarum Turca mittat, qui ne regrediens nostros fines carpat, ego quoque in Russiam brevi excurram, quo militem ad fines promoveam.

Moscus die XXVIII mensis Martii mortuus est, quod iam ante fa-

ma ad D-*tionem* V*estram* pervenisse arbitror. Celata mors eius a boiaris aliquamdiu fuit, tandem tamen ea vulgata Theodorus mente captus filius in cziarium ab iis inauguratus, curae vero eius quattuor principes: Micislavius *(!)*, Mikita Romanovicius, Joannes Suiscius [2]) et Zolchanowius [3]) cancellarius, qui aegri imperium moderarentur, adhibitis (*S.*). In quibus ut cetera sint, concordia diu futura non putatur, nam et modo novarum rerum initia a Bilscio [4]) maxime, qui alios sibi in curatione Principis ante positos aegre ferat, extitisse audiuntur. Ego autem et de Simeone Cziarivicio Tverensi Duce suspicor, qui filium sibi anteferri non facile laturus sit, ac ne vel ipsos quidem quattuor, vel alios boiaros diu inter se consentientes futuros, ut qui eo ipso tempore, quo legatum Reg. M-tis Sapieham, quem nondum morte ducis audita Reg. M-tas ad eum miserat, audirent, eo contentionibus suis cum Bilscio provecti fuerunt, ut palatium ipsum Principis sanguine foedare non dubitarint, cum viginti circiter mutuis caedibus inter eos caderent, multi vulnerarentur. Factum autem est, ut boiari legatum audire vellent, cum, Duce iam mortuo, nulla ad novum Principem mandata se habere is diceret, cum ipsis tamen quaedam, si ita eis videretur, acturum non negaret. Venit et ab ipsis duplex nunc legatio ad Reg. M-tem pacem petitum, altera Principis furiosi, altera curatorum eius nomine, ad quam nihil aliud hoc tempore Reg. M-tem responsuram arbitror, quam se quoque legatos ad eos missuram.

Quae Cracoviae nuper acciderint, non dubito ex aliorum sermonibus D-*tioni* V*estrae* cognita esse [5]). Quod reliquum est, D-*tionem* V*estram* quam optime valere cupio eique omnia fausta ac felicia a Deo precor. Cracoviae, die 29 mensis Maii 1584.

R-mae D-tionis Vestrae amicus studiosissimus Ioannes Zamoiski cancellarius et generalis capitaneus.

[1]) *Bytow i Lauenburg.*

[2]) Karamzyn (*o. c. str. 394) wymienia ks. Jana Mścisławskiego, Romanowicza, Szujskiego, Godunowa i Bielskiego.*

[3]) *Zapewne Szczełkałow Andrzej* (Karamzyn *o. c. t. X str. 8*).

[4]) *Bielski.*

[5]) *Mowa o sprawie Samuela Zborowskiego.*

978. Zamoyski do St. Reszki. Kraków, 1 VI 1584.

O pieniądze zadba. W sprawie dziekanii warszawskiej. O korespondencyi.

Bibl. Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 15. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: R-do D-no *etc.* amico honorando.

Reverende Domine, amice honorande.

Quid in turcico negotio actum quomodoque transactum interim sit, ex prioribus meis intellexisse D-tionem Vestram non dubito. De pecunia ut apud Reg. M-tem sollicitem, curae mihi erit, cum dignitas Ill-mi D-ni Andreae [1]), ad quam tuendam illam omnino necessariam D-tio Vestra ostendit, mihi sit maximae. De Varsoviensi Decanatu sine Reg. M-tis sententia nihil D-tioni Vestrae statuendum existimo.

Mitto cum hisce ad D-tionem Vestram litteras ad Ill-mum D-num Cardinalem Borromaeum [2]), quibus ipsius Reg. M-tas respondet; eae ut recte ei reddantur, D-tio Vestra curabit. De aliis rebus ex Ill-mi D-ni Andreae litteris D-tio Vestra cognoscet. Quam bene valere cupio. Cracovia (*s.*) Calend*is* Iunii a. D. MDLXXXIIII.

R-dae D-tionis Vestrae amicus Ioan. Zamoiski Cancel. et generalis Capitaneus propria sst.

[1]) *Batory.*
[2]) *Św. Karol: Fryderyk został kardynałem dopiero w r. 1587.*

979. Zamoyski do arc. Karnkowskiego [1]). Kraków, 2 VI 1584.

Wzywa go do przybycia na zjazd senatorów. Posyła listy w sprawie Zborowskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II. t. 5 nr. 84. Oryginał zepsuty własnoręcznemi poprawkami.

M-ciwy księże Arcybiskupie. Zaleciwszy powolne a uprzejme służby swe m. łasce WM. m. m. p. etc.

Iż mi tu przyniesiono od J. Kr. M. listy do pieczęci, którymi J. Kr. M. wzywać raczy Ich M-ci panów Rad (na konwokacyą) d o s i e b i e [2]), nie chciałem tego komornika bez listu swego do WM. puścić, służby swe WM. swemu m. p. zalecając i wszego dobrego od Pana Boga winszując. Nie wiem, jako WM. raczysz być resolutus około bycia swego (na tej konwokacyej), bo acześ WM. autorem (jej) t e g o, a b y Kr. JM. s e n a t u m z e z w a ł [zesual], być raczyłeś, ale zasię w tym liście, który mi w drodze, gdym tu do Krakowa jachał, oddano było od WM., raczełeś WM. tym zatrząsnąć. Czego ja WM. jako starszemu (deklarować) s z e r o k o p r z e k ł a d a ć nie chcę, ale jenak rozumiem, że WM. na tym należy, abyś WM. (na tej konwokacyej) być raczył. Bo gdzie (jaki zjazd senatorum będzie,

a będzie się czyniło co dobrego i pożytecznego R-ptej, tedy powinien primas Regni być przy tym. Jeśliby się też co czyniło, coby nie było e Republica, tedy powinien też być przy tym i to rozradzać) consilium senatus quaeritur, powinien senator każdy, ten(*s.*) więcy przedni, tam być, bona consilia i sam podawać i probare i, coby też rozumiał, rozradzać. A tem łatwi to przy takiem Królu, który candide et sincere we wszem postępuje. Około tej sprawy Samuela Zborowskiego, co za postępek mój w niej był, z tego skriptu, który mi byli oddali niektórzy przyjaciele jego, i także z tego responsu, którym im był na to dał, będziesz WM. raczył zrozumieć. Oba WM. swemu m. panu posełam, a łasce się WM. zalecam. Dat. w Krakowie die 2 Iunii 1584.

[1]) *Adresu niema, ale w jednym z ustępów przekreślonych jest zwrot do prymasa państwa.*

[2]) *Wyrazy oddane petitem i w nawiasy ujęte—w rkp. przekreślone, oddane rozstrzelonym drukiem—dopisane własnoręcznie.*

980. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Milonki, 2 VI 1584.

Zdrowie mu się pogorszyło. Źle się stało, że Samuel ścięty. W odpowiedzi na zarzuty uzupełnia list ostatni. O rachunkach ze skarbem.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 5. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym. Nota: Na ten nie odpisano, ale odkazano ustnie przez ks. Tiliczkigo.

M-ciwy panie Kanclerzu.

Na list ostatni WM. odpisuję. Raczysz mi WM. pisać, że WM. mijasz niektóre rzeczy, gdyż i ja nie miałbych chcieć drugich wspominać. Ile się baczyć mogę, tedy na wszytko, co jedno beło w liście WM., odpisałem, bo pewnie żebym nierad się nigdy w tym, nie rzkąc WM., ale nikomu leniwym pokazał.

Co się tycze zdrowia mego, iż WM. piszesz, że mi go raczysz życzyć, niechaj Pan Bóg WM. za to zapłatą będzie i w tymże też WM. sa mego cieszyć raczy. Widzę, żeć się to Panu Bogu nie podoba, aby mię miał w nim posilić, bo i dnia wczorajszego po małej pracej gwoli ludziom uczciwym ukazało mi się znaczne poruszenie jego, i przymknąłem się bliżej ku Krakowu, chcąc o nim tyle radzić, ileby się nic z miary przeciw wolej Bożej nie wykraczało. A o to Pana Boga swego proszę, miałlibym czego żałosnego doczekać w miełej ojczyźnie, aby mię przedtym z łaski a miełosierdzia swego wziąć raczeł do chwały swej.

Co się pamięci dotycze, to ja już więcej o tym ku WM. nie piszę.

Około pisania mego w sprawie a to już nieboszczyka pana Samuela, comkolwiek pisał, pisałem szczerym uprzejmym sercem, bo wiem to pewnie, by beł namisterniejszy alchimista, obłudności żadnej we wszelkiej mej sprawie i postępkach nigdyby naleść [scz] nie mógł.

W niedzielę późno przyszedł ten głos, że pan Samuel gardło dał. Była mi to (*s.*) nowina z wiela stron barzo niepodobna, i prawiem ją puścieł imo uszy. Gdy się jęła ponawiać—jakom zwykł szczerze pisać, tak i teraz piszę—uczynieło to wielki żal we mnie, pewnie nie z strony żadnego zachowania z osobą jego, bo krom znajomości żadne me z nim towarzystwo nie bywało, a jakom w pierwszych liściech pisał, i widanie barzo rzadkie, ale więcej człek coś inszego w tych rzeczach przegląda, niźli tylko samę osobę jego. O czym iżem dawał szczerze WM. znać jeszcze przed czasem, o tym teraz nic pisać nie chcę, gdyż już ten jest na sądzie sprawiedliwego i miełosiernego Sędziego.

Co się tycze przywileju, którym wspomniał, tenem tak wspomniał, jako sam w sobie jest; o rozsełaniu jego po Koronie wszakem dołożeł w pisaniu swym tych słów „ile pamiętać mogę", jakoż i teraz inaczej nie mogę pamiętać, jedno że to rozsełano i do grodów kazano wwodzić.

Raczysz mi WM. pisać około konfederacyej in interregno, abym WM. otworzyście dał znać, skąd to biorę, do czego stosuję i quo fine tom przypomniał. Takci mi się zda, żeciem dosyć dostatecznie WM. w pirwszym liście, co go też WM. przypominasz, pisał, a nie chcąc do tego WM. ukazować, aby się WM. miał prawu przypatrować, gdyż to wiem, że je WM. raczysz umieć i masz wiadomość o wszytkim, co się dzieje, i nasłuchawać (*s.*) się też w Radzie, co za mowy bywają przeciw konfederacyom, i co się dzieje przeciw prawom. A na ostatek, pisząc do WM., jakom zwykł pisać, otworzyście, a iż to jest wola WM., tak trochę ruszę. Wiem, że WM. raczysz wiedzieć, jakie excessus dzieją się przeciwko prawu od wiela ich, o czym mnie nie trzeba do WM. więcej pisać, jako do tego, którego Pan Bóg baczenim dobrym obdarzeł. A do któregobych końca to prowadzieł? Do tego, aby w pokoju a w miełości wszytko się naprawić mogło, nie czekając za rozgniewanim miełego Pana Boga, aby kiedy choć nie teraźniejszych, ale potomnych czasów do czego żałosnego, a rzec się może, do upadku nie przyszło. Toć WM. umysł swój jawnie deklaruję, to przed oczyma mając, co też WM. raczysz w liście swym pisać, iż gdy niejednako wszytkich prawa dolegają, gdy kto nie dba na to, co prawo nań wynalazło, i effectum legum nic sobie nie waży, że to nic inszego nie jest, jedno enervare omnem vim et potestatem legum.

Z strony targu albo brania in interregno, iż WM. piszesz, że beło i to i owo, żal się Panie Boże, że ci wszyscy zapłaty nie wzięli i nie biorą, którzy co ku obelżeniu narodowi swemu czynią, a więcej szukają pożytków swych, niż dobrego R.P-*tej*.

Co mi WM. raczysz pisać z strony Ich M-ci panów Urzędników, że jako na czym inszym, tak i na chęci Ich M. nic mi nie schodzi, wszakem WM. dawał znać o tym, że nie mogłem ni do czegój [oi] przyść, co za przyczyną WM. i dalibóg za cnotliwymi zasługami mymi z łaski J.Kr.M. miałem naznaczonego z tych rest. Ich M. panowie Podskarbiowie dawali mi też o tym znać, nie wspominając tego tysiąca złotych JM. pana Sędziego Przemyskiego, że tego tam bydź miało, ile pamiętać mogę, 2800 fl. Ja za gwałtownymi potrzebami mymi, a nie chcąc Króla JM. pana swego molestować, jużem beł na tym przestał, gdyż mi beł czas mianował JM. pan Podskarbi, kiedy mi to do ręku dość miało—przedsię mię nic nie doszło. Potym z panem Podskarbim Nadwornym uczyniełem postanowienie, dobrze potrzebami będąc ściśniony, że mi miał dać 2000 fl. na pewne czasy—i to mnie dość nie mogło, chociam już chciał o ostatku milczeć, tylkom 800 fl. wziął. A toż teraz za pisanim WM. pana i przyjaciela mego m-ciwego panu Sędziemu Przemyskiemu odstąpiłem 1000 fl., i już w tych rzeczach nie dbałbych nic więcej, jedno aby J.Kr.M. pan mój o tym raczeł wiedzieć, żeby nie raczeł rozumieć, aby mi się co niemało do ręku dostało. Z tych tedy przyczyn jam do WM. pisał, że nikomu więcej dufać nie chcę tej łaski J.Kr.M. nad WM. I gdzieby sługa JM. pana Podskarbiego do mnie przyjechał, chcąc ze mną co w tych rzeczach mówić i stanowić imo WM., w żadną rzecz wdać się nie chcę. Zatym posługi me zalecam do łaski WM. pana i przyjaciela mnie m-ciwego. Dat. z Milonek [1]) 2 Iunii 1584.

WM. mego m-ciwego p. p r a w d z i w i e życzliwy przyjaciel i s ł u g a Stanisław Szaffranyecz r ę k ą s w ą s s.

[1]) Sł. Geogr. *nie zna Milonek w sandomierskiem ani w krakowskiem.*

981. Zamoyski do ? [2]). Nowe Miasto *Korczyn, 2—5 VI* [1]) *1584.*

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 7.

Za Koszyczanami [2]) o podwody do kogoś sine nomine, aby niemi nie byli obciążani, ale aby wzierano w to, jeśli kto się jej (*s.*) słusznie i z rozkazania Kr. JM-ci na usługę Kr. JM-ci upomina, abo też confictis litteris. Z Nowego miasta.

[1]) *Daty niema, ale regest umieszczony jest w seryi nr. 125 (p. t.* gdy do Rusi jechał JM. *etc.), 2-go zaś Zamoyski był jeszcze w Krakowie (nr. 979), 5-go już w Połańcu (nr. 982).*

[2]) *Koszyce v. Koszyczki nad Śreniawą (dzis. pow. pińczowski) należały do wielkorządów krakowskich* (Sł. Geogr.).

982. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Połaniec, 5 VI 1584.

Sprawę jego poprze.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka nr. 307. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem jak w nr. 865 i cedułą własnoręczną.

Jaśnie Wielmożny m-ciwy Panie. Zaleciwszy życzliwe a powinne służby swe w m-ciwą łaskę WM. m. m. pana i swagra etc.

Powinności swej przeciwko osobie WM. w tej sprawie, o który WM. do mnie pisać raczy, dosyć uczynię, że WM. in me nihil requiret, i szczyrze się z WM., jakom zwykł w takich sprawach i z opcemi (*s.*), obejdę. Lecz są tego wielkie przyczyne *(!)*, że przez listy trudno mam co w tem czynić, ale albo poślę sekretarza do Kr. JM., albo iż rychło Kr. JM. na konwokacyi w Lublinie będzie raczył być, ustnie o tem z Kr. JM. mówić będę [1]), gdyż też rozumiem, że WM. tam będzie raczył nadbieżeć, wiedząc, że na tem Kr. JM. należy, a rad J. Kr. M. służąc. Proszę tedy, abyś WM. raczył tę małą przewłoką z łaską przyjąć. Z tym się powinnej łasce WM. swego m. p. zalecam. Dan z Polancza d. 5. Iunii 1584.

Jej M-*ci* paniej Trocki m. m. paniej służby me pilnie zalecam a dziękuję za tę pracą, którą Jej M. raczyła podjąć, nawiedzając małżonkę mą. Oboje to Jej M-*ci* odsługować będziem.

WM. swego m. pana swager i sługa J. Zamoiski sspt.

C e d u ł a [2]).

Pacholę WM., które sam dosyć spieszno do mnie przybieżało, napisawszy ten list już, zadzierżałem przy sobie był trochę, czekając pacholęcia swego od dworu a ks. Tiliczkigo [3]) z Krakowski ziemie, chcąc go zaraz, i na listy od Kr. JM. respons dając, i w tej sprawie WM. do J. Kr. M. posłać. Pacholę od dworu mi się wróciło, księdzam Tiliczkigo dotąd się nie mógł doczekać, przeto już dali pacholęcia WM. bawić nie chcąc, odprawuję go, dawszy mu list do J. Kr. M., w którem tę sprawę

przeporuczam [przeoruczam], a dalej dostateczni się o niej z J. Kr. M. tem kształtem [xsaltem], jakom ku WM. pisał, zniosę.

[1]) *Mowa o województwie wileńskiem: zob. nr. 983.*
[2]) *Własnoręczna na ćwiartce osobno zapieczętowanej.*
[3]) *Zob. nr. 785 uw. 14.*

983. Zamoyski do króla Stefana. Urzędowice [1]), 9 VI 1584.

Prosi o rozważenie kandydatury Krzysztofa Radziwiłła na województwo wileńskie.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka nr. 307. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem zwykłym.

S. Reg. M-tas, D-ne, D-ne clem-me.

Petiit a me D-nus Trocensis, ut in palatinatu Vilnensi a M-te Vestra consequendo pro mutua necessitudine nostra mea quoque commendatione se iuvarem. Non dubito M-*ti Vestrae*, cum de ea dignitate conferenda deliberat, et claritatem familiae eius et eiusdem erga M-tem Vestram et rem publicam merita in mentem venire. Quare ut ipsius quoque considerationem M-tas Vestra habeat, M-ti Vestrae supplico eaque de re fusius etiam deinceps vel per secretarium aliquem vel coram, cum ad M-tem Vestram venero, cum M-te Vestra conferam. Commendo me in gratiam S. Reg. M-tis Vestrae eandemque ut Deus florentemque *(!)*, diutissimeque optime valentem conservet, precor. Dat. Urzedovice [1]) die IX mensis Iunii anno D-ni MDLXXXIIII.

S. Reg. M-tis Vestrae fidelis subditus ac servitor Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Nazwy tej nie zna* Sł. Geogr.; *por. nr. 984.*

984. Zamoyski do St. Maciejowskiego [1]) star. zawichoj. Urzędów, 9 VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 8.

Do p. Starosty Zawichojskiego przyczynny za jakimsi, aby się z nim ex aequo et bono chciał obeść. 9 Iunii. Z Urzędowa.

[1]) Niesiecki *t. V str. 304;* Źr. Dziej. *t. IXb. str. 198.*

985. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Milonki, 11 VI 1584.

O listach na dzierżawę ceł.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 6. Oryginał z podpisem częściowo własnoręcznym, z pieczątką i adresem zwykłym.

M-ciwy panie Kanclerzu. Uprzejmość posług moich do łaski WM. zalecam etc.

We wtorek JM. ks. Tiliczki(*s.*) oddał mi list od WM. i z tymi listy, które z łaski J. Kr. M. za staranim WM. mam około tych ceł, ale iż z okienki nietylko na osobę (o com ja tylko beł prosieł), ale i na lata, i k temu też od którego czasu ma się arenda począć, tedy ja, zostawiwszy przy sobie ty listy, napisałem kopią listu, jakimem sposobem przez WM. m. m. p. łaski Króla JM. używał. Nie wątpię w tym nic, że za łaską WM. będę go mógł mieć copręcej [1]), gdyż gody, jako to ludzie zowią, mnie zawdy wiele kłopotu przynoszą, a którzy ludzie wczas nie starają się o rzeczach, znaczne na sobie szwanki odnoszą, z którymi w liczbie barzobym nie rad stanął.

W inych rzeczach cokolwiek ks. Tyliczki mówić raczeł ze mną [semną] imienim WM., na wszytkom szczerze dał respons, tak jako się godzi szczeremu i cnotliwemu człekowi a WM. nieobłudnemu przyjacielowi. Zatym powtóre me uprzejmości do WM. łaski zalecam. Dat. z Milonek 11 Iunii 1584.

WM. m. m. p. życzliwy przyjaciel i s ł u g a Stanisław Szaffranyecz r ę k ą s w ą ss.

[1]) *W oryg.* czopręczey; *w oryg. n-ru 968 (str. 315 w. 15)* prethko.

986. Zamoyski do Ostroroga. Zamość, 13 VI 1584.

Urzędy sądowe bełskie obsadzono jego kandydatami.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II t. II nr. 4. Minuta z własnoręcznemi poprawkami Zamoyskiego.

M-ciwy panie Ostrorogu [1]). Zaleciwszy przyjacielskie służby swe łasce WM. m. m. p. etc.

Miałem list WM. przez pacholę swe Sarniczkiego, skąd wielgą chęć znam WM. przeciwko sobie. Nie nowinać jest chęć i przodków WM.

przeciwko (familiej mojej) p r z o d k o m m e m [2]), którą także przodkowie mojej (*s.*) chętliwie I c h M-ciom o d s ł u g o w a l i; z t a k o w ą ż chęcią i uprzejmością ja też chcę z WM. żyć. Tak jakoś był WM. zalecać raczeł p. Jachodynskiego z p. Rogalią na urzędy sądowe bełskie, tedy pisałem był za nimi do Króla JM., i już J.Kr.M., pozwalając na to, raczeł mi tu posłać im na te urzędy listy do pieczęci, o czym możesz już WM. tym pp. przyjaciołom swym oznajmić. Te listy odeślę JM. p. Wojewodzie Bełskiemu, żeby wedle konstitucyej przysięgę od nich przyjął, a b y r o k i d o c h o d z i ć m o g l i, a ż e b y s i ę sprawiedliwości ludzkiej nie mieszkało. Z tym się łasce WM. zalecam. Dan w Zamościu 13 Iunii 1584.

[1]) *Może Mikołaj, późn. kaszt. bełski* (Niesiecki).

[2]) *Wyrazy oddane petitem i w nawiasy ujęte—w oryginale przekreślone; oddane rozstawionym drukiem—dopisane własnoręcznie przez Zamoyskiego.*

987. Baranowski do Zamoyskiego. Grodno, 14 VI 1584.

Otrzymał nominacyę na biskupstwo przemyskie. Posyła wiadomości z Wołoszczyzny.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 14. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JWP. JM. p. *etc.* Panu i dobrodziejowi memu m-ciwemu. *Receptum:* Od ks. Sekretarza wielkiego -- w Zamchu oddany d. 21 Iunii 1584.

JW-ny m-ciwy Panie, Panie a dobrodzieju mój m-ciwy.

Jużem się był nie spodziewał do konwokacyej, aby był miał Król JM. co komu z wakancej (*s.*) duchownych dać za taką odprawą na onę przyczynę za mną WM. przez pisanie, na którem odpisał przed dwiema niedzieloma WM. Aliści w przeszłą niedzielę, zwróciwszy się Król JM. z kościoła, i Biskupstwo Przemyskie i Probostwo Płockie przez JM. pana Trockiego dać mi raczył [1]). Za co po P. Bodze a łasce Króla JM. iżem nikomu nad WM. nie powinien więcy, tak za tak m-ciwą promocyą i dobrodziejstwo to WM. jako najpilni dziękuję WM. swemu m. p. i po wszytek żywot swój sprawami i postępkami memi wszytkimi dziękować będę, pokazując to po sobie WM. zawsze, co po wdzięcznym człowiecze, aby pokazował, spodziewać się godzi. Tak zacnego, wielkiego a trudnego dostojeństwa pasterskiego z powinnością senatorską złączonego zaistemci ja nie był ani jestem godzien; ale aby człowiek non negligeret vocationem divinam ani też contemneret Króla JM. i WM. prudentissimum iudicium, a cóż było innego czynić, gdy publice niespo-

dzianie dawano, jedno z podziękowaniem przyjąć onus pro peccatis. Daj to Chryste Panie, abym jedno powinność tę tak na sobie nosił i onę odprawował, żeby to było z dobrym Kościoła Bożego i R.Ptej naszej a z moim [gi] zbawieniem dusznym, w czym mnie niegodnemu i temu, co było raczy bydź owcą aniż pasterzem, circumdato tantis infirmitatibus, wielki pomocy potrzeba z nieba, o którą ja grzeszny ustawicznie Pana Boga z duchowieństwem mym prosić nie przestanę. Iż Król JM. na kilka dni stąd odjachał, nie mogło mi się zdarzyć nominacyej i prezentacyej tej mojej do pieczęci ku WM. na ten czas posłać. Poślę potym przez swego, a interim proszę do ks. Ticzina, i do kogobyś WM. innego rozumieć raczył, z strony dobry a prędki ekspedicyej in Curia Romana o przyczynne listy za sobą WM.; aby się też zarazem prezentacye na inne beneficia drugim posłać także mogły do pieczęci, przymówię się Królowi JM., skoro się zwróci. Biskupstwo też Kijowskie na tenże czas też, kiedy i mnie moje, dano ks*ięd*zu Woronieckiemu [2]).

W co się Chlopiczki wdawa absoluta potestate z Wojewodą Wołoskim, obaczyć (?) WM. będzie raczył z tej pamięci jego, którą WM. z rozkazania Króla JM. posyłam. A zatym zalecam uniżone służby swe łasce WM., pana i dobrodzieja m. m., Pana Boga prosząc za dobre zdrowie WM., wszytko pocieszne i fortunne. Z Grodna d. 14 Iunii a. D. 1584 [3]).

WM. pana i dobrodzieja m. m. uniżony sługa Alb. Baranowski No*minatus* Epi*scopus* Premis*liensis*.

[1]) *Po śmierci nominata Lugowskiego biskupstwo przemyskie otrzymał Borukowski* (Niesiecki), *proboszcz płocki* (*t. II*).

[2]) *Ks. Jakób Woroniecki; ciekawe wiadomości o biskupstwie po tej nominacyi zob.* Korzeniowski, Excerpta ex libris manu scriptis Archivi Consistorialis Romani, Kraków 1890 *str. 13, 14, a o dalszych losach Woronieckiego* Wolff, Kniaziowie *str. 578.*

[3]) *Dacie listu niniejszego zaprzecza: 1) informacya 1-go tomu* Niesieckiego, *gdzie śmierć Borukowskiego i nominacya Baranowskiego zapisane są pod r. 1585, 2) ustalenie przez* Wolffa (*l. c.*) *daty nominacyi Woronieckiego również na r. 1585. Okazuje się jednak, że w Niesieckim zestawiono mylnie cały okres 1582—1588 w rozdziałach o biskupstwie kijowskiem i przemyskiem* (*por. listy i noty o Pacu i Woronieckim*). *Wolff zaś oparł się w tem miejscu na artykule* Bartoszewicza *w* Enc. Powsz. Orgelbr. *t. 27 str. 835* (Excerpta Korzeniowskiego, *powołane również, daty nie zawierają*), *gdzie wymieniony jest akt zeznany przez Woronieckiego już z tytułem nominata dn. 2 marca 1585. Gdyby zatem wątpić o prawdziwości wyraźnie napisanej daty roku w liście niniejszym, trzebaby uważać za błędną także i nazwę miesiąca, napisaną literami, i datę receptum, bardzo wyblakła, ale przecież widoczną. Wobec tego należy tamte dwie informacye uważać za mylne, a niniejszą za prawdziwą.*

988. Zamoyski do Anny Zamoyskiej [1]). Zamość, *15 VI 1584.*

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 10b.

Tamże [2]) do Jej M-ci p. Matki [1]), iż sprawę Jej M-ci poruczył Koryckiemu na tribunał jadącemu, a pyta się przytym pilno, zboże podeptane na którym miejscu było, czy na granicy Sokolińskiego, czy też na Roznicach, a to dla lepszego prawnego postępku. Z Zamościa die ut supra.

[1]) *Anna z Orzechowskich Stanisławowa Zamoyska, kasztelanowa chełmska, macocha hetmana.*

[2]) *T. j. na tej samej karcie, na której był nr. 989.*

989. Zamoyski do Mik. Sienickiego podk. chełm. [1]). *Zamość* [2]), 15 VI 1584.

W sprawie prywatnej.

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 10a.

Z strony Łopiennika [3]) do p. Podkomorzego [1]), aby raczej się o wszystko starostwo starał, na coby Kr. JM. snadź prędzej przypadł, aniż aby miał co od starostwa tamtego odrywać; że się zda bydź jako tunica inconsutilis, a tak aby dał znać JM-ci, jeśli ma jaką nadzieję, że p. Mniszek [4]) mógłby mu to spuścić starostwo. Przestrzega też zaraz JM., iż jeden przyjaciel JM. w traktaty wdał się z p. Mniszkiem o to; a tak napomina go, aby kończył traktaty swe z p. Mniszkiem, abo więc, jeśliby dotrzeć nie mógł, dał JM-ci znać, aby zatym JM. przyjacielowi swemu w tym usłużył. 15 Iunii [5]).

[1]) *Sienicki Mikołaj, podkomorzy chełmski, starosta tarnogórski (t. I i II).*

[2]) *Zob. nr. 988.*

[3]) Sł. Geogr. *zna dwie wsie tej nazwy w pow. krasnystawskim: o ich terytoryum niewątpliwie tutaj mowa (por. uw. 1 i 4).*

[4]) *Jan Mniszek, starosta krasnystawski* (Źr. Dziej. *t. IX str. 144;* Niesiecki; *por. uw. 3).*

[5]) *Wyżej pod nr. 9 bezpośrednio po nr. 990 jest jeszcze regest bez daty:*

Do p. Podkomorzego, aby infortunum quoddam forti et virili ferat animo. Z Zamchu.

990. Zamoyski do Sieniawskiego. *Zamość* [1]), 15 VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 9.

Do JM. p. Sieniawskiego [2]), iż w sprawie potomków p. Kamienieckiego iż (*s.*) pilno chodził u Kr. JM-ci: dzierżawę stryjską pierwej jeszcze krajczemu swemu Philipowskiemu dał Kr. JM-ć, aniż wzmianka stać się mogła tamtych potomków. Z strony hetmaństwa polnego Kr. JM. zatrzymawa się do ujrzenia się z JM-cią p. Hetmanem i umowy o tym. 15 Iunii.

[1]) *Zob. nr. 988 i 989.*

[2]) *Widocznie w tym czasie umarł Mikołaj Sieniawski, skoro mowa tutaj o potomkach kasztelana kamienieckiego i o obsadzeniu hetmaństwa polnego i starostwa stryjskiego, bo on wszystkie te trzy miejsca zajmował (nr. 774). List ten pisany jest zatem do któregoś z braci Mikołaja.*

891. Zamoyski do deputatów trybunału. Zamość, 22 VI 1584.

Tłómaczy, dlaczego kazał ściąć Zborowskiego.

Druk. Pauli Żegota *o. c. str. 109—113;* Lucyan Siemieński, Pamiętniki o Samuelu Zborowskim, Poznań 1844 *str. 71—74* [1]).

Uczyniłem przedtem WM. - - - wiadomo, *dlaczegom* Samuela Zborowskiego - - pojmać musiał, który postępek mój mi jest od WM. poganion, ilem z listu WM., który mi coś blisko wyjazdu mego z Krakowa do Rusi jest oddan, wyrozumiał. *Obecnie oznajmia* o dalszym postępku. *Otrzymał z jednej strony skrypt powinnych i przyjaciół uwięzionego Samuela, z drugiej listy od p. Wapowskiej, w których domaga się sprawiedliwości, a przy nich dekret Henryka,* którym - - był - - bannitus z dokładem, aby starostowie finalem executionem rei iudicatae czynili - - i - - uniwersały *Stefana na sejmie 1580 roku wydane* ad instantiam nuntiorum - - de consensu senatus - -, aby był łapan i karan. *Z pomiędzy autorów skryptu* niektórzy baczni ludzie - - za tym responsem moim rozjechali się; dosiągłszy też zatem i pisania J.Kr.M-ci, - - że, jako mu się nie godziło, tak nie chciał cursum iustitiae hamować, nadto *spiesząc dla opatrzenia granic przeciwko poganom, sądzenia skarg szlacheckich przeciwko żołnierzom i* uspokojenia - - trwogi, która była [2]) od *Sułtana,* gdy takich i owakich ludzi niemało się w Krakowie, do którego miasta tanquam ad sentinam confluere zwykli [2]), - - - zbierało, oglądając się na *możliwe* obelżenie - - i urzędu i miejsca onego głównego i zatem, aby superbia irritata magis in posterum non serviret [2]), a co większa *jako stróż sprawiedliwości* patrząc *na miejsce morderstwa senatora i na dom* ks. Ługarskiego [3]), którego *już po dekrecie banicyi* dobywano,

na te gościńce tuż pod miastem, na którychby na zasadzkach napadano, białogłowy - - biorąc, gwałcąc, do egzekucyi - - postąpiłem. *Samuel złożył zeznania o całym szeregu zbrodni,* między któremi drugie są, co i czego dalszego dotykają się, które będą odniesione - - do Króla JM. i Rad Koronnych i które, tak rozumiem, WM-ciom - - tajne nie będą. *Marszałek Andrzej Zborowski, którego jak i Krzysztofa obciążył zeznaniami nieboszczyk,* na Kleparzu - - concionem jakąś czynił niewstydliwie - - tyranem mię nazywając, więcej ojcu swemu, *który starostą żadnym nie będąc* w Czechach dekretowi W. Księstwa Lit. natenczas państwa różnego na osobie książęcia Dymitra [4]) za Augusta egzekucyą uczynił, - - iuris tribuendo, *niż tu staroście pełniącemu swój obowiązek.* Aczej Rplta - - będzie chciała *zająć się sprawą wytępienia knowań,* bo zburzywszy tę konfederacyą korczyńską *o wykonywaniu wyroków,* wszystkie - - prawa - - upaść muszą. Nic będzie po sądziech, nic po urzędach - - ale każdy nad sobą ile swawolnych [3]), ile dłuższych tyranów będzie miał. - - -

[1]) *Pauli źródła rękopiśmiennego nie wymienia wcale, Siemieński podaje ogólnikową informacyę:* z rękopismów biblioteki kórnickiej. *W katalogu kartkowym o żadnym rękopipisie wiadomości nie posiadam (por. nr. 964 i 966). Obydwa wydania musiały być robione albo z jednego, albo ze ściśle pokrewnych rękopisów, brak bowiem wśród różnic, jakie między niemi zachodzą, właściwych odmianek t. j. fragmentów różnych a jednakowo możliwych, przynajmniej dla kopisty (jedynie w pierwszym okresie* zamek *u Pauli* królewski *u Siem.* krakowski *w oryginale niewątpliwie był* królewski, *choć nie razi i* krakowski), *oraz ponieważ obydwa wydania powtarzają parę błędów takich, że nie można przypuścić, aby je popełniły dwa rękopisy niezależne od siebie (wykaz zob. w uw. 3). Wydanie Siem. zawiera oprócz tego szereg skażeń, niewątpliwie własnych, jak* Kteparz *zam.* Kleparz, Romini *zam.* homini, brata *zam.* brała, carza *zam.* cesarza, pani *zam.* pany *i t. p. i jedną tylko formę* krwie *prawdopodobniejszą od* krwi *u Pauli.*

[2]) *W obu wydaniach wydrukowano niewątpliwie błędnie (cytuję miejsce u Pauli): str. 111 w. 7* biła *zamiast* była (*trwoga*), *w. 10* znikli *zam.* zwykli, *w. 14* serviret *zapewne zam.* saeviret, *w. 2 dol.* do *zam.* od (*urzędu, który go badał*), *str. 113 w. 2* próżną pracą *zam.* próżna praca, *w. 5* swawolnych *zap. zam.* swowolnych. *Oprócz tego na str. 110 w. 2 brak czegoś przed* mając, *bo od* z *zaczyna się nowe zdanie i przecinek po* przyjaciele *zbyteczny. Wielce charakterystyczny błąd zob. też w uw. 4.*

[3]) *Tak w obu drukach, niewątpliwie mylnie zamiast* Ługowskiego: *zob. herbarze oraz* Łętowskiego *o. c. t. III str. 320.*

[4]) *Mowa o tragicznej śmierci kn. Dymitra Sanguszki, schwytanego przez Marcina Zborowskiego w ucieczce z Halszką Ostrogską* (Przeździecki, Jagiellonki polskie t. II, Przygody Halszki ks. Ostrogskiej).

992. Possewin do Zamoyskiego. Praga, 23 VI 1584.

O rokowaniach z Cesarzem. Cieszą go projekty antymoskiewskie. Turcy osadzili nowego chana. O postępach chrystyanizmu w Afryce.

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 15 C. p. 83. Kopia z notą własnoręczną Possewina: Ill. Cancellario regni Poloniae Ant. Possevinus de responsione imperatoris deque indicis rebus. *W „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H IV str. 577 odpis z Nunz. di Germ. t. 95 f. 205.*

Ill-me D-ne, D-ne in Christo observandissime.

Quod mihi Ill-ma D-tio Vestra, ut solet, humaniter et prudentissime ad meas litteras exeunte superiore mense responderit, ago immortales gratias ex animo. Ad rationem ipsam, quam (ut vocat) compendiosissimam negotii Zatmariensis [h] mihi proponit, haec habeo, quae respondeam. Primo, cum incertum sit, quid Reg. M-*tas* de postremo decreto mihi a Caesare tradi iusso deliberaverit, non videri aliquam formulam investiturae, id est huius exemplum ex ungarica cancellaria, esse tentandam, nam cum de re ipsa vix quidquam videatur restare controversum ignotumque sit, quosnam Ser-mus Rex velit comprehendi, extet autem apud me rata et autentica per decretum Caesaris promissio, qua satis explicite (ut sic loquar) iuramentum, contributiones et alia remisit, certe non solum aliquibus peritissimis, verum etiam mihi videtur, ut si hoc nimis urgerem, ac mihi responderetur „declara, quid placeat Regi" ea in formula, ut explicetur, indignum aliquid potius subirem, quam ut dignitatis ullam accessionem negotio assequerer. Itaque ad id redeo necessarium omnino videri, ut mentem suam Reg. M-*tas* exerat, utque, si quid separatim monendus sim, id separatim fiat: ceterum nec patiar quidquam nisi perhonirifice *(!)* scribi de Rege Ser-mo atque de eius familia. Et cum rem propemodum consecuti simus, vix puto in verbis Caesarem haesurum, qui alioquin constantem in proposito suscepto et mutuae ob Christianae Reipublicae bonum amicitiae voluntatem retinet. Nam etiam cum varii differrentur rumores de futuris ob ea, quae Cracoviae contigerunt, motibus Polonicis, quos quidem Duditius scriptitari curabat tamquam haud dubie futuros, ego vero dubitassem, ne inde Satanas zizania intersereret [f], ac proinde Caesaris animum ad nonnulla, quae ad hoc negotium attinent, pertentassem ac nonnihil proposuissem eorum, quae mihi Vestra D-tio Ill-ma innuit, respondit benigne: „veniat ad nostrum ultimum decretum Ser-mi Regis responsum et intelliges nos neque Polonicis rebus, qualescumque futurae sint, moveri, nec aliud cupere in hoc negotio, quam ut omnibus constet vera nos obtulisse Ser-mo Regi et amicitiam ob publicum bonum cum illo et huiusmodi principibus, qui catholici sunt, semper cupivisse". Itaque quod ad portiones illas rusticorum spectat, non existimavi futurum e Reg. M-tis dignitate, ut aliquid attingerem amplius, expectaturus (ut dixi) regium responsum. Ita mitto Cracoviam ad Montelupum tabellarium cum his litteris, putans fore, ut si hinc eo saltem tempore discedere possem, quo

Lublini interessem, cum Reg. M-tas (ut audio) mense Augusto ibidem futura est, non incommode rem casuram esse. Ordines enim intelligerent, quanta habita sit a *Caes.* M-te ratio dignitatis regiae. Ac si quid esset de Regnorum utriusque M-tis foedere agendum, id statui facilius posset. Sin vero id decerneretur, iam ad Moscoviae res animum convertere Ser-mus Rex posset, si tamen eo spectat, quemadmodum credo. Nam quod de illarum statu sapienter mihi Vestra Ill-ma D-tio scripsit, satis iudicat occasionem offerri non spernendam, ut speram, appetere tempus, quo non minus quam in Livonia Smolencii (*s.*) quoque catholica religio statuatur. Ego vero Plescoviensis miles stipendia quoque prope Boristhenem sub eodem Generali Capitane*o*[us] meream.

De Tartaris quae mihi scribit, ea fuere gratissima. Sed citatis equis Bysancio ad *Caes.* M-tem supervenit nuntius, afferens Tartarum, qui tum rerum potiebatur et Caffam obsidebat, classis Turcicae appulsu fugatum (aliqui scribebant caesum) fuisse, exercitum illius ad novum Tartarum, quem Turcae adduxerunt, il*l*ico defecisse; is Setala nominatur. Fratres autem alterius Tartari, eius, qui a Turcis defecerat, duos cum duobus millibus Circassis ac fratre ipso Tartarorum Rege etiam auf*u*gisse [i]. Haec cum ex ipsis Turcarum castris prope Caffam die X et XVI, tum Byzantio *(!)* XXVI eiusdem mensis scripta sunt, nec ad ipsum quidem tantummodo Caesarem, verum etiam ad Galliae Regis, qui hic agit, secretarium atque ad Ill. D-num Dietristanum [1]). Sed et in Taurica Chersoneso cuncta pene eo bello fuisse deleta, summamque famem esse constanter illhinc scribunt.

Iam quae aliunde perlata sunt, haec habemus: scribunt nostri, qui cum Catholici Regis classe indica ad eam australem Aphricae oram appulerunt, quae proxime Aethiopiam attingit, tantam in regno Angolae (id Mauritano opulentissimo regi patet) messem apparere, quae in Ecclesiam e mahometissimo *(!)* inferatur, ut prae copia illius inopia vero operariorum abicere cogantur conversionis multorum populorum cogitationem, ne, si baptismo initientur neque vero excolantur, deteriora fiant posteriora prioribus, et satanas opus Dei conculcat ardentius.

Proceres tamen atque semel ad baptismum mille admisisse, qui viderentur id magis serio appetere. Interim invitant nostros, qui ad capturam tot piscium suppetias ferant, et mittentur il*l*ico, ut spero. Sed quae accidere postea, fidem pene superant, nisi gentis illius vilitatem et ex adverso divinae providentiae consilium immobile pendamus. Processit mediocris exercitus Catholici Regis ex portu Loandae (is locus et statio excipiendae indicae classi fuit), ut natura loci munitam vel planiciem vel

montem quaererent, in quo praesidium sisti posset ad coercendas barbarorum excursiones. Nam et inde contra indicam christianorum classim solvebant Mauri, ut cursum impedirent. Rex Angolae audita christianorum fama, qui ulterius processissent, quam unquam antea fecerant, quantas maxime potuit copias tamquam apum examina collegit, imbelles illas quidem, sed quae prae multitudine christianis incutere ingentem terrorem possent, nisi unus e proceribus Maurorum, qui fidem Christi haud simulate susceperat, tam eloquenti fide Lusitanos et reliquos hortatus fuisset, ut etiam ipse inter primos contra suos prodiret, qui quaqua versum montium iuga occuparant ad duodecies cencies millia. Quorum ubi pars Christianorum fortitudinem ac vim tormentorum experta est, statim terga verterunt atque e montibus sese praecipites cursu dare inceperunt. Atque ut fit, ubi primos subsequentium impetus premerent primique ac denique reliqui caderent, tanta cadentium multitudo fuit, ut vallem haud exiguam oppleverint. Exanimati per eos nostri reliquos prosecuti ad fatigationem usque super corporum struem, quod reliquum erat barbarorum, ad internecionem caeciderunt et in fugam egerunt ac centum nasorum hostium modios reportarunt in castra. Erat e nostri Ordinis sacerdotibus unus, qui Deum orabat, dum haec fierent; cum ille audita victorum acclamatione actis Deo gratiis surrexit et stetit admirabundus, et ecce miles christianus ad eum accurrit, increpanti similis, et sacerdotem accusans, quod cum septem Lusitani essent interfecti, id eo tempore factum diceret, quo sacerdos orationem reversus est, Deoque miserante et summa victoria comparata est, ac locus inexpugnabilis delectus, ubi locentur christiani, qui novo milite ex Hispaniis excito ad interiora pervadant, cum quibus, si christiani Aethiopes foedus iverint, uti speranduu est (nam et ad eos Summus Pontifex non ita pridem misit), erit unde catholica religio propagetur latissime.

Reliqua ex adiectis foliis intelliget Ill-ma D-tio Vestra, quae cuncta Ser-mo Regi referet. Illa porro indica (quod mihi exciderat) mense Novembri contigere superiore anno proque tanto intervallo celerrime pervenerunt. Deus victorem Ser-mum Regem et Vestram D-tionem Ill-mam aciat usque ad mare Caspium saltem. Pragae XXIII die Iunii 1584. Vestrae D-tionis Ill-mae

[1]) *Dietrichstein Adam, najwyższy ochmistrz i radca tajny cesarski* (W. Enc. Pow. Ill.; Univ. Lex.).

993. Zamoyski do Filipowskiego [1]). *przed 25 VI[2]) 1584.*

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 26.

Do p. Krajczego [1]) wymawiający się, dla czego na pogrzeb nie może przybydź Ojca jego, osobliwie iż ma JM. pilną drogę do Lwowa na odprawienie czausza tureckiego.

[1]) *Nr. 990;* Niesiecki.
[2]) *We Lwowie był już 25 VI.*

994. Zamoyski do Wojskiego [1]). Lwów, 25 VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 12b.

Do p. Woiskiego, aby sprawiedliwości z złoczyńców, których Kr. JM. karać rozkazał, jako turbatores pacis communis, dopomógł. Leop. 25 Iunii.

[1]) *Zapewne Jan Wojski: por. t. II nr. 463 (w skorowidzu ogólnym mylnie 436) oraz* Niesieckiego *pod* Woyski.

995. Zamoyski do ? *Lwów, ok. 25 VI 1584* [1]).

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 12a.

Do któregoś pana polskiego [2]) animując go, aby viriliter znosił, co nań P. Bóg dopuścił, na ostatnią posługę ciału zmarłemu przybydź się sam nie odmawiając.

[1]) *Data i miejscowość według regestu nr. 994, z którym razem zapisany pod nr. 12 więc terminaty były na tej samej karcie.*
[2]) *Por. treść nr. 990 i 993.*

996. Zamoyski do Łączyńskiego i ? Lwów, 25 VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 2 nr. II-3 (a i b) i II-1 (c).

a) Do p. Łączyńskiego, iż dla sprawy z p. Olesnickim posyła Koryckiego z strony granic jakichsi, życząc sobie tego, aby JM. pp. Tribunalistowie po odprawieniu sądów de medio sui kogo zesłali na uznanie i postanowienie granic, wynalazkiem ich chcąc się i z Królem JM. kontentować.

b) W tymże pisze do inszej jakiś osoby, aby JM-ci do uspokojenia z p. Olesnickim dopomógł. Leop. 25 Iunii.

c) O jakichsi granicach z p. Marcinem Olesnickim do przyjaciela któregoś pisze JM. 25 Iulii [1]) dat. Leop.

[1]) *Data niewątpliwie mylna, ponieważ 1) Zamoyski już 3-go lipca jest w Jaworowie, potem w Zamchu i w Lublinie na radzie Senatu, 2) terminata, z której ten regest zrobiony, pisana była na tejże kartce, co i 11-3 z 25 Iunii, 3) list był tej samej treści co ten z 25 Iunii.*

997. Zamoyski do St. Włodka [1]). *Lwów, 25—30 VI 1584* [2]).

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 16.

Do p. Starosty [1]), aby pojmanych kozaków już nie do Kr. JM-ci, ale do Kamieńca odesłał, a to dla uczynienia sprawiedliwości.

[1]) *Kozaków pojmało wojsko pod naczelnem dowództwem Mikołaja Sieniawskiego, hetmana polnego, oraz Stanisława Włodka, starosty halickiego i kołomyjskiego* (Heidenstein, Rerum *str. 214*).

[2]) *8 VI czausz donosi o dokonanej już egzekucyi* (*nr. 1005*) *na 30-tu kozakach na skutek układów lwowskich Zamoyskiego z czauszem* (Heidenstein *o. c. str. 225*).

998. Zamoyski do Golskiego [1]). *Lwów, 25—30 VI 1584* [2]).

Regesty nr. 125 str. 4 nr. 30.

Instrukcya do Kamieńca, dana JM. p. Gulskiemu strażnikowi polnemu [1]) i rot*mistrzowi* Kr. JM-ci z urodzonym Stanisławem Kompanowskim, sługą JM-ci p. Hetmana, na uczynienie sprawiedliwości z swowolnych ludzi, którzy nad pakta z Turkiem zawarte Tehinię mu zburzyli [2]).

[1]) *Strażnikiem* (*custos finitimus*) *nazywany jest w nr. 774 Golski Stanisław, starosta barski.*

[2]) *Zob. nr. 997 uw. 2.*

999. Szafraniec St. do Zamoyskiego. Pieskowa Skała, 26 VI 1584.

Powtarza rozmowę z Krzysztofem Zborowskim. 5000 zł. odebrał.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 124 nr. 7. Oryginał z podpisem częśc. własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem zwykłym.

M-ciwy panie Kanclerzu.

Z krajów owych nie mam co ku WM. pisać, tylko tego zamilczeć mi się nie zdało, abym WM. oznajmić nie miał, co się tycze panów Zborowskich, do czego pewna mię przyczyna wiedzie, którą niżej WM. wyrozumieć będziesz raczeł. *Z* strony pierwszego bycia ich, o tym pewienem, że już WM. od JM. ks. Thiliczkiego dostatecznie wiedzieć raczysz, gdyż nazajutrz beł u mnie po nich, jakom w tym nie zaniechan od języczka ostrego nieprzyjacielskiego, żeby mi, jako ono mówią, bramika [1]) nie miano przyszyć. Przez pisanie swe prosiełem p. Thiliczkiego, żeby tego przed WM. nie zaniechał wspomnieć, na czym się teraz więcej nie bawię, gdyż przeciwko bystrości języka ludzkiego pewniejszej obrony niemasz, jedno Pan Bóg a sama niewinność.

Teraz we czwartek pan Krzystof zastał mię sam w Milonkach, szychtującego nędzne swe zdrowie rozmaitymi siropy, do czego trafieł się też pan Czerski [2]), sędzia ziemski krakowski, nawiedzając mię, i inych kilka ludzi uczciwych. W rozmowie trafieło się przypomnieć od niektórych, co jest za głos około listu jakiegoś, któryby miał dotykać osoby Pańskiej i R.P-*tej* etc. Tam pan Krzystof powiedział, że mam tę sprawę, iż jeden człek przypominał to, że go J.Kr.M. WM-ci panie Wojewodo dał czcić, i miałeś WM. z J.Kr.M. konferować w tych rzeczach. Ta mowa beła mi przydziwniejszym, gdyż WM. to pomnieć raczysz, kiedy mi WM. ten list przeczcić raczeł za rozkazanim J.Kr.M., a potym z WM. szedłem do Króla JM., że to było zdanie J.Kr.M., gdym prosieł, abym mógł z którym panem Zborowskim w tych rzeczach pomówić, ukazawszy to Królowi JM., czymem ja jest przywiązan do domu Zborowskiego, tam iż J.Kr.M. wolą swą w tym mi opowiedzieć raczeł, abym tego nie okazował, żebym co miał wiedzieć o tym, zachowałem się tak w tym, jako się godzi dobremu człeku, i tak to teraz bezpiecznie pisać mogę prawdziwie, że nie do końca w pamięci mej to jest, co za słowa list ten w sobie zamyka, bo nie chciałem tego sobie zbytniej, niżby trzeba, wbijać w pamięć, czego mi Pan mój pamiętać nie kazał, abo przed kim ukazować, żebym miał wiedzieć o tym. Z tych tedy przyczyn coś mi beła w podziwieniu takowa mowa, jakom już wyszej wspomniał. Ja zarazem nie deliberując tę odpowiedź dałem: „Sprawiaćby mi się tego nikomu nie trzeba, co Pan mój ze mną mówić raczy, abo ja też z Panem swym, ale na to panie Zborowski tak powiedam, żem ja listu tego nie czedł [3]) oczyma swymi, ale co tak od ludzi do uszu z strony jego przychodzi, coś też tu WM.

słyszał, chwalićbych tego nie umiał". Respons jego: „Ja tego sobie życzę, żebym mógł przed Panem swoim wolnie ten list interpretować; dufam Panu Bogu, żeby się to okazało, iż w nim nic takiego niemasz, coby miało być ku uszkodzeniu R-ptej abo ku ubliżeniu jakiemu Majestatu [ge] Króla JM.". Na to się rzekło, nie wdawając się w disputacye prze ty przyczyny, jakom wyszej napisał, iż to jest rzecz podobna, że to WM. sobie u J.Kr.M. możesz otrzymać, jako rzecz słuszna (*s.*) u króla krześciańskiego. Zatym pan Zborowski już z domu mego pojechał. Dla tegoć do WM. to pisanie czynię, że mię temu dziwno, skąd ta mowa panu Zborowskiemu przyszła, bo acz się ja czuję w tym, czego mi powierzeł poczciwy ociec ich [4]), jednak za łaską Pana Boga mego nie jestem tak lekkomyślnym, abym się więcej w tym nie miał poczuwać, com powinien przystojności swej, także J.Kr.M. panu memu, którego iż to rozkazanie beło, abym, wiedząc o tym liście, nic nie wiedział, a tom w tym dosyć wierności mej przeciw J.Kr.M. uczynieł.

Tego też nie chcę zaniechać WM. oznajmić, iż dnia dzisiejszego sługa JM. p. Podskarbiego do mnie przyjechał, który, zgadzając się z pisanim JM., tę mi dał sprawę, że mi pięć tysięcy złotych przywiózł, których anim liczeł, anim widział, tylko pod pieczęciąż jego własną schowaciem je kazał przy nimże samym. Ja J.Kr.M. panu swemu za tak m-ciwą łaskę dziękuję i WM. za tak pilne staranie, ale widzę, że JM. pan Podskarbi ostatek tej sumy odkłada mi do Ś. Michała. To już WM. raczysz baczyć, że się mnie nic nie poprawuje na szczęściu do Ich M-ci p. Podskarbiów, acz ja jednak do końca łasce WM. dufam. A od onego czasu, jako mi to J.Kr.M. z łaski swej pańskiej naznaczyć raczeł, nietylko to już dwoje pożytki precz odeszły, ale, świadek mi tego Pan Bóg (a inaczejli, niech mię o to karze, że świadectwa Jego wzywam), pięćset złotych gotowych na tym szkoduję. Iż WM. w liście swym jednym dotknąć mi tego raczeł, że pan Podskarbi obiecał swymi założyć, piszę do niego, prosząc, aby to uczynieł, żebym to mógł mieć pręcej w ręku swych, a to przeto czynię, abym wżdy mógł mieć ulżenie niejakie głowie swej z strony tych długów swych. Z łaski WM. oczekawam też tego, o com przez ks. Thiliczkiego do WM. pisał. Zatym me uprzejmości z posługa mi do łaski WM. m. m. p. zalecam. Dat. z Pieszkowei Skałj 26 Iunii 1584.

WM. m. m. p. życzliwy przyjaciel i s ł u g a Stanisław Szaffraniecz r ę k ą s w ą ss.

[1]) *Bram* (*bramowanie*), *listwa u szaty*, *szlak*, *lamówka* (Sł. jęz. pol. *warszawski*).
[2]) *Feliks* (Niesiecki).
[3]) *Tak literalnie w oryginale.*
[4]) *Marcin, kasztelan krakowski.*

1000. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Lwów, 30 VI 1584.

Na razie nie ma kogo posłać do Króla.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka 307. Oryginał z podpisem własnoręcznym, śladem pieczątki i adresem: Jaśnie Wielmożnemu panu panu Christophow Radziwilowi, książęciu na Dubingach i Bierży, Kastellanowi Trockiemu, Podkanclerzemu i Hetmanowi Polnemu W. Ks. Lit., Borysowskiemu, Soleckiemu etc. Staroście memu m-ciwemu panu i szwagrowi. *Regest (z terminaty) dat.* 29 VI *w nr. 125 str. 2 nr. 13.*

Jaśnie Wielmożny m-ciwy Panie. Zaleciwszy powolne a uprzejme służby swe WM. m. m. p. etc.

Pacholę WM. m. m. p. zadzierżałem przy sobie kilka dni, oczekiwając i na pacholę swoje Oleszka od dworu i na ks. Tyliczkiego z Krakowskiej ziemie. Oleszko już mi się wrócieł, ks. Tyliczki nie wiem czemu się tak długo w Krakowskiej ziemi zabawieł. Jako WM. raczysz chcieć, poślę w sprawach tych [1]) sekretarza do Kr.JM-ci; ks. Tyliczki nazręczniejszyby był do tego. Na ten czas nie mam żadnego inszego sekretarza przy sobie, jedno JM. p. Wojewodzica Bełskiego, którego mi tu pilna potrzeba, a ks. Piotrowskiego, którego też dla tych tu odpraw żołnierskich i wszelakich innych przypadających potrzebuję. Wszakże jenak jeźli ks. Tyliczki w tych dwu albo trzech dniach nie nadjedzie, tedy nie folgując niczemu innemu, poślę w tych sprawach WM. ks. Piotrowskiego do J.Kr.M-ci, który też wprzód WM. niektóre cirkumstancye tej sprawy odniesie.

Łasce się WM. m. m. p. zalecam. Dat. we Lwowie d. 30 Iunii 1584.

WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Niewątpliwie chodzi o hetmaństwo wileńskie: por. nr. 983 i 1009.*

1001. Zamoyski do któregoś księcia [1]). Lwów, 30 VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 14.

Do któregoś Książęcia. Pochwala JM. chęć jego do rzeczy rycerskich i naucza zaraz, aby bez urzędu, któremu rząd tamten poruczony jest, nie zaczynał nic. Tę jego chęć i ochotę chce Kr. JM-ci oznajmić. 30 Iunii Leop.

[1]) *Może do Prońskiego: zob. nr. 861.*

1002. Zamoyskiego uniwersał do wojska. Jaworów, 3 VII 1584.

Zakazuje wybierać żywność z posiadłości Strusiów.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 5. Brulion z własnoręczną poprawką i nagłówkiem.: uniwersał.

Jan Zamoiski z Zamościa Kanclerz i Hetman Koronny, Główny Krakowski, Malborski, Knyszyński, Miedzyrzecki, Krzeszowski etc. starosta. Wszech wobec i każdego z osobna napominam i rozkazuję, żeby nie brali żywności żadnych w imionach Ich M-ci (Panów Strussow) pana Gerzego i Jakuba Strussow, Brasławskiego i Chmielnickiego starost[1]), ponieważ że też oni chleba rycerskiego zażywają i ustawicznie na służbie Króla JM. i R.Pltej są, i dlatego żaden w imionach Ich M-ci nie ma ukazanej leżej albo przystastwa. Dat. w Jaworowie[2]) d. 3 Iulii 1584.

[1]) *Bracia rodzeni, synowie Stanisława, z których Jerzy był później kasztelanem halickim, starostą bracławskim i winnickim* (Niesiecki).

[2]) *Dziś m-to pow. w Gal. Wsch.; Zamoyski otrzymał starostwo jaworowskie w r. 1580 (t. II nr. d. 3).*

1003. Zamoyski do M. Wiśniowieckiego kaszt. kij.[1]). *około 3 VII 1584*[2]).

Starania robił i nadal gotów jest do usług.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 5. Minuta własnoręczna na dolnej połowie tej samej karty, co i nr. 1002.

M-ciwy panie Kijowski. Zaleciwszy powinne a życzliwe służby swe łasce WM. m. m. pana etc. etc.

W tych sprawach, w którycheś tu WM. sługę swego raczeł do mnie zesłać, tak jakom mógł, służyłem WM. swemu m. panu, i potym w czym (jedno) będę mógł, rad WM. służyć będę. (Proszę abyś) WM. też już na mię być (*s.*) łaskaw proszę, jako na życzliwego przyjaciela i sługę swego. Z tym się łasce WM. m. m. pana.

[1]) *Umarł 5/15 X 1584: zob.* Sprostowania *do nr. 812 uw. 1.*

[2]) *Zob. sygnaturę.*

1004. Zamoyski do St. Reszki. Zamch, 7 VII 1584.

Poleca mu starać się o konfirmacyę Baranowskiego.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 16. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

Reverende Domine, amice honorande.

Contulit Reg. M-tas praeposituram Plocensem, quae morte D-ni Vicecancellarii destituta nunc est [1]), in D-num Albertum Baranovium, Secretarium Regni Maiorem, eundemque ad Episcopatum etiam Praemiliensem S-mo D-no *Nostro* commendavit. Qua in re cum Reg. M-tas magnam quidem ipsius virtutis atque doctrinae, potissimam tamen Reipublicae atque Ecclesiae rationem habuerit, ut negotium id summae sibi curae esse D-tio Vestra patiatur, quosque opus fuerit, diligenter de eo appellet, ego quoque D-tionem Vestram rogo. Praestabit ea in re D-tio Vestra cum Reipublicae atque Ecclesiae utilem operam, tum ea dignitate virum non vulgari beneficio sibi devinxerit, mihi certe gratissimam rem fecerit. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Zamecho Russiae die VII m. Iulii a. D. MDLXXXIIII.

R-dae D-tionis Vestrae amicus Ioan. Zamoiski Cancellarius et generalis Capitaneus sspt.

C e d u ł a.

Constituit Reg. M-tas eiusdem opera maioribus etiam in negotiis uti ac ad Vicecancellariatum quoque eum provehere. Quod cum ante comitia per leges Regni facere non possit, interim de adminiculis iis, quibus tantam dignitatem sustinere possit, cogitandum nihilominus fuit. Hoc ideo autem D-tioni Vestrae significandum existimavi, ut, quid Reg. M-tas in utroque sacerdotio uni conferendo secuta sit, sciret ac, sic ubi res postularet, quale id munus esset quantumque et Reipublicae et Ecclesiae in eo positum, iis, quorum opera utendum D-tioni Vestrae erit, ostenderet.

[1]) *Zob. nr. 987 zwłaszcza uw. 3.*

1005. Mustafa Czausz do Zamoyskiego. Chocim, 8 VII 1584.

Kozaków przy nim ścięto. Działa wydano. Poleca Dzierżka.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 22 nr. 4. Oryginał cały (tekst, podpis i adres) jedną ręką, ze śladem pieczątki i adresem: Ill-mo et Mag. D-no Iohanni Zamoniski *(?)* supremo Cancellario Regni Poloniae D-no Clementissimo.

Ill-me et Mag. D-ne, D-ne clemen*tissime*. Meorum servitiorum propriam, promptam [1]) paratissimamque commen*dationem*.

Ex mandato Mag. Vestrae ego veni ad fines Camenicz civitatis [2]) et 33 Cozaciorum capita abs*c*isa sunt ante me, et erat adhuc unus, quem non voluerunt punire, sed dixerunt officiales esse insontem et se velle significare Vestrae Mag.; et 31 cum parvis et magnis tormenta in manus meas tradiderunt, unum autem magnum et melius tormentum deest: dicunt se non vidisse illud. Illa quae vidi et audivi, omnia secundum veritatem loqui necesse est. Ego autem mea omnia servitia in rationem Vestrae Mag. sicut semper sic etiam deinceps fidelia et promptissima esse curabo et eandem rogo, ut bonum, honestum et fidelissimum hominem Christophorum Dersek [3]) habeat commendatissimum. Vestram Mag. felicissime valere exopto. Dat. in Hotin (*s.*) anno 1584 et die 8 Iulii.

Vestrae Mag. Ciausius Muztaffa.

[1]) *W rkp.* seuitiorum pram ptam.
[2]) *Zob.* Heidenstein, Rerum *str. 225 oraz nr. 997 i 998.*
[3]) *Dzierżek: por. nr. 858, 774.*

1006. Zamoyski do Piasoczyńskiego. Zamość, 12 VII 1584.

W sprawie prywatnej.

Bibl. Ord. hr. Krasińskich w Warszawie. Rkp. nr. 4102 p. t. „Teki Piasoczyńskiego." Odpis ręką Edwarda Rulikowskiego (określił p. Aleksander Jabłonowski). Adres: JM-ci panu Ławrinowi Piassoczyńskiemu [1]) podkomorzemu Bracławskiemu memu łaskawemu panu i przyjacielowi.

Zaleciwszy przyjacielskie służby swe łasce WM.

Raczeł dać J.Kr.M. z łaskiej swej bratu memu panu Uhrowieczkiemu Szmedyn [2]) imienicze tam na Wołyniu, do którego wykupna raczeł też WM-ci naznaczyć jednym między pany Kommissarzmy. Proszę WM-ci, jako pana a przyjaciela swego, abyś WM. raczeł przyłożyć [z] pieczęć do ino*te*scentii i na tę Kommisyą nie omieszkać, co i ja i pan Urowieczki (*!*) WM-ci odsługować zawsze chcemy. Z tym się łasce WM. zalecam. Dan w Zamościu 12 Iulii 1584.

WM. życzliwy przyjaciel służyć gotów J. Zamoiski sspt.

[1]) *Wawrzyniec Piasoczyński (u* Niesieckiego *Piaseczyński); posłował w r. 1602—1603 na Krym (kopiaryusz jego z tego czasu w Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu, Pol. F IV nr. 71; odpisy w Bibl. Ord. Zamoy. i w Bibl. Ord. hr. Krasińskich).*
[2]) *Smidyn, Smiedyno, Smiedyn, wś. królewska w dzis. pow. kowelskim* (Sł. Geogr.).

1007. Piwo z Opolska Piotr do Zamoyskiego. Waręż, 12 VII *1584* [1]).

O wrąb do lasu. Nie wszyscy chcą podlegać jego sądownictwu.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 54. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Wielmożnemu Panu Panu - - Panu Panu mnie m-ciwemu.

Zaleciwszy me służby nanisze do m-ciwej łaski WM. m m. p. etc. Zdrowia i wszego bogosławieństwa *(s.)* od Pana Boga WM. m. m. p. na wiele lat fortunnych wiernie życzę etc. M-ciwy Panie.

Jestem z tego pocieszon, iż o WM. zdrowiu m. m. p. dobrym słyszę, Panie Boże daj to, aby na długie czasy, i radbych był WM-ci m. m. p. zdrowie nawiedził tu w tym kraju, jeno aż (*s.*) złe zdrowie mam, tedy mi tego nie dopuści.

WM. też m. m. pan raczył mi dać list z łaski swej na wrąp (*s.*) puszczy Bełskiej, nic więcej jeno coby poddani leżącą olszynę na opał brali, tudzież też jeśliby jakie małe drzewko na budowanie chłopskie; których ja poddanych, coby jeździli dla drew, tedy nie mam więcej dziesiątka, i to coby jeno drew do piwa warzenia, a to ubóstwo tedy się żywią w swoich gajach, i ja sam tedym nie przywiózł więcej przez te wszytkie lata, jedno dwie forze. Nie trzebaby mi już nic więcej jeno na kuchenkę drzewa, i tego mi pan Podstarości nie dopuszczał urębić. Zeszłoby mi się było i olszowe—i tego, kiedym mówił z panem Podstarościem, tedy mi nie chciał dać bez woli WM. m. m. p. A tak posyłam WM. m. m. p. list ten, który mi był WM. z łaski swej na to wożenia (*s.*) drew mnie i poddanym moim dać raczył. Jeśli to łaska WM-ci będzie, tedy proszę, aby mógł bydź ten list odnowion, jako wola WM. m. m. p. Bo już na ten list pan Podstarości nie chce nic dać, powiedając, iż to już dawno dano.

Jako WM. m. m. p. raczył włożyć na mię ten urząd surrogatorski, tedy jako baczę, iż panowie niektórzy, którzyby nieradzi widzieli sprawiedliwości, tedy nie pozywają; zowią mię inconpetentem (*s.*) iudicem na pozwiech, i od pana Mielieczkiego miałem pozew, któregom nie sądził, bo nie przyszło do tego. Nie wiem, skąd mu przyszło, iż mię był pozwał na ten tribunał i zdał mię był na pierwszy rok, a na wtóry pozew roku atentować nie chciał, i tak to zostało.

A tak proszę o łaskawą i o m-ciwą radę, co mam z tymi pany czynić. Bo się też tego przestrzegam, aby mię ku jakiej szkodzie i trudności nie przywiedli. A z tym i powtóre służby swe nanisze do m-ciwej łaski pilnie zalecam.

Dan z Wareza [2]) we czwartek dnia 12 lipca.

WM-ci mego m-ciwego pana naniszy służebnik
Pyotr Pyvo zopol*ska* Pot. ysor. Bel. [3]) ręką swą sst.

[1]) *List bez daty rocznej, ale napis ręką spisywacza regestów brzmi:* 36. 1584. 12 Iulii. Privata.

[2]) *Miasteczko i wieś w dzis. pow. sokalskim 18 klm. od Bełza* (Sł. Geogr.).

[3]) *Zapewne znaczy: podczaszy (w r. 1575 był cześnikiem:* Akta Gr. i Z. *t. XX str. 29) i surrogator bełski.*

1008. Zamoyski do kard. Guastavillani. Zamch, 13 VII 1584.

W sprawie beneficyów Borukowskiego.

„Teki rzymskie" Ak. Um. w Kr. 30 G. I str. 239. Odpis z Bibl. Chigi L. III 66 f. 81 [1]) *z nagłówkiem jak wyżej i datą:* Zamek Russiae.

Praeposituram Plocensem morte R-mi in Christo Patris D-ni Ioannis Borichovii [2]) Episcopi Praemisliensis eiusdemque Plocensis Praepositi vacantem in R-dum D-num Albertum Baranovium Secretarium huius Regni Maiorem Regia M-tas contulit. Eundem ad episcopatum Praemisliensem S-*mo* D-*no* N*ostro* commendandum existimavit. Utroque beneficio nunc *(?)* hominis virtutem atque doctrinam, qua hactenus in magnis Reipublicae negotiis usa est, ac in maioribus deinceps uti constituit, ornare voluit. Nam *(?)* Reipublicae maximeque Ecclesiae utilitatem secuta est. Cum enim pertineat episcopatus Praemisliensis ad provinciam Russiam minoresque fere proventus habeat, fit, ut neque Ecclesiae, neque senatoriam dignitatem, quam adiunctam habet, sine alio sacerdotio sustinere possit. Quae etsi vel ultro tantum apud S. D. *N.* [V.] valitura minime dubitem, ut commendationi huic Reg. M-tis benigne locum datura sit, humanitate tamen Ill-mae D-*tionis* V*estrae* eiusque erga me benevolentia fretus, ut eadem in re suam quoque autoritatem apud Sanc-tem S*uam* interponeat *(!)* imprimisque id efficiat, ut cum episcopatu Praemisliensi Plocensis praepositura ei conservetur, etiam atque etiam contendere ad ea non dubito. Quod cum Ill-ma D-tio Vestra fecerit, omnino sibi persuadebit neque reipublicae Regni huius, tum praecipue Ecclesiae dignitati rectius se consulere, neque in hominem gratiorem beneficium conferre potuisse, mihi quidem ita gratum fecerit se non mediocriter *będzie zobowiązany. Dołącza mu życzenia* [3]).

[1]) *Podstawą niniejszego wydania jest tylko odpis z „Tek“ krakowskich, który wrócił z Rzymu nieskolacyonowany, ponieważ trzeba byłoby dla tego jednego listu robić specyalne starania o wstęp do Bibl. Chigi.*

[2]) *Winno być Boruchovii albo Borukovii, bo mowa o Borukowskim.*

[3]) *Skrót kopisty; w zakończeniu było niewątpliwie zwykłe pozdrowienie.*

1009. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Zamch, 14 VII 1584

Teraz dopiero posłał w jego sprawie.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka nr. 307. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem zwykłym.

Jaśnie Wielmożny m-ciwy Panie. Zaleciwszy uprzejme służby swe w m-ciwą łaskę WM. mego m. pana i szwagra etc.

Zaszło mię potem trochę trudności prawnych, jako ziemianina, pod sądzenie województwa bełskiego i z strony inych przypadków, dla czego musiałem trochę później, niżem chciał, ks. Piotrowskigo posłać do dworu, używszy do spraw prawnych ks. Tiliczkigo, któremu to ks. Piotrowskimu rozkazałem tam WM. służyć sine ulla exceptione okrom tego, aby JM. panu Marszałkowi Wielkimu nie przeszkadzał, mali się do tego [1]), jak WM. zrozumie z ks. Piotrowskigo. Łasce się WM. zalecam. Z Zamchu 14 Iulii 1584.

WM. swego m-ciwego pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Niewątpliwie mowa o województwie wileńskiem: por. nr. 982 i 983.*

1010. Zamoyski do Albrechta Radziwiłła [1]). Zamch, 15 VII 1584.

Trudności wyjaśni osobiście lub przez zaufanego.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Kopia współczesna z nagłówkiem: List Pana Kanclerzów do mnie przez Janiczewskiego, który własną swą ręką napisał *i adresem:* Do rąk JM. m. m. p. a brata Pana Marszałka Nawyższego W. Ks. L. przynależy z tem drugiem listem. *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 497* [2]).

Jaśnie Wielmożny m. Panie. Służby swe w m-ciwą łaskę WM-ci zaleciwszy etc.

Miałem był ku WM. pisać już, gdy Janiczewski, pacholę WM-ci, ku mnie przybiegł, ale za przypadkiem żałosnem, któregom się wyjeżdżając z Knyszyna nie spodziewał, i potem dla zadzierżenia dłużej nad moje mniemanie w Krakowie, więc za rozkazaniem J. Kr.M. za drogą do Lwowa widzieć się nam już za tem nastąpieniem prędkiem konwokacyi nigdziej nie znajduję, jako w Lublinie, jeśli WM. ceteroquin miałeś tam wolą być. Jeśli nie, tedy przydzie mi confidentem jakiego sługę albo przyjaciela posłać, z którego WM. o tej sprawie i o impedimentach jej zrozumieć będziesz raczył. Łasce się WM. m. m. p. pilnie zalecam. Dan w Zamchu 15 Iulii 1584.

WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski.

[1]) *Nehring wydrukował ten list jako pisany do Mikołaja Radziwiłła, marszałka wielkiego lit., a rękopis oznaczył jako „kopię Marszałka Radziwiłła", niżej zaś wydrukował list rzekomo tegoż Marszałka wielkiego litewskiego Radziwiłła z dn. 27 VII. Obydwa nagłówki są mylne. Adres* do rąk JM. m. m. p. a brata p. Marszałka *etc. oznacza, że pierwszy list posyłał nie Marszałek, a brat jego do niego. Posłał on mianowicie* list pana kanclerzów do mnie *t. j. do brata marszałkowego* przez p. Janiczewskiego *przyniesiony,* który *t. j. list* własną swą ręką napisał *Zamoyski. U dołu karty tą samą ręką dopisano* verte folium, *a na drugiej stronie jest znów tą samą ręką kopia drugiego listu, o którym wyżej. Kopia ta ma podpis* Albr. Radz. *i nagłówek* Mój list do pana Kanclerza, co teraz posyłam. *Nie ulega zatem wątpliwości, że odbiorcą pierwszego a autorem drugiego jest Albrecht Radziwiłł, marszałek dworny litewski, i że on zd. s. własnoręcznie kopiował obydwa listy, aby je przesłać bratu swemu Mikołajowi Krzysztofowi Sierotce, marszałkowi wielkiemu lit.*

[2]) *Gdzie opuszczono w adresie:* Nawisszego W. X. L. przinalezy z tem drugiem listem, *i salutacyę, w w. 2 i 5 wydrukowano mylnie* Janiszewski, *w w. 7* nigdziei *zam.* nigdzei, *w w. 8 opuszczono* confidentem jakiego sluge albo przyaczela, *w w. 9 dano* WMczi *zam.* WMcz, *skrócono zakończenie i podpis.*

1011. Pniewski do Zamoyskiego. Pniatyn, 17 VII 1584.

Skarży się na nadużycia żołnierzy.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 53. Oryginał z podpisem własnoręcznym, nieco uszkodzony i wyblakły ze śladem pieczątki i adresem: JM. m. m. p. JM. p. Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. panu Dobrodziejowi mnie m-ciwemu być ma.

Zaleciwszy nanisze powinne służby swe WM. m. m. p. etc.

Oznajmuję WM. m. m. p., iż w moje Zarudzkie [1]) i do inych folwarków należące naprzedniejsze łąki, gdzie bywało kilkadziesiąt stert, konie puszczone ze wszytkiej roty JM-ci pana Konieczpolskiego [2]) za powodem Raczynskiego porucznika, którzy leżą w Zloczowczyznie, przy

mej granicy we Zborowie [3]) rzekącem miasteczku, i ine niewczasy czynią, poddanem biorą żywność, biją, żną ich zboża etc. Tem się wymawiają, że jem trzeba żywności, a pożywiliby się ich tam tylo dziesięcioro w Złoczowskiem imieniu.

A niebożęta poddani moi [mogi] jeszcze się po Tataroch (*s.*) za mojem tu niemieszkaniem i nie*do*zorem nie poprawili, i do końca je już zniszczą, jeśli prędko nie będzie listu WM-ci m. m. p. do nich i o zapłacenie tego poszkodzenia, bo ten dobry człek, co do nich jeździł, barzo mię zatrwożył, który mię tu dogonieł, i proszę, żeby się WM. m. m. p. nademną i nad temi mojemi ludkami zmiełował a do tego porucznika napisać kazał wedle zdania swego, bo co się mnie dzieje, boję się, aby i brata nie dosięgło, czegoby mi było jeszcze barziej żal, niż siebie, aby ofiarowanie jemu WM. przez mię i swój list miało być próżne. Jeśliby się także kto ważył tego mimo WM. rozkazanie uczynić, czego wiem, iż WM. nie kazał, i nie wątpię, że to inpune (*s.*) nie będzie. Mieli mię bronić, ale mię wojują, z czego się nieprzyjaciel cieszy, co ja WM. m. m. pana baczeniu poruczam. Z tem daj Panie Boże, żebym WM. m. m. pana w dobrym zdrowiu oglądał. Dat. z Pniatyna [4]) 17 Iulii 84 anno.

WM. m. m. Pana powinny i naniszy sługa Pniewski własną.

[1]) *Zarudzie, wś. w dzis. pow. Złoczowskim* (Sł. Geogr.).
[2]) *Aleksander, późn. kasztelan, wojewoda sieradzki (por. t. II i* Niesiecki *str. 195).*
[3]) *M-ko w dzis. pow. złoczowskim* (Sł. Geogr.).
[4]) *Wieś w dzis. pow. przemyślańskim (ibid.).*

1012. Zamoyskiego uniwersał do Wiśniowczan. Zamch, 18 VII 1584.

Wyznaczył Staręskiemu Wiśniowiec na leże.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II t. VI nr. 115. Oryginał gotowy do podpisu, ale przekreślony przez całą długość, niepodpisany i włożony między bruliony, bo na dolnej połowie karty jest nr. 1013.

Jan Zamoiski z Zamościa Kanclerz i Hetman Koronny, Główny Krakowski, Malborski, Knyszyński, Miedzyrzecki, Krzeszowski etc. starosta.

Oznajmuję komu to wiedzieć należy, iż dogadzając R.Pltej potrzebie i też rozkazaniu Kr. JM., aby ludzie żołnierscy bliżej ukrainej [gin] leżeli, naznaczyłem na leżą rocie JM-ci pana Stefana Staręskiego (*s.*) [1]) rotmistrza Kr. JM-ci Wiśniowiec krom części JM. pana Kijowskiego. A tak

napominam i z urzędu swego rozkazuję, abyście WM., wiedząc o tym, że za rozkazaniem moim ta rota tam leżeć ma, temu się nie przeciewieli, owszem żywność słuszną wedle dawnego zwyczaju i ustawy jej dawali. Dat. w Zamchu d. 18 Iulii 1584.

[1]) *Rotmistrz pod Pskowem* (*t. II*).

1013. Zamoyski do Ząbkowskiego. *około 18 VII 1584* [1]).

O gospody podczas rady senatu.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II t. VI nr. 116. Minuta własnoręczna na pozostałej części karty n-ru 1012.

Panie mieły Ząbkowski.

Posełam Piotrowskiego przed sobą do Lublina. Rozkazałem mu, aby się około tych tam gospód z WM-cią porozumiał. Proszę daj mu WM. we wszystkim wiarę i, w czymkolwiek tam WM. będzie używał, bądź mu WM. przychylnym. Z tym WM. P. Bogu po*uczam.*

[1]) *Por. sygnaturę oraz tekst, w którym mowa oczywiście o przygotowaniach na zjazd rady senatu* (Heidenstein, Rerum *str. 226b*).

1014. Zamoyski do Grabowieckiego. *około 18 VII 1584* [1]).

O gospody w Lublinie.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II t. VI nr. 116. Minuta własnoręczna wraz z nr. 1013 na pozostałej części karty n-ru 1012/3 przy numeracyi nieoddzielona od n-ru 1013.

Grabowieczki [2]).

Nie tak, jako beła potrzeba i jakom ja chciał, sprawiliście około tych tam gospód. Posełam tam Piotrowskiego dla tego. A tak coćkolwiek imieniem [gi] moim [mogim] powie, to czyń i o wszystkim porozumiewaj się z nim. Z tym cię P. Bogu.

[1]) *Por. nr. 1013 uw. 1.*

[2]) *Mikołaj, jeden z zarządców dóbr Zamoyskiego* (*Zamoisciana*).

1015. Tyczyn Jerzy do Zamoyskiego. Rzym, 21 VII 1584.

Andrzej Batory, jaknajlepiej tu widziany, wraca do kraju; wraz z nim Smiglecki.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 14 nr. 6. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem: Ill-mo D-no et benefactori meo colen-mo D-no Ioanni Zamoiski supremo exercituum in Polonia Duci *etc. Dopisek własnor.:* cito.

Ill-me D-ne, D-ne et benefactor perpetuo colendissime. Modlitwy i służby moje naniższe do łaski WM. m. m. p. pokornie zaleciwszy.

Dawam WM. p. m. m. znać, iż JM. Ill-mus D-nus Cardinalis Battorius affinis WM. wszelakiem staraniem do tego się przykłada, żeby Ser-mi Regis nostri mandata exequeretur a coprędzej stąd do Polski się JM. wybrać mógł, i tak statuit, iż die 26 mensis praesentis z Rzymu do Polski wybrać się ma wolą, i już według obyczaju starego JM-ć Ill-mos Cardinales et Oratores Principum omnes nawiedził, a w przyszły poniedziałek to jest die Lunae 23 mensis huius ma być concistorium (*s.*) secretum, na którem JM. residuum caeremoniarum suarum według consuetudinem antiquam odprawi.

Sanctissimus D-*nus* noster przedsię pergit to pokazować, iż Suam D-tionem Ill-mam, jako z przodku począł, vere paterno prosequitur amore, co ludziom narodów obcych jest w podziwieniu wielkiem, abowiem z Neapolim piszą, iż wiele Hispanów temu maxime admirantur, iż JM. sam telko i extra tempora consueta był creatus S. R. P. (*s.*) Cardinalis z tak wielką kontentacyą i allegrecą [czą] et applausu omnium etiam exterarum nationum, co rarissime evenire in hac aula est solitum, in qua ludzie rozmaitych humorów się najdują.

Nicolaus Leopoliensis alumnus WM. [1]) jeszcze tu jest. Chciał omnino, niźli stąd do Polski się wybrał, zostać kapłanem, etiamsi nondum vigesimum et quartum suae aetatis complevit annum, a tak cum Ill-mo D-no Cardinali Battorio zostawszy kapłanem, wraca się do Polski. Obawam (*s.*) się zaprawdę, aby i on jako brat jego Martinus [1]) jezuitą nie został, i dla tego perplacet mihi, iż stąd do WM. pana swojego jedzie.

Wielkie tu karce [carcze] Ill-mi Cardinales JM. ks. Kardinałowi naszemu na tem rozjeznem czynią, a ipse S-mus D-*nus* noster nawięcej, z czego Panie Boże racz być pochwalon.

Moje rzeczy i sam siebie do łaski WM. p. m. m. pokornie zalecam. Romae, die XXI mensis Iulii anno Domini 1584.

Ill-mae Cels. Vestrae servus humillimus Georgius Ticinius [2]).

[1]) *Mikołaj Śmiglecki, brat Marcina (t. II nr. 528 uw. 1).*
[2]) *Zob. nr. 784 uw. 4.*

1016. Zamoyski do St. Reszki. Zamch, 22 VII 1584.

Tłómaczy, dlaczego Król chce koadyutoryi warmińskiej dla Andrzeja Batorego. O pieniądze postara się.

Bibl. Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 17. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

R-de D-ne, amice honorande.

Ego ab aliquot iam septimanis in Russia Zamechi sum. Eo haud ita dudum uxor etiam mea ex Podlasia ad me venit. Uterque optime valemus. Ill-mum item D-num Andream et D-tionem Vestram valere gaudeo.

Quod de coadiutoria Varmiensi ad me scribit, potui perspicere ex eo litteras Reg. M-tis, quibus ut non prius, quam sub ipsum discessum Ill-mi D-ni Andreae negotium tentaretur, mandabat, serius ad D-tiones Vestras pervenisse. Ego enim iam manus admotas ei intelligo. Quod autem frequenter cum a Cardinalibus ipsis, tum aliis quaeri ex se D-tio Vestra ostendit, qui fiat (*!*) cum mortuo Episcopo Reg. M-tas suo iure nominare eum episcopum possit, cur nunc potius vivo eo coadiutorem velit, aut, si coadiutoria ei placeat, cur non de Cracoviensi potius laboret, ad id non est quidem responsum male a D-tione Vestra, sunt enim loca vicina non plane pura ab haereticis, sed habuit tamen causas Reg. M-tas alias etiam potiores. Nam cum ad ecclesiasticam vitam animum eum applicare vellet, simul de eo omnino prospiciendum putabat, ne in incertum statum eam susciperet, sed una cum ipso genere vitae conditionem etiam certam haberet, in qua pro generis ac familiae suae dignitate vivere olim posset, nullum autem ab initio hoc episcopatu accommodatiorem ad id futurum iudicavit, quod etsi is loco atque proventibus ceteris quibusdam Regni episcopatibus inferior sit, urbium tamen frequentia atque cultu, iurisdictione atque autoritate in subiectam nobilitatem reliquis omnibus facile superior sit, tum vero, cum ante tanquam peculiaris quidam principatus fuisset, suis quibusdam legibus, inter quas haec etiam est, ut in electione episcoporum praecipua proximorum Regis agnatorum ratio haberetur, ad Regnum accesserit, ita ut in eo Ill-mo D-no Andreae conferendo utrunque consecuturum se videret, ut et dignitati eius in praesentia satis prospiceret, idque legibus non modo permittentibus, sed eam ipsam viam

quodammodo monstrantibus, faceret ac simul ipsa eam moderationem adhiberet, ut in summa fortuna non summum tamen statim locum suis peteret.

Scripseram antea ad Ill-mum D-num Andream de duobus millibus aureorum, quae Reg. M-tas in viaticum summissura illi esset. Nunc postquam de novo sumptu in aulaea atque domus conductionem ex D-tionis Vestrae litteris intelligo, de novo subsidio apud Reg. M-tem laborare non desistam. Quid effecero, quamprimum D-tiones Vestrae scient.

De Samuele Zborovio supplicio affecto, de quo rumores aliquos ad D-tiones Vestras pervenire arbitror, in meis ad Ill-mum D-num Andream scripsi. D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Zamecho Russiae *etc.*

R-dae D-tionis Vestrae amicus Ioan. Zamoiski Cancel. et generalis Capitaneus sspt.

1017. Karnkowski arcyb. do Zamoyskiego. Łowicz, 22 VII 1584.

W sprawie p. Konarskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 37. Oryginał z podpisem własnoręcznym, ze śladem pieczątki i adresem: Ill. et Mag. D-no D-no Ioanni Zamoiski R. P. Cancellario et exercituum Duci, Cracoviensi *etc.* Capitaneo, D-no et amico obser-mo.

JW-ny, m-ciwy p. Kanclerzu. Chęć i powolność moję przyjacielską WM-ci pilnie zalecam etc.

W sprawie p. Konarskiego, którą mi WM. zalecać raczysz, rozkazałem to uczynić, co wedle prawa duchownego post oblatam praesentationem proximum być ma, to jest kridę [Cridę] wydać contra sua interesse putantes. Jeśliże na roku impedimentu od kogo ex adverso mieć nie będzie, stanie się wolej WM-ci dosyć, że institucyą weźmie. Wszakże iż przy institucyej ma być, wedle ustaw Concilii Tridentini, catholicae fidei professio, która personaliter musi być odprawowana, a nie przez plenipotenta, tedy potrzeba będzie samemu p. Konarskiemu dla tej przyczyny pro termino przyjachać. Z tym się łasce i przyjaźni WM. pilnie zalecam. Z Łowicza 22 Iulii 1584 [1]).

WM. przyjaciel i sługa Stanisław Karnkowski Arcybiskup Gniesnien. ręką swą sst.

[1]) *Ręka ta kreskuje* a *otwarte.*

1018. Radziwiłł Albrycht do Zamoyskiego. Kowno, 27 VII 1584.

Na konwokacyi będzie. Spostrzega zmianę w usposobieniu Zamoyskiego ku sobie.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Kopia współczesna z nagłówkiem: Mój list do Pana Kanclerza, co teraz posyłam. *Druk.* Nehring [1]), Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 497* [2]).

Wielmożny a mój m-ciwy panie a szwagrze.

Iż tam w niektórych potrzebiech swych posyłam chłopca swego na Ruś, tedym mu umyślnie kazał do WM-ci m. m. pana zstąpić, aby służby me zalecił i ten list mój oddał, którem też nic inszego nie piszę, jedno zdrowie WM. m. m. pana nawiedzam a przytem służby me offiaruję. Z strony tej rzeczy, którąem był zaczął, jakom wyrozumiał z tego listu, który mi od WM. m. m. p. przez chłopca mego Janiczewskiego posłany był, że WM. chcesz kogo do mnie w tem posłać, ale nie trzeba WM. m. m. p. tej prace sobie zadawać, gdyż ja na tą konwokacyą przy J.Kr.M. za pomocą Bożą przyjadę, gdzie też tuszę, że WM. m. m. p. będziesz tam raczył być, a tam, jako wola naprzód Boża a potem WM. będzie, respons mi na to dasz. Acz do tych czasów nadziewałem się responsu dobrego, gdyżem temu wierzył i przysiągł bych był za to, że w tej sprawie impedimentu żadnego nie miało być, ale widzę, że mnie moja nadzieja poczyna mylić, wszakże fiat voluntas Eius. Jemu to samemu polecam, niechaj ten WM-ci m. m. p. natchnie ku temu, coby było z lepszem obojgu nas. To jedno wiem, że chociam nie tak blisko jest WM., jako kto inszy, jednak zszedłbych się podobno i tak potężnie i tak rychło do posług WM-ci, jako i kto inszy, jakoż sam to widzę dobrze, żeś to WM. i sam pierwej raczył był obaczyć, starając się o powinowactwo nasze, i potem znowu mając mnie samego do tego, żebych się był magis stretto jakiemkolwiek obyczajem z WM. m. m. p. spowinowacił; jeśli teraz insze wiatry uderzyli i insza myśl WM. napadła, to nie wiem. To co wola Boża a WM. jest, fiat iam, ad utrumque paratus, co mi WM. będziesz raczył rozkazać. A zatem się miłościwej a owej dawnej łasce WM. m. m. p. pilnie zalecam. Z Kowna 27 Iulii 1584.

[1]) *Zob. nr. 1010 uw. 1, gdzie wyjaśniono, że list ten Nehring mylnie oznaczył, jako pisany przez marszałka wielkiego. Tamże zob. i opis rękopisu.*

[2]) *Gdzie oprócz tego na str. 498 w w. 6 wydrukowano mylnie* Janiszewskiego, *w w. 8 zam.* też *winno być* tei, *w w. 9 zam.* gdi *w. b.* gdze, *w w. 9/10 zam.* będzie *w. b.* będzesz, *w w. 11 zam.* dacz *w. b.* dasz, *w w. 20 zam.* pirwey *w. b.* pierwei, *w w. 21 zam.*

znając (?) *w. b.* mając mnie, *w w. 24 zam.* zpowinowacz (sic) *w. b.* zpowinowacził, *w w. 27 zam.* miloszczi *w. b.* miloszczciwey, *i opuszczono podpis.*

1019. Żółkiewski St. do Zamoyskiego. Kałusz, 30 VII 1584.

Stara się o konie. Szlachta tutejsza pochwala ścięcie Zborowskiego.

Bibl. Ord. hr. Krasińskich. Rkp. nr. 4018 p. t. Pisma publiczne w. XVI (1570—1589) *nr. 68. Oryginał własnoręczny w kilku miejscach uszkodzony ze śladem pieczątki i adresem:* JW-mu a mnie m-ciwemu panu panu i dobrodziejowi JM. p. Kanclerzowi i Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu etc. etc. *Receptum:* W Zamchu 3 Augusti 1584.

Jaśnie Wielmożny, m-ciwy panie.

Oznajmuję WM. m. m. p., iż mi pan Gulski [1]) dał znać, że *woźniki* [2]) od pana Starosty Barskiego [1]) nie mogą być, bo powieda, iż je na księdza Kardinała [3]) chowa, któremu już o nich oznajmił; dokłada tego, jeśli ksiądz Kardinał nie będzie ich potrzebował, że je chce WM. m. m. panu odesłać. Przepytywałem się z pilnością o drugich, coby się mogły zejść do wozu WM., ale nigdziej ich nie czuję. Powiedają mi u Balcera Lessniowskiego o wilczatych jakicheś koni i chwalą je, żeby miały być rosłe i cudne. Posyłam do niego służkę, co się na tem zna; jeśliby się zeszły, tedy ich każę targować i zapłacić. Są też snaść [znascz] w Przemyskiej ziemi woźniki jakieś nieżadne [niezadne] białe u Tarła Hławicza [4])—wszak niedaleko: mógłby się albo pan Napierkowski przejeździć, albo do JM-ci p. Starosty Stężyckiego pisać, tedy on tam pobliżu będąc może się jem przypatrzyć. Jam tu dopiero wczora przyjachał: JM. pan Ociec zabawił mię a barzo niepotrzebnie. Zastałem tu znamienite pustki a na Łączynskiego wielki poddanych skwierk. Nie zmieszkam tu jedno przez jutro, wyjadę we środę [szrodę], a będę się spieszył, żebym co najrychlej do WM. m. m. p. przybeł. Proszę WM. m. m. p. ..lli .o nań *teraz* (?) żebym mógł *wie*dzieć, zarazemli z Lublina do Krakowa WM. m. m. p. będziesz raczył jachać, bo jednak do Krakowa inaczej się trzeba sposobić, niźli do Lublina, a radbym wczas o tem wiedział, żebym beł gotowszem etc.

Tu w tych krajach wszytko cicho, nie słychać żeby miał kto w czem obloqui, i owszem, jako mam wiadomość, we Lwowie na tych przeszłych roczech in coetu przy wielkiej frekwencyi chwalili postępek WM. przeciw Zborowskiemu, życząc żeby z drugiemi toż się działo, bo powiedali, jeśli będzie secus, tedy po prawie nic etc. Z też (*s.*) służby swe wieczne

zalecam w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. Dat. w Kałuszy 30 Iulii 1584.

WM. m. m. p. najniszy i wieczny sługa Stanisław Żołkiewski sspt.

[1]) *Stanisław Golski, strażnik koronny, custos finitimus, w nr. 774 uw. 5 mylnie zidentyfikowany ze starostą barskim, Mikołajem Buczackim* (*zob.* Sprostowania *i* Uzupełnienia).

[2]) *Miejsce zniszczone; na ten wyraz wskazuje ciąg dalszy, a potwierdzają pozostałe dwie kropki od* i *i laska od* k.

[3]) *Andrzeja Batorego?*

[4]) *W rękopisie* T *dość wyraźne,* ła *zupełnie wyraźne i całe, natomiast domysł co do środkowych liter potwierdzają, a właściwie tylko nie przeczą mu górne ich zakończenia. Że domysł ten jest trafny, świadczy jednak* Niesiecki, *który powiada, że Mikołaja Tarłę chorążego przemyskiego zwano* Hława *i że miał on synów* (*str. 12*).

1020. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Lublin, 24 VIII 1584.

W sprawie Konopackiego.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv B2. Oryginał z podpisem własnoręcznym zwykłym. Nota: Pr. (?) 14 X 84 Kunigsbergse.

Illustrissimo Principi *etc.*

Ostendit mihi G-sus Matthias a Conopacz S. Reg. M-tis Secretarius [1]) vehementer sibi opus esse instrumento villae Grunau in Culmensi terra agro autem Schoenenscensi sitae, cuius exemplum cum in chartophylacio Ill-mae Cels. Vestrae exstare arbitretur, facil/ime quidem Ill-mae Cels. Vestrae humanitate, facilius tamen mea etiam commendatione adiutum obtinere id se posse confidit. Non dubito, quod ego multo in maioribus rebus libenter facturus sim, Ill-mam Cels. Vestram in re tam exigua non invitam pro sua erga me benevolentia facturam, ut plurimum meam commendationem valuisse apud se ostendat. Ill-mae Cels. Vestrae omnia fausta ac felicia a Deo precor. Lublino *etc.*

[1]) *Maciej Konopacki* (*Konopatski*) *z Konopatu był podkomorzym chełmińskim, starostą grudziąskim, potem wojewodą chełmińskim, wreszcie biskupem chełmińskim* (Niesiecki).

1021. Zamoyski do Jerzego Fryderyka pruskiego. Zamość, 4 IX 1584.

O wydanie chłopów, zbiegłych do Księstwa.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefarchiv B2. Oryginał z podpisem własno-

ręcznym zwykłym. Nota: Soldaw [1]) 16 IX 84. Ist darauf an den Grosz Canzler geschrieben 14 *(!)* Sept. 84 auch Paul Matzen *(!)* und Jan Barlinski zu Andreas Kossinsken ein offener Brief gegeben [2]).

Illustrissimo Principi *etc.*

Ostendit mihi G-sus Alexander Kosinski familiaris meus ex bonis suis et fratris sui Andreae magna et parva Kosiniecz [3]), Ducatui Ill-mae Cels. Vestrae vicinis, colonos quosdam suos et fratris in ditionem Ill-mae Cels. Vestrae transfugisse; in quibus recipiendis cum, ut mea commendatione apud Ill-mam Cels. Vestram se iuvarem, a me peteret, non existimabam quidem necessariam eam illi esse, quod vel sua sponte pactis, quae ea de re sunt, et aequitati ipsi Ill-mam Cels. Vestram minime defuturam certo scio. Quia tamen ille hisce litteris meis eo facilius id se consecuturum confidebat, gratissimum mihi Ill-ma Cels. Vestra faciet, si hanc eius de mea intercessione hac opinionem humanitate sua confirmarit, quodque aequitatis causa ultro tributura ei erat, id huius meae commendationis causa eo promptius benigniusque ei tribuerit. Quod reliquum est *etc.*

[1]) *Soldau=Działdowo, m-to w dzis. pow. niborskim w Prusach Wschodnich* (Sł. Geogr.).
[2]) *Z kartki katalogowej wydawnictwa.*
[3]) Sł. Geogr. *zna Kosiniec w pow. borysowskim.*

1022. Radziwiłł Albrycht do Zamoyskiego. Czarnawczyce, 5 IX 1584.

O kasztelanii trockiej i innych wakansach. O ożenieniu się swojem. Zapewnia o swojem oddaniu.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 109 nr. 7. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem inną ręką: JM. memu m-ciwemu Panu Panu *etc.* memu M-ciwemu Panu należy. *Receptum:* List od p. Marszałka Nadwornego Lit. oddany w Zamościu d. 8 Septembris 1584.

W-ny a mój m-ciwy Panie a Dobrodzieju.

Onegdajszego dnia w Brześciu powiedział mi JM. p. Wileński [1]), że już województwo [2]) Wileńskie panu Trockiemu oddano, i list mu kazano pisać; tenże mi powiedział zaś, że kasztelanii Trockiej pan Miński dla podskarbstwa przyjąć nie chce, o czem ja słysząc, umyślnie posyłam tego chłopca mego, bojąc się, żeby nas zasię znowu kto nie uprzedził, jako pierwej, abyś WM. z łaski swej, możeli być, u J.Kr.M. o zjednał na brata mego JM. pana Marszałka, sin minus, ja to łasce WM. m. m. p.

polecam, że jeśli się jaka insza tak dobra albo lepsza okkazya trafi, nie będziesz nas raczył przepomnieć, bocieśmy leniwi; drudzy ledwie z kogo dusza, a oni już, wie ich dyabeł przez kogo, jedno Króla zarazem proszą. My do nikogo inszego nie mamy się uciekać, jedno do WM. naszego m-ciwego pana, na którego łasce nam nic nie schodzi; cóż potem, kiedy zawżdy omieszkamy, jakoż i o marszałkostwo wielkie boję się, że nim je brat spuści, już je kto przedemną u J.Kr.M. uprosi, w czem jakaby mi się krzywda działa, sam WM. m. m. p. snadnie raczysz baczyć. Wszakże jam nie łakomy, chybili mię, to ukażę ja, że i ja na swem kontent i bez urzędów będę mógł bydź. Sed de hoc satis. Ja wedle obietnicy WM. m. m. p. m-ciwej obietnicy (*S.*) na kożdą godzinę, jako żydowie Mesyasza, nie z mniejszą radością oczekiwam, gdyż i w Bogu i w WM. m. m. p. hanc firmam opinionem mam, że mnie do posług swych się garniącego odrzucić nie będziesz raczył, gdyż wiem, że zinąd dalibóg żadna insza trudność nie będzie, kiedy wola WM. m. m. p. do tego przystąpi, a iż do wol- WM. żadne insze impedimentum nie jest, jedno ta nasza distantia vicinitatis, które impedimentum zniesie się, jakom sam ustnie powiedział, kiedy mnie nie ciężko będzie by na kożdą godzinę do posług WM. m. m. p. przybyć, albo też i tam gdzie blisko mieszkać, o co mi trudno nie będzie, kiedy sam będę chciał. Jakoż WM. m. m. p. upewniam, że te impedimentum żadne nie jest, bom się ja, nimem tę imprezę [imprese] zaczął, dobrze na wszystko rozmyślił, abych był widział, że temu sprostać nie mogę, nie zaczął bych był tego przedsię, gdyż do tak prętkiego ożenienia [3]) nie przymusili mię ani lata, ani ubóstwo, ani penuria żon, bo to z łaski Bożej dom nasz Radziwiłowski ma, że nam nietrudno i w cudzych krajach a w zacnych też domiech o żonę, a jeszcze podowno z niemałem staraniem rodziców. Ale iż żadna rzecz z tych mię do tego nie przyciągnęła, jedno żebych in toto służby me i familii moi w dom WM. oddał i poprzysiągł, nie wątpię, że mnie per fore ciśniącego [cisniącego] od posłużb swych nie będziesz raczył odepchnąć, a ja offerty czynić nie umiem, ale dalibóg WM. m. m. p. ex effectu poznać będziesz raczył, co ze mnie za sługę będziesz miał. Co ja wszystko lepszemu baczeniu i m-ciwej łasce WM. m. m. p. poruczam, której iterum atque iterum pilnie się zalecam, prosząc Pana Boga, żebych rychło cum bona nova WM. m. m. p. dobrze zdrowego oglądać mógł. Z Czarnawczyc [4]) 5 Septembris 1584.

WM. m. m. p. najniższy szwager i sługa Albricht Radziwił.

[1]) *Wołowicz Eustachy* (Wolff, Senatorowie), *zarazem kanclerz, któremu „list kazano pisać“ na województwo wileńskie dla Krzysztofa Radziwiłła z linii Birżańskiej po śmierci ojca*

jego, wojewody wileńskiego i hetmana wielkiego Mikołaja Rudego, pominąwszy starania pana Marszałka, to jest Mikołaja Radziwiłła z linii Nieświeskiej, brata autora niniejszego listu. „Spuszczonej" przez Krzysztofa kasztelanii trockiej nie chciał przyjąć Hlebowicz, kasztelan mińsk, zarazem podskarbi, ze względu na ten swój urząd; dlatego pisze o nią Albrecht dla brata, ewentualnie dla siebie.

[2]) *W rkp.* woiewoctwo, *niżej* pockarbstwa, wszagze, do posluk *i* do poslug.

[3]) *Ożenił się z Anną Kettlerówną, według* Kotłubaja *o. c. w r. 1585 (s.) w Mitawie.*

[4]) *Czarnawczyce v. Czernawczyce v. Czerniawczyce, m-ko w dzis. pow. brzeskim gub. grodzieńskiej* (Sł. Geogr.).

1023. Zamoyski do Jerzego Radziwiłła bisk. wil. Zamość, 17 IX 1584.

W sprawie Koppiusa.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z podpisem własnoręcznym i adresem: Ill-mo et R-mo D-no D-no Georgio Radiwił in Olika et Niesviesz Duci S. R. E. Cardinali perpetuo administratori Episcopatus Vilnensis etc. etc. D-no affini obser-mo. *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 498* [1]).

Ill-me *etc.* Zaleciwszy *etc.*

Jacobus Koppius[2]) singulari est probitate ac fide et imprimis industrius, quas ob res cum et Reg. M-*ti* alicui usui in ea provincia illum esse posse confidam et ego vehementer ei cupiam, Ill-mae D-*tioni* Vestrae etiam atque etiam commendare eum non dubito. Petit notariatum in ea provincia Vendensem, qui tamen an collatus iam sit, nescio; si integra adhuc res esset, dignus certe homo et eo munere et beneficio Ill. D-*tionis* Vestrae esset, si Ill. D-tio Vestra, ut ipse eligeretur, auctoritate sua efficeret. Ego, ut in hac incertitudine nihil certi pro eo petere possum, ita hominem totum Ill-mae D-*tioni* Vestrae trado neque dubito confirmare, sive notariatu, sive alio eum honestarit, aut quacunque re alia eum iuverit, cum in hominem gratissimum id eam collaturam, tum me quoque plurimum hoc nomine Ill-mae D-*tioni* Vestrae debiturum. Quod reliquum est, Ill-mae D-tioni Vestrae officia mea commendo eique fausta ac felicia omnia a Deo Optimo Maximo precor. Zamoscio, die 17 mensis Septembris anno Domini 1584.

Ill. R-mae et (*s.*) D-tionis Vestrae affinis et servitor Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Gdzie opuszczono adres, skrócono wstęp (taki jak w nr. 947) i zakończenie, i w w. 10 opuszczono* notariatu sive *(por. uwagę wydawcy).*

[2]) *Zob. nr. 727 uw. 1.*

1024. Zamoyski do Sokołowskiego. Zamość, 20 IX 1584.

O dom na czas sejmu.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 41. Kopiaryusz współczesny (do k. 80 wyłącznie korespondencya Stanisława Sokołowskiego [1]*, kanonika krakowskiego) k. 41.*

Ioannes Zamoyski Exercituum Dux Cancellarius Regni Stan*islao* Socol*ovio* S. P. R-de D-ne, amice charissime.

Aczem przedtym ku WM. pisał, żądając, abyś mi WM. domu swego w Warschawie przez sejm użyczyć raczył, jednak iż w tym odpisu jeszcze od WM. nie mam, tedy tym teraźniejszym pisaniem powtarzam, prosząc, abyś to WM. uczynić raczył. Ja też wszelaką uczynnością swą będę to gotów WM. zadziaływać. Z tym daj Panie Boże WM. wszytko dobre. Dat *etc.*

WM. powolny przyjaciel i służyć gotów Ioan. Zamoyski.

[1]) *Spowiednik i kaznodzieja królewski, autor dzieł przeciwko heretykom.*

1025. Jabłoński do Zamoyskiego. Bełz, 21 IX 1584.

Jeden z sąsiadów szlachty nastaje na jego życie. Prosi o pomoc dla ofiary zatargu.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 35. Oryginał z podpisem i dopiskiem własnoręcznym, śladem pieczątki i adresem: Memu M-ciwemu Panu Panu Kanclerzowi i Hetmanowi Najwyższemu Koronnemu etc. etc. etc.

M-ciwy Panie.

Raczyłeś mi WM. mój m-ciwy pan rozkazać, abym się tu z sąsiady skromnie zachował, zwłaszcza z strony różnic, które są między gruntem Kr.JM-ci starostwa WM-ci a gruntem panów szlachty obywatelów tu tego kraju. Za czym ja tak się zachowuję, lecz iż pan Miękiczki w poniedziałek przeszły, zbiwszy dwie wsi swe, kazał zastąpić na drodze, która idzie z Bełza do Chronowa. Jako mam sprawę od pana Marcina Kiniczkiego podwojewodzego bełskiego, na mię to był uczynił, że mię zabić rozkazał. Potym żem ja tamtędy na ten czas nie jechał, bom co inszego czynić musiał, a tyżem tam już był robotę rozkazał, trafiło się tamtą drogą jachać niejakiemu Kalinskiemu, który za pana Lipskiego był

urzędnikiem w Chronowie, i choć się był tamten folwark od pana Lipskiego odebrał, przedsię ten Kalinski pilnował tam, pókibym się nie opatrzył, i na ten czas jeszczem go był stamtąd nie ruszył, kiedy chłopi Domaszowscy podeptali byli coś zboża panu Miękiczkiemu, które był na ich własnych grunciech posiał, o czymem WM-ci dał zaraz był znać, że to uczynili. Teraz nie mając już tam służby, mieszkawszy coś we wsi pana Kiniczkiego, czego mu był pan Kiniczki pozwolił, gdy jachał tą drogą, zabili go ci chłopi pana Miękiczkiego, jako o tym ludzie tu głosem mówią, że z własnego rozkazania pana swego, ale żeby to snać na mię uczynić miano. W czym iż chudzina żona nieboszczykowska jedzie do WM-ci swego m-ciwego pana, proszę pokornie WM-ci swego m-ciwego pana, żeby mogła odnieść m-ciwą radę i pomoc. Bo zatym i my służąc sam WM-ci nie możemy być bezpieczni. Dan z Bełza 21 Septembris anno Domini 1584.

I o tym mam sprawę, że jeszcze trzech chłopów WM-ci Domaszowskich zabić tenże p. Miękiczki chłopom swym rozkazał, i w tej mierze o naukę proszę. WM-ci mego m-ciwego pana naniższy sługa Andr. Jablonski.

1026. Jerzy Fryderyk pruski do Zamoyskiego.

Działdowo [1]), 27/17 IX 1584.

Chłopów wydać rozkazał. Ukarze malkontentów. Prosi o kupno koni.

Arch. państw. w Królewcu. Herzogl. Briefwechsel. Konzepte B2. Nota: An den h Gross Cantzler per Paulum Garlinski den 17 Septembris a. 84.

Ill. D-ne, amice nobis perchare.

Reddidit nobis Ill-tis Vestrae familiaris Nobilis Paulus Garlinsky litteras eiusdem, in quibus Ill-tas Vestra pro G-so Alexandro Kozinsky [2]) eiusque fratre de restituendis subditis quibusdam transfugis in hoc Ducatu nostro latitantibus intercedit. Quod cum nemini iusto tempore et secundum pacta flagitanti negare soleamus, dicto etiam Paulo Garlinsky litteras nostras patentes ad singulos et universos Capitaneos et Officiarios nostros libenter dedimus, ut, ubicunque transfugae isti deprehensi fuerent, legitime restituantur.

Cum autem idem Garlinsky se propediem ad Ill-tem Vestram reversurum praetenderet, noluimus eum sine nostris ad Ill-tem Vestram litteris

redire. Neque enim quicquam nobis gratius est, quam pro necessitudine et amore nostro crebrius cum Ill-te Vestra per litteras conferre et de salute atque incolumitate eiusdem, de qua hoc rerum statu saepe solliciti sumus, laeta quaeque cognoscere. Pergratum itaque nobis Ill-tas Vestra fecerit, si idoneam ad nos scribendi occasionem nullam non praetermittat.

Nos quidem Dei beneficio cum Ill. Coniuge [3]) nostra valemus, sed quae nos molestiae propter quorundam turbulentorum atque etiam perfidorum subditorum nostrorum proterviam etiam num exerceant, Ill-ti Vestrae minime obscurum est; quibus nisi autoritate S. Reg. M-tis, quam saepius iam requirimus, aliquando prospiciatur, neminem nobis succensurum aut iure nos reprehensurum arbitramur, si iure nostro et digna in eiusmodi obstinatos turbatores animadversione utamur. Sed confidimus S. Reg. M-tis aequitati et erga nos propensioni, tum etiam Ill-tis Vestrae amori et de salute nostra curae.

Atque haec hoc tempore Ill-ti Vestrae perscribenda duximus, quibus pro nostra erga Ill-tem Vestram fiducia id addere in mentem venit: cum non ignoramus in iis partibus, ubi Ill-tas Vestra nunc commoratur, generosos equos nasci, Ill-tem Vestram amanter rogamus, ut par equorum castratorum, quos valachos vocant, qui robusto sint corpore, non altis robustis tamen cruribus, ut ferendo corpori nostro sufficiant, autoritate sua nobis comparare et transmittendos curare velit, de quibus etiam secretarium Reinholdum Heydensteinum moneri iussimus. Nos, quicquid pro iis erogatum fuerit, grato animo restituemus, aut mutua benevolentia et benignitate nostra compensare studebimus.

Ill-tem Vestram cum Ill. Coniuge sua prosperrime valere et diu salvam atque florentem vivere optamus. Ex arce nostra Soldauiensi [1]) XVII Septemb. Calendarii veteris MDLXXXIIII.

[1]) *Zob. nr. 1021 uw. 1.*
[2]) *Recte Kosiński: zob. nr. 1021.*
[3]) *Zofia Luneburska* (Huebner, Genealogische Tabellen, Lipsk 1725, *tab. 175*).

1027. Zamoyski do Mik. Buczackiego [1]) star. bar. Sielec, 3 X 1584.

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 15b.

W tymże pisze do Starosty Barskiego, aby wiedząc o tym, iż za rozkazaniem JM-ci Karczmarzów [2]) obejmuje p. Serny [3]), w tym mu chciał bydź pomocen. 3 Octobr. Z Sielca [4]).

[1]) *Zob. nr. 1019 uw. 1.*
[2]) *Zob. t. I nr. d. 64.*
[3]) *W t. II wspominani są Bartłomiej rajca sandomierski i Łukasz rotmistrz, w korespondencyi z r. 1602 Jan Serny.*
[4]) *Zob. nr. 893 uw. 3.*

1028. Zamoyski do Kłomnickiego. *ok. 3 X* 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 15a.

Do p. Klumnickiego [2]), dając znać, iż do Kaczmarzowa (*s.*) [3]) posyła p. Sernego, który aby mu podał, pisze JM-ć. Złotych 200 temuż p. Sernemu każe oddać, chcąc je potym in rationibus przyjąć.

[1]) *Por. treść i sygnaturę nr. 1027: obydwie terminaty były na jednym arkuszu.*
[2]) *Por. nr. 917 uw. 1.*
[3]) *Zob. nr. 1027 uw. 2.*

1029. Pudłowski do Zamoyskiego. Kraków, 3 X 1584.

Donosi, że jest gotówka z beneficyów.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 52. Oryginał własnoręczny nieco uszkodzony z pieczątką i adresem: Memu m-ciwemu Panu JM. Panu Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu. *Nota:* cit*issi*me.

Mój m-ciwy Panie.

In ista perturbatione rerum mearum sa*m* w Krakowie, gdziem jest bardzo ściśniony niedostatkiem wielu rzeczy, prz*e*pomniałem WM-ci pisać, iż sam jest gotowych u pana Sassina talarów 400 z ardziakoniej, gdy WM-ć rozkażesz pisaniem swym, także u pana Brzozowskiego z kanoniej złotych sto. Musiałem posyłać za temi listy tę kartę przez kursora, abyś WM-ć beł informatus o tych pieniądzach. Dat. z Krakowa die 3 Octobr. hora 23 1584.

WM. swego m. p. sługa wieczny J. Pudlowski.

1030. Zamoyski do Possewina. Zamość, 5 X 1584.

Na podniesione przez niego wątpliwości co do projektów moskiewskich odpowiada, że wobec pomyślnych widoków natarcia na Moskwę z jednej strony,

a niebezpieczeństwa w razie pominięcia okazyi z drugiej, Stany Rptej albo poparcie uchwalą, albo conajmniej nie przeszkodzą przedsięwzięciu przez Króla wyprawy środkami własnymi i uzyskanymi z zewnątrz. Wichrzeń wewnętrznych ani komplikacyi zewnętrznych nie obawia się. Wskazuje na korzyści Kościoła. Z subsydyami można przysłać własnych szafarzy. Zagarnięcie Moskwy konieczne jest dla Polski i dla całego chrześcijaństwa.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. 95 f. 242. Oryginał [1]) *z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem:* R-do D-no Antonio Possevino Societatis Iesu etc. amico honorando. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H. IV str. 343 (z mylną datą* 3 X). *Druk.* Pierling, La Russie et le Saint-Siège, Paris 1897 *t. II str. 384—393* [2]).

R-de D-ne, amice honorande.

Redditae mihi litterae D-tionis Vestrae R-mae sunt [3]), quibus certiorem se fieri a me cupit, quid ad eas dubitationes, quae in suscepto negotio obici sibi ab aliis possent, respondendum sibi sit. Ad ea hisce litteris rescribendum D-tioni Vestrae putavi. Ac de ea quidem ratione, qua nos quoque ad suscipiendum negotium id potissimum adduci ostendit, praesenti nimirum Moscovitici Imperii mutatione ita divinitus oblata, ut ultro quodammodo ad gerendam rem invitare nos videatur magnamque spem adferat fore, ut sine armis solo terrore in potestatem veniat, nihil ipse quoque aliud dicere habeo, quam, cum ea res cum divini etiam nominis gloria coniuncta futura sit, neminem esse posse, qui non optime de successu eius sperare debeat. Quem cum omnium hominum, qui de instituto hoc iudicaturi sint, sensum futurum mihi persuadeam, tum certe D-*tio Vestra* eo rectius confirmare de eo poterit, quo et Imperii Moscovitici status et praesentis temporis opportunitas perspectior illi est.

Ex iis, quae in deliberationem venire posse ei visa sunt, potissimum de hominum nostrorum erga bellum hoc animo, d u b i t a r e e a m v i d e o v e r e r i q u e, u t, c u m s u p e r i o r u m e x p e d i t i o n u m [4]) ne praemiis quidem delectentur, ad novas provincias cum periculo suo adiungendas vix adduci possint.

Verum quae de superioribus bellis ac capta Livonia hominum iudicia sint, postea dicam, interim hoc respondeo: eo certe loco rem futuram, ut vel Ordines ipsi bellum e t t r i b u t u m i n i d d e c e r n a n t, a c t u m e t i a m s i n e a u x i l i i s e x t e r n i s p r o p r i i s v i r i b u s i d p e r f i c i a t u r, a u t, s i a bello ipsi abhorreant, Reg. tamen M-tem, quominus ea privatis aut aliorum opibus adiuta id suscipiat, impediendi causam habituri non sint. Quid enim aliud, si bellum recusare velint, adferre possint, praeter tributi molestiam, qua plebem atque familias rusticas nobilitatis superioribus expeditionibus exhaustas dicant. Praeter id

non modo periculum nullum, sed ne difficultas quidem ulla indicari potest, quae suscepto privatim bello ad Rempublicam pervenire possit, quum Imperium Moscoviticum et superioribus bellis ita imminutum et hoc tempore ita multis cum externis tum intestinis incommodis oppressum sit, ut ne ad resistendum quidem vires ullas habiturum sit.

Accedit huc, ut proprii potius periculi cogitatio non parum Ordines [5]) commovere debeat, quod, si Turca tam opportunum atque vicinum imperium adiungeret, omnino expectandum eis foret, ita tributo remoto, bellum, quod nullo cum periculo publico ac explorato pene victoriae successu publicoque cum commodo geretur, aut optandum Reipublicae erit, aut certe ad eam non pertinebit, tantum abest, ut Reg. M-tem impedire in instituto hoc possint, in quo et publica cum utilitate et exemplo Sigismundi Augusti Regis, qui nullis Ordinum Regni subsidiis privatis Litvanorum opibus per aliquot annos bellum cum Magno Moscoviae Duce gessit, versaturus esset.

Neque tamen, cur desperandum sit non omnes Ordines potius ad bellum hoc suscipiendum adduci posse, adhuc intelligo. Nam et de superioribus expeditionibus ac capta Livonia longe aliter universam Rempublicam iudicare video, idque publica voce in proximis praeteritis comitiis testificatam, quam unum atque alterum, de quibus D-tio Vestra ne eos captas quidem Livonias amare scribit, et plurimos adhuc optimos cives eo animo esse, ut vel cum detrimento suo Reipublicae defuturi non sint. Ea autem prudentia D-tionem Vestram esse scio, ut non ex paucorum aliquorum, qui universae Reipublicae personam sibi imponunt, sed Omnium Ordinum sensu, quae de huiusmodi rebus hominum iudicia sint, spectandum putet. De Litvania quidem, quae, quod sedes belli in ea futura sit, vel maximum momentum allatura ad id est, non alienam eam a bello hoc esse satis constat; puto nec Russiae populos periculo turcico alias vicinos occasioni huic, qua non mediocriter se contra id munire possent, defuturos; reliquos sola tributi incommoda retinere posse videntur, ita tamen, ut ad suscipiendum id multa e contra hortatura eos sint, dignitas imprimis publica, negotii facilitas, pericula denique, quae, si a Barbaris praeveniretur, impendere Reipublicae possent, quaeque huiusmodi sunt, ut etiam cum labore ac difficultate aliqua avertenda sint. Quod [6]) vero superiori bello, ne ad Scythicas vastitates animum adiceret, hortatos quosdam Reg. M-*tem* D-*tio* Ve*stra* scribit, primum a paucissimis D-*tio* V*estra* orationem hanc adhibitam meminit eamque reliquorum consensu statim repudiatam, deinde a principio omnino id accidisse in ea adhuc opinione potentiae Moscoviticae, locorum silvarumque ipsarum situ ac magnitudine nondum co-

gnitis, quantum virtute hostis posset, nondum perspecto, quae omnia cum vel maxime ardua ante viderentur, periclitatione ac tempore ipso in contemptum fere adducta atque ex difficillimis facillima facta videntur.

Alterum [7]), quod movere D-*tionem* V*estram* intelligo, est, quod, si Moscovitarum rerum perturbatus status sit, nostrarum non etiam is videri possit, ut ab externi imperii adiungendi studio non ad sui potius curam convertere nos deberet; sed eum quidem, si sermones a duobus aut tribus sparsos D-*tio* V*estra* spectet, talem fortassis iudicabit, qualem illi sibi fingunt, si naturam ipsam populi, maxime autem Reipublicae huius conditionem pro sua prudentia consideret, non aliam esse perspiciet, quam vel ab initio in libertate hac Reipublicae ac vel Sigismundi I Regis temporibus fuerit, cuius cum laudatissimae actiones omnes fuerint, comitiales tamen istas tempestates effugere non potuerunt, magisque alios homines reperiet, quam alios mores. Deinde ut sint aliqui in Republica motus unius atque alterius arte excitati, istis refutatis facile vel sua sponte ii cessabunt, vel publica autoritate in comitiis sedabuntur, cui rei vel convocatio proxima magno argumento est, in qua, cum aliqua ex parte artes eorum detectae sint, tanta animorum mutatio consecuta eam est, ut iam summum apud omnes silentium sit. Nullis temporibus in omnibus populis ac rebus publicis, maxime autem in hac nostra, defuerunt homines factiosi, qui ob privatas cupiditates reipublicae utilitates impedire conarentur, nec tamen propterea a rebus gerendis meliores avertere potuerunt. De gratia, quam ab Ordinibus [8]), si in bellum non consenserint, expectandam Principibus iis quaerit, et quod verendum scribit, ne odium potius atque invidiam ab illis inde reportarent, cum in invitum beneficium conferri non posset, iam ante docui nulla alia re detrectari ab iis bellum posse, praeterquam solius tributi recusatione, cum alia omnia huiusmodi sint, quae ad bellum id summopore hortari eos debeant. Hac igitur in re, qua una a suscipiendo bello hoc et propriis commodis avocari possent, si ab aliis subleventur, quis omnium tam *d*emens [cl] futurus sit, qui non summis laudibus in coelum eos ferat, qui nullo suo commodo adducti, praeterquam quod ad universam Rempublicam Christianam perventurum sit, pro alienae reipublicae commodis sumptus ac impensas suscipiant. Varnensis [9]) clades, de qua et ipsa mentionem D-*tio* V*estra* facit, quid cum bello hoc commune habere possit, non video, geretur enim bellum cum eo hoste, a quo, quod D-*tio* V*estra* ipsa minime ignorat, nihil omnino periculi exspectari possit. Quamvis et qui de Varnensi clade queruntur, magis eventu quam ratione expeditionem eam metiri videantur, cuius sine dubio minime tam infelix exitus futurus fuisset, si promissa subsidia submissa fuissent. Ne etiam domi interim Respublica

a certis hominibus occupetur, verendum non est; quae enim eorum opes sunt [10]), etiam si illum, cuius amicitiae opinione maxime tumere videntur, ex maiori Polonia adiungant [11]), cuius primum etsi sint reditus aliqui, non tamen tanti, ut ab eo extimescendum aliquid sit, deinde possessionum, ex quibus reditus ab illo percipiuntur, cum omnes eae munitiones nullas habeant, ea fere ratio est, ut in civilibus dissensionibus non minus adversariorum futurae sint, quam possessorum, seu eorum potius, qui plurimum armis valent. Sed neque de eo polliceri aliquid sibi ad hunc (*S.*) possunt. Nam et iis maioribus ortus est, qui honestatis potissimam rationem semper habuerint, et postquam apertius aliquantum detecta res fuit, eam ipse etiam de se significationem dedit [12]), cum ita, quemadmodum se habet, habere eam intellexerit, minime se commune aliquid cum ea habiturum, et ceteri unus atque alter ita exhausti sunt, ut crumenas telis aranearum plane obsitas habeant, ac si quid a sua re, qua pene excussi sunt, otii illis sit, magis ad conserendos rumoribus homines, quam fructibus agros instructi sint. Quod si ad externa etiam auxilia confugerent, ea certe ne bonae quidem causae deerunt, et si id accideret, quod in tali casu fieri solet, cum vis et iniuriae propulsandae causa ad extrema confugitur, haud magis fortassis invidiosa, quam ab illis exspectari possint. Alterum [13]) quod Summi Pontificis legato a D-no Archiep*iscopo* D-*tio* V*estra* propositum quondam ostendit, videndum esse, ne turcici impetus in nos averterentur, gravius fortassis videri posset, quoque Ordines magis moverentur, si cum ipso Turca bellum suscipiendum esset. Verum quid hoc bellum ad Turcam pertinere possit, aut saltem qui*d* magis, quam superius causae, nihil video, cum nec Turcae Moscovia ac ne tributaria quidem unquam fuerit, nullum cum ea foedus, nulla amicitia ei intercesserit, nihil denique in eam iuris sibi usurpare possit. Itaque tantum abest, ut bello cum Mosco gerendo turcicum bellum provocari debeat, ut Turcae ipsi potius ad oppugnandos Moscos Poloniae Reges saepe hortati sint, extentque litterae Selymi [14]) Imperatoris, quibus Sigismundo Augusto 30,000 militum in bellum id auxilio se missurum obtulerit, etsi ille usus iis non sit, ut Caes. etiam M-tas ac eius securitas, quemadmodum D-*tio* V*estra* scribit, cum ab aliis Principibus, tum maxime magno Hetruriae Duce [15]) in deliberatione hac comprehendatur, puto D-*tioni* V*estrae* ipsi perspectum esse, quomimus ea cautione opus non sit, per R*eg.* M-*tem* minime stare, cum ea ita animi sui voluntatem declaraverit, ut praeter pauca illa segmenta villarum nulla fere in re a Caesareo responso discesserit, de illis vero eas rationes D-*tio* V*estra* permiserit, quibus facile finiri id possit ita, ut, si negotium id a C*aes.* M-*te* iam perficiatur, nihil omnino

futurum sit, quod desideratam iam dudum a D-*tione* V*estra* inter duos Principes hosce coniunctionem mutuamque fiduciam ac pactorum etiam ipsorum renovationem amplius remorari possit[16]).

Restat, ut de iis, quae, priusquam armis rem experiremur, tentanda videantur: de fructibus, qui ad Ecclesiam catholicam, si vel denunctiatione belli vel ipso bello provincias, ad Litvaniam olim pertinentes, aut Moscoviam ipsam R*eg*. M-*tas* reciperet, redituri essent; de usibus, in quos pecunias a Summo Pontifice ac ceteris Principibus Italicis suppeditatas, sive procederet bellum, sive non, conversura R*eg*. M-*tas* esset; de praesidiis, quae, dum in hostico abfutura esset, Regnum tutatura essent; de consilio denique R*eg*. M-*tis* et quid potissimum bello hoc spectet, quae et ipsa strictim omnia D-*tionem* V*estram* attingere video, ei respondeam. De primo nemini dubium esse potest, quin, si ultro vel provincias, quae Litvanici olim iuris fuerint, vel se ipsos etiam in potestatem R*eg*. M-*tis* dedere velint, longe pacem huiusmodi bello ac christiani sanguinis profusioni, quibus praesertim ipsis nihil aliud assequeremur, praeferendam esse. Tentabit igitur R*eg*. M-*tas* prius vel legatione a se missa animos eorum, qua iure gentium res ablatas repetat, aut, cum ipsi ad proxima comitia legatos suos missuri dicantur, iis rem proponet, ac si sine caede et sanguine ius suum consequi poterit, a pace alienus minime erit, sin minus, tum demum armis de iure disceptabit. Quae difficultas autem ea in re esse possit, quam D-*tio* V*estra* proponit, quod vix videlicet sperandum sit Scythicam gentem inter tot silvas atque immanes vastitates tum facili negotio subigi posse, partim ipsa D-*tio* V*estra* scit, cum, si quae antea difficultates eius rei fuerint, eae omnes superatae iam sint, vires hostis atque bellandi rationes plane iam perspectae atque exploratae, silvae magna ex parte apertae, omnes ad eam aditus cogniti, potentia hostis superioribus bellis imminuta, iisdemque ipse de priori animo ac potentiae suae fastu deiectus opinioneque ipsa iam fere debellatus, ita ut recipere non dubitem, modo rem aggrediamur, non biennium abiturum, cum in media Moscovia una cum D-*tione* V*estra* catholico ritu celebraturi Deum sumus. Quacunque autem ratione seu Moscoviam universam, seu partem aliquam eius sibi adiungat, id certe ante omnia operam dabit, ut de commodis iam Ecclesiae catholicae dicam, quo et ecclesiis novis fundatis et scholis constitutis, tum piis doctoribus introductis, una cum imperio religionis quoque catholicae fines proferantur. Quo de animo eius pluribus me confirmare necesse non est, quod iam ante etiam nullo unquam loco Ecclesiae ornamentis eam defuisse V*estrae* D-*tioni* ipsi satis perspectum est.

In quos usus pecunias suppeditatas impensura R*eg*. M-*tas* esset, pri-

mum latiturum non est, cum, quemadmodum inter nos agitatum fuit, specie mercatorum q u e s t o r e s suos m i t t e r e p o s s e n t, q u i et p e c u n i a s summissas erogarent et, in quas res impenderentur, inspicerent. Ac bellum quidem si susciperetur, necessariam eius erogationem fore disputare necesse non est; si provinciae ablatae vel consensu redderentur, vel etiam universa Moscovia terrore in potestatem perveniret, bello hisce rationibus excluso, pecuniae, si quae repraesentata esset, si ita Summo Pontifici videretur, non ideo tamen nullus adhuc locus recte collocandae relictus esset, si vel ad scholas atque ecclesias in novis provinciis constituendas, vel in ipsam etiam Transilvaniam partim ad religionem in ea propagandam, partim ad muniendam eam contra Barbaros converti eam vellet, quae quantum momenti ad universae Christianitatis salutem habeat, dicerem, nisi D-*tionem Vestram* pro sua prudentia omnium optime id perspicere scirem, vel si etiam Summo Pontifici et illis Principibus videretur, si quae erogata esset, referri tum posset.

De periculis, quae, *Reg.* M-*te* in hostico absente, a vicinis Regno obici possent, deque praesidiis contra ea pluribus dicendum mihi non arbitror. Cum Dano enim quo loco res iam sit, eo nimirum, ut non ab adeo magna pecunia tota ista controversia pendeat, qua numerata, illa quoque sublata erit, D-*tio Vestra* intellexit. Sveco suarum forte rerum quod agat, non deerit, tum, ut inter scopulos suos aliquid valeat, quominus libere tamen excurrere possit, cum naturales compedes eum retinent, tum Moscovia in potestatem redacta, vicinitas ista cum Carelia ac Finlandia magis etiam adhuc eum tardabit. De Turca nullam illum causam belli habiturum iam ante ostendi, in universum autem omnibus hoc oppono, ut, cum bellum hoc moscoviticum non eius generis futurum sit, quod superiori bello facile ipsa D-*tio Vestra* perspicere potuit, ut omnem iuventutem in id evocari necesse sit, ac ne maiorem quidem partem, ut maxime eo tempore tentare aliquid vellent, nunquam tamen ita nudatam illam Regni partem eos reperturos, ut ad impetus eorum excipiendos non aliquo modo parata futura sit.

Reliquum est, ut de consilio atque animo Regis, quidque potissimum in bello hoc spectandum sibi ducat, disseram. Id paucis mihi faciendum puto, quod D-*tionem Vestram* ipsam satis perspexisse mihi persuadeo, ut non nihil rerum, quae ad ditiones suas olim pertinuerunt, repetitione moveatur, Regni denique sui contra Barbaros muniendi cura, potissimum tamen universi nominis christiani salutem atque commodum in deliberatione hac proposita eam habere. Cum huiusmodi hoc tempus sit, quo si ullo alio contra potentiam turcicam, vel maxime, si iam infringi ea non possit, praesidia tamen aliqua comparari possent, aut alio saltem vi-

res eius a cervicibus Christianitatis averti. Possem demonstrare, quam praeclara haec occasio ipsi postea Turcae frenos iniciendi esset [17]), nisi eo loco rem esse viderem, ut non tam de christianorum potentia contra Barbaros augenda, quam proprio periculo propulsando cogitandum nobis esset, si, quod Deus avertat, in hac ipsa re a Barbaris praeveniremur, illique priusquam nos tam amplum regnum, cui iam imminere videntur, potentiae suae adicerent. Scythia enim et Moscovia a Turca occupata, Poloniaque a duabus partibus ab ea cincta, quid obstare possit, quominus per apertos et potentissimos campos cum Poloniam ipsam, tum Germaniam invadat omnesque copias suas in Christianitatem effundat, quas hactenus non tam foedera fortassis, quam obiectae ab altera parte difficultates retinuerunt. In tanto igitur discrimine cum rem publicam christianam versari videat vereaturque, ut, si, quod hactenus fere subinde accidit, tam praeclaram occasionem e manibus dimittamus, non omnino tandem omnes dormientes a Barbaris opprimamur, non tam privato aliquo commodo, quam publicae salutis cura cogitationem hanc suscipiendam sibi existimavit, cum perpetuo eo animo fuerit, ut vel sanguinem vitamque ipsam pro salute nominis christiani profundere non dubitet bellumque ipsum, si ad id accedet, ita geret, ut nihil aliud in eo a se spectatum, cum omnes tum potissimum *Sanctit*as Sua intelligat.

Finem nunc faciam, cum ad id, quod appendicis loco D-*tio* *Vestra* adiecit, respondero, quid nimirum, si copiis non pecuniis iuvare *Reg.* M-*tem* in bello hoc vellent, agendum D-*tioni* *Vestrae* esset, ne haec quidem conditio repudianda fortassis esset, nisi in suspiciones aliquas huiusmodi incurreret, propter quas non modo aliorum externorum, sed vel ipsius ungari militis opera non satis grata nonnullis in Regno hoc esse videtur; qua tamen in re hoc quoque considerandum esset: primum et longe minori fere sumptu hisce e locis militem haberi et ad eas fortassis difficultates et locorum horum rationem accom*mo*datiorem posse, et ne tam longinqua militia plerisque gravis futura esset, utque satis incommoda aëris ac vastitatis terrarum illarum perferre possent.

Haec fere sunt, quae mihi in mentem hoc tempore venerunt, quae ad ea, de quibus D-*tio* *Vestra* ex me quaerit, responderem. Eaque, quae ad bellum hoc moscoviticum pertinent, ut tali etiam scripto aliquo, de quali D-*tio* *Vestra* scribit, *Reg.* M-*tas* confirmet, non alienam futuram (*S.*) puto, ubi exemplum eius a D-*tione* *Vestra* perscriptum viderit: cetera prudentiae atque intelligentiae D-*tionis* *Vestrae* permitto, quam et harum rerum peritissimam et excitatissimo in Rempublicam Christianam atque omnes praeclaras res studio esse scio. Quod reliquum est, R-mam D-*tionem* Vestram quam optime valere cupio eique omnia fausta ac felicia precor.

Zamoscio, die V mensis Octobris anno Domini MDLXXX quarto.

R-dae P-tis Vestrae amicus obseq*ui* paratus Ioan. Zamoiski cancell. et generalis capitaneus sspt.

1) *W rękopisie, przesłanym kardynałowi Komeńskiemu (uw. 3), niektóre ustępy lub wyrazy są podkreślone, a obok na marginesie znajdują się noty objaśniające ręką Possewina. Ustępy podkreślone oddaję rozstrzelonym drukiem, a noty Possewina zamieszczam za przykładem Pierlinga w uwagach, dając odsyłacze przy końcach ustępów podkreślonych, bo do nich oczywiście stosują się objaśnienia marginesowe. Pierling dał odsyłacze przy końcach odnośnych okresów.*

2) *W wydaniu tem w miejscu przypadłem tutaj na str. 366 w w. 19d brak* futura, *w w. 17d zam.* sint *jest* sunt, *w uw. 4 jest* novissimis, *w w. 1d zam.* expeditionibus *jest* bellis, *na str. 367 w w. 9 brak* publico, *w uw. 8 jest* consensisset, *na str. 368 w w. 11d na miejscu* clemens *wydrukowano* demens, *w uw. 10 brak* cierent, *później jest* male, *a w końcu* (Sic), *w uw. 11 zam.* Is vero *jest* In vero, *w uw. 12 zam.* Zbrovianis *jest prawdopodobniejsze* Sborovianis, *na str. 369 w w. 9* ad hunc *poprawiono na* adhuc.

3) *Listu Possewina, na który niniejszy jest odpowiedzią, niema w zbiorze; nie mógł go też odszukać Pierling (o. c. str. 383), podał tylko (l. c.) list Possewina do kardynała Komeńskiego, przy którym niniejszy był widocznie przesłany. Nie dowiadujemy się z niego o objekcyach Possewina nic ponad to, co tutaj przytacza Zamcyski.*

4) *Na marginesie:* Scripseram Lublino ad Ill-mum D-num Cancellarium hanc et alias difficultates, quae mihi futurae videbantur, si expeditio moschovitica susciperetur, quemadmodum et in meis ad Ill-mum Cardinalem Comensem litteris Lublini ac novissime Pragae scriptis cerni poterit, quae fortassis erunt relegendae attente.

5) *Na marginesie:* Ordines intelligit Regni Poloniae atque adeo ipsam Rempublicam.

6) *W rkp. klamra, a na marginesie:* Respondet ad alteram difficultatem a me obiectam.

7) *Na marginesie:* Ad 3-am difficultatem.

8) *Na marginesie:* Ad quartam difficultatem; scripseram enim videri fore difficile, ut Principes in illud bellum contribuerent, si vel Regnum haud consentisset aut cum Caesare compositae non essent.

9) *W rkp. klamra, a na marginesie:* Ad quintam difficultatem; dixeram enim Ungaros et Polonos quosdam solitos esse obicere Pontificiis et cardinali Caesarino Varnensem cladem, quod impulsu eius legati susceptam dicerent ac Regem Ungariae mortuum etc.

10) *Na marginesie:* Ad sextam difficultatem, qua dicebatur dubitandum esse' quin aliqui eorum turbas in Regno cierent, qui et heretici et mali erga Regem sive ipsum D-num Cancellarium essent.

11) *Na marginesie:* Is vero convertit sermonem suum ad Palatinum Poloniae Maioris, tamquam primarium et ditiorem ac vero aemulum D-ni Cancellarii, quique Calvinianorum est in eo tractu caput.

12) *Na marginesie:* Hic alludit ad causam Sborovianam, quam tueri et Zbrovianis *(!)* favere videbatur Palatinus Gurcensis (*s.*) sive Poloniae maioris.

13) *W rkp. klamra, a na marginesie:* Ad 7-am difficultatem, R-mo enim tum Episcopo Montis regalis nuntio in Polonia, qui forsan Regem ad foedus adversus Turcas hortabatur, R-mus tum Ep*iscop*us Cuiaviensis, qui nunc est Archiep*iscop*us Gnesnensis, in comitiis Varsaviensibus indirecte respondit Italos id agere, ut a suis cervicibus Turcas in Polonos averterent.

14) *Selim II (1566—1574).*
15) *Franciszek Marya de Medicis, w. ks. toskański † 1587.*
16) *Na marginesie:* Ad reliquas res a me propositas respondet.
17) *Ustęp w rkp. zakreślony z boku.*

1031. Zamoyski do Gdańszczan. Zamość, 15 X 1584.

W sprawach sejmowych posyła Szorca.

Arch. państw. w Gdańsku. Abth. LIII Aktenschublade 90 Packet C. Oryginał z podpisem własnoręcznym zwyklym i adresem zwyklym. Receptum: 16 Novemb. a. 84 per D. Benkingum.

Spectabiles Domini, amici honorandi.

Etsi hoc tempore, quo ad publicas deliberationes atque comitia accedetur, quemadmodum omnes bonos, ita D-tiones etiam Vestras ita ad eas accedere non dubitem, ut ad iustitiam tuendam atque utilitatem Reipublicae omnia consilia cogitationesque suas sua sponte conferant, volui tamen ipse quoque quibusdam de rebus per G-sum Ioannem Sorczium capitaneum Szissoviensem *(!)* [1]) familiarem meum cum D-tionibus Vestris communicare, et igitur omnibus iis in rebus, quas D-tionibus Vestris meo nomine proponet, plenam fidem D-tiones Vestras adhibituras non dubito, quod cum fecerint, pluribus etiam cum Mag. D-no Regni Thesaurario, qui et ipse conventui Prussiae interfuturus est ac cum de iis, tum aliis rebus copiosius cum D-tionibus Vestris aget, communicare poterunt. D-tiones Vestras quam optime valere cupio. Zamoscio *etc.*

1) *Por. nr. 954 uw. 1.*

1032. Zamoyski do Krzysztofa Radziwiłła. Zamość, 19 X 1584.

Liczy na niego na sejmikach. W sprawie sprzedaży Siemiatycz.

Archiwum ks. Radziwiłłów w Nieświeżu. Listy. Teka 307. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JW-mu P. P. Krzystofowi Radziwilowi Książęciu na Dubinkach i Bierżach, Wojewodzie Wileńskiemu [1]) Podkanclerzemu W. Ks. Lit-go etc. etc. m. m. Panu i Szwagrowi.

Jaśnie Wielmożny M-ciwy Panie. Zaleciwszy *etc.*

Naprzód WM. m. m. p. winszuję, aby WM. Pan Bóg na tym województwie długo chować raczył w dobrym zdrowiu i we wszelakich pociechach.

Iż sejmiki litewskie na ten czas, jako rozumiem, odprawować się będą, nie wątpię, iż WM., jako przedni senator, i prawu pospolitemu a ś. sprawiedliwości pilnem stróżem, i mnie przyjacielem być *się* pokażesz. W czem WM. naprzód bene mereberis de Republica i mnie też do dalszych służb swoich sobie obowiążesz.

Pisałeś mi WM., abym był z JM. panem Podskarbiem [2]) Koronnym mówił około Siemiatycz [3]). O czym list WM. nie wiem jakoś mi się zaronił był na konwokacyej pod wielką nawałność spraw i ludzi, alem jednak potym trafił nań, i gdy sam JM. p. Podskarbi raczył być w Rusi, mówiłem z JM-cią około tego. Nie jest od tego, aby nie miał z WM-cią targować, ale aby tak prędko wszytkie pieniądze mógł dać, podołać nie może, a zwłaszcza żeby, dawszy dziesięć tysięcy na Gody, ostatek miał dać na ś. Jan. Druga, trzebaby się WM-ciam zgodzić o cenę. Do czego rozumie iż trudno przyść aż za ustną spólną rozmową. Dla czego rozumie, żeby mu nasnadniej było targować aż na sejmie przyszłem. Około czego wszytkiego dasz mi WM. dalszą naukę, jako mam z JM. panem Podskarbiem [2]) porozumieć się, to jest, jeśli WM. jeszcze tego potrzebujesz, abyś WM. tę majętność przedał, i jeśliś WM. do tych czasów z kim inszym w kontrakt nie zaszedł. A proszę nie racz mi WM. za złe mieć, żem WM. tak długo w tej sprawie nie odpisał. Łasce się WM. mego m-ciwego pana i szwagra zalecam. Dan z Zamościa 19 Octobris 1584.

Jej M-ci paniej Wojewodzinej z Małżonką swą służby zalecam.

WM. swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *Przesiadł się świeżo na ten urząd z kasztelanii trockiej* (Wolff, Senatorowie).

[2]) *W oryg.* podskarbiem; *również* m-ciwemu, rozumiem, pospolitemu, pilnem, przyiaczielięm, czem, wiem, aliem, mowiłem, przyszłem, zem.

[3]) *M-ko w dzis. pow. bielskim gub. grodzieńskiej, dobra żony Krzysztofa, Katarzyny Tęczyńskiej* (Sł. Geogr.).

1033. Zamoyski do St. Reszki. Zamość, 28 X 1584.

Cieszy się z przyjazdu Andrzeja Batorego. O pieniądze pisał.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 1132 dok. nr. 18. Oryginał na zgięciach zniszczony z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem zwykłym.

Reverende Domine, amice honorande.

Salvum Ill-mum D-num Cardinalem [1]) venisse vehementer gaudeo. Cum autem ipse hoc tempore coram voluptatem ex adventu eius conceptam declarare ei non possim, D-num Thilicium, qui in vicinia esset, meo nomine id facere iussi. De pecunia item scripsi ante ad Reg. M-tem. Non dubito operam daturam eam, ut D-tiones Vestrae iuventur. Quod reliquum est, D-tionem Vestram quam optime valere cupio. Zamoscio die XXIIII Octobris MDLXXXIIII.

R-dae D-tionis Vestrae studiosissimus Ioan. Zamoiski sspt.

[1]) *Andrzej Batory.*

1034. Zamoyski do ? Zamość, 30 X 1584.

Posyła dokumenty zapewne dotyczące Zborowskich.

Bibl. Ord. hr. Krasińskich w Warszawie. Rkp. p. t. Pisma publiczne XVI w. (1570—1589) *nr. 70. Oryginał z podpisem własnoręcznym.*

Służby swe przyjacielskie WM. zaleciwszy, zdrowia i wszego dobra WM. od pana Boga życzę.

Poruczyłem pisarzowi kancellaryi Kr. JM-ci panu Wyssockiemu, aby WM. niektóre rzeczy odniósł, którem, proszę, abyś się WM. raczeł przysłuchać, a na to, na czem fundament wszytkiej sprawiedliwości należy, pieczą miał, aby przez ludzkie fortele z gruntu nie było wywrócono, czem dogodzisz WM. jako zacny człowiek R. P-*tej* ojczyźnie swej, a mnie też sobie przyjaciela swego, który dla sprawiedliwości swowolnych ludzi wszeteczne mowy cierpię, do posług swych obowiążesz. Z tym się łasce WM. zalecam. Z Zamościa 30 Octobris 1584.

WM. uprzejmy przyjaciel służyć gotów J. Zamoiski sspt.

1035. Żółkiewski St. do Zamoyskiego. Bełz, 2 XI 1584.

Posyła artykuły bełskie; jedzie na sejmik do Wiszni.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 148 nr. 1. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem: Jaśnie Wielmożnemu a mnie m-ciwemu Panu Panu i Dobrodziejowi JM-ci Panu

Kanclerzowi i Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu etc. etc. etc. *Druk. J. T. Lubomirski (beziminennie)*, Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584—1620, Kraków 1868 *str. 8.*

Jaśnie Wielmożny a m-ciwy Panie, Panie mój i dobrodzieju.

Posyłam WM. m. m. panu artykuły postanowienia bełskiego; mniemam, że WM. m. m. pan z nich kontent będziesz. W tem artykule, w którem WM. m. m. pan uźrzysz około sądzenia starost, żeby nie przez surrogatory, tak to deklarują panowie Bełżanie, że to nie jest przeciwko WM. uczyniono [2]), jedno dla tego, iżby Wojewoda Poznański nie rzekł, że insze mijają a jego dotykają, i żeby nie mógł udawać, że to WM. autoritas praesentis tu niedaleko sprawiła, że jego samego mianują, zdało się lepiej in genere to napisać. Ale sam dali Bóg ustnie o tem dam sprawę WM. m. m. panu, jako i o inszych rzeczach. Jadę do Wiszni [Wissni] zaraz, tam się będę starał, tyle ile będzie mogło być, że J.Kr.M. i WM. m. m. panu będę tam mógł jako najlepiej służyć, i mam nadzieję, że i tam nie damy nikomu przewodzić [3]). Niceś WM. m. m. pan nie raczył pisać około sprawy JM. pana Podskarbiego; dokąd nie będzie rozkazania WM., tedy będę milczał. Z tem służby swe wieczne zalecam w m-ciwą łaskę WM. m. m. pana i dobrodzieja. Dat. z Bełza 2 9-br. 1584.

WM. m. m. pana wieczny sługa Stanisław Zolkiewski ssp.

[1]) *Gdzie jedynie w w. 3 zam.* ktorim *w. b.* ktorem, *a zam.* y *stale jest* ij *(poza tem pisowni nie sprawdzałem).*

[2]) *Zob. nr. 1007.*

[3]) *Zob. nr. 1048 uw. 8 i regest.*

1036. Zamoyski do Kromera. Zamość, 4 XI 1584.

Polecа Potockiego.

Bibl. król. w Berlinie. Zbiór autografów. Druk. Wierzbowski, Materyały do dziejów piśmiennictwa polskiego, Warszawa 1900 *t. I str. 252* [1]). *Adres:* R-mo D-no D-no Martino Cromero Episcopo Varmiensi etc. D-no amico obser-mo. *Receptum ręką Kromera* 22 No*vembris.*

Magnas R-mae D-tioni Vestrae apud me D-nus Potoczcius [2]) gratias agit, quod quamvis necessitudine D-tioni Vestrae R-mae coniunctum, ita tamen se R-ma D-tio Vestra amplectatur, ut non parum meam etiam

commendationem profuisse sibi apud R-mam D-tionem Vestram intelligat. - - eam erga illum benevolentiam - - retineat, - - rogo. Nam et ipse magna cum dignitate in provincia hac versatur, et Pater eius capitaneus Camenecensis, vir ornatissimus, coniunctissime cum Patre meo vixit. - - -

[1]) *Zestawiłem ten druk z nadesłaną z Kórnika kopią, robioną z oryginału. W wydaniu Wierzb. w w. 4 zam.* occidit *w. b.* accidit; *w dacie opuszczono* mensis; *podpis niewątpliwie brzmi* Cancellarius Regni generalis, *a nie* Cancellarius et generalis capitaneus, *bo w kopii jest* Cancell. re gnalis.

[2]) *Niewątpliwie Jan, syn Mikołaja generała podolskiego, o którym niżej* (Niesiecki *t. VII str. 432—3*).

1037. Possewin do Zamoyskiego. *Praga, ok. 5 XI 1584* [1]).

Otwarcie wstępu dla herezyi przez anglików elbląskich wpłynie fatalnie na rokowania we Włoszech i w Niemczech.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. t. 95 f. 266. Wyciąg bez miejsca i daty przy liście do Króla z dn. 5 XI 1584 z Pragi [2]) *z nagłówkiem:* Caput litterarum Possevini scriptarum ad D. Cancell. R. Pol. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H IV str. 583.*

Unum illud enixe rogo Vestram D-tionem Ill-mam, ut, cum optime sciat, sine Divino ductu nihil istarum rerum effici possit, summi autem momenti sit, ne non solum in Italia, verum equidem in Germania rescisatur (dum Divini nominis propagationi Moscovia obtenditur) calvinismo et peioribus rebus (si quid peius est pessimo) aperiri novum ostium per Anglos Elbigenses *(!)* in isto Regno (sicut non desunt, qui Germani *(!)* haec in pessimam partem accipiunt), videat quomodo tota illis Anglis permissa res avertatur ac suspendatur in iis, quae ad religionem attinent, ac potius parochus catholicus quadamtenus eo insinuari incipiat, nec iis, qui in Regno sunt optimi, detur occasio in comitiis aut rem, de qua agitur, inter nos interturbandi aut obiectandi non sincere, quae Dei sunt, agi. Plura de his, cum et fuerim novissime in Prussia ac postea apud Saxonem, a quo perbenigne acceptus sum, deinde vero cum his *(!)* sim, ubi omnes Christianorum Principum sunt Legati [3]), dicere possem, quae sapienter cogitare potest Ill-ma D-tio Vestra, quantopere me torqueant omnem lapidem moventem, ut quam pro meis viribus opinionem ubique operam dedi, ut summa de Regis Ser-mi pietate Electores et alii opinionem conciperent, ea non diminuatur. Id quod maximis aliis rebus summum afferet momentum.

[1]) *Zob. sygnaturę oraz uw. 2 i 3.*

[2]) *W liście tym (t. 95 f. 263) przytacza Possewin list kardynała Komeńskiego do siebie z 29 IX o tem, że Papież* perlibenter cognovit consilium *królewskie* de Moscoviae negotio, *mówi o odebraniu n-ru 1030 (który* cras mitto Ill-mo cardinali Comensi ad Eius Beatitudinem), *o rokowaniach w sprawie Zatmaru i ligi.*

[3]) *W liście do Króla pisze m. i.:* Interea vero dum istuc comitia habebuntur et altera ex parte Eius S-tas animos quorundam pertentabit, futurum, ut de tota re Ill-mus Cardinalis Bolognetus uberius a Vestra M-te edoctus Romam eat, per quem item Romae res agatur.

1038. Gostomski St. do Zamoyskiego. Rawa, 18 XI 1584.

Sejmik rawski dobrze wypadł. O kandydatach na urzędy sądowe.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 62 nr. 6. Oryginał własnoręczny bardzo wyblakły z pieczątką i adresem: Wielmożnemu a m. m. Panu JM. Panu Kanclerzowi i Hetmanowi do rąk.

Służby moje powolne w łaskę WM. m. m. pana pilno zalecam, o dobre zdrowie WM. pana Boga prosząc. M-ciwy panie Kanclerzu.

Doszło mię pisanie WM. także i ustne wskazanie przez JM. pana Rawskiego [1]), które WM. mało i potrzebne było, bociem ja dawno służby swe ofiarował i dalibóg cale przyjaźni dodzierżę, pogotowiu a bono publico avelli me non patiar. W Opatowiem bydź nie mógł prze własną potrzebę, która non patiebatur moram, jednak to wiem pewnie, iż się tam wszystko dobrze odprawiło. Sam też u nas w Rawie wszystko dobrze: bito [2]) też od panów Zborowskich skargą, ale się na wszystko wedle potrzeby odmówiło. Posły ludzie dobre stateczne obrano, którzy nie pójdą za wiatrem; o czem wszystkiem sam ustnie dalibóg szerszą sprawę dam rychło, bo w Chełmskiej ziemi rychło będę a WM. m. m. pana zdrowie nawiedzę. A iżeśmy sam wnet po sejmiku elekcyą sędziego i pisarza mieli, tedy pilnie proszę za temiż, za któremi JM. pan Ociec mój [3]) WM. prosi, tak jakoś WM. w Lublinie obiecać raczył; nic nie wątpię, iż WM. m. m. p. obietnice swej odmienić nie będziesz raczył z łaski swej, której się ja i powtóre jako napilniej zalecam. Dan w Rawie XVIII 9-bris anno 1584.

WM. m. m. pana uprzejmy służebnik Stanisław Gostomsky z Lyeszenycz ca. Socha. Sta. rav. [4]) m.pp.

[1]) *Zapewne Firlej Mikołaj (por. nr. 792).*

[2]) *W oryg.* bytho; *autor* i *wcale nie używa.*

[3]) *Anzelm, wojewoda rawski* (Niesiecki; SS. *t. XVIII).*

[4]) *Z Leżenic (wyżej* dodzyersze, yszesmy), *kasztelan sochaczewski, starosta rawski (u* Niesieckiego *radomski), późn. wojewoda rawski.*

1039. Zamoyski do Possewina. Bełz, 24 XI 1584.

Dziękuje mu za starania. Większość sejmików wypadła dobrze tak dla planów moskiewskich jak i w sprawie Zborowskich. O układach z Danią. O Anglikach napisze do Króla.

Arch. Watyk. Nunz. di Germ. t. 95 f. 303. Kopia z napisem a tergo: Ill-mi Cancellarii Regni Poloniae ad P. Possevinium ex Russia - - -. *Do listu dołączony dyalog satyryczny między prymasem a członkami sejmu.*

R-de D-ne, amice honorande.

Litterae D-*tionis* V*estrae* recte mihi redditae fuerunt; susceptum negotium curae D-*tionis* V*estrae* esse gratissimum mihi est. Plura autem etiam, quae maxime ad id pertinent, quae coram cum D-*tione* V*estra* conferam, habeo. Quae de causa etiam Zatmariensi scribit, intellexi, si modo intellexi, sumus enim Sarmatae ad acutiora consilia intelligenda tardiores. Sed tamen video posse in mentem nonnullis venire exitum comitiorum nostrorum ibi expectari, quod quidem nobis lubentibus fuit. Particulares conventus eos hactenus exitus habuerunt, ut Russici, tum Lublinensis, Plocensis, Siradiensis, Lanciciensis ac Masovitici pacatissime omnia, quae ad dignitatem Reipublicae pertinerent, sciverint, Posnaniensis aliorumque unius atque alterius in expectatione iam exitus est. Sed nec eum solum a reliquorum consensu esse seiuncturum putamus, aut, id si faciat, reliquis leges imponere posse. In moscovitico negotio omnes sine exceptione legationem, quae res ablatas repeteret, quidam autem tributum etiam in bellum decreverunt. In uno atque altero Zborovii per tumultum atque factiones impetrarunt, ut peteret pro iis nobilitas, ut negotium eorum R*eg*. M-*tas* inspiceret, quod non gravate facturam eam confido. Mea causa, quae cum adversariis meis mihi est, ab iis, quos supra nominavi, conventibus probata fuit, qui executionem rerum iudicatarum non inhibendam sanxerunt, a Masoviticis conventibus gratiae decretae sunt cum Regi, tum Magistratui, qui nulla personae cuiusquam ratione habita, res iudicatas ex aequo executus fuisset, iniunctumque nuntiis, ut, quo id deinceps fiat, a Rege petant. Danicum negotium non multum iam ab eo abesse, ut transigatur, video. Nam et Mater Regis Daniae, eademque Magni, pseudo episcopi Curonici, pecuniam *eam* [cum, eum], quae petitur in Episcopatum eum intulisse dicitur. De Anglis libenter ad Reg. M-tem referam [2]), de hospitio D-*tionis* V*estrae* curae etiam mihi erit. D-*tionem* V*estram* quam optime valere cupio eique omnia fausta ac felicia precor. Belza, die 24 mensis Novembris 1584.

R-dae D-tionis Vestrae amicus obsequi paratus Ioan. Zamoiski Cancell. et generalis capitaneus.

[1]) *Zob. nr. 912.*
[2]) *Zob. nr. 1037.*

1040. Zamoyski do M. K. Radziwiłła Sierotki. *po 24 XI 1584* [1]).

Składa życzenia z powodu ślubu. Zaprzecza plotkom.

Bibl. Raczyńskich w Poznaniu. Rkp. nr. 80. Oryginał z dopiskiem i podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Ill. et Mag. D-no D-no Nicolao Christofero Radziuil Duci in Olica et Nieszwiesz Marschalco Magni Ducatus Lituaniae Supremo etc. *D-n.* et affini obser-mo. *Druk.* Nehring, Kwartalnik Historyczny *r. 1890 t. IV str. 497* [2])

Jaśnie Wielmożny m-ciwy panie Marszałku.

WM-ci swemu m. panu i powinnemu wielce dziękuję, żeś mię WM. pisaniem swem nie raczył przepomnieć i o swem stanu małżeńskiego przyjęciu [3]) raczył mi oznajmić, w którem życzę i winszuję WM., aby Pan Bóg Wszechmogący raczył błogosławić i pomnażać WM. ku chwale swej, ku pociesze WM. i nas sług i powinnych WM. i ku rozszerzeniu domu WM.

Skarżę się na WM. o przymówkę. Nie wiem, kto mię to do WM. oskarżył. Rzeczą samą dozna to WM. m. m. pan, że WM. swemu m. panu i domowi WM. rad służę.

WM. pana *(!)* swego m. pana szwager i sługa J. Zamoiski sspt.

[1]) *W liście mowa o małżeństwie adresata, które nastąpiło 24 XI 1584* (Kotłubaj *o. c str. 319*). *Nehring dał ten list pomiędzy listami z 2 maja i 15 lipca zapewne na podstawie miejsca w zbiorze (por. nr. 48 str. 502), mimo, że datę ślubu R-a podaje w przypisku.*
[2]) *Gdzie opuszczono adres, w w. 4 jest* ziczey *zam.* zicze y, *w w. 9 po* mie *brak* to
[3]) *Z Elżbietą Eufemią kn. Wiśniowiecką.*

1041. Łaszcz Aleksander do Zamoyskiego. Łaszczów, 2 XII 1584.

Prosi o wrąb do lasu.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 85 nr. I. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adre-

sem: JW-nemu Panu Panu Janowi Zamoiszkiemu, Kanclerzowi i Hetmanowi koronnemu, Staroście krakowskiemu etc. etc., mnie zdawna wielce m-ciwemu panu.

Służby swe w m-ciwą łaskę WM. m. m. p. pilnie zalecam, dobrego zdrowia, pociech wszelakich od Pana Boga na czasy długie wiernie życzę, jako życzliwy sługa WM. m. m. p. M-ciwy Panie.

Tak jakoś mi WM. m. m. p. z łaski swej przez JM-ci pana Wojewodę Krakowskiego wolny wrąb obiecać raczył, i teraz proszę WM. m. m. p., abych mógł mieć list otworzysty do urzędnikuw (*s.*) WM. m. m. p. na opalenie i mnie i mieszczanom a na budowanie do zamku, w czym nic nie wątpię, ze to z m-ciwej łaski WM. otrzymać będę mógł, a ja starać się będę, jako tę m-ciwą łaskę WM. m. m. pana odsługować wszelakim sposobem winien będę. Z tem sam siebie i z służbami swemi do m-ciwej łaski WM. m. m. p. pilnie zalecam, z której proszę, abym nie był opuszczon. Dan z Lasczowa 2 Decembris anno D-ni 1584.

WM. m. m. p. we wszem powolny i życzliwy brat i sługa Alexander Lascz ręką swą.

1042. Zamoyski do ks. Piotrowskiego. 9 XII 1584.

Regesty nr. 21 str. 33 nr. 2.

List JM. d. 9 Decembr. do ks. Piotrowskigo opowiedając się przy nim, że go p. Gnieźnieński despektował i arma intentando nie dopuścił mówić, ani obmowy [1]) na sejmiku średzkim od JM. czynić. Radzi protestacyą ..... to, jako się działo, w grodzie uczynić.

[1]) *Oczywiście z powodu skargi Zborowskich: por. nr. 1048 i 1059.*

1043. Zebrzydowski Mikołaj do Zamoyskiego. Ryki, 15 XII 1584.

O różnych sprawach prywatnych. Jak pozyskać posłów opatowskich.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 147 nr. 1. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JW-nemu Panu Panu i Dobrodziejowi mnie wielce m-ciwemu JM. Panu Kanclerzowi i Hetmanowi nawyższemu Koronnemu etc. etc. etc. do własnych rąk JM.

JW-ny Panie, Panie i Dobrodzieju mnie wielce m-ciwy.

Za pozwoleniem WM. m. m. p. przez pacholę pana Podczaszego [1]) odjechałem ja jeszcze 26 9-bris z Piotrkowa, zostawiwszy na swym miescu p. Wojskiego Sendomierskiego (*s.*), gdyż on drugi niebarzo jest acceptus u wszystkich, i owej sprawy, która mi jest barzo podejrzana, tak odjechawszy, że skoroby jeno pozew na p. Starostę położono, tedy tak prętko jako i jemu miano mi o tym dać znać, abym nazad przybyć nie omieszkał, i dla tego też nadzieję o prętkim swym zwróceniu kollegom swym uczyniłem był. Nie telko to, co mi p. Starosta powiedział, że Podstarości Radomski słał do Łomży, dowiadując się o tej wszystkiej sprawie i dla ekstraktów protestacyi przeciwko p. Staroście uczynionych, gdyby były, jakoż do tego czasu nie są, wwiedzione, ale i samo podobieństwo utwierdza mię w tym, że oni na tym, na którym się potężniejszemi być rozumieją, tribunale za odjeżdżaniem naszych będą chcieli szczęścia skosztować. By też więcej nie sprawili, jeno byli resoluti, będzieli po co do Lublina jechać, przetoż iż tak tuszą, że albo na sejm jadąc albo z niego, wstąpią tam, gdzie zaraz tejby się sprawy nadziewać. Tedy racz mi WM. m. m. pan oznajmić, mamli tam teraz, gdy znowu zasiędą, gdyż dziś limitować aż do tegodnia (*s.*) po święciech będą, być, a dobrzeby też i drugich napomnieć. P. Osowski też natenczas dla swych sądów przybyć nie będzie mógł, który, nie wątpię, że WM. m. m. p. oznajmił około zapisów, które między sobą Zborowscy w Nowym Mieście [unouimmie sczie] czynili, tak iż już zajś[2]) osiadłość Chrzysztof i na Pokuciu i w Krakowskiej ziemi ma.

Do paniej Przemyskiej [3]) posyłam chłopca z takim listem, jakiego kopią WM. swemu m-ciwemu panu posyłam; jeśli trzeba co odmienić niedługo, to zbiega tenże, a ja podług rozkazania WM. mego m-ciwego pana napiszę. Do p. Małogoskiego nie chciało mi się samemu jechać, bo jako z stroną nie barzo się na sejmiku wenerowali, alem posłał traktując, azaby przecie za pewną istotą te pięć tysięcy na Gody dał w nadzieje dościa kontraktu na sejmie; więc nie wiem, co mi tam przyniosą od niego, atoli nie darmo tego posłańca tak długo nimasz. Około tych z Opatowa niektórych posłów mogłoby się wczas pomyślić, aby bonarum partium byli, jako o p. Podlodowskim, Pękosławskim [4]), Pozowskim, jeśli będzie rozkazanie WM. m. m. p. Podlodowskiemu trzebaby nadzieję około tego jurgeltu synowcom jego, o który wszystko województwo (*s.*) przyczynia się, uczynić. P. Koniuszy [5]) wziął już na ten kontrakt około szpisza [6]) od p. Zawichojskiego [7]) 3000 fl., o ostatek na sejmie mają się zgodzić, a o zapłacie panu szwagrowi upiwszy się tą obietnicą, którą on za rzecz samę tu wszystkim udał, nie myśli, jeszcze mi wyrządził sztukę: dowiedziawszy się od sługi swego, który tu do żony z listem przyjeżdżał, że panią starą onę miałem Jej M. paniej Kanclerzynej odesłać, napisał do

niej z dziwnemi perswazyami list, aby się od służb jego nie oddalała, ale przy paniej Zawichojskiem (*s.*) [8]) czekała tego, aż się okkazya służby jemu samemu otworzy, dziwne obietnice czyniąc, za któremi, gdy jeszcze wóz z końmi jego po się ujrzała, nie czekając odpisu na list do Jej M. paniej Podczaszynej [9]), w którym służby swe Jej M. paniej Kanclerzynej oddawała, nawet ani rozprawy porządnej, odjechała. Owa jako przedtym czego inszego, tak i teraz tej przysługi u WM. m. m. p. zajrzał mi, zaczym dawne rany odnawiają się, ale to Panu Bogu polecić a czasowi natenczas darować musi (*S.*). Staram się ja jednak o inszą, gdyż z Mazowsza nagrzeczniejsze bywają, jeno niech wiem wolą WM. m. m. p. P. Zawichojski wiejś [2]) jakąś Viczmiezą (*s.*) po p. Przerępskim, o którą już snać WM. swego m. p. prosił, przypomina, gdyż to tam podobno rzeczy nie wielkie; nie wadziłoby mu tym powinność, o której rozumie zjednania nagrody, oddać (*S.*). Dowiaduje się też, jeśli mu WM. sobie drogę zajechać i gdzie raczysz rozkazać, jakoż i mnie samemu o miescu i czasie trzebaby wiedzieć. Zatym się i z służbami wiecznemi swemi do m-ciwej łaski WM. swego m. p. jako napilniej zalecam. Z Ryków [10]), 15 X-bris anno 84.

WM. mego m-ciwego pana póki żyw uprzejmy sługa M. Zebrzidowski.

[1]) *Andrzej Zebrzydowski* (*zob.* Bartoszewicz, Tablice historyczne IV, Bibl. Warsz. *r. 1863 t. I str. 526 i 7 oraz nr. 1049*).

[2]) *W rkp.* zaisz; *niżej* uieisz.

[3]) *Wdowa po Wapowskim, Katarzyna z Maciejowskich, siostra Stanisława, starosty zawichojskiego, i Kacpra, koniuszego* (Niesiecki).

[4]) *Stanisław, obrany marszałkiem poselskim* (SS. t. XVIII *str. 3*).

[5]) *Maciejowski Kacper* (Bartoszewicz *o. c. r. 1865 t. II str. 130*).

[6]) *Zapewne mowa o Śpiżu: Kacper Maciejowski, koniuszy koronny, był starostą spiskim* (Niesiecki).

[7]) *W r. 1587 Maciejowski Jan* (*ibid.*).

[8]) *Zofia z domu Myszkowskich* (*ibid. str. 315*).

[9]) *Z domu Działyńskich, córka Pawła kaszt. dobrz.* (*ibid.*).

[10]) *Wieś należąca do starostwa stężyckiego, późn. m-ko, dziś. osada w pow. garwolińskim* (Sł. Geogr.).

1044. Piwko Jan do Zamoyskiego. Zamość, 16 XII 1584.

W sprawach gospodarskich.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 54. Oryginał własnoręczny z adresem: Jaśnie Wielmożnemu panu panu *Jan*owi Zamoiskiemu z Zamosczia *Kan*clerzowi *i* Hetmanowi Wiel*kiemu Koronne*mu etc. etc. etc. *panu memu m-ci*wemu.

M-ciwy Panie.

WM. oznajmuję swemu m-ciwemu panu, iżem nie wziął od pana Brzezniczkiego jedno trzydzieści złotych i sześć, bo powieda, że mu potrzeba dla czeladzi folwarkowej. Z tych pieniędzy zapłaciłem jednemu owczarzowi, któremu przyszło fp. 26: to już i na sukno dorocznie, na mięso świeże, na bóty [o], koszule i czapkę; drugiemu jeszczem nie dał tylko na bóty, woźnicom zapłaciłem jedny suchedni, Korzeniewskiemu za 7 miesięcy dałem na każdy miesiąc po fp. 4, co uczyniło fp. 28. Kowalowi domowemu za dwoje suchedni fp. 10. Kiedzom (*s.*) [1]) m-ciwy panie nie zapłaciłem, bo czynszu niemasz tak wiele, i czeladzi folwarkowej nie będę miał czym zapłacić, także woźnicom teraźnie suchedni i bóty dorocznie. Proszę mego m-ciwego pana, aby mi WM. raczył w tym naukę dać, skąd mam mieć pieniądze dla nich. Jest sam m-ciwy panie miodu beczek dwie swego zbierania; jeśli WM. raczysz rozkazać przedać, proszę żeby mi WM. raczył rozkazać oznajmić a po czemu je dać. Żelaza się też kupiło dla kowania koni wozów 6, a jeszcze go trzeba na klebry (*s.*) do pałacu Jej M-ci wozów 6 i na gożdzie do pobijania. Onych piącidziesiąt złotych jeszcze mam fp. 39, a wydałem ich fp. 11, bo te tylko dla rzemieśników chowam. Dan w Zamościu dnia 16 Grudnia anno 1584.

WM-ci mego m-ciwego pana naniższy sługa Jan Piwko st.

[1]) *Zob. nr. 1045 w. 3 i 2 dol.*

1045. Zamoyski do Jana Piwka. Bełz, 18 XII 1584.

Rozporządzenia pieniężne.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 1. Oryginał z podpisem własnoręcznym, śladem pieczątki i adresem: Szlachetnemu Janowi Piwkowi Pisarzowi Prowentowemu Zamojśćkiem:u [iscz]. *Receptum pod tekstem:* oddan d. 22 Grudnia.

Piwko.

Pisałem do Lapczinskiego, żeby do rąk twych oddał te pieniądze, które wziął za miód, a ma ich być marc*arum* 130, jeśli nie więcej; owa to, coć odda, na to mu dasz rekognicyą swoję, a oznajmi mi, wieleć odda. Ten tam miód, którego jest dwie beczce, przedaj go, jak najlepiej możesz, ale przecie taniej go nie daj od dziesiąci grzywien beczki. Z których pieniędzy naprzód daj Bernatowi [1]) złotych sto, potym księdzu Krassowskiemu, wikkaryemu i bakkałarzowi zapłać suchedni jedne, a ostatek na woźnice, rzemieśniki i na insze potrzeby wydawaj jako najskro-

mniej. Z tym cię Panu Bogu poruczam. Dat. z Bełza d. 18 Decemb. 1584.
J. Zamoiski sspt.

[1]) *Morandi Bernard, architekt* (*t. I nr. 284 uw. 1*).

1046. Kraiński [1]) Wasyl do Zamoyskiego. Falimice, 18 XII 1584.

Skarży się na starostę łuckiego.

*Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 40. Oryginał własnoręczny z pieczątką i adresem: JW*ielmożnemu panu *panu* Janowi Zamoiskiemu *Korony* Polskiej Nawyższemu Kanclerzowi i Het*manowi* etc. etc. etc. panu *panu i* Dobrodziejewi *mnie* wielce m-ciwemu.

JW-ny mnie m-ciwy Panie Panie etc.

Za wszystkie dobrodziejstwa, które WM. m. m p. raczysz z łaski swej mnie utrapionemu pokazować, Pan Bóg niech będzie WM. jako panu i dobrodziejewi hojną zapłatą, którego ja z potomstwem swym o to ustawicznie prosząc, zasługować WM. będę powinien etc. etc.

Po staremu JM. pan Starosta Łucki [2]), do końca moje sobie upodobawszy, nic wrócić nie chciał, bo to już swej pompie dogadzając, na trzy lata jakoby swe własne żydom arendował i zapłatę naprzód wziął, o czym pan Oglencky komornik J. Kr. M. dostateczniejszą sprawę da etc.

Zalecam przytym uniżone służby swe w m-ciwą łaskę WM. swego m. p. i dobrodzieja, z której proszę żebym nie był opuszczon. Data z Falimicz [3]) dnia 18 miesiąca Decembr. roku 1584.

WM. swego m. p. naniższy służebnik
Wasil Kra-ski sekre*tarz* J. Kr. M. ręką *(?)*.

[1]) *W rkp.* Kra *i wyrzucone w górę na sposób ruski* sk *z zygzakowatem zakończeniem. Nad całem* sk *łuk taki sam jak i nad* sekre. *Józef Przyborowski, dawny bibliotekarz, który seryę II Zamoiscianów układał, zapisał ten list, jako od Krasieńskiego bez objaśnień. Wydaje mi się niewątpliwem, że list pisał Kraiński, bo na pieczątce widnieją włócznie herbu Jelita, a z pomiędzy rodzin, których nazwisko rozpoczyna się od „Kra", Niesiecki zna tylko tę jedną rodzinę Jelitczyków. Nie znam też nazwiska, któreby dało się tak jak Kraiński odczytać z tego podpisu* (i *opuszczone,* n *przez łuk oznaczone*).

[2]) *Żórawiński Aleksander, ojciec Bazylego rotmistrza* (Niesiecki; *t. II i niniejszy*).

[3]) Sł. Geogr. *zna tylko miejscowości o nazwach zbliżonych.*

1047. Jordan Spytek do Zamoyskiego. Zamość, 20 XII 1584.

W sprawie Zborowskich trzeba Szafrańca wyprawić do Króla. O swoich zabiegach. Przesyła paszkwil.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 69 nr. 1. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: Jaśnie Wielmożnemu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu z Wielkiego Zamościa Kanclerzowi i Hetmanowi Korunnemu (*s.*) Wielkiemu Staroście i Generałowi Krakowskiemu etc. mnie wielce m-ciwemu Panu Panu etc.

Jaśnie Wielmożny mój m-ciwy Panie. Panie. Służby moje naniższe zaleciwszy w m-ciwą łaskę WM. mego m-ciwego pana etc.

Podziękowawszy WM. m. m. p. za takowe m-ciwe łaski i prawie dobrodziejstwa, które mi WM. m. m. p. raczysz pokazować w potrzebach moich przyczyną swą do J. Kr. M-ci, nie zalecając się też WM. m. m. panu gołymi słowy, skutkiem prawdziwym chcę to WM. m. m. panu pokazać, żem jest wielce wdzięczen tej łaski m-ciwej WM. przeciwko sobie. Miałcibym co do WM. m. m. p. pisać, lecz listy nie są tajemnicą, wszakże dali Bóg czas nie upłynie (*S.*) do zjechania szczęśliwego mojego do służb WM. m. m. p., którem cale wziął przedsię. To na ten czas zdało mi się WM. m. m. p. oznajmić, iż pan Wojewoda Siradzki [1]) radby do Króla JM. jechał i, jako widzę, wiernie służyć chce, jedno niemasz o czym; zdali się to WM. m. m. p., aby mu dał pan Podskarbi Nadworny choć sam z siebie obyczajem rzkomo pożyczanem z kilka set złotych na strawę przez ręce moje, a jabym go wyprawił, bo to widzę, że na nim jak miarz [2]) nawięcej z strony ekscessów Zborowskich należy, o czemby siła pisma, a nie godzi się. Potrafilichmy też sam w to z panem starostą Oświęcimskim [3]) i z inszemi naszymi, żechmy posły powadzili, i zda mi się, że spaniolo starosta Szydłowski [4]) nie pojedzie na sjem. O pana Ciołka [5]) staram się, by go odwieść przez pana Wojewodę Siradzkiego, i blizko tego, bo go Krzystof Zborowski omylił w pieniądzach na tę wyprawę, na które jeszcze oczekewa (*s.*), a Krzystof Zborowski jest teraz u Książęcia Saskiego, ale dalej potrzeba materyej i nauki WM. m. m. p., co mu podać i jako go traktować. Zacnych a dobrych uszu WM-ci m. m. p. nie godziłoby się zaprawdę temi paskwilusmi zatrudniać, jakoż nie chciałem i do tych czasów żadnego w dom swój przyjmować, choć ich wiele do wiadomości mojej dochodziło, a prawie puszczają je jeden za drugim; ten teraźniejszy, który WM. m. m. p. posyłam, doszedł mię od pana Podstarościego Krakowskiego, a słyszę, że już ochotnie je ludzie przepisują i za jakąś przestrogę u siebie uważają, tedy bacząc tego być potrzebę, że jest taki, zruszając ludzi ku sedicyej a zwłaszcza sam w owym kraju, posyłam go WM. m. m. p., jeśliby inszy do tych czasów WM. m. m. p. nie doszedł. A jeśliże WM.

m. m. p. będzie się zdało odesłać go i Kr. JM-*ci*, gdyż się dotycze osoby i rebeliej przeciwko J. Kr. M. bo co bluźniono na sejmikach, to i pismy skarademi (*s.*) źli ludzie poprawują. A zda mi się, będzieli tego potrzeba, może się wymacać, z której studnice te źródła smrodliwe a zarażone wody płyną. Zatym tego od Pana Boga żądam, aby WM. m. m. p. długo dobrze zdrowego chować i błogosławić raczył. Dat. w Zamościu d. 20 Decembris a. D. 1584.

WM. m. m. p. naniższy sługa Spythek Jordan z Zaklyczyna ssp.

[1]) *Łaski Olbrycht* (Acta r. g. *XI;* SS. *XVIII*).
[2]) *Jakmiarz=prawie, ledwie nie* (Linde).
[3]) *Piotr* (?) *Myszkowski* (Dyaryusze sejmowe r. 1585, SS. *t. XVIII*).
[4]) *Secygniewski Jakób* (*ibid.*).
[5]) *Stronnik Zborowskich* (*zob. ibid.*).

1048. Żółkiewski St. do Zamoyskiego. Jaworów, 24 XII *1584* [1]).

Opisuje przebieg niepomyślny sejmiku wiszeńskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 148 nr. 48. Oryginał własnoręczny ze śladem pieczątki i adresem zwykłym. Receptum: Od JM. p. Wojewo*dzica* red. 24 Dec. *Druk J. T. Lubomirski* (*beziniennie*), Listy St. Żółkiewskiego, Kraków 1868 *str. 9* [2]).

Jaśnie Wielmożny a m-ciwy panie, panie mój i dobrodzieju.

Oznajmuję WM. m. m. panu, iż ten sejmik nad spodziewanie nasze inaczej padł. Przyczyna tego—niezjachanie się ludzi tych, którycheśmy się nadziewali, a niestateczność i niepotężność tych, którzy z nami być mieli. Co jako się działo, krótko WM. m. m. panu znać daję. Podkomorzy Halicki [3]) nie przybeł, brat mój [4]) także być nie mógł, którego wie to Bóg, jeśli zastanę żywego, bo się barzo źle ma, i doktorowie o jego zdrowiu zwątpili. Pan pisarz Korythko [5]) jedno się trochę we czwartek ukazał; snać rozniemógszy się, odjachał precz. Między szlachtą żadnego, któryby beł alicuius nominis, zwłaszcza ze lwowskiej ziemie, nie mieliśmy. Jednak z przodku z pany Przemyślany dosyć potężnie jęliśmy beli trzymać, i bełoby beło dobrze wszytko, by beł zły i niebaczny człowiek chorąży lwowski [6]) nie zamieszał, co jako się działo, krótko oznajmuję WM. m. m. panu. Gdy poseł odprawił proposicyą, Marcin Stadniczki [7]) wstawszy prosił, aby mógł imieniem Zborowskich przełożyć krzywdę ich. Wstałem ja i rzekłem: Privata to tam podno (*s.*), a Król JM. nie kazał się nam priwatami zabawiać, w tem liście osobliwie, który pisał przez posły posłane od nich z sejmiku pierwszego [8]). Powiedziałem

jeszcze, że mam to, co pertinet ad publica negotia, to jest poselstwo od Ich M-ci panów Bełżan. Sulikowski opowiedział się także z halickiemi artykuły. Miałem kilka słów zarazem z Stanisławem Stadniczkiem [9]), ale powiedzą WM. panowie towarzysze, który (*s.*) ze mną beli, za czem sam przyjadę i wszytko dostateczniej powiem. In summa Stadniczczy musieli umilknąć. Czytano pierwej halickie a potem bełskie artykuły [10]), za któremi znowu Stadniczki Marcin wstał i, nic nie mówiąc inszego, zarazem jął czytać tę skargę [11]). Beła ta zmowa nasza z Pany, że gdyby chciał czytać tę skargę, mieli wstać, a my za niemi. Panowie nie wstali, podno (*s.*) uwiedzieni tem, iż ich widzieli stresktane [12]), żeby nic nie miał dotkliwie tam czytać, bo jeszcze tem fidem fecit, iż owe pierwsze słowa na początku o skażcy [zkazczi] minął. Na Arcybiskupa [13]) patrzyłem pilno, jeśli temu, co się mówiło z niem, uczyni dosyć, to jest jeśli wstanie. Nie wiem jeśli ex pusilanimitate (*s.*), jeśli z niestateczności przeciw WM. (boć jednak najmniejszej chęci jego nie uznałem) ani wstał, ani nic nie rzekł, za czem zasiedzieliśmy wszyscy. Czytał on dalej tę skargę eo tenore verborum, jako jest podana, nic nie ochylając. Doczytawszy siadł. Patrzałem, jeśli kto co rzecze—nikt nic. Łączynski począł przekładać skargę od Wojewody Kijowskiego o Moszynskiego i oddał list, który skoro poczęto czytać, przerwałem ja rzecz. Wstawszy jąłem mówić, że widząc tu tak wiele Ich M-ci starszych przyjaciół JM. pana Kanclerza m. m. pana, będąc sługą JM., nie chciałem się przed starszemi wyrywać, i teraz, jeśliby który chciał mówić, że ja poczekam, a jeśliby odkładali do wot, mnie się to niemieszkana zda, i że zarazem chcę na tak dotkliwy paskwilus [qu] odpowiadać. Powiedzieli za tem panowie, że do wot odkładali, ale iż się zdało mówić zarazem, mówił JM. Pan Ociec dosyć. Między inszemi słowy to rzekł, iż krzywdę wielką w tem czynią JM. panu Kanclerzowi, i znać, że ci mało kochają się w podściwości swojej, którzy cudzą tak dotkliwie szczypią. Po niem pan Żarnowski [14]) wierę dosyć dostatecznie i wedle potrzeby mówił, pokazując się być przyjacielem WM. Stadniczki Stansław za tem exonerował się z tego i bracią swoję, powiedając, że to nie my Stadniczczy mówiem, ale to mówią panowie Zborowsczi. Czynił za tem dalej omowę pan Przemyski, pan Sanoczki, potem pan Halicki [14]), na ostatku za Pany Arcybiskup. Zdało się po tem staroście Przemyskiemu, żeby Sędzia od przyjaciół WM. mówił, i mówił dosyć dostatecznie, co wielkie koło assensu exceperunt, jako panowie Fredrowie, Boratynsczy, i inszy, których beło nie mało, rzekli, że to od nas od wszytkich mówi. Mówił jeszcze Starosta Przemyski, ja na samem ostatku: powiedziałem, że się nie dziwuję, że inszem ten paskwilus się nie podoba ponieważ ci sami, którzy go wnieśli, to jest Stadniczczy, z niego się exonerują, jakoby się go

wstydząc, co tem jeszcze się konfirmuje, że Stansław Stadniczki, czyniąc respons na mowę [15]) pana Ojca mego i pana Żarnowskiego, honorifice nie tak jako w tem paskwilusie JM. pana Kanclerza przypominał. Do tych tedy mówiąc, którzy ten paskwilus tak między ludźmi udawają, mówię, że krzywdę wielką czynią w tem JM. pana Kanclerza dobrej sławie etc., a prawdą tego nigdy nie pokażą, a temiż słowy, które w paskwilusie tem są, mówię, że to JM-ci nieprzystojnie zadają. Rzekł Stadniczki Stansław, że to nie paskwilus, bo są przy niem podpisy, na com ja rzekł, żem ich nie widział. Na to, żem rzekł, że prawdą tego nie pokażą, rzekł, że to rychlej przy kiem inem zostanie; rzekłem i ja kilka słów, aleć słyszeli panowie towarzysze wszytko, ustnie szerzej WM. m. m. panu powiedzą. Czytano potem skargi, po tem wota odprawowały się dobrze, aż ku wieczorowi się skłaniało. Chorążemu [16]) iżby beło przyszło mówić tegoż wieczora, użył fortelu: mając rzecz nagotowaną, chciał z nią do poranku zetrwać, żeby naprzód mówił, i szedł precz z koła. Ten dzień odprawił się nienajgorzej, i beliśmy in spe, że się dobrze sejmik odprawi. Na zajutrz rano Chorąży z pisma, które beło dosyć długie, bo cztery godziny je czytał, ukazował, wiodąc przez wszytkie artykuły, które są w poprzysiężeniu królewskiem, że żadnemu nie dzieje się dosyć. Powiedział do pierwszego, który jest, że Król za żywota nie ma sukcessora designować, że tego pokusił i chciał to czynić, więc dalej retulit de modo electionis, co jest przeciw prawu; więc że czyni za radą jednego wszytko, poselstwa wysyła do Turek i indziej, nie radząc się Rad; więc konfederacyi że pokuszano, Węgry, Tykociny [17]), zgoła wszytkie owe protestantium artykuły długo powiedał wolność przysięgam dosyć nieczynienie *(S.)*. Wszytkiem Senatorom zadał, że na powinność i przysięgi swe nie pamiętają. Arcybiskupa Gnieźnieńskiego kilka razów dotkliwie mianował, WM. miris modis (nie mianując quidem), ale jaśnie perstringebat, że jedni są, na których zdaniu Król polega, i te rady przywiodły go w ohydę do (*s.*) poddanych. Deputaty jako obierano po Koronie komu kwoli, dokładał, wiecie i ja wiem, posły także etc. Owa rzecz taką uczynił, przypominając te wolności, że homines imperitos zatrwożył. Miał snać tę oracyą z jednego miesca, o czem ustnie powiem WM. m. m. panu. Zgoła Stadniczczy, ich wszytka factiacum summo honore verborum w wotach swych jako prawemu miłośnikowi R. P. dziękowali, że o wolności, o prawa tak mówił; także i ci co rzeczam nie rozumieją. Onże wniósł artykuły krakowskie [18]), powiedając, że tu nietelko potrzeba bełskich, ale też i inszych. Żaden pewnie nieprzyjacił (*s.*) bądźby to beł mówił, nie mógłby beł tak inficere negotium jako on, który rzekomo przyjacielem będąc, samą jakoby miłością przeciw R. P. pobudzony tak mówił etc. I za tem przyszło do tych artykułów, które WM.

uźrzysz. Nie mogło się jem dać ratunku, bo nie beł nikt tak śmiały, któryby chciał wspierać: za tem zatrwożeniem jego huk beł ludzi zdjął. Jeszcze insze artykuły beły, a zwłaszcza około Węgrów barzo ostry, który cum summa contentione et invidia effeci, że jest wymazany, bo beli napisali, żeby jem pobrać, co trzymają, i wygnać ich wszytki (*s.*) precz. Z artykułów, które posyłam WM. m. m. panu, wyrozumieć WM. będziesz raczył postanowienie. Około posłów jaki harmider beł, siłaby pisać; tem czasem niźli ja przyjadę, weźmiesz WM. m. m. pan wiadomość od sług swoich, i do jakiego tumultu i zamieszania beło przyszło. Mnie na sztych dali stolnika Podoleczkiego [19]), a jam Chorążemu nie miał kogo dać, i tak i posłowie stanęli. Pan Sędzia żadną miarą posłem być nie chciał causatus valetudinem, Stanslawski [20]) a osobliwie Piotr Herbort mogli być posły, ale Piotr Herbort nie chciał, choć go wszytko koło instanter prosili i sami Stadniczczy. Ziściło się to o niem, co mnie powiadał podkomorzy Halicki, nie to co on sam i WM. m. m. panu i mnie: nihil omnino pro dignitate WM., ani też żadnego najmniejszego wsparcia nie uczynił w żadnej sprawie, więcej przekaził niźli pomógł etc. Proszę racz WM. m. m. pan odpuścić, że tak krótko wypisawszy nie mogę sam jachać zarazem do WM.: JM. pan Ociec kazał mi za pisaniem paniej Bratowej, które beło de desperata valetudine brata mego, jachać go nawiedzić. Bóg to wie, jeśli go żywo zastanę. Nawiedziwszy go jedno a opatrzywszy to, co mi JM. pan Ociec rozkazał, poruczywszy go Panu Bogu, we czwartek pewnie u WM. m. m. pana będę, którego łasce się m-ciwej poruczam.

Dat. w Jaworowie 24 X-br.

WM. m. m. pana najniższy i wieczny sługa Stanisław Zolkiewski ssp.

[1]) *Daty rocznej w liście brak, ale wskazuje ją treść.*

[2]) *W wydaniu tem skrócono wstęp, na str. 10 w w. 2 zam.* wszythko *jest* wszystko, *w w. 8 zam.* uwiedzieni *jest* uwiedzeni, *zam.* ztresktane *jest* stroskane, *w w. 10 zam.* o zkaczci *jest* ozkaczci (sic), *w w. 17 zam.* nieochylaiącz *jest* nieuchijlaiacz, *w w. 18 zam.* Łączynski *jest* Łączijnskij, *w w. 31 zam.* podsczіwosczi *jest* podczіwosczi, *w w. 34 zam.* Stanslaw *jest* Stanislaw (*toż na str. 11 w w. 9 i 16*), *w w. 3d zam.* Sanoczki *jest* Sannoczkij, *na str. 12 w w. 4 zam.* zdaniu *jest* zdania, *w w. 10 zam.* wszythka *jest* wszystka, *w w. 24 zam.* wymazany *jest* powymazanij (*w rkp. przekreślone*), *w w. 23 zam.* Stanslawski *jest* Stanislawski; *podpis opuszczono.*

[3]) *W r. 1577 Sebastyan Żórawiński* (Akta Gr. i Z. *t. XX str. 49*), *późn. kasztelan halicki* (Niesiecki); *w r. 1587 Mikołaj Herburt z Fulsztyna, starosta lwowski* (AGZ. *str. 59*).

[4]) *Mikołaj, późn. podkomorzy lwowski* (Niesiecki).

[5]) *W r. 1574 był pisarzem lwowskim Bartłomiej Korytko* (AGZ.).

[6]) *Herburt Jan z Fulsztyna* (AGZ.).

[7]) *Syn Marka z Barbary Zborowskiej, późn. kasztelan sanocki* (Niesiecki; AGZ.).

[8]) *Sejmik wiszeński przedsejmowy r. 1584 nie doszedł; Król zwołał go powtórnie na dz. 20 grudnia* (AGZ. *str. 53*).

[9]) *Brat rodzony Marcina, późn. starosta zygwulski, zwany dyabłem* (Niesiecki; AGZ.).

[10]) *Druk.* Czuczyński, SS. *t. XVIII str. 354.*

[11]) *Druk.* Pauli *o. c. str. 122;* Siemieński *o. c. str. 62.*

[12]) *Treskтać=1) karać, napominać, 2) trapić, dręczyć* (Słownik Lindego i „Wileński").

[13]) *J. D. Solikowski* (AGZ.).

[14]) *Kasztelanem Żarnowskim był w l. 1575—1582 Jan Sienieński z Sienna* (AGZ. *str. 29 i 31; nr. 785 uw. 7*), *równocześnie* (AGZ. *l. c. i nr. 973 uw. 1*) *kasztelanem halickim był Jan Sienieński z Sienna, raz podpisany* a Sienno et in Gologory heres.

[15]) *W rkp. jedna litera zamazana, czy zakreślona, a dalej* mowa; *może powinno być* omowa.

[16]) *Jan Herburt; niżej streszczone votum druk* Czuczyński *o. c. str. 404.*

[17]) *Tak w rkp. i przecinek, tak że o czytaniu* Tykocin i *niema mowy. W mowie drukowanej niema wzmianki o skarbie tykocińskim.*

[18]) *Druk.* Czuczyński *o. c. str. 360 (redakcya druga kompromisowa; pierwsza skierowana jest przeciw Zborowskim).*

[19]) *Podolecki Stanisław, stolnik lwowski* (AGZ.)

[20]) *Zapewne Balcer Stanisławski.*

1049. Zebrzydowski An. do Zamoyskiego. Sandomierz, 31 XII 1584.

Prosi o starostwo sieradzkie.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 71. Oryginał z podpisem własnoręcznym, pieczątką i adresem: JW-nemu a memu wielce M-ciwemu Panu i Dobrodziejowi JM-ci *Panu* Kanclerzowi i Hetmanowi Koronnemu etc. etc. do rąk JM-ci.

JW-ny panie, panie a dobrodzieju mnie wielce m-ciwy. Uniżone służby me zalecam jako najpilni do m-ciwy łaski WM. mego m-ciwego pana i dobrodzieja etc.

Jeden z przyjaciół mych dał mi znać o śmierci JM-ci pana Starosty Sieradzkiego [Szieraczkiego], iżby go już pewnie Pan Bóg do siebie powołać raczeł, a iżeś mi to zawżdy WM. m. m. pan i dobrodzi obiecować raczeł mnie za okazyą [1]) nie opuszczać z m-ciwy łaski swej, pilnie a uniżenie tedy proszę, abyś WM. m. m. pan i dobrodzi przyczynić się za mną do J. Kr. M-ci pana mego raczeł, aby mię J. Kr. M. pan mój za tą okazyą [1]) opuszczać nie raczeł, która żadnemu słuszniejsza nad mię i przyleglejsza być nie może, bo to starostwo sieradzkie prawie w ojczyźnie mej, a ja tak m-ciwą łaskę i dobrodziejstwo WM. m. m. panu wiecznie zasługować będę, co i wytoczeniem krwie mej gotówem pokazać zawżdy. Ja też sam WM. m. m. panu drogę zajeżdam [zaiessdam] i proszę pilnie, abyś się tejm [teym] WM. do mnie obrazić m. m. pan nie raczeł, żem trochę omieszkał, bo mię sam JM. pani Szieniawska w Sendomierzu kil-

ka dni zabawić raczeła. Zalecam powtóre uniżone służby me i siebie samego jako najpilni do m-ciwy łaski WM. m. m. pana i dobrodzieja. Z Sędomierza dnia 31 Decemb. 1584.

WM. m. m. pana sługa najniszy a nigdy nieodmienny Zebrzydowski Podczaszy Koronny sspt.

[1]) *W rkp.* ocasiam; *niżej* za mnam, za tam ocasiam *itp.*

1050. Zamoyski do Bolognetti'ego (?)[1]). Warszawa, [2]) 1584.

Winszuje mu godności kardynalskiej. Donosi o sobie.

Bibl. Ord. Zamoy. Dissoluta. Karta bez podpisu [1]).

Ill-me et R-me D-ne.

Cum intellexerim Ill-mam D-tionem Vestram in amplissimum ordinem Cardinalium a sapientissimo et optimo Pontifice relatam esse, non putavi praetermittendum, quin pro meo erga illam studio istud Sanctitatis Suae de ipsa iudicium eumque honorem litteris meis illi gratularer, ex quo etiam ipse singularem laeticiam capio, quanquam ipsius praeclarae virtutes hoc iam pridem effecerunt, ut quibusvis maximis honoribus dignissima haberetur. Gratulor itaque ex animo Ill-mae D-*tioni* Vestrae, et cum feliciter opto evenire, tum oro divinum numen, ut, quo honore Ill-ma D-tio Vestra fuit dignissima, eodem incolumis ipsius beneficio fruatur et in dies reddatur cumulatior cursumque hunc honorum felicissime perficiat. Excurreram *(?)* hisce diebus Cracoviam ad peragenda nobilitatis iudicia, quibus peractis Knissinum revertor speroque me brevi ad aulam Suae M-tis profecturum; inde aliis de rebus ad Ill-mam D-tionem perscribam *(?)*. Datum Varsoviae .. ... [2]) 1584.

[1]) *W liście mowa o szczegółach osobistych i obietnica innych wiadomości, więc list pisany do kogoś, z kim Zamoyski utrzymywał stałą korespondencyę, najprawdopodobniej do Bolognetti'ego, mianowanego kardynałem w r. 1583, bo Jerzemu Radziwiłłowi winszował godności nieco później* (*nr. 928 i 929*), *a Andrzej Batory jeszcze kardynałem nie był* (*nr. 952*).

[2]) *W rkp. obie cyfry daty dziennej poprawione: pierwsza nieczytelnie zdaje się z trójki na dwójkę, druga zdaje się z dwójki napewno na szóstkę, więc najprawdopodobniej jestto 26; nazwa miesiąca skrócona wygląda na Jan. Potwierdza ją zestawienie treści z datami pobytu Zamoyskiego w Krakowie* (*nr. 923*), *powrotu do Knyszyna* (*nr. 929*) *oraz miejsce wysłania* (*nr. 928*).

1051. Baranowski do Zamoyskiego. 1584 [1]).

Regesty nr. 2 str. 2 nr. 6b.

Baranowskiego *(list)*, który daje znać JM-ci, że Kr. JM. w Siedmigrodzkiej ziemi nic od Cesarza Krześciańskiego dzierżeć nie chce, jeśliby się od Króla JM. jakiej subjekcyej dopomagał (*s.*) Cesarz.

[1]) *Z treści sądzić wolno, że na podstawie tych wiadomości o stanowisku Króla napisany był nr. 930, czyli że list pisany był przed 13 II 1584.*

1052. Wilhelm palatyn reński do Zamoyskiego 1584 [1]).

Regesty nr. 2 str. 2 nr. 6c.

Potym Gwilelmi Comitis Palatini Rheni, qui conqueritur usque eo remissam militarem disciplinam Principum Christianorum esse, ut ad bella gerenda Duces ab haereticis hominibus petere cogantur.

[1]) *Pod nr. 6 w tej seryi regestów czytamy:* Anno 1584. In privatis negotiis scripta do JM-ci. Najdują się publica w tymże fascikule, jako od Fugelvedera (*s.*) do Króla Stefana, który z Hiszpaniej pisze do Kr. JM-ci, dając znać o pośle papieskim, który tam był od Papieża, zaciągając Króla, aby się przeciw Turczynowi do pp. Krześciańskich przywiązał. Więc i Baranowskiego *etc.* (*nr. 1051*), potym Gwilelmi *etc.* (*niniejszy*), nakoniec list ks. Karnkowskiego *etc.* (*nr. 1053*). Nadto list Króla Stefana, którym naucza Goślickiego, jak się ma w sprawach brunświckich zachować.

1053. Karnkowski arcyb. do Zamoyskiego. 1584 [1]).

Regesty nr. 2 str. 2 nr. 6d.

Nakoniec [1]) list ks. Karnkowsk*iego* arcybiskup*a*, który dziękuje P. Bogu, że za staraniem JM-ci Rzeczpospolita z wielkiego niebezpieczeństwa jest wyrwana.

[1]) *Zob. nr. 1052 uw. 1.*

1054. Zamoyski do Pawła Uchańskiego (?) [1]). 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 17.

Do któregoś JM-ci p. Szwagra, wymawiając się o sokolnika, że się takim polem od ośmi lat nie bawi JM., a przez wszytek czas żywota swego ledwie z pięćkroć w polu był. O Borowskim także, że go nie zna JM. W sprawie zaś jego samego daje znać, iż pisze JM. do Kr. JM-ci i czeka prędkiego responsu.

[1]) *Tak należy przypuszczać zważywszy podpis („szwagier") w n-rach 961 i 976 oraz treść tych listów: w pierwszym ustęp o sokolniku Borowskim, w drugim wyrazy wdzięczności i wzmiankę, że teraz lepiej jest instructus. Zatem i datę można ustalić na 15—28 V.*

1055. Żółkiewski St. do Zamoyskiego. *1584* [1]).

Druk. J. T. Lubomirski (bezimiennie), Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584—1620, Kraków 1868 *str. 6* [2]) *z niewiadomego oryginału.*

JW-ny m-ciwy Panie, Panie mój i Dobrodzieju.

Jakom WM. m. m. p. powiedział, miałem wolą jachać do Halickiej ziemie na pomieszkanie, oczekawam telko na wiadomość i rozkazanie WM. Pan Zborowski, jako mam sprawę, armuje się, nie gani sobie tego przedsięwzięcia, więcej ludzi przysposobia. Jeśliby nocne fortele nie poszły, choć też aperta vi mówi, że się chce o WM. kusić. Acz wiem, jako wiele serca in scelere zwykło dostawać, jednak wiedząc te sprawy, dobrze jest, że tem pilniejszą ostrożność raczysz WM. rozkazać...

[1]) *W druku list się kończy wielokropkiem, co oznacza zniszczenie dalszego ciągu. Wydawca odniósł ten list do roku 1584, do czasu przed śmiercią Samuela, ale że nie notował nigdy adresu ani żadnych not, więc niewiadomo czy tak wyrozumiał z treści, czy może znalazł notę sekretarza. Mojem zdaniem list raczej pisany był po ścięciu Samuela w końcu roku 1584 i donosi o groźbach zemsty ze strony Krzysztofa Zborowskiego, który je otwarcie wygłaszał na sejmiku proszowskim* (SS. *t. XVIII str. 365*).

[2]) *Obok niniejszego wydrukowany jest drugi list, również bez daty, a zakwalifikowany przez wydawcę mylnie pod rok 1584, bo pochodzi niewątpliwie z r. 1590, kiedy prowadzono rokowania o zgodę między Zborowskimi a Zamoyskim za pośrednictwem wojewody lubelskiego* (*Regesty nr. 21 str. 34 nr. 8 i 9*).

1056. Zamoyski do Baranowskiego. 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 18.

Do ks. Sekretarza za p. Cieciszewskim o kaduk jakiś, aby mu go wyprawił.

[1]) *Baranowski mianowany został biskupem przemyskim w czerwcu (nr. 987); sekretarstwo wielkie oddano Tylickiemu dopiero na sejmie 1585, więc ten list musiał być pisany przed odebraniem n-ru 987.*

1057. Zamoyskiego uniwersał do poborców. 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 28.

Terminata uniwersału jakiegoś do (szlachty) [2]) pp. poborców, aby gdy się Turczyn z wojskiem rusza na Czara Perekopskiego, nazad wracając nie chciał jakiej szkody w Koronie uczynić, dla czego aby byli ostrożnymi upomina. Osobliwie na żołnierza aby pieniądze z kwarty pozostałe dla żołnierza do Lwowa odesłano, które jakoby miały bydź rozszafowane opisuje. 1 regest tych, którzy kwarty nie wydali, aby był JM-ci odesłany, dla tego żeby in bonis tego dochodziło się.

[1]) *Pisany był niewątpliwie przed albo podczas pobytu we Lwowie: zob. str. 322 o obawie przed Turkami.*

[2]) *W rkp. przekreślone.*

1058. Zamoyski do Suskrajewskiego. 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 2 nr. 11[2].

Do p. Suskraiewskiego, aby pod konwokacyą chciał bydź u Kr. JM-ci.

[1]) *Można określić datę ściślejszą: mowa tu niewątpliwie o radzie senatu, która odbyła się w sierpniu w Lublinie (nr. 1013 uw. 1).*

1059. ? do Zamoyskiego. *ok. 7 XI 1584* [1]).

Opisuje pomyślny przebieg sejmiku raciąskiego.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 466 nr. 18. Wypis współczesny na arkuszu papieru listowego z napisem a tergo tą samą ręką: Z listu jednego dobrego przyjaciela JM.

Po wysłuchaniu skoro poselstwa Króla JM. pan Stadnicki Jan, starosta nowomieski [2]), skript podał do nas, prosząc, aby ji [gi] czytano, przeciw WM. dosyć szeroki, którego też WM. kopią posyłam. Ale na niem nie wskórał. Pobaczylichmy to z panem Wojewodą Mazowieckiem[3]) i zatrzymalichmy między sobą posła Króla JM. ks. Liesczynskiego [4]) nad zwyczaj. Skoro po przeczytaniu tego skriptu ks. Lesczinski (*s.*) uczynił omowę z strony WM., prosząc, aby o WM-ci inakszego rozumienia nie byli, jedno jako się o zacnem i dobrze zasłużonem R. P-tej Senatorze godzi rozumieć, a cokolwiek WM. postąpił przeciw Samuelowi, żeś WM. uczynił przystojnie i prawnie, co na swym miejscu (*s.*) WM. pokazać gotów. Od rady i od rycerstwa za zwoleniem spólnem pan Wojewoda Płocki odpowiedział. Żałując tego przypadku domu panów Zborowskich, lecz bacząc, co za zamieszania i niebezpieczeństwa stąd przychodzą, gdy iniuriae privatorum biorą się pro publicis, nie mogą tego ani chcą rozkazać p. posłom swym, aby tę krzywdę panów Zborowskich, jako mienią, pro publica iniuria brać mieli na sejmie; i owszem rozkażą, aby się w żadne takie nie wdawali. Jeśli Ich M-ciom co winien JM. pan Kanclerz, o to jest prawo. Przyszedł był do kościoła z dobrą myślą, ale mu hnet upadła, respons nasz usłyszawszy i taką gromadę ludzi idem sentientium oglądawszy, bo było kilka tysięcy ludzi, bo czując to, z JM-cią panem Wojewodą Mazowieckiem clientellas nasze wszytkie zwiedlichmy byli, i jako który z nas przyjechał do Raciąża, wolę że to WM. od kogo inszego wiedzieć będzie raczył. Po obraniu posłów, przy których też był i miłej zgodzie naszej się przypatrzył, bo się z łaski Bożej prętko na nie zgodzili, praktikanci zostali na koszu. Przyślichmy zaś do panów do kościoła porozumiewać się o artikuły. Wyjął z zanadrza karteczkę, z której czytał, prosząc o dwa artikuły: jeden aby Król JM. z WM-ci panom Zborowskim uczynił sprawiedliwość, a żeby się za to panowie posłowie jako za wolność pospolitą ujęli, drugi aby Król JM. do sprawy laesae M-tis przypuścił je, a żeby przy tej sprawie byli p. posłowie, przestrzegając tego, aby się im żadna opresya nie działa. Puszczono per vota. Naprzód JM. ks. Biskup [5]) nie chciał pozwolić, potem inszy panowie i rycerstwo, okrom kilku, ale milczeć zaraz musieli. Napisało się wszytko panu opak. Przy artikule laesae M-tis chciał aby przypisano „sine oppressione", ale per vota nie kazano pisać. Rozgniewawszy się poszedł precz z kościoła. Odprawiwszy sejmik Racięski (*s.*), jechaliśmy do Ciechanowa. Miał też tam być, ale nie był, wiedząc, że też i tam z Raciąża kupa nie mała była jechała.

[1]) *Sejmik proszowski był złożony* ad diem septimam Novembris (*dyaryusz w Zamoiscianach pl. 465 nr. 29*); *sejmik wiszeński odbywał się równocześnie* (*ibidem*).

[2]) *Syn Marka z Barbary Zborowskiej, siostry Samuela* (Niesiecki, *który o jego starostwie nie wie*).

[3]) *Kryski Stanisław* (*t. II;* SS. *t. XVIII*).

[4]) Niesiecki *wymienia kanonika płockiego z rodu Leszczyńskich herbu Abdank, osiadłych w woj. płockiem i podlaskiem; w dyaryuszu sejmu r. 1585 wspomniany jest sekretarz* (*oczywiście królewski*) *Leszczyński* (SS. *t. XVIII str. 41*).

[5]) *Biskupem płockim był Wolski Dunin Piotr* (*t. II;* SS. *t. XVIII*).

1060. Zamoyski do Lanckorońskiego, kaszt. małog. 1584 [1]).

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 19—1.

Do p. Małogoskiego, iż prze trudności swe nic mu odpisać nie mógł zaraz JM., a posłaniec też jego wtym odjachał.

[1]) *O dacie tego regestu i następnych z nr. 125 wiemy tylko to, co głosi nagłówek działu:* Anno D-ni 1584. Terminaty listów JM-ci w różnych sprawach i z różnych miejsc: Krakowa, Lwowa etc. gdy do Rusi jechał JM. *z tym dodatkiem, że niektóre notorycznie są późniejsze, niż droga na Ruś: np. nr. 1027.*

1061. Zamoyski do Kacpra Maciejowskiego [1]). 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 20.

Fragment listu jakiegoś do JM. p. Koniuszego o śmierci JM-ci p. Małżonki jego a wujanki JM-ci [2]).

[1]) *Bo on był wtedy koniuszym koronnym* (*dowody pewne u* Bartoszewicza, Tabl. hist. Bibl. Warsz. 1863 *t. II str. 130*).

[2]) Niesiecki *pisze o Maciejowskim:* bodaj to on miał za sobą Herburtównę, córkę Wojciecha, *Zamoyski zaś urodzony był z Herburtówny.*

1062. Zamoyski do An. Zebrzydowskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 4 nr. 29.

Do JM. p. Podczaszego, dziękując mu za książki [xiąskj], które JM-ci przypisał, omawiając się zaraz, że z Knyszyna zaraz nie odpisał

gdzie tę książkę [te xiąske] oddano JM-ci, wielą przyczyn teraz jednak to czyni JM., uwolniwszy poniekąd (*S.*).

1063. Zamoyski do An. Zebrzydowskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 23-2.

Do p. Podczaszego, iż w sprawie jego mówił z panem Halickim.

1064. Zamoyski do Mik. Zebrzydowskiego [1]). 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 23-3.

Do p. Starosty o śmierci p. Koniuszynej [2]) i czasie pogrzebu jej, aby na ten czas przybywał dla postanowienia z p. Koniuszym. W sprawie p. Podczaszego, brata JM-ci, tak mówił JM. z panem Halickim, że to indziej odprawić się nie może jeno w Brzeżanach.

[1]) *Był starostą stężyckim (w nr. 876 uw. 2 należy poprawić), w liście zaś mowa o bracie adresata podczaszym koronnym, a więc o Andrzeju Zebrzydowskim. Dodajmy wzmianki o „sprawie p. Zebrzydowskiego“ w nr. 974 i 973, adresowanym do p. Halickiego.*

[2]) *Żona Kacpra Maciejowskiego, Herburtówna (zob. nr. 1061).*

1065. Zamoyski do jakiegoś rotmistrza i do Stanisławskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 19—2 i 3.

Do rotmistrza, aby p. Kazimierskiemu [1]) z towarzysza roty swej o niezapłacenie pewnego długu sprawiedliwość uczynił.

O tymże do p. Stanisławskiego.

[1]) *Stanisław, najgorliwszy stronnik Zborowskich?*

1066. Zamoyski do p. Stolnika. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 27.

Do p. Stolnika, dziękując mu za chęć, vicissim swoję ofiarując.

1067. Zamoyski do p. Sokołowskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 21 (przekreślony cały).

Do p. Sokołowskiego, aby zaniechał Jej M-ci p. Chełmskiej o Potarzyn turbować, raczej aby na przyjacielskim uznaniu w tym przestać chciał.

1068. Zamoyski do Łapczyńskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 25.

Do Łapczynskiego, iż się poddani z Wólki skarżyli przed JM. na Hutnika, którego w tym każe napomnieć, wywiedziawszy się, co się tam im dzieje.

1069. Zamoyski do p. Wojskiego [1]. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 19-4.

Do p. Woiskiego, dziękując, iż w sprawie JM-ci życzliwym się pokazuje.

[1]) *Zob. nr. 994.*

1070. Lanckoroński do Zamoyskiego. 1584.

Regesty nr. 116 str. 2 nr. 18.

A. 1584. P. Lanckoronski, aby kontrakt jakiś według umowy JM. p. Kanclerza mógł skutek swój wziąć, prosi.

1071. ? do Zamoyskiego. 1584.

Regesty nr. 125 str. 3 nr. 22.

Supplikacya na pp. żołnierzów i towarzystwo roty p. Starościca Łuckiego, że w Bewsku poczynili szkody i jemu samemu uszkodzili na fl. 200, czego zwrócić nie chcą. Otóż prosi o łaskawą naukę.

ZAŁĄCZNIKI.

Do nr. 717. Ks. Piotrowski do Possewina [1]). pod Pskowem, 31 I 1582.

O podstępie Moskwy, zemście Ostromęckiego i wyzwaniu Szujskiego przez Zamoyskiego.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 291.*

Reverendissime Domine, Domine observandissime.

Cum quarta die Ianuarii Moschorum strages edita fuisset, Ill-mus D-nus Generalis, motus pietate christiana, misit, qui clamarent ad praesidiarios, si vellent, concessum illis corpora caesorum ad sepulturam. Responderunt gratias agendo atque rogando, ut post duas horas advenirent, qui cum illis de hoc negotio colloquerentur, fidem se dare de securitate. Misit igitur eo Ill-mus D-nus Generalis militem quendam nobilem Ioannem Theliateczki [2]); ultro etiam, illo inscio, accessit D-nus Zolkievius, palatinides Belzensis, et D-nus Zoravniczki, capitaneides Lucensis [3]), et magister stabuli Ill-mi D-ni Generalis [4]). Mosci, agnito fortasse per indicium transfugiae (*s.*) aut captivi D-no Zolkievio, quod esset consanguineus Ill-mi D-ni Generalis, cum eos diu verbis, interim insidias struendo, extraxissent, magistrum stabuli Ill-mi D-ni Generalis globo ferierunt ac simul in Zolkievium aliquot centenas pixides exploserunt, inde barbatas ac tormenta duo. Per Dei tamen gratiam ex ea procella evasit. Exclamarunt deinde isti iuvenes: caveret perfidus Szuiscius, eius perfidiam quocunque modo se ulturos. Inde cistam quandam praefectus tormentorum [5]) cannis ferreis oneratis ac pulveris subtilis viginti duabus pondo implevit, aptato silice ac ferramentis, quibus, vel minimum mota cista, ignis excitaretur; quam per captivum quendam ad Szuiscium misit cum litteris, scribens se Hans Melerum esse, qui cum Farensbechio in Moschovia fuerit, benigne se ibi habitum, inde extractum a Farensbachio (*s.*) ad Polonos, maligne habe-

ri, reversurum esse in Moschoviam et post unum aut alterum diem in arcem ad ipsum venturum, perpetrata re maximi momenti, quae ad solvendam obsidione civitatem spectaret; praemittere se res suas quasdam cum cistula; orare se, ut ad eius adventum clausa maneat. Ubi illata est in arcem cista, custodes adhibiti erant, qui diligenter in eam domum, ubi consilium a moschoviticis Palatinis haberetur, prospectarent; emicuit flamma alta et lata, inde per moenia urbis discurri coeptum ac non pauca signa trepidationis edi; ac tandem tertia die, quod per totam obsidionem nunquam fecerunt, litteras ad Ill-mum D-num Generalem miserunt, quibus protestarentur se vivere. Respondit Generalis se, etsi hac arte sustulisset Szuiscium, nihil aliud quam hostiliter facturum fuisse, cum non latuisset Szuiscium non tuendae eius vitae, sed iuguli petendi causa ad civitatem considere; sed scire, quibus iuvenibus, fide violata, pernicium (*s.*) adferre voluisset, eos fortasse suam iniuriam ultos esse; se vero nec antea opus habuisse, nec etiam opus habere ad tollendum Szuiscium, quam dexteram suam; si viveret et si vir esset, veniret in medium spatium inter castra et arcem, se eo post meridiem venturum, uno aut altero comitatum, quos etiam statim a se remissurus esset, ut singulari cum illo certamine decernat; ex his vero signis eum cogniturum, quod albo equo insidebit, auratis tegetur armis, et proxime illum per puerum ferretur pileus cum pennis, affixus ad summam hastam. Eodem etiam modo iuvenes illi totidem alios Moschos, qui vellent prodire, provocarunt. Postridie Ill-mus D-nus Generalis progressus est usque ad fossam eo, quo scripserat, equo et habitu, et iterum ac tertio eodem rediit, nemine contra ex urbe prodeunte, sed tantum ad quadraginta globis ex bombardis in illum emissis, quod ex signis nosceretur. Iuvenes itidem illi alio in loco versus flumen progressi sunt, ubi versus Welicam flumen pauci aliqui equites ad portam fuere, sed quamprimum illud signum pilei et pennarum eferri coeptum est ex castris atque de turri visum, in civitatem se reiecerunt. Id adeo accidit octo diebus ante pacem conclusam, a quo tempore captivi et speculatores dicunt Szuiscium et Choroscinum [7]) nunquam in publico visum; dici aegrotos esse, nec nisi ternos boiaros illos adire; vixit iam, ut credimus. Dicunt quidam superius, hypocaustum, in quo consilium habebant, totum cecidisse vi pulveris proiectum; omnes, qui in hypocausto essent, mortuos, ac inprimis Choroscinum, qui cistam aperire voluisset; non paucos etiam, qui foris circa domum starent, a trabibus cadentibus afflictos; Szuiscium ipsum in hypocausto fragmento cannae in pectus ictum et concussum trabe aliquot diebus vitam duxisse, inde vero mortuum esse. Utut res est, brevi se ipsam (*s.*) ostendet, nec, pace iam facta, ullum in eo momentum actionum nostrarum positum est.

Putavi me non ingratum D-tioni Vestrae facturum, si haec illi perscriberem, ut ea plane sciret, de quibus credo ex rumoribus incertis iam aliquid inaudivit. Fasciculum litterarum, quem ad me, R-mo D-no Episcopo Massanensi inscriptum, D-tio Vestra misit, prima quaque occasione transmittam, nec est, quod de mea hac in parte diligentia D-tio Vestra dubitet; duos vero mihi hisce diebus redditos D-*ni Vestrae* R-*mae* cum his mitto. Commendo me in gratiam R-mae D-tionis Vestrae. Dat. ex castris ad Pleschoviam die 31 Ianuarii anno Domini (*S.*).

R-mae D-tionis Vestrae servitor addictissimus Ioannes Piothrowski sspt.

[1]) *List ten, wpisany do kopiaryusza bezpośrednio po nr. 717, niewątpliwie był napisany i wysłany wraz z nim z polecenia Zamoyskiego.*

[2]) *W t. II tenże nazwany Tełatowskim (zob. t. II nr. 614, 621, 674, gdzie mowa o tej samej sprawie).*

[3]) *Bazyli Żórawiński, starościc łucki, rotmistrz (t. II, postać nazwiska w nr. d. 29, w tegoż* Piotrowskiego Dzienniku *str. 53 i in.).*

[4]) *Melchior Zawisza (t. II).*

[5]) *Szujski Jan, naczelny wojewoda pskowski* (Karamzyn *o. c. uw. 567 niesłusznie zarzuca* Heidensteinowi *błąd: por.* Rerum *str. 175 oraz passim*).

[6]) *Jan Ostromęcki* (Niesiecki; Heidenstein, Rerum *etc. str. 190; tenże w* Vita Zamoy., Collectanea *str. 70 nazywa go Bartłomiejem*).

[7]) *Andrzej Chworostynin, jeden z dowódców załogi pskowskiej* (Karamzyn *i* Heidenstein *ll. cc.*).

Do nr. 729. a) Król Stefan do Papieża [1]).

Domaga się konfirmacyi Ługowskiego.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Kopie z nagłówkiem: Copia litterarum ad Summum Pontificem, Cardinales [2]), nomine Regiae Maiestatis scriptarum. *Druk.* Kojałowicz *o. c. nr. 298 oraz* Theiner, Annales Eccl. *t. III str. 342.*

Post oscula beatorum pedum etc.

Commendavi nuper S*anctitat*i Vestrae more institutoque Antecessorum meorum, piae memoriae Poloniae Regum, ad episcopatum praemisliensem R-dum Simonem Lugowski, praepositum miechoviensem, supplicavique S-ti Vestrae, ut eum episcopatum illi confirmare praeposituramque miechoviensem una conservare vellet. Quod quo eius merito, pertinente ad propagationem cultus divini in Russia provincia, et varietate haereseum et templorum ac scholarum vastitate ac solitudine mirum in modum deformata, fecerim, S-ti Vestrae prioribus litteris meis explicavi, simulque id etiam explicatum puto per litteras S-ti Vestrae a nuncio S-tis Vestrae, R-do Antonio Possovino, cum quo de negotio hoc ad Pologiam contuli. Etenim is praepositus cultum divinum non iactat verbis, sed re

ac facultatibus suis iuvat, nec id ex ullo contractu, sed ultro ac libere. Et certo mihi persuadeo, quod deinceps etiam tum alendis doctis et piis sacerdotibus, tum bonae indolis alumnis iuvabit et bona illius episcopatus, iniuria superiorum episcoporum vastata, ad aliquam culturam rediget. Nunc audio, delatis ad urbem quibusdam rumoribus, malevolentia quorundam concitatis, negotium hoc non sine suggilatione existimationis bonorum virorum et ut de nobis ac Regno Poloniae ita non minus de Ecclesia bene meritorum extrahi, et ita extrahi, ut etiam ea res pertineat ad dignitatem meam. Itaque iterum litteras dandas ad S-tem Vestram putavi, rogando eam, ut tantum commendationi meae tribuat, quantum et ipsa S-tas Vestra et Sedes Apostolica commendationem (*s.*) Antecessorum meorum tribuebat, quandoquidem non minus quam illi de Ecclesia Dei et Sede ista bene mereri semper studui et studebo et ius nominandi non minus quam illi habeo. Cuius gratiae et favori *etc.*

[1]) *Autorem był, jak świadczy nagłówek, miejsce zapisania i data n-ru 729, Zamoyski.*
[2]) *Mylnie, albo też kopista chciał objąć tym nagłówkiem i list następny (zał. b).*

b) Król Stefan do dygnitarzy rzymskich [1]).

W sprawie Ługowskiego.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Kopia z nagłówkiem: Ad Cardinales: Farnesium [2]), Sabellum [3]), Comensem, Boncompagnum [4]), Gwastavillanum [5]), Commendonum. *U dołu nota:* In eandem sententiam ad Jacobum Boncompagnum [6]) mutatis mutandis. *Druk.* Kojałowicz *o. c. nr. 299.*

Commendavimus nuper S-*mo* D-*no* Nostro ad episcopatum praemisliensem R-dum Simonem Lugowski, praepositum miechoviensem, ac Eius S-tem rogavimus, ut eum episcopatum illi confirmare ac una praeposituram miechoviensem conservare vellet. Qua de re dederamus quoque litteras ad R-mam D-tionem Vestram postulando, ut ipsa in eo negotio suas partes interponeret. Intelleximus vero rem vanis quibusdam rumoribus, malevolentia nescimus quorum in urbem delatis, extrahi. Quamobrem iterum ab illa postulamus, ut eam commendationem nostram magnae curae habere velit, et tanto magis, cum dignitatem nostram attingat. Nec certe videmus, quid causae sit, cur minus commendationi nostrae tribui debeat, quam ante semper Regum Poloniae tributum est, cum non minus quam quisquam illorum ius nominandi habeamus et non minus quam quisquam illorum [7]), de Ecclesia Dei et de sede ista bene mereri enitamur [8]), ita ut hoc nostrum studium nullius malevolentia obscurare possit.

[1]) *Zob. zał. a uw. 1.*

[2]) *Aleksander, syn Piotra Alojzego ks. Parmy, dziekan kolegium kardynałów* (Univ. Lex.). *Król w liście dat.* Nov. 1582 (*Lib. leg. nr. 51—56 zajmują listy do Rzymu w sprawie konfirmacyi Solikowskiego*) *tytułuje go* Sedis Apostolicae Vicecancellarius et Regni nostri Protector.

[3]) *Sabellus Jakób,* Vicarius zu Rom (Univ. Lex.), *w liście królewskim* (*uw. 2*) S. D-ni N. perpetuus Vicarius et Regni nostri Viceprotector.

[4]) *Fiiip. bratanek papieski* (Univ. Lex.).

[5]) *W liście król. tylko:* Filippo Vastavillani S. R. E. Car-li Diacono.

[6]) *Syn naturalny Hugona Buoncompagno, owocześnie papieża pod im. Grzegorza XIII, na którego miał wpływ w ostatnich latach jego życia, założyciel domu książąt de Sora* (*zob. t. II*), *gonfalonier Kościoła i kasztelan zamku św. Anioła* (Ranke, Die Römischen Päpste, Lipsk 1874 *str. 273*); *na liście królewskim* (*uw. 2*) *adres:* Ill-mo Principi D-no Jacobo Boncompagno Duci Sorae Marchioni Vincolae (*w* Univ. Lex: Vignuola) militiae S. R. E. generali gubernatori amico sincere nobis dilecto.

[7]) *W kopiar. oryg. tego wyrazu brak, jest u Kojałowicza.*

[8]) *U Kojałowicza:* non evitamur.

c) Król Stefan do Bolognetti'ego [1]).

W sprawie Ługowskiego.

Kopiar. Zamoy. i Petersb. Kopie z nagłówkiem: Episcopo Massaliensi (*s.*) nuncio. *Druk.* Kojałowicz *o. c. nr. 300.*

Quid ad S-*mum* D-*num* N*ostrum* scribamus, ex exemplo litterarum, quod ad P-*tem* Vestram mittimus, cognoscet. Rogamus igitur, ut et P-*tas* Vestra negotium hoc quam commendatum habeat et, quod ad illum spectat, ita id expediat, ut dignitatis nostrae rationem ab illa habitam esse apparere possit, quandoquidem et nos ita de Ecclesia et Sede Apostolica meremur, ut ea in re nulli concedamus [2]).

[1]) *Zob. zał. a uw. 1.*

[2]) *Pod listem nota:* Scribatur etiam diligenter ad D-num Episcopum Plocensem. Item ad D-num Ticinum. Utrique exempla litterarum ad Summum Pontificem et Cardinales mittantur.

Do nr. 732. Król Stefan do Janusza Zbaraskiego. Wilno, 10 II 1582 [1]).

Prosi go o objęcie gubernatorstwa Inflant.

Kopiar. Zamoy. (nr. 224) i Dzik.

Wielmożny, uprzejmie nam miły.

Iście [1]) nam jest rzecz bardzo wdzięczna, że tak fortunny koniec praca Uprz*ejmości* W*aszej* wzięła, jakoż i nine posługi, które Up. W. czyni, są nam i wdzięczne i takie, na które za okkazyą pamiętać i przystojne baczenie mieć będziem. Aczkolwiek rozumiemy temu dobrze, że potrzeby domowe Up. W. potrzebowałyby podobno stąd tam odjachania Up. W., jednak używamy w tym Up. W., abyś Up. W., odłożywszy na ten czas na stronę potrzeby swe, które podobno nie są tak nagłe, aby jakiego na czas odłożenia nie cierpiały, w Inflanciech przy wojsku naszym został, gdzieby do tego przyszło, żeby Wielmożny Jan z Zamościa Kanclerz i Hetman Koronny dla opatrzenia zdrowia swego stamtąd odjachać musiał, a żebyś Up. W. na miejscu przerzeczonego Hetmana Koronnego w niebytności jego beł, wojsko wszystko w swym poruczeniu miał i to, co on czynić i na pieczy swej mieć miał, żebyś czynił i na pilny pieczy miał, tak jako to ustnie przez tegoż Hetmana Koronnego Up. W. przełożono i poruczono będzie. Czego podym się Up. W. pod ten czas, nie możeli być dali, tedy przynamni dotąd, póki zamki te tam, które świeżo do rąk naszych przychodzą, w jakim lepszym porządku i opatrzeniu nie będą. Nie wątpiemy w tym namni, iż Up. W. podług tej chęci, który ku naszym i Rzeczyposp*olitej* służbom po Up. W. doznawamy, z tego się nam wymawiać nie będzie, ale raczej za taką okkazyą będzie się chciał nam i Rzeczyposp*olitej* przysłużyć. Zaczym Up. W. tym więtszego baczenia i łaski naszej spodziewać się i pewien być może. A przytym życzemy Up. W. dobrego zdrowia i wszech fortun.

Dat. z Wilna die X Lutego, roku Bożego MDLXXXII, panowania naszego roku VI.

Stephanus Rex sspt.

[1]) *W rkp.* Gizy-sczie *ale* zy *przekreślono.*

Do nr. 744. Giese do Króla Stefana. Ryga, 16 II 1582.

Czując śmierć bliską, poleca jego łasce braci swoich i zdaje sprawę z pieniędzy na żołd.

Kopiar. Zamoy. (nr. 231) i Dzik.

Sacra ac Ser-ma Reg. M-tas Vestra (*S.*), D-ne D-ne clem-me.

Dum reliquam pecuniam solvendis equitibus Farensbegianis expecto, coepit me febris, primum levis mox continua, quae me ad extremum vitae periculum iam perduxit, ut, quae mea imbecillitas est, diutius me ex voluntate Praepotentis Dei vivere vix posse existimem. Itaque manu hac prope moriente appellandam S. Reg. M-tem Vestram mihi humillimo servitori iudicavi. Primum gratias S. Reg. M-ti Vestrae immortales ago pro regia sua in me servitorem humillimum suum clementia, quam, cum diutius in terris demereri non possim, nec pro acceptis ab ea etsi nulla cum usura Borzechovii beneficio satisfacerem, tamen peccator omnium mortalium maximus, sed tamen mundatus sacrosancto sanguine D-ni nostri Iesu Christi, gratias agam, deinceps etiam agam et satisfaciam ante Deum servatorem meum et omnium nostrum.

De Borzechovio S. Reg. M-*ti* Vestrae supplico humillime per miserrimam animam meam et servitia mea, fide et diligentia quanta potui omnino praestita, ut dignetur S. Reg. M-tas Vestra clementissime miserrimis fratribus meis consulere et illis, cum exilium sit fructuum, quo solatium habeant doloris et tenuium fortunarum, aliquam a S. M-te Vestra Reg. accessionem. Sumptum hoc anno magnum in ea bona feci, ne teruncium quidem fructuum unquam percepi. Relinquo praeterea fratribus meis ad mille florenos aeris alieni, quod de mea hereditate illis solvere grave futurum est. Supplico S. Reg. M-ti Vestrae per Deum immortalem et per clementiam S. Reg M-tis Vestrae, quae aliis claudi talibus in casibus non solet. Commendo me et morientem et mortuum S. Reg. M-ti Vestrae, pro cuius salute, valetudine et victoriis in illa beata vita, quam per sanguinem Filii Dei D-ni nostri Iesu Christi me consequuturum miserrimus peccator confido, Deum orabo. Ex arce Rigensi, 16 Februarii anno 82, manu moriente.

S. et Ser-ma Reg. M-*tas*. Solut*a*rum [urum] militi germano pecuniarum rationes Reg. M-tas Vestra ex scriba Manto cognoscet. Accepi mea et praefecti arcis S. Reg. M-tis Vestrae Thomae ab Embden, optimi et M-tis Vestrae fidelissimi viri, fide a Doctore Frosenero, optimo itidem viro, duo millia talerorum mutua, et ad Reminiscere solvantur sub grandi vadio; obtestor, ut S. Reg. M-tas Vestra ea ad diem solvi curet, contuli enim ea integra in solutionem militum, quod ex rationibus Manti constabit.

S. Reg. M-tis Vestrae D-ni mei clem-mi servus fidelissimus et vivens et moriens Tidemannus Gisius sspt.

Do nr. 779. Król Stefan do Jerzego Fryderyka pruskiego.

Grodno, 14 VII 1582.

Przedstawia zatarg ze Szwecyą, pytając o radę.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 13 k. 9v).

Illustris Princeps, Domine affinis noster charissime.

Non dubitamus cognovisse Ill-tem Vestram, quomodo Ser-mus Svetiae Rex superiori bello, cum nos in Moscoviam cum exercitu progressi Plescoviam obsideremus, id quod futurum esse nos pro nostro candore atque affinitate longo intervallo ante ei credideramus, eoque Moschum adduxissemus, ut una Narva excepta omnes reliquas Livoniae arces civitatesque nobis cederet, interim cum Narvam ipsam, aditibus omnibus e Moscovia a nostro exercitu clausis, de qua sola tum bellum esse videri poterat, ob paucitatem praesidiariorum, quod omnes vires Plescoviam collegisset et contra nos vertisset, Album Lapidem, tum alias etiam quasdam arces ipsius hostis concessione iam nostras, opportunitate hac captata, fame potius omniumque rerum inopia quam vi atque armis ad deditionem adegerit inque nostra victoria suam praedam fecerit. Consecuta deinde cum Mosco pax est, in qua, etsi iniuria illa merito non parum nos alienare debuerat, tantum tamen ab omni odio aberamus, ut, ea ipsa quoque Ser-mus Svetiae Rex ut comprehenderetur, non parum anniteremur, sed quia per totum tempus tractationis nullus ab eo Rege, qui causam eius ageret et pro loco responderet, advenisset, noster conatus ipso facto irritus est redditus. Cum autem teneri non posset Moscusque (*s.*) et ita animatus videretur, ut quamprimum in ipsam Narvam incursionem facturus putaretur et ita a milite armisque et omni bellici instrumenti apparatu, quae omnia ex praesidiis arcium livonicarum, cum eas nobis cederet, magna copia deportaverat, instructus, nihil ut ad hanc voluntatem eius consiliumque defuturum ei esset, quod proximum huic esse videbatur, faciendum duximus, ut et Moscum per legatos ab oppugnatione Narvensi aliarumque arcium livonicarum, quas Svecus intercepisset, averteremus et Svetiae Regem ad concordiae amicitiaeque sanciendae studia hortaremur, utque amice atque pacifice pro nostra necessitudine haec inter nos controversia componeretur, operam daremus. Etsi autem aequissimas ei conditiones proposueramus petieramusque ab eo, quia periculum a Mosco esset, ut saltem, donec vel a communibus amicis vel commissariis ab utraque parte probatis res inter nos transigeretur, nostrae fidei custodiaeque Narvam concrederet, ita ut, si convenire inter nos non pos-

set, illam ei restituturi essemus eoque nomine quam amplissime ei cavere vellemus, ipse vero interim reliquas partes Livoniae, quas obtinet, libere pacateque post tergum nostrum teneret et viribus suis unitis ac in Finlandiam translatis hosti integris copiis facilius resisteret, istiusmodi tamen responsum legatus noster nobis ab eo retulit, quod non modo nullam aequitatis humanitatisque speciem contineret, sed cum insigni etiam nominis Polonici contumelia coniunctum esset, quemadmodum ex renuntiatione legationis eius, quam secretarius noster Reinholdus Heidenstein Ill-ti Vestrae ostensurus est, plenius Ill-tas Vestra perspiciet [1]). Mirari rationem satis hanc non potuimus non modo ab affinitatis communisque necessitudinis ratione, sed communi Christianorum Principum more a pacis concordiaeque studiis tam alienam. Apud Moschum, quamvis difficilior res videbatur, cum tamen ei ostendissemus, si secus faceret, facile aliquid emersurum, quod pacem inter nos turbaret, ut, donec legati ultro citroque commeaturi essent, a Narva aliisque livonicis arcibus, quas Svecus occupasset, omnem vim impetumque belli abstineret, non difficulter perfecimus [2]), ita ut Ser-mus quoque Svetiae Rex ab ea parte nostro beneficio pace ac tranquillitate adhuc fruatur et, quorum amicitiam leviter ducere videtur, opportunitate tamen utatur, etsi autem nihil nobis concordia tranquillitateque potius esse debere et intelligimus et libenter etiam ad eam potissimum rationem nos adiungimus, interim tamen etiam, quid Reipublicae dignitati, nominis Polonici nostraeque existimationi debeamus, etiam atque etiam considerandum videmus. Et cum in huiusmodi adhuc rerum perturbatione aut saltem incertitudine Prussiae quoque, in qua Ill-tas Vestra Principatum suum habet, tanquam mari expositae Ser-mus Svetiae Rex non satis fortassis considerate verbis minatus sit, faciendum omnino existimavimus, ut, cum ex publicis pactis, quoties ea infestetur, defensio *et* tutandae eius cura ad Ill-tem Vestram spectet, ut et moneremus eam et pro sua erga nos benevolentia atque necessitudine tanquam Regni huius Principis hisce de rebus sententiam consiliumque exquireremus. Postulamus igitur ab Ill-te Vestra, ut cum ipsa, quid hac de re sibi videatur, quaque illi ratione occurrendum putet, ostendat, tum cum Ill-mis etiam Principibus D-no Ioanne Georgio Marchione et Electori Brandeburgense (*s.*) et D-no Augusto Saxoniae Electore et Duce avunculo suo ista communicet. Speramus eos cum pro sua aequitate atque prudentia hunc Ser-mi Svetiae Regis animum unius et alterius arcis per occasionem interceptione elatum et a pacis concordiaeque rationibus tam aversum minime probaturos, tum benevolentia studioque suo minime nobis defuturos. Ill-tem Vestram *etc.*

[1]) *Relacyę Alamanni'ego i odpowiedź Jana III-go drukował* ks. Polkowski *w* Sprawach wojennych Stefana Batorego (Acta res. ges. Pol. ill. *t. XI str. 362—384) z odpisów dostarczonych przez E. Tyszkiewicza. Są to odpisy dokumentów polskich a tłómaczenia wtrętów i całych dokumentów łacińskich z rękopisu wspomnianego w nr. 714 uw. 5.*

[2]) *Mowa o poselstwie Wizgierda* (Heidenstein, Rerum *str. 197*), *bo posłowie wielcy zaprzysięgli pokój dopiero 15 VII (list Zbaraskiego, Talwosza i Haraburdy w rkp. Ord. Birż.).*

Do nr. 782. Jerzy Fryderyk pruski do Króla Stefana.

Dowodzi, że ma prawo trzymać doradców z poza Prus, że musiał pominąć wolę opozycyjnego sejmu, że skargi na niego wywołane są przez ukrócenie nadużyć, a pochodzą od garstki malkontentów, że emigrowali bez powodu i t. d.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 17 k. 14v).

Serenissimo et Potentissimo *etc.*

Quod S. Reg. M-tas Vestra gravamina quaedam nomine internuntiorum baronum et nobilitatis huius Ducatus ad se delata nobis transmittere sit dignata, S. Reg. M-ti Vestrae ea, qua par est, observantia gratias agimus. Etsi vero nobis non minus grave, quam S. Reg. M-ti Vestrae in gravissimis suis Reipublicae*que* occupationibus fortassis molestum est de administratione huius Ducatus fidei nostrae semel commissa cum subditis nostris contendere, muneris tamen nostri esse putavimus pro defensione nostra non quidem litigandi animo, sed S. Reg. M-tis Vestrae melius informandae causa ad singula gravaminum capita ea respondere, quae ad nostram innocentiam ostendendam et horum delatorum temere querulantium calumniandi et turbandi libidinem declarandam maxime pertinere videantur, ex quibus S. Reg. M-tas Vestra simul perspiciat non universum ordinem nobilitatis, sed quosdam saltem huius ordinis infrenata et insatiabili quadam dominandi cupiditate impulsos et ad turbandum quasi natos hoc temerarium scriptum suum ad graviores animorum exacerbationes potius, quam ad tranquillitatem publicam et reverentiam sui principis comparatum S. Reg. M-ti Vestrae obtrudere et hanc molestiam exhibere ausos fuisse. Ad eos itaque ipsos non ad ordinem universum, quem illi prae se ferunt, nostra haec dirigitur responsio.

Principio vero S. Reg. M-tem Vestram pro singulari sua prudentia non obscure intelligere arbitramur argumentum scripti et delationis huius eo potissimum dirigi, ut ostendant hac nostra ducatus huius administra-

tione privilegiis et iuribus suis legitime obtentis de facto vim per nos fieri et novis introductis consuetudinibus derogari. Id quod non propterea tantum grave nobis atque acerbum accidit, quod fidei nostrae atque receptorum parum nos memores esse tacite calumnioseque arguant. Verum etiam id ipsum prae se ferre videantur, calumniandi libidine sua ad graviores nos offensiones provocare nobisque parum reverenter insultare velle videantur, cum enim attestante conscientia nostra a tempore huius susceptae gubernationis nostrae id nobis maxime curae fuerit, ut abusibus et confusionibus istis, quae temporum iniquitate et hominum malitia tam in ecclesias quam in Rempublicam ipsam, potissimum vero in totius oeconomiae, aerarii, praefecturarum totiusque aulae administrationem irrepserant, abrogatis et in melius reformatis utilitati publicae et commodis aegri patruelis nostri [1]) et successorum nostrorum maxime consuleremus nullisque hac in re laboribus, vigiliis, sumptibus pepercimus, nunquam putabamus fore nos pro paterna hac sollicitudine et vigilantia nostra hanc ingrati animi significationem hasque calumnias a subditis nostris reportaturos fuisse. Quae quidem etsi nobis dolorifica sint et stomachum movere possint, dum tamen a paucis tantum turbatoribus haec proficisci atque ex hisce fontibus promanare non immerito colligimus, quod id genus hominum a non paucis iam annis, imprimis vero in gravi illa et imbecilli senecta Divi illius Senioris Principis [2]), post in aegritudine huius Iunioris, tum etiam in dominatu suorum cognatorum et popularium ad hanc dominandi libidinem et pro suo libitu et commodo impune quidvis agendi licentiam assuefactum, aegerrime nunc ferat Domini sui imperium et vigilantiam, eoque difficilius aequissimis eius mandatis et constitutionibus pareat, contemnenda haec nobis potius ac Deo et tempori committenda, quam vindicanda putamus.

In diluendis vero iniquissimis ipsorum gravaminibus illud primum se offert, quod ipsi delatores fatiantur *(!)* initia gubernationis nostrae moderata et tolerabilia fuisse, nisi quod contra privilegia ipsorum extraneos illis adiunxerimus, quos non tantum rebus prutenicis praefecerimus, sed directores consiliorum esse voluerimus. Nos vero ne nunc quidem putamus eos de immoderata gubernatione nostra iure apud Reg. M-tem Vestram conqueri posse, siquidem et ab initio et in hunc usque diem ita gubernationis et oeconomiae nostrae omnem rationem instituere conati sumus, ut ea ipsi primum Deo, post etiam S. Reg. M-ti Vestrae, tum quoque aegro patrueli nostro nostrisque successoribus adeoque toti Ducatui eiusque incolis commendata redderemus. Quod vero praeter prutenicos consiliarios quatuor nostros quoque, quorum a multis iam annis fidem et integritatem exploratam habemus, consiliis interesse et etiam in absentia

nostra communi consilio de rebus nostris et ducatus huius deliberare et communi utilitati consulere voluerimus (id quod maxime ab illis controvertitur), confidimus neminem, in primis vero S. Reg. M-tem Vestram nobis vitio versuram, quae pro sua prudentia prospiciat, quam grave futurum fuisset nobis, principi extraneo, cui harum terrarum iura et consuetudines horumque hominum mores et ingenia nondum explorata essent, veteres et perspectos ministros nostros dimittere nosque hominibus ignotis nondum satis exploratis, qui inviti etiam (ut ipsi nostri hi delatores alibi fatentur) huic gubernationi nostrae se submisissent et, cum decretum de gubernatione nobis committenda Mariaemburgi fieret, omnes conatus suos ad impedienda tam Reg. M-tis Vestrae quam nostra consilia intendissent quique se ex ipsorum sententia res successisse nos adeoque familiam nostram omni penitus iure antiquitus acquisito exutos voluissent, committere. Cum etiam fieri possit, ut huius administratae provinciae nobis aliquando reddenda sit ratio, permagni nostra *(!)* intersint tam aerario nostro, quam aliis rebus oeconomicis atque politicis, magna reformatione indigentibus, nostros quoque consiliarios, arctiori nobis fide obstrictos, cum diligentioris inspectionis, tum melioris ordinis instituendi causa adhibere. Neque vero unquam eo ipso iuribus et privilegiis ipsorum (uti hi delatores calumniantur) quicquam derogatum iri, sed communis utilitatis nostraeque necessitatis ratione haec fieri saepius testati sumus, idque non tam motu proprio et necessitatis nostrae causa fecimus, quam vigore et permissu S. Reg. M-tis Vestrae et incliti Regni Poloniae Ordinum decreti ipsorumque Commissariorum declarationis, quam in tradita nobis gubernatione provincialibus, eadem de re contendentibus, prudenter ediderunt in haec verba: „Perceptorum [3]) et expensorum rationes soli Ill-mo D-no Marchioni uti Duci et gubernatori cognitae esse debent, quandoquidem solus etiam erit, qui de eis iuxta privilegium rationem sit redditurus ob idque minus videntur necessarii quatuor isti consiliarii, quandoquidem res sua agatur" etc.

Idem testatur sextus et septimus articulus de quatuor consiliariis et aliis sibi expressis: „Utatur Ill-mus D-nus Marchio iure suo, iuribus ducatus, pactis auctoritateque directi dominii non repugnantibus, quibus certe Ill-mam Cels. Ipsius usuram esse iuste et clementer certo nobis persuademus. Subscripserunt etiam Domini Commissarii sententiae civitatensium, qui nolebant quatuor istorum consiliariorum officia approbari. Item officia et praefecturas non esse conferendas, uti ex usu provincialium secundum dictam normam esse videretur, nisi quatenus id ex re et commodo Cels. Suae et totius Ducatus futurum sit; publicum enim bonum postponendum esse privato."

Huic D-norum Commissariorum declarationi omnium ordinum subditi nostri facile tum acquieverunt nostrosque penes suos consiliis assidere non aegre tulerunt idque non sine utilitate publica fieri intellexerunt. Non minus etiam, ex Prussia in Germaniam proficiscentibus nobis, consiliarii prutenici instructionem communi consilio conceptam, in qua non minus extraneis nostris, quam ipsis gubernationem rite administrandam commisimus, approbarunt neque ullo modo sibi hanc nostrorum hominum adiunctionem adversari prae se tulerunt in conventu anno LXXVIIII instituto, imo expresse approbarunt, nisi quod salvis hoc ipsorum iuribus fieri debere et, ne id futuris temporibus noceret, cautum esse voluerint. Neque vero consiliarios nostros prutenicos, quorum causam hi delatores et eggregii *(!)* patriae libertatis vindicatores et adiutores agere videri volunt, ita actionibus et consiliis suis diffidere arbitramur, ut eorum inspectores et adiutores recusent, praesertim cum plura saepe praevideant oculi quam oculus, et facilius quis actionum et consiliorum suorum plurium consensu approbatorum rationem reddere possit, minus etiam haec adiunctio nostrorum illis aegre ferenda est, quod nostratium nemo quemque prutenicorum in suo munere et dignitatis gradu turbaverit, sed cuique ipsorum muneris sui antea obtenti salva remanserit dignitas atque autoritas.

Quod vero delatores isti conqueruntur nos in hac consiliariorum adiunctione hucusque perseverasse et per calumniam consiliarios nostros incusant, quod nobis sinistrarum de se suspicionum autores fuerint nobisque persuaserint animos ipsorum a nobis alienos esse et ad rebellandum proclives, quo factum sit, et *(!)* Prutenis exclusis privatum semper cum nostris consilium habuerimus, et quae his iniuriosius adiuncta sunt, fatemur quidem nos hisce positis et sequentibus gravissimis ex causis ab hac necessaria nostrorum consiliarorum adiunctione, etiam postulantibus id ordinibus, recedere noluisse nec durante hac gubernatione nostra (siquidem eius nobis, non illis reddenda ratio est) hoc rerum statu recedere ullo modo posse, praesertim cum decretum S. Reg. M-tis Vestrae et D-norum Commissariorum declaratio absolutam nobis gubernationem expresse concedat. Ubi enim ad priorem istam regiminis normam huic Ducatui et ipsi aegro Duci minus salutarem et utilem nostra gubernatio revocanda et quatuor solis Prussiae Consiliariis committenda fuisset, nunquam eum scopum, quem S. Reg. M-tas Vestra, cum nobis hanc provinciam ad omnia in melius reformanda committeret, spectavit, attigissemus nec nos id, quod in abrogandis abusibus, confusionibus, vastationibus, et toto provinciae statu oeconomico praesertim in meliorem ordinem redigendo tantopere quaerimus, assequi unquam potuissemus. Sed omnia (uti hoc D-ni Commissarii prudenter praeviderunt) ad pristinam illam confusionem, de qua ipsi provin-

ciales plurimum conquesti sunt, redirent, id quod maxime hac gubernatione nostra cautum esse S. Reg. M-tas Vestra voluit. Id enim nisi fide, vigilantia atque autoritate nostra, tum etiam communi consiliariorum nostrorum auxilio abolitis inveteratis abusibus et meliori ordine instituto prohiberemus, difficile esset vel aegri nostri Patruelis nedum nostram familiam aulicam sine annuo aeris alieni gravi onere alere atque sustentare, quemadmodum durante veteri consiliariorum regimine factum rationes testantur, ex quibus supra annuos reditus tantam aeris alieni summam temere conflatam esse patet. Ubi durante hac gubernatione nostra ex communi et fideli consiliariorum nostrorum consilio eam oeconomiae et totius aulae, licet multo amplioris, rationem instituimus, quam Deo prosperante sine aliquo aere alieno et sine subditorum gravamine hucusque sustinerimus et in posterum sustentare nos posse confidamus, eoque magis probari potius quam reprehendi a cavillatoribus nostris haec nostrorum consiliariorum necessaria et utilis adiunctio debuisset, quod ex ea evidens utilitas et emolumentum elucescat.

Quod vero pro gravamine allegant nos peculiaria cum nostris consilia agitasse, miramur ipsorum imprudentiam, qui non intelligant rerum nostrarum exterarum, quae nobis aeque atque hac curae *(!)* esse debent, rationem hoc ef*f*lagitasse et cum iis, quos peculiari fide devinctos habemus, de rebus omnibus libere consultare nobis licere.

Illud vero magis miramur, quod in verecundius S. Reg. M-ti Vestrae persuadere ausi fuerint consiliarios prutenicos in consultatione rerum prutenicarum neglectos fuisse, cum tamen nihil nos in rebus prutenicis etiam minimis, ad quamcunque negotiorum classem referantur, sine ipsorum consilio et sententia decrevisse aut statuisse ipsi nobis consiliarii prutenici testes esse cogantur. Quod vero durante conventu non in omnibus rebus ipsorum consilio usi sumus, ipsorum culpa factum est, quod spontanea quasi secessione a nobis facta reliquis ordinibus eorumque contra nos consultationibus se adiunxerint et ab ordinibus in consilium asscitos (*s.*) ea potius, quae ex utilitate ordinum quam Domini essent, in medium consulere se teneri non obscure aliquando professi sint. Qua itaque fiducia in eiusmodi rebus gravioribus, in quibus nostrum quoque versatur ius atque autoritas, ipsorum consilio niti possimus, S. Reg. M-tas Vestra et sapientissimi Senatores pro sua prudentia intelligunt. Adderemus alias causas multo fortassis graviores, si nos tam ad accusandam subditorum fidem, quam hi querelarum istarum turbulenti compilatores ad calumniandum et refragandum suo principi, proclives essemus.

Sed penitus rem scrutanti et ingenia horum turbatorum propius cognoscenti divinare non difficile est, cur tantopere hanc nostrorum consi-

liariorum adiunctionem reformident et imperium iterum ad paucos suorum redire malint, ubiquis facile intelliget non hic agi de privilegiis et libertate, non de exemplo, in quod deficientibus successoribus hanc rem trahi posse clamitant, sed, si rem acu tangere velimus, ad ingenium redire cupiunt, et non tam de patriae libertate, quam privata utilitate controvertitur, quod durante quatuor consiliariorum gubernatione illis non difficile fuerit consanguinitatis, affinitatis, vel alterius necessitudinis iure honores et officia praefecturasque petere eaque omnia ex suo potius quam Domini commodo administrare, ius ex arbitrio sibi dici postulare, si non favore at minis, quae volunt, extorquere, omnia impune facere, consiliariorum vero autoritatem ne hili quidem aestimare. Hinc tantae, quas gubernationem ingressi deprehendimus, rerum confusiones, iustitiae labefactationes, praefecturarum et totius oeconomiae vastationes, subditorum expilationes et gravissimae iniuriae; tacemus alia flagitia, quae impunitatis spe et magistratuum contemptu a nonnullis commissa fuerint. Haec autoritate atque vigilantia nostra et consiliariorum nostrorum coniuncta inspectione prohiberi atque coerceri homines quidam inquieti, superiorum temporum licentia corrupti, ferunt aegerrime. Hinc est, quod tam inviti (ut alibi fatentur) nostram gubernationem susceperint, et magis inviti sustineant, et nostrates suis adiungi non ferant. Neque autem de omnibus haec dicta velimus. Parcimus enim fidelibus subditis nostris—hi vero qui sint, res ipsa loquitur et eorum intempestiva delatio testatur, quae licet nomine legatorum totius nobilitatis prolata sit, paucissimorum tamen temeritate et audacia conflatam esse doceri possit, eorum praesertim, qui durante conventu nihil aliud moliti sunt, quam ut ordines turbarent et a nobis alienarent, quos nominare et, si opus esset, digito monstrare possimus, ignoscet autem S. Reg. M-tas Vestra, si iusto dolore compulsi eorum detegamus ingenia et malitiam, qui nobis temere obtrectare et negotium facessere non sunt veriti. Redimus iam ad illud, quod consiliarios nostros insimulant se ab iis in suspiciones et odium apud nos traduci. Cuperemus quidem omnes ita se gerere, ut nulla nobis de ullo sinistre quid suspiciandi daretur occasio, sed res ipsa loquitur et quibusdam suamet ipsa attestatur conscientia, qua erga nos fide sint, quam dicto audientes, quam honorifice de nobis in congressibus et conviviis loquantur et sentiant, quae in conventiculis suis consilia agitent, de quibus tacere malumus, quam lucidius explicare. Ne putent nos ita stupido ingenio hebetique praeditos, ut per nosmet ipsos haec non deprehendamus, aut omnes populares suos tam parum officii sui memores, qui pro fide sua palam ad nos talia non deferant. Dicimus itaque iniuriam ab hisce delatoribus fieri maximam consiliariis nostris, quos huius traductionis insimu-

lant. Qui nobiscum nihil aliud malint, quam omnes pari fide atque obsequio erga Dominum praeditos esse et Domini subditorumque animos in unum coalescere posse. Id quod per se fiet facile, si modo pauci isti turbatores a malis suis persuasionibus et molitionibus desistant, alios quietiores minime lacessant, sed ad frugem tempestive redeant.

Neque vero negamus nos illa, quae per eius temporis consiliarios in commissa sibi gubernatione parum vigilanter et inconvenienter acta esse non ulla nostrorum delatione sed ex ipsa visitatione aerarii nostri deprehendimus, in ordinum conventu obiter illis exprobrasse et nostram, quae illis nunc gravis videatur, cum ipsorum administratione contulisse. Quod cum quibusdam et hisce praesertim quaerulantibus stomachum moveret, relictis propositis in conventu articulis ad defensionem sui et suorum dilutionemque obiectorum totos se compararunt. Quo factum, ut ad proposita conventus capita primum responsum suum in quintam usque hebdomadam distulerint, ad eius vero responsi extemporaneam replicam nostram in quartam usque hebdomadam nihil responderent. Nos itaque, cum eos relictis gravioribus personalia tantum minusque necessaria tractare et in vastum quasi pelagus gravissimarum contentionum descendere et omne tempus inani verborum contentione atque cavillatione nec non aliis periculosis molitionibus terere animadverteremus, ne conventus iste (uti saepe nobis supplicatum fuit) in infinitum magno cum nostro tum subditorum nostrorum sumptu atque dispendio temere protraheretur, et alia provinciae huius graviora negotia, quae tanto intervallo dilata et cumulata fuerant, plane negligerentur, nos quidem motu nostro proprio non instinctu consiliariorum nostrorum potentiae suae (ut illi calumniantur) metuentium eam viam absolvendi conventus huius ingressi sumus, ut maturo consilio habito tam de iis articulis, in quibus nobis cum subditis conveniret, *quam de* aliis, quos illi contra sententiam decreti Reg. M-tis Vestrae et D-norum Commissariorum declarationem temere controverterent, decreto nostro mediante sententiam nostram pronunciaremus et omnibus tractatibus finem imponeremus. In quo decreto cum nos, quantum ex aequitate et sine laesione autoritatis nostrae facere liceret, ipsorum voluntati et postulatis morem gessissemus, fore confisi sumus, ut omnes ordines simul huic aequabili decreto nostro facile acquiescerent, quod et non pauci ex omnibus ordinibus fecerunt, factum tamen est praeter omnem exspectationem nostram, ut alii nonnulli longius de hoc decreto deliberandi tempus a nobis efflagitarent atque etiam impetrarent. Quod tempus impulsu horum querulantium turbatorum in nullam rem aliam quam supervacaneas obiectae illis malae administrationis dilutiones et aequissimi decreti nostri temerarias cavillationes collocatum fuit. Quae in grande vo-

lumen coniecta cum simul nobis obtrudere conarentur, ulteriorum altercationum evitandarum causa tantum illa, quae ad decretum respondissent, acceptanda esse duximus.

Petierunt quidem ordines (ut hi referunt) ab Ill-mi Electoris Brandeburgici legatis, qui nobiscum tunc erant, ut intercessione sua nobis persuaderent, quo ipsorum hoc scriptum excusatorium reciperemus, verum quia id ad animorum potius graviores offensiones, quam conciliationes compilatum intellexissimus, ne tempus inani novaque contentione perderemus, et cum parum ad rem facere videretur, minime acceptandum duximus, nihilominus tamen consiliariis nostris permisimus, ut illi inter se scriptum hoc evolverent, in quo cum nihil praeter veteres excusationes et novas criminationes afferri intellexissent, pluribus de iisdem cum ipsis contendere minime ad rem pertinere aut necessarium esse duximus, praesertim cum iam ante in decreto nostro testatum fecissemus omnes offensiones, quae ante commissae essent et nunc etiam verborum contentione utrinque intercessissent, concordiae conciliandae causa utrinque sopitas et oblitteratas esse debere.

Quod vero ipsorum responsum ad promulgatum decretum nostrum attinet, cum in eo nostrorum consiliariorum adiunctione potissimum se praegravari eamque suis privilegiis adversari putarent, per legatos Brandeburgicos, qui multa familiari tractatione apud ipsos conati sunt, idoneam et sufficientem illis cautionem obtulimus hanc necessariam nostrorum consiliariorum adiunctionem nunquam quicquam privilegiis ipsorum derogaturam esse.

Hanc conditionem *(!)* etsi nonnulli provincialium ut aequam et iustam non detrectare videbantur, attamen cum auctores turbarum ne hisce quidem rationibus rebus suis privatis, libidinibus et instituto suo esse consultum animadverterent, aliquis ex eorum numero et quidem nostrorum consiliariorum consurrexit et vanis suis persuasionibus futuri periculi reliquos in suam pertraxit sententiam et, ne hanc a nobis propositam conditionem acceptarent, apud nonnullos, quam plurimis tamen dissentientibus, tandem obtinuit.

Neque vero putamus opus esse pluribus S. Reg. M-*ti* Vestrae ostendere, quam hoc statu rerum ei *(!)* priori sententia discedere non possimus, et quam id minime privilegiis ipsorum adversetur, cum id superius abunde sit demonstratum.

Neque enim privilegiis suis docere poterunt principem suum et nos praesertim, qui peculiari ratione principis et curatoris munere fungimur, solos indigenas et non extraneos in consilium suum assciscere debere, licet ex sua ista regiminis notula, ubi quatuor consiliarii prutenici deno-

minati sunt, id maxime exprimere conentur. Et parum incogitantibus homines isti considerare videntur non omnes leges, statuta et privilegia omnibus temporibus, locis et personis convenire, quemadmodum neque hic casus nostrae gubernationis in ista regiminis notula expressus est, nec ad eam detorqueri potest. Neque usque adeo ipse Ill-mus Senior Prussiae Dux patruos noster divae memoriae charissimus ad eam se adstringi passus est, cum et ipse non raro viros egregios extraneos etiam in vegetiori illa aetate sua in consilio suo atque etiam ad munia aulica adhibuerit, quorum magnus cathalogus, si opus esset, exhiberi potest.

Has autem dispositiones ex circumstantiis temporum et personarum saepius variari S. Reg. M-tas Vestra pro sua prudentia intelligit, et probe id divus antecessor S. Reg. M-tis Vestrae Sigismundus Augustus intellexisse videtur, cum ordinibus huius Ducatus, peculiarem regiminis notulam in eventum devolutionis huius Ducatus ad Regnum ef*f*lagitantibus, tale responsum dedit, in quo minus gubernanti principi potestatem facit ea de re pro ratione temporum disponendi et eandem potestatem Ser-mis suis Successoribus reservari voluit, quod responsum cum plenum sit prudentiae, et idem S. Reg. M-tas Vestra in tradenda nobis hac provincia prudenter secuta fuerit, eius exemplum sub littera A hisce addendum putavimus [4]).

Nos itaque cum praeter gravissima argumenta nostra ne quidem cautione oblata illis satisfieri posse videremus et de omnibus articulis ita sententiam nostram declarassemus, ut ab eadem salva conscientia et salvis iuribus atque autoritate nostra discedere non potuerimus, finali responsio *(!)* dato necessario nobis in ea persistendum fuit. Ne etiam novis consultationibus et molitionibus locum daremus, conventum solvimus et ulterioribus congressibus atque conventiculis serio illis interdiximus.

Nihilominus tamen pauci hi praesertim harum contra nos querelarum compilatores, uti toto conventus tempore nihil praeter dissidium moliti sunt, ita posthabito interdicto nostro, cum in arce nostra ulterioribus consultationibus locus non daretur, in privatis aedibus conventiculo habito, secedentibus ab illis civitatum et tam baronum quam nobilitatis aliis legatis, propria autoritate frivolam quandam ad S. Reg. M-tem provocationem cuderunt eamque consiliariis prutenicis nobis insinuandam obtrudere voluerunt, sed ab iis non accepta multo vero minus nobis insinuata fuit. Qua temere vero sine ulla causa ad nos praegravandos hac provocatione S. Reg. M-ti Vestrae molestiam exhibere conati sunt, ipsa pro sua prudentia et erga nos aequitate intelliget.

Quapropter cum S. Reg. M-tas Vestra ex paucorum istorum temere querulantium supplicatione et iusta atque necessaria nostra defensione to-

tius controversiae statum eumque praecipue in adiunctione nostrorum consiliariorum ipsorumque falsa criminatione versari facile perspiciat, huic vero controversiae per S. Reg. M-tis Vestrae decretum et ipsorum D-norum Commissariorum declarationem et per ipsam huius gubernationis nostrae conditionem modus et finis constituatur, nostri vero consiliarii, qui nobis principi iurato arctioris fidei vinculo obstricti Reg. M-*ti* Vestrae et Regno non minus quam alii fideles sunt, sola invidia et suspicione istorum in affectatae potentiae et delationis criminationem vocentur, quo nomine S. Reg. M-*ti* Vestrae per nos fide sincera et revera satis purgatos arbitramur, plane confidimus (idque ea qua par est observantia etiam atque etiam rogamus) S. Reg. M-tem Vestram non solum in hanc paucorum hominum delationem et querimoniam, nomine omnium legatorum nobilitatis singulari audacia oblatam, pro frivola, temeraria minusque necessaria habituram, verum etiam delatores ipsos, uti meriti sunt, iusta reprehensione et severiori cohortatione ita a se dimissuram, ne eiuscemodi malitiosis falsisque delationibus S. Reg. M-*ti* Vestrae amplius molestiam exhibeant neve nobis, suo a Reg. M-te Vestra illis legitime praefecto principi, graves et onerosi sint, sed potius debitum honorem et obedientiam praestent, idque non saltem ipsi per se faciant, verum etiam alios, quos suis molitionibus ad parem inobedientiam et contumaciam pertrahere conati sunt, suo exemplo ad officium revocent, in aequissimis decretis nostris acquiescant et in conferenda contributione, ad exolvenda debita Antecessorum nostrorum communi consensu semel inita, ab his vero ipsis turbatoribus saepius hucusque interrupta, id praestent, quod fideles subditos virosque bonos praestare aequum est.

Etsi enim in scripto suo ponant se spem exolvendorum debitorum veterum atque etiam usurarum nobis fecisse, nunquam tamen id ea ratione, qua petiimus, aut illi facere tenentur, praestare in animum induxerunt, verum id iis conditionibus facere conati sunt, ut plus nobis derogasse quam concessisse viderentur. Neque vero id tanti facimus, ut propterea autoritati, iuribus regalibus aut praeeminentiae non tantum nostrae et Successorum nostrorum, sed potissimum Sacrae quoque M-tis Vestrae et Regni quicquam derogari patiamur, id quod divis Antecessoribus nostris et praesertim optimo Seniori Principi divo patruo nostro accidisse non sine molestia intelligimus.

Neque vero S. Reg. M-tem Vestram moveat, quod sine ulla causa et extra omnes veritatis terminos ponere audeant se propter gravamina sua magno discrimini et periculo expositos esse, quapropter a S. Reg. M-te Vestra sibi securitatem praestari petant et nisi fortassis sibi male conscii inanem hunc metum fingant, re ipsa nunquam docere poterunt nos

a tempore promulgati decreti vel propter habita conventicula sua (uti quidem meriti essent), vel propter hanc ipsarum iniustam delationem aut quamcunque rem aliam contra quenquam cuiusquam ordinis et ne ipsas quidem turbarum et seditionum faces aliquam offensionis aut securitatis significationem dedisse, aut aliquid gravius statuisse nec adhuc statuere in animo habere, nisi fortassis sua culpa graves nobis causas praebeant. Tum et illud nobis permolestum accidit, quod graviora etiam pericula et querelas alias sub finem huius delationis suae accumulent et innuant, quorum nullam illi iustam efferre causam possint.

Quemadmodum enim in ipsis conventus tractatibus et responso nostro omnium et singulorum offensis et delictis contra nos quibuscunque, nonnullorum etiam gravissimis sponte ignovimus, ita re ipsa tam in hoc quam aliis decreti nostri articulis complendis talem nos praestitimus, ut nullo modo vel hi delatores vel alii quaque de re conqueri iure possint. Accidit itaque ad alias ipsorum iniurias contra nos haec violentiae atque securitatis iniusta insimulatio. Aliarum etiam, quas innuunt, querelarum nobis conscii non sumus, cum enim conventus proximus ad id institutus fuisset, ut tam ordinum, quam nostra utrunque gravamina proponerentur atque discuterentur, et ipsi sua gravamina prolixi in medium attulissent, nos omnibus articulis in decreto nostro repetitis ita de iis respondimus ut animum nostrum de abrogandis omnium gravaminibus facile perspicere potuerint, quorum iam magnam partem abrogavimus et adhuc omnibus remediis adhibitis abrogare conamur. Eius autem decreti atque etiam ultimi responsi nostri aequitatem ut S. Reg. M-tas Vestra penitius cognoscat et ex iisdem articulos controversos et gravamina proposita clementer intelligat, ea in latinum conversa S. Reg. M-ti Vestrae sub litteris B et C reverenter transmittimus [4]), quae ita quidem a nobis ponderata atque moderata sunt, ut licet totum annum contentionibus atque replicis suis in eo conventu absumsissent, salva autoritate et iuribus non tantum nostris sed etiam R. M-tis Vestrae et Regni hoc tempore et hoc statu rerum aequius et moderatius de iis respondere minime potuisse videamur.

Restat ut illud quoque diluamus, quod ad sugillandam fortassis gubernationem nostram aut metum suum exagerandum minus etiam vere immiscent, nempe dimidiam fere praefecturarum partem vacare. Licet enim a quibusdam praefecturis male et parum fideliter administrare (!) praefecturae et rei oeconomicae causa capitanei necessario removendi fuerint, a nonnullis ipsi, quod vel liberali dimenso nostro ut ceteri acquiescere noluerint, vel per valetudinem aut rem suam privatam praeesse non potuerint, dimissionem a nobis petierint, quaedam etiam praefecturae tam tenues sint, ut alere capitaneum cum ampla familia non possint, et propte-

rea aliis adiungendae fuerint, non tamen passi sumus *ut* ([et] quod ipsi calumniantur) diu vacarent, sed idoneos iterum ex indigenis praefecimus, et si qui adhuc desiderantur, praeficere cogitamus, si modo tales, qui fidem suam nobis probare velint, se offerant. Quod etiam unam praecipuam extraneo iam commissam aiunt, si Memlensem praefecturam intelligunt, falluntur, priore enim capitaneo Kunsekio in viciniorem praefecturam asscito, spectatissimae fidei et rerum militaris praesertim experientia praedito Ioanni Schrimphio custodiam et praesidia tantum arcis Mimlensis (*s.*) commisimus. Et si extraneus quispiam huic praefecturae a nobis praepositus fuisset, id nobis vigore illius notulae regiminis, cui ipsi tantopere incumbunt, licitum fuisset. Neque videmus cur id aegre ferant, cum ratio ipsa dictitet, necessitas postulet, Sacrae etiam Reg. M-tis Vestrae consensus accesserit nobis homines idoneos, qui nobis probarentur, praefecturis et oeconomiae nostrae praeficere licere.

Sed non agitur hic temere querulantibus istis de publico aliquo aut nostro commodo, quod praefecturas ipsas per homines indigenas recte administrari tantopere cupiant, id quod et nos summopere desideramus, sed illud fortassis, si divinare libet, ut, quod ante factum est, per rei oeconomicae malam administrationem rebus principis sui in angustum redactis, ipsi rerum potiantur et, potioribus praefecturis sibi oppignoratis, principem necessitate et inopia pressum ex ipsorum liberalitate et arbitrio vivere et victitare, aut (quod fortassis in nobis quaerunt), rebus desperatis propter redituum temeritatem, provincia excedere cogant.

Atque haec Ser-me Rex D-ne clementissime iustissimae defensionis nostrae et S. Reg. M-tis Vestrae de his rebus melius informandae causa contra temerariam paucorum huius ordinis inquietorum querimoniam et calumniandi atque turbandi libidinem iterum respondere nostra coegit nos necessitas. Quare cum ex his omnibus manifestum sit gravaminum istorum et calumniarum vanitatem rei ipsius veritate dilui et a nobis bona fide id praestari, quod a Reg. M-te intempestivius petunt, salva et inviolata ut sint omnia ipsorum legitime obtenta iura atque privilegia, id, quod ante reverenter petiimus, iterum obnixe rogamus, ut ad suam Regnique et nostram autoritatem rite tuendam decretum suum eiusque factam declarationem in robore suo sarta tecta conservare, hos tumultuantes et temerarios delatores a sua dominandi cupiditate et calumniandi aliosque corrumpendi licentia ad officium faciendum debitamque obedientiam praestandam severius cohortari dignetur, ut quieta huius Ducatus possessione semel nobis tradita gaudere et tam harum terrarum quam subditorum nostrorum utilitati, incremento atque saluti maiori cum tranquillitate, quam

hucusque per huiuscemodi hominum maliciam et turbulenta ingenia facere licuit, consulere atque prospicere possimus.

Fecerit S. Reg. M-tas Vestra rem eximia sua prudentia dignam, Reipublicae salutarem, pergratam, quam ea fide, qua fidelem vasallum id facere decet, promereri studebimus. Interim nos et officia nostra S. Reg. M-*tis* Vestr*ae* favori et benevolentiae etiam atque etiam commendamus. Datae Regiomonti 3 Septembris Anno Domini MDLXXXII.

S. Reg. M-tis Vestrae observa*n*tissimus

Dei gratia Georgius Fridericus Marchio Brandeburgensis in Prussia Stetinensium Pomeraniae Cassubarum ac Sclavorum nec non in Silesia Carnoviae etc. Dux Burgrabius Norimbergensis ac Rugiae Princeps etc.

Georgius Fridericus Dux Prussiae manu propria.

[1]) *Albrecht Fryderyk książę pruski, za którego Jerzy Fryderyk sprawował administracyę księstwa.*

[2]) *Albrecht Starszy, pierwszy książę pruski, ojciec Albrechta Fryderyka.*

[3]) *W rkp. cudzysłowów niema zupełnie.*

[4]) *W Lib. leg. niezapisane.*

Do nr. 788. Cesarz do Possewina. Augsburg, 13 VII 1582.

Odpowiada w sprawie Zatmaru: posiada go prawem wojny; na pośrednictwo papieskie zgadza się.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 22 k. 27v). Nagłówek: Ex decreto Caesereae M-tis exhibito R-do Patri Possevino Augustae XIII Iulii anni 1582.

Satis constat, quo pacto loca illa in M-tis Suae D-ni Genitoris col-m*i* divi quondam Imperatoris Maximiliani augustissimae memoriae manus devenerint, quippe iure belli occupata neque moderno Poloniae Regi, sed quondam Regis Ioannis filio, Transilvaniae Vaivodae [1]), eidemque M-tis Suae ac christiani nominis et fidei hostis tunc temporis confoederato seu potius belli socio, cuius etiam praesidiis loca illa tenebantur, adempta.

Tum nec illud obscurum est eorundem locorum praesertim Zatmarii hoc tempore longe aliam, quam tunc erat, formam esse, quippe maximis impensis communitae *(!)* adeoque in firmissimum non tam adversus Transilvaniam quam memoratum hostem, cuius alias potentiae atque tirannidi haud dubie summo cum ipsius etiam Transilvaniae ac totius Reipublicae Christianae detrimento et iactura cessurum fuisset, propugnaculum erecti ac gravissimis sumptibus hucusque conservati.

Ad haec transactio inter Parentem [2]) Ser-mi, quondam Regis Ioannis filium, principem Transilvaniae, cuius ipse etiam modernis *(!)* Poloniae Rex tum temporis erat subditus, anno septuagesimo Spirae inita divo Imperatori Maximiliano ac M-tis suae successoribus loca illa expresse tribuit.

Quae cum ita se habeant, equidem Ser-mus Rex nullam eadem loca repetendi causam idoneam habere poterit. Quod si vero aliquis repetitioni locus esse debeat, utique M-tis Sacrae Caesareae eadem ratione atque iure bona sua paterna et avita a parente [2]) Principe Transilvaniae partim belli tempore intercepta, partim transactionis istius vigore possessa restituenda forent.

Quibus et si Ser-mus Rex merito acquiescere debeat, uti Caes. M-tas *Ser*-tem Suam illis recte perpensis acquieturam esse confidet, nihilominus tamen, si Sanc-mus D-nus Summus Pontifex media aliqua, quibus res haec transigi opportune possit, proponenda duxerit, M-tas Sua illis cognitis ita se exhibitura est, ut et S-tas Sua et quisvis alius intelligere possit M-tem Suam pacis atque concordiae stabiliendae maxime studiosam esse.

[1]) *Jan Zygmunt Zapolya.*
[2]) *W rkp.* Pat-em, *niżej* p-re.

Do nr. 799. Instrukcya królewska dla Rozrażewskiego.

Warszawa, XI 1582.

W sprawie Zatmaru: zbija argumenty cesarskie; gotów jest dać odszkodowanie w innych posiadłościach.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 23 k. 28). *Nagłówek:* Responsum missum Viennam Episcopo Cuiaviensi die Novembris anno Domini MDLXXXII Romam item ad D-num Episcopum Plocensem et ad Antonium Possevinum. Ad ea, quae D-no Antonio Possevino Summi Pontificis nuncio in causa oppidorum Zatmar et Nemeti nomine Caesareae M-tis responsa sunt, Nuncius noster ita respondebit.

Quod Caesareae M-ti relatum est non Regiae M-ti bona ea adempta, sed a Ioanne, Ioannis Regis divae memoriae filio, Transilvaniae Principe Turcarumque Imperatoris publici nominis christiani hostis tum foederato publicoque et ipso hoste, bello capta bellique iure ad divum Maximilianum, parentem eius, pervenisse, de eo satis constare non armis atque vi, sed Melchioris cuiusdam Balassae, fraude atque perfidia se oppidaque ea Reg. M-tis tum privati haereditaria, in qua Principis Ioannis praesidia induxerat, divo Maximiliano tradentis, in ditionem eius perve-

nisse et eo tempore non modo summum otium atque tranquillitatem in ea provincia fuisse, verum si quod postea bellum fuerit, omne id ab illa oppidorum eorum occupatione extitisse. Nam cum Reg. M-tas suae rursum potestatis oppida illa fecisset ac partim iussu Transilvaniae Principis, partim privato pacis tranquillitatisque studio demolita arcem fuisset, Lazarus Suendius inde ineunte vere magna, ut eadem loca rursum adortus, munitionem ibidem restaurasset non sine magno christianae rei incommodo, de tranquillitatis illo pacisque statu in maximum periculosissimumque bellum provinciam eam coniectam, factum inde, ut et Budensis Bassa cum semel atque iterum coniunctis cum Transilvaniae Principe viribus recuperare eam conatus esset, maximis incommodis atque cladibus cum Transilvaniam tum reliquam Ungariae partem afficeret; et tandem Imperator Solimanus ipse expeditione suscepta Ligetum arcem cum continentibus castellis, ab alia autem parte Pertau Bassa Giulam arcem finitimaque loca eodem tempore in potestatem suam redigeret. Itaque neque belli iure aut aperta vi in potestatem divi Maximiliani ea pervenisse, quae a praefato Balassa a fide Transilvaniae Principis desciscente eo tempore tradita fuerit, quo nullum non modo bellum, sed ne metus quidem aut suspicio ulla belli in ea provincia fuerit, neque Ioanni Principi, sed Reg. M-ti ablata, quae praeter Reg. M-tem, quia eius nomine in possessione fuerit, tam eo tempore, quo primum divo Maximiliano se oppidaque ea Balassa tradidit, quam postea, cum Svendius illa denuo occuparet, nemo possederit, Reg. autem M-tas ita tenuerit, ut nunquam ius eius vel a Principe Transilvaniae vel ab alio quoquam in controversiam vocatum sit.

Quod vero aliam iam earum *(!)* locorum conditionem, aliam omnino faciem esse Caes. M-tas ostendit atque tam magno sumptu ac impensa ea munita, ut neque sine maximo privato suo damno restitui iam a se possint, neque publice futurum utile esset id tanquam commune non Transilvaniae modo sed totius Christianitatis propugnaculum destitui, etsi non dubitet Reg. M-tas pro sua prudentia atque aequitate Caes. M-tem intelligere, qui ex eiusmodi causa possideant, ex quali ea loca hactenus possessa fuerint, impensas nec posse referre nec solere, cum sibi imputare debeant, si quid in alienam rem impendii scientes fecerint, nihilominus tamen, ut maxime haec, quemadmodum dicuntur, optimo iure obtenderentur, quominus tamen praefata bona sibi restituantur, neque in illis quicquam causae esse Reg. M-tem arbitrari. Nam et sumptus non adeo magnos in eam munitionem factos esse posse, qui praeter aggerem rusticorum opera congestum nihil fere habeat, et si quae tormenta illata sunt, eadem deferri posse; et cum non in ipsis finibus Turcici imperii sita sint, sed partim Caesareae ditionis arces nonnullas, ut Togai, Kalo,

Echied, partim Transilvanicas, Varad nimirum, Zekelhid et Baiom obiectas habeat, etsi ea Reg. M-ti, quemadmodum aequum est, restituantur, non posse tamen videri fines nudari, qui tot alia contra Turcam propugnacula habeant.

Ad transactionis porro Spirensis ius quod attinet, cum illa Reg. M-tis iuri derogare nulla in re posset, si maxime omnibus partibus firma rataque permaneret, nihil enim certius neminem sua re alienis pactis privari posse, tum vero eo magis iam nihil ad se illam pertinere Reg. M-tas scit, quod illa morte Ioannis Principis Transilvaniae interrupta ac sublata sit, nunquam ut perfecta fuerit vel ullam omnino firmitudinem viresque obtinuerit: non posse igitur istiusmodi sibi conventionem obici, quae nunquam substiterit, cum, si optimo iure niteretur, contra se tamen valere non deberet nec posset. Quod et *d*ivus Maximilianus satis testatus sit, ut qui restituturum se ea Reg. M-ti semel atque iterum promiserit, aut saltem alia eiusdem valoris in eorum locum bona daturum.

Quod item non sine imminutione dignitatis suae Caes. M-tas futurum arbitratur, si hac ratione *ad* [ac] pactorum foederumque publicorum restaurationem adducta videretur, praeterquam quod etsi nulla huiusmodi renovatio in exspectatione esset, nihilominus tamen optimo iure ius suum Reg. M-tas prosequutura esset, non videt etiam Regia M-tas, quid in tali re indignitatis esse possit, quae cum aequitate iustitiaque ipsa, a qua omnis vera laus dignitasque petitur, coniuncta sit, aut quomodo in sermones hominum studium id (?) Caes. M-tis suum unicuique tribuendi incurrere possit, cum id, nisi ab illa praestetur, non sine reprehensione multorum, tanquam a publico legum iustitiaeque custode, ut exigeretur, futurum esset. Cum vero eam rem, quae omni prorsus indignitate vacat, propter suspicionem tamen indignitatis alicuius tantopere ad animum Caes. M-tas revocat, eo magis etiam sibi annitendum Reg. M-tas videt et Caes. M-tem aequiori animo accepturam confidit, si ipsa suae quoque dignitatis, quae sine dubitatione in eo posita est, ne, quae a maioribus suis bona sibi relicta sint, postea autem vi iniuriaque adempta, ad fortunam etiam regiam erecta tueri non potuisse existimetur, iustam rationem habeat. Ne tamen dum ea, quae a se sine maximo suo incommodo concedi non posse Caes. M-tas sibi persuaserit, Regia M-tas pertinacius videatur petere, litium dissidiorumque causam quaerere existimetur, ideo ut, si quid dignitas sua postulet, intelligat, daturam tamen hoc vel publicae concordiae vel suo erga Caes. M-tem amicitiae studio pollicetur, ut, si aliis bonis non minus fructuosis satisfacere sibi Caes. M-tas velit, compensationem admissura mutuaeque amicitiae benevolentiaeque causa de summo iure decessura sit.

Itaque cum pro sua prudentia facile Caes. M-tas intelligat omnis verae amicitiae benevolentiaeque fundamentum ab aequitatis iustitiaeque ratione proficisci oportere, minime quoque dubitabit, quin, nisi eam in hac causa Reg. M-tas perspiciat, ab ullius sanctioris amicitiae confirmationem minime accedere possit, suis autem recuperatis, nihil omnino obstare Reg. M-tas arbitratur, maxime *divo* Maximiliano, cui poterat cum Reg. M-te offensionis aliquid intercessisse videri, sublato, quominus non modo in tabulis foederum pactorumque firma aliqua amicitia perscribatur, sed in ipsis quoque cordibus intimisque utriusque sensibus sanciatur, imprimatur, quae si tantae curae Caes. M-ti est, quantae Reg. M-ti pro eximio eius in Rempublicam Christianam studio vicinorum coniunctorumque Principum amicitias, Caes. M-ti esse confidit, non dubitat Reg. M-tas id ante omnia Caes. M-tem operam daturam, ut, quo solo vera firmaque inter illas coniunctio conciliari retinerique possit, ne, quae optimo iure ad Reg. M-tem pertinent, illa diutius eam desiderare patiatur.

Do nr. 822. Król Stefan do stanów pruskich. Warszawa, XII 1582.

Nakazuje posłuszeństwo Jerzemu Fryderykowi.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (*w oryg. nr. 67 k. 77*). *Nagłówek:* Rescriptum ad Ordines Prussiae Ducalis.

Stephanus etc. Magnifici, Spectabiles, Generosi, Strenui, Nobiles et Famati, sincere et fideles nobis dilecti.

Non sine gravi dolore nostro cum alias antehac intelleximus iam ab eo tempore, quo Ill. Princeps D-nus Georgius Fridericus *etc.* affinis noster char-mus Ill. Principis Alberti Friderici etc. curam plenamque Ducatus eius gubernationem atque legitimam investituram autoritate nostra regia esset adeptus, esse quosdam in Ducatu eo, qui temeritate omnique turbandi studio multa contra et nostram et eius autoritatem tentarent, non eam, quam deberent, obedientiam obsequiumque Ill-ti Eius praestarent, inque ea possessione, in qua decreto nostro collocatus esset, temeritate sua turbarent, tum vero nuper ex conventu Regiomontano nuntiorum nobilitatis nomine huiusmodi etiam quaedam ad nos delata sunt, ex quibus adversandi Ill-ti Eius nonnullorum studium facile perspiceremus. Nos itaque, cum in ea gubernatione, quae autoritate nostra delata Ill-ti Eius est, a nemine turbari impedirive Ill-tem Eius velimus, nec iniquis illorum querelis et delationibus locum daturi simus, hortamur manda-

musque Sin-bus ac Fid-bus Vestris, uti in omnibus posthac cum nostrae voluntati tum suo erga Ill-tem Eius officio satisfaciant, omnibus in rebus debitam obedientiam obsequiumque ei praestent suaque obtrectandi et adversandi studia hactenus a nonnullis temere usurpata penitus deponant, recepta et debita magistratui suo fideliter persolvant, quaeque a fidelibus vasallis subditisque expectari possint, minime in se desiderari patiantur, iuribus tamen nostris regalibus Regnique per omnia salvis. Quod si secus quid contra haec factum a quoque fuerit, cum nostra quoque autoritas in eo versetur, minime Ill-ti Eius pro munere nostro regio deesse poterimus. Dat. Varsaviae die mensis Decembr. a D. MDLXXXII.

Do nr. 839. a) Pruscy wysłańcy do Króla.

Stany księstwa wybrały ich, aby poparli skargę poprzednią przeciwko intrygom księcia.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 130 k. 208v). Nagłówek: Libellus Eilenburgii, Aulaci et Dhelani e Ducatu Prussiae.

Ser-me Rex, Potentissime Princeps et D-ne, D-ne longe clementissime. S. Reg. M-ti Vestrae humillima nostra servitia paratissimis animis supplices offerimus.

Magna atque etiam certa in spe fuimus, Ser-me Rex, Prussi ducales universi et singuli, postquam S. Reg. M-tem Vestram per litteras certiorem fecere legati equestris ordinis de statu patriae suae, futurum, ut ea incommodis omnibus, quae gubernatio Ill-mi Principis nostri D-ni Marchionis etc. per exteros administrata invexerat, pro summa sua vereque regia prudentia et erga omnes ipsi Regnoque subiectos propensione quamprimum mederetur miseriisque nostris publice et privatim *in dies* [iudices] magis magisque augescentibus finem aliquando inponeret. Sed elusit hactenus spes nostras indefessa Ill-mi Principis nostri industria, qui nullis pepercit sumptibus, nullum non passim apud S. Reg. M-tem Vestram praesertim movit lapidem, ut ea cognitionem huius tam gravis controversiae inter principem et populum non temere exortae suspenderet, vel potius plane omitteret, aut etiam prorsus ipsi nos causa indicta in servitutem addiceret et vitae necisque ac fortunarum potestatem in nos omnes arbitrio ipsius permitteret. His molitionibus obviam ire nec publice ordinibus Ducatus nec privatim cuiquam integrum fuit, quod ordinibus, etiam in extremo periculo constituta republica, non nisi a principe convocatis

convenire liceat, et conventu nuper tam repente praeter spem omnem dissipato, nemo ad eam rem communi consilio delectus, omniumque mentes ita attonitae ac metu debilitati *(!)* essent, ut tametsi uterque ordo nobilium et oppidanorum, mussantibus consiliariis, communi consensu provocationem ad S. Reg. M-tem Vestram Regnumque decreverat, vix nuntii nobilitatis tantum sibi animorum resumpserint, ut eam, quae a duobus ordinibus concepta erat formula appellationis ad S. Reg. M-tem Vestram Ordinesque Regni, suo nomine consiliariis prussicis Ill-mo Principi offerendam mittere non dubitarent (*S.*). Quibus de rebus cum S. Reg. M-tem Vestram necessario commonefaciendam et auxilium eius implorandum sibi existimarent ad eam rem expediendam, quod commorationem suam longiorem periculo non vacare perspicerent, quatuor e suorum numero id negotii dedere, relicto ipsis mandato scripto ac sigillis suis obsignato, idque ea ratione, ut cum Ducatus nobilitas ex baronibus et equitibus constet, et ipse Ducatus non ita vetusta partitione in tres distinguatur circulos vel regiones aut tractus, qualem unum in Regno continet palatinatus, nomine baronum unus, equitum vero pro numero circulorum singuli conscribendis, signandis et mittendis iis litteris ad S. Reg. M-tem Vestram deputarentur. Haec paucitas aliorum procul dubio elevatione causam praebuit S. Reg. M-*ti* Vestrae, ut dubiam se accipitemque *(!)* rescriberet, an litterae illae consensu atque voluntate unanimi accedente totius nobilitatis Ducatus Prussiae essent perscriptae. Ex eorum numero tres nos sumus (nam quarto rerum omnium ignaro sistenti sese absentia nostra tum temporis saluti fuit), qui evocati ab Ill-mo Principe multis atque iis evidentibus indiciis admoniti, corpora nostra certo subtraximus periculo, idque non sine salutari nobis providentia divina, ut res ipsa indicat. Etsi vero iamdudum causis gravibus adductis singuli primum deinde omnes coniunctim secessum nostrum purgavimus, ac si quid praeter ea, quae publico nomine de mandato reliquorum gessimus, a nobis gravius admissum esset, non refugere nos iudicium competens professi sumus, nullo tamen nos responso dignata est Ill-ma Cels. Eius. Itaque extorres uxoribus, liberis, domo patriaque tota carere cogimur, ac nisi nostri misertus (*s.*) R-mus D-nus Episcopus Varmiensis, cui immortalem gratitudinem debemus, in sua ditione receptum dedisset (quem nobis etiam praecludere conata est Cels. Eius), locus in propinquo nullus esset, in quo tuto pedem figere possemus. Nam quanto conatu de nobis quocunque modo apprimendis agitur, quotidie a multis multa ad nos perferuntur. Quae causa est, cur ad S. Reg. M-tem Vestram confugere et totos nos in tanto honoris, vitae et fortunarum discrimine tutelae eius dedere nobis quam maxime sit necesse. Iam privatae miseriae nostrae, quarum finem nullum,

si a S. Reg. M-te Vestra destituamur, videmus, nos ad publica incommoda respicere vix sinunt (de quibus ut publico nomine aliquid agamus, mandatum nobis nihil est), nisi quatenus, quod publice omnium interest, etiam privatim quemque nostrum attingere videtur, ut in popularibus causis de privilegiis et libertatibus publicis cuilibet de populo popularis actio hoc respectu non sit facile deneganda, praesertim cum propter publica negotia in has angustias redacti simus. Nobis itaque, si ea, quae quam proxime nos angunt, respiciamus, incolumitas sua cuique, permagnae si patriae charitatem consideremus, quae reliqua omnia merito ante id (?) salus publica summae curae esse debet. Et quidem ad nos quod attinet, si quid scelerate, nefarie, seditiose a nobis commissum est, non recusamus iudicium nec convicti veniam ullam petimus aut supplicium quantumvis horrendum deprecamur ita tamen, ut legitimi neque suspecti sint iudices, neque iidem simul accusatores, neve ab exequutione iudicii fiat initium, aut ex vinculis causa sit dicenda. Si modo et hoc libere atque ordine liceat, ac non potius terrores, tormenta, carnifex, cruciatus denique adhibeantur; sin nihil, tale ne in mentem quidem nobis venit, sed omnia nostra consilia omnesque actiones in unicum hunc scopum collimarunt, ut salvis legibus, privilegiis et libertatibus nostris sua etiam constaret Ill-mo Principi nostro dignitas et praerogativa; idque tam nostra parte sponte fecimus (ut in rebus honestis, aequis et concessis a viris bonis Principi et Patriae pariter addictis fieri decet), quam iussu ac mandato vicinorum, quorum nomine conventui interfuimus, tum collegarum nostrorum, quod supra meminimus, plane nobis persuademus S. Reg. M-tem Vestram pro regio suo munere non passuram, ut inde nobis creetur periculum et extrema quaeque intententur, unde S. Reg. M-*tis* Vestrae gratiam ac laudem omnium promereri nos aequum erat. Nam ideo nos exterorum pravis consiliis tam vehementer impeti, quod nostra opera, tametsi de reliquorum mandato, litterae, quibus de appellatione interposita S. Reg. M-tas Vestra certior fieret, conscriptae sigillisque nostris omnium nomine signatae et ad S. Reg. M-tem Vestram perferendae curatae sunt, nemini ut in re aperta dubium esse potest vel debet. Quod ut nunc planum faciamus, aut alia etiam ad causam nostram publicamve pertinentia pluribus commemoremus, supervacuum arbitramur, quando summa necessitate adducti, ne omnes cum incommodo nostro et nullo fructu proficisceremur, unum ex nostris ablegandum esse duximus, qui, si opus esset, quae hic desunt, abunde narratione sua suppleat et omnia communi nostrum nomine procuret. In publicis rebus sollicitos certe nos amor patriae tenet, quorsum haec inter Ill-mum Principem et ordines propter externam gubernationem, quae praecipue ac pene sola est con-

troversa, enata dissensio evadat, et spes fuit missuram S. Reg. M-tem Vestram Ordinesque Regni de numero suorum spectatos viros, qui explorarent, an haec paucorum hominum, ut passim adversarii parum sincere vulgarunt, vel omnium ordinum esset querimonia, quique *(?)* dissidium hoc ex aequo et bono componerent. Quod si factum fuisset, non versaretur hoc tempore respublica, nosque adeo ipsi in his difficultatibus. Nobilitas quidem Ducatus Prussiae totam eius rei curam ut S. Reg. M-tas Vestra in se reciperet neque exspectaret, ut iterum admoneretur, iam dudum ab ea obnixe demissis precibus petiit, ut publico nomine aliquid a nobis geri nec conveniat nec sit necesse, nostro vero indecorum et ineptum, quasi nobis tantum arrogemus, ut quod totius provinciae causa non factura esset, eo a nobis permoveri posse S. Reg. M-tem Vestram stulte nobis persuadeamus. Ad nos ipsos igitur ut revertamus, S. Reg. M-tem Vestram perquam humiliter maioremque in modum rogamus et obsecramus, ut ea innocentiae nostrae praesidio esse clementissime dignetur neque patiatur nos inimicorum nostrorum iniuriis diutius esse expositos. Ill-mum Principem nostrum non insimulamus, sed eos, quorum consiliis transversus abripitur, exteros consiliarios. Eorum iudicio cur nos non subiciamus, facile apparet, ad quos vero secundum pacta et leges cognitio pertinet, nempe vasallos Principis, cum omnes passim Prussi exteris ac ipsorum artibus Principi etiam sint iamdudum suspecti, vix est quod speremus eorum iudicio causam hanc permissum iri. Quapropter cui diiudicatio huius rei committenda sit, in arbitrio S. Reg. M-*tis* Vestrae merito positum est. Nobis certe nihil optatius contingere posset, quam si absque ulla mora haec de nobis nostraque innocentia cognitio fiat. Ut vero interea a vi et insidiis inimicorum tutis nobis esse liceat, quod appellationis beneficium nobis praestare non potuit, ut id S. *Reg*. M-*tis* Vestrae gratia obtinere liceat, iterum atque iterum a S. Reg. M-te Vestra quanto possumus studio demisse petimus. Cui vicissim quam debemus animi gratitudinem et humillima paratissimaque servitia perpetuo pollicemur eamque quam diutissime optimeque valere ac rebus omnibus florentem esse ex animo optamus.

S. Reg. M-*tis* Vestrae deditissimi addictissimique subditi:
Ioannes Albertus Baro ab Eylenburgk manu propria subscripsit.
Fridericus Aulack manu propria subscripsit.
Christopherus a Dela manu propria subscripsit.

b) Aulak do Króla.

Prosi o obronę przeciwko księciu dla siebie i współwysłańców od stanów.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 131 k. 214). ***Nagłówek:*** Petitio Friderici Aulock [1]) suo et reliquorum exulum nomine.

Petitur a S. Reg. M-te quidem in proximo supplice libello, ut nobis exulibus cautionem securitatis clementissime impertiat et Ill-mum Ducem Prussiae in ius vocare ipsis permittat, cum haec causa secundum transactionem lublinensem, quod nullum Princeps exulibus nobis ius administrare vel iudicio parium curiae secundum pacta eam causam committere voluit, ad cognitionem Reg. M-tis iam devoluta sit, quae suae etiam superioritatis regiae non immerito rationem habet.

Si id hoc tempore Reg. M-ti videatur vel inconsultum vel intempestivum, petitur, ut litterae dentur ad Principem, quibus Cels. Eius fiat certior nos exules questos esse, quod propter publica negotia in conventu agitata, praecipue vero quoniam de reliquorum legatorum nobilitatis mandato S. Reg. M-tem certiorem fecerimus de rebus in conventu actis et appellatione interposita, tutis nobis in Ducatu esse non liceat, nos quidem iudicio parium curiae secundum pacta nos obtulisse, sed ne responsum quidem ad haec obtinuisse, petiisse igitur, ut S. Reg. M-tas secundum privilegium lublinense ea de re cognosceret, S. Reg. M-tem vero malle Ill-mum Principem nobiscum super ea re clementer transigere, postulare igitur, ut, si videatur, levitate erga nos utatur et eas ineat rationes, ne iure disceptandum sit, sed animi utrinque reconcilientur, a quo si modo securitas nobis concedatur, nos non abhorrere animadverterit. Si vero existimet Cels. Eius nos in culpa esse, nec prior ratio placeat, ut causam eam iudicio parium curiae permittat, ne M-tas Eius Reg. iterum a nobis de non administrata iustitia interpellata pro regii sui muneris officio et vigore privilegii lublinensis super eo cognoscere necesse habeat. Posset admonitio addi, ut Cels. Eius clementer agat cum subditis suis, privilegia publica et privata observet, nemini propter publica negotia in conventu tractata negotium facessat et ordinibus, si se gravari existiment, appellationem permittat nec quenquam eo nomine persequatur, cum ea in re violetur autoritas S. Reg. M-tis etc. etc. etc. [2]).

1) *Widocznie Aulak był tym jednym z pomiędzy przedstawicieli stanów pruskich (str. 431 w. 5 d.), który do Króla pojechał i niniejsze uzupełnienie wraz z memoryałem głównym (zał. a) podał.*

[2]) *Prośba nie odniosła pożądanego skutku: pod n-rem 146 k. 247 znajdujemy znowu* Supplex libellus Friderici Aulaci *z prośbą o sąd królewski, na który czeka daremnie, mimo że prosił kanclerza i po nadejściu odpowiedzi księcia (zał. do nr. 782) i po przybyciu jego posłów (nr. 856), a Król wciąż był rzekomo zbyt zajęty. Rezultat zob. w zał. a do nr. 906.*

Do nr. 874[1]). Król Stefan do Jerzego Fryderyka. Kraków, 21 VII 1582.

Dziękuje za prolongatę. Zapewnia o swojej życzliwości i pomocy przeciwko malkontentom.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 183 k. 309v).

Stephanus *etc.* Ill. Princeps, affinis noster char-me.

Non exiguum cumulum ad superiora in nos Ill-tis Vestrae studia accessisse intelligimus, quod Fratris nostri desideratissimi Filiae nuptias tanta cum voluntatis suae in nos Sponsumque testificatione, cum ipsa per principatus sui negotia venire non posset, per legatum tamen obierit. Quod ut a singulari Ill-tis Vestrae in nos familiamque nostram studio profectum perspicimus, ita si vicissim omnium (!) a nobis Ill-tas Vestra expectaverit, quae ad Ill-tis Vestrae charissimaeque familiae eius ornamenta atque dignitatem proficisci a nobis possint, non deerimus ulla in re opinioni huic de nobis ipsius.

Gratissimum etiam, quod in proferenda die pecuniae debitae nobis declaravit, studium Ill-tis Vestrae nobis fuit, libenterque operam dabimus, ut non minorem nostram erga se omnibus in rebus benevolentiam experiat.

De controversiis, quas Ill-tis Vestrae subditi nonnulli ei excitant, cum legatis Ill-tis Vestrae copiosius collocuti sumus atque ita eis respondimus, ut et Ill-ti Vestrae et aequitati ipsi satisfactum arbitremur, perspicereque Ill-tas Vestra possit gubernationem, in quam semel a nobis collocata Ill-tas Vestra est, a nullo omnino labefactari aut quicquam omnino fieri nos velle, quo deterior Ill-ti Vestrae, quam superiorum iam ante temporum fuerit, gubernandi ratio sit. De eo sane minime dubitamus et consilio hanc rem administrandam et ea prudentia humanitateque Ill-tem Vestram esse, ut, cum longe stabilius imperium esse intelligat, quod benevolentia atque levitate comparatur, quam quod metu continetur, omnia ad aequitatem humanitatemque potius referat. Interim si id res Ill-tasque Vestra ipsa requisiverit, unum atque alterum ex consiliariis nostris, qui omnia isthic inspiciant, ad nos referant consilioque atque opera sua Ill-tem

Vestram iuvent, quum[2]) a legatis Ill-tis Vestrae petiti sunt, non inviti etiam ad Ill-tem Vestram mittimus. Quam *etc.*

1) *Tak się rzecz ma ze strony formalnej, t. j. że listy te razem były wysłane. Ze strony rzeczowej, list niniejszy, wielkiej wagi źródłowej, łączy się ściślej z załącznikiem do n-ru 824 i całą sprawą zachowania się Króla wobec niezadowolenia Prusaków.*

2) *W oryg.* qm *ze zn. skr.; w kopiar. nr. 155* quoniam; *por. nr. 901 uw. 2.*

Do nr. 887. Król Stefan do Possewina. Kraków, 12 IX 1583.

Zgadza się na zamianę spornego terytoryum.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 205 k. 333). Nagłówek: Ultima resolutio S. Reg. M-tis in negotio Zatmariensi et Nemetensi etc. R-do D-no Antonio Possevino concredita Cracoviae die XII m. Sept. 83.

Si reliqua omnia convenerint concludanturque ita, ut Nadbagnia cum ceteris oppidis et villis, quas Caes. M-tas per commissarios suos obtulit, ad manus nostras tradantur, si tum dubitatio adhuc aliqua apud commissarios Caes. M-tis reliqua fuerit, quae, ut res amplius differretur, factura esset, poterit R-dus Pater Ant. Possevinus Mag. Martinum Borzevicaeum (*s.*) nostro nomine adducere, ut conditiones commissariorum Caes. M-tis Nadbagniaeque et ceterorum possessionum interim accipiat, ita ut de aliis, quae in controversia adhuc sunt, spondeant loco aliarum quarundam villarum, quas petamus, alias nobis datum iri; cum eae, quas petimus, dari nobis non possint, eaque in re neutri parti suspecti arbitri iudicium futurum. *Wtedy może Possewin obiecać, że Nadbagnia nie będzie fortyfikowana. Król pragnie pokoju: jak tylko Cesarz wyznaczy komisarzy* cum plena facultate, *on też swoich wyśle* [1]).

1) *W Lib. leg. (nr. 186 k. 315) jest list Elektora Saskiego do Króla dat.* Draesdae IIII Non. Iunii 83, *namawiający do zgody na* allatas conditiones, *skoro utrata Zatmaru może być wynagrodzona* aliis bonis aut maioris aut eiusdem aestimationis pro aliis traditis.

Do nr. 904. Król Stefan do Jerzego Fryderyka. Kraków, 11 I 1583.

Przesyła nowy kalendarz do zastosowania [1]).

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 100 k. 159).

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc. etc. etc. Ill. Princeps, Domine affinis et amice noster charissime.

Superioribus annis scriptis ad nos litteris Summus Pontifex ostendit se, communicato cum Principibus Christianis peritisque rerum asthronomicarum consilio, emendationem calendarii, quod a veteri prioris aetatis ratione nonnihil recessisset, suscipere decrevisse et, sicut alios Principes hortatus erat, ut suarum quisque Academiarum hominum sententiam adhiberet, ita ut nos quoque idem in eam rem studium conferremus, a nobis postulavit, quod institutum eius ut tum vehementer sane probavimus, ita cum res ad finem perducta iam sit, cumprimis etiam sequi voluimus publicisque per Regnum nostrum edictis propositis, ut ea posthac ubique observaretur, ediximus. Mittimus eiusdem calendarii exemplum ad Ill-tem quoque Vestram et, cum pro sua prudentia facile Ill-tas Vestra intelligat magnam Reipublicae partem fastorum observatione contineri, principatusque eius ipse quoque eiusdem Regni nostri corpore atque iure contineatur, ne, cum omnibus rebus cum Regno nostro coniuncta sit, in hac se seiungat, sed ipsa quoque hac in calendarii ratione nostram publicamque Regni autoritatem sequatur, amanter ab Ill-te Vestra postulamus, eandemque quam optime valere cupimus. Cracovia die XI-a mensis Ianuarii anno Domini MDLXXXIII, Regni vero nostri anno VII.

1) *W tejże sprawie zob. nr. 907, gdzie w uwadze 1 powołany jest list niniejszy.*

Do nr. 906. a) Król Stefan do Jerzego Fryderyka[1]. Kraków, *15*[2]) IX 1582.

Wstawia się za Aulakiem.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 211 k. 336v).

Ill. Princeps, affinis noster char-me.

Supplicibus precibus continuo apud nos institit Fridericus Auloc, Ill-tis Vestrae subditus, ut in ea ipsius causa, in qua cum nihil ille, quod vel contra fidem Ill-ti Vestrae debitam, vel aliquo cum scelere aut perfidia sua coniunctum, aut denique non publico iure sibi liceret, susceptum a se sociisve esset, nihilominus tamen maximam Ill-tis Vestrae indignationem incurrisset, nostram tandem autoritatem interponeremus. Nos cum *de* Ill-tis Vestrae humanitate minime dubitandum nobis arbitraremur, hasce saltem ad Ill-tem Vestram litteras dare ei voluimus, quibus postularemus, ut, etsi esset quid ab ipso in Ill-tem Vestram offensionis pro-

fectum, totum tamen id cum suae erga subditos benignitati ac nostrae etiam huic intercessioni potius condonaret, quam summo iure erga eos uteretur, quos, si quid esset ab illis peccatum, nullas tamen nunc honestas et convenientes fidelibus subditis rationes Ill-ti Vestrae satisfaciendi deinceps praetermissuros omnino nobis persuademus. Nam si, *quod quidem*[3]) ab illis praetendi intelligimus, publica saltem causa ac iure publico acta ab iis est, ne monenda quidem Ill-tas Vestra, quam cum iuris aequitatisque ipsius, tum subditorum etiam suorum privilegiorum observantissimam esse deincepsque futuram nihilque contra quenquam in dicta causa suscepturam minime dubitamus, nobis videtur, ne id cuiquam fraudi esse apud se pateretur, quod quisque iure permittente facere se arbitratus esset. Nunc vero, cum, si qua in re Ill-tem Vestram secus ac oportuit, offenderint, iidem nostra etiam auctoritate adducti animum ab errore studiose collecturi sint omniaque, quae fidelium subditorum sint, libenter facturi, etsi Ill-tem Vestram eam clementiae suae rationem, quam animi eius magnitudo atque prudentia postulat, vel ultro habituram libenter nobis persuademus, ut tamen nostra etiam causa eo libentius id faciat gratiamque suam tanto iis uberius aperiat, nos etiam ab Ill-te Vestra postulamus. Quod ut ad Ill-tis Vestrae laudem illustrandam plurimum pertinebit, ita nobis quoque, qui quam minima cum molestia controversiarum harum difficultates hasce tolli velimus, gratissimum erit. Ill-tem Vestram quam optime valere cupimus. Cracoviae die [1]) Septembris a. MDLXXXIII.

1) *Jednocześnie z n-rem 906 pisany i wraz z nim wysłany był zał. b, niniejszy zaś list podajemy jako załącznik do n-ru 906 i to na pierwszem miejscu dlatego, że zał. b jest na ten właśnie odpowiedzią (zob wstępne zdanie). Por. zał. do n-ru 839 i uw. 1 tamże.*

2) *Zob. zał. b, w którym mowa niewątpliwie o tym właśnie liście.*

3) *Jak w nr. 839.*

b) Jerzy Fryderyk do Króla Stefana. Morąg, 5 XII/25 XI 1583.

Utrzymuje banicyę Aulaka, towarzyszy jego odda pod sąd.

Lib. leg. Zamoy. 1582/3 (w oryg. nr. 251 k. 406).

S. Reg. M-tis Vestrae litteras XV Sept. datas, quibus pro - - Aulac - - intercedit, idem Aulacus cum Ioanne Alberto Eulenburgico et Christophoro Dilano (!) - - ad nos miserunt, *ponieważ jednak żadnej* resipiscentiae et de-

precationis - - *nie okazali, a nawet trwają w* tuendis suis debitis et erroribus, *zwłaszcza Aulak*, cum neque obiurgationi S. Reg. M-tis Vestrae (de qua legatis nostris Cracoviae spes facta est) neque aliorum monitis locum dare constituerit, maiumus eum ab territorio nostro abesse longius quam alios quoque per se morbidos - -. Ceteris duobus ob neglecta mandata nostra iterum per instigatorem nostrum coram legitimo iudicio dies dictus est, qui, si compareant et debitam erga nos observantiam praestent, gratiam nostram minime illis deesse patiemur. *I nic nie ukrywa,* ut clementer intelligeret, quantopere homines isti, tam S. Reg. M-tis Vestrae interposita intercessione, quam nostra quoque levitate atque clementia in malitiae suae patrocinium et detrimentum nostrum abutantur. Quare S. Reg. M-tem Vestram minime nobis successuram confidimus, si nostram quoque erga ipsos autoritatem cum S. Reg. M-tis Vestrae dignitate coniunctam debita severitate tueamur. Ex arce nostra Morungiana ex calendario veteri XXV m. Nov. qui est V Dec. a. D. 1583.

AKTA PUBLICZNE I PRYWATNE.

VARIA.

1. *Zamoyskiego artykuły hetmańskie.* pod Pskowem, 3 II 1582.

Kopiar. Zamoy., Dzik. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 295. Nagłówek:* Artikuły wedle których wszyscy zachować się będą powinni tak w ruszaniu jako też i w ciągnieniu od Pskowa z obozu.

Naprzód chore wszystkie, ktobyjekolwiek miał, ma każdy wyprawić przy rotach pana Bieliawskiego[1]) i pana Warszawskiego[2]), które na przód pociągną do Żmódzi[o].

Wozy i inne impedimenta niepotrzebne, nie czekając dnia wtorkowego, w który ruszenie z obozu wszystkich być ma, każdy w niedzielę jeszcze aby naprzód wyprawował.

Gdy się obóz będzie ruszał, nikt aby nie ważeł się derewni, budek, ani stania zapalać; czego gdzieby się kto ważył*(s.)*, na gardle karan będzie.

Po ruszeniu się wojska żaden tu w obozie zostawać nie ma, bo kto zostanie, uczyni to na swą szkodę, gdyż tu każdy od Moskwy gardło dać musi.

W ciągnieniu roty wszystkie nie mają się rozróżniać, ale w kupie wszędzie stawać dotąd, dokąd co inszego nie będzie jim rozkazano od JM-ci pana Hetmana, a każda rota tam ma stawać, gdzie jej naznaczono będzie, cudzego miejsca nie zastępując, a w każdy rocie każdy ma ciągnąć pod swą chorągwią, nie tułając się, ani wprzód odjeżdżając, ani nazad zostając — pod poczciwością i utraceniem zasłużonego.

Moskwie z Inflant ciągnący, która w drodze i gdzieżkolwiek potykana będzie, nikt aby przykrości i krzywdy żadnej nie czynił i nic jej odymować nie śmiał, gdyż tym wzruszełoby się przymierze, w którym to obwarowano jest; w czym gdzieby się kto inaczy zachował, bez miełosierdzia srodze karan będzie.

Także też gdy już wciągnie się do Inflant, nowym poddanym Kr. JM-ci nikt aby nie ważeł się krzywd, obciążliwości i gwałtów żadnych czynić, i nic im[3]) oprócz żywności potrzebny, i to pomiernie a wedle ustawy, która na leżach w Litwie beła, aby żaden nie brał, a mianowicie wołów robotnych, koni, sprzętu domowego i płacia[4]); a gdzieby więc kto taki beł, któryby na kupowanie sobie żywności wedle ustawy pieniędzy mieć nie mógł, tedy przecie gwałtem brać nie ma, ale za dobrą wolą dostawać, dawszy rekognicyą tego temu, od kogo co weźmie.

Dzieci moskiewskie , białe głowy i inne więźnie, któreby kto w drodze pomiatać, albo też głodem i zimnem morzyć miał, gdyż to nie jest bez grzechu wielkiego, niechajby wszyscy do stanu JM-ci pana Hetmanowego sprowadzieli, żeby do Pskowa oddane beły.

Po zawarciu przymierza komuby się jakiekolwiek krzywdy i szkody stały od Moskwy na którymkolwiek miejscu, niechaj je oznajmi sędziemu hetmańskiemu, gdyż jest tego potrzeba.

Także też komubykolwiek w potrzebie której na wycieczkach albo na posyłkach brat albo powinny jaki, przyjaciel, sąsiad[5]), towarzysz albo sługa był od Moskwy wzięty, do tegoż sędziego aby to każdy odniósł.

Trupów niepogrzebionych w staniech swych żaden odjeżdżając aby nie zostawował.

In castris ad Pleschoviam die 3 mensis Februarii anno Domini 1582.

1) *Oczywiście Stefana Bielawskiego* (*por. d. nr. 9 uw. 13*); *Maciej wysłany był na odbieranie zamków infl.* (*t. II zał. do nr. 707*).

2) *Wojciech Ręczajski, kasztelan warszawski; stał z Bielawskim pod Swiatohorą* (*nr. 717 uw. 14*).

3) *W kopiar. Zamoy.* niczym.

4) *W rkp.* placzia = *ubrania, po ros. płat'ja.*

5) *W kopiar. Zamoy.* zasiad.

2. *Porządek ciągnienia z pod Pskowa.* *b. d.*[1])

Kopiar. Zamoy., Dzik. i Petersb. Druk. Kojałowicz *o. c. nr. 296. Nagłówek:* Porządek wedle którego wojsko z obozu od Pskowa w przyszły wtorek[1]) ruszyć i ciągnąć ma.

Naprzód pan Bielawski[2]) z panem Warszewskim(*s.*) mają roty swoje puścić i obrócić ku Żmudzi, przy których zaraz chorzy wszyscy mają iść.

W poniedziałek piechota węgierska wszystka ma wyniść i wprzód porządnie ciągnąć.

Pan Kurcz[3]) z rotami wszystkimi litewskimi.

JM. pan Bathory[4]) z szeregiem węgierskim; za nim rota pana Gosthynskiego[5]) i p. Soboczkiego[6]).

JM. pan Radomski[7]) z rotami:

Pan Nisczycki[8]), pan Przyemski[9]), pan Ruszkowski, p. Radeczki, p. Lanczkorunski[10]).

Uffiec hetmański, w którym te roty ciągnąć mają:

P. Konieczpolski[11]), p. Sthruss[12]), p. Pothoczki[13]), p. starosta Liwski[14]), p. podkomorzy Rawski[15]), p. Jakub Orzechowski[16]), Hetmańska, p. Krajczy[17]), p. Sieniawski[18]), p. starościc Łucki[19]), p. Pieniążek[20]), p. podczaszy Zebrzydowski[21]), p. Mikołaj Zebrzydowski[22]).

Uffiec JM. pana Wojewody Bracławskiego, w którym te roty być mają:

P. Bokiey[23]), p. Pękoslawski[24]), p. Gnieźnienski[25]), p. Maciej Bieliawski[26]), p. Gniewosz[27]), p. Wąssowicz[28]), p. Sthadniczki[29]), p. chorąży Rawski[30]), p. Choczimirski[31]), p. Stharęski[32]), p. Orzelski[33]).

[1]) *Zapewne równocześnie z artykułami* (*d. nr. 1*)*; ciągnienie wyznaczono na 6 II* (*zob. nagłówek*) *i tak też wyruszono* (Piotrowski *o. c. pod 23 II*).

[2]) *Zob. d. nr. 1 uw. 1. Koni 500* (Regestr Ich M. p. rotmistrzów *oraz* Porządek straży, *wydrukowane u* Kojałowicza *o. c. str. 150—4 w dzienniku Piotrowskiego pomiędzy listami z 14 i 15 XI, opuszczone w wydaniu* Czuczyńskiego).

[3]) *Marcin Kurcz, starszy rotmistrz litewski, późn. wojewoda dorpacki* (*t. II*).

[4]) *Baltazar.*

[5]) *Rotmistrz jezdny. O rocie jego zob. t. II nr. 487 uw. 1. oraz* Piotrowski *o. c. pod dn. 23 sierpnia* (fedweresze), *31 sierpnia* (rajtarowie) *i 9 listopada* (Niemcy). *Koni 120* (Kojałowicz *l. c.*).

[6]) *Dowódca arkebuzerów* (Piotrowski *circa 20 Iunii oraz 24 VIII;* Górski, Trzecia wojna, Bibl. Warsz. 1892 IV *str. 237*). *Koni 150* (Kojałowicz *l. c.*).

[7]) *Tarnowski Stanisław, kasztelan radomski* (Polkowski *o. c. str. 352*). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

[8]) *Niszczycki Krzysztof, późn. starosta ciechanowski i przasnyski* (Niesiecki *VI str. 569—70*), *kasztelan raciąski, wojewoda belski* (Niesiecki; W. Enc. Powsz. Ill.). *Dowodził pułkiem p. Gnieźnieńskiego* do przyjazdu JM. (Piotrowski *o. c. pod 12 i 22 VIII). Rotę miał z 200 koni* (Kojałowicz *l. c.*).

[9]) *Przyjemski Stanisław* (*zob. t. II nr. 455 uw. 3*). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

[10]) *Lanckoroński Mikołaj* (Niesiecki *VI str. 9*). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

[11]) *Koniecpolski Aleksander, późn. wojewoda sieradzki* (Niesiecki). *Koni 150* (Kojałowicz *l. c.*).

[12]) *Koni 150* (Kojałowicz *l. c.*).

[13]) *Potocki Jan, późn. wojew. bracławski, pisarz polny kor. i generał podolski* (Niesiecki). *Koni 150* (Kojałowicz *l. c.*).

[14]) *Radziminski Stanisław, starosta liwski i kamieński* (*tak u* Niesieckiego, *chociaż inaczej w dokumencie t. II uw. 2 do nr. 370, ale por. nr. 652 uw. 2 oraz względy geograficzne*), *późn. wojew. podlaski* (Wolff, Senatorowie).

15) *Zapewne Gostomski Hieronim, syn Anzelma, późn. wojewoda poznański, brat chorążego rawskiego* (Niesiecki). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

16) *Koni 120 (tamże).*

17) *Jerzy Mniszech, krajczy koronny, 27 III 82 r. mianowany kasztelanem radomskim, późn. wojewoda sandomierski, starosta sokalski i sanocki* (Polkowski *l. c.*; Niesiecki). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

18) *Sieniawski Prokop* (Piotrowski *o. c pod 7 XII*), *późn. marszałek wielki* (Niesiecki). *Koni 100* (Kojałowicz *l. c.*).

19) *Koni 100 (tamże raz pod skażonem nazwiskiem* Sorawiński).

20) *Pieniążek Prokop, kawaler maltański (bliższe dane zob. t. II nr. 462 uw. 4). Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

21) *Andrzej. Koni 180 (tamże).*

22) *Późn. wojew. krakowski, przywódca rokoszu. Koni 200 (tamże).*

23) *Koni 100 (tamże).*

24) *Stanisław. Koni 150 (tamże).*

25) *Jan Zborowski. Koni 330 (tamże).*

26) *Koni 100 (tamże).*

27) *Koni 150 (tamże).*

28) *Koni 100 (tamże, raz nazwany* Kuszowiczem).

29) *Koni 140 (tamże).*

30) *Gostomski Mikołaj* (Niesiecki). *Koni 200* (Kojałowicz *l. c.*).

31) *Koni 150 (tamże).*

32) *Koni 100 (tamże).*

33) *Koni 150 (tamże)*

3. *Stanisław Ługowski zrzeka się praw swoich do dóbr, ofiarowanych Zamoyskiemu przez Szymona Ługowskiego.* Wilno, 23 II 1582[1]).

Arch. Centralne w Wilnie nr. 20559. ks. grodzka horodelska str. 358—363[2]*); Arch. Główne w Warszawie, Metryka Koronna t. 127 k. 14*[3]*); Arch. Krajowe w Krakowie,* Terr. Crac. *t. 48 k. 380*[4]).

Comparens personaliter coram officio actisque praesentibus capitanealibus castrensibus hrodlensibus G-sus Stanislaus Lugowski de Lugi - - - recognovit, quod, quemadmodum R-dus Simon Lugowski, nominatus Episcopus Przemisliensis ac Miechowiensis Praepositus, avunculus suus, ut propositum suum de parte aliqua facultatum suarum in propagationem Ecclesiae Dei conferenda, quod iam ante animo conceperat, ad effectum deduceret, posteaquam illi compertum esset Ill. ac Mag. Ioannem de Zamoscie, supremum Regni Poloniae Cancellarium, generalem Cracowiensem, Knisinensem, Midzirzicensemque etc. capitaneum, templum et scholam in oppido, nuper a se in palatinatu Russiae et terra Chelmensi condito, dicto Zamoscie ad Wieprzec, instituere et fundare ac redditibus(*s.*)

competentibus dotare velle, *ut* [et] se se cum eo in tam pulcherrimi operis societatem coniungeret atque ipsius hoc institutum adiuvaret, cessit illi de omni iure suo tam haereditario quam obligatorio et advitalitio ac alio quovis in bonis totarum et integrarum villarum Matecz, Lieski ac Tursko in palatinatu Russiae et districtu Chelmensi nec non bonis Poręba in palatinatu Cracowiensi et districtu Lelowiensi sitis habito, ita ipse quoque exemplo avunculi sui atque cupiens similiter tam pium et tam sanctum eiusdem Ill. et Mag. Regni Cancellarii institutum adiuvare, eidem de omni itidem iure suo haereditario et obligatorio ac alio quovis in bonis supra recensitis Matce *(!)*, Lieski et Tursko in palatinatu Chelmensi *(S.)* et Poręba in palatinatu Cracowiensi beneficio avunculi sui et vigore certae inscriptionis, per eum sibi et G-so olim Ioanni Lugowski fratri suo non ita pridem mortuo factae, habito, cedit et condescendit, omneque ius suum tam haereditarium quam obligatorium et aliud quodcunque, ad ea ipsa bona ex vi quarumcunque inscriptionum tam ab avunculo praefato quam aliis quibusvis personis habitum, nec non morte et obitu superius nominati fratris sui ad se devolutum, omniaque et singula inscriptionum earundem beneficia et tuitiones ac obligationes sibi servientes, quoad bona tantum praefata - - (salvis per omnia inscriptionibus iisdem, quoad alia bona pro se reservatis) in eundem Ill. et Mag. Ioannem de Zamoscie Regni Cancellarium successoresque ipsius transfundit et transfert, atque adeo bona praefata - - inhaerendo inscriptioni et donationi per avunculum coram actis castrensibus cracowiensibus praedicto Ioanni de Zamoscie Regni Cancellario factae - - eidem - - cum totali bonorum praefatorum haereditate ac cum omni iure, dominio et proprietate tituloque haereditario, nec non cum omnibus ad ipsa bona pertinentibus praediis - - cumque iure patronatus ecclesiarum in bonis iisdem consistentium dedit - - per ipsum et successores ipsius - - praedicta bona tenenda, habenda, possidenda, nec non danda, donanda, vendenda, commutanda[5]) et in usus templi ac scholae praedictae cum conditionibus et modis, prout ei et successoribus eius melius ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei et bonum ordinem videbitur, convertenda, nihil plane iuris dominii et proprietatis ac quorumvis usufructuum ac utilitatum in bonis iliis vel etiam nomine praefatorum bonorum collationis et iuris patronatus aut interesse alicuius sibi et successoribus suis reservando et excipiendo - - iamque - - admittit realem intromissionem et actualem possessionem - - et obligat se se - - sub vadio triginta millium flor. pol. - - eam nec - - adimere - - Praeterea vero idem - - inscribit et obligat se se - - praesentem recognitionem ex his actis castrensibus ad acta terrestria cracowiensia ad primos vel secundos terminos terrestres cracowienses aut primam vel secundam actorum terrestrium positionem sive

etiam loco actorum terrestrium positionem(!) ad acta cancellariae S. Reg. M-tis intra sex menses proximos in hac vel meliori forma, quae sibi ab eodem Regni Cancellario aut successoribus ipsius inscripto exhibita fuerit, absque recusatione quavis transportare et transferre similemque vel potiorem recognitionem facere - - [6]).

[1]) *Stosownie do zapowiedzi w t. II nr. d. 36 uw. 3, podaję akt niniejszy pod dn. 23 II, zaznaczając, że w powołanej uwadze rozróżniališmy akt horodelski i wileńsko-krakowski, ponieważ pierwszy był wówczas „bliżej nam nieznany". Obecnie okazuje się, że są to wpisy jednego i tego samego aktu, zeznanego pierwotnie w Horodle 16 IX 1581, wniesionego do ksiąg metryki koronnej 23 II 1582 i do ksiąg ziemskich krakowskich 10 I 1583, z jedną wszakże zmianą, zaznaczoną poniżej w uw. 5.*

[2]) Actum in castro hrodlensi sabbatho post festum Exaltationis Sanctae Crucis proxima anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo primo. Transfusio iuris supremi Cancellarii Regni ex copia parata.

[3]) Ex actis capitanealibus castrensibus hrodlensibus extractum et correctum - - Transportationem quoque ipsam non aliter valere, quam si ad acta terrestria cracoviensia facta fuisset - - Datum Vilnae die vigesima tertia Februarii anno D-ni 1582 - - Relatio Ioannis Borukowski - -

[4]) Actum Cracoviae in terminis terrestribus feria secunda post festum Sanctorum Trium Regum proxima a. D. 1583. Ill. et Mag D-ni D-ni Ioannis Zamoiski Regni Poloniae Cancellarii per Stanislaum Lugowski cessio.

[5]) *Odtąd zamiast ustępu* et—convertenda, *jednobrzmiącego w oblacie horodelskiej i wileńskiej, znajdujemy w oblacie krakowskiej, ostatecznej, ustęp poniższy*:

Atque ipsa quidem bona Matcze, Lieski ac Tursko, in terra Chelmensi consistentia, in usus templi ac scholae oppidi Zamoszczie (!) ad Wieprzecz, quod ab eodem Mag. Regni Cancellario erigitur, cum conditionibus et modis, prout ei ac successoribus eius melius ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei et bonum ordinem videbitur, bona vero Poremba in pallatinatu cracoviensi in quosvis suos et successorum suorum proprios usus, uti melius et commodius sibi visum fuerit, convertenda.

[6]) *Zamyka sprawę akt zeznany 17 I 83* (Inscr. Castr. Crac. *t. 128 k. 259*), *a mianowicie:*

Ill. et Mag. Ioannes Zamoiski *etc.* coram officio, in quo protunc residebat G-sus Nicolaus Uhrowieczki, vicecapitaneus cracoviensis, et actis praesentibus castrensibus capitanealibus cracoviensibus personaliter comparens - - - recognovit. Quia prout G-sum Stanislaum Lugowski de Lugi ad inscriptionem castrensem hrodlensem super bona et villas Matecz, Liski(!), Tursko in palatinatu Rusiae(*s.*) et districtu Chelmensi nec non in bona villam Poremba in palatinatu Cracoviensi et districtu Leloviensi exemplo R-di Simonis Lugowski, nominati episcopi Praemisliensis ac praepositi Miechoviensis, eidem Ill. et Mag. Cancellario modo transfusorio ac donatorio super omne ius suum tam haereditarium quam obligatorium et aliud quodcunque ad ipsa bona suprascripta sibi serviens factam, ex actis castrensibus capitanealibus hrodlensibus ad acta terrestria cracoviensia - - sive etiam loco actorum terrestrium cracoviensium ad acta cancellariae S. Reg. M-tis - - in ea, prout in actis castrensibus hrodlensibus continetur, vel meliori forma, quae sibi ab eodem Regni Cancellario aut successoribus eius in scripto exhibita fuerit, eidem Ill. et Mag. Cancellario succubitam, ad officium castrense surrogatoriale capitaneale cracoviense citaverat, alias

prout citatio eiusmodi castrensis surrogatorialis capitanealis cracoviensis de his omnibus latius obloquitur. Ex quo idem Stanislaus Lugowski inscriptionem praefatam castrensem hrodlensem ex actis praefatis ad acta cancellariae S. Reg. M-tis iuxta obligationem et submissionem suam transportavit et eandem actis cancellariae S. Reg. M-tis inscribi ante decretum officii castrensis surrogatorialis capitanealis cracoviensis, contra eundem ea in causa latum, curavit, eundem Stanislaum Lugowski cum ipsius successoribus de eodem vadio triginta millium florenorum eidem ratione non transportationis inscriptionis praefatae castrensis hrodlensis ac de citatione actioneque tota iudiciaria coram officio castrensi surrogatoriali capitaneali cracoviensi intentata conditioneque ipsa inscriptionis praefatae quietat et liberum facit perpetue et in aevum, ac processum praefatum pro vadio praefato triginta millium florenorum pecuniae eidem institutum decretumque ipsum in hac causa latum cassat, mortificat et in nihilum convertit, recognoscens eidem inscriptioni, quoad conditionem transportationis eiusdem ad acta terrestria, satisfactum esse in toto.

4. *Zamoyski zaciąga pożyczkę u Ekena.* Ryga, 23 III 1582.

Archiwum główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 132 k. 106 v. Nagłówek: Debet M. Zamoyski Nicolao Ekien [1]).

Ioannes de Zamoscie - - - recognosco praesentibus litteris me debere Spectabili D-no Nicolao Eken proconsuli Rigensi taleros septingentos quadraginta novem, quos servitori meo Iacobo Coppio ad usus meos necessarios Rigae suppeditavit. Hos taleros septingentos quadraginta novem supra commemorato Nicolao Eken octiduum post futurum festum divi Martini Vilnae - - numerari curabo - - Datae Rigae anno 158 secundo die 23 mensis Martii. Ioannes Zamoisky spt[2]).

[1]) *Jestto oblata datowana* Grodnae die mensis (*poprzednia nosi datę 25 IV, następna 26 IV*) a. D. 1586 *ze wstępem:*

Stephanus etc Significamus etc. oblatum esse - - chirographum infrascriptum, charactere germanico confectum, manu Ill-mi et Mag. Ioannis de Zamoscie - - subscriptum sigilloque minutissimo eidem Cancellario (uti nobis relatum est) minus usitato obsignatum, - - cuius tenor sequitur his verbis: (*tu następuje tekst wyżej w obszernym ekscerpcie podany*).

[2]) *O dwa miejsca dalej na k. 107v znajdujemy p. t.* Eckius Ill. Cancellarium Regni quietat, *pokwitowanie następujące:*

Stephanus etc. Significamus etc. quia - - Spectabilis et Famatus Nicolaus Ecken Burgrabius civitatis nostrae Rigensis - - recognovit sibi satisfactum esse ab Ill. et Mag. Ioanne de Zamoscie - - pro summa septingentorum quadraginta novem talerorum debiti sibi - - chirographo certo inscripti et recogniti - - Datae Grodnae die mensis (*poprzednia 26 IV, następna 5 V*) a. D. 1586 *etc.*

5. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu starostwo Malborskie.* Ryga, 27 III 1582.

Archiwum główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 127 k. 21.

Stephanus etc. significamus *etc.* Dum absoluto bello moschovitico de remunerandis rotmagistris militibusque nostris, qui pro patria rem gesserunt fortiter virtutisque suae singularia reddidere specimina, cogitamus, ut praecipuae atque primariae Ill. et Mag. Ioannis de Zamosczie, cancellarii et exercituum Regni nostri generalis atque capitanei cracoviensis, miedzyrecensis, kniszynensis, krzessoviensisque, cuius singulari virtute, prudentia, vigilantia, fortitudine atque in plescoviensi obsidione tantis frigoris, asperitatibus milleque perpessis incommodis et in hostico per integram fere brumam cum exercitu perseverantia evictam habeamus, pacem nomenque nostrum Regnique nostri maius atque augustius est redditum, amplissimaequae provinciae Livoniae accessio sit facta, rationem habeamus tantorumque per eum circa id exantlatorum laborum atque maximorum sumptuum, quos de suo eum in usum fecisse nullum dubium est, tantorum denique meritorum suorum, si non virtuti meritisque suis parem, aliquem saltem, ne prorsus in eum ingrati simus, ad praesens referat fructum, summopere nobis curae fuit. Eidem ipsi igitur Ill. et Mag. Ioanni de Zamosczie capitaneatum Marienburgensem non usque adeo proventibus ditem quam nobilem, in quo Reipublicae Regni nostri nonnihil est situm, virtutis atque benemeritorum in nos et in Rempublicam suorum testem, post obitum et decessum Mag. olim Ioannis Kostka de Stangenbergk palatini sandomiriensis eo usque vaccantem, ipsi dandum et conferendum duximus, uti sane iam exnunc diplomate hoc praesenti damus et conferimus cum integra provisione, ad capitaneatum Marienburgensem ex antiquo pertinente, cumque provisione officialium arcis Marienburgensis praesidiariorumque militum usitata suisque omnibus et singulis pertinentiis et proventibus, ad id pertinentibus, nullis penitus exceptis, nec pro quopiam hominum reservatis, per eum ad extrema usque vitae suae tempora integre, quiete et pacifice possidendum et administrandum. Promittentes verbo nostro regio pro nobis atque pro Ser-mis Successoribus nostris, quod, quoad hic idem Ill. et Mag. Ioannes de Zamosczie, cancellarius et exercituum Regni generalis, in hac vita vixerit, eundem capitaneatum nostrum Marienburgensem nec quicquam ex eiusdem capitaneatus officialium et praesidiariorum militum arcis Mariemburgensis*(s.)* provisione suisque pertinentiis atque proventibus de possessione usuque suo non amovebimus nec alienabimus neque ipsi, licet quamvis multum ardua Reipublicae Regni nostri atque etiam nostra necessitate id ipsum exigente, adimemus nec Ser-mi Successores nostri amovebunt, alienabunt-

ve neque adiment, verum eundem Ill. et Mag. Ioannem de Zamosczie in advitali possessione atque usu eius ipsius capitaneatus Marienburgensis una cum Ser-mis Successoribus nostris integre conservaturi sumus. Iuribus nihilominus nostris regalibus et Reipublicae ibidem permanentibus salvis. In cuius rei fidem etc. Datum in civitate nostra Riga die vigesima septima Martii anno Domini 1582.

6. *Fragment rachunków Zamoyskiego.* Knyszyn, 16—18 IV 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. s. III t. I nr. 120. Arkusz na 3 stronach zapisany ręką XVI-go. wieku.

D. 16 Aprilis 1582 Knissini.

Oddał JM. pan Chorąży Chełmski[1] . . flor. 898/20

Wydatek ich.

Pudlosziowi[2]), co beł dał w Wielkąnoc na niesporze ubogim . . . . . gr. 10

Ubogim w poniedziałek . . . . . gr. 15

Furmanowi Puczkowi, który rzeczy nieboszczyka pana doktora Tidemmana przywiózł, przedtym zadało się mu fp. 10 a teraz . . . . . fp. 12/15

Stanisławowi Kani długu, których beł pożyczył pod Pskowem . . . . . fp. 66/20

Temuż za słód, który beł zwarzeł pod Łukami . fp. 8

Moskwicinowi Fiedor Zubathemu[3]) z łaski . . fp. 30

Stanisławowi trembaczowi za jedne suchedni . . fp. 10

Kowalom 2 z Crac*owa* z łaski per fp. 3 . . fp. 6

Wybrańcom 3 z Zamchu per gr. 20 na strawę . fp. 2

Rymarzowi z Crac*owa* z łaski . . . . fp. 5

Rybakowi, który z nami beł na wojnie, za troje suchedni przedtym zadało się mu fp. 3, a teraz . . fp. 9

17 Aprilis. Ubogim we wtorek . . . . gr. 10

JM. pana Podskarbiego koronnego błaznowi aur. 1 . fp. 1/26

Aptekarzowi ad rationem jego długu tal. 20 . . fp. 23/10

P. doktorowi medikowi, co beł wydał w drodze na strawę sobie . . . . . fp. 1/18

Krawcowi, który zszywał sukno na wóz tar. rok[4]) . gr. 10

Od czterech koszul, które JM-ci do wojska odesłano, od roboty i od wyszywania kołnierzów posłało się do Wilna . . . . . fp. 2/10

Od roboty ośmi tuwalń i za forboty do tych tuwalń, które w Wilnie robiono, gdychmy na wojnę wyjeżdżali, ted(*s.*) do Wilna odesłało się . . . . . fp. 5/16

Woźnicom 50 na strawę na tydzień kożdemu dało się per gr. 20 . . . . . fp. 33/10

JM-ci panu staroście Liwskiemu aur. 100 . . fp. 186/20

Jendrzejowi z Gieszow(*s.*), który beł na wojnie przy wolech i potym przy kuchni i do tego czasu . . fp. 2

Summa wydatku . . . . fp. 406/28

Reszty zostaje . . . . fp. 491/22[5]

Po tym rachunku dało się żakom . . . . gr. 5

Tasziczkiemu, co beł dał w Grodnie więźniowi Moskwicinowi. . . . . fp. 1/5

JM-ci panu Sendomierskiemu, co za Zawiszę zapłacieł w Mereczu, gdy się nań chłopi skarżeli . . fp. 1/20

Panu Zolkiewskiemu, co wydał na ubogie w drodze fp. 1

Sczuczkiemu, co wydał też na ubogie w drodze . gr. 15

Woźnicy, który jechał do Mezenina(*s.*) dla odwiezienia p. Pudlowskiego na strawę sobie i koniom . . gr. 15

Woźniczce [czcze] p. Tiliczkiego oduznego . . fp. 1

18 Aprilis. Ubogim we śrzodę . . . . gr. 15

Sczepanowskiemu za trzy miesiące per fp. 20 . fp. 60

Hajdukom 5, którzy przy woziech beli, za dwa miesiąca . . . . . fp. 44

Muliście za dwoje suchedni. . . . . fp. 20

Stasiowi drabowi ad rationem jego płacej . . fp. 5

P. Zawiszy, co wydał swoich, gdy z końmi tu jechał, niż mu beło dano . . . . . fp. 33/2

Janowi Szwieczinskiemu, któremu konie pozdychali. fp. 3

Szarniczkiemu na strawę . . . . . fp. 4

Wójtowi Krypieńskiemu za konia, który się dał JM-ci p. Sendomirskiemu do woźników. . . . . fp. 30

Summa tego wszystkiego . . fp. 612/27[6])

Reszty zostaje . . . . fp. 287 gr. 11

Trzeba strzelcom zapłacić z tej reszty; przebrał ich 14 przydzie im za jeden miesiąc . . . . . fp. 56

Upominają się zasłużonego; dało się im na trzydzieści osób na półtora miesiąca; odkąd im służba się poczyna, tego nie wiem. Jeśliby tym 14 teraz dano za 1 miesiąc, zostaje . . . fp. 231 gr. ..[7]).

[1]) *Floryan Zamoyski, stryj Hetmana (t. I nr. 101 uw. 1;* Niesiecki).

[2]) *Jan Pudłowski?*

[3]) *Zob. t. II, a zwłaszcza zał. do nr. 538.*

[4]) *Miało być* tak rok?

[5]) *Poprawione z 10.*

[6]) *Podsumowano zrazu pod 3, wyliczając* 577/27; *po dopisaniu dwóch ostatnich pozycyi przekreślono 577 i napisano 612; reszty wykazano pierwotnie* 322 gr. 23.

[7]) *Grosze oznaczone były dwoma cyframi, z których pierwsza* 2, *druga urwana; tę dwójkę przekreślono, czy i na co ją poprawiono, niewiadomo, bo cały róg karty urwany.*

7. *Fragment listu ks. J. Piotrowskiego do A. Opalińskiego.* Ryga, 15 V 1582.

Bibl. Ord. Birż. Rkp. nr. 1, kopiaryusz oryginalny A. Opalińskiego str. 148.

CEDUŁA[1]).

WM. oznajmuję, iż Król JM-ć z łaski Boży w dobrym zdrowiu do Rygi 12 Martii przyjechać raczył. Którego książę Kurlanskie(s.) z Babska miasteczka swego pospołu z Ich M-ciami pany Litewskimi prowadzili. Gdzie panowie Ryżanie z wielką radością i uczciwością Króla JM-ci przyjęli. Nazajutrz dary mu dali: rostruchan pozłocisty wielki, w którym było 100 cyrwonych złot., potym 20 wołów, baranów 30, owsa 300 beczek i siana z potrzebę. Przyjachał też po Królu JM. nazajutrz JM. pan Kanclerz, odebrawszy wszytkie zamki od Moskiewskiego. Który, odprawiwszy co napotrzebniejszego rozumieć będzie z Kr. JM., za kilka dni stąd dla odpoczynienia do Knyszyna wyjeżdża.

Była też mowa in senatu de statu Livoniae, i zda mi się, że jednego biskupa są uczynią[2]), plebanię postanowią, kolegium Jezuitów założą i szkół kilka i szpital rycerski. Prawo też ślachcie znowu nadać myślą, jako w Prusiech, a Polaki i Litwę z nimi zmieszać; ziemie część Kościołowi, część do zamków, część żołnierzom w dożywocia, część też i na wieczność tymże rozdzielą. Co jednak wszytko na sejmie bydź musi. Posłano też pana Kuchmistrza Dominika[3]) z panem Warszewickim do Króla Szwedzkiego Narwie się upominać i o nię traktować, a to dla tego, aby on na sejm z rzeczą gotową i wiedzenim pewnym, co z tym Kró-

lem dalej czynić będzie, przyjechał. Zaczym bądź tego WM. pewien, że sejmowi bydź bardzo rychło. Żołnierzów tak jezdnych jako i pieszych teraz część rozpuszczą; zostanie ich jednak w Ifflanciech i w Litwie na leżach kilka tysięcy. Tu Król JM-ć niedługo ma wolą zmieszkać, ale przetrwawszy święta i złą drogę, bo się jeszcze zima nie ruszyła, do Polski się pospieszy.

Pan Ferens[4]) na wesele swe z panią Bekeszową do Krakowa odjeżdża, które 13 Maii tamże będzie, i z nim niemal wszytek dwór i panowie Litewscy i Polscy będą. JM. pan Wojewoda Krakowski od Króla JM-ci podowno będzie na tym weselu.

[1]) *Nie drukowano jej w dotychczasowych wydawnictwach świetnych listów ks. Piotrowskiego, ponieważ podstawa wydawnictwa Kojałowicza — kopiaryusz petersburski—dochodzi tylko do 31 grudnia 1581, Czuczyński zaś listy późniejsze przedrukował ze* Spraw wojennych *ks. Polkowskiego, a te (zob. przedmowę) drukowane były na podstawie odpisów, dostarczonych Akademii przez właściciela rękopisu. Widocznie odpis tej ceduły nie doszedł rąk wydawcy.*

[2]) *Mowa o kwestyi, czy wznawiać wszystkie dawne biskupstwa inflanckie, czy założyć jedno nowe (zob. nr. 18 uw. 2).*

[3]) *Alamanni'ego.*

[4]) *Wesselènyi.*

8. *Wymiana zdań w sprawach bieżących pomiędzy Zamoyskim a Opalińskim.* 30 V 1582.

Bibl. Ord. Birżańskiej. Rkp. nr. 1, kopiaryusz oryginalny A. Opalińskiego str. 155. Nagłówek: Relatio D-ni Piotrowski Ioan. nomine Ill. et Mag. D-ni D-ni Cancellarii Regni ad Mag. D-num Marsalcum R. Poloniae facta 30 V. Una cum litteris fidei hoc sibi intulit. *Regest w nr. 121 str. 13 nr. 14.*

I. Iż mu pan Miedzyrzecki Sczebrzezin*(s.)* przedać obiecuje a tanie*(!)*, gdziebyźmy mu opiekunowie pana Rokossowskiego [1]) przedać Szamotuły [2]) chcieli, które są dziedziczne pana Rokossowskiego pupilli, i prosił, aby pan Marszałek do tego przywiódł rzeczy, aby opiekunowie to przedali, gdyż to in rem pupilli, bo barzo wiele dłużen pupillus, a tak tymby się to wypłacić mogło.

II. O sejmie konferując tria sunt, które proponowane na tym sejmie bydź muszą:

1) De interregno, bo i z Wielgi i z Mały Polski posłowie mieli to in mandatis, i inquirebat sententiam hac in re ex D-no Marsalco, jednak sam mu też otworzył sententiam suam, że mu się nie zda, aby o tym teraz miało bydź co spominano, a to z tych przyczyn [3]): a) iż one sprawy interregni, które tak wiele waśni uczyniły, spominaneby bydź mu-

siały, a stąd waśni, bo brania z któryśkolwiek strony, więc praktyki [practici] przypominałyby[2]) się; b) iż cobyźmy postanowieli, musiałoby bydź jawno: przyszłoby cudzoziemcom wiedzieć, zaczym in futurum więtszym praktykom materia by się otworzyła in interregno; c) że choćby się to postanowiło i napisało, niby się nie dzierżało, bo in interregno dziwna facies rerum.

2) Propositio na sejmie o kompozycyi z duchownemi, ta też trudno się odprawić ma, bo zajątrzonych siele ludzi jest przeciwko stanu duchownemu, zaczym i zjątrzą się barzy i nic nie postanowią.

III. Deliberacya o Inflanciech, jako je postanowić, bo z Królem o Narew, Rewel, Biały Kamień trzeba albo postanowienia albo wojna, gdyż Moskiewskiemu osieść to wolno iure pactorum. Nuż Król chce biskupa tam postanowić: co i jako wiele mu naznaczyć, także i około wszytkich Ifflant postanowienia — to tedy na sejmie sprawować przydzie.

IV. Iż sakry księdzu Nominatowi Przemyskiemu w Rzymie dać nie chcą, aby pan Marszałek do Legata pisał, perswadując mu, żeby nie jątrzył tych rzeczy, bo tria sunt, quae debent hac in re considerand*a*. Primo dignitas Regia, który, iż dał nominacyą, cofnąć się ji [gi] nie godzi. Secundo dignitas cancellariae et ordinatio, jiż [giz] prezentacya z niej wyszła. Tertio dignitas senatoria: aby Pontifex miał movere loco senatorem, res indigna by beła.

V. Acz Król non probat factum suum i poenitet go, że dał księdzu Karnkowskiemu arcybiskupstwo, że jest timidus, inconstans, jednak, kiedy się to wrócić nie może, trzeba go podpierać, i prosił pana Marszałka, aby go nie opuszczał, forytował a animował.

VI. Iż siestrzankę[4]) wydaje za mąż za pana Dulskiego podskarbiego koronnego, prosi pana Marszałka na wesele, a iż sam tak prędko zjachać nie może, tedy na swe aby miejsce kogo posłał, zwłaszcza o księdza Opata Trzemeszyńskiego[5]) prosi, aby go pan Marszałek posłem uczynił, a to temu, że Król induxit in animum biskupstwo w Ifflanciech dać jakiemu dobremu a zamożystemu opatowi, któryby i opactwo dzierżąc suo sumptu mógł to biskupstwo naprawiać. Otóż iż Trzemeszyński jest i godny i zamożysty, trzeba żeby go Król poznał, a tą okazyą toby bydź mogło nieznacznie, pirwy niż się drudzy księża obaczą w tym.

Na to pan Marszałek:

Ad primum pozwolił tego, rozmówiwszy się z drugimi opiekuny, ale tak żeby po pupillum Rokossowskiego posłał, który żeby to sam uczynił. Jednak admonuit pana Kanclerza, że to simulate pan Miedzyrzecki czyni, a jedny z tych dwu rzeczy szukał na przeszłym sejmie: I-o żeby

w trudnościach swych uczynił sobie obligatum pana Kanclerza, II-o żeby z panem Kanclerzem pana Marszałka zwadził, gdzieby przez niego Szamotuł przedanie to się rozchwiało. Jakoż potym odkazało się, że tak, bo addidit conditiones pan Miedzyrzecki, którym trudnoby pan Kanclerz miał dosyć uczynić.

Ad secundum et tertium, tedy według zdania jego odpisał Królowi, o tym jest list do Króla.

Ad quartum, wskaże do Legata, bo lepi niż pisać.

Ad quintum et sextum, uczyni tak, jako pan Kanclerz wskazał.

A iż Król pisał do pana Marszałka, aby mu dał znać, kogo do Kurffirzsta Brandeburskiego i Książąt Pomorskich posłać ma traktować de navigatione Warta flumine, tedy te mu osoby proponował przez pana Piotrowskiego, dawszy mu wierzący list: pana Sędziego Poznańskiego[6]) i Kaliskiego [7]), pana Mikołaja Thomickiego, pana Zaianczkowskiego, surrogatora poznańskiego.

Posłał też przez tegoż informacyą, co traktować z którym mają, gdyż różnie trzeba. Francfordens*es* mają skład, z którego kupie do nas idą ziemią; gdzieby z Szczecina do nas towary szły, tedyby ten skład Frankforski zginął.

Chce tedy Kurffirzst, aby te towary, coby z Szczecina wodą szły, nie do Polski, ale do Frankfordu szły i tam skład miały, żeby tam stąd ziemią zasię do Polski szły.

Od żyta, co je spuszczają z Polski, biorą wielgie cło, a na różnych miejscach cło biorą, tak że ledwo 4 talery cło odprawi do Szczecina. Polakom dopuszcza za tym cłem spuszczać żyto do Szczecina, ale Szczecinianom, gdzieby je w Polsce kupieli, nie dopuszcza, a to temu, że kontencya jest o ten skład między Frankfordziany a Szczeciniany, i tym je chcą przymusić do Frankfordu prowadzić wszytko.

Tego tedy potrzeba:

Aby pogodził Elektor Frankfordziany z Szczeciniany, żeby nie jeżdżąc do Frankfortu(*s.*) mogli towary wozić do Polski, a jeśliby nie chcieli Szczecinianom dopuścić, tedy acz nic*(!)* żeby Polakom dopuszczono.

Druga, aby cło nowe podniesiono, albo je słusznie zmoderowano.

Z Książęty Pomorskimi tego trzeba:

Aby wolno naszym żyto na morze przedawać i towary od zamorczyków brać.

Cło aby omienione beło, jako wielgie dawać, tak od żyta na morze, jako i towarów do Polski. Ale to na morze przedawania z trudnościąby to dopuścić Szczecinianie mieli.

To też pan Marszałek przez tegoż pana Piotrowskiego wskazał do Króla, że mercatores norimbergenses, iż nie mogą z nich długów wyciągać od kupców polskich dla wielgich przewłok prawnych, więc i dla fortelów ludzkich, których zbywają im kupcy polscy, że chcą od kożdy kupi, która jedno do Polski wchodzi, dać Królowi od sta po złotemu, a może być że dadzą po 2, jako o tym szerzy traktat niżej opisany uczy.

Kupcy norymberscy skarżą się, że cokolwiek kupi to dają na borg kupcom polskim, nie zapłacą jim.

Norymberczanie na 9 miesięcy a nadali na rok kupią dają, którą płacić im naszy kupcy na ten czas powinni.

Który zapłaty in duplo mu będą wierzyć, ale iż tego fortelu nasi *(!)* zażywają, że iści się raz dwa, potym kupi nabierze i nie zapłaci, zaczym Norymberczanie wielgą szkodę mają.

Bo kupcy norymberscy, choć tu cum creditoribus prawo zaczną, naprzód per varias instantias idzie, więc długo, koszt wielki, bo extraneus więcy nakładać musi; k temu rozmaitych fortelów z nimi nasi kupcy używają: uczyni na zmowie z naszemi którem, że mu dłużen, albo na zmowie przeda mu towar i kwituje go, tak że potym kupiec norymberski ugadzać się z nim musi, czasem trzecią część a czasem i połowicę odpuszczać muszą, i to na raty im płacą, nuż żelazne listy, jurysdykcye panów.

Przeto chcą postępić Królowi JM. od kożdy kupi, która do Korony idzie, ode sta po złotemu, aby lex beła facta, żeby oni mogli sprawiedliwość bez fortelu prędką mieć.

Nie trzeba się bać, żeby podwyszeniem tego cła drosze towary miały być.

Z tych przyczyn:

Naprzód że oni mają towary, których nigdzie zbyć nie mogą, jedno do Polski, Moskwy a przez Polskę, jako: jedwabne towary, korzenia, sukna wloskę *(!)*.

1) A towar długo mu leżeć nie może, bo mu go zbywać trzeba.

2) Drozi *(!)* tak teraz, bo to utrata u tych kupców naszych, to podwyszeniem towaru chcą wetować.

3) Mała to rzecz kupcowi dać, kiedy płace swy będzie pewien, bo toż w Norymberku dają i indzie w inszych państwach.

4) Że droży te rzeczy i gorsze ze Gdańska musiem miewać; bo opuszczają kupcy te kupie temu, że utracają na tym, płacy nie mając, zaczym Gdańszczanie przedawają nam wszytko jako chcą.

5) Pierwszych lat i lepsze towary bywali przed laty temu, że pła-

cono kupcom, a oni więcy i lepszego towaru securi będąc miewali ji nam tani przedawali.

6) Jim oni pewniejsi są tu swej płace, tym też więcy towarów polskich kupują, bo ex utraque parte bogatsi kupcy i więtsze mercimonia idą, skąd jest utilitas et publica et privata. Publica, że cła lepsze od towarów, tak od tych co z Polski idą, jako i tych co do Polski, a od których to oni chcą postąpić cło privatim, żebyźmy rzeczy swe mogli i rychli i droszy(!) przedać.

7) Bogacą się miasta, bo przy kupi kupcy przyjadą, furmani będą, pospolity człowiek rozmaitemi bądź pracami bądź handlem pomagają sobie.

8) O składziech łatwieby postanowić.

9) To konsyderować, że co sztuk bądź sukna bądź jedwabnych rzeczy wnidzie, kiedy 100 sztuk przydzie, to jedna królowska.

10) Panowie wszyscy postronni niczym nie bogaci, jedno cły.

11) We Włoszech i po 5 ode sta dawają; temu że rządną sprawiedliwość mają, nie ciężko im to, ani się tym otrącają towary, i owszem konfluencya wielga towarów i kupców tam zawżdy.

12) Zaczym duani mogliby się ustawić, to jest aby *się* towary na jedno miejsce składały tamże a praefectis regiis szacowały za szacunkiem, cechę królewską przybito (!), gdzie bez ni niczegoby przedawać nie możono.

13) Kiedyby to beło, podatkówby nie trzeba, boby to do wielgi sumy przyszło, gdyż sam Zacharias Rid za 200,000 fl. przez rok kupi miewa.

Niepośledniejsza i to rzecz była, że spargebantur różne rumores o panu Kanclerzu. Marszałek, będąc z panem Kanclerzem in summa coniunctione et amicitia, nie chciał jedno to significare panu Kanclerzewi, kto i co o nim mówieł, i przez tegoż Piotrowskiego sekretarza królewskiego, co wszytko do niego wskazał [8]).

[1]) *Niewątpliwie syn jedyny Jakóba, kasztelana śremskiego, podskarbiego koronnego, starosty ostrzeszowskiego, zmarłego w r. 1580* (Niesiecki).

[2]) *W rkp.* Szamotuli, *niżej* Mali Polski, musiali (sprawy), przypominaliby, szli, miali (towary) *i t. p., natomiast* Bialli Kamien.

[3]) *Na marginesie inną rękę współczesną:* Traktaty de futuro interregno trudno mają być.

[4]) *Oleśnicką* (*nr. 776*).

[5]) *Mieliński Aleksander, listem królewskim przedstawiony Papieżowi 27 V 83.* (*Lib. leg. nr. 162 k. 260*).

[6]) *Jan Gajewski* (*Rkp. Bibl. Ord. Birż.*).

[7]) *Swiętosław Orzelski.*

[8]) *W dalszym ciągu bez tytułu osobnego nr. 11.*

9. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu dom w Krakowie(?).* Grodno, 3 VI 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1785 dok. nr. 116b. Oryginał z podpisem własnoręcznym, bardzo uszkodzony, miejsce pieczęci zniszczone zupełnie.

Stephanus *etc.*

*Significa*mus praesentibus litteris nostris quorum in*terest omnibus* et singulis. Cum ..... *dis*positio*n*is nostrae post obitum Generosi o*lim Sigismu*ndi Palczewski Burgra*bii nostri Cracoviensis*[1]) ..... moda .... usui Mag. Ioannis de Zamosczie Cancellarii et generalis Exercituum Regni Cra*coviensis etc. capitanei* ..... m ipsi Mag. Ioanni de Zamosczie Cancellario et generali conferendam duximus. Quem ..... *c*onfe*r*imus per eum ad extrema vitae suae tempora tenendam, habendam et possidendam, promittendo eidem ..... pro nobis et pro Ser-mis Successoribus nostris, quod durante vita sua praedictam domum a possessione ..... *non* amovebimus neque ipsi adimemus neque amoveri nec adimi cuiquam permittemus, nec Ser-mi S*uccessores nostri amove*bunt neque adiment neque idipsum cuiquam facere permittent, verum eundem Mag. Ioannem de Zamosczie Cancellarium et Generalem in advitali dictae domus possessione atque usu una cum Successoribus nostris Ser-mis conservaturi sumus. Eo vero mortuo haec ipsa domus ad nostram Successorumque nostrorum dispositionem pertinebit. Atque iuribus nostris regalibu ibidem per omnia manentibus salvis. In cuius rei fidem indubiam praesentes subscriptas sigillo Regni nostri consignari iussimus. Dat. Grodnae die tertia mensis Iunii anno Domini MDLXXXII[2]), Regni vero nostri anno septimo.

Stephanus Rex sp.

[1]) *Zygmunta Palczowskiego, podstarościego krakowskiego, spotykamy w latach 1563—1579 w* Prawach, statutach *etc.* m. Krakowa (*wyd.* Piekosiński, Acta Historica *t. VIII cz. II*). Heidenstein (Rerum *str. 221*) *wspomina o Zygmuncie Palczewskim, burgrabi zamku krakowskiego, ale ten żył jeszcze w r. 1584. bo Heidenstein wspomina o nim z okazyi napaści Mikołaja Uhrowieckiego na jego dom, a dyaryusz sejmiku proszowskiego 1584 r. (Bibl. Ord. Zamoy. pl. 465 nr. 29) opowiada o wytoczeniu na sejmiku tejze sprawy* Palczowskiego (*bez imienia*), który tamże w kole (*sejmikowem*) był.

[2]) *Liczba jednostek w oryginale niewyraźna, ale określa ją rok panowania.*

10. *Zamoyski wydzierżawia starostwo międzyrzeckie.* Knyszyn, 15 VI 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 6. Kopia współczesna z notą na tylnej stronie: Intercisa JM. z p. Skrzetuskim pro an. 82.

Jan Zamoyski z Zamościa Kanclirz i Chetman (*s.*) Koronny etc. tym pisaniem oznajmuję wszem komu to wiedzieć będzie należało, iż wszelakich prowentów folwarkowych, młyńskich i generaliter wszystkich Starostwu(*s.*) Miedzerzeckiego, wyjąwszy telko wieś Lutrką(*?*) i z jej wolwarkiem(*s.*), urodzonemu panu Marcinowi Skretuskiemu sekretarowi Króla JM-ci arenduję na rok jeden, który się ma poczynać od święta ś. Jana Krzciciela [Crsczyczielia] blisko przyszłego w roku ninejszym(*s.*) tysiącznym pięćsetnym ośmdziesiątym wtórym, a ma się kończyć na święty Jan Krzciciel [Krzyczicl] w roku przyszłym tysiącznym pięćsetnym ośmdziesiątym trzecim, a to za złotych polskich pięć tysięcy pięćset ośmdziesiąt pięć groszy ośmnaście piniędzy drobnych dziesięć, w każdym złoty*m* po trzydzieści groszy licząc. Który to summę ty arendy będzie mi powinien simul et semel zapłacić na Świątki w roku blisko przyszłym tysiącznym pięćsetnym ośmdziesiątnym(*s.*) trzecim z tem jednak dokładem i warunkiem, iż jako na zimę tak i na jarz[rs] jako najlepi i nadostateczni role folwarkowe i ogrody powinien będzie zasieć i statecznie oddać. Stawy w tejże kondicyi zostać mają, jako w roku przeszłym, to jest spuszczane bydź nie mają, a przecię pilne onych mieć dojrzenie(*s.*), aby w nich szkoda nie beła. Lasy, bory, gaje aby spustoszone nie były przestrzegać, a co się tycze gajenia na drwa, przedawania drew, tedy to czynić będzie mógł w lesiech albo borach odległych Miedzerzeczu, i to telko ku paleniu, a nie drzew wielkich ku budowaniu godnych, ratione quae hac in re fuit ordinaria. Nad starodawny zwyczaj, powinność podanych(*s.*) tamecznego Starostwu(*s.*) ani na roboty ani na podatki wy*ciąg*ać nie ma .... owszem starego dawnego się zwyczaju dzierżydź .... niezwiekłych(*s.*) na nię nie stawując ani z nich *biorąc*. Także(*s.*) z nimi ochodzić(*s.*) będzie powinien, jakoby w niczym ukrzywdzeni nie będąc, błogosławieństwo od nich mogłem(*s.*) odnosić. Będzie też tego powinien przestrzegać, aby w zamku i wolwarciech(*s.*) z strony budowania szkoda się nie działa, i owszem jeśliby beła potrzeba, tyle ile będzie mógł młynarzmi temeśnymi(*s.*) podług i powinności i możności zrobić powinien będzie poprawić. Na czeladź zamkową i folwarkową na wychowanie i zapłacenie myta im powinnego tenże [tęże] to pan Skrzetuski z ty summy, za którą się mu arenduje, nie ma nic wytrącać, ale z swego ma to opatrzyć i odprawić.

K temu bydło i inne rzeczy w inwentarzu mianowane oprócz zboża już zapłacił przy stanowieniu pierwszy arendy będzie powinien przy spuszczeniu arędy oddać i tam zostawić(S.). To też do tego przywładając(s.) iż gdzieby Pan Bóg dopuścić raczył śmierć na tego pana Skrzetuskiego arendarza mego przedtym, niźliby ty arendy dotrzymał, i za onę zapłaty nie uczynił, tedy potomkowie jego, którysiękolwiek(s.) nabliszy pokażą, powinni będą temu wszytkiemu, jako się wyszej pisało, dosyć uczynić. A ku lepszemu upewnieniu tego kontraktu oba społecznie na to postanowienie rękami własnymi podpisaliśmy się, pieczęciami swojemi podpieczętowaliśmy. Dzieło(s.) się Knyschinie(S.) dnia 15 czerwca roku Bożego tysiącznego pięćsetnego ośmdziesiątego wtórego.

11. *Zapiska o Zamoyskim.* 23 i 24 VI 1582.

Bibl. Ord. Birż. Rkp. nr. 1, kopiaryusz oryginalny Opalińskiego. Zapiska w dalszym ciągu relacyi ks. Piotrowskiego (nr. 7).

XXIII Junii.

Ksiądz Brzezinski przyjechawszy z Uniejowa od księdza Arcybiskupa to panu Marszałkowi odniósł, co Kossobuczki[1]) privatim powiadał przed księdzem Arcybiskupem, przyjechawszy ex legatione od Króla, na którą z Koła z podatkiem z drugiemi jeździł.

Napierwy[2]) że tanta est potentia pana Kanclerza, że co pirwy beła invidenda, to teraz metuenda, bo beł Król prawie otworzysty w Wilnie, i przez wszytek czas bez niego także i dwór libere sobie i poczynał i rozmawiał; skoro on przyjechał, i Król ze wszytkiemi już nie tak otworzyście mówił, i na dworze głosem żaden nic jeden drugiemu mówić nie śmiał, znać że omnibus terrori [y].

Kiedy odprawowano mazowieckie posły, którzy z tym też do Króla jeździli z sejmiku swego, tedy siedzieli z rozkazania królewskiego przy odprawie, nasi stali — temu, że pan Kanclerz też stał, odprawując je od Króla.

Item że to naznaczniejszych XXXII rotmistrzów wybrał, którzy na Podole roty wiedli, a to temu, żeby przedniemi a zacnemi ludźmi beł terrori. Item ci rotmistrze kożdy na królewskie pieniądze ma przy nim mieć po 3 konie, aby złączywszy sługi swe z nimi, miał wielgą gromadę udzi zawżdy zawżdy (S.) przy sobie.

Hajdukow 1000 na różnych miejscach ma, aby ich mógł dosiąc, kiedy trzeba tueri dignitatem et securitatem suam.

Że z tych podatków nic nie mają żołnierzom zapłacić, ale obligacyą im wydano, którą na Malborku uczyniono, i wydawają kożdemu z kancelaryej, kto chce, a to temu, że kiedy się Malborg zawiedzie, ze dwu rzeczy jednę uczynić przydzie: albo złożyć na wykupienie go podatek inszy osobny, albo privatus kto a choć podatkowemi pieniędzmi wykupi żołnierze, a będzie privato nomine Malborg z Żuławą trzymał, co konsyderując pan Kanclerz a ścieląc sobie drogę wziął Malborskie starostwo.

O Inflanty że to propositum ich jest, aby osobna prowincya beła iuribus suis; viveret Król, aby nią dysponował a dał in feudum albo in gubernationem synowcewi swemu.

Skrzetuski toż o panu Kanclerzu panu Marszałkowi tak powiadał XXIIII Iunii z Knyszyna od p. Kanclerza przyjechawszy, że mu z Krakowa 8000 złot. przywieziono. Nie wie pewnie, ale tak się dorozumiewa, że z poborowych pieniędzy.

Tenże powiadał, że cokolwiek tam ludzi było (a byli i Kasztelani pan Nakielski i insi), tedy wszyscy przed pokojem siadają. Pan Kanclerz, gdy wstanie (a nie rano wstawa), do kościoła idzie, potym pochodzi kęs po podwórzu, zatym je; po obiedzie wnidzie na pokój, a wszyscy i Kasztelani w antykamerze zostaną.

Kupił opony za 3500 złot. na to wesele, ale tego nie wskazał pan Marszałek do Kanclerza, sam privatim *sup*presso nomine myśleł go z tego napomnieć.

1) *Mikołaj, w r. 1573 pisarz ziemski płocki, stronnik Arcybiskupa (t. II nr. 680 i z. 555 uw. 3), w r. 1582 opozycyonista na sejmiku generalnym, poseł płocki (dyaryusz w rkp. Bibl. Ord. Birż.).*

2) *Na marginesie inną ręką współczesną (zob. d. 8):* Subtelne dyskursy de potentia, którą słał sobie p. Kanclerz.

12. *Porządek ciągnienia na Podole artykuły hetmańskie.* Bielsk, 27 VI 1582.

Bibl. Muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie. Rkp. nr. 2713 str. 33. Oryginał na 8 kartach z podpisami własnoręcznymi i pieczątką Zamoyskiego. Odpis z XIX w. w Bibl. Ord. Zamoy. pl. 155 nr. 234.

Porządek wedle którego zachować się mają panowie żołnierze teraz w ciągnieniu z leż litewskich na Podole, postanowiony przez JM. pana Jana Zamoyskiego Kanclerza i Hetmana Koronnego w Bielsku na zjeździe tym, który JM. miał z pany rotmistrzami die vigesima septima mensis Iunii anno Domini 1582.

Przestrzegając tego, żeby i ludzie w dodawaniu(s.) żywności wszelakiej panom żołnierzom barzo utrapieni i uciążeni nie byli, i ludziom żołnierskiem żeby nie przychodziło z trudnością wielką w ciągnieniu żywności dostawać, tedy wszytko wojsko na trzy półki rozdzielone być ma, z których każdy osobnem niżej opisanem gościńcem ciągnąć będzie aż do leży swych, które każdej rocie przy granicy na Podolu wedle informacyej JM-ci pana Hetmana Wielkiego Koronnego naznaczone będą.

Pierwszy połek od dnia dzisiejszego to jest od dwudziestego siódmego czerwca za dziewięć dni zstawić się i zściągnąć ma do Bielska z leż swoich litewskich. W którym półku ty roty być mają:

JM. pana Wojciecha Ręczajskiego kastellana warszawskiego [1])
Pana Spytkowa Jordanowa [2])
Pana Zebrzydowskiego podczaszego
Pana Potockiego[3])
Pana Macieja Bieliawskiego
Pana Chocimierskiego
Pana Gostynskiego
Pana Tymrukowa[4]).

Z Bielska ten połek pociągnie na Siemiatycze, Janów, Kodeń, Włodawę, Świerze, Hrodło, Włodzimierz, Łuck.

W tym półku starszem będzie JM. pan Warszawski, ale iż nie mogłoby być bez trudności w dostawaniu żywności także i około stanowisk i inszych commoditates, gdyby i ten połek wszytek w kupie ciągnąć miał, przeto połowica jego to jest rota:

Pana Jordanowa
Pana Zebrzydowskiego Podczaszego
Pana Potoczkiego

Pana Macieja Bielawskiego wprzód pociągną. Nad któremi dla porządku starszem będzie pan Potocki. A za temi dniem pośledziej z drugiemi rotami pójdzie JM. pan Warszawski.

Wtóry połek zściągnąć się ma z leż swoich do Sereszowa[4]) od dnia dzisiejszego za dwadzieścia i dwa dni, to jest ad diem decimam octavam Iulii. W którym ty roty będą:

Pana Aleksandra Konieczpolskiego
Pana Jakóba Strusa
Pana Prokopa Szieniawskiego
Pana Stefana Stareskiego.

Ten połek gościniec swój z Sereszowa mieć będzie na Kamieniec

Litewski, Brześć, Kowel, Torczyn, mimo Łuck. W tymże półku starszem będzie pan Koniecz Polski(*s.*).

Trzeci połek z leż swoich ściągnąć się ma do Słonima od dnia dzisiejszego za dziewięć dni. W którym te(*s.*) roty iść mają:

Pana Orzelskiego
Pana Skarbkowa [5])
Pana Hołubkowa [6])
Pana Stanisława Soboczkiego
JM-ci pana Zebrzydowskiego starosty stężyckiego
Pana Zorawniczkiego starościca łuckiego
Pana Prokopa Pieniążka.

Tenże połek z Słonima pójdzie ku Łuckowi na Sielce, Kobryń, Ratno, Niesuchojcze, Sokolia [7]), Rozycz [8]).

A nad niem starszem będzie pan Orzelski, który też to opatrzyć będzie powinien, jakoby i ten połek nie zaraz w kupie ciągnął, ale żeby z połowica onego pozad dniem jednem chodziła. Przy którym półku ostatniem uczyni pana Skarbka starszym.

Przy rotach tak teraz w ciągnieniu jako też i na leży powinni być zawsze osobami swemi panowie rotmistrze i nigdy odjeżdżać nie mają, by też dla najgwałtowniejszej potrzeby swojej, bez dołożenia się starszego swojego, za którego pozwoleniem wolno im będzie w potrzebach swych, ale tylko barzo pilnych, odjachać, ale tylko do czasu sobie od starszego zamierzonego, na który się zaś wracać powinni będą pod srogiem karaniem hetmańskiem.

Ciągnąć jako być może najporządniej i najochędożniej powinni będą, każda rota zupełnie pod chorągwią swoją z bębnami i z trąbami, nie tułając się ani błąkając się, ale wszyscy w kupie, czego panowie starszy nad półkami każdy w półku swoim, a panowie rotmistrze albo w niebytności ich panowie porucznicy z wielką pilnością dojźrzeć mają, i skarać każdego przystojnem karaniem wolno im będzie, któryby wedle tego porządku zachować się nie chciał.

Iż wozy zawsze wprzód zwykły chodzić, tedy w tym ciągnieniu około wozów to zachowano być ma, żeby przy woziech każdy roty osobno był zawsze towarzysz jeden dawan koleją z roty, któryby porządnie wozy roty swojej prowadził i tego przestrzegał, jakoby drobna czeladka, która się przy woziech zwykła prowadzić i pospolicie więcej aniźli kto inszy ludziom szkody czynić, szkód krzywd i przykrości żadnych ludziom na żadnym miescu nie czyniła i zbóż nie deptała. A jeśliby za jego niedozorem i niepilnością stała się komu jaka szkoda albo krzywda,

on to powinien będzie każdemu nagradzać, czego panowie starszy nad półkami dojźrzeć mają.

Pilnie tego strzedz wszyscy mają tak w ciągnieniu jako też i na noclegach, jakoby zbóż wszelakich ludziom nie deptali ani psowali, koni we zboże puszczać nie śmieli, przestrzegając się w tym złorzeczeństwa od ubogich ludzi a karania nieomylnego od Pana Boga, czego z wielką pilnością panowie półkownicy, panowie rotmistrze i z poruczniki doglądać powinni będą i zaraz o to każdemu człowiekowi na każdym miejscu(*s.*) nieodwłoczną sprawiedliwość czynić nie z zasłużonych pieniędzy, ale z jego własnej majętności albo statku, żadnej wymówki nie przyjmując. Czego żeby się tym snadniej uchronić mogło, tedy na każdym noclegu w każdy rocie koleją po jednemu towarzyszu doglądać będą pacholików i innej czeladzi, która będzie konie paść, za którego niepilnością gdyby kto szkodę by i najmniejszą we zbożu wziął, tedy nie szukając tego, ktoby ją uczynił, ten sam do nagrodzenia jej przymuszony być ma.

Podwód od noclegu do noclegu żadnych do wiezienia czegóżkolwiek nikt nigdziej aby brać zgoła nie śmiał.

A iż najdowało się to przedtym, że w ciągnieniu drobna czeladka i pacholikowie, podybawszy gdzieżkolwiek w polu konie cudze, za swoje złe i zrobione i zepsowane cudze dobre brali, a drugie też i tak darmo żadnych swoich nie zostawując, tedy jeśliby się to teraz kiedy trafiło, każdy taki szubienicą zaraz bez miłosierdzia aby był karan na onemże miescu, *gdzie* przyścigniony będzie, także też i ci wszyscy karani być mają, którzy komór i kleci dobywając, płacie i inne rzeczy do żywności nie należące braćby się ważyli.

Żywności aby każdy mniej niźli w targu dwiema groszoma za pieniądze gotowe dostawał, a gwałtem onej brać albo wydzierać żaden aby się nie ważeł. A jeśliby kto pieniędzy gotowych mieć nie mógł, na każdym miejscu, gdzie jedno weźmie co żywności na swoję potrzebę, powinien będzie dawać rekognicye swe pod pieczęcią i podpisem swoim. A jeśliby sam pisać nie umiał, tedy pan rotmistrz albo jego porucznik miasto jego to uczynić powinien będzie. A nad potrzebę swą żaden na każdym miescu żadny żywności brać nie ma. W czym jeśliby który z ludzi żołnierzskich (*s.*) doświadczony był, ma być przymuszon przez pana rotmistrza swego do zapłacenia tego, co nad swoję potrzebę weźmie. Wedle którego porządku wyszej opisanego gdzieby kto w czym nie zachował się, takowy każdy tak półkownik jako też rotmistrz i towarzysz winami takiemi jako nieposłuszny i disciplinam militarem psujący karan będzie: naprzód od służby i od zasłużonego żołdu odpadnie, a po-

tym też przez JM-ci pana Hetmana Królowi JM-ci odniesion będzie, zaczym do nagrody zasług droga jemu zawrze się.

Jako w ciągnieniu tak i na ukrainie pilnie a pilnie zachować to wszyscy powinni będą, jakoby się najuczciwiej i najskromniej zachowali, przestrzegając w tym uczciwości swej ślacheckiej i rycerskiej, dogadzając też miłości braterskiej i sławie dobry, i wszystko to, co się i wyszej napisało i co każdy z rycerskich ludzi powinien, aby każdy z nich czynił to i pełnił więcej z chęci swej i z miłości sławy dobrej, aniźli dla bojaźni karania jakiego, które jednak nie minie żadnego, któryby się inaczej w tej wokacyej swej rycerskiej zachowywać się (*S.*) chciał, aniźli powinność jego niesie.

Excessus wszelakie tak teraz w ciągnieniu jako też i tam na ukrainie i w wojsce mają bydź sądzone i karane wedle artykułów w obozie pod Worończem uczynionych, które każdy z panów rotmistrzów mieć powinien i one w rocie swej przy zgromadzeniu towarzyszów swoich na każdy miesiąc kazać czytać, aby każdy wiedzieć mógł, jako się zachować i sprawować ma; także też czynić mają i panowie towarzysze, opowiadając sługom i pacholikom swym, czegoby się warować i strzec mieli.

W Rusi żywności dostawać będą wedle tej ustawy, który tam na ten czas używa to rycerstwo, które jest przy JM-ci panu Kamienieckim Hetmanie Polnym, dotąd aż co inszego w tej mierze postanowiono będzie.

A r t i c u l i, które wszemu Rycerstwu wobec i któżbykolwiek do wojska J. Kr. M-ci wjachał mają być opowiadane tak rotmistrzom jako i towarzyszom i inszym wszytkim, którzybykolwiek na służbę J. Kr. M-ci i Rzeczy Posp. jachali [9]).

Stefan z Bożej łaski Król Polski Wielkie Książe Litewskie Ruskie Pruskie Mazowieckie Ifflanckie etc. i Siedmigrodzkie.

Wszyscy ludzie, którzykolwiek w wojsku naszym będą, tak pieniężni, jako woluntaryuszowie, któregokolwiek stanu, powołania i narodu, mają podlec porządkowi i artykułom wojennym niży opisanym, gdyż na to każdy tu przyjachał, nie żeby sprawy wojenne zatrudniał, ale i owszem pomagał. A iż jako insze rzeczy dobre wszytkie, tak tym więcej zwycięstwa od Pana Boga są, tedy, żeby Pan Bóg tej teraźniejszej sprawie naszej błogosławić i w tym, co przed się bierzemy, pomocnym nam być raczeł, każdy z przełożonych i panów ma swoich napominać i do tego *wieść* [więc], aby każdy tu teraz osobliwie bojaźń Bożą przed oczyma

miał, onemu się modlił i jako napilniej o to się starał, aby sumnienie swe, jako naczystsze być może, Panu Bogu oddawał.

Jako wojska będą rozdzielone, żeby swemi drogami ślej [sliey], tak każdy drogą [drogam] wojska, do którego należy, iść ma, i jako uffy będą rozdzielone, tak każdy uff jeden za drugim iść ma, nie mieszając się; w uffie także każdym jedna rota za drugą ma iść, jako będą opisane, nie mieszając się, i impedimenta każdego uffu za swym uffem. Dla czego wszyscy liczbę wozów swoich tak przykrytych skarbnych, rydwanów i koczczych, jako nieprzykrytych kolas, pałubów i innych dać mają. Jeźliby przy którym uffie chciało iść co szynkarzów z żywnością, mają się opowiedzieć, żeby się też nie mieszali, ale na swym miescu szli.

Ażeby ten porządek, który będzie opisany i który się każdego uffu starszemu podda*(s.)*, zachował się, mają tego dojrzeć koleją po parze rotmistrzów; któryby upornie chciał się mieszać, tego i siekaniem*(s.)* wozu i buławą może nietylko sprawca uffu onego główny, ale i każdy z rotmistrzów tych, który na ten czas będzie dozierał uffu onego, pokarać.

Impedimenta J. Kr. M-ci także i dział nie ma żaden rozrywać: ktoby inaczej uczynił, ten też może być karan od tego, który na ten czas będzie od Króla J. M-ci przełożony.

Gdzieby w którym uffie wóz komu się złamał, zaraz ma zstępować z drogi; potym, gdy naprawi wóz, gdziekolwiek w kolej, która się na ten czas traffi, mają go puścić panowie rotmistrze, którzy na ten czas będą dozierać. Gdzieby też uwiązł wóz jaki, powinni ci ratować, którym rotmistrze oni rozkażą.

Na stanowisku każdy uff ma stać, które mu naznaczą. A na cudzym stanowisku z uffu inszego żaden nie ma paść, ani żywności brać, a zwłaszcza tych stanowisk mają pilnie ochraniać, które będą naznaczone dla Króla J. M-ci.

Po żywność żaden nie ma zajeżdżać za straż też i teraz w ciągnieniu, a ktoby jeździł, od tego, co będzie strzegł, ma być pojman, a gdzieby się sprzeciwił, jako niżej jest opisano przeciwko niemu [a *(!)*] postąpić.

Proffos generalis jeden od nas naznaczony będzie miał autoritatem występne któregokolwiek narodu i poruczeństwa tak w obozie jako i gdzie indzie prehendendi. A przy tym proffosie mają być cztery osoby: jedna z narodu polskiego, druga z litewskiego, trzecia z węgierskiego, a czwarta z niemieckiego, żeby to było tym rządneij i bez ukrzywdzenia czyjego. I takowy każdy występny ma być zaraz stawion przed te naznaczone osoby, które w obozie naszym zawżdy zasiadać będą, a będą sterzy po jednemu z każdego wyżej mianowanych narodów, którzy, takowych kauz [caus] przesłuchawszy, to, coby między osobami różnych narodów priva-

tim zachodziło, mają rozprawiać, dopuściwszy jednak każdemu do urzędu hetmańskiego apelacyej. A to, coby należało ad delictum contra disciplinam militarem, mają Hetmanowi refferować.

Sprawy insze wszelakie zwykłym obyczajem przez hetmańskie sprawce na to naznaczone mają bydź odprawowane.

Ktoby się na proffosa albo draby jego ręką targnął, ma być gardłem irremissibiliter karan, kto słowy, siedzeniem na kole.

Kozacy wszyscy ci, którzy dobrowolnie w ziemię nieprzyjacielską idą, nie mają się błąkać, ale wszyscy mają się zebrać pod sprawę [10]), któremuźmy to zlecili; a ktoby indziej tułał się przez wiadomości starszego ich, będzie na gardle karan, i wolno go będzie każdemu z wojska naszego pojmać i do urzędu hetmańskiego stawić. Także rotmistrze kozaccy nie mają do siebie służebnych ludzi z rot przyjmować. A gdzieby który czyjego sługę albo pacholika zbiegłego przyjął, ten który uciekł, na gardle, a ten, który go przyjął, wedle Króla J. M-ci i panów Rad karan być ma.

Z wojska żaden na żadną posyłkę ani na picowanie z obozu posyłać nie ma bez wiadomości Hetmanów za straż. A ktoby straż mijał [miał], ma być od straży imany i srodze karany. A ktoby się straży sprzeciwiał, albo odejmował, ten impune może bydź od straży zabity. A jeźliby się umknął, gdzie będzie przyścignion, ma być na gardle karan. A ten rotmistrz, któryby straż trzymał, a tego nie dojźrzał, będzie srodze karan. A gdy się dalej będzie miało posłać, tedy porządek się ten pokaże, jakim kształtem [xtaltem] to bezpiecznie będzie mogło być. Żaden aby nie śmiał żywności psować, koni i wołów w zboże puszczając, ale ją sobie tylko żąć albo siec ma. Także żaden nie ma wsi albo derewni i cerkwi palić, chłopstwa moskiewskiego, popow, dzieci, żon i dziewek ich mordować i usilstwa jakiego im czynić i w więzienie albo w niewolą nie brać. K temu żaden tak panowie rotmistrze służebni, jako też woluntaryuszowie i inni wszyscy, k temu przekupienie (*s.*) od wojska nie mają odsyłać nazad dobytku wszelakiego w nieprzyjacielskiej ziemi wziętego, ale w obozie ma go każdy odbywać i przedawać, a to dla tego, aby się wojsko nie ogładzało.

Wieści żadny nikt nie ma rozsiewać pod siedzeniem na kole, ale jeźliby kto co takowego wiedział, ma do swego Hetmana secreto odnieść, a on do Króla JM-ci; także też coby Pan Bóg dał do baczenia, tedy ma odnieść do rotmistrza albo starszego swego, a ten do Hetmana. A o sprawach wojennych na rady jakie wysadzać się żaden nie ma, po stronach niepotrzebnie mawiać, gdyż takowe mowy scandalorum i nieposłuszeństwa w wojsku częstokroć przyczyną bywają.

Gdy w wobóz (*s.*) szykują, tedy żaden nie ma jeden drugiemu

miejsca przeciwko wozowi zastępować namiotem ani końmi, bo każdy na swym placu przeciwko swym wozom przestać ma, tak jako mu każą w obóz wjachać; woza też z obozu swą wolą żaden ruszyć nie ma pod srogim karaniem.

Każdy rotmistrz zawżdy tak w ciągnieniu, jako też gdy na trwogę zatrąbią, obecnie przy swej rocie być ma.

Ktoby w służbie będąc a owszem w wojsce burski i bunty jakie działał, taki ma bydź na gardle karan. A dla tego aby bunty nie bely, gdy po kogo poszlą do Hetmana abo do tych, którym rozeznanie spraw i przypadków poruczono będzie, nie ma iść żaden w wielgim poczcie, jedno z dwiema abo trzema przyjaciółmi. Także w każdej sprawie i sami z sobą zachować się mają. A wszytkie potrzeby swe każdy roty rycerstwo ma donosić przez rotmistrza swego do Hetmana, a Hetman do Króla.

Ktoby się urzędnikom albo sługom hetmańskim, gdyby mu o jaki występek iść do urzędu hetmańskiego kazano, także w nocy też tym, którym straż, posłuchy albo wachty poruczono, bronieł i sprzeciwił się, ma być na gardle karan.

Rotmistrze wszyscy i towarzysze w sprawach wszytkich wojennych nic się sami przez się domyślać ani poczynać nie mają, ale rozkazania i nauki hetmańskiej czekać pod utracenim poczciwości.

Żywności aby żaden od przekupniów kupować nie śmiał ani dla niej zasyłał, jedno gdy miejsce zwiezienia będzie na targ, aby ją kupował.

Ktoby zwadę uczynił, na hetmańskiej łasce karanie jego bydź ma. Jeśli kto rani, tedy gardło, jeśli nie rani, ale broni dobędzie, albo do niej się targnie, tedy rękę stracić ma.

Gdyby między kimkolwiek do zwady przyszło, aby żaden ku poratowaniu i pomocy bieżeć nie śmiał pod kaźnią na gardle.

Ktoby też kogo na rękę powabił, srodze karan bydź ma.

Ludzie luźni, niepotrzebni, wszetecznice aby za wojskiem nie szli, jedno te co męże mają, a żywność za wojskiem wiozą, a uczciwie się sprawują. A ktoby w nierządzie jakim był doświadczony, obadwa na gardle karani być mają.

Więźnie każdy powinien opowiedzieć każdego dnia, gdyby ich dostał, Hetmanowi i oddać je wedle zdania hetmańskiego, bo wiele na tym należy, aby Hetman wiedział, co więźnie są. Także gdyby kto (uchowaj Boże) z czyjej roty albo pocztu ubył, tedy to zarazem do wiadomości hetmańskiej odniesiono być ma.

Obcego i nieznajomego człowieka dla śpiegierstwa aby żaden przechowywać nie śmiał, ani w rotę go przyjmował, ani za sługę miał, nie

powiedziawszy(!) go przodkiem Hetmanowi, a ktoby inak uczynieł a ważył się tego, ma być srodze karan.

Koni, na które służbę mają, aby żaden do wozów zaprzęgać nie śmiał i nikomu ich nie pożyczał i nigdzie na nich nie słał po potrzebach swych pod srogim karaniem, ażby to uczynił za dozwoleniem hetmańskim.

Rzeczy naleziony aby żaden dłużej przez noc przy sobie nie chował, ale ją do urzędu hetmańskiego oddał, żeby na słupie była zawieszona albo przy nim postawiona, iżby tym łatwiej każdy swe naleść mógł, A ktoby inak uczynieł, ma być karan jako o złodziejstwo.

Hasło aby każdy zawsze wiedział. A gdyby kto pojmany w nocy beł, hasła nie umiejący, aby na koło beł wsadzon. Przetoż gdy hasło wytrębować będą, każdy do trębacza ma iść, a od niego się o nim, jakieby beło, wywiedzieć.

Po wytrąbieniu hasła aby żaden wołać nie śmiał, z rusznic[sn] strzelać, ani żaden biesiad głośnych mieć pod srogim karaniem.

W ciągnieniu z żadny przyczyny i dla żadnego zwierzu(s.) wołania i krzyku żadnego aby nikt wczyniać i czynić nie ważył się pod srogim karaniem.

Póki na tej wojnie osobą naszą będziemy, żaden od nas z wojska odjeżdżać nie ma; gdziebyśmy za jaką potrzebą sami odjechali a wojsko zostawili, mają także zostać ludzie służebni. Gdyby jednak który z nich miał jaką gwałtowną potrzebę prawną, ma być na to miane baczenie, i na prożbę jego aby mógł na czas odjachać, opatrzywszy rotę swoję rządnym i godnym porucznikiem.

Tak w ciągnieniu jako też i w obozie żaden pocztowych koni w trawę na paszą puszczać nie ma, ale je zawsze na staniu pogotowiu dla wszelakich potrzeb mieć.

Na ruszaniu i w obozie na leżeniu u żadnego rotmistrza aby nie śmiano bić w bębny ani trąbić jedno u Hetmanów, a w ciągnieniu u sprawce uffu, oprócz gdyby Hetman za jaką potrzebą kazał.

Gdy u Hetmana będą bić w jeden bęben, aby się wszyscy rotmistrze schodzili zaraz sami (okrom gdyby który niemocen był), a to dla tego aby wiedzieli, co im rozkażą, i aby też umieli towarzyszom swym powiedzieć, a zwłaszcza gdyby co pilnego przyszło, tedy się trzeba zaraz zniść. Pod karaniem też aby żaden stanowiska palić nie śmiał na ruszaniu się.

Rotmistrz każdy powinien ku czci powiedzieć też oprócz oględowania albo pytania, gdzieby mu rota schodziła, a wieleby mu niedostawało.

Jeden od drugiego nie ma przymować towarzysza oprócz hetmań-

skiego wiedzenia. Ani też żaden z jednej roty do drugiej wychodzić nie ma.

Szynkarze aby pieniędzy na służbę nie brali, ale aby mieli dosyć na swym szynkarskim obchodzie; w wojsce stawać ciż nie mają, ale przed obozem, gdzie im ukazano będzie.

Na zbroje i wszelaką broń albo i rynstunek wojenny, na barwy żaden nie ma nikomu pożyczać, ani takich rzeczy do siebie przyjmować, także też na kradzione złodziejskie rzeczy nikt a mianowicie kaczmarze i przekupnie nie mają nikomu dawać pod karaniem szubienice. Takież gdyby który przegrał z siebie co takowego: zbroję, szablę, miecz, rusznicę, barwę etc., tedy i ten co przegra, i ten co wygra, jednako karani bydź mają jako o złodziejstwo.

Po wytrąbieniu hasła szynkarze szynkować nie mają i nikogo z obozu u siebie przenocować ani przymować i ognie pogasić pod srogim karaniem mają. A ktoby gwałtem kazał im sobie dawać picie, albo jakie gwałty czynił między nimi, także będzie karan na gardle, jakoby też w obozie to czynił.

Sługi niczyjego, coby z wojska uciekał, nie mają ciż kaczmarze żadnego wywozić ani pomocy ku uciekaniu dawać pod karaniem na gardle. Plugast(*s.*) żadnych i intestina bydlęcych w obozie i przy obozie nie ma żaden wymiatać, ale albo ma daleko od obozu wywozić, albo głęboko najmniej na półtora łokcia one zakopywać, także ścierwy wszelakie, gdyby komu bydlę jakie zdechło, ma je każdy wywieść na miesce, *które* od urzędu obwołane będzie; ktoby inaczej czynił, ma być karan wedle zdania hetmańskiego.

Ktoby się kolwiek z ludzi rycerskich i innych na tej potrzebie będących plugawym grzechem bawił, ma być wedle zdania hetmańskiego srodze karan.

Także w opilstwie ustawicznym ktoby leżał, zaniedbawając powinności swojej, ma być wedle hetmańskiego zdania srodze karan.

Pieszy wszyscy wedle artykułów tych, które osobliwie około powinności i zachowania ich napisane są, zachować się mają. A gdzieby w czym zakroczyli, mają być karani wedle opisania artykułów ich.

Datum in castris nostris ad Woroniecz die decima mensis Augusti anno Domini MDLXXXI, Regni vero nostri anno sexto.

Ioannes Zamoiski generalis capitaneus subscripsit.

Mathias Bech.

[1]) *Ks. Jan Piotrowski załączył przy liście do Opalińskiego z dnia 14 IV 82 notatkę p. t.* Rotmistrze jezdni, którym służbę nową przypowiedział Król JM. w Rydze die

26 Martii a. D. 1582 (*druk.* Polkowski *o. c. z dwoma błędami, jak się okazało z zestawienia z rękopisem Birżańskim, a mianowicie* Siemianowski *zam.* Sieniawski *i* Soborski *am.* Soboczki). *Znajdujemy tam wszystkich rotmistrzów wyliczonych tutaj, oraz liczbę przypowiedzianych koni, mianowicie po 100, oprócz Ręczajskiego i Temruka, którzy mieli zaciągnąć po 200 koni. Por. uwagi do nr. 2, gdzie zebrano szczegóły co do rotmistrzów, wyciągających z pod Pskowa 3 II.*

[2]) *O roli jego na wyprawie pskowskiej zob. w t. II.*

[3]) *Konstytucyą r. 1601* przyjmujemy za indygenę stanu szlacheckiego Korony tej Temruka Szymkowica (Vol. leg. *t. II f. 1516*). *Rotmistrzował pod Pskowem (t. II).*

[4]) *Szereszów.*

[5]) *Pod Pskowem był porucznikiem Jana Zborowskiego (t. II).*

[6]) *Hołubek Hawryło rotmistrzował pod Pskowem; zginął pod Byczyną (t. II).*

[7]) *Niewątpliwie Sokół v. Sokul nad Styrem.*

[8]) U Zannoni'ego Rozyczne *pośród* Rozyczneckiego lasu, *na płd.-zach. od Sokóla, na płn.-zach. od Łucka; w* Sł. Geogr. Rozyszcze *i* Rozyszcza *nad Styrem.*

[9]) *Artykuły te wydane zostały pod imieniem królewskiem w r. 1581, ale że 1) były niewątpliwie dziełem Zamoyskiego, 2) pod datą niniejszego miejsca są ściśle aktualne, 3) formalnie stanowią nierozłączną część „porządku" zamkniętą podpisem Zamojskiego, wreszcie 4) nie były drukowane, dajemy je tutaj w całości.*

[10]) *W rkp. po* sprawę *do końca wiersza miejsce na jeden wyraz. Mimo to* które *zaczęte od nowego wiersza. Pierwotnie musiało być tutaj nazwisko, opuszczone teraz przez przepisywacza, któremu dano artykuły z r. 1580 nie przejrzawszy ich uprzednio.*

13. *Zamoyski nabywa dobra Sulmice z przyległościami.* Bielsk, 27 VI 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1615 k. 274v i 1580 str. 80.

1582. W Bielsku dnia 27 Iunii kontrakt[1]) między Janem Zamoyskim Kanclerzem W. K. a Joachimem Ocieskim plenipotentem Jana Ocieskiego Starosty Olsztynskiego ratione przedaży dóbr Sulmic, Wieprzkowic, Krasnego, Huszczki Małej i Wielkiej, Zabytowa i Wiszeniek[2]) Kanclerzowi za summę dwadzieścia pięć tysięcy[3]) złotych[4]).

[1]) *W wykonaniu tej umowy wniesiony został dn. 30 VII 1582 do ksiąg grodzkich krasnystawskich akt odpowiedni, a mianowicie:* Eodem anno feria 2 ante festum s. Petri in Vinculis in castro crasnost. G-sus Ioannes Ocieski cap. olstin. bona Sulmice, Krasne, Werbkowice, Huszczka maior et minor, Zabitow, Manaster, Wisienki Ill. Mag. Ioanni Zamoyski cancellario donat (*nr. 1615 i 1580*).

Tenże akt został wniesiony do ksiąg ziemskich krasnystawskich fer. 2 a. f. Purificationis B. V. M. in terminis terrestribus crasnost. *t. j. dn. 30 I 1584 przez Jana Ocieskiego (nr. 1615 i 1580).*

[2]) *Por. uw. 1, gdzie znajdujemy jeszcze Manaster (w nr. 1580 mylnie* Manester) *i od-*

mianki w nazwach pozostałych folwarków. Odmianki są też w regestach aktów dawniejszych, a mianowicie: Zabytow, Wierzbowice, Wierbkowiec, Wierzkowice, Wisienki.

[3]) *W związku z powyższym zeznano jeszcze następujące akty:*

A) *Pomiędzy Zamoyskim a Ocieskimi;*

a) *3 VII 1582.* Ioannes Zamoiski R. C. recognoscit debitum duorum millium flor. Ioanni Oczieski capitaneo olstinensi: - - obligat et inscribit de et super omnibus bonis suis - - ad acta castrensia cracoviensia repositurum et relicturum pro festo Nativitatis Domini proxime in anno praesenti celebrando - - Actum et datum Grodnae die tertia m. Iulii *etc.* Relatio ipsiusmet Ill. *etc.* (*Metr. Kor. t. 126 k. 35v. Regest w nr. 1615 str. 13*).

b) *31 VII* 1582. F. 2 ante festum s. Petri Vinculati G. Ioannes Ocieski cap. olsztinen. de summa duorum millium f. p. apud Ill. Mag. Zamoyski C. R. haerent*ium* [tt.] G. Ioachimo Ocieski cedit in castro crasnostaviensi (*Regest w nr. 1615 str. 9*).

c) *14 I* 1583. Cracoviae 14 Ianuarii Ioachimus Ocieski Ioannem Zamoysk Sup. R. C. de summa duorum millium f. p. per inscriptionem certam Grodnae coram actis metricis R. recognitam Ioanni Ocieski cap. olsztynensi assecurata quietat (*Regest w nr. 1580 str. 459*). *Tож nr. 1615 str. 13 z odmiankami:* Ocieski de Ocieszyno *eraz* coram actis maioris cancell. R. die 3 mensis Iulii 1582 *inscripta* [in sacra] quietat.

B) *Pomiędzy Zamoyskim a Stanisławskim i Ocieskimi:*

a) *3 VII 1582.* Ioannes Zamoiski C. R. cavet de debito quinque millium fl. Casparo Stanislawski pincernae sanocensi: - - obligat et inscribit de et super omnibus bonis suis - - soluturum - - ad actaque castrensia crasnostaviensia repositurum et relicturum pro festo Nativitatis Domini proxime in anno praesenti celebrando - - Datum Grodnae *j. w.* Relatio ipsiusmet *etc.* (*Metr. Kor. t. 126 k. 34*).

b) *17 I 1583.* G. Caspar Stanislawski Ill. ac Mag. Ioannem de Zamoszcie C. R. de summa 5000 fl. quietat: - - Caspar Stanislawski de Stanislawowicze pocillator sanocensis - - recognovit - - numerasse sibi - - Ioannem de Z. - - summam *j. w.* debiti apud se modo certo contracti inscriptioneque in actis cancellariae nostrae maioris ab eodem anno superiore facta sibi assecurati - - Dat. Cracoviae f. sec. a. f. s. Priscae Virginis proxima *etc.* (*Metr. Kor. t. 127 k. 240*). *Regest w nr. 1615 str. 9 z dodatkiem:* cuius quietationis per Ser-mum Stephanum Regem confirmatio anno et actu ut supra per Ser-mum vero Augustum Secundum Poloniarum Regem Varsaviae f. 5 a. Domi nicam Misericordiae proxima die 27 mensis Aprilis 1724 confirmatio.

c) *17 I 1583.* Idem [Caspar Stanislawski] de inscriptionibus sibi per G. Ioani nem Oczieski cap. olstin. ad summam 8500 fl. recognit. cessit et easdem in Ill. ac Mag. Ioannem de Zamoszcie transfudit: - - recognovit et fassus est, quia de inscriptionibus per G. Ioannem Oczieski capitaneum Olstinensem, una videlicet originali super summam octo millium et quingentorum flor., altera vero corroboratoria superioris summae mille flor. pec. com. ad summam supranominatam adscriptitiae, coram officio et actis castrensibus cracoviensibus factis et recognitis, tum et de omnibus processibus ac gradibus iurium, ad priorem videlicet coram officio castrensi sanocensi, ad alteram vero coram officio curiae regalis biecensis, atque ex remissione eorundem officiorum ad officium castrense capitaneale crasnostaviense - - de universis et singulis inscriptionibus - - super bonis Sulimicze - - ac denique toto et integro iure - - cessit et condescendit illaque omnia et singula - - in Ill. ac Mag. Ioannem de Zamoszcie - - transtulit et transfudit - - et dat intromissionem realem - - Dat. Cra*coviae* ut supra (*Metr. Kor. t. 127 k. 240v bezpośrednio po B. b.*).

C) *Pomiędzy Zamoyskim, Tłokińskim i Ocieskimi:*

a) *19 I* 1584. In actis castrensibus cracoviensibus f. 6 p. f. s. Prischae similis (*zapisane po nr. B. c.*) transfusio in personam eiusdem ab Erasmo Tłokinski Czeczutka facta (*nr. 1580 str. 80*). *Tegoż regestu redakcya druga:* 1584 f. 6 p. f. s. Prischae in castro crasnostaviensi N-lis Erasmus Tłokinski de inscriptione certa per G-sum Ocieski in personam sui intuitu bonorum Sulmice recognita eidem Ill. Mag. Ioanni Zamoyski C. R. cedit (*nr. 1615 str. 275*).

Ten Tłokiński według regestów poprzednich kupił rzeczone dobra dn. 30 VI 1580 od tegoż Ocieskiego za 25000 marcarum (*nr. 1580 str. 80 i 1615 str. 275*), *a dn. 27 VII 1581 był w nie* intromissus (*nr. 1615*). *Tenże dn. 11 VI 1582* de diligentia sui in levanda summa 6053 f. p. a. G. Ioanne Ocieski cap. olstin. manifestatur (*nr. 1615*).

[1]) *W nr. 1580 suma 25000 bez oznaczenia monety, w nr. 1615 zapisano złote, ale por. w uw. 3 pod C poprzednią tranzakcyę na sumę 25000 grzywien (w obu sumaryuszach).*

14. *Zapiska o Zamoyskim.* Warszawa, *8—14 VIII* 1582[1]).

Bibl. Ord. Birż. Rkp. nr. 1. Kopiaryusz A. Opalińskiego str. 247 w dalszym ciągu fragmentu zatytułowanego Adventus Ser-mi Regis *etc., który drukował* Polkowski[2]) *o. c. str. 390.*

Mówił potym pan Marszałek z panem Kanclerzem około postanowienia Inflant[3]). Powiadał mu pan Kanclerz mentem królowską. Pierwsza, że chce kilka zamków Król postanowić, któreby na pograniczu beli(?), a miali tylką intratę, żeby do obrony, do śpiżowania, do wszelaki municyej z ty intraty ich opatrowanie byćby mogło, a iżby starosta tą intratą nie rządził, ale ekonomom(?), dawszy staroście, czymby się wychować mógł. Druga, część na starostwa obrócić, któreby bene meritis rozdawał. Trzecia, część na dochód mensae regiae. Czwarta, ślachcie rozdać, która żeby nie more nostro gauderet libertatibus, ale żeby na kożdy posłuch nieprzyjacielski beła powinna wsiadać, kiedy każą. Piąta, gubernator aby był do woli królowski, którego żeby odmieniać mógł wedle woli swej. Szósta, biskupstwo zasadzić.

Przypominał i to pan Kanclerz, że trzeba tego strzedz, aby Litwa góry nie brała, bo puściemli je do Inflant —zbogacieją, będą nam ciężcy[4]), więc jako rozebrali wszytko w Litwie, tak że tam Król namniejszego dochodu nie ma, tożby w Iflanciech uczynili, alboby te ziemie lada jako stracili[5]).

[1]) *Datę ad quem zob. w uw. 5, datę a quo w uw. 2.*

[2]) *W rkp. na str. 244 tytuł:* Adventus Ser-mi Regis Poloniae in Varsaviam post continuat (*miało być* consummatum?) Livoniae bellum. *Wpisano pod nim opis*

wjazdu 8 VIII i rozmowę Króla z Opalińskim, wydrukowaną przez Polkowskiego z odpisów, w których wtręty łacińskie i wyrazy staropolskie zastępowano nowopolskimi, w tym ustępie szczególnie nieszczęśliwie, oddając np. przez 1000 zł. *przez* na 1000 zł., *a* cum plenaria potestate *przez* w największej liczbie. *W dalszym ciągu podobnie jak nr. 11 przy nr. 7 zapisane niewydrukowany u Polkowskiego ustęp niniejszy oraz zapiskę z uw. 5.*

[3]) *Na marginesie ręką współczesną:* Ordynacya Inflant.

[4]) *Na marginesie j. w.:* Ba i tak się stało.

[5]) *W dalszym ciągu, tylko od nowej linii idzie zapiska:*

Quatuordecima Augusti die Gdańszczanie do Warszawy przyjechali; którzy widząc tak wielką in bello felicitatem królowską, a obawiając się, aby się na miasto ich nie obrócił, chcieli z nim o funcol, cło morskie, stanowienie czynić, tak żeby dawszy sumę niemałą pieniędzy mogli bydź in perpetuum albo do jakiego długiego czasu wolni od dawania tego cła, którego się Król domagał. Odłożył im to Król do sejmu.

15. *Zamoyski zwalnia Niewiarowskiego z poręczenia za Narburta.*

Warszawa, 21 X 1582.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka koronna t. 126 k. 38v. Nagłówek: Ioannes Zamoiski Regni Cancellarius cassat inscriptionem a Przeczlao Niewiarowski pro Ioanne Narburth factam

Stephanus *etc.* Significamus *etc.* quod - - Ill. et Mag. Ioannes Zamoyski - - recognovit, quia inscriptionem castrensem cracoviensem, qua G-sus Przeczlaus Niewiarowski de Niewiarow sub vadio decem millium flor. pecc. comm. pro Nob. Ioanne Narburth in arce cracoviensi ab officio castrensi surrogatiali crac. ob inflictas plagas cuidam Rosinae Withkowska Nicolai Withkowski causidici coniugi ad informationem usque nostram detento caverat, eundem scilicet Ioannem Narburth ex arce cracoviensi nusquam unquam esse discessurum, sed tam diu in detentione hac in arce crac. permansurum, quoad causa inter eundem et memoratam Rosinam coram officio castrensi surrogatiali crac. mota ad nosque ab ipso officio castr. surrog. pro declaratione remissa a nobis decideretur et cognosceretur, ubi capitaneus crac., quem inscriptio haec concernebat, cassat, mortificat et in nihilum redigit ab eademque - - liberum - - facit sibique et suo officio castr. cap. crac. eius rei nomine silentium perpetuum imponit et viam iure agendi praecludit - - Varschoviae in conventu Regni nostri generali die vigesima prima m. Oct. iuxta correctionem calendarii *etc.* Relatio ipsiusmet *etc.*

16. *Działyński kwituje Zamoyskiego z odbioru sumy posażnej 5000 zł.* Warszawa, 30 X 1582.

Archiwum Główne w Warszawie, Metryka Koronna t. 127 k. 112. Nagłówek: Lucas Dzialinski Ill. D-num Ioannem Zamoyski R. P. Canc. de summa certa quietat.

Stephanus etc. Significamus etc. quod - - G-sus Lucas a Dzialin, pocillator curiae Regni nostri, covaliensis et brodnicensis capitaneus - - recognoscit soluisse ac numerasse sibi plene, integre realiterque et in effectu Ill. ac Mag. Ioannem de Zamosczie *etc.* quinque millia florenorum - - debiti apud se certo modo contracti inscriptioneque in actis cancellariae nostrae maioris ab eodem facta[1]) sibi assecurati. De quo quidem debito - - quietat - - inscriptionem denique ipsam - - cassat - - Actum et datum Varsoviae in conventu generali Regni die penultima mensis Octobris iuxta correctionem calendarii anno 1582 etc. ut supra [Relatio R-di Ioannis Borukowski de Bilino R. P. Vicecancellarii Plocensis Lanciciensis Praepositi Decani Varsoviensis. Ioannes Borukowski R. P. Vicecancellarius spt.].

[1]) *Akt ten jest w związku ze zdzialanymi dawniej:*

a) *Metr. Kor. t. 121 k. 217v.* Mag. Ioannes Zamoyski quinque millia flor. ratione debiti G-so Lucae a Dzialin inscribit (- - tenetur estque debitus - - se successoresque suos super et de omnibus bonis suis inscribit et obligat - - pro festo divi Ioannis Baptistae proxime in anno praesenti celebrando dare - - sub vadio simili 5000 fl. - - Dat. Varschoviae die vigesima quinta m. Ianuarii anno D. mill. quingent. octuagesimo r. v. n. a. quarto. R-tio Mag. etc. ut supra).

b) *Metr. Kor. t. 125 k. 76v.* Lucae a Dzialin capitanei covalien. coniugi suae reformatio (- - recognovit, quia cum G-sa Zophia de Zamosczie, Mag-ci olim Stanislai Zamoyski de Zamosczie, castellani chelmensis, exercitus aulici praefecti et capitanei belzensis filia, coniuge sua, ratione et nomine dotis a Mag. Ioanne de Zamoiski *etc.* coniugis suae fratre decem millia flor. pecuniae *etc.* accepit - - Quam quidem summam - - tum et aliam quoque similem et parem - - ratione et nomine contradotis - - inscripsit - - et assecurat in dimidia parte omnium et singulorum bonorum suorum - - per ipsam G-sam Zophiam coniugem suam iam ex eo tempore bonorum praedictorum universorum dimidiam partem cum omnibus proventibus, censibus - - in praedicta summa dotis et contradotis viginti millium flor. pecuniae habendi, possidendi, tenendi, utifruendi et pro arbitrio suo administrandi, gubernandi more aliarum reformationum in Regno nostro fieri consuetarum - - Dat. Varsoviae die vig. quinta Ianuarii anno etc. ut supra [1580]. R-tio R-di Io. Borukowski etc.).

c) *Metr. Kor. t. 125 k. 77v.* G-sae Zophiae de Zamosczie ratione bonorum quorumvis abrenuntiatio (- - recognovit, quia sibi a Mag Ioanne Zamoiski *etc.* fratre suo germano pro omnibus et singulis bonis paternis - - eam quocunque iuris et successionis titulo concernen*tium* - - realiter plenarie et cum effectu satisfactum est, cuius satisfactionis nomine memorata G-sa Zophia - - eundem Mag. Regni nostri Cancel-

larium - - quietat - - seque - - bonis omnibus et singulis paternis abdicat iurique omni suo - - abrenuntiat - - Actum et datum Varsoviae ut anterior [25 I 1580] R-tio etc.). *Por. t II nr. 380 uw. 4.*

17. *Król Stefan nobilituje Piotra Franka*[1]) *dodając mu do herbu*[2]) *dwie włócznie Zamoyskiego.* Warszawa, 7 XI 1582.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 129 k. 93. Druk. z opuszczeniami Paprocki (*wyd. Turowskiego str. 282*) *i* Pawiński, Źródła Dziejowe *t. XI str. 245*[3]).

[1]) *W akcie* Petrus Francus Conglanensis Italus geometer noster (*por.* W. Enc. Powsz. Ill. *pod* Geometer).

[2]) *Nobilitowany był* parentibus ingenuis ac minime obscuris natus *i miał w herbie* griphis alatam pedem.

[3]) *Pawiński zastąpił przez* etc. *dwa ważne* (*por. rozdział XI w dziele* Balzera, Skartabelat w ustroju szlachectwa polskiego, Kraków 1911) *ustępy z rozwinięciem nadawanych praw. Stąd Balzer* (*str. 263 uw. 8*) *sądził, że są skrócone w przekazie metrycznym. W rzeczywistości w metryce są one w całości; ponadto znajdują się też u Paprockiego, gdzie należy tylko poprawić w wyd. 1584 r. na str. 217 w w. 4d.* munitates *na* immunitates, *na str. 218 w w. 25* eosque *na* eosdem *i* decus *na* honores, *w w. 31 przed* contra *wstawić* qui, *w w. 36 poprawić* marcas *na* marcarum; *w wyd. 1858 oprócz powyższych źle odczytane skróty pierwszego wydania: na str. 283 w w. 19d.* cuiusque *zam.* cuiusquam, *w w. 14d. nierozwiązane* descendentes, *w w. 7d.* tanque *zam.* tanquam, *w w. 6* mulcta *zam.* mulctam *i błąd zecerski w w. 11d.* iltum *zam.* illum. *Poza tem Pawiński skrócił formułę wstępną, całość zaś wydrukował poprawnie z wyjątkiem* Knissoviensis *zam.* Krzessoviensis (*Paprockiego reszty nie sprawdzałem*); *we wszystkich wydaniach zam.* dimidicare *metryki jest poprawne* dimicare.

Obydwaj wydawcy opuścili listę świadków, wielce ważną, bo stanowiącą listę obecności urzędników na sejmie 1582 r., którego dyaryusz tylko fragmentaryczny wydano w r. 1901 (SS. *t. XVIII*). *Podaję ją tutaj w całości.*

Praesentibus R-mis R-dis Ill-bus Mag-cis ac G-sis Stanislao Karnkowsky Archiepiscopo Gneznensi Legato nato et Regni nostri Primate, Petro Myskowsky Cracoviensi Severiensique Duci, Luca Koszczielieczki de Koszczieliec Posnaniensi, Martino Cromero Varmiensi, Petro Costka de Stangemberg Chelmiensi, Victorino Vierzbiczki Luceoriensi, Adamo Pilchowski Chelmensi Dei Gratia Episcopis, Stanislao Schafranyecz de Pieskowa Skala Sandomiriensi, Alberto a Lasko Syradiensi, Eustachio Volowycz Castellano Vilnensi M. D. Lithuaniae Cancellario ac Brzestensi Cobrinensique, Ioanne de Boguslawicze Lancitiensi, Ioanne Kiska de Cziechanowyecz terrarum Samogitiae generali Capitaneo, Petro de Potulicze Brzestensi, Constantino Duce Ostrossiae Kyoviensi, Ioanne Splawsky Iuniwladislaviensi, Filone Kmitha Czornobyelsky(*s.*) Smolenscensi Orsanensique, Ioanne Tarlo de Szczekarzowycze Lublinensi Pilznensique, Nicolao Dorohostaysky Polocensi, Stanislao Zolkiewsky Belzensi, Gregorio Zieliensky Ploczensi, Stanislao Kriski de Drobnin Masoviae Plocensique, Nicolao Kiska de Cziechanowyecz Podlachiae Byelszczensi Drohicensique, Anzelmo Gostomsky Ra-

vensi, Ianussio de Zbarasz Braczlaviensi Krzemienieczensique, Christofero Costka de Stangembergk(*s.*) Pomeraniae Golubensique Palatinis et Capitaneis, Stanislao Comite de Tarnow Sandomiriensi, Ioanne Conarski Calisziensi, Paulo Sczawinsky Lencitiensi(*s.*) Sochaczoviensique, Nicolao Talwosz Samogitiae, Ioanne a Krothossin Iuniwladislaviensi, Michaele Miska(*s.*) Voliniae, Andrea Fierliey de Dambrowicza Lublinensi Sandomiriensique, Alexandro Lasc Czerszczensi Chelmensique, Nicolao Liesniowolsky Podlachiae Losiczensique, Ioanne Dulsky Chelmiensi Regni nostri Supremo Thesaurario Branscensi Surazensi Sweczensi Rogoznensique, Alexandro Syemasko Braslaviensi, Ioanne Hliebowycz Minscensi Magni Ducatus Lithuaniae Thesaurario Slonimensi Radoskoviensique, Nicolao Fierliey de Dambrowicza Bieczensi Regni nostri Refferendario Kazimiriensique, Ioanne Sieniensky a Sienno Zarnoviensi Czorstinensique, Stanislao Lubniczky Vielunensi, Stanislao Grudzinsky Naklensi, Stanislao Gostomsky Sochaczoviensi Ravensique, Stanislao Radziminsky Zakroczimensi Livensi Kamienecensique Castellanis et Capitaneis, Andrea Opalinsky de Bnin Regni nostri Supremo Marschalco Maioris Poloniae generali Srzemensique Capitaneo, Ioanne Zamoysky de Zamoscie Regni nostri supremo Cancellario et exercituum ac Cracoviensi generali Mariemburgensi Knissinensi Myedzirzecensi Krzeszoviensique etc. Capitaneo, Ioanne Borukowski de Byl*ino*[mo] Regni nostri Vicecancellario Ploczensi Lancitiensique Praeposito et Decano Varschoviensi, Andrea a Zborow Curiae nostrae Marschalco Radomiensique Capitaneo, Hiacincto Mlodzieyowski Curiae nostrae Tesaurario Krzeczoviensique Capitaneo, Alberto Baranowsky Maiore Regni Secretario, Ioanne Tarnowsky Curiae Regni nostri Refferendario Vladislaviensique Praeposito, Laurentio Gosliczki Cantore Plocensi et Cracoviensi Canonico, Ioanne Pyotrowsky Gnesnensi Cracoviensique Canonico, Petro Tyliczki Malogostensi Praeposito et Premisliensi Canonico, Mathia Bechio Sandomiriensi Cazimiriensique Praeposito Secretariis, Ioanne Dzyalinsky Regni nostri Pocillatore Covaliensi Brodnicensique Capitaneo, Hyeronimo Philipowski Regni nostri Incisore Ostroviensique nostro capitaneo, Dominico Alemani Culinae nostrae magistro Novomiescensique Capitaneo, Petro Srzeniawa Curiae nostrae Dapifero et aliis quam plurimis dignitariis et officialibus, Nuntiis terrestribus testibus circa praemissa existentibus. Dat. per manus eiusdem Mag. Ioannis Zamoysky *etc.* sincere nobis dilecti etc. Stephanus Rex sspt.

18. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu prawo prezenty na dwie godności w kapitule wendeńskiej.* 3 XII 1582.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1615 str. 9[1]).

Eodem [*1582*] anno 3 X-bris Varsaviae *Ill. Mag.* Ioanni Zamoyski Cancellario et Generali Exercituum Regni et familiae Zamoscianae ius collationis decanatus et canonicatus vendensis in perpetuum concessum et per Ser-mum Sigismundum [1]) Regem Poloniarum approbatum die 9 9-bris 1724, cuius originale Stephani Regis Poloniae sub die 3 mensis X-bris ut supra datum [2]).

[1]) *W tekście czytamy o potwierdzeniu Króla Zygmunta z r. 1724. Taka pomyłka w dacie jest niemożliwa, wątpliwą jest też taka niedokładność w regestowaniu, żeby dwa potwierdzenia, Zygmunta III i Augusta II, miano zlać w jedno; raczej przypuszczać należy omyłkę w imieniu królewskiem, to jest, że regest ten robiony był z transumptu, wydanego podobnie jak akt b. działu B. z uw. 3 n-ru 13 w r. 1724 za Augusta II.*

[2]) *Tyle regest aktu nadawczego. Bliższe wiadomości mamy w akcie erekcyi biskupstwa wendeńskiego, a mianowicie:* Quia tamen in gravissimo hoc contra Moscum bello Ill. et Mag. sincere nobis dilecti Ioannis Zamoiski *etc.* praecipue opera ac singulari virtute usi sumus, quo et illius virtutis et nostrae erga illum clementiae ad posteritatem quoque memoria propagaretur, duorum ecclesiae eius beneficiorum, decanatus nimirum et canonicatus unius, patronatus ius illi legitimisque eius haeredibus aut, si quos ex se procreatos non habuerit, illis, in quos ius vel testamento vel inscriptione transtulerit, in perpetuum conferendum donandumque duximus, quidem et praesentibus conferimus donamusque. *Dalej nadaje takież prawo biskupowi wendeńskiemu w stosunku do kustodyi i trzech kanonikatów, pozostałe rezerwuje się Królowi; kanonicy* residеant *bezwarunkowo w Wendzie,* iis tamen exceptis, qui vel a praefato Cancellario nostro eiusque haeredibus aut Episcopis ex iure illis a nobis concesso nominati fuerint (*Lib. leg. Zamoy. 1582/3, w oryg. nr. 103 k. 162 i powołany już w nr. 827 uw. 9 regest z excerptem tego miejsca w częściowo dochowanym katalogu Stworzyńskiego w Bibl. Ord. Zamoy. s. III t. I nr. 110 18, odpisany „z autentycznego wyciągu“*). *W Rzymie cały projekt znalazł złe przyjęcie, ponieważ zamieniał cztery przedreformacyjne biskupstwa inflanckie na jedno. Między innemi podnoszą* Difficultates quae occurrunt in expeditione Ecclesiae Vendensis (*Lib. leg. nr. 159 k. 258*), *że w* instrumentum fundationis *rezerwuje się* ius patronatus et praesentandi *Królowi* et nonnullis aliis *na* certas dignitates, *co do czego* nulla causa subest canonica

19. *Zamoyski zabezpiecza Dulskiemu 3000 zł. na Rogóźnie.* Warszawa, 7 XII 1582.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka koronna t. 27 k. 178v. Nagłówek: Mag. Ioannes de Zamosczie cancellarius Regni supremus Mag. Ioanni Dulski thesaurario debitum inscribit.

Stephanus etc. Significamus etc. quod - - Ioannes de Zamosczie - - - recognovit, quia tenetur et est debitus - - Mag. Ioanni Dulski castellano culmensi, thesaurario Regni generali, branscensi, rogoznensi svecensique capitaneo eiusque legitimis succ-bus tria millia flor. - - quam quidem summam pec. inscribit et obligat se et succ-res suos de omnibus bonis suis eidem Mag. Ioanni Dulski vel illius succ-bus pro die et festo s. Ioannis Baptistae in anno D-ni millesimo quingentesimo octogesimo quarto proxime circa acta castrensia branscensia soluturum - - Casu vero si non solverit - - tenebitur dare et admittere in summa praedicta trium millium

flor. praefato Mag. Ioanni Dulski vel illius succ-bus realem et actualem intromissionem cum pacifica possessione in bona sua haereditaria villae Rogczno - - et hoc sub vadio similis summae trium millium flor. - - Qua quidem bona - - Rogozno - - praefatus Mag. Regni Thesaurarius - - modo obligatorio - - tenebit - - ad diem et festum s. Ioannis Baptistae proxime venturum et a die et festo s. Ioannis Baptistae ad aliud simile festum et sic de anno in annum annis et festis se se continue et immediate sequentibus usque ad plenariam et integram summae suprascriptae trium millium flor. pec. com. exolutionem et bonorum suprascriptorum debitam exemptionem. Quae omnia - - tenebitur ipse Mag. Regni Cancellarius seque - - de omnibus bonis obligat et inscribit facere - - sub vadio simili trium millium flor. - -[2]).

Datum Varsoviae feria tertia post f. sancti Nicolai proxima[1]) anno Domini 1582 *etc.* R-tio R-di Ioannis Borukowski etc.

[1]) *Skutkiem zmiany kalendarza daty po 5/15 X 1582 nie mogą być rozwiązywane na tablicach r. 1582, bo zmienił się dla tych 2 1/2 miesięcy stosunek dni tygodnia do dni miesiąca. Używać należy tablicy tych lat, w których Wielkanoc przypada dn. 18 IV. Notuję to dlatego, że w podręcznikach najczęściej u nas używanych:* Grotefenda *wydanie I i* Wierzbowskiego Vade mecum *brak wszelkich wskazówek w tym względzie. U* Grotefenda *w wyd. II jest wskazówka bez objaśnienia.*

2) *Akt ten jest niewątpliwie w związku z sąsiadującymi z nim w księdze metrycznej aktami w sprawie posagowej p. Dulskiej, siostrzenicy Zamoyskiego, wydanej za podskarbiego w czerwcu (nr. 776 dopisek):*

a) *Metr. Kor. t. 127 k. 180.* Mag. Ioannes Dulski castell. culmen. Mag. Zophiae de Oliesniki consorti suae respectu prioris reformationis cavet (- - recognovit, quia cavendo indemnitati coniugis suae Mag. Zophiae de Oliesniki, ne scilicet in sua dotis ac dotalitii reformatione, quam sibi in medietate omnium et singulorum bonorum suorum - - ad acta cancellariae nostrae fecit, aliquod impedimentum et difficultates aliquas a successoribus priorum suarum coniugum, quibus itidem reformationes a se in bonibus suis erant factae, experiatur, inscripsit et obligavit se se - - de omnibus bonis suis - - eandem suam coniugem - - ac successores ipsius ratione eiusdem a se factae reformationis dotis et dotalitii ac bonorum, in quibus eiusmodi reformatio est facta, ab omni impetitione iuridica et non iuridica successorum quorumvis earundem suarum coniugum tum et aliarum quarumcunque personarum - - tueri - - idque sub vadio flor. pol. viginti millium octingen. et duodecim in se et bona sua - - assumpto - - Dat. Varsoviae ut supra etc. f. tertia p. f. s. Nicolai proxima a. D. 1582 r. v. n. sept. mutato tantum nomine etc. [R-tio R-di *etc.*].

b) *Metr. Kor. t. 127 k. 181.* Mag. Io. Dulski cast. culm. dotem cum Mag. Zophia de Oliesniki coniuge sua acceptam etc. assecurat (- - recognovit, quod cum Mag. Zophia de Oliesznіki filia G-si olim Lucae Olieszniczki coniuge sua tulit et reipsa ac in effectu levavit et accepit ratione dotis: primum quidem de manibus G-si Martini Olieszniczki, subiudicis belzensis, tanquam tutoris et patrui G-si Iaroslai Olieszniczki tum et praefatae coniugis suae, florenos pol. sex millia octingentos in mon. polonic. a patre G-so olim Luca Olieszniczki illi nomine paternorum et maternorum bono-

rum assignatos, tulit item et similiter reipsa ac in effectu levavit flor. tria millia sexingentos sex de manibus Mag. Ioannis de Zamosczie Regni Pol. Supr. Canc. *etc.* avunculi eiusdem suae coniugis, quae ille ex liberalitate et munificentia sua sibi cum praefatae coniuge nomine itidem dotis dedit et concessit et ea quidem ratione ac lege eaque adhibita cautione dedit, ut si (quod absit) contingat suam praefatam coniugem - - decedere ex hac luce sine ullis liberis, vel si etiam liberi ac posteritas omnis ab ea relicta defecerit, ea pars dotis, quae a liberalitate et munificentia sua profecta est, non ad alium quenquam quam ad se et successores suos redeat et devolvatur. Quam quidem summam utramque - - fl. pol. decem millia quadringentos et sex is ipse Mag. Ioannes Dulski *etc.* suae praefatae coniugi - - et aliam similiter et aequalem summam - - contradotis ratione reformavit - - et dotaliciat in parte dimidia omnium et singulorum bonorum suorum - - Datum Varsoviae feria secunda ipso die festi s. Nicolai Pontificis a. D. 1582 *etc.* Et hic idem personaliter stans Mag. Zophia de Olieszniki - - cavit cavetque praesenti sua recognitione - - quod si similiter et (quod Deus avertat) sine ulla prole ex hac luce decesserit, vel stirps eius postmodum defecerit, pars dotis a Mag. Ioanne de Zamoscie - - concessa et sibi deinde a marito reformata - - non ad alium quenquam quam ad ipsum eundem Mag. Ioannem - - redeat - - Datum Varsoviae f. quinta post f. s. Andreae Apostoli proxima (*2 XII*) anno quo supra [1582] etc. *Regest w nr. 1615 str. 9).*

20. *Kwit Zamoyskiego z odbioru płacy hetmańskiej.* Kraków, 23 XII 1582.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie. Rkp. nr. 3756 dok. nr. 190. Oryginał z podpisem własnoręcznym, śladem pieczątki i adresem inną ręką: Mag. D-no D-no Campiductori Regni *pro* Crucis et Luciae anni 1582 fp. 80.

Jan Zamoiski z Zamosczia Kanclerz i Hetman Koronny etc. Tym pismem zeznawam iż JM. pan Sebestian Libomirski(*s.*) Żupnik Krakowski jest mi zapłacieł zupełnie płacą moję z żup krakowskich na urząd mój hetmański należącą za kwartałów dwa, to jest Crucis et Luciae in anno 158 secundo, a to grzywien piećdziesiąt, z których onego kwituję i wolnym czynię. Datum Cracoviae die 23 Decembris anno 1582.

Ioannes Zamoiski sst.

[1]) *Późn. kasztelan malogoski, biecki, wojnicki* (Niesiecki; Borkowski Dunin, Almanach błękitny).

21. *Zamoyski składa przysięgę na urząd starosty krakowskiego.* Kraków, 29 XII 1582[1]).

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 3 nr. 1. Wyciąg oryginalny z dwukrotnym podpisem własnoręcznym i pieczęcią.

In praesentia R-mi R-dorum Ill-rium Mag-rum G-sorum et Nobilium Dominorum Petri Myszkowski de Mirow Dei gratia episcopi cracoviensis, Valentini Dembinski de Dembiany castellani cracoviensis, Stanislai Szafraniec de Pieskowa Skała sandomiriensis, Ioannis Tarło de Szczekarzowice lublinensis palatinorum, Stanislai de Tarnow sandomiriensis, Nicolai Firley de Dambrowica biecensis refferendarii curiae Regni et casimiriensis capitanei, Martini Lesniowolski de Obory Podlachiae capitanei łosicensis, Stanislai Komorowski de Żywiec oswiecimensis, Ioannis a Sienno zarnoviensis castellanorum, Ioannis Borukowski de Bielino Regni Poloniae vicecancellarii praepositi płocensis et decani varschaviensis, Alberti Baranowski maioris Regni secretarii cantoris gneznensis et scholastici łanciciensis(s.), Hyacinthi Młodzieiowski curiae Regni thesaurarii capitanei krzecoviensis(s.), Stanislai Krasicki curruum M-tis Reg. praefecti capitanei lubomliensis, Dominici Alamani coquinae S. M-tis Reg. praefecti, Ioannis Plaza(s.) de Mstyczow surrogati capitaneatus cracoviensis et capitanei lubaczoviensis, Stanislai Cikowski de Woisławice succamerarii, Felicis Czerski de Czersk iudicis, Stanislai Młoszowski de Młoszowa subiudicis, Ioannis Kmitha de Wola notarii terrestrium cracoviensium, Stanislai Mężyk de Puthnowice dapiferi cracoviensis et capitanei sandecensis, Petri Strzała de Sosnowice iudicis terrestris zathoriensis et burgrabii arcis cracoviensis, Mariani Przyłęcki de Przyłęk burgrabii et iudicis castri cracoviensis, Stanislai Płaza de Mstyczow capitanei in Ociec et burgrabii castri cracoviensis, Nicolai Zebrzydowski rothmagistri S. M-tis Reg. stezycensis et boleslaviensis capitanei, Severini Bonar de Balice capitanei rabstynensis, Spytkonis Jordan tenutarii woinicensis et rothmagistri S. M-tis Reg., Ioachimi Ocieski de Ocieszyno capitanei olstynensis, Nicolai Lackorunski rothmagistri S. M-tis Reg., Procopii Pieniązek de Kruzlowa cavaleri rothmagistri S. M-tis Reg. vendensis capitanei, Ioachimi Morski, Nicolai Kazimierski, Ioannis Barzy de Błozew, Andreae Rey de Nagłowice, Ioannis Staszkowski, Andreae Cikowski, Zbignei Ossolinski, Nicolai Silnicki, Ioannis Zebrzydowski, Nicolai Pieniązek, Christopheri Cikowski, Ioannis Gosławski, Stanislai Kuczkowski, Ioannis Radwan, Ioannis Glinski, Christopheri Podlodowski, Nicolai Krupka, Stanislai Skrzyszowski, Lucae Wężykowski, Valeriani Szorc, Andreae Załuski, Jacobi Jankowski ac aliorum multorum nobilium ad eum actum congregatorum Ill. et Mag. Ioannes Zamoyski de Zamoscie Regni Poloniae suppremus(s.) cancellarius exercituum Regni et cracoviensis generalis mariaeburgensisque miedzyrzeczensis knyszynensis krzeszoviensis etc. capitaneus inhaerendo legibus et statutis Regni iuramentum super officium suum capitaneatus castri cracoviensis iuxta rotham iuramenti capitaneo-

rum in statuto Regni expressam die hodierna hic in castro cracoviensi praestitit. Actum in castro cracoviensi feria quarta post festum Nativitatis Christi proxima iuxta novam calendarii correctionem[1]) anno eiusdem Christi millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

J. Bobos.*(?)* sst.

Sub eodem actu.

Ill. et Mag. Ioannes Zamoiski de Zamoscie, Regni Poloniae suppremus cancellarius, exercituum Regni et cracoviensis generalis etc. capitaneus, cavendo et providendo, ne iustitia hominum, quae est officii sui capitaneatus pars praecipua, negligeretur, G-sum Nicolaum Uhrowiecki in Vicecapitaneum suum castri cracoviensis constituit et in loco suae Ill. Mag-tiae iudicia causarum officii et alias actiones et negotia ad officium suum capitaneale pertinen*tia* exerceret, expediret et perageret. Qui quidem G-sus Nicolaus Uhrowiecki super officium suum vicecapitaneatus castri cracoviensis fideliter exercendum iuramentum die hodierna hic in castro cracoviensi praestitit iuxta eandem rotham iuramenti capitaneorum in statuto expressam.

Deinde vero eadem die superius expressa termini castrenses capitaneales cracovienses in castro cracoviensi sunt celebrati in praesentia eiusdem Ill. et Mag. Ioannis Zamoiski de Zamoscie, Regni Poloniae suppremi cancellarii, exercituum Regni et cracoviensis generalis etc. capitanei, nec non dignitariorum et officialium Regni superius expressorum.

J. Bobos. [Bobowski?] sst.

[1]) *Zob. nr. 19 uw. 1.*

22. *Zamoyski nabywa Pragę pod Warszawą.* Kraków, 17 I 1583.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 127 k. 235. Nagłówek: Ill. et Mag. Ioanni Zamoyski Can-rio Regni etc. Nobilis Ioannes Praski bona sua haereditaria villae Praga dono dat.

Stephanus etc. Significamus etc. quod - - Nob. Ioannes Praski de villa Praga in terra et districtu Varsoviensi consisten*ti* sortis suae haeres - - recognovit, quia bona sua haereditaria, sortem videlicet totam et integram villae Praga in terra et districtu Varsoviensi consisten*tis* cum omnibus et singulis sortis villae eiusdem agris, pratis - - silvis - - lacubus, molendinis, tabernis - - cumque emethonibus in eadem sorte villae

Praga residentibus, videlicet Stanislao May, Krychone Gorzasz, Martino Powalka, Stanislao sartore, Mathia Wilk, Ioanne Krol, Valentino Kielbaska, Ioanne Powalka, Sebastiano [1], Mathaeo Dobiasz [2], hortulanis vero Laurentio Naydo [3], Ioanne Kowal, Mathaeo Czyganek, Alberto Wilk, Valentino Jarmozik, Casparo Danisz [4], Stanislao Plewka [5], Mathaeo Kletha [6], Urbanek, Andrea Popowka [7], Stanislao Mlynarz [8], Stanislao Dziath [9] Czayka eorumque laboribus, censibus, datiis et quibuslibet oneribus per ipsos cmethones ac hortulanos dari et pendi solitis - - Ill. et Mag. Ioanni de Zamosczie - - dedit - - iamque sibi exnunc - - admittit realem intromissionem - - Quae quidem omnia - - tenebitur ipse Ioannes Praski seque - - obligat et inscribit - - exequi - - sub damnis terrestribus ad simplicem verbi assertionem eiusdem Ill. et Mag. Ioannis de Zamosczie et successorum suorum sine ullo corporali iuramento taxandis et aestiman*dis* - - - Datum Cracoviae die 17 Ianuarii anno ut supra.

[1]) *Luka na nazwisko; w nr. 26 złączone:* Sebastiano Matheo.
[2]) *W nr. 26* Matia Tobiasz.
[3]) *Tamże* Naida.
[4]) *Tamże* Dawisz.
[5]) *Tamże* Plonka.
[6]) *Tamże* Klita.
[7]) *Tamże* Koporoka (*s.*).
[8]) *Tamże* Mliaczerz.
[9]) *Tamże* Dziad. *Powyżej notowałem tylko różnice dźwiękowe; różnic w pisowni jest zresztą niewiele, a mianowicie:* Krichone, Vilk, Cziganek.

23. *Zamoyski i Borukowski zatwierdzają formularz kancelaryjny* [1]). Kraków, 18 I 1583

Bibl. zakł. nar. im. Ossolińskich we Lwowie. Rkp. nr. 669, księga formuł, wstęp.

[1]) *Notujemy na tem miejscu tylko datę i miejsce czynności; opis księgi zob. w przedmowie.*

24. *Woźny zeznaje, że 27 I oddał Zamoyskiemu w zarząd opiekuńczy Kobierzyn po śmierci Ługowskiego.* Kraków, 10 II 1583.

Archiwum krajowe w Krakowie. Rel. Castr. Crac. t. 9 str. 215 nr. 344 z datą f. 5 p. f. s. Dorotheae Virg. prox. a D. 1583 *i tytułem:* Data intromissio Ill. et Mag. D-no Cancellario Regni.

Ministerialis terrestris omnium terrarum Regni, providus Ioannes Cwikla de Strzeszkowicze et nobiles Stanislaus Wygnanski et Ioannes Branieczki coram officio et actis praesentibus castr. cap. crac. personaliter stantes recognoverunt, quia feria quinta post festum Conversionis s. Pauli Ap. proxime praeteritum proxima ad ipsorum requisitionem nomine et ex parte Ill. et Mag. Ioannis de Zamoscie, Regni *etc.*, in bonis villae Kobierzyn, R-di olim Simonis Lugowski, nominati episcopi praemisliensis praepositique miechoviensis haereditariis, factam - - data et libere admissa est praenominato Ill. et Mag. Cancellario Regni intromissio realis cum possessione actuali in villam praedictam Kobierzyn una cum oboedientia omnium subditorum iniuncta et demandata, vigore iuris tutorii bonorum et successorum praenominati olim R-di Simonis Lugowski, eidem Ill. et Mag. Cancellario Regni a S. Reg. M-te dati, nemine eandem intromissionem denegante, immo nobili [1]) Będkowski, factore bonorum praefatorum admittente - - -

[1]) *Luka na imię.*

25. *Zamoyski kwituje kapitułę przemyską z odbioru 4000 zł.* Lwów, 12 II 1583.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1580 str. 459 i 1615 str. 13.

1583. In castro inferiori leopoliensi sabbatho post festum s. Dorotheae Ioannes Zamoyski Cancellarius Regni Venerabile Capitulum Praemisliense de summa quatuor millium flor. quietat.

26. *Zamoyski zamienia Pragę na Karczmarzowce*[1]) *z biskupem i kapitułą kamieniecką.* Lwów, 19 II 1583.

Arch. Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 129 k. 401v—408. Aprobata królewska umowy[2]) *datowanej j. w.* (Actum in castro inferiori leopoliensi sabbato post festum s. Valentini Episcopi et Martiris proximo anno D-ni millesimo quingentesimo octuagesimo tertio). *Regest w nr. 1615 str. 496.*

Comparens personaliter - - Ill. et Mag. Ioannes Zamoysky *etc.* ex una nec non et R-mus in Christo pater Martinus Byalobrzesky Dei

gratia episcopus cameneczensis una cum duobus canonicis ex capitulo Ecclesiae cameneczensis, videlicet R-dis Bartholomeo Smarzowsky et Laurentio Lithowycz, artium baccalaureo, suis et totius Venerabilis Capituli Ecclesiae camenecensis nominibus ex altera partibus - - recognoverunt seu quilicet eorundem partium pro se et ex suo interesse recognovit fecisse inter se commutationem perpetuam et irrevocabilem bonorum suorum infrascriptorum haereditariorum dan*do* sibi invicem bona pro bonis, terram pro terra, haereditatem pro haereditate in hunc qui sequitur modum. Inprimis videlicet praenominatus - - Cancellarius Regni praenominato R-do Episcopo - - et suo - - Capitulo pro nunc et pro tempore existenti bona sua haereditaria videlicet totalem et integram sortem villae Praga in terra et districtu Varschaviensi consisten*tis* in littore fluminis Istulae *(s.)* sub Varschavia sit*am* cum omnibus - - agris, pratis - - cumque cmetonibus in eadem sorte villae Praga residen*tibus* videlicet - - [3] - - eorumque laboribus, censibus, datiis et quibuslibet oneribus per ipsos cmetones ac hortulanos dari et pendi solitis generaliterque cum omni iure - - nec non cum omnibus - - utilitatibus - - eam videlicet sortem, quam habet, ut sibi per Nob. Ioannem Prasky *in* act*is* minoris cancellariae S. Reg. M-tis sub actu et data Cracoviae die decima septima mensis Ianuarii anni praesentis *etc.* - - donat*a* [tt.] *est* - - - inscribit et resignat perpetue et in aevum. Respectu quorum bonorum seu sortis praefatae commutat*ionis* praenominatus R-mus Episcopus una cum praenominatis duobus canonicis ex capitulo - - praefato - - Cancellario - - bona - - videlicet haereditatem desertam dictam Karczmarzowcze una cum omnibus eiusdem attinentiis et pertinentiis villisque omnibus tam possessionatis quam desertis nuncupatis Popowcze, Vaszylowcze, Hawdigowcze, Kanczicze, Mikulincze - - in districtu Barensi consistentibus iuxta videlicet continen*tiam* privilegii et originalis super eadem bona per praedecessores moderni Episcopi a Ser mis Regibus Poloniae obtent*orum* de praemissis latius canen*tium* cum omni iure - - cmetonibus, hortulanis, censibus, laboribus, proventibus - - dant, commutant - - Et iam exnunc praedicti commutan*tes* - - dederunt et admiserunt sibi invicem - - intromissionem realem - - Insuper praenominati commutan*tes* se - - in bonis suis omnibus - - sibi ipsis mutuo et invicem inscribunt et obligant in dictis bonis commutatis et occasione eorundem bonorum commutatorum - - nec non et ipse Ill. Cancellarius ab expeditione bellica et onere servitii bellici, quod fuit in sorte villae praefatae Praga, eidem Episcopo et suo Capitulo cam. per eundem - - Cancellarium - - praesen*ti* inscriptione commuta*ta* et inscript*a*, quam expeditionem bellicam idem - - Cancellarius - - onusque praefatum ex sorte praefatae villae Praga in ea bona - - Karczmarzowcze - - transfert et transponit, eandemque

- - assumit et imponit per praesen*tes* generaliter vero ab omnibus et singulis impedimentis et oneribus - - eliberare - - et hoc sub similibus damnis terrestribus - - Ceterum - - Cancellarius Regni se - - obligat - - a S. Reg. M-te confirmationem praesentis cambii et commutationis - - cum ea ex servitio bellico cont*ra* sort*is* villae praefatae Praga eliberatione - - obtinere et expedire et hoc ante decursum unius anni idque sub similibus damnis terrestribus - - Postremo praenominati recognoscentes se - - obligant inscriptionem praesentem - - praefatus - - Cancellarius Regni ad acta minoris cancellariae S. Reg. M-tis, quamprimum ad aulam S. Reg. M-tis veniet, praedicti vero Episcopus cum duobus Canonicis - - ad acta terrestria camenecensia - - transferre - - - Baltazar Ozga vicecapitaneus Leopoliensis m. p. s.

[1]) *Na gruntach tych dóbr założył Zamoyski miasto Szarogród. Por. t. I dod. nr. 04, gdzie Zamoyski już w r. 1578 otrzymuje te dobra, ale inną całkiem drogą.*

[2]) Approbatio commutationis certorum bonorum inter Episcopum Camenecensem cum suo Capitulo et Ioannem de Zamosczie *etc.* factae.

Stephanus etc. Significamus etc., quod cum R-dus in Christo pater Martinus Byalobrzesky Episcopus Camenecen. haberet certa quaedam bona in Podolia mensae olim episcopali a Divis Antecessoribus nostris dotata dicta Karczmarzowcze cum nonnullis aliis fundis penitus desertis, Popowcze, Vaszilowcze, Kanczicze appellatis, ad bona eadem Karczmarzowcze pertinentibus, illa vero bona omnia exiguum illi admodum fructum redderent, eo quod sita ultra Barum hostilibusque et praesertim Tartarorum incursionibus ac infestationibus exposita, paucissimos habitatores et eos plerumque incertos et facile locum et mansionem mutantes haberent, curavisse itaque et dedisse operam praefatum R-dum Ep-pum camenecensem, ut pro bonis illis, quae nullo plane sibi ac suae Ecclesiae usui essent, alia tutiore aliquo in loco bona per commutationis contractum consequeretur, indeque Ill. et Mag. Ioannem de Zamosczie *etc.* bonum publicum ea in re animo sibi proponendo, ut nimirum munitionem ibi aliquam tuendi illius loci causa excittet (*s.*), descendisse cum eodem R-do Martino Byalobrzesky ep-po cam. eiusque Capitulo ad commutationis contractum concessisseque illi pro bonis iisdem Karczmarzowcze cum eorum attinentiis bona sua haereditaria sortem villae Praga ad Varsaviam, quod in ipso commutationis contractu seu potius inscriptione per eos sibi invicem coram actis castrensibus leopoliensibus facta copiosius perscriptum habetur. Ut vero contractus et commutatio eiusmodi esset magis firma, supplicavisse nobis tam ipsum - - Episcopum - - cum suo Capitulo, quam etiam Ill. et Mag. Ioannem de Zamosczie, ut in eam pro iure nostro, quod nobis ad Ecclesias Regni nostri et ecclesiastica bona competit, consentiremus illamque approbaremus atque ratam iuberemus esse in perpetuum tempus. Eius vero commutationis seu inscriptionis de commutatione bonorum praefatorum factae tenor atque verba haec sequuntur. *Tu następuje akt powyższy, a potem:*

Nos igitur Rex Stephanus, postquam contractus seu inscriptio commutationis supra inserta producta fuisset apud nos, atque edocti essemus de omnibus eiusdem negotii circumstantiis et bonorum utrinque commutatorum conditione, quod neque Episcopo incommoda esset illa commutatio, ut qui maiorem fructum ex concessis sibi

bonis percepturus sit, quam ex vastis illis et desertis antea percipiebat, et Reipublicae plurimum interesset ab iis vicina hostibus loca obtineri, qui ea cultiora et habitabilia reddere munitionibusque versus hostiles ditiones excitatis et promotis interiora Regni tutiora facere possent. Quae de certa scientia et voluntate nostra in eum ipsum contractum ac commutationem bonorum Karczmarzowcze - - pro bonis villae Praga factam consensimus - - atque eandem et contractum de ea factum inscriptionemque castr. leop. - - approbamus - - Tum praeterea onus bellici servitii, quod bonis villae Praga uti militaribus annexum fuit, transferrimus et transportamus in bona Karczmarzowcze - - liberantes - - ab eo ipso onere sortem villae Praga praefato R-do - - concessam, ut quae Ecclesiastica sit facta, et eam libertati ecclesiasticae adscribentes, onus vero illud bonis Karczmarzowcze, uti dictum est, imponentes. In cuius rei fidem - - Cracoviae die quinta mensis septembris a. D. 1583 *etc.*

Na to potwierdzenie królewskie powołuje się prośba o zatwierdzenie papieskie (zob. nr. 37)

[3]) *Tu wyliczeni wszyscy ci, co i w n-rze 22; zob. tam uw. 2, gdzie wynotowano odmianki nazwisk.*

27. *Zamoyskiego artykuły hetmańskie.* *Lwów, II 1583*[1]).

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 3 nr. 64. Kopia współczesna ręką pisarza kopiaryusza z wyprawy estońskiej. Całość z czterech arkuszy wszyta w piąty czysty z tytułem: Artykuły żołnierzkie (*s.*), *na końcu podpis tą samą ręką (por. nr. 12 pod takimże tytułem, złożony również z dwóch części).*

Jan Zamoyski z Zamościa, Kanclerz i Hetman Koronny, główny Starosta Krakowski, Malborski, Knyszyński, Miedzyrzecki, Krzeszowski etc.

Gdy J. Kr. M-ć nasz m-ciwy pan beł proszon przez posły od ziem Małopolskich, Ruskich zjazdu Korczyńskiego, aby beł słusznym wojskiem ziemie Ruskie opatrzył, gdyż tym(*s.*) częste wieści o niebezpieczeństwie w tych krajach do J. Kr. M-ci bywały przynaszane, za zlecenim J. Kr. M-ci wyprawiełem beł część ludzi z wojska, których J. Kr. M-ć w Moskwie używać raczeł, a z złączeniem tych ludzi z temi, co tu przedtym na Podolu służeli, aby tym potężniejszą obronę te kraje miały. Potym, gdy prze grzechy nasze o żadnych sprawach R-Pltej należących na przeszłym sejmie już się mówić ani stanowić nie mogło, a zatym Czar Prekopski J. Kr. M-ci odpowiedział i wojska beł zebrał, z któremi miał beł wolą pustoszyć państwa J. Kr. M-ci, zabiegając tym niebezpieczeństwom i życząc jakim(*s.*) mógł ojczyźnie pomocy, z temi ludźmi, które J. Kr. M-ć przydać raczeł, którem też mógł sam sposobić, przyjechałem beł dla niebezpieczeństw tych krajów, gdzie zastawszy niemało kontrowersyi u braci między obywatelmi ziem Ruskich a ludźmi żołnierzkimi,

sprawiedliwość, który kto potrzebował, z urzędu swego uczyniwszy, dla lepszego porządku wojska J. Kr. M-ci, zachowania miłości między obywatelmi państw tych i wojska J. Kr. M-ci, do dalszego opatrzenia tych spraw niżej opisanych artykuły postanowiełem i publikowałem:

Naprzód aby każdy rotmistrz zawżdy przy rocie swej beł i nigdziej bez dozwolenia mego własnego nie odjeżdżał. Jeśliby więc dla jakiej swej pilnej potrzeby albo na jaką służbę od R.P-tej wezwany beł, od roty by odjechać nie śmiał, tedy się ma u mnie uprosić(*S.*); żadna inna potrzeba go nie wymówi oprócz listu mego własnego, za którym będzie mógł odjechać. Wszakże odjeżdżając powinien będzie przy rocie miejsce swe porucznikiem statecznym, bywałym i biegłym w sprawach rycerskich opatrzyć i innego opowiedzieć, jeśliby mi się zdał. Który porucznik w niebytności rotmistrza swego nie odjeżdżając, pilnować tego wszytkiego ma, co należy rotmistrzowi. A gdzieby który rotmistrz bez dozwolenia mego odjachał, tedy i rotę jego inszym rotmistrzem będę musiał opatrzyć. Z towarzyszów zasię żaden aby bez dozwolenia rotmistrzowego odjechać nie śmiał, jedno za wielkiemi a ważnemi potrzebami, i nie słać zaraz, żeby zawżdy roty dla potrzeby mieli co nazupełniejsze.

Towarzysze aby rotmistrzów swych we wszytkim posłuszni beli, a rotmistrze mają z nich wedle excessu ich sprawiedliwość czynić, a w niebytności ich porucznicy. Gdzieby więc który towarzysz nie beł rotmistrza swego albo w niebytności jego posłusznym porucznika jego i według wynalazku jego usprawiedliwić się nie chciał, tedy ma bydź gardłem karan.

A jeśliby się też jaka kiedy wątpliwa i przy więtszym causa trafiła(*S.*), może rotmistrz dopuścić towarzyszowi appellacyej, ale waśni potoczne kiedyby się okazały na rotmistrza albo na porucznika, żeby się per favores w uczynieniu sprawiedliwości [2]) albo komu więc mimo sprawiedliwość ufolgował i onę umyślnie zwłóczeł, takowy każdy z urzędu swego rotmistrzowskiego ma bydź zrzucon, jako ten, który nie umie nim szafować, i szkody, któreby ukrzywdzony za tą jego folgą i zwłoką odniósł, ma nagrodzić. A iż prze insze sprawy ważniejsze R. P. nie zawżdy sam w tych tu krajach dla uczynienia ludziom ukrzywdzonym sprawiedliwości bydź mogę [ze], tedy ostrzegając, aby się ludziom w nich omieszkanie jakie nie działo, postanowiłem z JM-cią panem Hetmanem Polnym [3]), który tu w tych krajach do Trembowle dla spraw województwa Ruskiego, a do Tarnopola dla spraw województwa Wołyńskiego sześć kroć do roku zjeżdżać a tam te sądy z samemi rotmistrzami społem z sędzią wojennym, któregobym zesłał, odprawić będzie powinien, to jest pierwsze sądy pro festo Conductus Paschae, drugie pro festo Petri et

Pauli, trzecie pro s. Crucis in authumno, czwarte pro s. Luciae, piąte pro festo Conversionis s. Pauli, szóste ante Dominicam Laetare. Jeśliby się tam na ten czas jakie sprawy trafiły, któreby więc gardła albo poczciwości za sobą niosły, a wątpliwość w sobie miały, tedy takowych spraw pisaną kontrowersyą JM. pan Hetman do mnie odeśle, a ja, wejrzawszy(*s.*) w tę kontrowersyą pisaną, zdanie swe oznajmię.

Nad naznaczenie leże aby nikt leż, przystastw sobie odmieniać nie śmiał, a gdzieby ją sam sobie odmieniał, tedy z targu wszytko kupować ma i wedle szacunku zaraz wszytko ma płacić, a za nieposłuszeństwo winą słuszną wedle zdania hetmańskiego ma bydź karan.

Na przystastwo jeden drugiego najeżdżać nie ma, ani w ciągnieniu więcej żywności wyciągać nie ma, jedno coby przez jednę noc koniem skarmieł, a gdzieby więc śmiał na przystastwo drugiego najeżdżać, tedy jeśli się w tym jakie krwie rozlanie stało, gardłem ma bydź karan, a jeśliby się jakie ukrzywdzenie ludziom stało, tedy zaraz wedle szacunku ma nagrodzić i siedzenim ma bydź karan, a potym jako nieposłuszny w wojsku nie ma mieć miejsca.

A iż pospolicie zwykło się więc bawić przy rotach sieła ludzi luźnych, tych co służby nie mają, z niemałym uciśnieniem ubogich ludzi, tedy każdy rotmistrz powinien tego będzie dojźrzeć, aby się takowych ludzi przy rocie jego nie bawieło, bo gdyby się od nich jakie szkody działy przy rocie jego, tedy one powinien będzie rotmistrz tam zaraz zapłacić.

Płaca ta wedle ustawy, którąm zastał, być ma, gdyż ja nic nowego wnosić nie chcę. Która ustawa(*S.*) pod mym albo pod JM-ci pana Hetmana Polnego podpisem, pieczęcią, każdy rotmistrz ma mieć przy rocie swej. Luxum, zbytków wszelakich aby każdy przy rocie swej nie dopuszczał, gdyż to jest ku krzywdzie ludzkiej, i Pan Bóg się tym obraża, i któryby rotmistrz takiego towarzysza zbytniego widział, nie ma go w wojsku bawić pod karaniem słusznym. Także też zbytniej żywności tak dla ludzi jako dla koni na leżach wyciągać nie mają, ale wszytkiego skromnie brać, i pan rotmistrz ten będzie z większą łaską J. Kr. M., z dzięką hetmańską tego używał, który rządnym się w tym pokaże Żywności żaden aby gwałtem nie brał, ale żeby się jej pierwej dzierżawcy albo panu miejsca onego albo urzędnikom za listem rotmistrzowskim upominał. Gdzieby jej więc nie wydał, tedy ma rotmistrz onego napomnieć jako naskromniejszemi obyczajmi, bo rozumiem o obywatelach ziem tych, iż to dobrze baczą, że wojsko bez żywności bydź nie może, że i humanitate w tej mierze z ludźmi rycerskimi certabunt.

Żaden towarzysz nie ma wyciągać żywności, jedno albo gotowemi

pieniądzmi płacić, albo gdyby wojsku płacą zatrzymano, za kwitem rotmistrza swego, który ma temu, od kogo żywność biorą, oddać a od niego rewersał brać, a potym płaca ma bydź przy dawaniu pieniędzy z skarbu, czego tak rotmistrz jako p. Pisarz Polny ma dojźrzeć. Gdyby towarzysz towarzysza powabieł na rękę bez dozwolenia hetmańskiego, ma bydź na garle(s.) karan, także ktoby ślachcica powabieł na rękę, tymże obyczajem ma bydź karan.

A iż się też skarżą obywatele tych tu ziem, od żołnierzów naszych a majętności domu swego bywają najeżdżani(S.) i od nich gwałty wielkie cierpią, tedy ktobykolwiek z rycerstwa ślachcica najechał, z domu wywlókł, zbieł, także jakim inszym sposobem nie przygodnie ale z zuchwalstwa uczynił gwałt jaki, takowy nieodwłocznie na gardle ma bydź karan. Gdzie(s.) za zwadą co takowego uczynieł, tedy wedle excessu ma bydź od rotmistrza in instanti karan.

Gdyby ślachcic, albo sługa, albo poddany jego któremu żołnierzowi krzywdę uczynieł, nie ma się jej sam mścić, ale ją do rotmistrza swego wtoczyć, który ma upomnieć ślachcica onego.

Ktoby czyje poddane bieł i ciemiężeł, tedy także wedle speciem excessus ma być (s.) karan, de capto in delicto ma u prawa jego sprawiedliwości upomnieć się, oddawszy mu go urzędnie.

Chłopów ślacheckich aby żaden robotą ich(s.) nie bawieł. A gdzieby się kto tego ważeł, tedy szkody te, któreby ślachcic przez to zadzierżenie chłopów podjął, ma zaraz in instanti nagrodzić i od wojska ma bydź odprawion.

Podwód aby żaden brać nie śmiał, powozów nie czynić tak na leży jako i wciągnieniu pod utraceniem służby.

Konie chłopskie ktoby do potrzeby swej śmiał brać, tedy pierwszy raz, konie wróciwszy albo nagrodziwszy, ma chłopom interesse takie, jakie sobie chłop za szkody pod przysięgą oszacuje, zapłacić, a drugi raz gdyby się tego dopuścieł, ma bydź karan jako o złodziejstwo.

O młynach i o karczmach aby przeszkód żadnych nie czynieli, miary sami coby je mełli na swą własną potrzebę nie dawać(S.).

Szynkarki, któreby w rotach szynkowały komu inszemu nie żołnierzom, mają to naprzód zapłacić, coby na tym szkodował ślachcic, a gdzieby się tego drugi raz ważeła, nagrodziwszy szkody, ma bydź sieczona u pręgierza i z roty wyświecona.

Także jeśliby szynkarki nierząd jaki za wojskiem woziły, tedy mają bydź pryskowane i uszy mają im bydź obrzezane. A ktobykolwiek usilstwo jakiej białej głowie uczynieł, bez odwłoki ma bydź na gardle karan.

W stawiech spustnych ślacheckich ani łowić ani brać ryb okrom w pełnych włokiem wedle starego zwyczaju. Ktoby inaczej uczynił, tedy zaraz in instanti ma panu bydź szkoda nagrodzona.

A ktoby w sadzawkach łowić, albo z koszów, z upustów ryby gwałtem śmiał brać, tedy taki jako o złodziejstwo ma bydź karan.

Za wydaniem żywności wedle porządku opisanego gdyby kto wziął z ślacheckiego gumna co gwałtem, ma to zaraz in instanti nagrodzić i w wieży siedzieć, a potym od wojska odprawion(*S.*).

Powozy ślacheckie ktoby zabierał, jako o złodziejstwo ma bydź karan.

Pachołki, których w pasiekach pczoły(*s.*) podbierając albo drąc zastano, mają zaraz szubienicą karać, a ta wymowa nie ma im nic pomóc że mu pan kazał, gdyż we złej rzeczy nie ma pana słuchać.

Parkany albo obrony wszelakie około zamków i miasteczek ktoby opalał, takowy nieodwłocznie gardłem ma być karan.

Rozkazuję tedy władzą urzędu mego hetmańskiego panom rotmistrzom, aby tego wszytkiego wedle sumnienia i obowiązku powinności swoich dozierali, to wszytko, co jest wyszej opisano, exekwowali. Żądam też panów i braciej swej, obywatelów ziem Ruskich, Wołyńskich, aby przeciwko rycerstwu temu też się zachowali jako przeciwko braci swej i przeciwko tym, którzy na służbie ich są; także sami się usprawiedliwiali, iż(*s.*) gdyby się co takowego trafiło, i z sług i poddanych nieodwłoczną sprawiedliwość in charitate czynieli. Jednak ktoby jej nie uczynił, sobie jej czynić nie śmiał, ale żeby krzywdy swe na przełożone swe wkładali.

Artykuły żołnierzkie, według których każdy z wojska zachować się powinien, podane przez JM. pana Hetmana Koronnego.

1. Naprzód, iż na błogosławieństwie Bożym jako insze wszytkie sprawy, tak po gotowiu(*s.*) wojsko każde zawisło, przeto każdy z panów żołnierzów bojaźń Bożą i powinność przeciwko bliźniemu swemu nawięcej przed oczyma mieć ma, wszelakiej swej woli, zbytków, pijaństwa, wszeteczeństwa, gwałtów, mordów, łupiestwa, za czym gniew Boży i pomsta na wojsko wszytko przychodzić zwykła, nadewszytko każdy rycerski człowiek z przystojności i powinności swej przestrzegać powinien.

2. A iż między inszemi excessy bunty wszelakie jeśli kędy tedy i w wojsku są szkodliwe, przeto jeśliby się kto nalazł takowy, któryby bunty czynił, wojsko buntował, takowy każdy za słusznym okazaniem

i dowodem gardłem albo poczciwością bez wszelakiego miłosierdzia karan być ma.

3. Jeśliby się też kto na kogo do broni targnął i onej dobeł, ręki ucięciem karan będzie, a jeśliby ranieł albo zabieł, gardłem karan.

4. Gwałt jaki jeśliby kto uczynić śmiał białej głowie jakiegożkolwiek stanu, takowy każdy za słusznym dowodem gardłem karan będzie.

5. Jeśliby się też na kogo to pokazało, żeby żywność jakążkolwiek przedawał, takowy jako o złodziejstwo szubienicą karan będzie.

6. Dom wszelaki, komory, skrzynie, albo schowanie jakiekolwiek jeśliby kto splądrował, wyłupieł, skorzyścieł i szkodę uczynieł, każdy takowy jako o złodziejstwo szubienicą karan bydź ma.

7. A gdyby kto skarżeł na którego z żołnierzów o branie zboża, dobytka(s.) i inszej żywności, tedy powinien to będzie płacić według jego szacunku, jaki się tu beł stał za pierwszym przyjechaniem JM. pana Hetmanowym. W domiech ślacheckich aby żaden nie śmiał nic brać pod srogim karaniem hetmańskim.

8. Jeśliby kto zgubę jaką nalazł, tak konia, rynsztunek jaki i wszelaką inszą rzecz, a to przy sobie zatrzymał i tego nie oddał do panów sędziów naznaczonych, takowy, gdyby się to potym przy kim nalazło, będzie karan jako o złodziejstwo. Każdy zguby swej u panów sędziów pytać się będzie i onę da obwołać.

9. Kosterstwa wszelakie aby nie beły, gdyż to do zubożenia wojska przywodzi, a ktoby na rynsztunek jaki, na barwę śmiał grać, ten karan będzie, i jeśliby to kto wygrał, tracić to i z karanim [skaranim] powinien.

10. Szynkarze na rynsztunek, na barwę nie mają dawać pod stracenim tego i pod karanim srogim.

11. Sługa żaden od pana odchodzić nie ma, aż dosłużywszy, i przymować sług między sobą nie mają pod karanim hetmańskim, a któryby sługa od pana odszedł niedosłużywszy, takowy jako o zdradę karan bydź ma.

12. A jeśliby też od pana sługa w czym ukrzywdzony beł, przed panem rotmistrzem krzywdy swej domawiać się ma.

13. Po wytrąbieniu hasła ktoby się biesiadami jakiemi zabawiał, wołanie, hukanie, strzelanie czynieł, albo dobywaniem do gospód, takowy każdy karan będzie: jeśli towarzysz, siedzenim uczciwym, kędy mu przez pany sędzie będzie naznaczono; jeśli pachołek albo hajduk, na kole u dział przed gospodą hetmańską.

14. Na straż, komu będzie naznaczona przez porucznika hetmańskiego, aby każdy zarazem wyjeżdżał: na nocną, kiedy słońce zachodzi,

albo hasło trąbią; na dzienną, kiedy słońce wschodzi, pod srogim karaniem hetmańskim.

15. A iż na straży sława i bezpieczeństwo wszytkiego wojska należy, ktoby na nię nie jechał, albo z tamtego miejsca, gdzie go strażnik zawiedzie i postawi, zjechał, póki przez inszą straż zwiedzion nie będzie, takowy karan ma bydź, jako gdyby z bitwy uciekł.

16. W stanowisku swoim aby każdy zawsze beł, miastem i inszemi miejscy się nie bawiąc, bo gdyby trwoga jaka przypadła, a pod chorągwią kto swą nie stanął i nalezion nie beł, takowy tak karan będzie, jakoby też potrzeby omieszkał, co podciwością[dczy] albo gardłem płacą.

17. Koni pocztowych aby żaden do woza zaprzęgać nie śmiał pod karaniem hetmańskim.

18. Poczty zupełnie aby każdy powinien beł zawsze mieć pod chorągwią tak rotmistrz jako i towarzysz, gdyż to jest oszukanie skarbu i wojska wszytkiego, czego powinni panowie rotmistrze i porucznicy doglądać, albo więc panu Hetmanowi takowego każdego odnosić.

19. Na harc aby żaden nie śmiał wyjechać, jedno ten, komu Hetman albo porucznik hetmański dozwoli, pod srogim karaniem.

Insze wszytkie przypadki tym podobne, których się wszytkich nie opisuje, takowym sposobem sądzone karanie bydź ma(*S.*). A te artykuły powinien każdy mieć z panów rotmistrzów i one do wiadomości rocie swej podać.

J. Zamoyski Hetman sspt.

[1]) *Ze wstępu wynika, że artykuły te wydane były we Lwowie, kiedy Zamoyski przybył tam dla zorganizowania* (*zob. nr. 816*) *i poprowadzenia obrony przeciwko Tatarom. Wydane były zapewne po zakończeniu fazy organizacyjnej, a więc gdzieś w drugiej połowie lutego.*

[2]) *W rkp. luka na 7 liter.*

[3]) *Mikołaj Sieniawski: zob. nr. 990 uw. 2.*

[4]) *Wtem miejscu znak wpuszczenia, a na interlinii znaczek po zaniechanym dodatku.*

28. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu dwór Rabsztyn na zamku krakowskim.* Kraków, 4 IV 1583.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 127 k. 298[1]). *Nagłówek:* Curiae Rabstin in arce crac. Ill. ac Mag. Ioanni Zamoyski ad vitam concessio.

Stephanus etc. Significamus etc. quia cum sciamus Ill. et Mag.

Ioannem de Zamosczie *etc.* anguste habitare neque posse commode in domum capitanealem crac. se includere, consulere illius commodiori habitationi volentes, curiam Rabstin [2]) cognomine in arce cracoviensi sitam concedendam illi et conferendam ad habitandum esse duximus cum omnibus pertinentiis et attinentiis universis habendi, utendi, habitandi, uti quidem concedimus et conferimus praesentibus hisce litteris nostris ad extrema vitae eius tempora. Promittimusque - - quod praefatum - - a possessione et habitatione curiae praefatae Rabstin non amovebimus - - Datum Crac. die quarta Aprilis anno 1583 etc.

Stephanus Rex st.

[1]) *Oryginał tego nadania znajdował się jeszcze na początku XIX w. w Bibl. Ord. Zamoy.* (*regest Stworzyńskiego w s. III t. I nr. 110 z uwagą:* Oryginał na pergaminie z pieczęcią zawieszoną).

2) *Historyę tej kamienicy i opis sali na Rabsztynie zbudowanej na przyjęcie gości weselnych po ślubie Zamoyskiego z Gryzeldą zob.* Tomkowicz, Wawel, Teka Grona Konserwatorów Gal. Zach, t. IV, Kraków 1907.

[3]) *Dn. 7 IV Król wydał w tej sprawie mandat następujący:*

Stephanus *etc.* G-so Michaeli Maleczkowski, arcis nostrae crac. magno procuratori, fideli nobis dilecto, gratiam nostram regiam. Generose, fidelis nobis dilecte. Dedimus in usum et habitationem Ill. et Mag. Ioanni de Zamosczie, cancellario exercituumque Regni nostri generali cracoviensi etc. capitaneo, curiam Rabstin dictam in arce cracoviensi sitam ad extrema vitae ipsius tempora. Quare mandamus Fidelitati Tuae, ut possessionem curiae praefatae praefato Ill. et Mag. Cancellario sine ulla mora et difficultate tradat neque omnino secus faciat pro gratia nostra. Datum *etc.* (*Rel. castr. crac. t. 9 p. 560 nr. 831. Oblat. 8 IV 1583*).

29. *Kwit na zapłaconą kwartę z Wirzchrachań.* Rawa, 4 VI 1583.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. 18. Oryginał z podpisami własnoręcznymi Kaszowskiego, Kamieńskiego i Karśnickiego oraz pieczęcią Dulskiego z napisem w otoku: Ioannes Dulski cas. cul. reg. pol. thesau. bra. rog. sur. swec. cap.

Jan Dulski, Kasztelan Chełmiński, Podskarbi Koronny, Brański, Rogoziński, Suraski, na Świeciu i Tczewski Starosta. Oznajmuję wszem wobec, komu to wiedzieć należy, iż JM. pan Jan Zamoyski, Kanclerz i Hetman Wielki Koronny, Krakowski, Malborski, Miedzyrzecki, Knyszyński, Garwoliński, Krzeszowski i Zameski Starosta etc. za uchwałą sejmów przeszłych przy bytności Ich M-ci panów Marcina Lesznyowolskiego z Obór Podlaskiego i Starosty Łosickiego, Jana Szyenyeńskiego z Szyenna Żarnowskiego Kasztellanów(*s.*), Stanisława Karsznyczkiego Sie-

radzkiego ziemskiego, Piotra Kaszewskiego(*s.*) Lubelskiego ziemskiego sędziów, od Stanów Koronnych na sejmie przeszłym w Warszawie deputatów naznaczonych, dał i odliczył czwartej części RP. należącej wedle szacunku lustratorskiego za rok przeszły tysiączny pięćsetny ośmdziesiąty wtóry z Wirzchrachań [1]) złotych polskich sto trzydzieści i ośm groszy dwanaście pieniędzy dwanaście, z których JM-ci kwittuję i wolnym czynię. Dan na zamku Rawskim dnia czwartego Iunii Roku Pańskiego tysiącznego pięćsetnego ośmdziesiątego trzeciego.

Ad. *(?)* Kasszowsky Sędzia lubelski własną.

Jakub Kamienski Subdelegat JM. pana Jana Sienienskiego Kastelana Żarnowskiego manu propria ss.

St. Karszniczki sędzia z. sieradzki manu propria ss.

[1]) *Zob. t. I d. nr. 17 uw. 3.*

30. *Król Stefan nadaje Gryzeldzie Zamoyskiej dożywocie na części* [1]) *starostwa belskiego.* Kraków, 14 VI 1583.

Arch. Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 127 str 344. Nagłówek: Ill. Ioanni de Zamosczie una cum Ill. Griselda coniuge sua advitalitas super villas certas in capitaneatu belzensi.

Stephanus etc. Significamus etc. quia nos ex benignitate nostra regia in bonis atque villis nostris regalibus Rzeczycza, Hubin, Zerawcze, Kamionka, Lubicza, Hrebienie in capitaneatu belsensi sitis, in quorum possessione et usu hactenus Ill. et Mag. *etc.* extitit atque etiam nunc extat, ipsi et coniugi suae Ill. Griseldi Palatinidi Transilvaniae nepti nostrae in solidum ius advitale dandum et conferendum esse duximus - - concedimusque ipsis coniunctim atque separatim praenominata bona nostra - - tenenda - - ad utriumque coniugum vel altero e vivis sublato ad alterius illorum extrema vitae tempora - - De quibusquidem bonis nostris nihil quicquam in thesaurum nostrum dum viverint inferre debebunt, tantummodo quartam proventuum partem in defensionem Reipublicae iuxta praescriptum constitutionum Regni quotannis convertere tenebuntur - - Cracoviae die 14 Iunii a. D. 1583 *etc.*

[1]) *Zob. t. I nr. d. 10 i 26 oraz t. II nr. d. 23.*

31. *Król Stefan nadaje Gryzeldzie Zamoyskiej dożywocie na starostwie knyszyńskiem.* Kraków, 14 VI 1583.

Bibl. zakładu narod. im. Ossolińskich we Lwowie. Dyplomy nr. 495. Oryginał z podpisami własnoręcznymi. Kopia w Metr. Kor. t. 127 k. 343.

Stephanus *etc.* Significamus *etc.* quia nos conservantes Ill. et Mag. Ioannem de Zamoscie, Cancellarium et Generalem Exercituum Regni nostri Cracoviensem Mariaeburgensem Miedzirzecensemque Capitaneum nostrum, integre in quieta et pacifica possessione et usu praefecturae nostrae Knischinensis suarumque pertinentiarum et proventuum omnium et singulorum ipsi eiusque coniugi Ill. Griseldi, Palatinidi Transilvaniae, fratris nostri filiae, in eadem praefectura nostra Knischinensi, villis, praediis suisque omnibus et singulis pertinentiis atque proventibus, in solidum ius advitale dandum et conferendum esse duximus, prout hoc ipso diplomate nostro damus et conferimus ita quidem, ut uterque coniunctim eorundem coniugum eam ipsam praefecturam nostram Knischinensem teneant, habeant et possideant eademque utantur, fruantur quiete et pacifice ad extrema vitae suae tempora, vel etiamsi eorundem coniugum alterum ex hac vita decedere contigerit, ut illorum alter superstes divisim et separatim eandem praefecturam nostram teneat, habeat et possideat eademque utatur fruaturque iure optimo ad extremum usque vitae suae diem. Pollicemurque verbo nostro Regio pro nobis atque pro Ser-mis Successoribus nostris, quod, quamdiu uterque eorundem coniugum vixerint aut alter illorum vixerit, neque ipsam praefecturam nostram Knischinensem in toto neque quicquam de suis pertinentiis aut proventibus etiam in minima parte a possessione, usu et fructu ipsorum coniugum alteriusve illorum amovebimus aut alienabimus ipsisve aut alteri illorum adimemus neque amoveri, alienari, aut adimi per quemvis permittemus neque Ser-mi Successores nostri amovebunt, alienabunt, adiment neque amoveri, alienari adimive permittent, verum praedictos Ill. Ioannem de Zamoscie et Griseldim coniuges in eodem iure advitali *utrumque*[1]) coniunctim et divisim, quoad possessionem, usum et fructum eiusdem praefecturae nostrae Knischinensis omniumque villarum, praediorum suorum, pertinentiarum et proventuum singulorum una cum Ser-mis Successoribus nostris conservaturi idque ius utrisque ipsis et eorum alteri salvum, illaesum et integrum praestaturi sumus. De qua quidem praefectura nostra nihil quicquam penitus pro mensa nostra ratione trium partium in thesaurum nostrum inferent, verum easdem ad vitam suam in usus suos proprios privatos convertent alterve illorum convertet, solummodo inde quartam partem

proventuum in defensionem Reipublicae pro loco et tempore constitutionibus Regni circumscripto annue praestare tenebuntur. Iuribus nihilominus nostris Regalibus, Reipublicae et Ecclesiarum ibidem per omnia manentibus salvis. In cuius rei fidem presentes subscriptas sigillo Regni nostri consignari iussimus. Datae Cracoviae die quatuordecima mensis Iunii anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo tertio, regni nostr octavo.

Stephanus Rex. Albertus Baranowski.

[1]) *W kopii słowo opuszczone jako nieczytelne.*

32. *Zamoyski zabezpiecza Gryzeldzie posag i wiano.* Kraków, 25 VI 1583.

Arch. Krajowe w Krakowie. Rel. castr. crac. t. 10 p. 122—3[1]); *odpis Łuszczyńskiego w Bibl. Ord. Zamoy. rkp. nr. A. 47. Metr. Kor. t. 127 k. 370v. Nagłówek:* Ill. et Mag. Ioan. de Zamosczie *etc.* dotem cum Ill. Griseldi coniuge sua acceptam assecurat. *Regest w nr. 1615 str. 9.*

Stephanus *etc.* Significamus *etc.* quod - - Ioannes de Zamosczie - - recognovit, quia cum Ill. Grizeldi (*s.*), filia Ill. olim D-ni Christopheri Bathory de Somlio, principis Transilvaniae, fratris nostri charissimi, ratione et nomine dotis accepit et re ipsa ac in effectu tulit et levavit signatae pecuniae flor. polon. quadraginta millia, in singulos triginta polonicos grossos computando. Quam quidem summam quadraginta millium florenorum nomine verae dotis cum coniuge eadem sua acceptae, tum aliam quoque huic similem et aequalem quadraginta millium florenorum nomine[2]) contradotis, volens rationibus eiusdem coniugis suae in futurum tempus prout debet, prospicere, inscripsit, obligavit et reformavit, uti quidem praesenti sua recognitione inscribit, obligat, reformat, demonstrat et assecurat in dimidia parte omnium et singulorum bonorum suorum immobilium haereditariorum et obligatoriorum, tam eorum, quae ad praesens habet, quam quae postmodum quavis iuris ratione et modo habiturus, possessurus et acquisiturus est, nullis prorsus exceptis, ubivis locorum in Regno nostro et provinciis potestati nostrae subiectis consistenti*um*, tum etiam summarum pecun. in quibuscunque bonis, etiam nostris regalibus quomodolibet inscriptarum et obligatarum, per ipsam Ill. Griseldin, coniugem suam, bonorum praedictorum universorum dimidiam partem cum omnibus proventibus, censibus, vectigalibus, tributis, pensionibus, datiis, laboribus, oneribus, operibus, redditibus nec non praediis ac forestis generaliterube

cum omnibus et singulis obventionibus, pertinentiis, utilitatibus, emolumentis et fructibus ab antiquo ad ipsa bona pertinentibus ac iis etiam, quae successu temporis humano ingenio, labore et industria ibidem parari et inveniri possint, in praedicta summa dotis et contradotis, videlicet octuaginta millium florenorum pecuniae communis tenendam, habendam, possidendam, utifruendam et pro arbitrio suo administrandam, gubernandam more reformationum in Regno nostro fieri consuetarum iuxtaque dispositionem statutorum Regni. Quam recognitionem - - nos suscepimus *etc.*

Datum Cracoviae die vigesima quinta[3]) mensis Iunii anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, regni vero nostri anno octavo. Relatio R-di - - Borukowski *etc.* Ioannes Borukowski R. P. vicecancellarius.

[1]) *Oblatowane 18 stycznia z oryginału opatrzonego mniejszą pieczęcią koronną.*
[2]) *W Metr. Kor.* ratione.
[3]) *W Metr. Kor.* XV (*poprzedni zapis* vig. quinta Iun.).

33. *Król Stefan poleca Zamoyskiemu obronę interesów starostwa krzeszowskiego podczas rozgraniczania dóbr sąsiednich.* Kraków, 26 VI 1583.

Arch. akt grodz. i ziem. we Lwowie. Castr. Premisl. t. 299 str. 2600[1]).

Stephanus *etc.* Mag. Ioanni Zamoysky de Zamosczie *etc.* sincere nobis dilecto, in absentia eius Vicecapitaneo Krzeszowiensi gratiam nostram regiam. Magnifice, sincere nobis dilecte.

Designavimus certos com*m*issarios nostros ad dislimitandum bona nostra regalia villas videlicet Szarzyna et Wolia in districtu przeworscensi, tenutae G-si Baltazar Lutomiersky, siradiensis liezaisciendisque*(!)* nostri capitanei, a bonis haereditariis, villis videlicet antiqua Kopky necnon Lentownia fundumque earundem, villarum G-sae Annae de Lipniky, coniugis relictae G-si olim Aucti Karmaniczky, castellani czechowiensis, in districtu sandomiriensi sitis, quibus quidem bonis dislimitandis cum etiam bona nostra capitaneatus Krzessowiensis tenutae Sinc. Tuae contigua esse dicuntur, hortamur Sinc. Tuam, ut ad id negotium per commissarios nostros vocatos parietem bonorum nostrorum praedictorum attentet diligenterque providebit, ne bonis nostris regalibus detrimentum aliquod inferatur. Factura Sinc. Tua pro officii sui debito et gratia nostra. Datum *etc.* Ad mandatum S. Reg. M-tis proprium.

[1]) Actum in castro Premisliensi feria quarta ante festum sanctae Catherinae Virginis proxima (*23 XI*) a. D. 1583

34. *Erekcya kościoła w Starym Zamościu.* 14 VIII 1583.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1580 str. 66.

1583. Erectio ecclesiae[1]) per Ioannem Zamoyski Supremum Regni Cancellarium in villa Veteri Zamoscie de data in eadem villa die 14 mensis Augusti.

[1]) *Por.* Sł Geogr.

35. *Zamoyski nabywa część Sitańca i Woli Sitańskiej*[1]). Bełz, 29 VIII 1583.

Arch. akt grodzkich i ziemskich we Lwowie. Terr. Belz. t. 19 p. 1502—8[2]). *Nagłówek:* Scibor cum Mag. Cancellario Regni donatio.

Nob. Stanislaus Sczibor, de Sithaniecz haeres, cum praesentaneo consensu G-sae Zophiae Zulinsky*(!)*, filiae G-si Stanislai Zulinsky, in Zerniki et Siennicza haeredis, consortis suae, quae coram iudicio et actis praesentibus terrestribus bełzensibus ad latus praefati mariti sui personaliter stans una cum amicis duobus de linea paterna proximioribus, ad praesentem inscriptionem ipsi consentientibus, G-sis Georgio et Ioanne Zulinskich de Zerniki, fratrum suorum germanorum, consensit super omne ius suum quodcunque reformatorium et advitalitiale vel aliud quodcunque, illi in bonis per praefatum maritum suum alienatis et donatis inscriptione praesenti donatoria serviens, inscriptionemque praesentem per praefatum maritum suum Ill. et Mag. Cancellario Regni recognitam in toto approbat et confirmat de bonisque suis eidem Magnifico condescendit et libere cedit, libere recognovit, quia bona sua haereditaria in terra helmensi et districtu crasnosthaviensi consistentia, totam et integram sortem suam haereditariam in villa Sythaniecz et Volicza Sithanska iacentem, post olim Nob. Bartholomeum Sczibor, patrem suum, in Sithaniecz haeredem, sibi servientem et inter alios fratres suos germanos se legitime concernentem, Ill. et Mag. D-no D-no Ioanni Zamoiszky de Zamosczie *etc.* dedit et donavit.

Actum in terminis terrestribus bełzensibus feria secunda post festum S. Bartholomaei a. D. 1583.

[1]) *W specyalnych rozdziałach sumaryuszy Bibl. Ord. Zamoy. p. t.* Sitaniec *pierwsze regesty dotyczące Zamoyskich noszą daty: w nr. 1580 (str. 57) roku 1592, w nr. 1615 (str. 267) roku 1584 (zob. nr. 52 i uw. 1 tamże), natomiast w nr. 1615 w rozdz.* Antiquum Zamoscium fasc. 5 Transactionum variarum *etc. (str. 9) znajdujemy regest:*

1583. F. 2. post festum ss. Trium Regum *(10 I)* in terminis terrestribus Bełzensibus G-sus Stanislaus Scibor Ill. Mag. Zamoyski Cancellario Regni medietatem villae Sitaniec et Vola Sitaniecka donat ad(*S.*) Sitaniec.

[2]) *Drukujemy jak zwykle ekscerpt tego aktu, ale zrobiony jednym ciągiem, bez wskazania miejsc opuszczonych, nie mniej słowami samego tylko aktu.*

36. *Zamoyski zamienia wieś Mokre na Hyżą.* Krasnystaw, 20 XII *1583*[1]).

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1615 str. 121.

1583. F. 3 in vigilia f. s. Thomae Apostoli in castro crasn*ostaviensi* Petrus Bierniszewski, advocatus hyrzensis, villam Hyrza pro villa Mokre cum Mag. Ioanne Zamoyski Cancell. Regni commutat[2]).

[1]) *W rkp.* e. a. *pod r. 1581, ale wtedy 20 XII wypadał w czwartek; por. uw. 2.*

[2]) *W związku z niniejszym zaregestowano w sumaryuszu nr. 1580 str. 172:*

a) 1583. Eiusdem Provincialis [Franciscanorum Szczebrzeszynensium Camilli Veronensis] consensus redimendae advocatiae Herzen. de manibus Ioannis Malinski Petro Biernaszowski Cracoviae 20 Iulii.

b) In castro crasnostaviensi 3 in vigilia festi s. Thomae Petrus Biernaszowski cum Ioanne Maliński fundum advocatiae Herzen. subiectum pro bonis Mokre commutat.

37. *Memoryał do Stolicy Apostolskiej uzasadniający prośbę o zatwierdzenie zamiany dóbr biskupich Karczmarzowce na Pragę Zamoyskiego*[1]). 1583[2]).

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. 20 p. 708. Kopia współczesną z napisem inną ręką: Copia dell' informatione del Gran. Cancell. mandata già altre volte che si manda di nuovo abondante cautela. *W tekach rzymskich Ak. Um. w Kr. 30 G. 1 str. 217 streszczenie polskie.*

Concesserat aliquando Serenissimus Poloniae Rex Alexander Episco-

patui ac Ecclesiae Camenecensi fundum quendam in Podolie(!), appellatum Karczmarzowcze, cum aliis nonnullis ad fundum eundem pertinentibus locis, suas etiam denominationes habentibus, nimirum Popowcze, Wazilowicze, Hawdikowicze, Kanczicze, Mikulnicze(!). Ea bona nullo fere aut perexiguo Episcopis usui fuerant ac nonnisi octo florenorum fructuum reddebant, eo quod ultra Barum arcem, supra omnes arces Podoliae inter Tartarorum et Turcharum ac Valachorum fines posita, tuto coli non possent et e Tartaris inprimis infesta essent, atque ultra locum eundem Karczmarzowcze ad ditiones usque hostium eorundem sint perpetuae vastitates. Superioribus vero annis Bialogrodensem et Tesmensem Zanzacum [3]) in partibus illis arcem, cui Parcam [4]) nomen indidit, pro Imperatore Turcarum collocavisse et praesidio imposito munivisse, coloniam etiam Iahorlik appellatam proxime iisdem in locis condere coepisse, esseque periculum, ne aliam ibi arcem collocet atque ita occupando illas vastitates progrediatur. Quare Ill. D-nus Ioannes de Zamoscio, supremus cancellarius et generalis capitaneus exercituum Regni Poloniae, quod animadverteret non incommodum esse locum illum Karczmarzoviensem Episcopi Camenecensis ad excitandam munitionem aliquam, quae Tartaros et Turcas prohiberet, ne proferendis ulterius munitionibus intra Polonici Regni fines cum maximo animarum damno incurrerent, ut saepe fecerunt, locus enim ille positus est in altero ex duobus itineribus, quibus Tartari in excurrendo in Poloniam uti solent — hoc dicitur Kuczmanense, aliud Nigrum—fecit contractum cum Episcopo Camenecensi eiusque Capitulo ea utriusque partis mente, ut confirmatio Sanctae Sedis Apostolicae peteretur de commutandis illis bonis, ita ut concederet Episcopo pro bonis illis in Podolia incultis hostibusque infestis et fere desertis bona sua villae Praga Warschawiensi civitati, ubi conventus Regni haberi solent, imminentia, quae venienti ad comitia Episcopo et usui esse possunt et securiori a vastationibus hostium loco certioreque ac non contemnendo proventu ad centum florenos, ut amplius nunc sunt. Illa vero Karczmarzowiensia, ut nullum fere unquam fructum Episcopis reddebant, immo impendendum aliquid semper fuit Episcopis, tum exigendi proventus octo florenorum causa procuratores ab illis mitterentur, ita ne in posterum quidem spes erat ulla melioris et uberioris proventus, nisi firma aliqua munitione constituta, quod tamen sine exercitu ac copiis et sine gravi sumptu praestari non posset. Non modo enim operis plurimis et multa materia eam ad rem esset opus, sed alendae etiam ac detinendae militum copiae, ne opus ab hoste impediretur, praesidium item equitum et peditum imponendum illique perpetuo stipendia solvenda, tormentis quoque, bombardis, pulveris et globorum copia ac commeatu munitio instruenda, quae non mediocrem

sane sumptum requirunt, neque ex re et commodo esset Episcopi et Ecclesiae tantis sese oneribus ac impensis obicere. Porro, cum Ill-mus D-nus Regni Cancellarius non aliud magis quam publicam in eo utilitatem et commodum Reipublicae Polonicae atque adeo totius Christianitatis et aliquam etiam suam laudem, quam inde apud bonos se consequuturum putet, spectaret atque eam ob causam ad commutationis contractum cum Episcopo et Capitulo Camenecensi sub spe et proposito ratihabitionis, uti dictum est, Sedis Apostolicae descendisset, iamque Ser-mus Rex Poloniae in eum ipsum contractum, uti et Regno et Ecclesiae utilem, quatenus pro iure supremi dominii ad se attinet, consensisset [5]), supplicatur Sanctae Sedi Apostolicae, ut et ipsa eum benigne et clementer approbare dignetur, neque eam rem differat, cum nonnisi omni ex parte firmato eo contractu ad graviores impensas faciendas Ill-mo D-no Cancellario sit accedendum, ii vero, qui ad famam eius rei ad inhabitandum locum illum iam convenire coeperunt ac nonnisi saepimento quodam se tuentur, in periculo essent futuri, nisi quamprimum is locus firmius muniatur. Credibile vero est hoc propugnaculo excitato maiorem frequentiam hominum in illa parte palatinatus Podoliae et dioecesis Camenecensis fore.

[1]) *Zob. nr. 22, 26 i* Sprostowania *do nr. 26.*

[2]) *Rękopis znajduje się pomiędzy aktami z końca grudnia 1583; por. też nr. 26.*

[3]) *Zanzacus znaczy oczywiście sędziak tj. sandżak-beg; Tesmensem zam. Tehinensem.*

[4]) Sł. Geogr. *zna Parkany, kolonię bułgarską w pow. tyraspolskim nad Dniestrem. W oryginale było zapewne Parcani.*

[5]) *Zob. nr. 26 uw. 2.*

38. *Koryciеński kwituje Zamoyskiego z odbioru 7000 zł.* Kraków, 13 I 1584.

Archiwum Krajowe w Krakowie. Inscr. Castr. Crac. t. 130 str. 294 nr. 248 z datą: Feria sexta post festum ss. Trium Regum proxima a. D. 1584 *i tytułem:* Quietatio Ill. et Mag. Ioannis Zamoiski. *Regest w nr. 1580 str. 460.*

Comparens personaliter coram officio actisque castrensibus capitanealibus cracoviensibus G sus Nicolaus Koriczienski de Koritno et in Karsznicza haeres - - recognovit, persolutam sibi esse ab Ill. et Mag. Ioanne Zamoiski de Zamosczie *etc.* summam septem millium florenorum *etc.* quam summam idem Mag. Ioannes Zamoiski eidem Nicolao Koriczienski in actis castr. cap. crac. de actu feria secunda post festum Sacratissimi Corporis Christi proxima a. D. 158 tertio proxime praeterito inscripserat, uti de hoc eiusmodi inscriptio latius in suo tenore disponit;

de qua summa septem millium florenorum pecuniae praedictum Ill. et Mag. Cancellarium Regni idem G-sus Nicolaus Koriczienski quietat inscriptionemque castr. cap. crac., sibi super eandem summam septem millium flor. pecuniae servientem, cassat, mortificat *etc.*

39. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu starostwo jaworowskie.* Grodno, 8 II 1584[1]).

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1785 dok. nr. 116c. Oryginał z pieczęcią i podpisami własnoręcznymi. Druk. Arch. J. Zamoy. t. II nr. d. 3 [1]).

[1]) *Dokument ten wydrukowany został w t. II z kopii współczesnej, zachowanej w Bibl. Ossolińskich, z mylną datą roku 1580. Wydanie to nie wymaga sprostowań; w oryginale odmienna jest tylko pisownia* Zamosczie *oraz* valczensis. *Por. nr. 40.*

40. *Król Stefan nadaje Zamoyskiemu wójtostwo jaworowskie.* Grodno, 8 II 1584.

Bibl. zakł. narod. im. Ossolińskich we Lwowie. Dyplomy nr. 440. Oryginał z podpisami własnoręcznymi. Oblata w Arch. Krajowem w Krakowie. Rel. Castr. Crac. p. 1462. Odpis Łuszczyńskiego w Bibl. Ord. Zamoy. Rkp nr. A. 47.

Stephanus *etc.* Significamus *etc.* quod nos concessa super Mag. Ioanni de Zamosczie Regni nostri Cancellario et generali exercituum Duci potestate redimendae tenutae Javoroviensis omniumque et singulorum illius bonorum de manibus successorum olim Mag. Andreae Comitis de Gorka [1]), Castellani Miedzirzecensis, Capitanei Valczensis, Gnesnensis Coscensis Javoroviensisque tenutarii, cum intellexissemus esse in illo etiam oppido Javoroviensi advocatiam, quae ab eodem olim Mag. Andrea Comite de Gorka possidebatur, illius quoque redimendae potestatem eidem Mag. Ioanni de Zamosczie fecimus facimusque litteris hisce nostris, ita quod vigore nostrae eiusdem praesentis concessionis ac consensus potestatem sit habiturus eam etiam advocatiam de manibus superius commemoratorum olim Mag. Andreae Comitis de Gorka successorum et aliorum omnium, qui ius et interesse aliquod ad illam habere se existimant, redimendi, persoluta illis summa, quae iuste et legitime in ea fuerit inscripta, vel si nulla inscripta fuerit, iuxta aestimationem et taxam illius a Com-

missariis nostris secundum legum praescriptum moremque receptum faciendam. Quam quidem advocatiam postquam ipse praenominatus Mag. Ioannes de Zamosczie redemerit, eam et illius omnia bona tenebit et possidebit cum successoribus suis secundum litterarum originalium praescriptum et quemadmodum a prioribus possessionibus obtinebatur ad illius usque redemptionem. Promittimus autem pro nobis et Ser-mis Successoribus nostris non esse nos et Successores nostros dictam advocatiam de manibus ipsius Mag. Ioannis de Zamosczie, quoad superstes fuerit, tam in toto quam in parte redempturos nec redimendi cuiquam potestatem facturos, etiamsi fisci, mensae, culinae, stabuli aut etiam belli vel quacunque alia quantumvis gravissima nostrae(!) ac Reipublicae necessitas id exposceret, quinimo in pacifica et quieta advocatiae eiusdem possessione ac usufructu nos et Successores nostri eum, quoad vixerit, conservabimus. Iuribus tamen nostris regalibus in ea salvis manentibus. In cuius rei fidem hasce manu nostra subscripsimus. Datum Grodnae die octava Februarii anno Domini millesimo DLXXXquarto, regni nostri octavo. Stephanus Rex. Albertus Baranowski.

[1]) *Według* Paprockiego *(wyd.* Turow. *str. 883) zmarł w r. 1584.*

41. *Materyały do raportu generalnego z dóbr zamojskich.* Zamość, 2 III 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. s. III t. I nr. 140. Oryginalny zeszyt in IV-o z 16 stron złożony. każda pozycya czy to sprawozdawcza czy pytanie od nowego wiersza.

Anno 1584 die 2 Marcii w Zamościu.

Pamięć tych spraw, które się dzieją w Zamoscziu, do JM. Pana Kanclerza i Hetmana Koronnego etc.

Zwieziono do Zamościa końmi pańskiemi:

Z Lychowa[1]) kamieni wielkich sztuk 40 a mniejszych 30, bo go tam więcej nie beło.

Item. Tablice marmurowe wielkie dwie z Send*omi*rza zwieziono; pod każdą z nich po sześci koni beło.

Item. Posadzki flanderskiej . . al . ey[2]) 830 też z Send*omi*rza na dwojgu sani.

Item. Dział 10 z Krzeszowa i dzwonów 5 i kule żelazne; ołów jeszcze w Krzeszowie.

Jeszcze końmi pańskiemi:

Cegły po 2 piecach do muru zwieziono.

Item. Żyta odwiożli *(s.)* też tyż konie do Krzeszowa cor. 212.

Item. Drzewa na rynek na domy 30 a do Hutek [3]) z boru 200.

Item. Drwa też wozili do cegielń*(?)*, kiedy do czego inszego pogody nie beło.

Działa jeśli dać osadzać kosztownie.

Owies dla tych koni:

Nieodwieziono go zinąd telko:

Z Bełza — — cor. 94.

Z Zamchu — — cor. 11.

Z Sulimic — — cor. $95^1/_2$ folwarkowego.

Stamtądże — — cor. $43^1/_2$ sepnego.

Z Księżpola [4]) nic, telko tam koniem dawano, gdy po działa chodziły i z żytem kilka kroć.

A z Zamchu też do puszczej zawożono koniem pańskim, gdy po drzewo jeździły.

Teraz aż osypką karmią z żyta, bo owsa i za pieniądze dostawać nie możem.

Potrzeba o owies pisać do p. Podstarościego Bełskiego. Pisało się tam z Zamościa kilka kroć, na co odpis się JM. poseła.

Owsa na nasienie kupić trzeba przynamniej do zamojskich folwarków tylko intra vel ultra cor. 350.

Flis:

Listu na cła na dwie szkucie z żytem od Krzeszowa potrzeba.

Z zamojskich folwarków odwieziono żyta do Krzeszowa cor. 515.

Z Sulimic też już ostatnią forę [5]) w ten tydzień wieziono, ale nie wiem, jako go wiele stamtąd odwieziono, także i zinąd, bo nie dano znać jeszcze.

Dla dalekich powozów do Krzeszowa z Sulimic i z Zamościa zeszłoby się pod Krasnystaw zaprowadzić ze dwie szkucie co równiejsze, a temu też tam drudzy szafują — aby z raz. A drugie dwie pod Krzeszów przedsię zaprowadzić.

Słonin [z łonin?] dla sprowadzenia 2 szkut i drugich 2 przyprowadzenia musi dać pol. 40.

Pospolite gospodarstwo:

Dom z Stabrowa [6]) do Jarosławca [6]) przewiezion na postawienie folwarku na miescu przestronem za gumnem.

Z Księżpola żyta do Zamościa dla rzemieślników odwieziono zamojskich cor. 194.

Drzewa na dwa domy p. Toporniczki na rynek nawiózł, ale jeszcze nie wszytko.

Siana już nie stało w zamościkim imieniu.

Wełny knyszyńskiej już nie stało; trzebaby jej zaś przywieść.

Stado z Wierzbkowic wytrawiwszy siano do Sulimic przegnano.

Bydła wołoskie nieźle się mają wszędzie.

Miernika sam jeszcze trzeba dla pomierzenia ról kmiecych z obszarów na Zdanowie [7]) i na Kalinowicach [7]).

Około stawów wszędzie pilność jest.

Kamień ciosowy z Krzeszowa wszytek przewiezion do Zamościa.

Drzewa na upust nowego stawu nagotowała się część — jeszcze nie wszytko.

Dzwony, które całe ucha mają, dwa damy osadzić. Dzwony drugie dwa, jeden co nawięcszy [eczsz] a drugi średni, nie mają po uchu jednemu i po sztuce macice [8]) między uszema. Ukazowało się to rotkiserowi lwowskiemu, który robił łoni we Lwowie z Moskwicinem działo składane, i powiedział, że ty ucha bez naruszenia kształtu[xt] i głosu chce przylać — jeśli mu je do Lwowa odwiozą, tedy za 100 talerów, jeśli w Zamościu, tedy za 250 talerów. Tu się trzeba namyślić, jeśli ucha dać przylać, czyli potem ty dwa dzwony na jeden wielki dzwon przelać. Czasu dosyć, gdyż tego nie gwałt, aż to JM. sam oglądać raczy.

Stanisław stary sługa w Kalinowicach umarł w ten tydzień i pochowan w Łabuniach.

W rzeczach miesckich zamojskich:

O pieniądze na cle pogranicznem zatrzymane od 300 wołów fl. 300, k temu od tychże poborów fl. 100 na komorze Krzepickiej nie trzymanych.

Trzeba listu JM. pana Podskarbiego Koronnego i do pisarzów cel-

nych i poborowych, aby się to nie zaniechajczyło (*s.*) i in abusum nie poszło. Będąli listy jakie, do Zamościa je odesłać, że się z niemi pisarz miescki zamojski pośle tam gdzie będzie trzeba. Pieniądze ty tak się obrócą , jako JM. rozkazać będzie raczył.

Na cegielnię miescką [miesczką] nie mógł się naleść, ktoby się beł podjął drzewa wyrąbać i zwieść, tak między swemi jak i sąsiedniemi poddanemi za pieniądze, i zaniechało się tego aż do nauki JM. Jeśli JM-ci drwa z trudnością przychodzą do cegielń, a cóż potem miastu jako mają lekko przyść!

Jarosławianina, który dom stargował i cegielnię budować miał, nie słychać nic a nic. Domu szkoda pustkami tak długo stać, aby się nie psował.

Place puste na przedmieściu Lubelskim komu rozdawać.

Wagę miejską [mieiszką] musi sprawić, i już porobiono do niej gwichty, co będzie kosztowało wszytko intra vel ultra fl. 45.

Item. Deklaracyjej [cziiej] wolności na cła potrzeba u Króla JM. zjednać, żeby dołożono a quibuscunque mercibus tam terra quam aqua deducendis et deportandis, bo się tego ludzie strachają, aby na wodzie trudności nie mieli.

Item. Trzebaby onych pozwać, na które się Wnuk [9]) protestował o nietrzymanie*(?)* wolności na niektórych miescach nad Wisłą. Oddałem protestacyję [cziie] panu Pudlowskiemu z rozkazania JM.; trzeba tego poprzeć.

Tego roku każeli JM. za wolnościami miesckiemi puścić i woźnego dla oświadczenia wziąć, tedy się to uczyni przez Wnuka.

Mieszczanie o ogrody proszą, których się im wymierzać nie godzi, aż się na wały około miasta i na cegielnie zamkowe place odmierzą.

Place na browary i słodownie komu dawać, bo się tego upominają.

[1]) *Wieś w dzis pow. janowskim nad rz. Karasiówką* (Sł. Geogr.).

[2]) *Wyraz nieczytelny; pierwsze dwie kropki oznaczają trzy laski małe, z których dwie pierwsze zalane, trzecia nieco osobno, ale bez kropki, więc może to być* m, *lub jakaś kombinacya dwóch liter, trzecia kropka oznacza literę o lasce wysokiej z zalanym dodatkiem z prawego boku — coś jakby* b.

[3]) *Wieś i folw. w dzis. pow. zamojskim* (Sł. Geogr.).

[4]) *Księżpol, wieś w dzis. pow. biłgorajskim; należy do ordynacyi* (Sł. Geogr.).

[5]) *Fora czy fóra, dzisiejsze fura. Znam ten wyraz z legacyi sejmikowej w rkp. Bibl. Ord. Birż., gdzie mowa o pieniądzach poborowych, przysyłanych do wojska* pierwszą forą *tyle* drugą forą *tyle i t. d. Zasadniczem znaczeniem jest część większej masy, którą jakieś działanie jednorazowo obejmuje* (*por. słowniki pod* fora *i* fura).

[6]) *Kupiony w r. 1580* (*t. II nr. d. 15*).

[7]) *Wieś w par. Zamość, należy do ordynacyi.*

[8]) *Macica śruby, biegun, mutra* (Słowniki jęz. pol.).
[9]) *Wojciech Wnuk Słowieński, wójt zamojski (t. II).*

42. *Zamoyski wydzierżawia Cieleckiemu starostwo jaworowskie.* Knyszyn, 8 IV 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 1 nr. 3. Oryginał z własnoręcznymi podpisami i śladem dwóch pieczątek.

Jan Zamoiski z Zamosczia kanclerz i hetman koronny, główny krakowski, malborski, miedzyrzecki, knyszyński, krzeszowski etc. starosta.

Oznajmuję, żem najął i arendował wszystkie dochody i pożytki imienia dzierżawy mej Jaworowskiej urodzonemu p. Dobrogostowi Czielieczkiemu, słudze memu [1]), ze wszystkimi folwarki, z czynszami, z lasy, z stawy, z młyny, z daninami miodowymi(*S.*), z pasiekami, z pczelnikami, ze wszystkimi pożytki, którekolwiek na ten czas są w tej dzierżawie mojej Jaworowskiej, żadnych nie wymując, do czterech lat, rok pole roku idący, to jest, począwszy od ś. Wociecha roku tysiąc pięćset ośmdziesiąt czwartego aż do drugiego ś. Wociecha roku tysiąc pięćset ośmdziesiąt ósmego, tak iż mnie Janowi Zamoiskiemu, kanclerzewi i hetmanowi koronnemu etc. przerzeczony p. Dobrogost Czielieczki będzie powinien z tej dzierżawy Jaworowskiej na kożdy (*s.*) rok zosobna dawać po piąci tysięcy złotych monety i lidżby[dz] polskiej, w każdy(*s.*) złoty po trzydzieści groszy rachując, a to wrażając w tę summę dziewięć set złotych, którą Samuelowa żydówka na kożdy rok winna dawać z młynów przez nię arendowanych, tak jako jej arenda obmawia. Którą to summę pięć tysięcy złotych monety lidżby polskiej ten Dobrogost Czielieczki wespołek i z Samuelową żydówką na każdy rok powinien będzie dawać na dwie racie, to jest pierwszą ratę na święto Wniebowzięcia Pannej Maryej na jarosławski jarmark dwa tysiąca i pięćset złotych — drugą ratę, to jest na ś. Jagnieszkę na jarmark lwowski, to jest dwa tysiąca i pięćset złotych, które raty wyżej omienione będzie powinien swym kosztem odsełać do Nowego Zamosczia.

A tak na każdy rok przez te cztery lata do wyścia arendy tej, rok wedle roku idących, będzie powinien mnie Janowi Zamoiskiemu, kanclerzewi i hetmanowi koronnemu etc. tę summę wyżej mianowaną dawać Będzie mi także powinien p. Czielieczki na kożdy rok dawać kapłunów sto, kurów sto, słonin połci pięćnaście, jajec cztery kopy, mąki rżany

pytlowanej dwadzieścia korców tamecznych, rozchodnej też dwadzieścia korców; szczuk słonych beczkę lwowską jednę, linów beczkę jednę. Wołów także na staniu dobrych dziesięć ma mi dobrze ukarmić, które za pieniądze me kupione będą.

Item będzie mu wolno pożytki czynić przez te wszystkie lata, które będzie mógł wynaleść ku swemu pożytku, a wszakże kromia obciążenia moich poddanych; i owszem poddane wszystkie tego imienia Jaworowskiego wedle zwyczaju starego ma zachować, nic nowego na nie nie podbijając, jedno to, co pierwszym dzierżawcom zwykli czynić, to też i jemu mają postępować, chyba z pułłanków pustych będą mu powinni jako w roli(?) z siedzących.

Z poddanych moich żadnych win nie ma brać, ale takowe winy do miejski skrzynki kłaść zarazem, a to aż do rozsądku mego, i na łasce a wolej mojej będzie takowe winy wziąć abo wrócić kazać.

Gdy tam nakupię bydła, jako krów, jałowic, tedy przypłodku jedna połowica mnie, a druga połowica p. Czieleczkiemu być ma na każdy rok przez te cztery lata; a dziesięć dzieżek masła i dziesięć kop serów ma mi dawać na rok po kupieniu bydła. Item czeladź zamkową i folwarkową potrzebami i żywnościami i mytem nad arendę odprawować na kożdy rok będzie powinien, a zwłaszcza puszkarza i inszą czeladź potrzebną zamkową ma ustawicznie chować, jako jest napisano w regestrze.

Na zamku jaworowskim wszędy w folwarkach będzie powinien budowania poprawić, żeby prze złą opatrzność szkoda nie była w budowaniu albo w gmachach, a jeźliby co nowego z rozkazania mego budował, to ja od niego na lidźbie przyjąć mam. Item powinien będzie jeździć i czynić o krzywdy poddanych moich imienia Jaworowskiego, a gdzieby się trafiło u sądów w roczech o rzeczy moje jakie zapisy, albo od zapisów płacenie, albo jakie nakłady czynić, tedy takowe nakłady, o którychby dał prokurator mnie rekognicyą, to ja mam na lidźbie przyjąć. A w rzeczach moich na sprawy me powinien będę słać prokuratora swego nakładem swym.

Przy spuszczeniu arendy we czterech leciech będzie powinien zamek jaworowski ze wszystkimi folwarkami jaworowskimi, z takowymi sprzęty i żywnościami i z bydłem oddać, z jakowym teraz przymuje, a to wedle regestrów i inwentarzów, tak iż jeden regestr tych rzeczy przy mnie, a drugi przy nim zostać ma.

Jeźliby w tych czterech leciech, czego Boże uchowaj, przez grad, przez ogień, albo przez starganie stawu którego przez gwałtowną wodę jaką szkodę on podjął, albo przez powietrze morowe, albo przez nieprzyjaciela wtargnienie, tedy w takowych przygodach mam mu łaskę

uczynić, a do taksy szkody sługi albo przyjacioły zesłać, którzy jako oszacują, na tym mam przestać a wpoły podług szacunku szkody przymować.

A jeźliby się trafieło w tych czterech leciech w tej to dzierżawie Jaworowskiej mnie Janowi Zamoiskiemu, kanclerzewi i hetmanowi koronnemu etc. bydź za jego arendy, tedy mi przedawać ma potrzeby tak jako w targu będą.

A jeźliby w tych czterech leciech staw nowy jaki usypał i zastawieł, tedy spólny spust z tym to Dobrogostem Czelieczkim być (*s.*) ma per medium.

Które to artikuły wyżej opisane w tej arendzie będziemy powinni sobie z obu stron dzierżeć zupełnie i dosyć im uczynić. A któryby ich nie dzierżał, albo w czym dosyć nie uczynieł, tedy pozwany do któregożkolwiek sądu na pierwszym roku jako na zawitym powinien będzie stanąć i tym wszystkim artikułom dosyć uczynić, od sądu nie odstępując pod utraceniem arendy i pod zakładem, który mi w zapisie uczynieł, uiszczając mnie Jana Zamoiskiego.

Na co dla lepszego świadectwa pieczęć swą przyłożyćem rozkazał i ręką swą własną podpisałem się.

Dat. w Knyszynie w Przewodną Niedzielę roku Pańskiego 1584.

Ioan. Zamoiski sst. Dobrogost Czyelyeczky.

[1]) *Zob. nr. 43. Por. z tem tytuł i funkcye w dokumencie poniższym:*

JM. p. Dobrogost Czelieczki, podstarości jaworowski, imieniem JW. P. P. Jana Zamoyskiego z Zamościa *etc.* krakowskiego i tutecznego jaworowskiego etc. etc. starosty pana swego czyniąc dosyć dekretowi sądu tegorocznego tribunalskiego lubelskiego, czynił sprawiedliwość dnia dzisiejszego przy bytności opatrznego Jadamka z Gniewczyny woźnego generała ziem Ruskich dekretem przerzeczonym tribunalskim przydanego - - Działo się na zamku Jaworowskim dnia z dekretu tribunalskiego naznaczonego w poniedziałek po św. Annie bliższej (*30 VII*) r. b. 158czwartego (*Obl.* f. 4 a. f. Transfigurationis D-ni 1584 *Leop. Castr. t. 343 p. 607*).

43. *Stanisław hrabia z Górki kwituje Zamoyskiego po dokonaniu wykupu starostwa jaworowskiego.* Lwów, 18 IV 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. Rkp. nr. 1615 str. 9.

1584. F. 4 post Dominicam Misericordiae in castro inferiori leopoliensi G-sus Dobrogostius Cielecki nomine Ill. Mag. Stanislai Comitis a Gorka

Palatini Posnaniensis de summis per se in vim exemptionis capitaneatus Javoroviensis et advocatiae levatis [Levantt.] Ill. Mag. Ioannem Zamoyski Supremum Regni Cancellarium et exercituum Generalem quietat [1]).

[1]) *Szczegóły tego aktu wyjaśnia potwierdzenie Górki:*

Actum in castro poznaniensi feria sexta post dominicam Exaudi proxima (*18 V*) anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quarto. Comparens personaliter coram officio Mag. D-ni Capitanei maioris Polloniae generalis et actis praesentibus castrensibus poznaniensibus Ill. ac Mag. D-nus Stanislaus comes a Gorka Pallatinus Poznaniensis, Buscensis, Colensis, Ustyensis Capitaneus - - recognovit. Quia ipse satisfaciendo inscriptioni per G-sum Dobrogostium Czielieczki Ill. ac Mag. Ioanni Zamoysky Campiductori exercituum supremo Cancellarioque Regni Polloniae necnon Cracoviensi etc. Capitaneo nomine suo seu pro se in castro inferiori leopoliensi feria quarta post Dominicam Misericordia proxima in anno praesenti factae, iam uti Ill. ac Mag. Andreae comitis a Gorka Capitanei Miedzyrzeczensis etc. frater germanus et omnium bonorum mobilium et immobilium summarumque pecuniariarum morte praefati olim fratris sui germani derelictorum successor legitimus, eandem inscriptionem quietatoriam nomine suo per praefatum Dobrogostium Czieleczky eidem Ill. ac Mag. D-no Ioanni Zamoysky Campiductori exercituum supremo etc. factam approbat ac in toto, uti in suo tenore latius disponit, praesenti sua personali recognitione eidem assentit ac eandem ratificat eandemque inscriptionem sive quietationem nomine quo supra factam ratam, gratam, firmam ac perpetuis temporibus valituram esse vult. Ad praefatum Ill. ac Mag. Ioannem Zamoiski Campiductorem exercituum supremum etc. de omnibus et singulis summis pecuniariis eidem Ill. ac Mag. Stanislao comiti a Gorga(*!*) post mortem praefati olim fratris sui germani tanquam successori legitimo iure naturalis successionis servientibus per eundem Dobrogostium Czieleczky in termino commissionis S. Reg. M-tis exemptionis suae de tenuta bonorum Jaworowiensium ac advocatiae ibidem existentis nomine eiusdem D-ni Pallatini Poznaniensis iuxta privilegia super eiusmodi tenutam Jaworowiensem eiusque advocatiam concernentem et spectantem levatis et ex decreto D-rum Commissariorum eidem D-no Pallatino Poznaniensi adiudicatis et realiter et in effectu nomine suo perceptam quietationem absolvit et liberum temporibus perpetuis mittit. Insuper ipse Ill. et Mag. D-nus Pallatinus Poznaniensis debebit et tenebitur, prout se et suos successores in omnibus bonis suis eidem Ill. ac Mag. D-no exercituum supremo Campiductori inscribit et obligat, si et quantum aliqua perlucra ad hoc usque tempus tantum exemptionis bonorum praefatorum et advocatiae in praefatis bonis per quascunque personas essent perducta, ab eisdem perlucris ad tempus praefatum exemptionis praefatorum tantum et non ultra perduct*is* eundem Ill. ac Mag. D-num Ioannem Zamoysky Campiductorem exercituum supremum etc. evincere elliberare ac intercedere iuxta eandem inscriptionem castrensem leopoliensem de omnibus praemissis latius disponentem sub vadio duodecim millium florenorum pecuniae monetae et numeri pollonicalis in casu non satisfactionis praemissorum ad solvendum luendum - - Ma. Barycki iudex surrogatorii(*!*) castrensis Poznaniensis manu propria subscripsit. Dobeslaus Przyborowski notarius castrensis Poznaniensis. Ex libro castrensi poznaniensi extractum.

Oblata ex copia *we Lwowie* f. 2 p. octavas Sacrat-mi Corp. Chr. prox. (*11 VI*)

a. D. 1584 *przez Gorazdowskiego* famulum *Cieleckiego w Arch. akt. gr. i z. Castr. Leop. t. 343 p. 473.*

44. *Podskarbi Dulski kwituje Zamoyskiego z odbioru kwarty z Krzywej.* Rawa, 24 V 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 465 nr. 25. Oryginał z podpisami własnoręcznymi i pieczęcią Dulskiego.

Jan Dulski [1]) - - oznajmuję - - iż JM. p. Jan Zamoiski - - dał i odliczył czwartej części - - za rok przeszły MDLXXX trzeci z Krziwei w starostwie knyszyńskim złotych polskich trzydzieści i jeden, groszy dwadzieścia i siedm, pieniędzy czternaście, z których JM-ci kwituję - - XXIIII maja r. MDLXXX czwartego.

St. Karszniczki *etc.*

Stanisław Kaszowski subdelegat JM. p. Sędziego [2]) lubel. m. p.

Gregorius Rudawski subdelegat JM. p. Żarnowskiego.

[1]) *Miejsca opuszczone z nazwiskami włącznie brzmią ściśle jak w n-rze 29.*

[2]) *Zob. nr. 29 tekst i podpis oraz* Sprostowania *do niego.*

45. *Zamoyski przelewa na Uhrowieckiego prawa swoje do pewnego vadium.* Kraków, 25 V 1584.

Arch. Krajowe w Krakowie. Inscr. Castr. Crac. t. 131 str. 168 nr. 101. Nagłówek: Ioannes Zamoiski Nicolao Urowieczki. *Data:* Feria sexta post festum Pentecosten proxima a. D. 1584. *Kopia Łuszczyńskiego w rkp. Bibl. Ord. Zamoy. nr. A. 47.*

Ill. et Mag. Ioannes Zamoiski de Zamosczie *etc.* coram off. castr. cap. crac., videlicet coram G-so Andrea Lagiewniczky de Napruszow, vicesgerente officii castr. crac., et actis praesentibus personaliter comparens - - - recognovit, quia G-so Nicolao Urowieczki, vicecapitaneo crac. et eius legitimis successoribus medietatem vadiorum triplicatorum, se uti capitaneum loci huius cracoviensis pro interesse suo concernentium super Nob. Martino Wilczek et bonis eius in causa et actione, per Fam. Jacobum Wuythowicz occasione debiti quindecem(!) florenorum pecuniae pol. iuxta chirographum certum super hoc ipsum debitum datum in iudicio terrestri Xiaznensi praedicto Martino Wilczek instituta et pro exequutio-

ne ad officium praesens devoluta, obtentorum et iure lucratorum in processu eiusdem causae latius descriptorum dedit, donavit, prout dat, donat et inscribit praesentibus perpetue; ac omne et integrum ius suum ad eadem vadia triplicata serviens in ipsum Nicolaum Urowieczki et eius successores transfudit et incorporavit, prout transfert et incorporat praesentibus per ipsum G-sum Nicolaum Urowieczki, vicecapitaneum crac. et eius successores medietatem vadiorum triplicatorum praefatorum cum omni iure, dominio et proprietate tenendum, habendum, utifruendum ac vigore praesentis inscriptionis ad usus suos suorumque successorum beneplacitos libere convertendum temporibus perpetuis - -

46. *Zamoyski kwituje Lubomirskiego z odbioru płacy hetmańskiej i kanclerskiej.* Kraków, 28 V 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. s. II pl. VI. Oryginał z pieczątką i podpisem własnoręcznym.

Jan Zamoyski z Zamosczia, kanclerz i hetman koronny etc. tym pismem zeznawam, iż JM. p. Sebastian Liubomirski, żupnik krakowski, jest mi zapłacieł zupełnie płacą moję z żup krakowskich na urząd mój pieczętarski i hetmański należącą, to jest za sześć kwartałów: Cinerum, Spiritus, Crucis, Luciae in a. 158 tertio, item Cinerum, Spiritus in a. 158quarto. Czego wszytkiego summa uczyni za te pomienione kwartały na oboi urząd złotych polskich sterysta *(s.)* i dziewiętnaście i groszy sześć. Z których JM-ci kwituję i wolnem czynię. Datum Cracoviae die XXVIII mensis Maii a. 158 quarto.

Ioann. Zamoiski sst.

47. *Zamoyski wydzierżawia młyny w starostwie krzeszowskiem.* Zamch, VI 1584.

Regesty nr. 125 str. 1 nr. 6.

Iż żydowi Mośkowi arenduje JM. wszystkie młyny w starostwie krzeszowskim na rok za złotych 1000. In Iunio z Zamchu.

48. *Rada Karnkowskiego co do sprawy Zborowskich i ekspedycyi sejmikowej.* *ok. 1 VIII 1584*[1]).

Arch. Watyk. Nunz. di Pol. t. XXI f. 319. Wyciąg z nagłówkiem: Domini Archiepiscopi Gnesnensis. *Odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Krak. t. 31 G. II str. 263.*

Scripta nomine Mag. D-ni Cancellarii de negotio Zboroviano in publicum edita R-mus D-nus per omnia improbat, multa enim continent, quae praeteriri poterant, multa quae odium augent, praeterea consilia secreta Regiae M-tis detegunt, materiam et arma adversae parti subministrant, Ser-mo Regi crimen laesae suae M-tis persequendi necessitatem imponunt; tum si ex aliqua causa, quod Deus avertat, D-no Cancellario mentita(*!*) fuerit obiecta, verendum est, ne ad singulare certamen res decurrat. Quibus sane difficultatibus facile carere potuimus, si ea scripta non intercessissent.

Quae res sunt, quas Zborovii adversus Mag. D-num Cancellarium moliri videntur, id quod ex scriptis eorum liquet. Aut illi namque causam instituent pro eo, quod excesserit metas officii sui, qui Samuelem capite plectandum putavit, videntur enim concedere potuisse illum iure comprehendi. Quod si hunc in modum processum instituerint, negotium Mag. D-ni Cancellarii erit expeditum. Aut certe non augent per modum actionis privatae cum privato, sed per viam publicae querelae a nuntiis Regni ad comitia deferendae, ut ex privata causa publicam faciant. Hoc opus hic labor erit efficere, ne hoc ipsum adversaria pars pervincat, diligenterque id a S. Reg. M-te in conventibus particularibus providendum erit.

Interea vero, si contra D-num Cancellarium pars adversa S. M-ti Reg. questa fuerit, suadet R-mus, ne S. Reg. M-tas sensum suum in ea causa aperiat, sed rem totam ad ius et iudicium reiciat, neque solum in responsis dandis verum etiam in privatis sermonibus id ipsum se sentire ostendat, ut, si Mag. D-nus Cancellarius metas officii sui excessit, iure contra eum agatur.

Idem quoque ipsemet D-nus Cancellarius publice et privatim loqui, sentire et prae se ferre debet, se nimirum facti sui rationem redditurum. Danda vero esset opera, ut eadem sit communis vox omnium Senatorum, quo videlicet non per iudicium privati cum privato terminari videantur. Si enim contra alterum quenquam praeter D-num Cancellarium in simili casu hunc modum augendi(*s.*) servari oporteret, cur hoc quoque negotium alia ratione agi debeat, R-mus non videt.

A violentis consiliis contra alios sceleris conscios abstinendum (quandoquidem caput sublatum est), sed iure contra eos agendum censet. Citationes ante conventus particulares in eos edere consultum existimat, ut in odium adducantur et via illis sollicitandi alios praecludatur, ne pro publica causa privatam hanc iniuriam accipiant. Ante actionem contra Marsalcum instituendam multa praecedere opportere(!) intelligit. Omnia enim prius tentanda arbitrabatur, quam ad eum actum sit descendendum, quo tota familia perpetua ignominia notaretur. Primo igitur expendantur documenta et probationes, an sint sufficientes et legitimae. Exhibeantur et communicentur originales litterae inventae vel praecipuis Senatoribus. Quod si documenta non fuerint sufficientia, sed semiplena, censet R-mus, ut vel ab universo Senato vel saltem ab amicis Senatoribus admoneatur, ut se purget extra iudicialiter ad arbitrium Regis. Quod si noluerit et legitima documenta extiterint, tum demum ad citationes recurrendum. Comitia Regni trahenda, spes eorum inicienda propter eas causas, quas exponet Gavlovius[2]).

Quid proponendum in comitiis? Ordiendum a cura et sollicitudine, quam Ser-mus Rex gerit erga Regnum, praesertim recens beneficium commemorandum in avertendo bello Turcico et Tartarico motu Tehinensi et de sumptibus in eam rem a Ser-mo Rege factis. De Livonia trahenda Regno. De Osilia nuper fere acquisita. De exactione funczol Regno adiecta et de aliis meritis Regiae M-tis mentio facienda. Non nihil attingendum itque(!) obiter de suspicionibus hominum, ob quas praeterita comitia sunt soluta cum magna indignitate Ser-mi Regis et Regni etc. Omnia tamen nude, simpliciter et leviter absque acribus invectivis explicanda. Reliqua prudenti et moderato iudicio in tractandis animis committuntur.

[1]) *Jestto niewątpliwie streszczenie odpowiedzi Karnkowskiego na list królewski, wzywający na radę senatu, która odbyła się w Lublinie w sierpniu (por. nr. 1020). Zachowany jest ten skrypt w Arch. Watyk. pomiędzy listami z sierpnia.*

[2]) *Ksiądz, zaufany sługa arcybiskupi, bo widzieliśmy go na sejmiku kolskim jako posła arcybiskupiego (rkp. Bibl. Ord. Birż.).*

49. *Zamoyski robi fundacyę przy kościele zamojskim Ś-go Krzyża, zapowiadając założenie kolegiaty*[1]). Lublin, 20 VIII 1584.

Archiwum Główne w Warszawie. Metryka Koronna t. 131. Zeszyt osobny wszyty na końcu księgi (w oryginalnej oprawie Zamoyskiego) z napisem na tylnej stronie: Donatio villarum Mathcze Leszki(*s.*) Tursko Ecclesiae Zamosczensi tum et ordinatio eius Ecclesiae ipsiusque ministrorum per Ill. et Mag. D-num Ioannem Zamoisky *etc.*

facta (*niżej inną ręką:*) acticat. (*niżej pierwszą ręką:*) 4 Februarii 1585, *zawierający potwierdzenie aktu niniejszego*[2]) *z podpisem własnor. Zamoyskiego i pieczęcią koronną. Nagłówek ręką XVIII w:* Mag. Zamoiski C. R. villas infrascriptas Ecclesiae S. Crucis in Zamoyscie ad Wieprzecz donat. *Zapis w Metr. Kor. t. 133 k. 44.*

In nomine Domini. Amen. Conditor totius Universi aeternus et misericors Deus, cum pro divino et admirabili suo consilio ac bonitate ita condidisset et formavisset humanum genus nostrum, ut ulli praeter cetera animantia imaginem et similitudinem suam mentemque spectatricem operum ac beneficiorum suorum tribueret subiceretque omnia sub pedibus eius, ipsum vero sibi subiectum et suae maiestatis cultorem et adoratorem esse vellet: merito noster omnis labor nostraque studia in praestanda illi et exhibenda debita subiectione augendoque honore atque cultu ipsius versari et consummi(*s.*) debeat, merito actiones nostrae omnes a quaerendo ipsius regno, quod et aeterna eius sapientia Christus Iesus Salvator noster docet, inchoandae sunt. Proindeque ego Ioannes de Zamoscie, Supremus Regni Poloniae Cancellarius et generalis exercituum, nec non Cracoviensis, Mariemburgensis, Knyszinensis, Miedzirzecensis, Krzeschoviensis, Javoroviensisque etc. Capitaneus, notum facio meis hisce litteris universis et singulis, quorum interest vel intererit, quod posteaquam novum oppidum in patrio meo solo, cui appellationem Zamoscie ad Wieprzecz a veteris patrimonii mei nomine alterius vicini eidem Zamoscie Veteris indidi, condere coepissem, primam et potissimam curam mihi habendam putavi de instituendo in eo cultu divino, vero et genuino iuxta ritum atque normam Sacrosanctae Romanae ac universalis Ecclesiae. Qua de re eiusmodi consilium a me susceptum est, ut templum in primis in oppido eodem sub nomine ac titulo Resurrectionis Dominicae et praecipui ipsius testis Beati Thomae Apostoli et Martyris ex lapide et cemento, si Dominus Deus facultatem concesserit, construam et excitem iustaque et competenti suppellectili exornem, deinde vero ordinem et rationem in eo divini ministerii et Collegium aliquod Sacerdotum cum eorum competenti provisione instituam. Ceterum quoniam vitae nostrae conditio atque terminus valde incertus est, ne, priusquam ea de re graviores meas cogitationes et consilia expediam ac ad effectum deducam, mortis hora me occupet, aliquid iam de negotio isto qualecunque illud tandem(*S.*), quod tamen, si praestantius quidpiam morte praeventus facere non potero, in perpetuum duraret, constituendum et ordinandum esse decrevi. Quod eo etiam magis faciendum mihi puto, quoniam R-dus olim piae memoriae D-nus Simon Lugowski, Nominatus Episcopus Praemisliensis, Canonicorum Regularium Sacrosancti Sepulchri Domini Hierosolimitani Praepositus generalis Miechoviensis, cum sororis suae filio, G-so

D-no Stanislao Lugowski, pio zelo ducti, certas quasdam haereditarias suas villas seu pagos mihi in eum usum, hoc est constituendum in oppido eodem meo Zamosciensi cultum divinum, donavissent. Quorum voluntati ac donationis intentioni, ne morte aut casu aliquo (uti sunt res humanae fluxae et instabiles) praeventus minus fortasse satisfacere possem, reservata mihi ipsi non autem successoribus meis aliter postea de re tota statuendi in melius tamen potestate, eam de cultus divini in oppido meo praefato Zamosczie ordinationem perpetuo, nisi aliter a me ipso postea constituendum fuerit, duraturam facio. Ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei honoremque Beatae Mariae Virginis et omnium Sanctorum ad meamque et animae meae ac donatorum suprascriptorum salutem instituo et erigo instituique et erigi a R-mo D-no Episcopo Chelmensi tanquam loci ordinario petam in eo ipso oppido meo Zamoscie pro administrando et exercendo cultu Divino et animarum Christi fidelium salute curanda praepositum eundemque concionatorem cum quatuor mansionariis, ad aedem tituli Sanctae Crucis, in suburbio oppidi eiusdem a me ex lignis constructam, donec templum maius in ipso oppido conditum fuerit, duraturos et in eo sua officia spiritualiumque administrationem expleturos, postea vero ad maiorem ecclesiam seu templum transferendos. Cui quidem praeposito cum mansionariis in sustentationem et victum proque alendo magistro scholae, cantore, aedituo seu campanatore et providendis ecclesiae necessariis sive adeo pro fundo atque dote ecclesiae eidem Zamosciensi, nunc quidem illi, quae in suburbio est aedificata tituli Sanctae Crucis, postea vero in ipso oppido sub titulo, uti dictum est, Resurrectionis Dominicae et praecipui ipsius testis Beati Thomae Apostoli aedificandae bona Mathcze, mihi a supranominato R-do D-no Simone Lugowski ipsiusque sororis filio donata et inscripta, cum aliis ad ea ipsa pertinentibus bonis atque villis, Lieski, Tursko dictis, cumque universis earum villarum ac haereditatum fundis, agris, campis, silvis, pratis, pascuis, lacubus, fluminibus, stagnis, piscinis, molendinis, tabernis colonisque et eorum censibus ac laboribus omnibusque adeo in genere attinentiis, fructibus et emolumentis, nullis penitus exceptis, do, dono, inscribo et concedo iure ac titulo perpetuae ac irrevocabilis donationis, nihil plane iuris dominii, aut proprietatis, vel quorumvis fructuum in bonis iisdem pro me et successoribus meis aliove quopiam reservando, sed totum in praefatam ecclesiam eiusque praepositum cum mansionariis transferendo. Iamque admisi et admitto praesentibus praeposito eidem moderno Venerabili D-no Stanislao Krassowski, quem R-mo D-no Episcopo Chelmensi praesento, et successoribus eius pro tempore existentibus praepositis in bona praenominata intromissionem iuridicam

per ministerialem cum nobilibus, uti moris est, apprehendendam cum reali et pacifica possessione. Quae quidem suprascripta bona praepositus praefatus cum suis mansionariis tenebit et possidebit, tamquam verus eorum haeres atque dominus, illisque et eorum fructibus libere et integre potietur, ac ut maioribus facultatibus conditio ecclesiae eiusdem Zamosciensis et eius ministrorum sustentetur, rectiusque et efficatius cultus divinus et administratio spiritualium in ea geri et tractari possit, ad bona superius commemorata, a me ecclesiae et praeposito eidem in dotem assignata et concessa, solutiones a suburbanis in usum Ecclesiae in privilegio exceptas pro ecclesia Sanctae Crucis reservando. Ex istis vero bonis ac solutione redditibusque ecclesiae praefatae praepositus, cui eorum providendorum et administrandorum cura incumbit, mansionario in primis cuilibet annis singulis per decem florenos pro singulis quartalibus, magistro scholae marcas viginti per quinque marcas pro singulis quartalibus, cantori duodecim per tres marcas pro singulis quartalibus, aedituo sive campanatori octo per duas marcas pro singulis quartalibus, vinum item candellas, thus et farinam pro azymo pane in hostiam consecrari solito aliaque ad usum ecclesiae et cultum divinum necessaria procurabit, tecta ecclesiae ac interiora aedificia, aedificia praepositurae, domunculas mansionariorum atque scholam sartas tectas vasaque et vestes sacras integre conservabit. Quicquid autem ultra praescripta onera reliquum fuerit ex proventibus iisdem, pro se ipso et sustentatione sua tollet et percipiet. Porro ius et potestatem conferendae praepositurae istius sive praesentandi praepositi mihi et successoribus meis haeredibus oppidi Zamosczie integram relinquo et reservo. Ita tamen, ut neque ego, neque successores mei alium quenquam ad eam possimus praesentare, quam virum religionis catholicae, seu ut planius dicatur Romanae eumque sacerdotem et actu presbiterum eruditum et ad praedicandum verbum Dei interpretandasque sacras scripturas aptum, qui sacrificiis Deum colat ac verbum eius populo praedicet, curam animarum habeat ac sacramenta cum mansionariis administret et continue apud ecclesiam eandem resideat fixumque apud eam domicilium ac mansionem habeat, neque omnino ultra octo anno quolibet septimanas abesse ab illa possit. Quod si contingat haeredes et successores meos alienos fore (quod Deus avertat) a catholicae religionis institutis, in eo casu R-mus D-nus Episcopus Chelmensis ius et potestatem habebit conferendae praepositurae eiusdem et providendi de ea personae idoneae sacerdoti et actu presbitero. Similiter vero si ultra semestre vacare eam contingat, neque intra hoc tempus a me vel haeredibus meis quisquam ad eam fuerit praesentatus, aut talis fortasse praesentaretur, qui sacerdos actuque presbiter et aptus ad concionandum ac cetera suprascripta non

esset, in eo itidem casu potestatem habebit R-mus D-nus Episcopus providendi alicui de ea, ita quemadmodum superius est annotatum. Denique si praepositus, quamvis legitime fuerit praesentatus et institutus et idoneus, in officio tamen suo ac praedicando verbo Dei curaque sacrorum ac animarum ceterisque in hac fundatione contentis peragendis et exequendis negligentiorem se praebuerit et ultra definitum tempus ab ecclesia abfuerit, admonitus officii nihil remiserit de negligentia, Magistratus oppidi, proconsul cum consulibus eius negligentiam R-mo D-no Episcopo vel eius Vicario aut Officiali deferre debet, ut cittatus eo nomine per Suam Paternitatem eiusve officium a munere suo deponatur et in locum ipsius alicuius(*S.*) quispiam ex collatorum praesentatione substituatur et sufficiatur. Mansionarios praepositus ipse deliget et constituet perpetuo, nisi legittima causa intercedat, duraturos. Qui quidem missas celebrare, sacramenta administrare ac singulis diebus aut Resurrectionis Domini, aut Beatae Virginis, aut Beati Thomae Apostoli, aut Sanctae Crucis officium, prout id temporibus ipsis magis congruet, decantabunt. Magistrum scholae praepositus constituet, aptum tamen et idoneum, cuius rei consules curam habebunt. Quotidie vero a schola sacrum decantabitur post Nonae expeditionem. Cantorem et aedituum magister sibi asciscet. Omnes vero isti suam provisionem et salaria a praeposito, uti constitutum est, percipient. Praepositus etiam diligenter curare debet, ut cathechismus doceatur in schola et in templo, et ut sacerdotes exerceantur in casibus conscientiae. Datum Lublini die vigesima Augusti anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quarto. Ioan. Zamoiski Cancellarius et generalis Capitaneus sst. Locus sigilli praefati Magnifici Ioannis de Zamoscie.

1) *Akt ten zna* ks. Wadowski *i streszcza niezbyt dokładnie* (Wiadomość o profesorach Akademii Zamojskiej, Warszawa 1899—1900 *str. 76*).

2) Stephanus etc. Significamus *etc.* quod - - Ill. et Mag. Ioannes de Zamoscie - - recognovit, quia bona sua haereditaria, videlicet villas Mathcze, Lieski, Turzko(*s.*) - - ecclesiae tituli S. Crucis in suburbio civitatis Zamoscie ad Wieprzecz per eum extructae et praeposito eiusdem ecclesiae pro tempore existenti eiusque legitimis successoribus praepositis ecclesiae Zamoscensis dedit - - per praefatae ecclesiae sacerdotes seu praepositos tanquam veros et legitimos haeredes praedicta bona tenendi - - ad ususque ecclesiae praedictae modo infra scripto convertendi. Constructa tamen et excitata per eundem Ill. et Mag. - - alia in ipsa praefata civitate Zamosciensi ecclesia, extunc ea donatio praefatorum bonorum - - in eam ipsam tali modo construendam ecclesiam cedere et eandem perpetue concernere debet, prout de his latius litterae erectionis seu fundationis dictae ecclesiae ab eodem Regni nostri Cancellario nobis personaliter exhibitae canunt et obloquuntur (*tu następuje akt Zamoyskiego, a potem*):

Iamque exnunc praedictus Ill. et Mag. Ioannes de Zamoscie *etc.* praefato dictae ecclesiae Zamosciensis pronunc constructae et deinceps construendae pro tempore existenti praeposito dedit realem intromissionem et actualem possessionem per ministerialem terrestrem quemcunque dandam et assignandam in praefata bona Mathcze, Tursko et Lieski. Et debet praedictus Cancellarius et exercituum Regni nostri generalis Capitaneus et eius successores praefatum praepositum cum suis legittimis successoribus praepositis occasione praemissorum tueri, evincere et liberare pacificareque ab omni impetitione iuridica, ab omnibus personis per praescriptiones terrestres, prout ad quamlibet personam praescriptio pertinet, totiens quotiens sibi praedicto praeposito et eius successoribus opus fuerit, sub damno terrestri nulla re exquisita ipsum evadendo. In quorum omnium evidentius testimonium praesentes sigillo Regni nostri obsignari iussimus. Actum et datum Varsoviae in Conventione Regni generali feria secunda post festum Purificationis Beatae Mariae Virginis proxima anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, regni vero nostri Decimo.

Ioan. Zamoiski R. P. Cancel. sst.

Relatio Ill. et Mag. Ioannis de Zamoscie *etc.*

[3]) *Adam Pilchowski* (*zob. nr. 17 i* Niesieckiego; *w* SS. XVIII *indeks mylnie* Staroźrebski).

50. *Wykaz płacy hajdukom.* Kraków, 19 X—XII[1]) 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. Dissoluta, karta współczesna; kilka miejsc i dolne 1/4 *zniszczone zupełnie.*

Anno 1584 die 19 .... w Krakowie.

Płaca hajdukom JM. Pana Hetmanowem za trzy miesiące.. d. 9 Octobris wedle ich powieści.

Porucznik	Matiasz Ostrowski per f. 5 . .	*flor.*	15
	Bartosz Kiszele	f.	9
	Wojciech Zawytalski	f.	9
	Bartosz Nowomieiski	f.	9
	Wojciech Krzywianski	f.	9
	Piotr Mniowski	f.	9
	Piotr Mulawka.	f.	9
	Matiasz Stanislawowicz. . . .	f.	9
	Paweł Ruszinowski	f.	9
Dziesiątnik	Andreas Posnik	f.	12
	Janusz Glowinski.	f.	9
	Marcin Zbąski (z Baski) . . .	f.	9
	Matiasz Niebytkowski	f.	9

	Symon Krawiecz	*flor.*	9
	Jakób Plawiczki	f.	9
nie może	Janusz Luzanski	f.	9
nie może	Ferens Jendrzeiowski	f.	9
Dziesiątnik	(*tu karta urwana, dalej kolumna 2*)		
Dziesiątnik	Piotr Naprussowski	f.	12
	Wac.... Koczimski	f.	9
	Stanisław Zielienski	f.	9
	Jędrzej Dąbrowski	f.	9
	Symon sowski	f.	9
	Janusz	f.	9
	Waleryan Dolinski	f.	9
	Tomasz Olexenski.	f.	9
Dziesiątnik	Balent Podgorski	f.	12
	Miklasz Nowomieiski	f.	9
	Wojciech Wiad ski . . .	f.	9
	Bartosz Kowalski	f.	9
	Stanisław Pawlowski	f.	9
	Kasper Kamienski	f.	9
	Jan Roznowski	f.	9
	Wojciech Wodzislawski . . .	f.	9
	Jakób Toryski(?)	f.	9
	Janusz Slomniczki	f.	9
Dziesiątnik	Symon Ochab	f.	12
	Gabryel Woyn wski . . .	f.	9
	Jurek Dubienski	f.	9
	Sebestyan Woiewodka	f.	9
	Lorenc Bienieczki	f.	9
	Tuchawski (*znowu brak; dalej kol. 3*)		
Dziesiątnik	Jakób Rachwa ski	f.	*12*
	Christoph Maz ki	f.	9
	Janusz Sikorski	f.	9
	Benedykt Sluzowski	f.	9
	Seb Olszowski	f.	9
Dziesiątnik	Tomasz Zabrzeski	f.	12
	Paweł Klioszowski	f.	9
	Matiasz Bochenski	f.	9
	Stanisław Rzeczicki	f.	9
	Janusz Mierniczki	f.	9
	Ja Sieniawski	f.	9

Andreas Lynenski	f.	9
Andreas Krakowczyk	f.	9
Janusz Bieliska(?).	f.	9
Summa wydatku.	f.	615.

Z JM-cią Panem Uhrowieczkiem jechało dziesiątników dwa i proporznik bębenica a hajduków 24. Wszytkich 28. Tem się winno.

[1]) *Ponieważ przed* d. 9 oct. (*w. 2*) *parę liter wypadło, więc niema pewności, czy to 19 X zapisano płacę do 9 X, czy 19 XII płacę od 9 X.*

51. *Charakterystyka nastroju w Wielkopolsce przed sejmem*[1]). *przed 1 XI 1584*[2])

Bibl. Ord. Zamoy. pl. 466 nr. 6. Kopia spółczesna bardzo wadliwa z nagłówkiem: Nowiny z Wielki Polski

Naszynczy(*s.*) panu Kanclerzowi i Kuryalistom wszytkim barzo nie affecti, ominantur nescio quid mali, malunt rem geri tumultu ac seditione na sejmie – przydzie-li do niego – niżeli placabili aliqua discreptatione(*s.*) aut rationibus, quibus etsi non impares futuros adversae parti arbitrantur, jednak boję się praktyki dworski, którąby się wszytko rospróć i porównać mogło; już nie skrycie ani pokątnie, ale jawnie i bez bojaźni pana Kanclerza hostem R. P. et perduellionem patriae, oppressorem legum ac communis libertatis immanissimum tyrannum być zową; sługi jego tanquam ministros scelerum et carnifices eius custodes desertores signorum patriae et ad munita castra profugos abominantur, nimirum eam libertatem vocis et affectum nacti sunt, quales solent esse ipsi, qui perituri sunt libera cum Republica in tyrannos aut coniuratos hostes, a quibus nihil gravius immaniusque in eos statui excogitarique potest, praeter id malum, quod illis et Reipublicae fatalis ulturumque fore creditur. Tak się sam ku złemu rzeczy zaniosły, że rozumieją ludzie illud iam saepius expectatum, ne nisi tempus, quo aut a fundamento tota corruat Respublica, nisi quis concitatam multitudinem mediatur(?) aut sublatis atque ab ipsa stirpe ventis, quae tot irruunt (infeceruntque Rempublicam) vepribus his et aconitis in integrum restituant omnia. Nawet gdzieby panu Kanclerzowi Król JM. favorem aliquem in hoc actu chciał pokazać, który przeciwko prawu pospolitemu oni sami bydź najdują, tedy arbitrantur plerique se solutos subiectione iuramenti, za którem Król JM. sam poddany i podległy [li]. Spominają sam i wysyłanie pieniędzy z Korony, i szafowanie kwarty, albo rozdawania urzędów i dóbr pospolitych non indige-

nis, praktyki nam szkodliwe jakieś o Infląciech, chamowanie(s.) stipendiorum ludziem zasłużonym u podskarbiew(s.), posyłania listów tajemnych i poselstw inconsulto ampliori senatu do Turka, do Moskwy i do Tatar pluritatem pendo WM., sądowych starostw — a cóż wiedzieć, czego nie tykają sam, a wszytko słownie, dowodnie. Co się wszytko ku więtszemu zaburzeniu, zajątrzeniu naszemu zanosi. Acz ta panów Zborowskich sprawa ambigua discreptatione na nie tractari posset — ale, iż się to od p. Kanclerza stało, cuius potentiam, dominatum metuunt omnes, tedy jako mniemam, to ułapiwszy, i czego inszego mścić się nad nim będą chcieli. Ja rozumiem, jeźli się to piwo nie ustoi, a Król JM., obawiając się czego gorszego i niechęci jakiej poddanych swych przeciwko sobie, będzie chciał co czynić kwoli nobilitati, że podobno nihil severius in eum statuetur, jedno jakoby go barzo skarano, wezmą mu starostwo, na którym będąc, uczynił ten exces praetextu officii przeciwko prawu pospolitemu, acz i to nie wiem, jako rozumieć, gdyżby to przedsię nielada despekt i p. Kanclerzowi i Kr. JM., któryby się za informacyą i dekreta swe wstydać miał. Zatarszy też to ladajako, boję się civile bellum, które, jeźli nie violenter zaraz irrumpet, tedy occultius serpente penitiores Reipublicae medellas consumet ac devorabit. Sam u nas, przy p. Wojewodzie Poznańskim i inszy wielgopolscy wojewodowie, pp. Kościelieczci, pp. Orzelscy, pp. Czarnkowsci, Marszowscy, Jaskolieczci. P. Nakielski i strzyże i goli, ale jeźli mu czego nie dadzą, mnimam, że będzie z drugimi też z niemałą rotą swych, którzy jak na usadce przypadli. Krakowianie, radbym też wiedział, za kim są; nie mogę ni od kogo pewnie wiedzieć, jako od WM., który i możesz kiedy zrozumieć i ku czemu się rzeczy zaniosły, a mnie też raczysz życzyć zachowania ludzkiego, którego sam takowymi rzeczami i rozmowami naprędce dostają.

[1]) *Jestto list kogoś z otoczenia Stanisława z Górki do kogoś przy kanclerzu.*

[2]) *Sejmiki w Małopolsce odbywały się 1 XI; przypuszczając, że i w Wielkopolsce wyznaczono termin podobny, przyjmuję go jako* terminus ad quem, *ponieważ list musiał być pisany niezadługo przed sejmikami.*

52. *Zamoyski nabywa część Sitańca*[1]). 3 XII 1584.

Regesty nr. 1615 str. 267.

1584. F. 2 post festum S. Apostoli Andreae in castro bełzensi Nob

Marcus Scibor Ill. Mag. Ioanni Zamoyski Cancell. Regni sortem suam in Sitaniec donat.

[1]) *Zob. nr. 35.*

53. *Spis dokumentów i listów dotyczących sprawy Zborowskich*[1]). 1584.

Bibl. Ord. Zamoy. s. III nr. 115. Oryginał na 4 str. arkusza folio.

Regestr wszytkich spraw i listów z strony Samuela Zborowskiego, które mi są od JM. dane do schowania tak w Krakowie jako i po inszych różnych miescach in anno Domini 1584. - - - -

3 Fascykuł, w którem jest naprzód:

Testament S. Z.

Listów pani Wapowskiej 4 do JM. pisane na różne miesca przysyłane w tyże sprawie S. Z.

Od JM. p. Wojewody Podolskiego w tyże sprawie listów 3.

Od p. Wojewody Krakowskiego w tyże sprawie list.

Od p. Wojnickiego [2]) w tyże sprawie list.

Od p. Trockiego w tyże sprawie list.

Od p. Żarnowskiego w tyże sprawie listów 2.

Od p. wojewody Kijowskiego w tyże sprawie list.

Od X. Biskupa Krakowskiego w tyże sprawie list.

Od panów Deputatów[3]) w tyże sprawie list.

Od pana Bieckiego w tyże sprawie list.

Od pana Sochaczewskiego w tyże sprawie list.

Od pana Ostroroga w tyże sprawie list.

Od pana Uchanskiego [4]) w tyże sprawie list.

Od panów Orzechowskich w tyże sprawie list.

Od pana Karzsniczkiego*(s.)* w tyże sprawie list.

Od pana Bracławskiego w tyże sprawie list.

Od pana Samuela Łaskiego w tyże sprawie list.

Od pana Walentego Orzechowskiego w tyże sprawie list.

Od Trojana do p. Żarno*wskiego* w tyże sprawie list.

Od pani Międzyrzeckiej [5]) w tyże sprawie list.

Listów wojewody Sendo*mirskiego* 4 wyjęte z tego fascykułu nazad mu oddane [6]).

Fascykulik listów Kr. JM. [7]).

Listów Króla JM. pisanych do JM. w tyże sprawie S. Z. pięć. Jeden ręką własną Kr. JM. pisany.

List pana Porudinskiego o tymże.

List Christophow do Palczewskiego [8]).

List ks. Nominatów[9]) z strony przysięgi Christophowej Moskiewskiemu.

List ks. Sekretarzów, na którym Kr. JM. in margine glozy poczynił, w Zamoscziu oddany.

Ceduła od p. Pretficza[10]), którą JM. posłał do Lwowa przez JM. p. . . . . in mense Iunio 1584(?).

Czwarty fascykuł, w którem jest naprzód: - - -

Mandatum ad Cap*itaneos* de Samuele Zborowski Stephani Regis, które są wypisane z ksiąg lwowskich, tu w Bełzie od JM. są mi dane do schowania, których 3.

Karta jakaś zdrapana, na który napisał JM. ręką swą te słowa: Versio informationis o Samuelu na Krzystofa Zbor*owskiego* banicyi[ty].

Kopie pozwów na Zbor*owskiego* o Pruskiego [11]).

Takze drugie kopii dwie na Zborowskiego przez Misiowskiego w Zamościu mnie oddanych.

Informatio causa contra Wlodkowa o protestacyi albo relacyi[czy].

Protestacya p. Uchrowieczkiego przeciwko Wlotkowej u ks. Tiliczkiego.

Zdanie p. Laczinskiego na karcie.

Listy dwa od wojewody Sando*mirskiego* jeden do Kr. JM. pisany a drugi do JM. z Grodna przysłany przez Grabowieczkiego die 2 9-bris oddany w tyże sprawie Sa. Zbor.

Między tymiż dwa listy Kr. JM., jeden do p. Gnieźnieńskiego, drugi do Karnkowskiego [Carnko] w tyże sprawie p. Sam*uela*, które są u ks. Thiliczkiego; wziąwszy u mnie JM. dał je ks. Thiliczkiemu w kaplicy die 11 10-bris w Bełzie.

Fascykuł piąty - -

Kopie listów 2 o młodym Wapowskim.

Samuela Zbo*rowskiego* karty podrapane, które mi oddał JM. pan Wojewodzic Bełzki w Krakowie die 14 Maii anno 1584 - - -

Relatio około pozwów kładzienia na Zbor*owskiego* o truciznę, którą Pahołowieczki [12]) oddał w Bełzie die 7 10-bris.

Rzeczy do tyże sprawy należące, które mi JM. w drodze jadąc do Warszawy oddawał.

Naprzód relatio z strony położenia pozwów na Zborowskie.

Protestatio contra Wlotkowa.

Positio citationis super Wlotkowa.

Fascykuł francuskich rzeczy, o bałamutnym(?) królu drukowana karta.

Tebroniowa(s.) sprawa.

Dekret Naropinskiego.

List od Samuela Łaskiego.

[1]) *Drukuję tylko tę część spisu, w której są informacye o listach i dokumentach bezpośrednio dotyczących osoby Zamoyskiego, a niedoszłych do nas, opuszczając tytuły, czasem regesty dokumentów takich, jak mandaty królów Henryka i Stefana przeciwko Samuelowi, protestacye i pozwy Uhrowieckiego przeciwko Władkowej, później przeciwko Krzysztofowi, listy kompromitujące Zborowskich i tp. W s. III t. IV n-ry 109, 113 i 118 zawierają podobne do niniejszego spisy tychże materyałów, a w s. III t. II jest część znaczna oryginałów (m. i. dyaryusz sejmu 1585 r. nieznany wydawcy* SS., *ale identyczny z Cz. 1*).

[2]) *Jan Tęczyński* (Paprocki).

[3]) *Deputaci trybunału koronnego* (*zob. nr. 958 i 991*).

[4]) *Paweł Uchański* (*zob. nr. 1054*).

[5]) *Barbara Herbertówna, wdowa po Andrzeju z Górki kasztelanie międzyrzeckim, zmarłym w r. 1583, pierwszy raz zamężna za Piotrem Kmitą, wojewodą krakowskim i marszałkiem w. kor.* (Paprocki i Niesiecki).

[6]) *Zob. spis alfab.*

[7]) *Bez numeru wpisany na boku przy fascykule 3.*

[8]) *T. j. list Krzysztofa Zborowskiego do Zygmunta Palczowskiego, burgrabi zamku krakowskiego a klijenta Zborowskich* (*o znaczeniu zatargu jego z Mikołajem Uhrowieckim dla sprawy Zborowskich zob.* Heidenstein, Rerum *str. 227/8*).

[9]) *W czerwcu 1584 otrzymał nominacyę na biskupstwo przemyskie Wojciech Baranowski, dotychczasowy sekretarz wielki* (*nr. 987*). *Piotr Tylicki został sekretarzem wielkim 21 I 1585* (SS. XVIII).

[10]) *Jakób Pretwic, starosta trembowelski, późn. kaszt. kamieniecki, wojew. podolski* (Niesiecki).

[11]) *Na sejmiku proszowskim Krzysztof Zborowski zarzucał Zamoyskiemu, że chciał go życia pozbawić za pomocą Pruskiego, którego podmawiał Dzierżek, sługa Zamoyskiego. I Zamoyski i Dzierżek pozwali Krzysztofa na sejm 1585 o oszczerstwo* (*zob. wydany przeze mnie dyaryusz tego sejmiku w* Przegl. Histor. r. 1912 *t. XV, oraz dyar. sejmu w* SS. XVIII).

[12]) *Stanisław Pauchołowiecki, uszlachcony w r. 1581* (*t. II nr. d. 38*).

Spis osób i miejscowości.

Abdank zob. Leszczyński.
Absel, Abzel zob. Gowia.
Afryka — ora australis, populi 992.
Akerman zob Białogród.
Alamanni Dominik, kuchmistrz kor., starosta nowomiejski, pos. do Szwecyi 730, 734, 734*, 737, 753, 763*, 837, z. 779*, d. 7, d. 17*, d. 21; brat 734*, 753.
Alba Aqua zob. Boh.
Alba Petra zob. Biały Kamień
Albertis de mercator 926.
Albrecht arcyksiążę austryacki 953*.
Albrecht starszy, ks. pruski 836, z. 782 (413, 420, 421).
Albrecht Fryderyk, ks. pruski 838*, z. 782 (413, 415, 416), z. 822.
Albus Lapis zob. Biały Kamień.
Aldegonde Sainte de Filip de Marnix 950.
Aleksander Jagiellończyk d. 37.
Aleksander IV, wojew. mołdawski 813.
Aleksander, brat wojewody mult. 813.
Aleksander Farnese, ks. Parmy 950.
Aleksandrya 851.
Alençon książę zob. Franciszek d'Al.
Alep — basza 851.
Alp-Girej (812) zob. Tatarzy — carewicze
Alphirej Sołtan Galga (820*) zob. Tatarzy — carewicze.
Amboten 796; komendant Magnusa zob. Krudener, królewski zob. Ostrowski.
Anabaptyści 916*.
Anadolensis zob. Anatolia.
Anatolia — basza 851.
Andrzej Batory 799, 841, 852, 910, 923, 926, 932, 933, 936, 940, 950, *952*, 967 (313), 978, 1015, 1016, 1019(?), 1033, 1050*.
Andrzej Batory senior 910.
Anglia 776, 786, 821, 862; królowa zob Elżbieta; poseł do Pol. zob. Herbertus; do Mosk. zob. Baus; sekretarz królowej 786; komisya do handlu 938, 945; kupcy 786, 916, 938, 1039; zob. Elbląg i Wicht.
Angola 992; król, proceres 992.
Anjou ks. zob. Franciszek d'Alençon.
Anna Jagiellonka 726, 831, 847, 895, 924, 936, 937; koniuszy zob. Zebrzydowski Z. i Tarnowski Seb.
Anna Meklemburska, ks. Kurlandzka 787, 791, 793.
Anreb Jan, capit. Kerempensis, Ulsensis et Ermensis Magnusa 725.
Antonio portugalski, przeor kaw. malt. 788; wojsko 788.
Antwerpia — miasto, mieszczanie, consiliarii 950.
Apostolska Stolica zob. Rzym.
Aragonia — ex familia cardinalis 936.
Armenia zob. Ormianie.
Ascerat, Ascherotum, Aszrada 714, 723, 866.
Astrachań — carstwo 731.
Auerswald 797.
Augsburg 786, 788, 795, z. 788; Augsburczanie 795.
August II d. 13*, d. 18*.
August, elektor Saski 753, 779, 781*, 786, 788, 869, 886*, 888*, 896, 897*, 903*, 937, 950, 953, 957, 1037, 1047, z. 779, z 887*; poseł zob. Paulus
Augustana confessio zob. Luter.
Augustów 734*
Aulak Fryderyk 839, 849, 849*, 856*, 906, z. 839a, z. 839b, z. 906a, z. 906b;

zob. Prusy — wysłańcy stanów i malkontenci.
Auriacus zob. Wilhelm Orański.
Aurifabrus Samuel, poseł księcia kurlandzkiego na sejm 791*, 793.
Austrya de kardynał 933.
Azel zob. Gowia.

Babilon — basza 851.
Babsko d. 7.
Bagier zob. Janczy.
Bagotajna 920.
Baiom arx z. 799.
Bakaj 812.
Balassa Melchior z. 799.
Balice zob. Bonar.
Baltazar Batory 723, 732, 748,d. 2; famuli 732.
Bałtyk 776*; kraj morza 821.
Bar 774, 826, 827 (150), d. 26*, d. 37; powiat d. 26; starosta zob. Buczacki (zob. sprost. 774); podstarości zob. Krzycki Bernard.
Baranowski Wojciech, sekr. w., kantor gnieźnieński, scholastyk łęczycki 727, 730, 737, 753, 763*, 774, 901 (229), 905, 916, 937, 944, 1051, 1052*, 1056, d. 17*, d. 21, d. 31, *d. 39*, d. 40, d. 53; biskup nominat przemyski 987, 1004, 1008.
Barbara Zapolyanka, 1-a żona Zygmunta I-go 924.
Barliński Jan 1021.
Barycki M., surrogator poznański d. 43*.
Barzy Jan de Błozew d. 21.
Basionok Niceta Mikityn Wereszczahin, czł. posel. mosk. 715; zob. Moskwa — posłowie w Jamie Zap.
Batory de Somlio zob. Andrzej, Andrzej senior, Baltazar, Krzysztof, Stefan, Zamoyska Gryzelda, Zygmunt.
Baus — poseł angielski do Mosk. 862*.
Bawarya — książę zob. Wilhelm V Pobożny i Ernest; urzędnik zob. Scalde.
Bearnae princeps zob. Henryk Nawarski.
Bech Maciej, sekr. król, prepozyt sandomierski i kazimierski 767, 895, 975, d. 12 (469), d. 17*.
Beda 776.
Beer zob. Behr.
Beglerbeg zob. Esdramum i Grecya.
Behr Jan, przywódzca Piltyń. 866, 896*, 901 (229).
Bekieszowa wdowa zob. Wesselenyi'owa.
Belgia 916, 950; posłowie 953.
Bełz 1025, 1035, 1039, 1045, d. 35, d. 41, d. 52, d. 53; puszcza 1007; województwa sądzenie 1009; roki 986; starostwo 1025, d. 30; wojewoda zob. Żółkiewski Stan; urzędy sądowe 986; podsędek zob. Oleśnicki Marcin; podczaszy zob. Piwo z Opolska; surrogator zob. Piwo z Opolska; podwojewodzi zob. Kinicki Marcin; podstarości zob. Jabłoński A.; urzędnicy starostwa 1041; szlachta, artykuły 1035, 1048; sąsiedzi 1007; szlachta jurysd. gr. 1025.
Benkingus 1031.
Berg — ks. zob. Wilhelm.
Bertinoro 729*.
Berżewicz Marcin, b. kanclerz siedm., pos. zamku Dondangen 716, 727, 738, 855, 882, 886*, 887*, 892, 951, z. 887; mandatarius 882.
Berżewiczowa z Dąbrowskich z Wojanowa 951; patruus 951.
Besoari amicus 892.
Bewsk 1071.
Będkowski, faktor kobierzyński d. 24.
Białobrzeski Marcin, biskup kamieniecki, opat mogilski d. 26 i sprost., d. 37.
Białocerkiew 813.
Białogród tatarski 812, 818, 819, 825, 939; szlak 813; sandż.-beg d. 37; zob. Tatarzy.
Biały Kamień, Albus Lapis, Wittensten 712, 733, 739, 761*, z. 779, d. 8; komen., szw. 751.
Biecz d. 13; kasztelan zob Firlej Mik.
Bieganowski, towarzysz Śreniawy 944.
Biejkowski 730.
Bielawski Maciej, rotmistrz 731 (zob. sprost.), 768, d. 1*, d. 2; rota 774, d. 12.
Bielawski Stefan, rotmistrz 759, 762, d. 2; rota d. 1, d. 2; obóz 717*.
Bielecki Jan, faktor Sieniawskiego 922.
Bieliska(?) Janusz, hajduk d. 50.
Bielsk 742, d. 12, d. 13; starosta zob. Kiszka Mikołaj.
Bielski (Bilscius) 977.
Bieńczyk Stan, chłop zbiegły Ostrowskiego i żona 893, 893*.
Bieniewski Lorenc, hajduk d. 50.
Biernaszowski, Bierniszewski, wójt hyrzeński d. 36.
Bieszkowicze, Biscovicium 715, 717.
Biezdziedza zob. Broniowski.
Birże zob. Radziwiłł Mik. Czarny.
Błozew zob. Barzy.
Bobowski (?) d. 21.
Bocheński Matiasz, hajduk d. 50.
Bochnia 845; plebania 753.
Boczkowski, rotmistrz i rota 767.
Bodzentyn zob. Bożęcin.
Bogdan IV, wojew. woł. mołd. 813*.
Bogdan Ślepy, woj. woł. mold. 813*.
Bogusławice de Jan, wojewoda łęczycki d. 17*.
Bogusz Jan, kaszt. czechowski 785 (zob. sprost.), 961.
Boh rz. 813.
Bokiej, rotmistrz d. 2; brat i sługa 737.

Bolesławiec—starosta zob. Maciejowski Bernard i Zebrzydowski Mikołaj.
Bolognetti Albert, biskup massaneński, kardynał, nuncyusz papieski 715, 729, 742, 749, 772, 776, 777, 780, 811, 815, 816, 819, 826, 886, 890, 911, 934, 936, 967 (313), 970, 1037*, 1050 (?), z. 717, z. 729c, d. 8.
Boluvitinus 813.
Bona królowa 729.
Bonar Seweryn z Balic, star. rabsztyński d. 21.
Bononia 910, 932, 936, *952*.
Bor 715, 717.
Boratyńscy 1048.
Boristhenes zob. Dniepr.
Borkowski ks. 730.
Bornemissa 717*, 720, 723.
Boromeusz Fryderyk 978*.
Boromeusz Karol św. 932. 978.
Borowski, sokolnik 961, 1054.
Borukowski Jan, podkancl. kor., prepozyt płocki i łęczycki, dziekan warszawski 734, 736, 737, d. 3*, d. 16, d. 16*, d. 17*, d. 19, d. 21, d. 23, 1008, d. 32; biskup przemyski 927, 987*, 1004.
Borysów 862; starosta zob. Radziwiłł Krzysztof Mik.
Borzechów 744, 752, z. 744.
Borzęcin, Bożęcin 927.
Brabant — księstwo 786; książę zob. Franciszek d'Al.
Bracław 774, 813, 864, zamek 885; pagus 825; wojew. zob. Zbaraski Janusz; kasztelan zob. Siemaszko Al.; starosta zob. Struś Jerzy; podkomorzy zob. Piasoczyński Ławryn.
Brandenburg — margrabia-elektor zob. Jan Jerzy; margrabia (tytuł) zob. Prusy – książęta i Wilhelm arc. ryski; margrabina zob. Jadwiga Jagiellonka.
Braniecki Jan d. 24.
Brańsk — starosta zob. Dulski Jan.
Brasch Mikołaj, sekr. kr. szwedz., prim. consul Stokcholm. 886, 890.
Bratyjan—starosta zob. Dulski J.—syn.
Braun, ślązak 903*.
Braun Sebastyan, sekr. pruski 823.
Brissac książę Karol II Cossé 788.
Brixen 786*.
Brodnica — starostwo 853; starosta zob. Działyński Łukasz.
Broniowski Marcin z Biezdziedzy wysł. do chana 939.
Broniowski Stanisław, koniuszy przemyski, starosta medycki 927.
Brunświk — książę zob. Juliusz; księżna zob. Zofia Jagiellonka; sprawa 786, 786*, 888, 895, 924, 937, 1052* (zob. Niemcy — komisarze i Goślicki).
Bruxella — nobilis zob. Aldegonde.
Brześć kuj. — wojewoda zob. Potulice de Piotr.
Brześć lit. 742, 888*, 899, 903, 903*, 1022, d. 12; starosta zob. Wołowicz Eustachy,
Brzeski Mikołaj, star. kamieniecki 774, 813.
Brzesko zob. Brzeżek.
Brzeziński ks. d. 11.
Brzeźnica 944
Brzeźnicki 1044, czeladź 1044.
Brzeżany 1064.
Brzeżek, Brzesk 831.
Brzozowski 1029.
Buccapadulius Ant., sekr. papieski 789.
Bucella Mik., lekarz król. 748.
Buczacki Mik., starosta barski 809 (zob. sprost.), 1019, 1027.
Buda 892; basza z. 799.
Budden, wysł. duński 866(?), 866*.
Bülow, Bülaw a Levinus, kanclerz pruski 794, 794*, 850, 856, 896*, 897, 901 (232), 904, 907, 908, 909, 914; amici in aula danica 907.
Buoncompagno Filip, kardynał 729*, z. 729b.
Buoncompagno Hugo zob. Grzegorz XIII.
Buoncompagno Jakób, książę de Sora, kaszt. z. św. Anioła, gonfalonier Kościoła 729*, 803*, z. 729 b.
Buringius, Burinck 711, 716, 718, 723, 729, 731, 742, 746, 748.
Busk — starosta zob. z Górki Stan.
Bużeński Jan, starosta ostrzeszowski 726; sługa 737.
Byczyna d. 12*.
Bytow 977.
Byzantium zob. Konstantynopol.

Cagnolo Wawrzyniec, poseł szwedzki 717*, 767; goniec 717.
Caligari Jan Andrzej, nuncyusz 729, 730, 742.
Carlos, królewicz hiszp. 953*.
Carnoviae in Silesia dux zob. JerzyFryderyk.
Carolus zob. Károlyi.
Carthago 743.
Cassovia zob. Koszyce węg.
Cassubarum dux zob. Jerzy Fryderyk.
Cema Fabian, woj. malborski 827* (154).
Cesarini, kardynał 1030.
Chełm – ziemia 1038, d. 3, d. 35; powiat d. 3; biskup zob. Pilchowski Adam; vicarius, officialis, officium, d. 49; kasztelanowa zob. Zamoyska Anna z Orzechowskich; podkomorzy zob. Uhrowiecki Wacław; starosta zob. Łaszcz; chorąży zob. Zamoyski Floryan; sejmik 1038; sędziego, pisarza elekcya 1038.

Chełmno—ziemia 1020; biskup zob. Kostka Piotr; kasztelan zob. Dulski Jan; podkomorzy zob. Kostka Stanisław.
Chersonez (992) zob. Krym.
Chłopicki 987.
Chmielnik — starosta zob. Struś Jakób.
Chocim 818, 819, 1005.
Chocimirski, rotmistrz i rota d. 2, d. 12.
Chołmogory 862*.
Chronów 1025; urzędnik zob. Lipski.
Chrześciaństwo, Christianitas 866, 868, 869, 901 (231), 907, 930, 941, 967 (309), 1030 (371,2), z. 799, d. 37; Rzeczpospolita 799, 869, 901 (232), 912, 992, 1030 (368, 372), z. 799; monarchowie 739, 799, 826, 866, 886*, 890(?), 892, 901 (232), 907, 923, 933, 1030 (368,9,71), 1052, 1052*, z. 904; quaestores 1030 (371); liga antyturecka 933, *941, 950, 952, 953,* 967 (313).
Chworostynin Andrzej, dowódzca pskowski z. 717.
Ciechanów — sejmik 1059.
Ciechanowiec zob. Kiszka.
Cieciszewski 1056.
Ciekliński Piotr 888.
Cielecki Dobrogost, podstarości jaworowski d. 42, d. 43; famulus zob. Gorazdowski
Cieszanowski 905.
Ciężkowice 886.
Cikowski Andrzej d. 21.
Cikowski Krzysztof d. 21.
Cikowski Stanisław de Wojsławice, podkomorzy krakowski d. 21.
Ciołek 1047.
Circassii zob. Czerkask
Columna, kardynał 784.
Commendone Jan, kardynał, b. nuncyusz 729, 730*, z. 729b.
Como di kardynał zob. Gallio.
Conglanensis Francus Peter zob. Frank
Coppius Jacobus, sługa Zamoyskiego 727, 743, 777, 1023, d. 4.
Corinthii 711, 724, 727, 743.
Cossé zob. Brissac.
Covasovius zob. Kovàcsóczy.
Crato 788*.
Crugerius Paulus, poseł pruski 794*.
Cusmanense iter zob. Kuczmański szlak.
Cwikła Jan z Strzeszkowic, woźny d. 24.
Cyganek Mat., chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Cyrus Jan, abbas S. Vinc., consil. Caes. M-tis 881.
Czajka Dziad Stanisław, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Czarnawczyce 1022.
Czarne morze 851.
Czarnkowscy d. 51.
Czarnkowski St. 723*, 802*, 927, d. 53(?).
Czarnobylski zob. Kmita
Czarny las 818, 819.
Czarny szlak d. 37.
Czaszycki zob. Gaszycki.
Czausz-basza zob. Turcya.
Cząbrski 767.
Czchów — kasztelan zob. Bogusz.
Czechy *966,* 991; kanclerz zob. Perstein.
Czeremisy 862, 918; posłowie od i do Mosk. 862.
Czerkask zob Tatarzy.
Czerkasy 813; starosta zob. Wiśniewiecki M.; Czerkasanin 826, 827 (150), 829.
Czerniawczyce zob. Czarnawczyce.
Czersk zob. Czerski; kasztelan zob. Łaszcz Aleksander.
Czerski Feliks z Czerska, sędzia z. krakowski 925(?), 999, d. 21.
Czestwin zob. Seswegen.
Czetwertyńska Anna zob. Zbaraska.
Czorsztyn — starosta zob. Sienieński Jan.
Czudzkie, Czuchońskie jez. zob. Pejpus.
Czuwasze 862* (zob. sprost.).

Dahlen 787, 793.
Damaszek — basza 851.
Dania 866, 901 (230, 231), 903, 908; sprawa 827 (150), 897, 901 (229), 907, 909, 913, 914, 1039: (zob. Kuronia i Piltyn); okręty 901 (230); król zob. Fryderyk II; królowa matka 912, 1039; królewicz zob. Magnus; aula 901 (230), 907; aulicus zob. Schauvenius; wysł do Polski zob. Budden; zob. Polska—komis. pol.-duń. 1 posłowie; komis. sądowi w spr. Ramela 827 (154, 5).
Dantiscum zob. Gdańsk.
Danysz Kasper, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Dapiaviensis zob. Tapiau.
Dąbrowica zob. Firlej.
Dąbrowska z Wojanowa zob. Berżewiczowa.
Dąbrowski Jędrzej, hajduk d. 50.
Dela a Christopherus z. 839a, z. 906b; zob. Prusy — wysłańcy stanów i malkontenci.
Delmenhorst in comes zob. Fryderyk II duński.
Dembiany zob. Dembiński.
Dembiński Maciej, rotm., prezydent parnawski 714; żołnierze 714.
Dembiński Walenty z Dembian, kasztelan krakowski 827, 852, d. 21.
Diarbelcum (Diarbekir?) 851.
Dietmarsiae dux zob. Fryderyk II duński.
Dietrichstein Adam, ochmistrz i radca ces. 786(?), 992.

Dilanus Christopherus zob. Dela.
Dniepr 774, 813, 814, 816, 826, 829, 992.
Dniestr 816, 917.
Dobczyce 927.
Doblen 727*.
Doliński Waleryan, hajduk d. 50.
Domaszów — chłopi 1025.
Dondangen 716*, 855, 882*; posiad. zob. Berżewicz.
Dorohostajski Mik., woj. połocki d 17*.
Dorpat 711, 717, 719, 723, 724, 727, 729, 731, 733, 735, 742, 743, 748, 750, 751, 752, 754, 758, 760*, 766, 767, 827 (153), 901 (234); districtus 723; katedra, templum paroch. 751; starostwo 775, 827 (153), possess. paroch. 751, wsie derpskie 767; biskupi dawn. 751; władyka 729, 752; żołnierze 827 (153), Dorpatczanie 723; nebulones 752.
Drezno 941, z. 887*.
Drobnin zob. Kryski.
Drohiczyn—starosta zob. Kiszka Mikołaj.
Drohobycz 776*, 842; starosta zob. Uchański Paweł.
Drohojowski Jan Tomasz, starosta przemyski 732, 737. 738, 783. 830*, 833, 842, 845, 846. 927, 1048; patruelis 783; goniec i chłopi 833, 845; żołnierze 845, 846, 927.
Drohojowski Kilian 927.
Drohojowski Stanisław, kasztelan przemyski 961*.
Dubieński Jurek, hajduk d. 50.
Dubinki zob. Radziwiłł Mikołaj Rudy.
Dudycz 992.
Dulska Zofia Janowa z Oleśnickich 776 (zob. sprost.), 827 (152), d. 8, d 19*.
Dulski Jan, kaszt. chełmiński, podskarbi kor., star. brański, rogoziński, świecki, suraski i tczewski 714, 776, 797, 827 (154), 862(?), 914, 938*, 945, 980, 999, 1031, 1032, 1035; d. 8, d. 17*, d. 19, d. 29, d. 41, d. 44; syn, starosta bratyjański 945; córki 776; sukces. żon d. 19*; błazen d 6; sługa 714, 999.
Dunaj 795, 892
Dunin zob. Wolski.
Dymitr, syn Iwana Gr. 862*.
Dyneburg 714, 726*, 737, 866.
Dynów 965.
Dziad Czajka Stan, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Działdowo, Soldau 1021, 1026.
Działyń zob. Działyński.
Działyńscy 853.
Działyńska zob Zebrzydowska Andrzejowa.
Działyńska Katarzyna z Górki 853.
Działyńska Zofia z Zamoyskich 853, 920, d. 16*.
Działyński Jan(s.) d. 17* mylnie zam. Łukasz.
Działyński Łukasz, podczaszy kor., starosta kowalski i brodnicki 853, d. 16, d. 17* (zob. sprost.); creditores 853.
Działyński Paweł, kasztelan dobrzyński 1043*.
Działyński Rafał, kasztelan brzeski 853*.
Dzierżanowski, opat wągrowiecki 921.
Dzierżek Jan(?), sługa Zamoyskiego 774, d. 53*.
Dzierżek Krzysztof, wysł. do Turcyi 858, 1005.
Dzikie pola(?) 783, 820, 864; populi finitimi 783.
Dzisna 714.
Dźwina 774, 791*, zadźwińskie zamki 868, 901 (233); ultradunenses 791*.

Echied arx z. 799.
Egipt 851; basza 851.
Eickholm in baro liber zob. Pontus.
Eken Mikołaj, burmistrz ryski d. 4; burgrabia (r 1586) d. 4*.
Elbląg 938*; mieszkańcy 916; anglicy 1037, 1039; parochus cath 1037.
Elżbieta, królowa angielska 786, 862*, 950.
Emanuel, król portugalski 788*.
Embden von Tomasz, komendant zamku ryskiego 711, 723, 724, 743, z 744; familiaris zob. Fulfrecht.
Ermes 868, 901(233); capitaneus Magnusa zob. Anreb.
Ernest austryacki 953.
Ernest bawarski, elektor koloński 950; wojsko 950.
Esdramum 851; beglerberg 851.
Etyopia, Etyopes, 992.
Eulenburg zob. Eylenburgk.
Euxinus pontus zob. Czarne morze.
Eylenburgk ab baro Jan Albrecht z 839a, z. 906b; zob. Prusy — wysłańcy stanów i malkontenci.

Fabin, zameczek 767.
Fabius, opat sulejowski 804; bratanek 804.
Fabricius Andreas, poseł pruski 794.
Falimice 1046.
Farensbach Jerzy, prezydent wendeński 711, 717*, 727, 743, 757, 827 (150), 854, 854*, 866, 868, 901, 908, 909, 912, z. 717; konnica 723 (zob. sprost.), 727, z. 744, arx in Curl. 901 (232); praefectus, equites 901 (231); wysł na ślub Zam. 868.
Farensbachowa Jerzowa z domu Fircks 727, 743, 757.
Farnese Aleksander, ks. Parmy 950.
" " kardynał protektor Polski 729*, z. 729b.

Farnese Piotr Alojzy ks. Parmy z. 7296b.
Fastius Jan, sekr. ryski i rodzina 727.
Felin, Wilian, 712, 717, 718, 723, 724, 731, 735, 741, 742, 748, 752, 761, 767, 901 (234); Felinenses 725.
Ferdynand I, cesarz *966*.
Ferhat basza 851.
Fiaski 767.
Fiey Girey (812) zob. Tatarzy—carewicze.
Filip II, król hiszpański 786, 788, 952, 953, 992; synowie zob. Carlos i Filip; wojsko 788, 992; goniec 788.
Filip, królewicz hiszp. 953
Filipowski Hieronim, krajczy kor., starosta ostrowski, wysł. do Turcyi 783, 812, 990, 993, d. 17*; ojciec 993.
Finlandya 733, 739, 1030 (371), z. 779.
Fircks zob. Farensbachowa
Firlej Andrzej de Dambrowica, kasztelan lubelski, starosta sandomierski 955, d. 17*.
Firlej Mikołaj de Dambrowica, referendarz, kasztelan biecki, starosta kazimierski 738, 792, 955, 961, 969, 972, d. 17*, d. 21, d. 53.
Firlej Mikołaj, kasztel. rawski 792*, 1038.
Flandrya 950; hrabstwo 786; comes zob. Franciszek d'Al.; miasta i ich posłowie 950; Flandri 916.
Fogelweder Stan., sekr. król. 1052*.
Forgàcs, Forgach, Forgatius Emeryk (?) hr. na Trenczynie 941.
Franciszek ks. d'Alençon – posłowie 786.
Franciszek Marya de Medicis w. ks. toskański (dux Hetruriae) 1030 (369).
Franciszkanów Szczebrzeszyńskich prowincyał zob. Veronensis Camillus.
Franconia 904.
Francya — kraj 718, 788; król zob. Henryk; sekretarz królewski 950; kardynałowie 933; naród 708, 712, 739, 950; żołnierze 788, 950.
Francus Conglanensis Peter zob. Frank.
Frank Piotr d. 17.
Frankfurt n. O. 924, d. 8; kupcy d. 8.
Franzen zob. Trautson.
Frauenstadt zob. Nadbagnia.
Fredro Jan z Pleszowa, kasztelan sanocki 876, 961*, 1048.
Fredrowie 1048.
Friedrichsburg 781.
Frosenerus, doctor z 744.
Fryderyk Jagiellończyk, 831, 978*.
Fryderyk ks. kurlandzki syn 791, 793.
Fryderyk II, król duński 728*, 779, 781, 786, 801, 827, 866, 868, 869, 874, 884, 886, 892, 896, 897, 901, 903, 904, 906, 907, 909, 912, 916, 941, 1030 (371); brat zob. Magnus.
Fugelweder, Fogelweder.
Fulfrecht Melchior, sługa Embdena 711.
Fulsztyn zob. Herburt.
Funck Jan, inflantczyk 823.

Gajewski Jan, sędzia poznański d. 8.
Galewo zob. Zambek.
Gallia zob. Francya.
Gallio Ptolomeusz, kardynał di Como 729, 730*, 788, *952*, 1030*, 1037*, z. 729b.
Gambara 923.
Gardie de la zob. Pontus
Garliński Paweł, sługa Zamoyskiego 1026.
Garonne Jan, kapitan 723.
Garwolin 734; kościół, dziesięcina 734*; starosta zob. Zamoyski (t. II d. 12).
Gaszycki 955.
Gawłowski ks., sługa Karnkowskiego d. 48.
Gdańsk 711*, 727, 771, 773, 777, 808, 863, 872, 877, 882, 938*, d. 8; komisarze 938, 945; fundcol d. 48; Gdańszczanie 771, 773, 808, 843, 853, 863, 872, 877, 882, 891, 938, 954, 1031, d. 8, d. 14*; iudices 808; posłowie 938*; consul zob. Lembken Konrad; syndyk zob. Lembken Henryk.
Gdów zob. Wdowa
Gebeliana causa 808.
Geldri 916.
Germania zob. Niemcy.
Gerstman Marcin, biskup wrocławski 848, 950.
Geschke, opat oliwski 951.
Giese Michał, sekr. i pos. prus. 794, 794*, 856, 856*.
Giese Tydeman, biskup 711*.
Giese, Gisius Tydeman, sekretarz królewski 711*, 714, 724, 727, 743, 744, 752, 757*, 916*, z. 744, d. 6(?); bracia 744, 752, z. 744; rodzina 744*.
Gieszow (z) Jędrzej d. 6.
Gildenstirn, kanclerz szwedzki 886, 890
Gisla arx z. 799.
Giżanka Barbara Woroniecka Michałowa 730, 899*; siostra 742.
Gliński Jan d. 21.
Głoskowski 761.
Głowiński Janusz, hajduk d. 50.
Gniewczyna zob. Jadamek.
Gniewosz, rotmistrz d. 2.
Gniezno — koadyutorya 723; arcybiskup zob. Karnkowski Stanisław; proboszcz zob. Podoski Łukasz; kanonik zob. Piotrowski Jan; kantor zob. Baranowski Wojciech; kasztelan zob. Zborowski Jan: starosta zob. z Górki hr. Andrzej.
Godunow 977*.
Godynice 726.
Golicyn, woj. Nowogr. W. 715, 748, 751

Golski St., strażnik kor. 774 (zob sprostowania), 813, 822, 926, 998, 1019.
Golub' — starosta zob. Kostka K.
Gołogory zob. Sienieński Jan.
Gołuchowski 955.
Gorazdowski, famulus Cieleckiego d. 43*,
Gorzasz Krzycho, chłop z Pragi d. 22. *d. 26.*
Gorzdy 781*.
Goślicki Wawrzyniec, sekretarz królewski, kantor płocki, kanonik krakowski, poseł do Szwecyi 712*, do Niemiec 888, 895, 919, 924, 937, 1052*, d. 17*; zob. Brunświk—sprawa.
Gosławski Jan d. 21.
Gostomski Anzelm z Leżenic, wojewoda rawski 1038, d. 2*, d. 17*.
Gostomski Hieronim, podkomorzy rawski i rota d. 2.
Gostomski Mikołaj, chorąży rawski, rotmistrz d. 2.
Gostomski Stanis., kaszt. sochaczewski, star. rawski 905, 961, 1038, d. 17*, d. 53.
Gostyński — rota d. 2, d 12.
Gotard ks. kurlandzki 711, 714, 727, 729 (?), 731, 740, 743, 756*, 758, 791, 793, 827 (150), 854*, 857, 896, 901 (231), 942, d. 7; nuntii etc. 942; vicegerens 857.
Gottorum rex zob. Fryderyk II duński.
Gowia, Azel 717, 731, 748.
Góra (Ropczycka?) 726.
Górka — hrabiowie z Górki 853.
Górka (z hr.) Andrzej, kaszt. międzyrzecki, starosta wałecki, gnieźnieński, kościański, jaworowski 848, d. 8, *d. 39*, d. 40, d. 43*, d. 53*; sukcessorowie *d 39* d. 40.
Górka (z hr.) Barbara Andrzejowa z Herburtów d. 53.
Górka (z hr) Katarzyna zob. Działyńska.
Górka (z hr.) Łukasz 860; sukc-wie 860*.
Górka (z hr.) Stanisław, woj. poznański, starosta buski, kolski, uściański 955, 961, 1030 (369), 1030*, 1035, d. 43, d. 51; przodkowie 1030 (369); ktoś z otoczenia d. 51.
Górnicki 830*.
Grabowiec 875.
Grabowiecki Mikołaj, sługa Zamoyskiego 1014, d. 53.
Grajewski, pisarz z. wiski 737.
Grecya — beglerberg 885(?), 892, 898.
Grobin 896; powiat 791*; capitaneus zob. Uxel
Grodno 776, 777, 780, 786*, 922, 924, 926, 931, 932, 935, 938*, 967 (313), 987, z.779, d. 4*, d. 6, d. 9, d. 13*, d. 39, d. 40, d. 53.
Grodzisk zob. Okuń.
Gródek 817.
Grudziński Stefan, kasztelan nakielski 938*, 955, d. 11, d. 17*, d. 51.
Grünau 1020
Grzegorz XIII, papież 715, 717, 729, 730, 742, 749, 772, 776, 777, 784, 786, 788, 789, 795, 799, 800*, 802, 803* 809, 907*, 910, 914, 923, 932, 933, 936, 940, 941, 950, *952*, 953, 957, 967 (313), 992, 1008, 1015, 1030 (370—372), 1037*, 1050, 1052*, z. 729a, z. 729b, z. 729c, z 788, z. 904. d. 8; kalendarz 791 823*, 827 (153), 904, 907, 914; zob Rzym.
Guastavillani Fil., kard. 1008, 729*, z. 729b.
Gulski zob. Golski.

Haderslevia 903*.
Halicz — ziemia 1055; kasztelan zob. Sienieński Jan i Żórawiński Sebastyan (?); podkomorzy zob. Herburt Mikołaj (?) i Żórawiński Sebestyan(?); starosta zob. Włodek; artykuły 1048.
Hanza — miasta związku 786.
Haraburda Mich., pis. lit., poseł w Jamie Zap. 712, do Mosk. z. 779*; zob. Polska.
Hasenpoth 896*
Hastings Marya 862.
Hawdigowce, Hawdikowice d. 26, d 37.
Heidenstein Reinold, sekretarz król. 779, 782, 849, 888, 935, 1026, z. 779.
Heine Mathias 836.
Helmet 725, 868, 901 (233).
Henryk Nawarski 950; aulae magister zob. Segurius
Henryk Wal., król. pol. *966*, 968, 991, d. 53, francuski 950.
Herbert Jan, poseł angielski 938.
Herbest Benedykt 717*.
Herbest Jan 717, 776.
Herburt 900.
Herburt Jan, chorąży lwowski 876, 1048.
„ „ wojew. bełski 876*.
Herburt Mikołaj, podkomorzy halicki(?), starosta lwowski 955, 1048.
Herburt Piotr 1048.
Herburt Stanisław z Fulsztyna, kasztelan lwowski, starosta samborski 845, 861, 873, 974; bracia 974.
Herburt Wojciech 1061*.
Herburtowie 876, 955.
Herburtówna zob. Maciejowska Kacprowa.
Herburtówna Anna zob. Zamoyska.
Herburtówna Barbara zob. z Górki hr.
Heretycy 776, 827 (151), 916, 950, 1016, 1037, 1052.
Hering Diderius 713.
Hermanów zob. Włodek.
Hermes zob, Ermes
Hetruria—dux zob. Franciszek Marya.
Hibramium—basza 851.
Hisius zob. Giese.

Hiszpania 953, 992, 1052*; posiadłości króla hiszp. 953; król i królewicze zob. Filip II; Hiszpanie 788, 1015, nuncyusz zob. Rzym.
Hlebowicz Jan, podskarbi lit., kasztel. miński, pisarz lit., star. słonimski i radoszkowski 828, 862(?), 951, 1022, d. 17*.
Hławicz zob. Tarło.
Holsatiae dux zob. Fryderyk II i Magnus.
Hołowin 767.
Hołubek Hawryło — rota d. 12.
Horodło d. 3*, d. 12.
Horynin zob. Orynin.
Horyszów 905.
Hrebienie d. 30.
Hubin d. 30.
Huszczka Wielka i Mała d. 13.
Hutki d. 41.
Hyża, Hyrza d. 36; wójstostwo d. 36*; wójt zob. Bierniszewski.

Indye — flota hiszp. 992.
Inflanty, zamki infl. 710, 711, 712, 713*, 714, 715, 717, 722, 723, 725, 727, 730, 731 — 735, 738 — 743, 748, 749, 751, 753, 755, 761, 764*, 767, 768*, 770, 772, 774, 786, 789, 792, 806, 827, 828, 829, 834, 854, 866, 868, 869, 874, 883, 884, 890, 892, 901, 903, 906, 916, 923, 927, 950, 967 (310), 992, 1023, 1030 (366, 367), z. 779, d. 1, d. 5, d. 7, d. 8, d. 11, d. 14, d. 48, d. 51; zadzwińskie zamki zob. Dźwina; posiadłości szwedzkie zob. Szwecya; gubernatorstwo 732, 734, 737, 827, z. 732, d. 14; prezydentura zob. Wenden; biskupstwo 732, 827*, d. 7, d. 8, d. 14, d. 18*; biskupstwa dawne d. 7* d. 18*; kolegium 732; kol. jezuit szkoła, szpital d. 7; magistratus dawne i nowe 806, 827, 827*; sądy 827; prawo niemiec. i litew. 827 (153), król zob. Magnus 713*; książęta dawni 806; kand. na biskupa zob. Mieliński; gubernator szwedzki zob. Pontus de la Gardie; namiestnik polski zob. Radziwiłł Jerzy; rewizorowie 768*; starostowie, komendaci 718, 729, 731, 740*, 896, 918, d. 14; dzierżawcy 731, 740*, 746, 747; ekonomowie d. 14; kapłani 923*; Inflanczycy 725, 766*, 806, 827, 901 (233), d. 1; szlachta 729, 731, 740*, 742, 746, (niem.) 747, 764, 806, 827, 828, 829, 906, d. 7, d. 14; sejmiki 806, 827, 827*; posłowie 806, 827 (152); chłopi zob. Łotysze; polacy i litwini 827 (152,3), 901 (233), d. 7, d. 14; poddani szwedzcy 755; indigenae 806, 827 (153), 901 (233), 906; jeńcy 806, 828; ochotnicy 718; krzyżacy inflanccy 927*; koloniści 916, 950(?).
Inowrocław — wojewoda zob. Spławski; kasztelan zob. Krotoski.
Istula zob. Wisła.
Italia zob. Włochy.
Iwan w. ks. Mosk. 709, 712, 713*, 715, 717, 723, 724, 732—735, 739, 749, 751, 756, 765, 767, 771, 774, 780, 792, 796, 805*, 862, 866, 868, 901 (231), 918 951, 957, 960, 967*, 977, 1030 (367, 369), z. 779, d. 7, d. 8, d. 18*, d. 53; żona zob. Marya Naga; syn zob. Iwan i Dymitr; siostrzenica 713.
Iwan, syn w. ks. mosk. 715.
Iwangród 751, 752, 756.
Izabella Klara, córka Filipa II 953.
Izborsk 717.

Jabłeczna 861.
Jabłoński Andrzej, podstarości bełski 764*, 807, 810, 955, 1007, 1025, d. 41.
Jachodyński 986.
Jadamek z Gniewczyny, woźny gener. ziem Ruskich d. 42*.
Jadwiga Jagiellonka, margrabina Joachimowa brandenburska 924, 937.
Jagiellonów ród 739.
Jahorlik 814, 917, 941, d. 37.
Jambol 851.
Jan Jagiellończyk 831.
Jan Zapolya, król węg. z. 788, z. 799.
Jan III, król szwedzki 711, 712, 715, 723, 732, 733, 739, 748, 751, 756, 761, 766, 774, 779, 780, 786, 827, 866, 882, 886, 890, 892, 898, 901, 906, 918, 941, 957, 1030 (371), z. 779, d. 7; dzieci 937.
Jan Jerzy, margrabia i elektor brandenburski 753, 779, 781*, 786, 869, 888*, 896, 897*, 903*, 937, 1037, z. 779, d. 8; syn 786; posłowie z. 782 (419).
Jan Zygmunt Zapolya, wojewoda siedmiogrodzki z. 788, z. 799.
Janczy Bagier, pisarz kozacki Niżowy 783, 859, 859*.
Janiczewski, pachołę Radziwiłła A. 1010, 1018.
Jankowski Jakób d. 21.
Jankuła, hospodar wołoski 774; wdowa, dzieci, wsie 813.
Janów d. 12.
Janus 825.
Janusz hajduk, d. 50.
Jarmozik Walenty, chłop z Pragi d. 22. *d. 26.*
Jarosław 845; Jarosławianin d. 41.
Jarosławiec d. 41.
Jaroszowski Apollin 848.
Jaskoleccy d. 51.
Jasło 831.
Jaworów 996*, 1002, 1048; miasto d. 40; zamek d. 42, d. 42*; starostwo d. 39,

d. 40, d. 42, d. 43; wójtostwo d. 40, d. 43*; młyny d. 42; starosta zob. z Górki hr. Andrzej i Zamoyski Jan; podstarości zob. Cielecki Dobrogost; dzierżawcy i poddani d. 42.
Jazłowiecki Jerzy, najw. sprawca kozaków Niż. 812* i sprostow.
Jelecki kn. Dymitr, poseł mosk. 715; zob. Moskwa — posłowie w Jamie Zap.
Jelita zob. Krainski i Tarnowski Seb.
Jerzy Fryderyk Brandenburski (Anspach), admin. pruski etc. 753, 779, 781*, 782, 792, 794, 797, 798, 823, 824, 832, 836, 838*, 839, 840, 844, 849, 854*, 856, 866, 867, 869, 870, 874, 896, 897, 901 (232), 903, 904, 906, 907, 908, 909, 912, 913, 969, 1020, 1021, 1026, z. 779, z. 782, z. 822, z. 839a, z. 839b, z. 874, z. 904, z. 906a, z. 906b; poprzednicy z. 782 (421); następcy 782, 849, z. 782 (413, 417, 421); rodzina z. 782 (414); dwór z. 782 (416); aulici 906; posłowie na sejm 782, 794, 824; posłowie do króla i na ślub Zamoyskiego 844, 867, 869, 870, 874, 896, 906, z. 874, z. 906b; poseł do Danii 896; goniec 903, 906, 907.
Jerzykowicz, sługa król. 865.
Jezuici 890*, 892, 898, 916, 953, 992; kolegium d. 7.
Jędrzejowski Ferens, hajduk d. 50.
Joachim II — żona zob. Jadwiga Jagiellonka.
Johannisburg, Jańsbork 779.
Jordan Spytek z Zakliczyna, rotmistrz, starosta wojnicki 723, 927, 1047, d. 21; rota d. 12.
Jülich ks. zob. Wilhelm.
Juliusz Cezar 914.
Juliusz ks. Brunświcki 786, 937.
Jurgensburg 718*.

Kaffa 992.
Kalinowice d. 41, zob. Stanisław.
Kalinów 899.
Kaliński i wdowa 1025.
Kalisz — kasztelan zob. Konarski Jan; sędzia zob. Orzelski Swiętosław; wybrańcy województwa 745*.
Kalo arx z. 799.
Kalwin — wyznanie, wyznawcy 950, 1030*, 1037; zob. heretycy.
Kałusz 1019; starostwo 905.
Kamieńczyk zob. Kamieniec mazow.
Kamieniec litewski d. 12.
Kamieniec mazow. — starosta zob. Radziminski.
Kamieniec pod. 858, 967 (311), 997, 998, 1005; dyecezya, biskupstwo d. 37; kapituła d. 26, d. 26*, d. 37, d. 37*; biskup zob. Białobrzeski Marcin; biskupi d. 37; ich procuratores d. 37; kanonicy zob. Smarzewski i Litowicz; kasztelan zob. Sieniawski Mikołaj; starosta zob. Brzeski Mikołaj.
Kamieński Jakób, subdelegat Sienieńskiego Jana d. 29.
Kamieński Kacper, hajduk d. 50.
Kamionka d. 30.
Kanczyce d. 26, d. 37.
Kania Stanisław d. 6.
Kaniów—starosta zob. Wiśniowiecki M.
Kanischa 827*.
Karczmarzowce 1027, 1028, d. 26, d. 37.
Karelia 1030 (371).
Karkhus 868, 901 (233).
Karmanicki Auctus, kasztelan czechowski d. 33.
Karnkowski Stanisław, arcyb. gnieźnieński 723, 729, 742, 748, 753, 888, 951, 955(?), 979, 1017, 1030 (369), 1030*, 1048, 1052*, 1053, d. 8, d. 11, d. 17*, d. 48, d. 53 (?); sługa zob. Gawłowski.
Karol, ks. Sudermański 776*.
Károlyi, Carolus István, pułkownik węgierski 720*, 723, 732(?).
Karsznica d 58; zob. Karsznicki St.
Karsznicki d. 53.
Karsznicki Stan. de Karsznica, sędzia z. sieradzki, deputat skarbowy d. 29, d. 44.
Kaspijskie morze 992.
Kaszewski zob. Kaszowski.
Kaszowski Ad. zob. sprost. do nr. 29.
Kaszowski Piotr (?), sędzia lubelski, deputat skarbowy d. 29, d. *44* zob. sprost.
Kaszowski Stanisław subdelegat Kaszowskiego Piotra d. 44.
Kaszuby zob. Cassubarum dux.
Kaszyn—namiestnik mosk. zob. Jelecki.
Katarzyna Jagiellonka, król. szwedzka 708, 712, 739, 898.
Kazanowski Marcin, rotmistrz 718, 723, 724, 767.
Kazimierski, sługa Zamoyskiego 959, *966*, 1065 (zob. sprost.).
Kazimierski M. d. 21, 1065 (sprost.).
„ Stanisław 1065* (mylnie).
Kazimierz Jagiellończyk 729.
Kaźmierz — starosta zob. Firlej Mikołaj; prepozyt zob. Bech.
Kącki 948.
Kerempensis cap. zob. Kierepeć.
Kettler zob. Gotard.
Kettlerówna Anna zob. Radziwiłłowa.
Kiełbaska Walenty, chłop z Pragi d. 22, *d. 26*.
Kierepeć, Kierempe 717; capitaneus Magnusa zob. Anreb.
Kieś zob. Wenden.
Kijów — trakt 898; biskupstwo 730, 811

815, 816, 911, 934, 987, 987*; biskup zob. Pac Mikołaj i Woroniecki Jakób; wojewoda zob. Ostrogski Konstanty; kasztelan zob. Wiśniowiecki M.
Kinicki Marcin, podwoj. bełski 1025.
Király Albert, kom. Worończa 731*.
Kiszele Bartosz, hajduk d. 50.
Kiszewa starosta zob. Szorc Jan.
Kiszka Jan, starosta żmudzki, podczaszy litewski 792, 838, d. 17*; sekretarz zob. Nepfelius.
Kiszka Mikołaj de Ciechanowiec, wojewoda podlaski, starosta bielski i drohicki d. 17*.
Kitlicz 746.
Kitlitz Al. baron, capitaneus Tapiaviensis 794*.
Kleparz 991.
Kleta Mateusz, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Klewe ks. zob. Wilhelm.
Kloszowski Paweł, hajduk d. 50
Kłajpeda zob. Memel.
Kłodziński Maciej, archidyakon żmudzki 911.
Kłomnicki 917, 1028.
Kłumnicki zob. Kłomnicki.
Kmita Czarnobylski Filon, wojew. smoleński, starosta orszański, komendant W. Łuk 731, 770, d. 17*.
Kmita Jan z Woli, pisarz z. krakowski 925(?), d. 21.
Kmita Piotr, woj. krak., marsz. w. k. d. 53*.
Knyszyn 751*, 772, 775—778, 898, 899, 901 (234), 903, 904, 908, 909, 912—915, 920, 924, 928*, 929, 930, 932, 933, 934, 936, 940, 941, 943, 945, 947, 970*, 1010, 1050. 1062, d. 6, d. 7, d. 10, d. 11, d. 41, d. 42; starostwo d. 31, d. 44; starosta zob. Zamoyski Jan.
Kobierzyn d. 24; faktor zob. Będkowski.
Kobryń d. 12; starosta zob. Wołowicz.
Kocieł 746.
Kocimski Wacław, hajduk d. 50.
Kodeń d. 12.
Koese Jan i wspólnicy 792.
Kokenhaus 729, 731, 752, 759, 762, 774, 791*, 866, 916.
Kolck in d-nus zob. Pontus,
Kolonia 916; arcybiskupstwo 897, 950; arcybiskup-elektor zob. Truchses i Ernest Baw.; posłowie 953.
Koło—starosta zob. z Górki Jan; sejmik 714*, 717, 723, 748, 753, d. 11*, d. 48*; posłowie do króla 717, d. 8, d. 11; zob. Małopolska.
Kołomyja — starosta zob. Włodek St.
Komeński kardynał zob. Gallio.
Komorowski Stanisław z Żywca, kasztelan oświecimski d. 21.
Kompanowski St., sługa Zamoyskiego 998.
Konarski 1017.
Konarski Jan, kasztelan kaliski d. 17*.
Konarski Michał, sekr. król., poseł do Pontusa 708, 712, 723, 724, 739, 748.
Koniecpolski Aleksander, rotmistrz 1011; d. 2; rota 1011, d. 2, d. 12; porucznik zob. Raczyński.
Konin — starosta zob. Przyjemski Stanisław.
Konopacki Maciej, sekr. królewski 1020.
Konopat 1020*.
Konstantynopol 738, 783, 813, 820, 822, 825, 826, 851, 858, 890; goniec do cesarza 992.
Konstantynów 813.
Kopaniki 905.
Kopki d. 33.
Kopp, Koppius Jakób zob. Coppius.
Korczyn N. M. 717, 785, 981, 1043; starosta zob. Alamanni; konfederacya 966; sejmik 714, 714*, 717, 753, 785*, d. 27 (486); zob. Małopolska.
Korf Mikołaj 718.
Korsuń 898.
Koryciński Mikołaj z Korytna d. 38.
Korycki 875, 988, 996.
Koryntyjczycy zob. Corinthii.
Korytko Bartłomiej, pisarz lwowski 1048.
Korytko Paweł, kasztelan przemyski 961, 1048.
Korytno zob. Koryciński.
Korzeniewski 1044.
Kościan—starosta zob. z Górki Andrzej.
Kościelec zob. Kościelecki Ł.
Kościeleccy d. 51.
Kościelecki Łukasz de Kościelec, biskup poznański d. 17*.
Kosiniec Wielki i Mały 1021.
Kosiński Alekander 1021, 1026; chłopi zbiegli 1021, 1026.
Kosiński Andrzej, familiaris Zamoyskiego 1021; chłopi j. w.
Kosiński Mikołaj 813*.
Kossakowski 737.
Kossobudzki Mikołaj, pisarz ziemski płocki (?) d. 11.
Kostka 833.
Kostka Jan de Stangenberg, kaszt. gdański 827*, wojew. sandom. d. 5.
Kostka Jan, wojewodzic, archidyakon pomorski, kanonik krakowski, opat oliwski 951.
Kostka Krzysztof, wojewoda pomorski, starosta golubski 827 (155), 945, 951, d. 17*.
Kostka Piotr, biskup chełmiński 938*, d. 17*.

Kostka Stanisław, podkomorzy chełmiński, wysł. do Kur. 797, 827 (151), 854, 907*, 938*.
Kostkowie 969.
Koszka (Koszlia) 735.
Koszyce węg. 886, 887, 892; tractatio 930.
Koszyczanie pol. 981.
Kovacsóczy Wolfgang, kancl. siedmiogrodzki 892*.
Kowal — starostwo 853; starosta zob. Działyński Łukasz.
Kowal Jan, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Kowalski Bartosz, hajduk d. 50.
Kowel d. 12.
Kowno 1018.
Kozacy zob. Polska—wojsko i Niż.
Kozielsk zob. Ogiński Bogdan.
Kozielsk mosk. — namiestnik zob. Ołfierjew.
Kra...a Elhartus 712.
Kraiński Wasyl, sekr. król. 1046.
Krakowczyk Andrzej, hajduk d. 50.
Kraków 717, 788, 807, 809, 810, 811, 814, 819, 823*, 825, 827, 828, 830—837, 839, 840, 842, 843, 845, 848, 851 — 855, 857, 859, 863, 865, 866, 866*, 867, 868, 871, 874, 877, 878, 879, 883, 884, 887, 889, 890, 891, 892, 895, 900, 906, 907*, 911, 923, 924, 925, 927, 928, 932, 934, 937, 941, 945, 946, 950, 955—959, 961, 962, 964, 965, 966, 970 — 975, 977—980, 981*, 991, 992, 1010, 1019, 1029, 1050, 1060*, z. 874, z. 887, z. 904, z. 906a, z. 906b, d. 3*, d. 7, d. 9, d. 11, d. 13*, d. 20—d. 24, d. 26, d. 26*, d. 28, d. 30—d. 33, d. 36*, d. 38, d. 45, d. 46, d. 50, d. 53; zamek 962, *966, 991*, d. 15, d. 28; dwór na zamku zob. Rabsztyn; starościński d. 28; ziemia 982, 1000, 1043; województwo d. 3; powiat gr. *966*; koadyutorya 1016; kapituła 730*; par. św. Stef. 886, 890*; starostwo gr. d. 21, d. 51; sprawy w trybunale 947, sądy starościńskie 825, 934, 955, 959, 963, *966*, 1050; żupy d. 20, d. 46; biskup zob. Myszkowski Piotr; kanonik zob. Goślicki, Kłodziński, Kostka Jan, Piotrowski, Podoski, Sokołowski; kasztelan zob. Dembiński Walen.; wojewoda zob. Tęczyński A.; podkomorzy zob. Cikowski Stan.; starostowie dawni 959, *966;* starosta zob. Zamoyski Jan; sędzia ziemski zob. Czerski Fel.; podsędek zob. Młoszowski Stan.; pisarz z. zob. Kmita Jan z Woli; stolnik zob. Mężyk Stan.; urząd gr. 959. *966;* surrog. d. 15; arcis magnus procurator zob. Maleczkowski; surrogatus zob. Płaza Jan; vicecapitaneus zob. Uhrowiecki Mikołaj; index castri zob. Przyłęcki Maryan; vicesgerent zob. Łagiewnicki; burgrabia zob. Palczewski Zygmunt, Płaza Stanisław, Przyłęcki Maryan, Strzała Piotr; żupnik zob. Lubomirski Sebastyan; szlachta 825, 927, 964, 966, d. 51; wysłańcy szl. do Zamoyskiego 964, *966;* sejmik w Proszowicach 1055*, 1059*, d. 9*, d. 53*; artykuły 1048; kupcy 880, 881, 889; kowale, rymarz z Kr. d. 6.
Krasicki Stan., koniuszy król., starosta lubomelski d. 21.
Krasieński 1046*.
Krasne d. 13, d. 13*.
Kraśnik 871*.
Krasnystaw d. 13*, d. 36, d. 41; powiat d. 35; starostwo 989(?); starosta zob. Mniszek Jan.
Krasowski Stanisław, proboszcz zamojski 1045 (?), d. 49; następcy d. 49.
Krawiec Szymon, hajduk d. 50.
Kremona 901 (234).
Kriwka 845.
Kromer Marcin, biskup warmiński 835, 839*, 849, 940, 1036, z. 839a, d. 17*.
Krosno 831.
Kroszowski ks. 875.
Krotoszyn a Jan kasztelan inowrocławski d. 17*.
Krotowski 817.
Król Jan, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Królewiec 782, 792, 794, *797*, 798, 823*, 824, 838, 840, 844, 849, 850, 856, 896, 897, 901 (232), 969, 1020, z. 782 (424), z. 822; królewczanie 906, senat 906, 906*; sędziowie 906*; communio 906*; zob. Prusy — mieszczanie i posłowie miejscy.
Krudener, komendant amboteński Magnusa 796*.
Kruger zob. Crugerius.
Krupka Mikołaj d. 21.
Krużlowa zob. Pieniążek.
Krym — ziemia, państwo, car, carewicze, horda (812) zob. Tatarzy.
Krypieński wójt d. 6.
Kryski Stan., de Drobnin, wojewoda mazowiecki, starosta płocki 730, 1059, d. 17*.
Kryżbork 718*.
Krzeczów — starosta zob. Młodziejowski Hijacynt.
Krzemieniec — starosta zob. Zbaraski; krzemieńczanin zbieg od Tat. 826, 827 (150), 829.
Krzepice — komora d. 41.
Krzeszów 845, d. 41; starostwo d. 33, d. 47; młyny d. 47; starosta zob. Zamojski Jan; podstarości d. 33.
Krzycki Bernard, podstarości barski 922.

Krzysztof Batory, ks. siedmiogrodzki 834, *835*, 843, 857, *966*, d. 32.
Krzywa d. 44.
Krzywiański Wojciech, hajduk d. 50.
Książ 925, d. 45.
Księżpol d. 41.
Kuczkowski Stan. d. 21.
Kuczmański szlak 813, d. 37.
Kujawy — biskupstwo 729; biskup zob. Rozrażewski.
Kunsekius b. kom. Memla z. 782 (423).
Kurcz Marcin, rotm. starszy lit. d. 2.
Kurlandya 743, 761, 827 (150), 901 (231), 907, 942; zamek Farensbacha 901 (231); książe i jego wysłańcy zob. Gotard; książę syn zob. Fryderyk; księżna zob. Anna Meklenburska; conventus 827 (150); wojsko 896; szlachta 727(?), 901 (231), 942. Zob. Kuronia.
Kuronia, biskupstwo kurońskie, posiadłości Magnusa w Inflantach 713*, 761, 791*, 796*, 827 (151), 866, 868, 869, 874, 896, 897, 901, 903*, 906, 907, 912, 969, 1039; zadzwińskie zamki zob. Dźwina; zamek dla Farensbacha 868, 901 (232); władzca, pseudo-episcopus zob. Magnus; nobilitas, homines, possessores 714, 791*, 796*, 827 (150, 1, 4), 854*, 896, 901 (229, 230), 903, 942; chłopi 896, 897; stronnicy Danii 866, 878; przywódzca zob Behr. Zob. Dania—sprawa i Piltyń.
Kuszniowski Paweł, hajduk d. 50.
Kuszowicz d. 2*.

Laczinski zob. Łączyński.
Lais 712, 717*, 718, 723, 724, 751, 761.
Lamchovicius Tomasz, kapelan Zamoy. 751.
Lanckorona — starosta zob. Wesselènyi.
Lanckoroński 1070.
Lanckoroński Krzysztof, kasztelan małogoski 785, 1043, 1060; posłaniec 1060.
Lanckoroński Mikołaj, rotmistrz d. 2, d. 21; rota d. 2.
Lanczki zob. Łącki.
Landzina 891.
Langomesser Macz, sługa Magnusa 725, 735.
Laninscius 813.
Laterna Marcin S. J. kazn. król. 776.
Laudun 901 (234).
Lauenburg 977.
Laureo Vincentius, nuncyusz pap., biskup Montis regalis 1030 (369), 1030*.
Lazarus Suendius z. 799.
Leliwa zob. Tarnowski St.
Lelów—powiat d. 3.
Lembken Henryk, dr. praw, syndyk gdański 938*.
Lembken Konrad, rajca gdański 938*.
Lemka zob. Lembken.
Lemzel, Limbasza 718.
Lenewart zob. Lenward.
Leniek Maciej, rotmistrz 717, 745, 746, 747, 918.
Lentownia d. 33.
Lenward 866.
Leski d. 3, d. 49; chłopi d. 49.
Leśniowolski Jan, rotmistrz, kom. Parnawy 723, 723*, 724, 733, 739(?), 741, 742, 743, 760*, 766*, 767, 809, 827 (154), 901 (234); wysłańcy 733.
Leśniowolski Marcin z Obór, kasztelan podlaski, starosta łosicki, deputat skarbowy 723*, 827(153), d. 17* (zob. sprost.), d. 21, d. 29, *d. 44*.
Leśniowolski Mikołaj (*s.*) d. 17* mylnie zamiast Marcin.
Leśniowski Balcer 1019.
Leszczyńscy 1059*.
Leszczyński, sekr. król.(?), kanonik płocki(?), poseł król. na sejmik raciąski 1053.
Leżajsk — starosta zob. Lutomierski.
Leżenice zob. Gostomski.
Lichów zob. Łychów.
Lidzman zob. Żilechus.
Ligetum arx z. 799.
Ligęza Mikołaj, kasztelan wiślicki 785.
Lindani 743.
Lindanus Jan 938*.
Lineński Andrzej, hajduk d. 50.
Linwertum zob. Lenward.
Lipniki de Anna d. 33.
Lippomano (Lispomanus) Hieronim, poseł wenecki 786.
Lipski, urzędnik chronowski 1025.
Litowicz Wawrzyniec, kanonik kamieniecki, arcium baccal. d. 26.
Litwa 717, 752, 761, 774, 794*, 805, 818, 819, 861, 933, 942, 959, *966*, 991, 1030 (367), d. 1, d. 7, d. 12, d. 14; prowincye odpadłe do Moskwy 1030 (370, 371); leże d. 7. d 12; senat, senatorowie 732, 942, 967 (310, 2); trybunał 861; podskarbstwo 1022; hetmaństwo w. 967 (311); prawo 827 (153); skarb 727.
marszałek w. zob Radziwiłł Mikołaj Krzysztof Sierotka; kanclerz zob. Wołowicz Eustachy; podkanclerzy zob. Radziwiłł Krzysztof Mikołaj; podskarbi zob. Hlebowicz Jan; marszałek dworny zob. Radziwiłł Albrecht; hetman w. zob. Radziwiłł Mikołaj Rudy; hetman polny zob. Radziwiłł Krzysztof Mikołaj; pisarz zob. Sapieha, Hlebowicz i Haraburda; sekretarz król. zob. Loknicki; krajczy zob. Ostrogski Konst.; podczaszy zob Kiszka Jan; stolnik

zob. Proński; łowczy zob. Naruszewicz.
wojsko 743, 764*, d. 2; rotm. starszy zob. Kurcz; sędzia przy profosie d. 12 (465). Litwini 818, 819, 827 (152, 3), 901 (233), 1030 (367), d. 7, d. 14; podwody 729; panowie d. 7; kupcy 749, 951; sejmiki 1032.
Livonia zob. Inflanty.
Liw — starosta zob. Radzimiński Stan.
Loanda 992.
Loknicki, sekr. król. lit. 714, 727, 731.
Lovanium 916.
Lubaczów — starosta zob. Płaza Jan.
Lubecz—starosta zob. Wiśniowiecki M.
Lubeka 786.
Lubicza d. 30.
Lublin 809, 837, 847, 890, 894, 903*, 947, 959, 961, *966*, 967 (312), 976, 982, 992, 996*, 1010, 1013, 1014, 1019, 1020, 1030*, 1038, 1043, 1058*, d. 48*, d. 49; transactio z 839b; trybunał zob. Polska; deputaci tryb. 958, 961, 967 (313), 991, 996, d. 53; wojewoda zob. Tarło Jan; wojewoda (r. 1590) 1055*; kaszt. zob. Firlej Andrzej; sędzia ziemski zob. Kaszowski Piotr; szlachta 976; sejmik 1039.
Lubnicki Stanisław zob. Łubnicki.
Lubomirski Sebastyan, żupnik krakowski d. 20, d. 46.
Lubomla — starosta zob Krasicki Stan.
Lubowiecki Wojciech, rotm. 728(?), 745.
Lucyn 731, 752, 769.
Ludholm in baro zob. Gildenstirn.
Ludwik, królewicz portugalski 788*.
Lukrecya, rzymianka 774.
Luneburg — księżniczka zob Zofia.
Lusitania zob. Portugalia.
Luter — wyznanie, rel. augustana, wyznawcy 806, 821 (151), 916, 950; biskup—luteranin zob. Pac, arcybiskup zob. Truchses; zob. Heretycy.
Lutomierski Baltazar, starosta leżajski i sieradzki 1049, d 33
Lutrka d. 10.
Luzański Janusz, hajduk d 50.
Lwów 810, 813, 814, 815, 816, 818, 819—822, 825, 826, 827 (149, 152), 828, 829, 851, 905, 927, *966*, 967 (311), 993 — 998, 1000, 1001, 1010, 1057, 1060*, d. 25, d. 26, d. 27 (486), d. 37*, d. 41, d. 43, d. 43*, d. 53; arcybiskupstwo 729, 749; roki 1019; jarmark d 42; arcybiskup zob. Solikowski; kasztelan zob. Herburt Stan.; podkomorzy zob. Żółkiewski Mikołaj; starosta zob. Herburt Mikołaj; chorąży zob. Herburt Jan; pisarz zob. Korytko Bartłomiej; stolnik zob. Podolecki Stan.; podstarosta zob. Ożga Baltazar; szlachta ziemi 1048; szlachta na rokach 1019; lwowianie, proconsul, consules 807, 810, 821; rotkiser d. 41; mieszcz. anglik zob Wicht; Leopoliensis zob. Śmiglecki.

Łabunie d 41.
Łagiewnicki Andrzej de Napruszow, vicesgerent gr. krak. d. 45.
Łańcut 845, *966*.
Łapczyński 1045, 1068.
Łaski Olbrycht, wojew. sieradzki 1047, d 17*.
Łaski Samuel d. 53.
Łaszcz Aleksander, kaszt. czerski, starosta chełmski 955, 1041, d. 17*.
Łaszczów 1041.
Łącki Kacper 927.
Łączyński 975, 996, 1019, 1048, d. 53.
Łęczyca — wojewoda zob Bogusławice de Jan; kasztelan zob. Szczawiński; prepozyt zob. Borukowski; scholastyk zob. Baranowski; cześnik zob Ponętowski; sejmik 1039.
Łojowa góra 818, 819.
Łomża 732, 1043; urzędnik ziemski zob. Troszyński.
Łopiennik 989.
Łosie — starosta zob. Leśniowolski Marcin.
Łotysze, inflanccy chłopi 717 (16), 723, 731, 746, 747, 751, 752, 755.
Łowicz 1017.
Łubnicki Stanisław, kasztelan wieluński d 17*.
Łuck d. 12; biskup zob. Wierzbicki Wiktoryn; starosta zob. Proński Al.; staroście zob. Żórawiński Bazyli
Ługarski (991) zob. Ługowski
Ługi 730*; zob. Ługowski.
Ługowa 730.
Ługowscy 730.
Ługowski ojciec Szymona 730.
Ługowski Jan d. 3.
Ługowski Stanisław 730*, d. 3, d. 49.
Ługowski Szymon, opat miechowski, biskup nominat przemyski, 729, 730, 742, 772, 784, 788, 799, 800, 927*, 987*, 991, z. 729a, z. 729b, z. 729c, d. 3, d. 8, d. 24, d. 49; przeciwnicy 772; kardynałowie, deputaci, świadkowie 784; wysłan. w Rzymie 730.
Łuki Wielkie 731, *966*, d. 6; komendant zob. Kmita Czarnobylski.
Łychów d. 41.

Maciejowska z Herburtów Kacprowa 876 (?), 1061, 1064; córka 876.
Maciejowska Katarzyna zob. Wapowska.
Maciejowska Zofia Janowa z Myszkowskich 1043.

Maciejowski Bernard, starosta bolesławski 967 (309), 972, 973.
Maciejowski Jan, kasztelan zawichojski 785* (zob sprost.), 1043.
Maciejowski Kacper, koniuszy, starosta spiski 876*, 1043, 1061; szwagier 1043; sługa i żona(?) 1043.
Maciejowski Stanisław, starosta zawichojski 984, 1043*.
Madruzzi Ludwik, kardynał, biskup trydencki i Brixen 786.
Madruzzi Krzysztof, biskup trydencki 786*.
Magdeburg 924.
Magnus ks., królewicz duński 713, 718, 719, 725, 729, 731, 733, 735, 740, 779*, 787*, 796, 827 (151, 4), 854*, 866, 868, 869, 896, 901 (229), 951*, 1039; posiadłości zob. Kuronia; wdowa 854*; posłowie 796; komendanci zamków 725.
Mahomet — wiara, wyznawcy 992.
Maj Stanisław, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Maksymilian II, cesarz 739, 953*, z. 788, z. 799; następcy z. 788.
Malborg 827 (155), 948, 949, z. 782 (414), d. 11; starostwo 775*, d. 5, d. 11; plebania 949; wojewoda zob. Cema Fabian; podkomorzy zob. Szorc Jan; starosta zob. Zamoyski Jan; podstarości zob Żarczyński; pleban, wikary, burmistrz, mieszczanie 949; officiales arcis i załoga d. 5; obywatele ziemi 948.
Maleczkowski Michał arcis crac. m. procurator d. 28*.
Maliński Jan d. 36*.
Malta — kawaler zob. Pieniążek; przeor zob. Antonio port.
Małogoszcz prepozyt zob. Tylicki; kasztelan zob. Lanckoroński.
Małopolska 819; ziemie d 27 (486); Małopolanie 717, 753; sejmiki partykularne 714*, 717, 785, d. 51*; sejmik generalny zob. Korczyn; posłowie do króla 714, 717, 734, 738, 748(?), d. 8.
Manaster d. 13*.
Mantus, scriba z. 744.
Marchocki 785.
Marienburg inflancki, Ołyszka, Oliksta 731, 748, 768; starostwo 775; starosta zob. Pękosławski.
Marienburg pruski zob. Malborg.
Marienhaus 731, 752.
Maritimae episcopatus (725) zob Magnus.
Marnix de zob. Aldegonde.
Marszowscy d 51.
Marya Eleora, ks. pruska 838.
Marya Naga, żona Iwana IV 862.
Massa Maritima 715*.
Matcze d. 3, d. 49; chłopi d. 49.
Matzen Paweł 1021.
Maurowie, rex, proceres 992.
Maz .... ki Krzysztof, hajduk d. 50.
Mazowsze 794*, 1043; wojewoda zob. Kryski St.; Mazowszanie 717; posłowie do króla d. 11, sejmowi 1039; sejmiki 717, 1039, d. 11; panie stare 1043.
Medesz, Medgeyes 968.
Medicis de zob. Franciszek Marya.
Medyka — starosta zob. Broniowski St.
Medynice 845; strzelcy 845.
Medyolan 841, 852, 932.
Meklenburg—księżniczka zob Anna.
Meler Hans z. 717.
Memel arx, praefectura z. 782 (423); zob. Schrimphius.
Merecz d. 6; chłopi d. 6.
Mezenin d. 6.
Mężyk Stanisław de Putnowice, stolnik krakowski, starosta sandecki d. 21.
Michna II, wojew. woł. mult. 813.
Miechów—prepozyt gen. zob. Ługowski: prepozytura 729.
Mielech, urzędnik niemirowski 859*.
Mielecka Elżbieta Mikołajowa Radziwiłłówna 817*.
Mielecki 1007.
Mielecki Mikołaj, wojewoda podolski 817, 967 (311), d. 53.
Mieliński Aleksander, opat trzemeszeński 827*, d. 8.
Miernicki Janusz, hajduk d. 50.
Międzyrzec d. 10; starostwo d 10; kasztelan zob. z Górki hr. Andrzej; starosta zob. Zamoyski Jan.
Miękicki 1025; chłopi 1025.
Mikołajowski *966.*
Mikulińce d. 26, d. 37
Milonki 980, 985, 999.
Minocka 956.
Mińsk — kasztelan zob. Hlebowicz Jan.
Mirów zob. Myszkowski.
Misiowski, sługa Zamoy. d 53.
Mitawa 791, 793, 857, 1022*.
Młodziawski 746,
Młodziejowski Jacek, podsk. nadw., star. krzeczowski 714, 727, 737, 764*, (zob. sprost.), 774, 805, 845*, 946, 968, 980, 999(?), 1047, d 17*, d 21; córka 845*.
Młoszowa zob Młoszowski.
Młoszowski Stan. de Młoszowa, podsędek krakowski d. 21.
Młynarz St., chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Mniowski Piotr, hajduk d. 50.
Mniszek Jan, starosta krasnystawski 989.
Mniszek Jerzy, krajczy kor. d. 2, kasztelan radomski 785.
Mogiła — opat zob. Białobrzeski.
Moguncya — arcybiskup elektor 786*.
Mokre d. 36
Mola Nova 761.

Mołdawia 783, 816, 818, 819, 892, d 37; wojewoda zob. Jankuła i Piotr V; woj. dawn. zob. Aleksander i Bogdan; wojewodzianka zob. Tofana; komisya 876; posłowie 813; Mołdawianie 892. Zob. Wołoszczyzna.
Mołwianinow, poseł mosk. do Rzymu 784, 784*, 805.
Mons regalis 1030*.
Montelupi Sebastyan, poczmistrz 788, 811, 815, 888, 932, 941, 946, 952, 967 (313), 992; kursorzy 788, 816, 928, 941.
Morandi Bernard, archit. Zamoy. 1045.
Morąg 906, 907, z. 906b
Morski Joachim d. 21
Mosiek żyd d. 47.
Moskwa — kraj, państwo 710, 712, 715, 717, 723, 723*, 739, 748, 751, 760*, 772, 774, 825, 826, 827, 829, 862, 882, 898, 918, 967 (309, 10), 992, 1030, 1037, 1039, z. 717, z. 779, d. 8, d. 27 (486), d. 51; miasto 749, 751, 788*, 862; zamki zdobyte 709, 712, 717, 749; wojny 882, 927, 959, 1030, d. 5; merces 827 (153).
w. książę i rodzina zob. Iwan i Teodor.
posłowie i gońcy: do Papieża zob. Mołwianinow; do Polski dawn. 712, w Jamie Zap. 715, 717, 723, 749, 967 (310?); ich wysł. 717, 723 zob. Piwo; komis. do oddaw. zamków 712, 717, 724, 731, 739, 751, 761*, 762; goniec 749 intern. 862; pp. wielcy 735, 749, 827 (153), 1030 (370), z. 779; goniec 967 (310); do Anglii zob. Pisemski; do Tatarów z haraczem zob. Niżowcy; do Czeremisów 862.
Bojarowie-regenci 977; rada 749; kanclerz zob. Szczełkałow; wojewodowie 760*, 767, zob. Psków, Parnawa, Nowogród; nobiles 715.
Moskwa, Mosci, hostis i t. p. 717, 719, 720, 722, 723, 725 729, 730, 731, 733; 735, 737, 739. — 743, 746 — 752, 760*, 761, 767, 768, 771, 772, 777, 798, 813, 896*, 918, 941, 977, 1030 (368, 9), d. 1, z 717; wojsko 715, 723, 751, 767, 862, 918, z 717, z 779; kozacy 862; załogi zamków zob Mosci; bojarowie 862; dzieci bojarskie 729. 746; strzeleckie żony 746; popi, chłopi, dziewki d. 12 (466); kobiety, dzieci d. 1, d. 12 (466); jeńcy 724, 735, 749, 806, 827 (154), 828, 967 (310), z. 717, d. 1, d 6, d. 12 (467); zbiegowie od Pol. 729; od Tat. 825, 826; moskwicin odlewacz d. 41 (505), doctores pii do Moskwy 1030 (370). Zob. Scythia.
Moszyński 1048.
Mroczek Stanisław(?), rotmistrz 785, 900.
Mścisław—wojewoda zob. Pac Paweł.
Mścisławski kn. Fiedor 767, 977; ród 767*.
Mstyczów zob. Płaza.
Mszaga 715*.
Mukaczów, Mukaczowska droga zob. Munkacz.
Mulawka Piotr, hajduk d. 50.
Multany 816; wojewoda zob. Michna; brat zob. Aleksan.; wołosi multańscy 892.
Müller zob. Meler.
Munkacz 842, 845, 846.
Muretus Antonius 923.
Mustafa czausz 1005.
Myszka Michał, kaszt. wołyński d. 17*.
Myszkowska Zofia zob. Maciejowska.
Myszkowski Jan, sekr. król. 888*.
Myszkowski Piotr, starosta oświecimski 1047.
Myszkowski Piotr z Mirowa, biskup krakowski, ks. siewierski 742, 890, 892, 927, d. 17*, d. 21, d. 53.
Mytobia zob. Mitawa.

N—adresaci 763, 981, 995, 996b; archidyakonia 1029; inflatczyk 916, 916*; infułaci 803; kanonia 1029; kasztelani d. 11; koniuszy 927; książę 1001; lekarze 743, 847, 1048, d. 6; pan polski 995, podstar. 905, rotmistrz 1065; starosta 1043; starościna 876; starostwo 876; stolnik 1066; wojewodzina 905; ziemstwo 838; żaki d. 6.
Nadbagnia zob. Nagibania.
Naga Marya, żona Iw. IV 862.
Nagibania, Frauenstadt 887, 930, 992(?), z. 887, zob. Zatmar.
Nagłowice zob. Rey.
Naido(da?) Wawrz., chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Nakło – kasztelan zob. Grudziński Stefan.
Napierkowski 1019.
Napruszowski Piotr, hajduk d. 50.
Napruszów zob. Łagiewnicki.
Narburt Jan d. 15.
Narew (d. 8) zob. Narwa.
Naropiński d. 53.
Naruszewicz Jan (zob. sprost.) 774.
Naruszewicz Mik., podsk. litewski 774*.
Narwa 712, 723, 732, 739, 743, 751, 752, 754, 755, 756, 761, 767, 786, 886, 917, 941, z. 779, d. 7, d. 8; załoga pol. 756.
Natbagnia zob. Nagibania.
Navarrae rex zob. Henryk Naw.
Neapol 788, 1015.
Nemaiovius 892.
Nemet 779, 786*, 795, 800, z. 799, z. 887; zob. Zatmar.
Nepfelius Daniel, b. sekr. Kiszki, i ojciec 838.
Newel 731.
Nidbork, Niedenburg 869, 870.
Nidecki Andrzej Patrycy, prepozyt warszawski 721, 736, 895.

Niebytkowski Matiasz, hajduk d. 50.
Niemcy — kraj, Rzesza, Cesarstwo 739, 786, 827 (150), 897*, 901 (231), 907, 916, 924, 937, 941, 992, 1030(372), 1037, z. 782 (415), z. 799; confinia 827 (150).
sejm, stany, rady rzeskie 739, 779, 786, 788, zob. posłowie książąt.
Cesarz zob. Maksymilian i Rudolf.
Książęta 786, 788, 892, 937(?); ich posłowie 786, 941, 950, 1037; elektorowie 786, 1037 zob. August i Jan Jerzy; marszałka rzeskiego urząd 795; miasta rzeskie 795; posłowie cudzoz. na sejm 786, nuncyusz zob. Rzym; legacya do Pol. 786; do Danii 786; komisarze do sprawy Zatmaru 941, z. 887, do spr. brunśw. 786; do spr. wrocł. 889.
Rady ces. niem. i węg. 786, 953, zob. Cyrus, Trautson J; ochmistrz ces. zob. Dietrichstein; marszałek zob. Trautson; cesariani 887; camera 827 (153), 887; camerales 887; sekretarz zob. Veiss; ministri 977.
Niemcy szlachta 746, 747, 901 (233), Niemcy żołnierze w służbie pol. 714, 717*, 723, 727, 743, 752, z. 744; sędzia przy profosie d. 12 (465). Niemcy (719, 747, 767) zob. Szwedzi.
Niemirów 774, 859*; urzędnik zob. Mielech.
Niepołomice 831, 845, 866*, *966*.
Niesuchojcze d. 12.
Niewiarowski 863, 872.
Niewiarowski Przecław z Niewiarowa d. 15.
Niewiarów zob. Niewiarowski.
Nigra silva zob. Czarny las.
Niszczycki Krzysztof, rotmistrz d. 2.
Niż 820*; niżowcy, kozacy niżowi, latrones, złoczyńcy, swawolni ludzie, chłopstwo 783, 813, 820*, 827 (149), 829, 859, 859*, 885, 892, 898, 917, 923, 967 (311,2), 994, 997, 998, 1005; najw. sprawca zob. Wiśniowiecki; porucznik zob. Oryszowski Jan; pisarz zob. Janczy.
Nogarola 887.
Norvagiae rex zob. Fryderyk II duński.
Norvegiae haeres zob. Magnus.
Norymberga, norymberczanie, kupcy d. 8; burgrabius Norimbergersis zob. Jerzy Fryderyk.
Nowa Mola 761.
Nowe — starosta zob. Wejher.
Nowe miasto małop. zob. Korczyn.
Nowe miasto mazowieckie — starostwo 730*; starosta zob. Alamanni.
Nowe miasto ruskie(?) — starosta zob. Stadnicki Jan.
Nowogród Wielki 715, 717, 723, 723*, 918; prowincya 739; trakt 752; wojewoda zob. Golicyn.
Nowogródek inflancki 717, 720, 723, 728 — 731, 740*, 745, 751, 767, 918; Novogrodenses 720; załoga pol. 751.
Nowogródek lit. — wojewoda zob. Radziwiłł Mik., syn Mik. Rud.; plebania 911(?).
Nowomiejski Bartosz, hajduk d. 50.
Nowomiejski Miklosz, hajduk d. 50.

Oberpol, Połczów 712, 717, 718, 723, 724, 733, 761, 901 (234).
Oborski Wojciech, rotmistrz? (t. II nr. 692 uw. 3) 901 (231).
Obory zob. Leśniowolski.
Ochab Szymon, hajduk d. 50.
Ociec — starosta zob. Płaza Stanisław.
Ocieski Jan, starosta olsztyński d. 13, d. 21 (zob. sprost.).
Ocieski Joachim z Ocieszyna d. 13, d. 21 (zam. Jan, zob. sprost.).
Ocieszyno zob. Ocieski.
Ogiński Bogdan z Kozielska 709, 710; rota 709.
Oglęcki, Ogląski, komornik królewski 731, 1046.
Okuń Tomasz z Grodziska, sekretarz król. 830, 845.
Oldenburg in comes zob. Fryderyk II duński.
Oleśnicka Anna z Zamoyskich, siostra Jana 776*, 827 (152), 920.
Oleśnicka Zofia zob. Dulska.
Oleśnicki Jarosław de Oleśniki d. 19*.
Oleśnicki Łukasz 776* (zob. sprostow.) d. 19*.
Oleśnicki Marcin, podsędek bełski 776* (zam. Łukasz zob. sprost.), 996, d. 19*.
Oleśniki de zob. Oleśnicka.
Oleszek (—ko?), pacholę Zamoyskiego 1000.
Olexeński Tomasz, hajduk d. 50.
Olgierda potomek (*966*) zob. Sanguszko.
Olgierdowicze zob. Mścisławski—ród.
Oliksta zob. Marienburg infl.
Oliwa — opactwo 951; opat zob. Geschke i Kostka Jan.
Olkusz zob. Zamani.
Olszowski Sebastyan, hajduk d. 50.
Olsztyn—starosta zob. Ocieski Jan.
Ołfierjew Roman Wasylów, nam. kozielski, poseł moskiewski 715; zob. Moskwa—posłowie w Jamie Zap.
Ołyka zob. Radziwiłł Mikołaj Czarny.
Ołyszka zob. Marienburg infl.
Opaliński Andrzej, marszałek kor., generał wielkopolski, starosta śremski 723*, 748*, 753*, 778, 831, 845, 848, 955, 959, *966*, d. 7, d. 8, d. 11, d. 12*,

d. 14, d. 17*; zob. Polska — marszałkowie.
Opatów *966*, 1043; sprawa działowa 780, 809, 829, 947; sejmik, posłowie zob. Sandomierz.
Opoczka 717.
Orański Wilhelm 950.
Orany 736.
Orescensis 827 (155).
Ormianie z Białogrodu 818, 819.
Orsza 862; praefectus 715, 717; starosta zob. Kmita Czarnobylski.
Ortelsburg, Ortelspurg 896*.
Orynin zob. Uryninskie pola.
Oryński, porucznik Zborowskiego? 737.
Oryszowski Jan, porucznik kozacki Wiśniowieckiego 820*, 859*.
Orzechowscy d. 53.
Orzechowska Anna zob. Zamoyska.
Orzechowski Andrzej, rotmistrz 723, 724, 751.
Orzechowski Jakób, rotmistrz d. 2
Orzechowski Walenty, sędzia przemyski 980, 1048(?), d. 53; sługa 968.
Orzelscy d. 51.
Orzelski, rotmistrz d. 2; rota d. 12.
Orzelski Świętosław, sędzia kaliski d. 8.
Osowski i sądy 1043.
Ossoliński Hieronim 723*.
Ossoliński Zbigniew 723(?), d. 21.
Ostrogscy na Zasławiu 864*.
Ostrogska Halszka 991*.
Ostrogska Katarzyna zob. Radziwiłłowa Krzysztofowa Mikołajowa.
Ostrogski kn. 780*.
Ostrogski kn. (dux Ostroviae) 957.
Ostrogski kn. Konstanty Konstantynowicz, krajczy w. lit., starosta włodzimierski 863, 872; słudzy 872.
Ostrogski kn. Konstanty Wasyl Konstantynowicz, wojew. kijowski 813, 1048, d. 17*, d. 53.
Ostromęcki Bartłomiej z. 717*.
Ostromęcki Jan, dowódzca artyleryi z. 717.
Ostroróg d. 53.
Ostroróg Mikołaj(?) 986; przodkowie 986.
Ostrowski, komendant amboteński 896*.
Ostrowski 893, 893*; poddany zbiegły zob. Bieńczyk.
Ostrowski Matias, hajduk dzies. d. 50.
Ostrów(?) — starosta zob. Filipowski.
Ostrów, przygródek pskowski 717, 723, 731*, 749; komendant zob. Sołtan; goniec 717.
Oświęcim — kasztelan zob. Komorowski Stan; starosta zob. Myszkowski Piotr.
Ozylia 713*, 727, 901 (230), 901*, d 48; władzca zob. Magnus.
Ożga Baltazar, podstarosta lwowski d. 26.

Pac Mikołaj, biskup kijowski 730, 811*, 815, 816; kasztelan smoleński 911, 987*, zob. Kijów biskupstwo.
Pac Paweł, wojew. mścisław. 815, 816.
Pachołowiecki Stan. pis. kanc. król. d. 53.
Pajda zob. Biały Kamień.
Palczowski Zygmunt, burgrabia krakowski d. 9, d. 9*(?).
„ „ burgrabia krakowski 927(?), d. 9*, d 53.
Palestyna 890*.
Parczów 898.
Parkany(?) 917, d. 37.
Parma — książę zob. Farnese.
Parnawa rzeka 733.
Parnawa zamek, obóz, miasto 711, 712, 717, 718, 723, 724, 733, 735, 741, 742, 743, 748, 752, 755, 760*, 761, 767, 901 (233, 4); zamki sąsiednie 735; starostwo 723*; okręg parn.? 827(154); prezydent zob. Dembiński Maciej; komendant polski zob. Leśniowolski; komen. mosk. 711, 723, 760*(?); żołnierze polscy 755; pernavienses 711; nobiles, reliqui 743.
Paulus Andreas dr., pos saski 786.
Pawłowo 845.
Pawłowski Stanisław, hajduk d. 50.
Pebalga 901 (234).
Peifer Dawid, kanclerz saski 953.
Pejpus, Pelba, Penbas 712.
Perekopski car (829, 1057); zob. Tatarzy.
Pernawa zob. Parnawa.
Pernezy 845.
Perstein a Wratysław, kanc. czeski 795.
Persya 826, 827 (149, 150), 851; szach 858; szacha syn 892, 898; wojsko 892, 898; dowódzca 892.
Pertau basza z. 799.
Pękosławski Stan., rotmistrz, starosta maryenburski, poseł sandom. 768, 827 (152, 3), 828, 829, 884, 901 (231), 903, 1043, d. 2.
Piasoczyński Ławryn, podkomorzy bracławski 1006.
Pieczary 717, 720*, 727, 743, 827 (153).
Piekary 956*, *966*.
Pieniążek Mikołaj d. 21.
Pieniążek Prokop z Krużlowej, rotmistrz, kawaler maltański, starosta wendeński d. 2, d. 21; rota d. 12.
Pierekopski car (858) zob. Tatarzy.
Pieskowa Skała 999; zob. Szafraniec.
Pilchowski Adam, biskup chełmski d. 17*, d. 49; następcy d. 49.
Piltyń 868, 884, 896*, 901, 903, 904, 908; ziemia zob. Kuronia biskupstwo; sta-

rostwo 868, komendant 896*; załoga 884, 903; piltenses 897, 901 (230, 1) przywódzca zob. Behr Zob. Kuronia i Dania - sprawa.
Pilzno 831, 845; starosta zob. Tarło Jan.
Pińsk — starosta zob. Zbaraski.
Piotr V Chromy, wojew. mołdawski 813, 820, 822*, 885, 892, 987; posłowie 813.
Piotrków 889, 1043; zob. Polska — trybunał.
Piotrowski Jan ks., kanonik krakowski i gnieźn., sekret. król. 723, 749, 764*, 934, 1000, 1009, 1042, z. 717, d. 7, d. 8, d. 11, d. 12*, d. 17*.
Piotrowski Stanisław (?), 744, 1013, 1014.
Pisemski, poseł mosk. do Anglii 862*.
Pisonium zob. Preszburg.
Pitowski, komornik król. 737, 751, 761.
Piwko Jan, pisarz prowentowy zamojski 1044, 1045.
Piwo Jędrzej 715*.
Piwo Piotr, goniec posłów mosk. 715, 717.
Piwo Piotr z Opolska, podczaszy i surrogator bełski 715*, 1007; poddani 1007.
Plater Wilhelm dow. wolunt. infl. 718*, 769.
Plesi Chereius (820*) zob. Tatarzy—carewicze.
Pleszów 829; zob. Fredro.
Pletim Chereus (820) zob. Tatarzy—carewicze.
Plewka Stanisław, chłop z Pragi d. 22, *d. 26*.
Pławicki Jakób, hajduk d. 50.
Płaza Jan z Mstyczowa, surrogator krakowski, starosta lubaczowski 900, 905, 925, *966*, d. 21.
Płaza Stanisław z Mstyczowa, burgrabia krakowski, starosta ocieski d. 21.
Płock — probostwo 987, 1004, 1008; biskup zob. Wolski Dunin Piotr; prepozyt zob. Borukowski Jan; kanonik zob. Leszczyński; kantor zob. Goślicki Wawrzyniec; wojewoda zob. Zieleński; starosta zob. Kryski, pisarz ziemski zob. Kossobudzki Mikołaj (?); sejmik w Raciążu 1039, 1059; senatorowie, rycerstwo 1059; poseł r. 1582 zob. Kossobudzki; poseł król. na sejmik zob. Leszczyński.
Pniatyn 1011.
Pniewski 837, 847, 1011; brat 837, 1011; syn 837, 847; siostra 847; szwagier 837; koledzy 837, 847; poddani 1011.
Podgórski, dzies. hajduk d. 50.
Podlasie 774, 861, 945, 1016; wojewoda zob. Kiszka Mikołaj; kasztelan zob. Leśniowolski Marcin.
Podlodowski, poseł sandomierski i synowcy 1043.
Podlodowski Jakób 851, 927.
Podlodowski Krzysztof d. 21.
Podolany *966*.
Podole, podolskie kraje 821, 941, 967 (311), d. 11, d. 12, d. 26*, d. 27 (486), d. 37; województwo d. 37; zamki d. 37; zamki ukrainne 764; zob. Urynińskie i Dzikie pola; wojewoda zob. Mielecki; generał zob. Potocki Mikołaj; żołnierze 774, 967 (312).
Podolecki Stanisław, stolnik lwowski 1048.
Podoski 790.
Podoski Łukasz, sekretarz król., kanonik krakowski, proboszcz gnieźnieński 967 (309).
Pokucie 1043.
Polska - kraj, Rzplta, Korona - passim. Król zob. Stefan; poprzednicy 771, z. 729a, z. 729b, d. 26, d. 26*; następcy 782, z. 782 (420); protector Regni zob. Farnese Al.; viceprotector zob. Sabellus.
sejm 712, 714*, 717, 723, 732, 737, 742, 748, 753, 777, 779, 781*, 786, 791, 792, 794, 799, 802, 806*, 824, 827, 889, 904, 927, 938, 942, 959, 960, 963, 964, *966*, 967 (312), 968, *991*, 1004, 1024, 1030 (367, 8, 70), 1030*, 1031, 1032, 1037, 1059, 1043, 1047, 1059, d. 7, d. 8, d. 14*, d. 15, d. 16, *d. 17*, d. 27 (486), d 29, d. 37, d. 48, d. 49*, d 51; elekcya 794*; stany 712, 714, 723, 732, 733, 739, 742, 782, 824, 832, 839, 866, 903, 904, 908, 992, 1030, z. 782 (414), z. 839a, d. 29; senat, konwokacya senatu 723, 732, 742, 748, 777, 781*, 782, 802, 806*, 827(155). 938, 951(?), 964, 966, 967 (311), 968, 979, 980, 982, 987, 991, 996*, 1010, 1013, 1018, 1030 (368), 1032, 1048, 1058, d. 7, d. 48, d. 51; (senatorowie zob. niżej); sejmiki part. i gener. 714*, 717, 723, 748, 753*, 961, 961*. 1039, 1047, 1048, d. 48, zob. miejscowości, rzekomy zjazd posłów 717; marszałkostwo wielkie 1022; kanclerstwo d. 46; podkanclerstwo 1004; hetmaństwo w. d. 46; hetmaństwo polne 990; pisarstwo 975; sąd sejm. *991*, *966*; trybunał 790, 809, 829, 833, 874, 899, 917, 918, 925, 945, 947, 967 (312), 988, 996, 1007, 1043, d. 42* (zob. Lublin — sędziowie tryb.); starostwa sądowe d. 51, camera commissionis 781*, 827*.
monarchowie rozjemcy sporów (principes, amici) z Danią 866, 869, 897, 903, 904, 912; ze Szwecyą 739, z. 779, zob. August saski i Jan Jerzy brand

komisarze pol.-duńs. 866, 869; pol.-niem. w spr. Zatm. 898, z. 887; w spr. wrocł. 889; pol.-szw. 712, 733, 739, 886, 898, z. 779; posłowie i gońcy: do różnych d. 51; do Brandenburgii 753; do Danii zob. Ponętowski; do Moskwy: d. 51; zob. Goślicki; pełnomocni w Jamie Zap. 712, 715, 723, 731, 737, 739, 749, 967(310?); ich wysł. 717; do odbier. zamków 723, 733(?), 739, 740 (zob. rotmistrze); zob. Wizgierd; posł. wielcy 735, 827 (153), z. 779; zob. Sapieha; pos-stwo projekt. 1030 (370); do Niemiec zob. Goślicki, Rozrażewski; do Prus 753; do Rzymu zob. Reszka, Wolski, Tyczyn; ich adwokaci 784; do Saksonii 753; do Szwecyi 739, 754, 766, 827(151), 898*, zob. Alamanni, Warszewicki; do Tatarów d. 51, zob. Broniowski Marcin; do Turcyi 1048, d. 51, zob. Drohojowski, Dzierżek, Filipowski, Słostowski; przystaw, ductor, comes 717, 735, 805.

senatorowie Rpltej lub koronni 732, 733, 739, 742, 748, 753, 779, 825(153), 831, 888, 922, 926, 938, 942, 951(?), 961, 962, *966*, 967 (311), 979, 1048, z. 874, d. 12 (466), d. 48 (senat zob. wyżej); personae insignes 784; Regni proceres 779; biskupi 776; posłowie 731, 802, 898, *966*, 991, 1039, z. 779, d. 17*, d. 48; opozycyjni 802; deputaci skarbowi zob. d. 29, d. 44; szafarze 967 (312); marszałkowie 959, *966;* marszałek w. zob. Opaliński; kanclerz zob. Zamoyski Jan; podkanclerzy zob. Borukowski; podskarbi zob. Dulski Jan; marszałek nadworny zob. Zborowski Andrzej; referendarze zob. Firlej Mikołaj i Tarnowski Jan; dwór, kuryaliści 731, 786, 811, 817, 826, 894, 911, 933, 982, d. 11, d. 51; podskarbi nadworny zob. Młodziejowski Jacek; sekretarz w. zob. Baranowski i Tylicki; sekretarze królewscy 766, 968, 982, 983, 960, 1000 oraz zob. Bech, Fogelweder, Giese Tydeman, Goślicki, Heidenstein, Kłodziński, Konarski Michał, Konopacki, Kraiński, Leszczyński, Loknicki, Myszkowski, Nidecki, Okuń, Piotrowski Jan, Podoski Łuk., Ponętowski, Reszka, Skrzetuski, Szpil, Tylicki, Warnikius, Warszewicki, Żółkiewski St. iun; podczaszy zob. Działyński Łukasz i Zebrzydowski Andrzej; podstoli zob. Śreniawa; miecznik zob. Wolski; krajczy zob. Filipowski i Mniszek; kuchmistrz zob. Alamanni; koniuszy zob. Krasicki i Młodziejowski Kacper; harcerum praef. zob. Słostowski; dworzanin zob. Woroniecki; pis. kanc. zob. Pachołowiecki, Wysocki; poborcy 1057; pisarze celni i poborowi d. 41; pocztm. zob. Montelupi; lekarz kr. zob. Bucella; słudzy król. zob. Jerzykowicz i Raczko; komornicy 805, 937, 957, 979 oraz zob. Oględzki, Pruski, Pitowski; goniec 723.

praefecti 715; starostowie *966*, 991; lustratorowie 905.

deputaci trybunału zob. Lublin; komisarze król. sąd. 827(154, 5), 905, 1006, d. 33, d. 40, d. 43*; instygator 882.

Polacy—passim; insignes 784; proceres 779; panowie d. 7; stany świeckie 779; duchowieństwo 799, 811, d. 8; malkontenci 802, 927, 1030 zob. Zborowscy; szlachta 764, 967 (309, 310), *991*, 1039, d. 8, d. 51; urzędnicy dóbr 764; familiae rusticae nob. 1030 (366); non indigeni d. 51; plebs 1030 (366); kupcy d. 8, zob. Kraków, Wilno; jeńcy u Moskwy 724 735, 806, 828, 967 (310), z. 717; u Szw. 754; u Tat. 825, 826.

Wojsko, pp. żołnierze 711, 712, 714, 715, 717, 718, 723, 727, 729, 731, 732, 733, 737, 742, 743, 745, 748, 749, 750, 751, 754, 755, 756, 767, 772, 774, 785, 787*, 791*, 807, 813, 814, 816, 818, 819, 825, 826, 827 (153, 4), 828, 829, 829*, 836, 841, 845, 846, 851, 858, 873, 883, 884, 885, 896, 898, 903, 906, 927, *966*, 967 (312), *991*, 997*, 1000, 1002, 1012, 1030, 1057, z. 732, z. 779, d. 1, d. 2, d. 5, d. 7, d. 12, d. 27; artylerya, armaty 715, 717, 720, 723, 727, 729, 742, 749, 751, 756, 761, 764, 764*, 766, 767, 821; pixidiarii 723, 825; hippotoxati 967(312); strzelcy d. 6; wybrańcy 723, 745, 748; puszkarze, cieśle, furmany 807; picownicy 715, 717, 760*; kozacy 715, 729, 739, 767, 862, d. 12 (466); żołn. cudzoz. zob. Niemcy, Szkoci, Węgrzy; zob. Inflanty—ochotnicy.

artykuły woj. (tamże urzędy, stopnie, sądy, obsługa oboz.) d. 1, d. 2, d. 12, d. 27; hetman polny zob. Sieniawski Mik.; strażnik kor. zob. Golski; pisarz zob. Stanisławski; dow. artyler. zob. Ostromęcki; pułkownicy, starsi hufców zob. nr. d. 2, d. 12 (461, 2); rotmistrze różni 722, 727 (niem?), 729, 731, 740, 740*, 745, 748, 764, 767, 768*, 896, d. 5, d. 11 zob. wysłańcy do odbierania zamków, jezdni d. 12*, piesi 728, rotmistrze polscy poszczególni zob. nr. d. 1, d. 12(461, 462) oraz: Boczkowski, Cząbrski, Dembiński M., Kazanowski, Lanckoroński, Leniek, Leśniowolski J., Lubowiecki,

Mroczek, Ogiński, Orzechowski A., Rożen, Serny Ł., Skarbek, Stadnicki St., Szwaracki, Wejher, Wojski(?); dow. wolunt. zob. Korf, Plater; rotm. zjazd d. 12 (460); towarzystwo 740, 1071; szpiegi 918, z 717; zbiegi do Mos. 729, 862, z. 717.
Połaniec 981*, 982.
Połczów zob. Oberpol.
Połock *991*, z. 729a; wojewoda zob. Dorohostajski.
Pomorze — książęta 781*, 977, d. 8; dług 781*; Pomorzanie 827(155); Pomeraniae dux zob. Jerzy Fryderyk.
Pomorze polskie — archidyakon zob. Kostka Jan; wojewoda zob. Kostka Krzysztof; wojewodzic zob. Kostka Jan.
Ponętowski Jakób, sekretarz król., cześnik łęczycki, poseł do Danii 801, 827 (151, 4), 866*, 884, 903.
Pontus de la Gardie, szwedzki gubernator Inflant i wódz 708, 712, 717, 723, 724, 725, 733, 739 (tytuły), 741, 742, 743, 748, 754, 755, 756, 761, 766, 780(?), 790(?), 827 (154, 5), 941; internuntii 733, 755; posł. Zam. do niego 712.
Popowce d. 26, d. 37.
Popowka Andrzej, chłop z Pragi, d. 22, *d. 26*.
Poręba, d. 3.
Porowski 875.
Porta zob. Turcya.
Portugalczycy 992; zob. Antonio, Emanuel, Ludwik.
Porudziński d. 53.
Poryte 902; zob. Troszyński.
Posnik Andrzej, dzies. hajduk d. 50.
Possewin Ant. 712, 715, 717, 723, 739, 749, 751, 767, 772, 784, 786, 788, 789, 795*, 799, 800, 802, 805, 841, 852, 886, 887, 890, 892, 894, 898, 916, 930, 938, 941, 950, 953, 957, 967 (311, 312), 977, 992, 1030, 1037, 1039, z. 717, z. 729a, z. 788, z. 799, z. 887; gońcy 887, 892, 941, 950, 957, 992.
Potarzyn 1067.
Potocki Jan, rotmistrz 1036, d. 2, d. 12; rota d. 12.
Potocki Mikołaj, starosta kamieniecki 1036.
Potulice de Piotr, wojewoda brzeski kujawski 938*, d. 17*.
Powałka Jan, chłop z Pragi d. 22, *d. 26*.
Powałka Marcin, chłop z Pragi d. 22, *d. 26*.
Poznań d. 43*; kapituła 730, 860*; biskup zob. Kościelecki Łukasz; wojewoda zob. z Górki hr. Stan.; sędzia zob. Gajewski Jan; surrogator zob. Zajączkowski i Barycki; pisarz gr. zob. Przyborowski; wybrańcy 745*; sejmik 1039.
Pozowski, poseł sandom. 1043.
Półkozic zob. Wolski Mikołaj.
Praecopiensium princeps (851) zob. Tatarzy
Praga Czeska 941, 950, 953, 957, 977, 992, 1030*, 1037.
Praga wieś pod Warszawą d. 22, d. 26, d. 37; chłopi d. 22 (lista), d. 26.
Praski Jan d. 22, d. 26.
Prau a Georgius Baro 848.
Prekopski car (d. 27 (486) zob. Tatarzy.
Preny 774* (zob. sprost.), 951*.
Preszburg 841.
Pretficz Jakób, starosta trembowelski d. 53.
Prońska Anna zob. Sieniawska.
Proński kn. Aleksander, star. łucki, stolnik lit. 861, 1001(?), 1046 (zob. sprost.).
Proszowice 865, 955, 958, 959, *966;* sejmik zob. Kraków.
Pruski, komornik 723, d. 53.
Prusy królewskie 776, 827 (150, 5); prawo 853 d. 7; iudic. prov. 969; Prusacy komisarze do sprawy gdańsk. 938; do sprawy Ramela 827(154, 5); praefecti aerarii et camerae commiss. Reg. i ich fideiussores 827*; sejmiki 969, 1031.
Prusy książęce 779, 782, 794, 824, 832, 844, 866, 904, 907, 914, 1021, 1026, 1037, z. 779, z. 782, z. 822, z. 839a, z. 839b, z. 874, z. 904, z. 906b; ecclesiae z. 782 (413); praefecturae z. 782 (422, 3); ius prov. 839; priv. lubl. z. 839b; chartophylacium 1020.
komisarze polscy 856*, z. 782, z. 839a, z. 874.
książę zob. Albrecht Fryderyk; książę administrator, jego posłowie etc. zob. Jerzy Fryderyk; księżne zob. Marya Eleonora Albrechtowa, Zofia Luneb. Jerzowa.
sejm, stany 779, 782, 794*, 824, 849, 1031, z. 782, z. 822, z. 839a, z. 839b; senatorowie (prusacy i extranei) 782, 794, 849, 969, z. 782, z. 839a; posłowie szlachty wogóle z. 782 (417), z. 822, z. 839a, z. 839b; posłowie barcnów z. 782 (412, 420); posłowie rycerstwa z. 782 (412, 420), z. 839a; posłowie miejscy z. 782 (420), z. 839a; wysłańcy stanów do króla 782, 906, z. 839a, z. 839b, z. 906a, z. 906b, zob. Aulak, Dela, Eulenburg; iudic. parium 839, 849, z. 839a, z. 839b; kanclerz zob. Bülow; eks-kanclerz zob. Schak; sekretarz zob. Braun; capitanei 1026; officiarii 1026; ludność, subditi, provinciales 779, 824, 832, 839, 849, 856*, z. 782, z. 839a, z. 839b, z. 906a

baronowie i rycerstwo 779, 782, 849, z. 782 (412), z. 839a; mieszczanie z. 782 (414); chłopi z. 782 (417); malkontenci 779, 824, 832, 839, 849, 856*, 907, 1026, z. 782, z. 822, z. 839a, z. 839b, z. 874; ich conventicula 824, z. 782 (417, 20, 22); szlachta posesorzy kurl. 854*; astronomowie 907, z. 904; kalendarz zob. Grzegorz XIII.
Pryniany 774 (sprost.).
Przekop 829; Przekopski car (860) zob. Tatarzy.
Przemyśl 845, 927, d. 33*; ziemia 1019; biskupstwo 729, 730, 799, 800, 987, 987*, 1004, 1008, z. 729a, z. 729b; dobra bisk. z. 729a; starostwo 927; kapituła d. 25; biskup zob. Ługowski, Borukowski, Baranowski; kanonik zob. Tylicki; kasztelan zob. Korytko P.; kasztelanowa zob Wapowska; chorąży zob. Tarło Hławicz; starosta zob. Drohojowski J. T.; sędzia zob. Orzechowski Walenty; koniuszy zob. Broniowski Stan.; szlachta 1048; roki 927.
Przerębski 1043.
Przeworsk — powiat d. 33.
Przeworski Mathias 749.
Przyborowski Dobiesław, pis. gr. poznań. d. 43*.
Przyjemski Stanisław, rotmistrz, starosta koniński 955, d. 2; rota d. 2.
Przyłęcki Maryan z Przyłęki, burgrabia i sędzia gr. krak. d. 21.
Przyłęka zob. Przyłęcki.
Psaga zob. Mszaga.
Psków, obóz pod Pskowem 708, 712—718, 720, 723, 724, 726*, 727, 728*, 731, 732, 733, 738, 739, 748, 749, 751, 752, 767, 768*, 798 (?), 818, 819, 823, 836, 890, 901*, 918, *966*, 992, z. 717, z. 779, d. 1, d. 2, d. 5, d. 6, d. 12*; trakt 752; castra moscov. 718; pskowianie, załoga 717, 723, z. 717 (zob. Moskwa — Mosci), ich wysł. 715, 717, 723; wojewodowie 760, 767, z. 717, zob. Szujski i Chworostynin; bojarowie 715, z. 717; kupcy 715
Pskówka, rzeka z. 717(?).
Puck — starosta zob. Wejher.
Puczek, furman d 6.
Pudłowski Jan, sługa Zamoyskiego 743, 767, 928, 1029, d. 5, d. 41.
Putnowice zob. Mężyk.
Pyzdry 937.

Rabsztyn — starosta zob. Bonar Seweryn.
Rabsztyn, dwór na zamku krak. d. 28.
Rachwa .. ski Jakób, dzies. hajduk d. 50.
Raciąż 1059; sejmik, posłowie, poseł król. zob. Płock.
Raczek (czko?), sługa król. 865.
Raczyński, porucznik Koniecpolskiego 1011.
Radecki, rotmistrz i rota d. 2.
Radom—kasztelan zob. Tarnowski Stan. i Mniszek Jerzy; starosta zob. Zborowski Andrzej; podstarości 1043.
Radoszkowicze — starosta zob. Hlebowicz.
Radwan zob. Oleśnicki.
Radwan Jan d. 21.
Radzimin zob. Radzymin.
Radzimiński Stanisław, kasztelan zakroczymski, starosta liwski i kamieński d. 2, d. 6, d. 17*.
Radziwiłł Albrecht, syn Mik. Czarnego, marszałek nadworny, starosta kowieński 712, 928, 1010, 1018, 1022, zob. Polska — posłowie w Jamie Zap.; goniec 1018, 1022, zob. Janiczewski.
Radziwiłł Janusz, syn Krzysztofa Mikołaja 915.
Radziwiłł Jerzy, syn Mik. Czarnego, namiestnik Inflant, biskup wileński 734, 777, 780, 787, 788, 790, 791*, 803, 804, 806, 809, 827, 828, 829, 834, 854*, 855, 878, 879, 883, 884, 896, 901 (231, 233), 903, 918, 928, 929, 933, 942, 943, 947, 971, 1023, 1050*; sługa zob. Wielopolski; pacholę 929; cohortes 896.
Radziwiłł Krzysztof Mikołaj, syn Mik. Rudego, hetman polny i podkanclerzy lit., kasztelan trocki, starosta solecki i borysowski 717*, 774, 865, 871*, 915, 959, 967 (312), 982, 983, 987, 1000, 1009, 1022, wojewoda wileński 1032; sługa 865; pacholę 982, 1000, d. 53.
Radziwiłł Mikołaj, syn Krzysztofa Mikołaja 915*.
Radziwiłł Mikołaj, syn Mik. Rudego, wojewoda nowogródzki 959.
Radziwiłł Mikołaj Czarny, ks. na Ołyce i Nieświeżu 927(?); sługa zob Łącki.
Radziwiłł Mikołaj Rudy, ks. na Dubinkach i Birżach, wojewoda wileński, hetm. w. lit., 734, 871*, 927(?), 967*, 970*, 1022*.
Radziwiłł Mikołaj Krzysztof Sierotka, syn Mik. Czarnego, marszałek w. lit. 890, 892, 970, 1009, 1010, 1022, 1040.
Radziwiłłowa Krzysztofowa Mikołajowa (1-a żona) Sobkówna 915*.
Radziwiłłowa Anna Albrechtowa z Kettlerów 1022.
Radziwiłłowa Elżbieta Mikołajowa z Szydłowieckich 780*.
Radziwiłłowa Elżbieta Eufemia Mikołajowa Krzysztofowa z Wiśniowieckich 1040.
Radziwiłłowa Katarzyna Krzysztofowa

Mikołajowa (2-a żona) z Ostrogskich 915.
Radziwiłłowa Katarzyna Krzysztofowa Mikołajowa (3-a żona) z Tęczyńskich 1-o voto ks. Słucka Jerzowa 865, 871, 915, 982, 1032.
Radziwiłłowie birżańscy (959) zob. Krzysztof Mikołaj i Mikołaj synowie Mik. Rudego.
Radziwiłłowie nieświescy, synowie Mik. Czarnego 780, 780*, 790, 947.
Radziwiłłów — dom 1022.
Radziwiłłówna Elżbieta, córka Krzysztofa Mik. 915.
Radziwiłłówna Elżbieta, córka Mik. Czarnego zob. Mielecka.
Radziwiłłówna Krystyna, córka Mik. Czarnego zob. Zamoyska.
Radzymin 928.
Ramel 781, 781*, 801*, 827(154), 827*, 866*; komisarze do spr. długu 827 (154, 5).
Raszko Prokop 842, 845.
Ratno d. 12.
Rawa mazow. 1038, d. 29, d. 44; wojewoda zob. Gostomski Anzelm; kasztelan zob. Firlej Mikołaj; podkomorzy zob. Gostomski Hieronim; starosta zob, Gostomski Stan; chorąży zob. Gostomski Mikołaj; sejmik, elekcya sędziego i pisarza, posłowie na sejm 1038.
Recke von der Mathias, komtur dobleński 727*.
Regiomontum zob. Królewiec.
Ren — falcgraf, palatyn zob. Wilhelm.
Reszka Stan., sekr. król., dziekan warszawski, kanonik warmiński, wysł. do Rzymu 799*, 923, 932, 933, 936, 940, 952, 967 (313), 978, 1004, 1016, 1033.
Rewel 739, 743, 752, 755, 766*, d. 8; okręg 827 (154?); komendanci 755; dioecesis administrator (725) zob. Magnus.
Rey de Nagłowice Andrzej d. 21.
Ręczajski Wojciech, kasztelan warszawski 717*, 775*, d. 2, d. 12; rota 717*, d. 1, d. 2, d. 12.
Rid Zacharias d. 8.
Rogala 986.
Rogier Mikołaj 718
Rogóźno — starosta zob. Dulski Jan.
Rogóźno wieś d. 19.
Rokossowski i opiekunowie d. 8.
Rokossowski Jakób, kasztel. śremski, podskarbi kor., starosta ostrzeszowski d 8*.
Rola zob. Tarnowski Jan.
Rolen 751*.
Romanowicz Mikita 767, 977.
Ropczyce 726, 845; zob. Góra.
Rosiński Mikołaj 813.
Rositen zob. Rzerzyca.
Rostoka 976.
Rowna zob. Równe.
Rozrażewski Hieronim, biskup kujawski, poseł do Niemiec 786, 788, 795, 799, 805, z. 799; komornik 786.
Rozycz, Rozyszcze d. 12.
Rożen Zygmunt, rotmistrz 719, 723, 751, 760, 760*, 767, 775*; sługa 767.
Rożnice 988.
Rożnowski Jan, hajduk d. 50.
Rożnów 719*.
Równe 717, 731, 746, 748.
Rüber, Ruber (t. II), starosta generalny Górnych Węgier 887(?), 887*, 892(?).
Rubinis (887) zob. Rüber.
Rudawski Grzegorz, subdelegat Sienieńskiego, kaszt. żarn. d. 44.
Rudolf II. cesarz, 786, 788, 795, 799, 800, 802, 805, 841, 848, 881, 886, 887, 889, 892, 894, 903*, 930, 941, 950, *952*, 953, 957, 967 (312), 977, 992, 1030 (369, 70), 1030*, 1051, z. 788, z. 799, z. 887; caesarea ditio zob. Niemcy.
Rugiae princeps zob. Jerzy Fryderyk.
Rujen, Rugen 868, 901 (233).
Rumbork, Rumburg zob. Rowna.
Ruś, ruskie kraje, ziemia 772, 774, 785, 807, 810, 821, 848, 901 (233), 927, 959, *966*, 967 (311), 973, 974, 977, 981*, 991, 1008, 1016, 1018, 1032, 1039, 1060*, z. 729a, d. 12 (464), d. 27 (486); województwo d. 3; sądy hetm. d. 27 (487); wojewodzina zob. Sieniawska; campestris zob. Sieniawski Mik.; sędzia (przemyski?) 1048; woźny jen. ziem zob. Jadamek z Gniewczyny; populi 1030 (367); provinciales 813; obywatele d. 27 (486, 490); senatorowie 1048; szlachta 717, 922, 927, 1048; sejmiki 717, 1039; artykulnicy 927; sejmik gen. w Wiśni 1035, 1048, 1059; szlachta, posłowie, poseł król., artykuły 1048; pospolite ruszenie partykularne 922; sacerdotes, alumni z. 729a.
Rusinowski Paweł, hajduk d. 50.
Ruszkowski, rotmistrz 769, d. 2; rota d. 2.
Ruteni (733, 739), zob. Moskwa.
Ruyen zob. Rujen.
Ryga 711, 714, 717, 723, 727, 730, 732 — 735, 737, 743, 744, 746, 747, 748, 752, 756*, 758, 760—766, 772, 774, 777, 787, 803, 827 (152), 884*, 916, 918, z. 744, d. 4, d. 5, d. 7, d. 12*; kapituła 787*; komendant zamku zob. Embden; senat 724; proconsul zob. Eken; secretarius 724; secr. vetus zob. Fastius; burgrabius 1586 r. zob. Eken; Ryżanie 711, 714, 727, 742, 743, 791*, d. 7; nuntii 827 (152, 3). Zob. Carthago.

Ryki 1043.
Rzeczyca d. 30.
Rzeczycki Stanisław, hajduk d. 50.
Rzerzyca, Rositen 731, 752.
Rzeszów *966*.
Rzym 729, 730, 742, 784, 788, 789, 800, 803, 809, 827*, 852, 910, 923*, 932, 936, 946, 952, 1015, 1037*, z. 729a, z. 729b, z. 799, d. 8, d. 18*; card. Columnae palatium 784.
Kościół 800, 914, 933, 950, 970, 992, 1004, 1008, 1030 (370), z. 729a, z. 729c, d. 3, d. 49 (zob. Chrześcijaństwo); Stolica Apostolska 729*, 776, 933, z. 729a, z. 729c, d. 37; Papież zob. Grzegorz XIII; curia, aula, Rzymianie i t. p. 730, 742, 749, 932, 940, 987, z. 729b; consistorium 910, 1015; kardynałowie 729*, 730, 784 (deputaci), 803, 910, 923, 933, 936, 940, *952*, 1015, 1016, z. 729a, z. 729c*; nuncyusze: w Polsce zob. Bolognetti; w Niemczech 795, 941, 953; w Hiszpanii 1052*; gonfalonier Kościoła i kasztelan zamku św. Anioła zob. Buoncompagno Jakób; sekretarz pap. zob. Buccapadulius; oratores principum 1015; polscy zob. Reszka, Tyczyn, Wolski.

Sabellus Jakób, kardynał, wiceprotektor Pol. 729*, z. 729b.
Sadłocha Kacper, scholastyk warszawski 734, 734*.
Saksonia 941; elektor, książę, kurfirst zob. August; kanclerz zob. Peifer; wysł. do ces. zob. Paulus.
Sales 711, 743.
Salius Thomas pater 886.
Salome Chereus (820*) zob. Tatarzy-carewicze.
Salon Chereus (820) zob. Tatarzy-carewicze.
Samar(a) rz. 829.
Sambor — starostwo 873, 974; starosta zob. Herburt St
Sambor Stary 845.
Samborecki Mikołaj 967 (312, 313).
Samogitia zob. Żmudź.
Samuelowa żydówka d. 42.
Sandomierz 892, *966*, 1049, d. 41; województwo 959; ziemia *966*, powiat d. 33; województwa sprawy w tryb. 947; prepozyt zob. Bech; wojewoda zob. Szafraniec Stan.; kasztel. zob. Tarnowski St.; starosta zob. Firlej Andrzej; wojski 1043; rajca zob. Serny Bartłomiej; sejmik w Opatowie 785, 1038, 1043, jego skład 785, posłowie 785, 1043; N. szlachcic 955.
Sanguszko kn. Dymitr *966*, 991.
Sanguszkowie 780*.
Sanok d. 13*; kasztelan zob. Fredro Jan; cześnik, podczaszy zob. Stanisławski Kacper.
Sapieha Lew, pisarz lit., wysł. do Moskwy 915*, 967 (310), 977.
Sapieha Paweł, kasztelan kijowski 812.
Sarmatae 1039.
Sarnicki, pacholę Zamoyskiego 948, 986, d. 6.
Sasin 1029.
Sącz — starosta zob. Mężyk.
Scalde Ricardus urz. bawar. 950.
Scepusium zob. Spiż.
Schak Venceslaus, eks-kanclerz pruski 969.
Schauvenius, aulicus duński 781.
Schmiesing zob. Korf.
Schoenenscensis ager 1020.
Schrimphius Joannes, komen. Memla z. 782 (423).
Ścibor Bartłomiej d. 35.
Ścibor Marek d. 52.
Scibor Stanisław i bracia d. 35; zob. Sitański.
Sciborowa Zofia Stanisławowa z Żulińskich d. 35.
Sclavorum dux zob. Jerzy Fryderyk.
Scrappherus Krzysztof, consiliarius Magnusa 796, 796*.
Scythia 1030 (372); vastitates 1030 (367); gens 1030 (370).
Sebastyan N., chłop z Pragi d. 22, *d. 26*.
Secygniewski Jakób, starosta szydłowski 1047.
Segurius, aulae regis Navarrae magister 950.
Selamet Girey (812) zob. Tatarzy-carewicze.
Selim II, sułtan 1030 (369).
Semigalliae dux zob. Kurlandya—książę.
Serenesk 717*.
Sereszów d. 12.
Serny 1027, 1028.
Serny Bartłomiej, rajca sandomierski 1027*.
Serny Jan 1027*.
Serny Łukasz, rotmistrz 1027*.
Sesskiel 721, 726, 733 — 738, 742, 747, 748.
Sesswegen, Czestwin (zob. sprost.) 901 (234).
Setala, chan tat 992.
Sędziszów 845,
Siawousch-pasza 827*.
Sibrik zob. Zybrzyk.
Sickius Petrus, artium lib. mgr. 840.
Siebież 717.
Siedliska 893*.
Siedmiogród 783, 892, 930, 933, 941, 1030

(371), 1051, z. 788; zamki z. 799; biskupstwo 933; principes 933; książę (wojewoda) zob. Zygmunt Batory; senatorowie 834, *835*, 843, *966*; kanclerz zob. Kovacsóczy.
Sielce d. 12 (462).
Sielec 893*, 1027.
Siemaszko Aleksander, kasztelan bracławski d. 17*.
Siemianowski d. 12*.
Siemiatycze 1032, d. 12.
Siemion, Symeon Bekbułatowicz w. ks. twerski, b. car kasymowski 767, 918, 977; syn(?) 977.
Sieniawska N. 1049.
Sieniawska Anna Mikołajowa z Sapiehów 1-o v. Prońska 833, 845.
Sieniawska Jadwiga Hieronimowa Tarłówna, wojewodzina ruska 813(?).
Sieniawski brat(?) Mikołaja 990.
Sieniawski J., hajduk d. 50.
Sieniawski Mikołaj, kasztelan kamieniecki, hetman polny, campestris Russiae, starosta stryjski 774, 833, 845, 898, 922, 990, 997*, d. 12(464), d. 27(487,8); faktor zob. Bielecki; wysł. 898; rota 967(312)
Sieniawski Prokop, rotm d. 2; rota d. 12.
Sienicki Mikołaj, podk. chełmski, starosta tarnogórski, mylnie zam. Uhrowiecki (zob. sprost.) 955*, 989.
Sienieński 968.
Sienieński Jan a Sienno, dziedzic Gołogór, kasztelan halicki 973, 1048, 1063, 1064.
Sienieński Jan de Sienno, kasztel. żarnowski, starosta czorsztyński 785, 1048, d. 17*, d. 21, d. 29, *d. 44*, d. 53; subdelegat zob. Kamieński i Rudawski.
Siennica d. 35.
Sienno zob. Sienieński.
Sieradz — starostwo 1049; wojewoda zob. Łaski Albert; starosta zob. Lutomierski Baltazar; sędzia ziemski zob. Karsznicki Stan.; sejmik 1039.
Siewierz—książę zob. Kraków—biskup; starosta 786.
Sikorski Janusz, hajduk d 50.
Silnicki Mikołaj d. 21.
Sina woda 783.
Sinan basza 813, 827 (149), 851, *966*.
Sitaniec 875, d. 35, d. 52; kościół 875; zob Ścibor.
Sitańska Wola d. 35.
Sitański 875, 905; zob Ścibor.
Skarbek — rota d. 12.
Sknin 918.
Skrzeszowski, „szwagier“ Zamoyskiego 871.
Skrzetuski Marcin, sekr. król 888, d. 10, d. 11; sukcessorowie d. 10.
Skrzyszowski Stanisław d. 21.
Śląsk 786, 848, 880 (prow. wrocł.); Carnoviae in S. dux zob. Jerzy Fryderyk; ślązak Braun 903*.
Slesvici dux zob. Fryderyk II duński i Magnus.
Sluzowski Benedykt, hajduk d. 50.
Słomnicki Janusz, hajduk d. 50.
Słomniki 925.
Słonim d. 12; starosta zob. Hlebowicz.
Słostowski Piotr, dworz. król., praef. dapiferorum, harcerum S. R. M. praef., wysł. do Turcyi 927, 967 (311), *991*.
Słowieński zob. Wnuk.
Słuck — książę 734, 738; książęta 865, 871; książę Aleksander 734*, 871, 877; Jan Szymon 734*, 871*; Jerzy iunior 734*, 871*; Jerzy Senior 871*, 915*; księżna zob. Radziwiłłowa Katarzyna K. M. z Tęczyńskich.
Smarzowski Bartłomiej, kanonik kamieniecki d. 26.
Smidyn, Smiedyn, Smiedyno zob. Szmedyn.
Śmiglecki Marcin S. J. 1015.
Śmiglecki Mikołaj 1015.
Smiloviana varsaviensis legatio 934.
Smoleńsk 951, 992; w. księstwo 749; kasztelania 730*, 911; wojewoda zob. Kmita Czarn. Fil.; kasztelan zob. Pac Mik.; goniec 951.
Sobkówna zob. Radziwiłłowa Krzysztofowa Mikołajowa.
Sobocki Stanisław — rota d. 2, d. 12.
Soborski d. 12*.
Sochaczów — kasztelan zob. Gostomski St.; starosta zob. Szczawiński.
Sokola d. 12.
Sokolińskiego granica 988.
Sokołowski 1067.
Sokołowski Stan., kanonik krakowski 1024.
Sokół, Sokul d. 12*.
Solcanovius Andr. (749) zob. Szczełkałow.
Soldau zob. Działdowo.
Solec — starosta zob. Radziwiłł K. M.
Solikowski Jan Dymitr, arcybiskup lwowski 1048, z. 729b*.
Soliman, cesarz turecki z. 799.
Solomietkierey Soltan (820*) zob. Tatarzy-carewicze
Sołtan Mikołaj, komend. Ostrowia 731*.
Sołtanów rodziny 731*.
Somlio zob. Batory.
Sora de ks. Buoncompagno Jakób.
Sosnowice zob. Strzała.
Spil zob. Szpil.
Spira — transactio z. 788, z. 799 (427).
Spiż 1043; starosta zob. Maciejowski Kacper.

Spławski Jan, wojew. inowrocławski d. 17*.
Spytek zob. Jordan.
Srem — starosta zob. Opaliński.
Sreniawa (747) zob. Stadnicki.
Sreniawa Piotr, podstoli król., 944, d. 17*; towarzysz zob Bieganowski.
Sroda — sejmik 723, 1042, zob. Wielkopolska.
Srzedziński Andrzej, sługa Zamoyskiego 927.
Stabrów d. 41.
Stadniccy 1048.
Stadnicka Barbara Markowa z Zborowskich 1048*, 1059*.
Stadnicki Jan, starosta nowomiejski 1059.
Stadnicki Marcin 1048.
Stadnicki Marek 1048*, 1059*.
Stadnicki Stanisław ze Żmigroda, rotmistrz 747, 750, 777, 1048, d. 2; rota 747; sługa 747.
Stangenberk zob. Kostka
Staniątki 845.
Stanisław N., chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Stanisław z Kalinowic sługa d. 41.
Stanisław trembacz d. 6.
Stanisław (Staś) drab d. 6.
Stanisławowice zob. Stanisławski.
Stanisławowicz Matiasz, hajduk d. 50.
Stanisławów mazowiecki 928.
Stanisławski Balcer, pisarz polny 737, 745, 967 (312), 1048, 1065(?), d. 12 (489).
Stanisławski Kasper de Stanisławowice, pincerna, pocillator sanocki d. 13*
Stapkowski Wojciech 875.
Staręski Stefan, rotmistrz 1012, d. 2; rota d. 12.
Starożrebski Wojciech, biskup chełmski d. 49*.
Starzawa 927.
Staś, drab d. 6.
Staszkowski Jan d. 21.
Stefan król — passim, zob. Polska — dwór; maiores 930, z. 799; familia 977, 992, z. 874; synowiec d. 11; propinqui 977; aemuli 786.
Stefana św. parafia 886, 890*; zob. Salius.
Stefanowski Jan 842, 845, 846.
Stężyca 954; starosta zob. Zebrzydowski Mikołaj.
Stobnica *966.*
Stogniewice *966.*
Stokholm 886*; consul primarius zob. Brasch.
Stormariae dux zob. Fryderyk II duński.
Strozzi Filip 788.
Struś Jakób, rotmistrz, starosta chmielnicki 814, 822, 825*(mylnie zob.sprost.), 1002, d. 2; rota d. 12; podjazd 814.
Struś Jerzy, rotmistrz, starosta bracławski i winnicki (zob. sprost.) 885, 1002.
Struś Stanisław 1002*.
Stryj 846; starostwo 990; starosta zob Sieniawski Mik.
Strzała Piotr de Sosnowice, sędzia z. zatorski, burgrabia krakowski d. 21.
Strzeszkowice zob. Ćwikła.
Sturtzius Vilhelmus, consiliarius Magnusa 796*.
Sudermanlandya—książę zob. Karol.
Suendius Lazarus z. 779.
Sulejów — opat zob Fabius.
Sulikowski 1048.
Sulikowski Jan Dymitr zob. Solikowski.
Sulimice, Sulmice d. 13, d. 41.
Sundby in dominus zob. Pontus.
Suraż 776; starosta zob. Dulski Jan.
Suskrajewski 1058.
Światohora 717, d. 1*,
Świaziew Zacharyasz, pis. posel. mosk. 715, zob. Moskwa—posł. w Jamie Zap.
Świecie 945; starosta zob. Dulski Jan.
Świeciński Jan d. 6.
Świerze d. 12.
Swoszowski Jan(?) 905.
Symeon zob. Siemion.
Szafraniec Stan. z Pieskowej Skały, wojew. sandomierski 723 (zob. sprost.), 785, 956, 960, 962, 963, 967 (309), 968, 980, 985, 999, *1047* (mylnie zob. sprost.), d. 17*, d. 21, d. 53; pacholę 960, 962
Szamotuły d. 8.
Szaniawscy 729*.
Szarogród 917, d. 26*; koloniści 917*, d. 37; załoga d. 37; wysłańcy do Zamoyskiego 917. Zob. Karczmarzowce.
Szarzyna d. 33.
Szatmar zob. Zatmar.
Szczawiński Paweł, kasztelan łęczycki, starosta sochaczewski d. 17*.
Szczebrzeszyn d. 8; prowincyał Franciszkanów zob. Veronensis Camillus.
Szczecin d. 8; contractus 739; compositio 886; szczecinianie d. 8; Stetini, Stetinensium dux zob. Jerzy Fryderyk.
Szczekarzowice zob. Tarło.
Szczełkałow Andr., kancl.(?)mosk.749, 977.
Szczepanowski, sługa Zamoyskiego d. 6,
Szczucki, sługa Zamoyskiego d 6.
Szkoci żołnierze w sł. pol. 718, 723, 748, *752* (zob. sprost.).
Szmedyn 1006; posiad. zob. Uhrowiecki.
Szorc Jan, sługa Zamoyskiego, starosta kiszewski 948, 949, 954, 1031.
Szorc Waleryan d. 21.
Szpil, sekr. król. 714, 727, 731, 743, 896*,
Szujski kn. Jan, dowódzca pskowski 918. 977, z. 717.

Szwaracki Wojciech, rotmist. 728(?), 745.
Szwecya, sprawa szw. 711, 712, 733, 739, 748, 753, 755, 766*, 779, 781*, 786, 796, 827 (151), 827*, 882, 886, 898, z 799; posiadłości w Inflantach 732, 739, 743, 748, 754, 755, 761, 767, 827 (151, 3, 4); handel 827 (153); statek 882; Svecus, król szw. zob. Jan III; królowa zob. Katarzyna Jagiellonka; królewicz zob. Zygmunt III i Karol ks. Sud.; stany 712; legationes do Pols. 827(154), wysł. 739, 752, zob. Cagnolo; do Gdańska 882; monarchowie-rozjemcy i komisarze szw.-pol. zob. Polska; pos. do Maks. II 739; do Rud. 786; do Mosk. 918; senatorowie 733; kanclerz zob. Gildenstirn; sekretarz zob. Brasch; gubernator infl. zob. Pontus; Szwedzi, wojsko szw. 711, 712, 717, 723, 733, 739, 742, 743, 751, 752, 754, 755, 761, 766*, 767, z. 779; dowódzca w Inflan. zob. Pontus; komendanci zob. Parnawa, Rewel, Weissenburg, Wezenberg; poddani infl. 754, 755; jeńcy u Pol. 809, 827 (154): szpiegi 827 (153).
Szydłowiecka Elżb. zob. Radziwiłłowa.
Szydłowiecki, wojew. krakowski 780*.
Szydłów *966;* starosta zob. Secygniewski Jakób.
Szymon N., hajduk d. 50.
Szymonowicz Szymon 957; ojciec 957*.

T... Jakób, hajduk d. 50.
Talwosz Mikołaj, kasztelan żmudzki, poseł w. do Moskwy z. 779*, d. 17*.
Tapiau—capitaneus zob. Kitlitz.
Tarło Hławicz 1019.
Tarło Jan z Szczekarzowic, wojewoda lubelski, starosta pilźnieński 738, d. 17*, d. 21.
Tarło Mikołaj, chorąży przemyski 1019*.
Tarłówna Jadwiga zob. Sieniawska.
Tarnopol d. 27 (487).
Tarnowski (Rola) Jan, referendarz, prepozyt włocławski 938, d. 17*.
Tarnowski (Jelita) Sebastyan de Tarnow i dzieci 726.
Tarnowski (Leliwa) Stanisław de Tarnow, kasztelan radomski 723* (zob. sprost.) d. 2; sandomierski 785, 845, d. 6, d. 17*, d. 21.
Tarnów 831, 845; comes de zob Tarnowski Leliwa.
Taszycki, sługa Zamoyskiego d. 6.
Tatarów kraj 812, 813, 825(?), 826, 827(150), 829, 851, 866, 992, 1006*, d. 37; Tatarzy, wojsko tat. 712, 749, 779, 783, 807, 810, 812, 813, 814, 816 — 822, 825, 826, 827 (149, 150), 828, 829, 841, 851, 864, 866, 869, 896*, 922, 926, 935, 959, *966,* 967 (309), 977, *991,* 992, 1011, d. 26*, d. 27*, d. 37, d. 48, d. 51; gentes 816; populares 822; białogrodzcy 812, 813, 814, 816, 822, 825, 826, 827 (150); czerkascy 816, 992; dobruccy 813, 816; nohajscy 816; szlaki zob. Białogrodzki, Czarny i Kuczmański; Tartarus, car, caesar 812, 813, 816, 822, 826, 827(149, 150), 829, 851, 858, 939, 960, 967 (312), 977, 992, 1057, d. 27 (486); car nowy 992 (zob Setala); carewicze 812, 813, 816, 818, 819, 820, 822, 825, 826, 827 (150), 829, 851, 992; wysłańcy do Pol. 813, 826, 827 (149), 829, 851, *966,* do Moskwy 827 (149), do Konstant. 851; wysł. carewiczów 812; jeńcy u Pol. 814, 816; zbiegi od Tat. 825, 826, 827 (150), 829.
Taurus 761.
Tczew 745*; starosta zob. Dulski Jan.
Tebczidowschi, Tebzzidovuski 751*.
Tebroniowa (?) sprawa d. 53.
Tehinia 813, 885, 917, 998; sędziak, sandżak-beg 885(?), 917, d. 37, d. 48.
Telatecki v. Telatowski Jan z. 717.
Teluna zob. Tehinia.
Temruk Szymkowic, rotmistrz d. 12*; rota d. 12.
Teodor, w. ks. Mosk. 967 (310), 977.
Tesmensis zanzacus zob. Tehinia — sędziak.
Tęczyn — hrabiowie zob. Tęczyńscy.
Tęczyńscy z Tęczyna hrabiowie *966.*
Tęczyńska Katarzyna zob. Radziwiłłowa Krzysztofowa Mikołajowa.
Tęczyński Andrzej, wojew. krakowski 738, 1041, d 7, d. 53.
Tęczyński Jan, kasztel. wojnicki 837, 847, 961, 976, d. 53.
Tęczyński Stanisław, wojew. krakowski 871*, 915*.
Thisenhusius i rodzina 827 (154).
Tidemann zob. Giese.
Tłokiński Erazm d. 13*.
Tofana, wojewodzianka wołoska moldawska 813.
Togai arx z. 799 (426).
Tollewik in baro zob. Gildenstirn.
Tolveroski, Tolvewski 751*.
Tomicki Mikołaj d. 8.
Topornicki Maciej, podstarości zameski 875, 905, d. 41; służka 905.
Torczyn d. 12.
Toryski(?) Jakób, hajduk d 50
Toskania — książę zob. Franc. Marya.
Touraine ks. zob. Franciszek d'Al.
Transalpina (Valachia) zob. Multany.
Transilvania zob. Siedmiogród.
Trautson, Traucen, Fraucem Jan Paweł(?), radca ces. 795, 892.

Trautson, Trauczmow Paweł Sykstus, marszałek cesarski 786.
Treiden 901 (234).
Trembowla 885, d. 27 (487); starosta zob. Pretficz.
Trenczyn — hrabia zob. Forgacs.
Trewir — arcybiskup-elektor 786*.
Trojan Stan. (? zob. t. I) d. 53.
Troki—kasztelania 1022, 1032*; kasztelan zob. Radziwiłł Krzysztof Mikołaj.
Troszyński Piotr z Porytego urzęd. ziem. łomżyński 902.
Truchses, arcybiskup koloński 786*, 897*, 907, 950; wojsko franc. 950.
Truchses Karol i drugi brat arc. 950.
Trydent — sobór 933, 1017; biskup zob. Madruzzi.
Trykat 717, 731, 746, 747, 748.
Trypolis 890*, 892; basza i żona, siostra sułtańska 890.
Trzciński 875.
Trzemeszno — opat zob. Mieliński Aleksander.
Tuchawski, hajduk d. 50.
Tufelius Wilhelmus 849 zob. Prusy — malkontenci.
Turcya kraj, państwo (fines, Turca, Turek, Barbari, res, bellum i t. p.) 732*, 812, 820*, 827 (150), 829, 892, 898, 901 (232), 923, 927, *952*, 967, 977, 978, 1030, 1048, 1052*, 1057*, z. 799, d. 37, d. 48; porta, aula 813, 820, 827 (149, 50), 890, 927*, 967 (311).
sułtan Soliman (cesarz, imperator, Turca, Turek) 812, 813, 822, 826, 827 (149,50), 829, 851, 858, 898, 923, 933, 941, 953, *966*, 967, 977, *991*, 998, 1057, z. 799, d. 37, d. 51; siostra zob. Trypolis—basza żona; w. wezyr zob. Sinan basza; baszowie 890; kapitan basza 851; czausz basza 827 (149); czauszowie 813, 826, 827(149), 829, 858, 941, 950, 957(311), 993, 997*, zob. Mustafa; wojsko 851, rodzaje broni) 960, *966*, 967 (311), 977; flota 992; armaty wzięte przez kozaków zob. Niżowcy.
Turcy 813, 890, 892, 896*, 941, 992; jeńcy dwaj 813; liga antyturecka zob. Chrześcijaństwo.
Tursko d. 3, d. 49, chłopi d. 49.
Twer — książe zob. Siemion.
Tyczyn Jerzy, ajent pol. w Rzymie 729, 784, 987, 1015, z. 729c*.
Tykocin—skarb 1048*; Tykociny 1048.
Tylicki Piotr, prepozyt małogoski, kanonik przemyski 785, 980, 982, 985, 999, 1000, 1009, 1033, 1056*, d. 6, d. 17*, d. 53.
Tylża 896*.
Tyzenhaus zob Thisenhusius.

Uberpolis zob. Oberpol.
Uchański Paweł, starosta drohobycki 961, 976, 1054, d. 53.
Uhrowiecki, „brat“ Zamoyskiego, pos. Szmedyna 100c.
Uhrowiecki Mikołaj, rotmistrz, podstarosta krakowski 717*, 723, 724, 900, 927 (?), 1047 (?), d. 3*, d. 9*, d. 21, d. 45, d. 50, d. 53; piechota szlachecka 717*.
Uhrowiecki Wacław, podkomorzy chełmski 893, 893*, 900*, 905(?), 955 (zob. sprost.), 989 (zob. sprost.).
Uhrowsk 900*.
Ujście — starosta zob. z Górki hr. St.
Ulsen — capitaneus Magnusa zob. Anreb.
Uniejów d. 11.
Upita — territorium, oppida 761.
Uraśnicka arenda zob. Kraśnik.
Urbanek, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Urowiecki, Urowsk zob. Uhr....
Ursinus Fulvius 923.
Urynińskie pola 927.
Urzędowice 983.
Urzędów 893, 984.
Uxel Otto, capitaneus grobinensis 798.

Wackerus Joannes Matheus 889.
Waka 734 (zob. sprost.).
Walrederus Sigism. 849, zob. Prusy — malkontenci.
Wałk — starosta zob. z Górki hr. An.
Vandalorum dux zob. Jerzy Fryderyk.
Vandalorum rex zob. Fryderyk II duński.
Wapowska Katarzyna Andrzejowa z Maciejowskich, wdowa po kasztelanie przemyskim 965, *966*, *991*, 1043; sługa *991*, d. 53.
Wapowski młody d 53.
Wapowski Andrzej, kasztelan przemyski *991*.
Varad, Waradyn arx z. 799 (427); biskup 887.
Waręż 1007.
Warmia 824, 839*; biskupstwo 1016; koadyutorya 936, 940, 1016; kapituła 940; biskup zob. Kromer Marcin; kanonik zob. Reszka.
Warna — bitwa 1030 (368).
Warnikius Paweł, sekr. król. 878.
Warszawa 721, 726, 737, 776, 777, 778, 780, 783, 786, 789, 790, 792, 799, 799*, 800—806, 824, 827 (152), 827*, 829, 830, 849, 895, 928, 959, *966*, *991*, 1024, 1030*, 1050, z. 799, z. 822, d 13* — d. 19, d. 26, d. 26*, d. 29, d. 37, d. 49*, d. 53 (zob Polska—sejm); powiat d. 22, d. 26; dziekania 978; prepozyt zob. Nidecki.

scholastyk zob. Sadłocha; dziekan zob. Borukowski Jan i Reszka Stan.; kasztelan zob. Ręczajski Wojciech; Smiloviana varsaviensis legatio 934.
Warszewicki Krzysztof, wysł. do Szwecyi d. 7.
Warta rzeka d. 8.
Wasilowce d. 26, d. 37.
Wągrowiec — opactwo, konwent 921; opat zob. Dzierżanowski i Zajączkowski.
Wąsowicz, rotmistrz d. 2.
Wdowa, Gdów 717, 918.
Weiss a Selnitz Joannes sekr. ces. 841, 852.
Weissenburg—komendant szwedzki 751.
Wejher Ernest, rotmistrz, starosta nowski i pucki 708, 712, 723, 724, 739, 742, 748, 761.
Wenden, Kieś 761, 762, d. 18; biskupstwo 732, 827*, 923; przyszłe urzędy duchowne i świeckie 827 (152, 3), d. 18*; kapituła 732; decanatus, canonicatus d. 18; prezydentura 868; notariatus 1023; prezydent zob. Farensbach; starosta zob. Pieniążek Prokop.
Wenecya 788, 890*, *952;* rzeczpospolita 786; poseł do Pols. 786, do Niem. zob. Lippomano; poczta 932, 936, *952;* Wenecyanie *952.*
Wereszczagin zob. Basionok.
Veronensis Camillus, prow. Franciszk. szczebrz. d. 36*.
Wesselènyi Ferens, starosta lanckoroński 931, 962, d. 7; żona 1-o voto Bekieszowa 931*, d. 7.
Wezenburg, Rakobor—komend. szwedzki 754.
Węgry 833, 845, 930, 941, 953, 1030*, z. 799; król 977, zob. Rudolf II; kardynał 933; consilium 941, 950; senatorowie 786, 953; kancelarya 992; capitaneus (wyższych Węgier) zob. Rüber; Węgrzy opatrzeni w Pol. 1048, zob. Fabius i Wesselènyi; żołnierze w służbie polskiej 714, 720*, 723, 732, 733, 761, 825, 1030 (372), d. 2; pułkownicy zob. Bornemissa i Károlyi; capitanei 731 zob. Király, Sołtan(?), Zybrzyk; zob. Janczy; sędzia przy profosie d. 12 (465).
Wężykowski Łukasz d. 21.
Wiad.... ski Wojciech, hajduk d. 50.
Wicht Jan, anglik, kupiec lwowski, i jego faktor 821.
Wiczmięza 1043.
Wiedeń 786, 795, 892, 941, *952,* z. 799.
Wielika rzeka 752, z. 717.
Wielkopolska 748, 827 (150), 1030 (369), d. 51; wojewodowie d. 51; generał zob. Opaliński; Wielkopolanie 717, 753; sejmiki 717, d. 51*; sejmik generalny i posłowie zob. Koło; sejmik partykularny zob. Środa.
Wielogorski ks., kapelan Zamoyskiego 751, 753.
Wielopolski, sługa J. Radziwiłła 971.
Wielowieś 785.
Wieluń—kasztelan zob. Łubnicki; Wielunianie 903*.
Wieprzec zob. Zamość.
Wieprzkowice d. 13, d. 41.
Wierzbicki Wiktoryn, biskup łucki 803, d. 17*.
Wierzbkowice zob. Wieprzkowice.
Vignuolae, Vincolae marchio zob. Buoncompagno Jakób.
Wik, prowincya infl. 733, 739.
Wilczek Marcin d. 45.
Wilda (806) zob. Wilno.
Wilhelm brandenburski, arcyb. ryski 806.
Wilhelm ks. Jülich, Klewe i Berg 838*.
Wilhelm palatyn reński 786, 786*, 1052.
Wilhelm V Pobożny, ks. bawarski 941, 950.
Wilian zob. Felin.
Wilk Mateusz, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Wilk Wojciech, chłop z Pragi d. 22, *d. 26.*
Wilno 711, 714, 727, 732 — 738, 744, 748, 751, 774, 861, 915*, 934, 935, 937, 938, 942, 944, 951, z. 732, d. 3, d. 3*, d. 4, d. 6, d. 11; województwo (teryt.) 782, 783; archidyakonia 721; kanonia 804; probostwo 911; województwo (urząd) 967 (311), 970, 982, 983, 1000 (zob. sprost.), 1009, 1022, 1032; biskup zob. Radziwiłł Jerzy; sufragan, oficyał 803; wojewoda zob. Radziwiłł Mik. Rudy; kasztelan zob Wołowicz; kupcy 749, 951(?), ich wysłaniec 951.
Vincentii s. abbas zob. Cyrus.
Windawa — praefectura, praefectus 901 (230).
Winnica – starosta rob. Struś Jerzy.
Wirzchrachanie d. 29.
Wiślica *966;* kasztelan zob. Ligęza.
Wisła rzeka d. 26, d. 41.
Wiśniowiec i ludność 1012.
Wiśniowiecka ks. Elżbieta Eufemia zob. Radziwiłłowa.
Wiśniowiecki kn. Michał. kasztelan kijowski, starosta kaniowski, czerkaski, lubecki, najw. sprawca kozaków niżowych 812, 822, 859*, 1003, 1012.
Wiszenki d. 13.
Wisznia 1035; sejmik zob. Ruś.
Witkowska Rozyna Mikołajowa d. 15.
Witkowski Mikołaj, causidicus d. 15.
Wittensten zob. Biały Kamień.

Wizgierd, wysł. do Moskwy z. 779*.
Wizna — powiat 737; pisarz zob. Grajewski.
Władysław Warneńczyk 1030*.
Włochy 738, 742, 799, 816, 841, 932, 934, 1037, d. 8; książęta 1030 (370), 1030*; Włosi w sł. poczt. zob. Montelupi.
Włocławek — prepozyt zob. Tarnowski (Rola) Jan.
Włodawa d. 12.
Włodek Stanisław z Hermanowa, starosta halicki i kołomyjski, dowódzca wyprawy przeciwko kozakom 825 (zob. sprost.), 885, 898, 905, 955, 997, wysł. do beglerbega 898; sługa 885.
Włodkowa Elżbieta Stanisławowa z Zamoyskich 885*, 920(?), 956, 959, 961, 962, *966*, 968, d. 53.
Włodzimierz d. 12; podkomorstwo 737; starosta zob. Ostrogski Konstanty.
Włodzisław 956.
Wnuk Słowieński Wojciech, wójt zamojski 893, 893*, d. 41.
Wodzisław zob. Włodzisław.
Wodzisławski Wojciech, hajduk d. 50.
Wojanów zob. Berżewiczowa.
Wojewódka Sebastyan, hajduk d. 50.
Wojnicz 845; kasztelan zob. Tęczyński Jan; starosta zob. Jordan Spytek.
Wojn ... wski Gabryel, hajduk d. 50.
Wojski Jan 994, 1069.
Wojsławice zob. Cikowski.
Wojtycze 833, 842, 845, 846.
Wola d. 33; zob. Kmita.
Wola Sitańska d. 35.
Wolmar, Wolmierz, Volmiria, Wołodzimierzec 717, 731, 746, 747, 748, 750, 777; podstarości 777.
Wolski 818, 819.
Wolski Mikołaj, miecznik kor. 819.
Wolski Dunin Piotr, biskup płocki, poseł do Rzymu 721, 729*, 772, 786*, 788, 799*, 800, 890, 937, 1059, z. 729c*, z. 799.
Wójtowicz Jakób d. 45.
Wólka — poddani, hutnik 1068.
Wołodzimierzec zob. Wolmar.
Wołoszczyzna zob. Mołdawia i Multany; komisya 876; wołoskie bydła d. 41.
Wołowicz Eustachy, kanclerz lit., kasztelan wileński, starosta brzeski lit. i kobryński 805, 967 (311), 1022, d. 17*.
Wołyń — kraj 774, 957, 1006; województwa sądy hetmańskie d. 27(487); kasztelan zob. Myszka; ziem obywatele d. 27 (490).
Woroniecz litewski 731*, d. 12.
Woroniecz moskiewski 731, komendant polski zob. Király.
Woroniecka Michałowa zob. Giżanka.
Woroniecki Jakób, biskup kijowski 987.
Woroniecki Michał z Zbaraża, dworzanin król. 899.
Wrocław 860, 880, 881; biskup zob. Gerstman; kapituła, magistrat 860*; wrocławianie, consules 860, 880, 889; kupcy 860, 880, 881, 889.
Wujtowicz zob. Wójtowicz.
Wygnański Stanisław d. 24.
Wysocice 925.
Wysocki, pisarz kancelaryi król. 1034.
Wysoczańska wieś 845.
Wysoki Dwór 951.

Zabrzeski Tomasz, dzies. hajduk d. 50.
Zabytow d. 13.
Zacyntu biskup zob. Commendone.
Zajączkowski W., surrog. poznański d. 8.
Zajączkowski, opat wągrowiecki 921.
Zakliczyn zob. Jordan Spytek.
Zakroczym—kasztelan zob. Radzimiński.
Zalesie 960, 962, 968.
Załuski Andrzej d. 21.
Zamani z Olkusza Matys 765.
Zambek de Galewo i towarzysze 848.
Zamch 845, 905, 987, 989*, 996*, 1004, 1008, 1009, 1010, 1012, 1016, 1019, d 41, d. 47; podstarości zob. Topornicki; wybrańcy d. 6.
Zamość Nowy v. Zamość nad Wieprzem 717, 776, 875, 888, 893, 898, 986, 988 — 991, 1006, 1021—1024, 1030 (373), 1031 — 1034, 1036, 1044, 1047, d. 3, d. 41, d. 42, d. 49, d. 53; przedmieście d. 49; przedmieście lubelskie d. 41; folwarki d. 41; kościół przyszły (kolegiata) 717, d. 3, d. 49; relikwie do niego 717, 749; kościół św. Krzyża d. 49; przyszła kapit. koleg. d. 49; szkoła d. 3, d. 49; praepositus, mag. scholae, mansionarii etc. u św. Krzyża d. 49; księża 1044; wikary i bakałarz 1045; magistratus, proconsul, consules d. 49; wójt zob. Wnuk; pisarz miejski d. 41; mieszczanie 875; przedmieszczanie d. 49; pisarz prowentowy zob. Piwko; służba dworska 875(?); owczarze 1044; rzemieślnicy różni 1044, 1045, d. 6, d. 41; woźnice 1044, 1045; czeladź folwarkowa d. 41.
Zamość Stary 715*, d. 35*, d. 49; kościół d. 34.
Zamoyska Anna zob. Oleśnicka.
„ „ Stanisławowa z Herburtów, kasztelanowa chełmska 1061*.
„ „ „ z Orzechowskich, kasztelanowa chełmska 988, 1067.
Zamoyska Elżbieta zob. Włodkowa.

Zamoyska Gryzelda Janowa z Batorych, sprawa małżeństwa Zamoyskiego 831, 834, *835*, 841 — 846, 850, 852, 857, 861, 867, 868, 870. 874, 899, 907, 917*, 920, 931, 945, *966*, 982, 1016, 1026, 1032, 1043, z. 874, d. 28*, d. 30, d. 31, d. 32; pani pol. na spotkanie 845; towarzyszka(?) węg. zob. Bagotaina; kapłan 845; sługa starszy zob. Pernezy; ochmistrz, praczka 845.
Zamoyska Halżuchna, córka Jana 970.
Zamoyska Krystyna Janowa z Radziwiłłów 780*, 970.
Zamoyska Zofia zob. Działyńska.
Zamoyski Feliks 717*.
Zamoyski Floryan senior 717*.
„ „ chorąży chełms. d. 6.
Zamoyski Jan, kanclerz i hetman wielki koronny, krakowski główny, malborski, knyszyński, międzyrzecki, krzeszowski, jaworowski, zameski etc. starosta — passim, ślub zob. Zamoyska Gryzelda; ród 771; przodkowie 986; następcy d. 49; siostry 920; przyjaciele 955, 1048; przyjaciel 996, 1059; posłowie do Pontusa zob. Konarski i Wejher; sędziowie polub. 809, d. 42; porucznik d. 27; koniuszy zob. Zawisza; pisarze kanc. 904; N starostwa urzędnicy 1041; kapelani zob. Lamchovicius i Wielogorski; architekt zob. Morandi; słudzy *966*, d. 51, zob. Brzeźnicki, Dzierżek Jan, Garliński, Grabowiecki, Jabłoński, Kazimierski, Kłomnicki, Kompanowski, Kosiński A., Misiowski, Pudłowski, Serny, Srzedziński, Szorc, zob. d. 6; medyk 743, d. 6; aptekarz d. 6; musicus 743; prokurator d. 42; komornik 961, 981; gońcy, pacholęta 714, 717, 723, 725, 733, 737, 773, 810, 813, 820, 826, 890, 908, 962, 982 zob. Oleszko, Sarnicki; hufiec d. 2; rota 967 (312), d. 2; hajduki d. 6, d. 11, d. 50; załoga do Szarogrodu d. 37; puszkarze w Jaworowie d. 42. Zob. Zamość Nowy.
Zamoyski Mikołaj, gentilis Jana, olim praef. crac. 717.
„ „ referendarz kor., kanonik krakowski 717.
Zamoyski Stanisław, kasztelan chełmski, hetman nadworny, starosta bełski 1036, d. 16*.
Zapolski Jam 715*. Zob. Polska — posłowie i Moskwa—posłowie.
Zapolya zob. Jan, Jan Zygmunt i Barbara.
Zaporoże 812; kozacy zob. Niż.
Zarudzkie łąki 1011,
Zasław 864; zob. Zasławski i Ostrogscy.
Zasławski Michał 864.
Zatmar, sprawa o Szatmar-Nemeti 786, 788*, 795, 799, 800, 805, 887, 890, 894, 898, 930, 941, 950, 953, 957, 967 (312), 977, 992, 1030 (369), 1039, z. 788, z. 799, z. 887, z. 887*; praefectus ces. 930; komisarze zob. Polska i Niemcy.
Zator — sędzia, zob. Strzała Piotr.
Zawichost — kasztelan zob. Maciejowski Jan(?); starosta zob. Maciejowski St.
Zawisza Melchior, koniuszy Zamoyskiego z. 717, d. 6.
Zawitalski Wojciech, hajduk d. 50.
Zawołocze 731; komendant zob. Zybrzyk.
Ząbkowski, sługa Zamoyskiego 1013.
Zbaraska Anna Januszowa z Czetwertyńskich 859*.
Zbaraski Janusz, wojewoda bracławski, starosta krzemieniecki i piński, poseł w Jamie Zap. i w Moskwie 712, 715, 717, 723, 731, 732, 742, 748, 752, 827 (150), 859, 935, 967 (311), z. 732, z. 779*, d. 17*, d. 53; małżeństwo 967 (311); hufiec d. 2; dobra zob. Niemirów.
Zbaraż 859; zob. Woroniecki Michał.
Zbąski(?) Marcin, hajduk d. 50.
Zborowscy bracia, partya, sprawa 927 960, 961, 963, *966*, 967 (312), 968, 999, 1030 (369), 1030*, 1034, 1038, 1039. 1042*, 1043, 1047, 1048, 1055*, 1059, 1065*, d. 48, d. 51, d. 53; powinni i przyjaciele 964.
Zborowska Barbara zob. Stadnicka.
Zborowski 1055.
Zborowski Andrzej, marszałek nadworny, starosta radomski 783 (zob. sprost.), 785, 959, 961, *966*, 967 (312), *991*, d. 17*, d. 48; zob. Polska — marszałkowie.
Zborowski Jan, kasztelan gnieźn. 959, 960, *966*, 967 (312), 1042, d. 2, d. 12*, d. 53; pułk d. 2*; rota d. 2.
Zborowski Krzysztof 960, *966*, *991*, 999, 1043, 1047, 1055(?), 1055*, d. 53.
Zborowski Marcin, kasztelan krakowski *966*, 991, 999.
Zborowski Piotr 785, 961.
Zborowski Samuel 783, 955, 956*, 958—967 (312, 3), 968, 973, 974, 976, 979, 980, 991, 1016, 1019, 1055(?), 1055*, 1059, d. 48, d. 53; wspólnicy zbrodni d. 48; powinni i przyjaciele *966*, 972, 973, 991 (zob. Zborowscy); słudzy 959, 962, *966*, *991*; chłopiec 955, *966*.
Zborów 1011.
Zdanów d. 41.
Zebrzydowska Andrzejowa z Działyńskich 1043.
Zebrzydowski Andrzej, podczaszy kor.

973, 974, 1049, 1062 — 1064, d. 2; rota d. 2, d. 12; pacholę 1043.
Zebrzydowski Jan d. 21.
Zebrzydowski Mikołaj, rotmistrz, starosta stężycki i bolesławski 751, 876 (zob. sprost.), 1019, 1043, 1064, d. 2, d. 21; koledzy 1043; rota d. 2, d. 12; pani stara, posłaniec, chłopiec 1043.
Zebrzydowski Zygmunt, koniuszy królowej 726.
Zekelhid arx z. 799.
Zeleński Bartłomiej z Zelanki 876* (zob. sprost.).
Zichonii 862 (zob. sprost.).
Zieleński Jerzy, wojewoda płocki 1059, d. 17*.
Zieleński Stanisław, hajduk d. 50.
Ziemia Święta 890*.
Złoczowczyzna 1011.
Zofia Jagiellonka, ks. Brunświcka 786*, 888*.
Zofia Luneburska, żona Jerzego Fryderyka pruskiego 1026.
Zolchanovius (977) zob. Szczełkałow Andrzej.
Zubatow Fiedor, syn Jana, zbieg mosk. 737, d. 6.
Zweivelius 878.
Zwierzyniec *966*.
Zybrzyk Jerzy, komendant Zawołocza 731*.
Zygmunt I Stary 711*, 730, 1030 (368); żona I-a zob. Barbara Zapolyanka; córka zob. Jadwiga margr. Brandenburska.
Zygmunt II August 711*, 712, 730*, 739, 781*, 792, *966*, *991*, 1030 (367, 369), z. 782 (420); następcy z. 782 (420).
Zygmunt III 739, d. 18*.
Zygmunt Batory ks. siedmiogrodzki 738, 941.

Żaba 737.
Żarczyński St., podstarości malborski 948, 949.
Żarnów — kasztelan zob. Sieniеński Jan.
Żerawce d. 30.
Żerniki d. 35.
Żilechius Lidzman Martinus 891.
Żmigród zob. Stadnicki.
Zmudź 717, 747, 761, 794*, d. 1, d. 2; biskup 803; archidyakon zob. Kłodziński Maciej; starosta zob. Kiszka Jan; kasztelan zob. Talwosz Mikołaj.
Żnin 723*.
Żółkiewska Mikołajowa 1048.
Żółkiewski Mikołaj, podkomorzy lwowski 1048.
Żółkiewski Stanisław, wojewoda bełski 943*, 955, 986, 1019, 1048, d. 17*.
Żołkiewski Stanisław, sekr król., wojewodzic bełski 751, 943, 955*, 960, 963, *966*, 968, 1000, 1009, 1035, 1048, 1055, z. 717, d. 6, d. 53; towarzysze na sejmiku 1048.
Żółta woda 812.
Żórawiński Aleksander, starosta łucki 1046* (zob. sprost.).
Żórawiński Bazyli, rotmistrz, starościc łucki 1046*, z. 717, d. 2; rota 1071, d. 12.
Żórawiński Sebastyan, podkomorzy (kasztelan?) halicki 1048(?).
Żórawnicki zob. Żórawiński.
Żulińscy Jan, Jerzy i Stanisław d. 35.
Żulińska Zofia zob. Sciborowa.
Żuława d. 11.
Żydzi 1022, zob. Mosiek, Samuelowa.
Żywiec zob. Komorowski.

Spis dzieł powołanych.

Acta historica res gestas Poloniae illustrantia t. VIII zob. Piekosiński, t. XI zob. Polkowski

AGZ. = Akta grodzkie i ziemskie.

Akta grodzkie i ziemskie t. XX zob. Prochaska.

Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce t. XI zob. Korzeniowski.

Balzer Oswald, Skartabelat w ustroju szlachectwa polskiego, Kraków 1911.

Bartoszewicz Julian, Tablice historyczne, Biblioteka Warszawska r. 1860—1865.

Barwiński Eugeniusz dr., Dyaryusze sejmowe, R. 1597, Scriptores rerum polonicarum t. XX, Kraków 1907.

Bibliophile zob. Deschamps.

Bielski Marcin, Kronika polska, Kraków 1597.

Birżańskiej Ord. Bibl. rkp. nr. 1 zob. przedmowę str. XXIII.

Boniecki Adam, Herbarz polski, Warszawa od r. 1899.

Boratyński Ludwik dr., Stefan Batory i plan ligi przeciw Turkom (1576—1584), Rozprawy Akademii Umiejętności, wydział historyczno-filozoficzny, S. II t. XIX, Kraków 1903.

Boratyński Ludwik dr., Studya nad nuncyaturą polską Bolognettego (1581—1585), Rozprawy Akademii Umiejętności, wydział historyczno-filozoficzny, S. II t. XXIV, Kraków 1907.

Borkowski Dunin hr. Jerzy, Almanach błękitny, Lwów-Warszawa 1908.

Bostel Ferdynand, Przeniesienie lenna na elektorów brandenburskich, Przewodnik nauk. lit. 1883, Odbitka Lwów 1883.

Burski Adam, Stemma Samosciorum ab Ill-mo heroe Joanne Samoscio conscriptum et filio dedicatum ab Adamo Bursio editum, Samoscii MDCIX.

Cange du Carolus Dufresne, Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis, Parisiis MDCCXXXIII (wydanie 5-te).

Czuczyński Aleksander dr., Dyaryusze sejmowe, R. 1585. Scriptores rerum polonicarum t. XVIII, Kraków 1901.

Czuczyński Aleks. dr. zob. Piotrowski.

(Deschamps Pierre(?), Dictionnaire de géographie ancienne et moderne par un bibliophile, Paris 1870.

Drohojowski hr. Jan dr., Kronika Drohojowskich, Kraków 1904 (wydane jako manuskrypt).

Dubienskij D. zob. Kniga posolskaja.

Działyński Adam zob. Heidenstein.

Encyklopedye:

Encyklopedya Kościelna, wyd. przez X. Michała Nowodworskiego, Warszawa od r. 1873.

Encyklopedya Powszechna, nakład S. Orgelbranda, Warszawa 1859 — 1868.

Wielka encyklopedya powszechna ilustrowana, Warszawa od r. 1890.

Encikłopiedičeskij Słowar, wyd. Brockhaus i Jefron, Lipsk i Petersburg, 1890—1907.

Illustrirtes Konversations - Lexikon, verl. Otto Spamer, 2-te Aufl., Leipzig und Berlin 1885—1892.

Grosses Universal Lexicon aller Wissenschaften und Künste, verl. Ioh. Hein. Zedler, Halle und Leipzig 1733 — 1754.

Le grand dictionnaire historique p. Louis Moreri, Paris MDCCXXXII.

Erzepki Bolesław, Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy, Rocznik Tow. Przyj. Nauk Poznańs. t. XXIV r. 1897.

Forcellini Aegidius, Totius latinitatis lexicon, Patavii MDCCCV.

Fresne du zob. Cange.

Gorczak Bronisław, Sapiehowie, materyały histor. - genealog., Petersburg 1890—94.

Górski Konstanty, Historya piechoty polskiej, Kraków 1893.

Górski Konstanty, Pierwsza wojna Rpltej z W. Ks. Mosk., Biblioteka Warszawska 1892 t. II.

Górski Konstanty, Trzecia wojna Batorego z W. Ks. Mosk., Biblioteka Warszawska 1892 t. IV.

Grabowski Ambroży, Starożytności historyczne polskie, Kraków 1840.

Grotefend H. dr., Handbuch der historischen Chronologie, Hannover 1872.

Grotefend H. dr Taschenbuch der Zeitrechnung, Hannover und Leipzig 1905.

Hammer J, Histoire de l'empire ottoman (przekład z niem J. J. Hellert'a), Paris 1835—1851.

Hartknoch Christophorus, Alt und neues Preussen, Frankfurt und Leipzig 1684.

Heidenstein Reinhold, Rerum polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII, Francofurti 1672. Przekład polski Michała Gliszczyńskiego p. t. Dzieje polski, Dziejopisowie krajowi t. VI. Petersburg 1857.

Heidenstein Reinhold, De bello Moscovitico, Cracoviae 1584.

Heidenstein Reinhold, De vita Joannis Zamoiscii, wyd. Działyński Adam, Collectanea vitam resque gestas Joannis Zamoyscii, Posnaniae 1861.

Huebner, Genealogische Tabellen, Lipsk 1725.

Iljin A., Podrobnyj atłas rossijskoj impierii.

Jorga N., Geschichte des Rumänischen Volkes, Gotha 1905.

Karamzin M., Istorja gosudarstwa rossijskawo, Petersburg 1843. Przekład polski Grzegorza Buczyńskiego, Warszawa 1824—1830.

Karłowicz Jan, Słownik gwar polskich, Kraków 1900

Kniga posolskaja mietriki wielikawo kniażestwa litowskawo (1573—1580), wydali M. Dubienskij i M. Pogodin, Moskwa 1843 (1545—1572 wydali Obolenskij i Daniłowicz).

Kojałowicz M., Dniewnik posliedniawo pochoda Stiefana Batorja na Rossiju (osada Pskowa) i dipłomaticzeskaja pierepiska towo wremieni, Petersburg 1867.

Korzeniowski Józef, Zapiski z rękopisów Cesarskiej biblioteki publicznej w Petersburgu i innych bibliotek petersburskich, Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce t. XI, Kraków 1910.

Korzeniowski Ioseph, Excerpta ex libris manu scriptis Archivi Consistorialis Romani, Scriptores rerum polonicarum t. XV, Kraków 1890.

Kotłubaj Edward, Galerja Nieświeżska portretów Radziwiłłowskich, Wilno 1857.

Lavisse E., Rambaud A., Histoire générale du IV siècle à nos jours, Paris 1894—1900.

Linde Samuel Bogumił, Słownik języka polskiego, Lwów 1854—1861

Lotter Tobias Konr., Atlas novus sive tabulae geographicae totius orbis faciem, partes, imperia, regna et provincias exhibentes, Augustae Vindelic.

(Lubomirski J. T.), Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584—1620, Kraków 1868.

Łasicki Jan, Historia de ingressu Polonorum in Valachiam, Polonicae hist. corpus Pistorii t. III. Przekład Syrokomli p. t. Historya wtargnienia Polaków na Wołoszczyznę, Dziejopisowie krajowi t. IX, Petersburg i Mohylew 1855.

Łętowski Ludwik ks., Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich, 4 tomy, Kraków 1852.

Manteuffel Gustaw, O starodawnej szlachcie krzyżacko-rycerskiej na kresach inflanckich, Miesięcznik heraldyczny r. 1910.

M(erczyng) H(enryk), Zbory i Senatorowie protestanccy w dawnej Rzeczypospolitej, Warszawa 1904.

Morawski Kazimierz, Andrzej Patrycy Nidecki, Kraków 1892.

Moreri zob. Encyklopedye.

Nehring Wł., Listy Jana Zamoyskiego do Radziwiłłów, Kwartalnik historyczny t. IV r. 1890.

Niesiecki Kasper, Herbarz polski, wyd. Bobrowicz Jan Nep., Lipsk 1839—1846.

Nowodworski Witold, Bor'ba za Liwonju, Petersburg 1904.

Nowodworski Witold, Stosunki Rpltej ze Szwecyą i Danią za Batorego, Przegląd historyczny r. 1911.

Opalińskiego kopiaryusz oryginalny, zob. przedmowę str. XXIII.

Paprocki Bartosz, Herby rycerztwa polskiego, Kraków 1584; wyd. Turowskiego, Kraków 1858.

Pauli Żegota, Pamiętniki do życia i sprawy Samuela i Krysztofa Zborowskich, Lwów 1846.

Pawiński Adolf, początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575—1577, Listy, uniwersały, instrukcye, Źródła dziejowe t. IV, Warszawa 1877.

Pawiński Adolf, Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego, Źródła dziejowe t. VIII, Warszawa 1881.

Pawiński Adolf, Księgi podskarbińskie z czasów Stefana Batorego 1576—1586 w dwóch częściach, Źródła dziejowe t. IX, Warszawa 1881.

Pawiński Adolf, Akta metryki koronnej co ważniejsze z czasów Stefana Batorego 1576—1586, Źródła dziejowe t. XI, Warszawa 1882.

Pawiński Adolf, Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym, Źródła dziejowe t. XIV, Warszawa 1886.

Piasoczyński Ławryn, Kopiaryusz poselstwa na Krym 1602—1603, Ces. Bibl. Petersb. Rkp. Razn. F. IV, 71. Odpisy w Bibl. Ord. Krasińskich i Zamoyskich w Warszawie.

Piekosiński Franciszek dr., Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507—1795), Acta historica res gestas Poloniae illustrantia t. VIII, Kraków 1885.

Pierling P., La Russie et le Saint-Siège, Paris 1897.

Piotrowski Jan ks., Dniewnik etc. zob. Kojałowicz; Dziennik wyprawy Stefana Batorego pod Psków, wyd. Czuczyński A., Kraków 1894 (zob. Arch. J. Zamoy. t. II przedmowa str. V).

Pistorius zob. Łasicki Jan.

Plater de Broel Włodzimierz St. hr., Zbiór pamiętników do dziejów polskich, Warszawa 1858.

Plenkiewicz Roman, J. Kochanowski, jego ród, żywot i dzieła, t. IV, cz. I Dzieł wyd. pomnikowego, Warszawa 1897.

Pogodin M. zob. Kniga posolskaja.

Polkowski Ignacy ks., Sprawy wojenne króla Stefana Batorego, Dyaryusze, relacye, listy i akta z lat 1576 — 1586, Acta historica res gestas Poloniae illustrantia t. XI, Kraków 1887.

Possevini Ant. Moscovia, Vilnae 1586.

Prochaska Antoni, Lauda sejmikowe t. I, Lauda wiszeńskie 1572 — 1648, Akta Grodzkie i Ziemskie t. XX, Lwów 1909.

Przeździecki Aleksander, Jagiellonki polskie w XVI wieku, Kraków 1868.

Rambaud A., zob. Lavisse E.

Ranke Leopold, Die römischen Päpste, Sämmtliche Werke t. 37 — 39, Leipzig 1874.

Ritters geographisch-statistisches Lexikon, Leipzig 1898.

Rossija i Italia zob. Szmurło E.

Rykaczewski E., Relacye nuncyuszów Apostolskich i innych osób o Polsce od r. 1548 — 1690, Berlin Poznań 1864.

Scriptores rerum polonicarum t. VIII zob. Sokołowski A.; t. XVIII zob. Czuczyński Al.; t. XX zob. Barwiński E.

Siemieński Lucyan, Pamiętniki Samuela Zborowskiego, Poznań 1844.

Siemionow P., Gieograficzesko-statisticzeskij słowar rossijskoj impierii, Petersburg 1863—1868.

Sł. Geogr. = Słownik geograficzny Królestwa Polskiego *etc.*, Warszawa 1880 — 1902.

Słownik języka polskiego „wileński“ — zbiorowy, wyd. Orgelbranda, Wilno 1861.

Słownik języka polskiego „warszawski“ — Karłowicza i in, Warszawa od r. 1898.

Sokołowski August, Archiwum domu Radziwiłłów, Scriptores rerum polonicarum t. VIII, Kraków 1885.

Solikowski J. D., Commentarius brevis rerum polonicarum a morte Sigismundi Augusti, Dantisci 1647. Przekład Syrokomli p. t.: Krótki pamiętnik rzeczy polskich 1572—1590, Dziejopisowie krajowi t. X, Petersburg i Mohylew 1855.

Sołowiew, Istorja Rossii, Moskwa 1867 (wyd 2-e).

Spamer zob. Encyklopedye

SS.=Scriptores rerum polonicarum.

Starczewski Adalbert, Historiae Ruthenicae scriptores externi saeculi XVI, Berolini 1842.

Storożenko A. W., Stiefan Batorij i dnieprowskije kazaki, Kijew 1904.

Supplementum ad historica Russiae monumenta ex archivis ac bibliothecis extraneis deprompta et a collegio archaeographico edita, Petropoli 1848.

Szmurło E., Sbornik istoriczeskich matierjałow i izsliedowanij, kasajuszczychsia snoszenij Rossii s Italiej, Rossija i Italia, izd. Imp. Ak. Nauk, t. II z. I, Petersburg 1907.

Theiner A., Annales ecclesiastici t. III, Romae 1856.
Tomkowicz Stanisław, Wawel, Teka Grona Konserwatorów Gal. Zach. t. IV, Kraków 1907.
Turgeniew A. U., Historica Russiae monimenta(s.), t. I, Petropoli 1841; zob. Supplementum etc.
Uebersberger Hans, Österreich und Russland, Wien und Leipzig 1906.
Univ. Lex. = Grosses Universal Lexicon; zob. Encyklopedye.
Veress Endre, Lengyelországi adalékok, Budapest 1896.
Volumina legum.
Wadowski ks. Jan Ambroży, Wiadomość o profesorach Akademii Zamoyskiej, Materyały i opracowania dotycz. hist. wyższ. zakł. nauk. w P. t. I, Warszawa 1899—1900.
Wejnert Al., Sprostowanie błędu co do czasu wprowadzenia kalendarza Gregoryańskiego do Polski, Biblioteka Warszawska r. 1865 t. II.
Wejnert Al., Ostateczne rozwiązanie co do wprowadzenia kalendarza Gregoryańskiego do Polski, Biblioteka Warszawska r. 1878 t. III.
Wierzbowski Teodor, Vade mecum, Warszawa 1908.
Wierzbowski Teodor, Materyały do dziejów piśmiennictwa polskiego, Warszawa 1900—1904.
Wierzbowski Teodor, Jakób Uchański, Uchańsciana t. V, Warszawa 1895.
Wolff Józef, Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego, Kraków 1885.
Wolff Józef, Kniaziowie litewsko-ruscy, Warszawa 1895.
Wolff Józef, Pacowie, Petersburg 1885.
Zakrzewski Wincenty, Stosunki Stolicy Apostolskiej z Iwanem Groźnym, Kraków 1872.
Załęski Stanisław ks., Jezuici w Polsce, Lwów—Kraków 1900—1906.
Zamoyski Jan zob. Burski Adam.
Zamoyskiego Jana:
Liber legationum (rkp.) zob. przedmowę str. XIX—XXII.
Księga rachunkowa (rkp.) zob. przedmowę str. XXIV;
Regesty korespondencyi (rkp.) zob. przedmowę do t. II str. IX;
Regesty (sumaryusze) dokumentów nr. 1580 i 1615 (rkp.) zob. przedmowę do t. II str. X.
Zannoni Rizzi, Carte de la Pologne, divisée par provinces et palatinats, Londres 1772.
Zedler zob. Encyklopedye.
Źródła dziejowe tt. IV, VIII, IX, XI, XIV zob. Pawiński.
Żółkiewski Stan. zob. Lubomirski.
Żychliński Teodor, Złota księga szlachty polskiej, Poznań od r. 1879.

Sprostowania i uzupełnienia.

Str. *8 w. 11 d.*	*zamiast* habuimu *winno być* habuimus.
16 ced. postr. w. 1.	*z.* eum *w. b.* cum.
16 uw. 3 w. 4.	*z.* consriptum *w. b.* conscriptum.
18 nr. 720 data.	*w. b.* przed 3 II 1582.
23 uw. 11 w. 1.	*z.* piechocie *w. b.* jeździe.
23 uw. 12.	*z.* Stanisław Tarnowski *w. b.* Stanisław Szafraniec (t. II nr. 611). *Stanisław Tarnowski kasztelanem sandomierskim został 27 III 1582 (Polkowski o. c. str. 352).*
25 w. 5 d.	*z.* quondam *w. b.* quendam, *chociaż w kopiar. Zamoy. i u Kojałowicza jest* quondam.
30 w. 3 d.	*z.* eorum *w. b.* eorum.
31 uw. 12.	*z.* Buoncompaquo *w. b.* Buoncompagno.
35 uw. 8.	*z.* o. c. *w. b.* Senatorowie.
35 uw. 15.	*z.* Maciej *w. b.* zapewne Stefan (por. nr. 759 uw. 1). *Sprawdziłem ponownie, że* St. *w podpisie jest pewne.*
41 w. 10 g.	*z.* wacze *w. b. zmodernizowane* Wace (*Waka Biała, folwark 11 w. od Wilna: St. Geogr.*).
52 uw. 6.	*domysł mylny: w „Słowniku łacińsko polskim Bartłomieja z Bydgoszczy" opracowanym podług rękopisu z r. 1532 przez dr. Bolesława Erzepkiego (Rocznik Tow. Przyj. Nauk Poznańskiego cz. I t. XXIV str 897) jest* lotrix=praczka.
62 w. 6 g.	*z.* innoxa *w. b.* in noxa.
62 w. 8 d	*pomiędzy* Petrovio *a* remitto *w. b.* - -
65 uw. 7.	*w oryginale u Solikowskiego* Lamcovicius.
65 nr. 752 regest.	*z.* Szkoci *w. b.* Niemcy (*najemni*).
74 uw. 2.	*W oryginale* Jan Młodziejowski *oczywiście mylnie zamiast* Jacek, *podskarbi nadworny.*
79 data.	*w. b. kursywą, bo opiera się tylko na „exivit" (por. nr. 792 uw. 3).*

Str. *84 uw. 5.* *z.* starosta barski *w. b.* strażnik polny koronny (zob. nr. 926, 998 i 1019 uw. 1, SS. XVIII str. 305, Polkowski o. c. str. 359 i in.). *W rkp. birżańskim jest list jego z Baru bez podpisu.*

84 uw. 7. *domysł mylny: por. nr 951 uw. 2.*

84 uw 8. *M(erczyng) H(enryk) w „Zborach i Sen. prot.“ str. 130 wymienia* Mikołaja łowczego *pod r. 1582, więc o nim tutaj mowa.*

85 uw. 2. *por. nr 827 str. 153 w. 4 d.*

90 uw. 2 *z.* Anna córka Marcina *w. b.* Zofia córka Łukasza (d. 19 uw. 2b str. 478, wbrew Niesieckiemu).

91 nr. 779 reg. i uw 5 *z.* w sprawie - - duńskiej *w. b.* w sprawie pozyskania króla duńskiego (*sprawa duńska t. j. kwestya spadku po Magnusie powstała dopiero na wiadomość o chorobie Magnusa (nr. 827 str. 150).*

94 uw. 1 w. 1. *Nehring przed „i“ dał przecinek, a nie średnik, zaś przed „około“ żadnego znaku nie dał.*

96 uw. 1. *Sprawy Ramela dotyczy jeszcze nr. 44 k. 54.*

99 uw. 4. *z.* Jan kaszt. gnieźn. *w. b.* Andrzej.

101 w. 4 d *przy* wojewoda *w. b.* odsyłacz 4)

103 uw. 8. *z.* Jan Maciejowski *w. b.* Jan Bogusz star. zwoleński (H. M. Zb. i Senat. prost. str. 122 pod r. 1581).

103 nr. 786 data. *w. b.* Augsburg *kursywą.*

118 — 122. *układ n-rów 796 — 800 niewłaściwy: zob spis chronologiczny od początku listopada.*

124 nr. 802 uw. 2. *z.* nr. 32 k. 38 *w. b.* nr. 30 k. 37.

130 w. 15, 19 i 21. *w kopii* ołowu *bez potwierdzenia, niżej* amiciss, *zapewne*=amicissimis, *i* naliepiey *bez potwierdzenia.*

131 nr. 809 uw. 5. *przy* starosta barski *w. b. przypisek:* Mikołaj Buczacki (mandat król. do niego z 29 V 84 w Bibl. Ord. Zamoy. rkp nr. 1785 k. 123; Boniecki).

134 uw. 1 w. 11-13. *w. b.* Wiśn. został najw. sprawcą *etc.* w r. 1578 (Stor. str. 72) umarł starostą *etc.* 5/15 X 1584 (Stor. str. 163),

136 uw. 12. *z.* starosta barski *w. b.* strażnik kor.

137 uw. 13. *z.* Aleksander VI *w. b.* Aleksander IV.

137 uw. 1. *w. b.* Jakub, starosta chmielnicki i rotmistrz, albo Jerzy, starosta bracławski i winnicki i również rotmistrz (nr. 1002 i mandaty król. 29 V 84 w Bibl. Ord. Zamoy. rkp. nr. 1785 k. 117 i 121).

142 nr. 821. *przy* obmisłowacz *w kopii potwierdzenia niema; niżej* w mszci *i* w mczi *poprawione w kopii na* waszmoszci *i* waści — *oczywiście zbytecznie.*

145 uw. 1 w. 5. *z.* 844 *w. b.* 849.

145 nr. 824. *załącznik do tego listu mylnie oznaczono nr. 822.*

146 uw. 1. *z.* poparty *w. b.* popartych.

147 uw. 4. *w. b.* Stanisław Włodek (nr. 885).

147 nr. 826 sygnat. *z.* 118 *w. b.* 116.

149 regest. *z.* na komisarzy *w. b.* na posłów wielkich (*mających przybyć dla ratyfikacyi traktatu Jamo-Zapolskiego.*

158 w. 5 i 15 d. *z.* którem *w. b.* którem; *z.* posyłam *w. b.* posyłąm.

160 nr. 832 regest. *nieścisły: w. b.* Wierzy w słuszność jego postępowania. Zapewnia o względach króla.

Str. *160 nr. 832 w. 7.* *z* quoddam *w. b.* quod quidem (*por. nr. 839, 866 i in.*).
168 nr. 843 w. 8. *z.* uqondam *w. b.* quondam.
176 w 23 *przy* S. Reg. M-tem *w. b. odsyłacz* 4).
182 uw. 2. *Już 23 IV wysłał król do Jerzego Radziwiłła list z instrukcyą na wypadek śmierci Magnusa oraz list do szlachty, uwierzytelniający Radziwiłła, względnie jego posła (Lib. leg nr. 124—126 k. 198 - 204).*
188 uw. 3 w. 2. *z.* wojewoda *w. b.* kasztelan
189 uw. 4. *Najprawdopodobniej w oryginale było i tutaj* Lukovii (*łąkowi*).
191 w. 2 d. *z.* Jej M-ciwej *w. b.* Jej M-ci.
202 w. 10. *zam.* apertiu *w. b.* apertius.
205 nr. 876 uw. 3. *w. b.* Mikołaj Zebrzydowski (*d. 21*).
208 nr. 881 data. *z.* 20 *w. b.* 19.
215 ur. 888 data. *z.* 1583 *w. b.* 1584. *Już po odbiciu tego listu stwierdzono jego identyczność z datowanym LXXXIII oryginałem (z tegoż działu Arch. spr. zagr., swiazka 2). Kopia własn. pr. Sobieskiego potwierdza dobre rozwiązanie* „etiam", *natomiast w w. 6 zam.* ad hoc *ma* et hoc. *Zob. nr. 924 i 937.*
215 w. 6 d. *w. b.* erit considerare.
226 w. 17 d. *z.* sciami - - civum *w. b.* sciam - - civium.
234 w. 18 g. *z.* ocis *w. b.* locis.
235 uw. 10. *W t. II z 707 str. 385 jest* Czesthwin alias Szeswey, *oczywiście* = Seswegen.
267 nr. 931 uw. 1. późn. *zbyteczne (por. d. 7 i SS. XVIII str. 269 uw. 5).*
289 nr. 952 sygn. *opuszczono* t. II.
291 nr. 954 sygn. *opuszczono* R(eceptum) 25 V 84.
294 uw. 1. *z.* w przedmowie *w. b.* w nr. d. 53
294 uw. 7. *z.* Sienicki Mikołaj *w. b.* Uhrowiecki Wacław *(nr. 893).*
296 nr. 958 data. *z.* 15 *w. b.* 14.
304 nr. 963 data. *w. b.* Kraków *kursywą.*
308 nr. 966 sygn. *druk. też* Działyński, Collectanea *etc. str. 267.*
318 nr. 970 regest. *z.* K. M *w. b.* M. K.
332 uw. 3 w. 5. *z.* Woronieckim *w. b.* Ługowskim
333 nr. 989 tytuł. *z.* do Mik. Sienickiego *w. b* do Wacława Uhrowieckiego.
339 nr. 995 uw. 2. *dodać* i 989 uw. 5.
343 nr. 1000 uw. 1. *z.* hetmaństwo *w. b.* województwo.
352 nr. 1013 i 1014 data *pisane po nr. 1012.*
358 nr. 1020 sygn. *z.* Kunigsbergsc *w. b.* Kunigsbergk.
360 w. 15. *z.* wol- *w b.* woli
380 sygn. *brak:* odpis w „Tekach rzymskich" Ak. Um. w Kr. 35 H. IV str. 373.
386 uw. 2. *z.* Żórawiński *etc. w. b.* Proński (Wolff, Senatorowie str. 24).
387 nr. 1047 reg. *z.* Szafrańca *w. b.* Łaskiego.
397 w. 11. *przy* wojewoda płocki *brak uwagi:* Grzegorz Zieli[e]ński (d. 17*; Niesiecki).
399 nr. 1065 uw. 1. *Znany Zborowczyk był Mikołaj nie Stanisław (SS. XVIII str. 360); tutaj zresztą mowa niewątpliwie o innym K., słudze Zamoyskiego (nr. 959).*
403 w. 7 i 6 d. *przy* Szuiscius *w b. odsyłacz* 5), *a przy* tormentorum 6).

Str. *405/6 z. 729a.* *U Theinera salutacya, data 25 II (królewska) i w w. 4 str. 406 poprawne* incuria *zam.* iniuria *kopiaryusza Zamoy. i Kojałowicza.*

412 z. 782 data. *w. b.* Królewiec, 3 IX 1582.

420 w. 6. *z.* patruos *w. b* patruus.

428 z. 822. *jest załącznikiem do nr. 824 a nie 822.*

434 z. 874 data. *z.* 1582 *w. b.* 1583.

436 z. 906 data. *z.* 1582 *w. b.* 1583.

442 uw. 1. *uzasadnienie niewłaściwe; należało powołać się jak w nr. 717 uw. 14.*

446 nr. d. 3. Sabb. p. f. s Andr. Ap. in novo calend. prox. a. D. 1582 *wniósł woźny do ksiąg. gr. chełm. zeznany w gr. horod.* f. 2 p. f. Nat. B. M. V. prox. a D. 1581 *akt intromisyi, której dokonał* die Dominico prox. praet. (*10 IX 1581*) *na mocy aktu z* f. 4 a. f. s. Barth. Ap. prox. an. praes. (*t. II d. 36*), nemine eandem intromissionem denegante, imo Nob. Stanislao Lugowski, sororino praedicti R-di Simonis Lugowski, nomine et ex mandato eiusdem admittente (*Arch. Centr. w Wilnie nr. 20111 f. 780*).

457 w. 6 d. *z.* regalibu *w. b.* regalibus.

461 w. 14 i 18. *przy* Potockiego *odsyłacz zbyteczny, a przy* Tymrukowa *w. b.* 3).

471 w. 14 d. *z.* Ioaninem *w.* b. Ioannem.

476 nr. 17 w. 6 d. *przy* Ioanne Dzyalinsky *brak uwagi:* tak w rękopisie, oczywiście mylnie zam. Luca.

480 w. 15 d. *przy* Ioachimi Ocieski *brak uwagi:* tak w rękopisie, oczywiście mylnie zam. Ioanne.

485 w. 11. *O wykonaniu świadczy akt zeznany w Kamieńcu* in term. terr. camen. f. 5 p. f. S. Agnetis Mart. Virg. prox. cel. a. D. mill. quing. oct. quarto, *w którym* Mart. Białobrzeski D. g. ep. cam. et Clarae Tumbae abbas una cum. Ven. Capitulo suo Eccl. cathed. cam. videlicet Thoma Ginther officiali et Laurentio Łytowicz(?) canonicis cam. - - recognoverunt, quia ipsi submissioni et inscriptioni suae commutatoriae satisfaciendo *wnoszą ten akt* (*z podpisem* Stanislaus Dąbrowski iudex causarum officii et vicecapitaneus leop.) *do ksiąg ziemskich kamienieckich (wypis ręką XVIII w. z dwoma pieczęciami i notami własnoręcznemi:* correxi Martyszewicz *oraz* lectt. p. Krajewski *w Bibl. Ord. Zamoy. włączony do zbioru Zamoiscianów w dwóch częściach: wstęp w s. III t. I nr. 11, reszta w s. III t. III nr. 9, tak że tylko po identyczności pisma udało mi się ją odnaleźć.*

494 w. 9. *przy Ad(?) brak uwagi:* do P. w każdym razie niepodobne (por. tekst z różnicą w nazwisku).

496 w. 1 d. *z.* generaliterube *w. b.* generaliterque.

500 w. 9 d. *z.* tum *w. b.* dum.

502 nr. 40. *Wydany był przez Łuszczyńskiego pomiędzy „Dokumentami z archiwum aktów grodzkich i ziemskich b. województwa krakowskiego“ p. t. „Stefan król zezwala na wykupno wójtostwa jaworowskiego od sukcesorów Andrzeja hr. z Górki.“ (Dodatek miesięczny do „Gazety Lwowskiej“ r. 1872 str. 246).*

502 nr. 40 w. 1. *z.* super *w. b.* nuper (*zob. Łuszczyński o. c.*).

503 w. 11. *z.* quacunque *w. b.* quaecunque.

520 w. 15. *z.* Miklasz *w. b.* Miklusz(*s.*).

W spisie osób i miejscowości należy poprawić: Bieniewski *na* Bieniecki, Anna Memklemburska *na* Meklenburska, *pod* Francya — sekr. król. *nr.* 950 *na* 992; *pod* Koło — Małopolska *na* Wielkopolska, *oraz dodać: pod* Bielawski Stefan — *nr.* 731 (zob. sprost.), Chrześcijaństwo — z. 788; Dobiasz (*całkiem opuszczony*) chłop z Pragi d. 22, *d. 26;* Gdańsk — 853; Golski — rota 998; Grzegorz XIII — 1004; Inflanty — rewizorowie 792, szlachta 727(?); Jerzy Fryderyk — *850;* Jaworów—puszkarze d. 42; Karnkowski *966;* Korczyn — konfederacya 991; Niemcy — *795:* Rozrażewski — goniec 795.

Oprócz tego opuszczono list Wawrzyńca Müllera

(autora znanych pamiętników z czasów Stefana Batorego).

do Zamoyskiego z dn. 24/14 IV 1584, w którym domaga się odłożenia na sejm sprawy rozgraniczenia Litwy i Kurlandyi.

Ill. et Mag. D-ne, D-ne gratiosissime.

Quas ad Ill-tem Vestram Princeps meus dederat litteras, eas cum G-so D-no Wilhelmo Kethlero eidem transmitto, et quia istae concernunt negotium finium regundorum(?) inter Lithuaniam et Livoniam, quod ipsum negotium iam hic a S. Reg. M-te terminatum et decisum est ita, ut Principi meo tertia pars ducatus sui isto modo decederet, necessitas certe me impulit, ut, cum tam gravis causa nullis Proceribus polonicis praesentibus meo iudicio ad nullum certum finem et perpetuitatem dirigi et decurrere possit, ad Ill-tem Vestram confugerem. Quod quidem in propria persona ipsemet fecissem, nisi, quid Princeps meus eo in negotio faciendum putaverit, indies expectandum et omnibus viribus decretum istud impediendum hic mihi sit.

Habent quidem D-ni Lithuani pro se directorium quoddam Radwillonis, secundum quod limites duci debent inter montem Commodra[1]) et castrum Bousko, sed adest declaratio Sigismundi Augusti, quod castrum Bousko a finibus debeat abesse duobus milliaribus. Declarationem hanc, utpote privatae personae datam, generali illi directorio nil praeiudicare aiunt — ego antiquissimam nostratium possessionem praetendi et D-norum Magistrorum a ducentis fere annis concessa privilegia; illi ea omnia non attendere, sed, quae vetustatis nomine conducere nobis debebant, ea illi directorio Radwillonis cassata et immutata, quae vero recentiora essent, in praeiudicium dicti directorii facta clamitare — ego, cum viderem me hoc modo Principis causam tutari non posse, praetendi id, quod re ipsa verum est, formulam subiectionis expresse continere, ut inter cetera privilegia et investiturae a Magistris concessae firmae permanerent, et quia istae conditiones subiectionis reciprocae essent, necessario illarum

rationem et respectum habendum, tum etiam promissum esse ex parte regia, quod Episcopatus Churlandicus ad Principem meum recidere debeat, quodque Rex areem et praefecturam Grobinensem a Marggraffio redimere teneatur. Neutrum praestatur, imo hoc quod in detrimentum vergit et interitum Ducis urgetur. Quod ipsum tamen, siquidem privatis nobilibus in tantum imperare Princeps non poterit, ut nudi et vacui suis avitis bonis decedant, sine sanguine et gravissimo periculo non perficietur. Petii, ut ea res, formulam subiectionis concernens, ad comitia publica differatur et interim decretum non extradatur, sed Reg. M-ti eam rem ad Comitia non pertinere persuasum est. Confugio igitur ad Ill-tem Vestram, ut suam autoritatem apud Reg. M-tem interponere et periculosissima inde eventura mala a Republica avertere dignetur atque autor esse per litteras Suae M-ti, ut saltem ad Comitia rem tantam sanguinis et caedis et tumultus plenam reiciat. Princeps meus erga Ill-tem Vestram et universam Rempublicam gratissimis officiis promerebitur. Ill-tem Vestram divinae protectioni commendo. Datae Vilnae 14 Martii 84.

Ill-tis Vestrae addictissimus Laurentius Myller s. t. Doctor Nuntius Churlandicus.

Arch. państw. w Stokholmie (Riksarkivet). Dział Polska arkiv. Diverse personer till Iohannes Zamoiski. Oryginał własnoręczny z śladem pieczątki i adresem: Ill. et Mag. D-no D-no Ioanni Zamoiski de Zamosczie Regni Poloniae Cancellario Cracoviensi generali Knisczinensi(*s.*) Miedziricensi Marięburgensique(*?*) Capitaneo etc. Domino suo gratiosissimo.

[1]) Horodyszcze, które jest nad Muszą, nazwane Komodra, wyżej Bawska jedna mila (Dogiel, Limites R. P. et M. D. Lit. *etc*, 1758 Vilnae, *str. 222*).

Spis rzeczy.

Przedmowa V
Uzupełnienie zestawienia kopiaryuszy pskowskich. XXVI
Spis chronologiczny listów i aktów XXVII
Spis alfabetyczny listów i aktów XXXVII
Listy od i do Zamoyskiego 1
Załączniki 401
Akta publiczne i prywatne. Varia 439
Spis osób i miejscowości 527
Spis dzieł powołanych 559
Sprostowania i uzupełnienia 563

BIBLIOTEKA NAUKOWA WAP
3
27203/
/2